

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

N O V A

ACTA ERUDITORUM

A N N O
M D C C L X X V I

publicata

Cum Serenissimi Electoris Saxoniae Privilegio

LIPSIAE

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romae apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT.
ALBRIZZIIUM: Bononiae apud LAELIUM della VOLFE: Parisiis apud
BRIASSONUM: Olyssipona apud BORELLUM, MARTINUM, et
Socios: Ultraiectione apud ABR. van PADDENBURG: Lugduni Ba-
tauorum apud LUCHTMANSIOS.

M D C C L X X X I I.

A T O A
L I B R A R Y
U N I V E R S I T Y
O F T O R O N T O

OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

1777 1777 1777

A V C T O R V M.

Commandinus Frid. <i>lemma- ta Pappi ab erroribus purgat</i>	56	<i>ad Ellipsum spectantia</i>	201
Constitutio de ciuitate	433	Emolumentum	308
Corfonich Eugen. Innoc.		Εμμέλιον	153
<i>Quadratura Circuli de- monstr.</i>	108	Επιπροσθεῖν	152
— — <i>iudicium de eo</i>	123	Επιπροσθεῖς	—
Cyclici poetæ	235	Epochæ artificum	440
		Euripides	424
		— — <i>Hecuba</i>	489

F.

D.

Darici	225	Farnesianus Taurus	446
— — <i>duplicis erant for- mas</i>	226	Fischeri Erdm. Rud. <i>vita</i>	
— — <i>eorum valor</i>	227	Phil. Theod. Verpoor- tenii	125
Dioscorides	244	Fischerus Io. Frid. <i>lanceff.</i>	62
Dodson <i>Curvas declinatio- num</i>	100	— — <i>def.</i>	63
Doering Frid. Guil. <i>edit Ca- tulli Epithalam.</i>	302	— — <i>Prolusiones V. ad varia loca utriusque Test.</i>	131
Drachma Hebraeorum	227	Franzius Io. Georg. Frid.	
Dunn Sam. <i>Atlas magneti- cus</i>	101	<i>edit Scriptt. Physiognomo- nkos</i>	384
		— — <i>edit Plinium</i>	384.

E.

Eburnea opera	445	de Fogaras	342
Eisenhart Io. Frid.	433	Fremere	148
Ebera	14	de Fridvaldfzki Fridvald <i>ta- xatus</i>	84
		Frontinus <i>editur ab Ouden- dorpio</i>	426
		E e e e	G.

I N D E X

G.

- Gedicke Frid. *germanite ver-
tit Pindari Pythionis.* 263
 — — *notae ad Platonis
dialogos* 380
 Gellibrand Henr. *de inclina-
tione acus magneticae* 99
 Gieuharius, *auctor lexici
Arabici* 325
 — — *eius partic. editur a
Scheidio* *ibid.*
 Gladiatores 446
 Goldhagenii *versio germ. hi-
stor. graec. Xenophont.*
 14
 Golius *maximam partem Le-
xici sui hausit ex Gieuha-
rio* 328
 Gottleberi Joh. Chph. *notae
ad Platonis Alcibiadem*
 380
 Guyot, *poeta Gallus* 98
 Grammatici *quidam Arabici*
 330

H.

- Halley Edm. *iter astronomi-
cum et hydrographicum*
 99

- Harles Theoph. Chph. *edit
Aristotelis Poeticam* 482
 Heineccii Joh. Gottl. *Anti-
quitates German.* 228
 — — *fata huius libri* 229
 Heynii Chr. Gottl. *Commens-
tationes antiquariae* 436
 Hirschfeld C. C. L. *Theoria
hortorum* 347
 Horatius *perpetuus imitator
Alcaeii* 585
 Homeri *Ilias cura Niemeye-
ri* 177
 — — *editio Hageri vitiosa
et ieiuna* 178
 — — *versio latina inutilis
et noxia* 178

I.

- Iablonouiana *Societas, et eius
leges* 87
 Iani Chr. Day. *de Alcaeio
Comment.* 584
 Inscriptio 280 f.
 Iliis 587

L.

- Lambecius Petr. 242. 361.
 551
 Lam-

A V C T O R V M.

Bernbert Ioh. Henr. <i>Pyrometria</i>	563	Matthaei Christ. Frid. <i>Acad.</i>	299
— — <i>laud.</i>	123	Meleager in <i>Epigr. em.</i>	61
Leske Nath. God. <i>de vertigine ouium</i>	272	Milkoviensis <i>Episcopatus</i>	45
Linneaeus <i>index.</i>	266	Milleri Ioh. Petr. <i>Theologia moralis</i>	193
Lipsii <i>merita in Velleium</i>	76	Minucius Felix	570
Locus Truxidatorum	546	Moneta	547
de Logarithmis	49	Moeris <i>Attic.</i>	14
Longinus <i>Troupii</i>	59. 145	Morus Sam. Frid. Nath. <i>edit Historiam Graecam Xenophontis</i>	11
Longolius Paul. Dan. <i>de Boii Cornelianis</i>	576	— — <i>edit Iulium Caesarem</i>	305
Lucius Britannus	37	Mouere	67
Lennep a Io. Dan.	59	Mountain	100
Laocoen	442		
Lapis manalis	546		

M.

N.

Mahnerus	433	Nédes <i>visus</i>	374
Maffei Raffael	560	Newtoni Isaac. <i>Philosophiae naturalis principia mathematica</i>	351
Manalis lapis	546	Niebuhr Carl. <i>Itinerarium Arabicum</i>	399
Mariani reges	84	Normann Rob.	99
Marklandus Ier.	306		
Martini Georg. Henr. <i>Pro-pempticon</i>	280		
— — <i>Pompeii redimmi</i>	295		
de Martino Nic., <i>Demonstratio Theorematis Stude-miani</i>	I		

I N D E X : A

O.

Oudendorp Franc. edit Fron-
tium 426

P.

Palma Franc. Car. *Notitia*
Rerum Hungaricarum 68

παρελήφειν 152

Peizel Franc. Mart. *Histor.*

Caroli IV. scribit 495

Pemberton Henr. 37

Phalaridis *Epistolae* 59

Physiognomonici Scriptores.

editi a Franzio 384

Pindari *Pythionicas germ.*

reddit Frid. Gedike 263

— — *expl.* 265

Platonis *Dialogi editi a Bie-*

stero 380

Platonis *Symposium* 66

Plinii *Hist. nat. edita a Ioh.*

Georg. Frid. Franzio

Vol. II. 317

— — *Vol. III.* 384

— — *Vol. IV.* 567

— — *em.* 294

παρηγορησια 128

παρηγορησιονθαι 128

Plukeneti Gerard. *vita* 269

Plutarchus *expl.* 226

πρωτοδαι 80

Pompeji *illustr. a Georg.*

Henr. Martini 295

Porismatum *liber* 49

de Porta Petr. Dom. Ros.

Histor. Reformat. eccle-

siar. Rhaetic. 35

de Primatu Papae 395

Q.

Quadratura *Lunulae, Circu-*

li, et Segmenti, demon-

strata ab Eug. Imoc.

Corsonich 108

R.

Ramseius *vitam Turen-*

describit. 394

Rauttenstrauch P. Steph. *In-*

stitutiones Iuris Ecclesiast.

German. accommodatae

Tom. I. 324

Rehberg Aug. Wilt. *de na-*

tura virium, earumque si-

mibus Diff. 320

Reiskine *merita* 155. 161

Reis-

1

Digitized by Google

I N D E X

1 Regg. 2, 9. 7.	137	1 Cor. 2, 2.	133
8, 9.	141	12, 15.	154
Esth. 5, 5. 14.	138	Ephes. 1, 17.	139
Iob. 3, 3. 4. 5.	156	2, 11.	127
4. 5. 13. 14. 19.	157	3, 6.	127
9, 5. 10. 21.	157	Coloss. 1, 24.	15
15, 24.	157	1 Petr. 2, 9.	133
16, 14. 15. 18.	24. 157	2 Petr. 1, 17.	133
30, 3.	157	2, 5.	133
Psal. 51, 21.	133	Hebr. 4, 22.	128
57, 9.	373	9, 3.	140
108, 2.	373	Sileni, Satyri, Fauni	442
Ier. 46, 21.	135	Simfon Rob. <i>Opera quas-</i>	
Dan. 3, 15.	139	<i>dam reliqua</i>	51
1, 8.	133	Snellius not.	52
Mal. 2, 2.	133	Societas Iablououiana	87
2, 3.	135	— — <i>cul tessera: Tendi-</i>	
3, 20.	135	<i>mus ad idem</i>	369
Matth. 1, 12.	142	— — <i>eius Opuscula</i>	368
3, 5.	134	Stanhopii Phil. Comit. <i>me-</i>	
— 17.	133	<i>rita in literas</i>	57
27, 43.	133	Steckii <i>Commentarii de variis</i>	
Marc. 14, 3.	140	<i>rebus grauioris momen-</i>	
Luc. 1, 1.	129	<i>ti etc.</i>	16
13, 9.	139	Subtilitas <i>orationis philoso-</i>	
15, 2.	132	<i>phicae</i>	16
22, 42.	139	Suburra	547
Ioh. 11, 1.	151	de Suhan Petr. Frid. <i>merita</i>	
12, 31.	140	<i>in literas et imprimis in</i>	
Act. 3, 12.	133	<i>Raiskiam</i>	167
5, 4.	133	T.	
15, 38.	16	Tengnagelius	354
Rom. 4, 20.	128	Tessanek Io. <i>Commentationi-</i>	
8, 32.	133	<i>bus illustrat Isaaci New-</i>	
		<i>toni</i>	

A V C T O R V M.

toni <i>Principia mathematica philosophiae naturalis</i>	351	Xenophontis <i>Historiae Graec.</i>	12
Theologiae moralis <i>fata</i>	—	Wales Wilh. <i>de designationibus magneticis</i>	104
Θαλεία νῦες	152	Velare	80
Timonis <i>Historia Hungarica</i>	69	Velleius <i>Paterculus per Dav. Ruhnkenium</i>	74
τοι, <i>sane, profecto</i>	—	— — <i>eius nullus Codex exstat</i>	74
Toreutice	444	— — <i>Sallustium imitatur</i>	78
Toupius Ioann. <i>edit Longinum</i>	145	Verinus Euseb. <i>nomen fictum</i>	172
Treil Gul.	50	Verpoortenii <i>Dissertatt. tres</i>	125
Turennii <i>vita</i>	391	Veneris <i>imagines</i>	440
de Tuschis a Fagnano Io. Franc. <i>Demonstratio Theorematis Studeniani</i>	1	— — <i>varia cognom.</i>	440
— — <i>varia ad Ellipsim spectantia</i>	201	Westphal Ern. Christ. <i>Interpretationes Iuris civilis de libertate et servitutibus praediorum</i>	276
— — <i>observatio aurorae Borealis</i>	238	Victor Publ. <i>de regionibus urbis Romae</i>	544
— — <i>Continuatio problematum quorundam ad Historiam maximorum et minimorum spectantium</i>	447	Wieland Ern. Carol. <i>de Castruccio, duce Lucensi, Comment.</i>	524
		Virgilii <i>lectio interpreti Homeri valde utilis</i>	232
		Vittrianus	546
		Volborth Io. Car. <i>Comment. de fructu, quem Homeri interpres e lectione Virgilii capere possit</i>	232

V.

De 1 <i>paragogico</i>	372
Wagneri Io. Franc. <i>versio Germ. Iulii Caesaris</i>	307
Valesius Henr. <i>edere vult</i>	

Wright

I N D E X

Wright Eduard. <i>primus hydrographiae accuratioris factor</i>	99	Ξεναδίου Ξείος Ξενοφάνεια	127 127 127
--	----	---------------------------------	-------------------

Z.

X.

Xenophontis <i>Historia Graecæ per Saqn. Frid. Nath. Morum</i>	11	de Zanthier Frid. Wilh. <i>describit vitam et res gestas Turennaei</i>	391
— — <i>lectiones Codicis Vetus</i>	14	Zeune Io. Carol. <i>edit Xenophontis Cyropaediam</i>	415
— — <i>Cyropaedia per Io. Carol. Zeunium</i>	415	— — <i>edit varietatem lectionis in trgs Aeschyli Tragedias priores</i>	506
— — <i>editiones</i>	13	— — <i>in Euripidis Hecubam</i>	489

DOCTO ET AEQVO LECTORI.

s.

MENKENIANI HEREDES.

Quod Tibi tradimus, Lector, Actorum Eruditorum Volumen, absoluit adhuc, qui per longum tempus eorum curam habuit, Carolus Andr. Belius, nupero huius mensis die IV. exstinctus. Est illud quidem non solum optimorum librorum ex omni doctrinarum genere copia insigne, sed etiam rerum magna cum diligentia ex iis excerptarum praestantia Te, uti speramus, non indignum. Tarditatem, qua prodire haec Acta multi Lectorum queruntur, etsi vix excusare audemus, hoc tamen certissime affirmare possumus, eius culpam non nos, sed nuperum editorem sustinere, (de qua re nihil omnino, quam aliquid dicere praestat.) Quae quidem tarditatis criminatio cum nobis non plane ingrata sit, propterea, quod nisi liben-

libenter legerent, tarditatem profecto non accusarent: dabimus omnem operam, ut, si fieri possit, quae hactenus turbata et luxata sunt, in posterum in ordinem redigantur, et tarditas diligentia atque bonitate compensetur. Atque ita Tu, Lector, qui per ipsum integrum seculum studia haec nostra iuuandis litteris, summorumque virorum memoriae commendandae atque conseruandae impensa, beneuolentia Tua fouisti, excitasti, confirmasti, (cuius fauoris, etiam inter externos, multa habemus et nobis valde honorifica testimonia) non Tu nunc denique descisces a vetere Tuo sensu, gratamque Tuam in nos voluntatis memoriam nobis eripies. Neque sic verendum est, desertum iri haec Acta, ut potius sperare liceat, veterem, qua in orbe litterario gaussa sunt, existimationem receptura. Vale, Lector, et studia nostra fauore Tuo sustentare perge. Scr. Lipsiae a. d. XXV. m. April. A. S. MDCCLXXXII.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Ianuarii Anno MDCCCLXXVI.

DEMONSTRATIO THEOREMATIS STVDENIA-

ni pro reductione æquationum, quæ radices habent æquales:

Auctore Archidilano IO. FRANCISCO DE TVSCHIS

a Pagnano, ex S. Honorii Marchionibus, Patricio Romano et

Senogallienſi.

Clarissimus Vir, *Nicolaus de Martino*, in suæ Algebræ Geometria promotæ Elementis, Tomo II. huius Theorematis exhibet Demonstrationem; sed quia hæc incompleta mihi videtur, non secus ac illa *P. Reynau*, *Anal.* suos demonstratæ Tomo I. placuit, illorum vestigiis inhaerendo, claram, et simul generalem Theorematis Demonstrationem exhibere.

A

STM-

NOVA ACTA BRUDITORVM

LEMMA I.

Denotet a quantitatem positivam, vel negativam, vti libuerit Binomium $(x + a)^n$, siue

$$(x + a) \left\{ \begin{aligned} & \frac{(x + a) \cdot X (x + a)^{n-1}}{1} \\ & + \frac{(n-1) X (n-2) X (n-3) X \dots X 2 X 1}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n} x^{n-1} a^1 \dots \end{aligned} \right.$$

Ergo diuidendo vtramque Partem per $(x + a)$, et multiplicando per $p n a$.

$$p n a \left\{ \begin{aligned} & (1) p n a (x + a)^{n-1} = \\ & \frac{(n-1) X (n-2) X (n-3) X \dots X 2 X 1}{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n} x^{n-1} a^1 \dots \end{aligned} \right.$$

LEMMA II.

Si termini Binomii $(x + a)^n$ per ordinem dispositi, hoc est

$$(A) \left\{ \begin{aligned} & x^n + \frac{n}{1} x^{n-1} a + \frac{n}{1} \frac{(n-1)}{2} x^{n-2} a^2 + \frac{n}{1} \frac{(n-1)}{2} \frac{(n-2)}{3} x^{n-3} a^3 + \frac{n}{1} \frac{(n-1)}{2} \frac{(n-2)}{3} \frac{(n-3)}{4} x^{n-4} a^4 \dots \end{aligned} \right.$$

multiplicentur per progressionem Arithmeticam $0, p, 2p, 3p, 4p, \dots$

Productum erit idem Binomium $(x + a)$ eleuatum ad dignitatem $(n - 1)$ ductum in $p n a$.

MENSIS IANUARIUS A. MDCCCLXXVI.

Nam series (A) euadet

$$(B) 0x^n + pna \left\{ \begin{array}{l} x^{n-1} + \frac{(n-1)}{1} x^{n-2} a + \frac{(n-1)}{1} \times \frac{(n-2)}{2} x^{n-3} a^2 \\ + \frac{(n-1)}{1} \times \frac{(n-2)}{2} \times \frac{(n-3)}{3} x^{n-4} a^3 \dots \end{array} \right.$$

quae non differt a secunda parte aequationis (1), erit ergo series (B) aequalis $pna(x+a)^{n-1}$. Q. E. D.

LEMMA III.

Binomium $(x+a)^n$ ductum in progressionem Arithmeticam

$$(C) p, p+q, p+2q, p+3q, p+4q, \dots$$

deprimi potest ad dignitatem $(n-1)$, hoc est diuidi per $(x+a)$. Progressio (C) aequatur progressionibus

$$p, p, p, p, \dots$$

$$(D) 0, q, 2q, 3q, 4q, \dots$$

Denotet p omnem numerum positium, vel negatiuum, atque etiam Zero, q omnem numerum positium, vel negatiuum, integrum, siue fractum.

Binomium $(x+a)^n$ ductum in progressionem (C) aequatur $p(x+a)^n + D(x+a)^{n-1}$; sed $p(x+a)^n = p(x+a) \times (x+a)^{n-1}$, et per Lemma II. $D(x+a)^{n-1} = nqa(x+a)^{n-2}$; ergo $C(x+a)^n = (p(x+a) + nqa) \times (x+a)^{n-1}$. Q. E. D.

A 2.

Scho-

NOVA ACTA BRUDITORVM

LEMMA I.

Denotet a quantitatem positiuam, vel negatiuam, vti libuerit Binomium $(x + a)^n$, siue

$$(x + a)^n = x^n + \frac{n}{1} x^{n-1} a + \frac{n(n-1)}{2} x^{n-2} a^2 + \frac{n(n-1)(n-2)}{6} x^{n-3} a^3 + \dots$$

Ergo diuidendo vtramque Partem per $(x + a)$, et multiplicando per $p n a$.

$$p n a (x + a)^{n-1} = p n a \left\{ x^{n-1} + \frac{(n-1)}{1} x^{n-2} a + \frac{(n-1)(n-2)}{2} x^{n-3} a^2 + \dots \right\}$$

LEMMA II.

Si termini Binomii $(x + a)^n$ per ordinem dispositi, hoc est

$$(A) \left\{ x^n + \frac{n}{1} x^{n-1} a + \frac{n(n-1)}{2} x^{n-2} a^2 + \frac{n(n-1)(n-2)}{6} x^{n-3} a^3 + \dots \right\}$$

multiplicentur per progressionem Arithmeticam $0, p, 2p, 3p, 4p, \dots$

Productum erit idem Binomium $(x + a)$ eleuatum ad dignitatem $(n - 1)$ ductum in $p n a$.

MENSIS IANUARIUS A. MDCCLXXVI.

Nam series (A) enadet

$$(B) 0x^n + pna \left\{ \begin{array}{l} x^{n-1} + \frac{(n-1)x^{n-2}a}{1} + \frac{(n-1) \times (n-2)x^{n-3}a^2}{1 \times 2} \\ + \frac{(n-1) \times (n-2) \times (n-3)x^{n-4}a^3}{1 \times 2 \times 3} \dots \end{array} \right.$$

quae non differt a secunda parte aequationis (1), erit ergo series (B) aequalis $pna(x+a)^{n-1}$. Q. E. D.

LEMMA III.

Binomium $(x+a)^n$ ductum in progressionem Arithmeticam

$$(C) p, p+q, p+2q, p+3q, p+4q, \dots$$

deprimi potest ad dignitatem $(n-1)$; hoc est diuidi per $(x+a)$. Progressio (C) aequatur progressionibus

$$p, p, p, p, \dots$$

$$(D) 0, q, 2q, 3q, 4q, \dots$$

Denotet p omnem numerum positium, vel negatiuum, atque etiam Zero, q omnem numerum positium, vel negatiuum, integrum, siue fractum.

Binomium $(x+a)^n$ ductum in progressionem (C) aequatur $p(x+a)^n + D(x+a)^{n-1}$; sed $p(x+a)^n = p(x+a) \times (x+a)^{n-1}$, et per Lemma II. $D(x+a)^n = nqa(x+a)^{n-1}$; ergo $C(x+a)^n = (p(x+a) + nqa) \times (x+a)^{n-1}$. Q. E. D.

A 2.

Scho-

SCHOLIUM I.

Si loco p sumatur $p + r m$, denotante tam r , quam m numerum quemcunque positum, patet, Demonstrationem subsistere, sed tunc loco aequationis praecedentis haberetur $C (x + a)^n ((p + r m) (x + a) + n q a) X (x + a)^{n-1}$.

SCHOLIUM II.

Similiter liquet, quae dicta sunt de Binomio $(x + a)^n$ sibi locum vindicare, si pro Binomio $(x + a)^n$ sumatur Binomium $(a + x)^n$.

THEOREMA STVDENIANVM.

Si per quamlibet progressionem Arithmeticam (C) multiplicentur Fermi per ordinem dispositi aequationis, quae plures radices aequales habet, sed non omnes, productum erit aequatio, quae omnes, una dempta, retinebit Radices aequales.

DEMONSTRATIO.

Aequatio, cuius secunda Pars $= 0$, et quae radices habet aequales, et inaequales, concipi potest, veluti orta, multiplicando aequationem, quae radices omnes habet aequales, per aequationem cuius radices omnes inaequales sunt.

Aequatio ergo partialis, quae omnes radices habet inaequales, poterit apte designari per $b + c x + d x^2 + f x^3 \dots$

Aequa-

Aequatio vero, quae radices omnes habet aequales, designabitur per Binomium $(x + a)^n$ vel Binomium $(a + x)^n$ harumque productum erit aequatio constans, ex radicibus inaequalibus, et aequalibus, ut sequitur, disposita,

(2) $(b + c x + d x^2 + f x^3, \dots) \times (a + x)^n = 0$ quae enolucendo Binomium $(a + x)^n$, et recte ordinata dabit

$$(E) \quad b a^n + \frac{n}{1} b a^{n-1} x + \frac{n(n-1)}{2} b a^{n-2} x^2 + \frac{n(n-1)(n-2)}{3} b a^{n-3} x^3, \dots$$

$$(F) \quad + c a^n x + \frac{c n}{1} a^{n-1} x^2 + \frac{c n(n-1)}{2} a^{n-2} x^3, \dots$$

$$(G) \quad + d a^n x^2 + \frac{d n}{1} a^{n-1} x^3, \dots$$

= 0

series ergo (E) multiplicabitur per progressionem

$p, p + q, p + 2q, p + 3q, p + 4q, \dots$

series (F) per progressionem

$p + q, p + 2q, p + 3q, p + 4q, \dots$

series (G) per progressionem

$p + 2q, p + 3q, p + 4q, \dots$

Ergo per Lemma III, et per Scholium I. et II. Binomia $b(a + x)^n$; $c x(a + x)^n$; $d x^2(a + x)^n$, non secus ac Binomia $b(x + a)^n$; $c x(x + a)^n$; $d x^2(x + a)^n$ dividi poterunt per $(a + x)$ vel $(x + a)$. Consequenter

A-3

ac.

aequatio (1) multiplicata per seriem (C) caeteras retinebit, una dempta, radices aequales.

Hoc Theorema non solum in calculo differentiali, sed etiam in integrali ysum habet non contemnendum.

EIVSDEM AVCTORIS PROBLEMA:

Denotante tam r , quam n , quemcunque exponentem possibilem: Eleuare Binomium $(a^r + x^r)$ ad potestatem n .

SOLVTIO.

Praemittendum ducimus, quod ex potestatum formatione patet, quod primus Terminus Binomii sic eleuati erit a^{rn} ; deinde, quod omnes Termini post primum, posthabitis coefficientibus, hoc ordine procedunt

$x^r + x^{2r} + x^{3r} + x^{4r} \dots$, et sic in infinitum.

Demum, quod omnes coefficientes quantitatis x^r eleuatae ad potestatem, cuius index sit numerus par, sunt semper positiui. His praemissis fiat

$$(1) (a^r + x^r)^n = a^{rn} + B x^r C x^{2r} + D x^{3r} + E x^{4r} \dots$$

quae differentiata dabit

$$\begin{aligned} & + n r x^{r-1} dx (a^r + x^r)^{n-1} = \\ & \left\{ \begin{aligned} & + r B x^{r-1} dx + 2 r C x^{2r-1} dx \\ & + 3 r D x^{3r-1} dx + 4 r E x^{4r-1} dx \dots \end{aligned} \right. \\ & \text{et multiplicando per } (a^r + x^r) \end{aligned}$$

$$+ n r x^{r-1} dx$$

(2)

$$(2) \quad (a^r + x^r) = \left\{ \begin{array}{l} \frac{B a^r}{n} + \frac{2 C a^r x^r}{+n} + \frac{3 D a^r x^{2r}}{n} \\ + \frac{4 E a^r x^{3r}}{+n} \dots \dots + \frac{B x^r}{+n} \\ + \frac{2 C x^{2r}}{n} + \frac{3 D x^{3r}}{+n} \\ + \frac{4 E x^{4r}}{n} \dots \dots \end{array} \right.$$

ergo per aequationem (1) Pars Secunda eiusdem aequationis aequalis erit secundae Parti aequationis praecedentis; ideoque facta terminorum homologorum collatione, inuenietur $a^{rn} = \frac{B a^r}{n}$; consequenter

$$(3) \quad \frac{n a^{rn-r}}{1} = B$$

similiter inuenietur $B(n-1) = 2 C a^r$, et per aequationem praecedentem.

$$(4) \quad \frac{n(n-1) a^{rn-2r}}{1 \times 2} = C$$

Paritèr erit $C(n-2) = 3 D a^r$, et per praecedentem aequationem

$$(5) \quad \frac{n(n-1)(n-2) a^{rn-3r}}{1 \times 2 \times 3} = D.$$

Non fecus erit $D(n-3) = 4 E a^r$, et per aequationem praecedentem.

$$n(n-1)(n-2)(n-3) a^{rn-4r} = E.$$

$$\frac{1 \times 2 \times 3 \times 4}$$

Ea.

3 NOVA AGTA ERUDITORUM

Eadem methodo caeteri poterunt coefficientes inueniri. Factis igitur debitis furrogationibus in secunda parte aequationis (1),^r obtinebitur

$$(6) (a^r + x^r)^n = \left\{ \begin{array}{l} \frac{a^{rn} + n a^{r(n-1)} x^r + n(n-1) a^{r(n-2)} x^{2r}}{1 \times 2} \\ + \frac{n(n-1)(n-2) a^{r(n-3)} x^{3r}}{1 \times 2 \times 3} \\ + \frac{n(n-1)(n-2)(n-3) a^{r(n-4)} x^{4r}}{1 \times 2 \times 3 \times 4} \dots \end{array} \right.$$

SCHOLIUM I.

Si loco Binomii $(a^r + x^r)$ eleuandum esset ad potestatem n Binomium $(x^r + a^r)$, nil aliud agendum erit, quam in Terminis aequationis (6) loco a ponere x , et pro x scribere a .

SCHOLIUM II.

Cum sit (T) $(a^r + x^r)^n =$

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{x^{rn} + n a^{r(n-1)} x^r + n(n-1) a^{r(n-2)} x^{2r}}{1 \times 2} \\ + \frac{n(n-1)(n-2) x^{r(n-3)} x^{3r}}{1 \times 2 \times 3} \\ + \frac{n(n-1)(n-2)(n-3) a^{r(n-4)} x^{4r}}{1 \times 2 \times 3 \times 4} \dots \end{array} \right.$$

et $(Z) (a^r - x^r)^n =$

$$\left\{ \begin{aligned} & a^{rn} - \frac{n a^{rn-1} x^1}{1} + \frac{n(n-1) a^{rn-2} x^2}{1 \times 2} \\ & - \frac{n(n-1)(n-2) a^{rn-3} x^3}{1 \times 2 \times 3} \\ & + \frac{n(n-1)(n-2)(n-3) a^{rn-4} x^4}{1 \times 2 \times 3 \times 4} \dots \end{aligned} \right.$$

Liquet, quod summa Binomiorum $(T + Z)$ id est $(a^r + x^r)^n + (a^r - x^r)^n$ aequalis sit omnibus terminis imparibus secundae Partis aequationis (6) in binarium ductis.

Ex aduerso differentia Binomiorum $(T - Z)$, hoc est $(a^r + x^r)^n - (a^r - x^r)^n$ aequalis erit omnibus terminis paribus secundae Partis eiusdem aequationis (6), sed signo positio affectis, et per binarium multiplicatis.

Vt vero habeatur productum quantitarum (T) , et (Z) , siue $(a^r - x^r)^n$ sufficit, vt in secunda parte aequationis (6) loco r ponatur $2r$; et in signo ambiguo locus datur inferiori.

SCHOLIUM III.

Ex praecedentibus patet, coefficientes Terminorum Binomii $(a^r + x^r)^n$, posita tam a , quam $r = 1$, facillime haberi posse.

Ad hoc: Differentietur Binomium, eritque differentiale

B

(M)

(M) $\frac{+n}{1} dx (1+x)^{n-1}$, et $\frac{n}{1}$ erit coefficientis secundi

Termini.

Rursus differentietur quantitas (M), posita dx constante, et habebitur

$$(N) \frac{n(n-1)}{2} dx^2 (1+x)^{n-2}$$

eritque tertii Termini coefficientis $\frac{n(n-1)}{2}$ similiter dif-

ferentia quantitate (N), positaque dx constante obtinebitur

$$(O) \frac{+n(n-1)(n-2)}{3} dx^3 (1+x)^{n-3}$$

et quarti Termini coefficientis erit $\frac{n(n-1)(n-2)}{3}$.

Rursus posita dx constante, differentiale quantitatis

$$(e) \text{ erit } \frac{n(n-1)(n-2)(n-3)}{4} dx^4 (1+x)^{n-4},$$

ideoque quinti Termini coefficientis $\frac{n(n-1)(n-2)(n-3)}{4}$ eademque methodo caeteri coefficientes inuenien-

tur.

SCHOLIUM IV.

Lex, qua inuicem sibi succedunt coefficientium denominatores, me non monente apparet.

Exponens differentialis x , id est, dx dat coefficientis secundi Termini denominatorem, nempe 1.

Exponens differentialis $x dx$ (posita dx constante) hoc est dx^2 ductum in denominatorem praecedentis, dat

MENSIS IANUARIUS A. MDCCCLXXVI. 11

denominatorem coefficientis tertii Terminii, id est
 1×2 .

Exponens differentialis $x \, d x^2$, id est, $d x^3$ ductum
indenominatorem termini praecedentis denominatorem dabit
coefficientis quarti Terminii, qui erit $1 \times 2 \times 3$, et sic
de ceteris.

XENOPHONTIS HISTORIA GRAECA.

*Recepsit, animadversiones et Indicem adiecit, SAM. FRID.
NATHAN. MORVS, Gr. et Lat. ling. Professor Lips.*

Accedit Leunclauiana versio.

Lipsiae, sumtu Schwikerti, Alph. 1. pll. 18. octonis.

Incrementis aequae ac commodis rei litterariae expedit, et
antiquae et grauis doctrinae cupidis copia est, magnorum
operum, Graecorum in primis Latinorumque Scripto-
rum, partes quasdam seorsim editas consequendi, quo et
sumtus in comparandis omnibus operibus minuitur, et te-
rendorum spissiorum voluminum molestia tollitur, et cupi-
ditas ex aliquo specimine reliqua scripta legendi incendi-
tur. Quia etiam quid integri Operis vel lector in intelli-
gendo, vel editor in illustrando, sequi et spectare debeat,
optima hoc partiti laboris genere cognoscitur. Quod, cum
intellectum sit, de Plutarchi quidem singulis quibusdam
scriptis illustrandis, praeclare meriti viri quidam docti fauo-
re et plausu excepti sunt; et Xenophontis librorum lectio-
nem adiuuare conati sunt, quicunque adhuc eius quaedam
separatim publicari curassent, et nuper admodum Cyropae-
diam,

dam, expeditionem Cyri, de re equestri libellum, vel primi, vel secundi expoliuissent. In Graeca vero eiusdem scriptoris Historia seorsim edenda, nunc primus, ex quo Henr. Valesii consilium effectu caruit, elaboravit, qui litterarum Graecarum, rei quae criticae et antiquariae peritiam aliis, iam dudum, documentis, comprobavit, Cel. Morus. Videbat autem optime se in hoc opere esse versaturum, si historiae antiquae cupidus, rerum, temporum, locorum, causarum, et totius nexus euentorum scientiam praeberet; rei criticae amantibus veram textus indolem, et rationem de varietate lectionis iudicandi, declararet; tironibus denique aliquid adminiculi ad orationem graecam subtilius intelligendam exhiberet. Hinc tria fecit animadversionum genera. Nam quae ad ipsam historiam et Geographiam pertinent, et comparandis aliorum scriptorum locis explicantur, ea in infima quavis pagina posita sunt. Quae lectionis varietatem, emendationesque et coniecturas virorum doctorum continent, ea medium intra verba auctoris Graeca et animadversiones historicas locum occupant; quae vero verba singula, aut ritus quosdam, aut aliquam antiquitatis partem illustrant, in Indicem Graecitatis collata sunt, qui facile, ubi opus fuerit, suppleri potest ex Indice in Cyropaediam, cuius crebra fit mentio, ab eodem Cel. Auctore confecto. Sed ubi longior de chronologia, geographia, antiquitate, aliisque rebus disputatio esset instituenda, seorsim tractare suscepit, et quidquid reperisset, tradidit in examine locorum quorundam historiae graecae Xenophontae, huic editioni praemisso. Continet id enim novem ista capita. I.) Ad plures libri primi et secundi locos differitur de annis belli Peloponnesiaci numerandis. II.) Ad I, 5. 10. differitur de decem praetoribus Atheniensibus, qui ad Arginusas pugnarunt. III.) Ad I, 7. 10. de psephismate Canoni. IV.) Ad II, 1. 6. de nomine Dariaci, regis Persarum, et genealogia hoc loco tradita. V.) Ad II, 3, 17. de The-

Theramenis cognomine Cothurnus. VI.) Ad III, 1, 1. quaeritur vtrum Xenophon an Themistogenes fuerit auctor commentariorum de expeditione Cyri minoris, qui hodie in operibus Xenophontis exstant. VII.) Ad III, 1, 6. differtur de Dercyllidae cognomine Sisyphus. VIII.) Ad VI, 2, 19. quaeritur de insulis Sphagiis. IX.) Ad VII, 5, 9. proponitur coniectura de Pellene aut Pallene, Arcadiae aut Laconicae oppido. Attenti lectores his excursibus adducuntur et adiuvabuntur ad istarum quaestionum vltiorem contemplationem, vbi opus videbitur, adhibendam. Neque vero consilio optimo prorsus satisfactum esse quisquam negabit, qui, quantumvis bono apparatu, variorum eruditorum observationibus, interpretationibus, animadversionibus, hanc in rem congesto, Cel. Editori vti licuerit; plurimis tamen accurate intelligendis nunc demum viam muniendam fuisse perspexerit, atque adeo hanc editionem caeteris superioribus vberiore repererit. Adiumenta ab editionibus antiquis et versionibus, in hac editione adornanda, haec fere habuit: Editionem Aldinam vtramque, Venetiis 1503. et 1525 curatam, quarum prior est princeps operum Xenophontis editio, altera illius mera repetitio; Iuntinam secundam anni 1527. Florentiae editam, quae mera est Aldinae, servatis etiam vitiis, iteratio. Caruit tamen ea quae 1517. prodit, atque ab aliis memoratur, cui probabile est inesse lectiones quas Stephanus et Leunclavius se in libris inuenisse iactant; Brylingerianam, hoc est Basileensem, anno 1555. proditam, quae verbotenus recusa est in eadem officina 1568. habet optimas lectiones, ad eamque pariter Steph. et Leuncl. recensuisse Xenophontem videntur; Editionem Leunclavianam, Stephanianam secundam a. 1581. priori enim non vsus est, Welfianam de quarum indole et vsu, cum aliorum monitis, tum Ernestii ad Memorabilia Xenophontis Praefatione, disputatur. Vfus est Latinis versionibus Pirckheimeri, Aretini, huius tamen

non tam versione quam excerptis, Leunclauiana, quam et seorsim addere placuit, et Goldhagenii, Scholae Magdeburgensis Rectoris, Germanica: cuius simplex nec affectata dictio, intelligenterque vertendi peritia, eo valuit, ut consulentem plerumque adiuuaret et edoceret. Ope Codicum Manuscriptorum caruit. At Codicis tamen Veneti in bibliotheca d. Marci lectiones adhibuit eas, quae pro specimine e quatuor capitibus libri primi excerptae existant paucae in Catalogo bibliothecae d. Marci, qui Venetiis a. 1740, prodit.

Ad Criticatum Animaduersionum genus refertur, quidquid ad restituendos librariorum culpa corruptos locos, cum ex aliis rationibus, tum ex citationibus Grammaticorum et Glossographorum veterum, pertinet. Non omnia quae illi habent, aut libuit, aut licuit usurpare, alioqui multo plura huius generis videbantur colligi posse, cum ex editis illorum magistrorum scriptis, tum ex ineditis, ubi adhuc longe plura recondita latent, ad quae referenda scilicet iis est via, quibus Parisinis et Lugdunensibus bibliothecis uti licet. Sed vel ex iis, quae prolata sunt, statui et decerni poterit, non infimo, ut fere fit vulgo, loco et pretio monita istorum hominum esse habenda. Sic *ευνασπιδῶν* vindicatur VII, 4, 23. auctore Phauorino. *Ἀνίππων* pro *ἀνίππων* recipitur VII, 5, 23. ex Harpocratio-ne. Moeridem tamen nolimus erroris accusatam esse, ideo quod *ἀστρά*, quo usus est Xenophon VII, 3, 6. Atticum, *γνώσται* commune esse scribat, cum *γνώστραι* quoque saepius in Xenophontis adhibitum reperiatur libris. Mentem Grammatici praeclare demonstrauit Pierfonus, in illa eruditissima bonaeque frugis plenissima ad Moeridem praefatione p. 33. verbo, quid sequendum sit, admonuit ad eundem p. 415. „Licuit omnibus scriptoribus Atticis „formam vulgarem adhibere. Frustra sunt, qui ex his „exem-

„exemplis Grammaticos erroris convincere conantur.“
 Variorum doctorum coniecturae et sententiae passim, propriae quaedam etiam interdum memorantur, in quibus quaedam visae sunt mutationes non omnino necessariae. Cuiusmodi illam esse putamus, quae fit in verbis IV, 3, 17. his: Ἀγισίαος μὲν ἐς Δελφὺς ἀφικόμενος δεκάτην τῶν ἐκ τῆς λείας τοῦ θεῷ ἀπέθυσεν, in quibus ἐκ τῆς Ἀσίας in locum ἐκ τῆς λείας substituitur, collato Plutarcho Agel. c. 19. hoc sensu, vt τὰ ἐκ τῆς Ἀσίας sint τὰ λάφυρα ἐκ τῆς Ἀσίας. Sed quid necesse erat locum, vnde esset praeda capta, nominare, sufficiebat dicere ex praeda, vndecunque parta, fuisse, quibus templum Delphicum honorasset. Μεῦν, quamquam pro certa emendatione in Indicem quoque relatum, explicatur atqui, tamen non apparet quid commodi lucretur locus VI, 3, 6. si pro μὲν ἔν, quod ibi legitur, diuifim recipiatur, cum praesertim nihil frequentius sit apud Xenophontem illa forma: Ὅτι μὲν ἔν, πάνι μὲν ἔν. Quo ipso quoque explicatur a Suida: μεῦν γε — τὸ ἀληθές, μᾶλλον μὲν ἔν. Nec vero quisquam interpretum, si a Leunclauio ad reliquos argumentari licet, quorum certe nemini de his mutandis in mentem venit, ideo minus sententiam verborum perspexit, aut minus accurate vertendo reddidit. Porro VII, 4, 23. vbi verba sunt: οἱ δὲ Ἀρχάδες ἀθρόοι συνασπιδῶντες, includitur ἀθρόοι, tanquam interpretamentum verbi συνασπιδῶντες. At ex verborum vicinia videtur intelligi, hanc vocem non facile abesse posse, praecedit enim κατὰ κέρας, cui, vi oppositorum, respondet ἀθρόοι. Iam ἀντεπυνθάνετο III, 4. 10. quidni defendatur ex vfu verborum ἀνταναπληρῶν Col. I, 24, ac similibus, Thucydidisque et aliorum locis obseruatis a Fischer, Animaduers. ad Gramm. Well. p. 369. et Bauero in Philologia Thucydideo Paullina p. 219. in quibus praepositiones ἀντὶ et ἀνά, in compositione peculiari vi carent. Tum vero VII, 4, 38. ἑδέναι ἀξιῶντες ἦσαν ὅτε δέδιδαι pro dignum et aequum censēbant, cur non potius vertatur: nolēbant,

bant, vetabant quemquam vinciri, quandoquidem aē.ū. simpliciter est velle Act. XV, 38. Sed haec leuicula, ne cui tantum aliquid carpere voluisse videamur, omittamus, et illuc, vnde digressi sumus, reuertamur. Laudauimus autem huius editionis bonam, commendauimus vsum eius, quem etiam obtinebit, etiamsi de ea refingenda et augenda editor ipse iam quoque cogitat.

DE SVBTILITATE ORATIONIS PHILOSOPHICAE: Auctore CAROLO ANDREA BELIO,

Poet. Prof. Publ. Ordin. in Acad.

Lippsen.

Saepe multos audiui, qui, quum in Philosophiae mentionem incidissent, veluti quodam furoris afflatu correpti, nihil nisi summam eius sublimitatem in ore haberent, et vsque asseuerarent. Philosophiam non communi hominum sermone tradi posse nec debere, sed caelestem quandam requirere orationem. Quod quoniam mihi mirum videbatur, inprimis quia non eos solum, qui fere a disciplina academica recentes essent, sed illorum quoque nonnullos, qui Philosophi et esse et haberi velient, vocibus istis vti merneram: saepius ex iis quaesui, quam suae sententiae vim rationemque esse putarent; sed nunquam vllam aliam vocem exprimere ex iis potui, nisi quae vulgaria quaedam, atque omnibus et lippis et tonsoribus nota, de diuina Philosophiae praestantia, balbutiret. Enimuero quum intelligerem, istorum hominum opinionem, ex fonte pestilenti haustam, latius manare, et per plerorumque nostris temporibus

poribus litterarum studia aemulantium socordiam, placidaeque et a laboribus vacuae vitae amorem, ut vniuersae doctrinae, ita praesertim verae Philosophiae, perniciem minarim: rem non negligendam, sed diligentius inspiciendam, et, hac temporis opportunitate oblata, in lucem proferendam censui. Constat enim, hanc nostram litterarum Vniuersitatem, omni fere tempore, barbariei ingruenti et grassanti fortiter resistisse, eamque a suis certe finibus repulisse; quamvis mutato semper vultu, variisque formis, monstrum illud saepius recurrisset. Hac igitur mente, hoc animo, nobis imbuenda videbatur iuuentus generosa, quae litteris, potissimum ab humanitate dictis, operam esset olim nauatura, ut, quidquid verae eruditioni officeret, id repudiandum, et ab hac antiqua bonarum litterarum sede arcendum iudicaret.

Neque vero dubito, quin omnes periti rerum iudices perspiciant, quantum detrimenti ista peruersa plurimorum opinio, de singulari quadam Philosophiae sublimitate aut subtilitate, quam ipsi explicare non possunt, omnibus omnino litteris doctrinisque asferre possit, et iam coeperit. Nam quum apud omnes, haec sententia recte atque vere obtineat, sine iusta Philosophiae cognitione, in reliquis doctrinae partibus nil profici: mirum sit, si quis a Philosophia peruersa instructus harum cultum cupiat. In Theologia quidem, satis constat, tam corruptam quandam orationem, ab hac ipsa origine profectam inualuisse ut eruditissimi et humanissimi Theologi necesse ducerent, iuuenes certe ab ista peruersitate auocare, et ad honestius dicendi genus cohortari. Equidem haud ignoro, iam alios olim bonarum litterarum statores, in his *Ernestium*, Virum summum, vnicum omnis verae doctrinae adhuc columnen, et voce, et scriptis, maxime *Prolusione de Philosophia populari*, istum errorem ex animis hominum euellere studuisse: ve-

rum, quum erroneae opiniones apud plurimos impressae altius reperiantur, quam vere dicta, multi adhuc in isto errore suo perseverare maluerunt, quam

ἄλλων μᾶλλον ἀκούειν

Οἱ μὲν φέρτεροι εἶσι.

Quid? quod nonnullorum, sublimium dicam, an obscurorum Philosophorum, stulta audacia se progreditur, ut alios, qui elegantius de rebus philosophicis differant, atque vere subtiles sint, non odio solum persequantur, sed calumniis quoque petant. Nec desunt boni adolescentes, more seculi, scholarum fere abortivi, qui coeco quodam impetu in horrida ista dumeta ruant, carduisque agrestibus alere mentem valint. Sed ne querendo, aut accusando, tempus perdere, aut operam lectorum eludere videar, quaerere nunc placet, quid de illa vulgo iactata sublimitate in tradenda philosophia statuendum sit.

Primum vero illud intelligimus, nomen sublimitatis male hic usurpari, et haud dubie, uti fieri solet, ex lingua theotisca vim suam habere. Nam quae Aristoteles, Longinus, Cicero, alique veteres et recentiores doctissimi rhetores, de sublimitate orationis tradunt et praecipiant, eorum sane non maior meliorue in docenda Philosophia, quam in alia quavis doctrinae parte, usus erit; vel potius nullus erit. Verum, quum ne ipsi quidem sublimioris cuiusdam orationis philosophicae auctores et defensores eam eius rationem tenere videantur, certe explicare eam aut nolint, aut nequeant; vel ex eorum scriptis, vel sermonibus, tota illa orationis sublimitas erit diiudicanda. His vero cognitis, tantum abest, ut ullam veram in eorum oratione sublimitatem perspicias, ut potius eorum dicendi genus humi repere videatur. Nam eos commemorare prope modum pudet, quorum tamen nonnullos cognovi, qui

exi-

exstimarent, sublimitatem inesse in vocabulis artis; quos terminos technicos dicunt. Quo certe nihil stultius dici poterat. Nam huiusmodi vocabula in qualibet arte necessitas inuenit et protulit, ad rem, aut rei notionem, breuiter et distincte significandam et determinandam: quae eorum necessitas ubi nulla apparet, ibi nec usus eorum probandus est. Stoicorum vero exemplum, qui nouo, et a communi sermone abhorrente dicendi genere, in Philosophia delectati, eoque auctoritatem sibi conciliare conati sint, nemo sanus laudet, aut imitandum putet. Nam ne veteres quidem illorum differendi rationem hoc nomine probarunt, sed potius vel irriserunt, vel contemserunt. Ac licet Cicero eorum placita, libris suis philosophicis, interdum explicet, deque iis latius disputet: non tamen illorum dicendi genus sequitur, sed res atque sententias ab iis sumtas suae orationis filo format. Nec vero unquam aliquis ideo Stoicos sublimitatis reos fecit, quod vel in vocabulis discernendis nouandisque, vel in potestatibus eorum definiendis, arguti essent, sed doctissimus quisque eos suos abundare sensu passus est.

At, dicet aliquis, nonne in isto Stoicorum more philosophandi aliqua certe subtilitas cernitur, quam nostri, nominis vi non intellecta, assequi student? *Pluri potest, auctoritate Cicero Tuscul. I. 3. ut recte quis sentiat, et illi, quod sentit, polite eloqui non possit.* Videmus igitur, quomodo illi, gloria sublimitatis desperata, subtilitatis laudem tueantur. Est enim profecto propria quaedam Philosophis subtilitas, ea quidem orationis virtus, quae omnia via ac ratione docet, nihil superfluum, nihil cursum, nihil falsum, omnia recte dicit atque perspicue, nec modo sine vitio sententiarum verborumque, sed etiam cum elegantia quadam de rebus differit. Atque haec subtilitatis forma, quemlibet, puto, philosophiam proficentem, ita capiet, ut gemi-

nem eorum fore existimem, quin illius in complexu et sinu conquiescere cupiat. Nam hodie quidem nullum est genus Philosophorum, quales Cicero se nosse testatur, Tusc. II, 3. *qui ipsi profitantur, se neque distincte, neque distribute, neque eleganter, neque ornate dicere et scribere.* Vereor autem, ne plurimi, qui suae doctrinae subtilitatem tribuant, veram eius rationem aut prorsus non teneant, aut certe misere deferant. Stet igitur fides penes auctorem quemque. Nos quidem istam solam in Philosophia agnoscimus; eam veram Philosophi subtilitatem esse breuiter demonstrare instituiamus.

Atque in eo omnis erudita antiquitas, recentiorque aetas illius vestigia premens, consentit, Philosophiam esse pabulum animi, quo hominum ingenia ad omnem veritatis cognitionem, humanitatisque cultum, alantur. Quam ipsam ob causam singulae quoque Philosophiae partes, rectissime, humanitatis disciplinae et habentur, et dicuntur. Quodsi ope Philosophiae ali facultas intelligendi, diiudicandi vis acui, et animus cognitione rerum magnarum utiliumque, et imbui honestatis sensu debet, ea sane disputandi ratio requiri a Philosopho videtur, quae et subtilitate et elegantia se commendet. Hanc vero admiratur doctissimus quisque in illis antiquis Graecorum Latinorumque Philosophis, quos ne nostri quidem, illorum ceteroquin obrectatores, omnis Philosophiae principes, et locupletissimos auctores esse negent. Horum autem libros si quis diligenter cognouerit, et cum recentiorum plerorumque scriptis philosophicis contulerit, tantam orationis dissimilitudinem, quanta possit esse maxima, deprehenderit. Ergone dubitabit, utra philosophandi ratio sit subtilior? Nullo modo putem, nisi omni humanitatis sensu careat. Quis enim illam subtilitatis vabratis siccitatem, quam in Scholasticorum, et recentiorum, ad illorum exemplum scripta

libris, ubique, cum quodam semper fastidio sentinco, Graecorum et Latinorum sermonibus de Philosophia, copiosis et praedulcibus, anteponat?

Est igitur, hoc loco excipiet aliquis, subtilitas etiam quaedam eorum, qui nulla adhibita differendi elegantia, ratione ac via philosophantur? Sic sane, si nomine subtilitatis abuti velis, et ad orationem transferre, quam peritissimi dicendi magistri aridam potius atque ieiunam appellari jubent. Forsitan vero haud pauci me iniquitatis insimulent, qui nullam doctrinae philosophicae subtilitatem esse contendam, nisi cum aliqua orationis elegantia coniuncta sit. Equidem non sum nescius, apud Veteres etiam, tum Graecos, tum Latinos, genus Philosophorum fuisse, qui non tam elegantiae in dicendo, quam diligentiae in disputando, studiosi essent: qui accurate omnia definire, certa capita ac genera rerum ponere, et sub his formas ac partes singulas ordinare, denique generum formarumque causas exponere, et omnino artis dialecticae tenacissimi, vera a falsis, magno cum labore, nec sine prospero successu, discerpere studerent, de verborum autem sententiarumque elegantia minime laborarent. Idem vero illud etiam scio, scripta illorum neminem praeter suos legisse, et splendidissimo quemque ingenio ea nisi contempsisse, certe tamen neglexisse. Sed Platonem, reliquosque Socraticos, auctore *Cicerone Tusculi* II, 3. et deinceps eos, qui ab his profecti erant, legerunt omnes, etiam qui illa non approbarent, aut non studiosissime confectarentur. Causam vero, cur illi iacuerint neglecti, hi vero ab omnibus doctrinae eruditionisque cupidis fuerint cum delectatione lecti, facile quibus intelligit.

Ceterum haec ipsa res effectuisse videtur, ut subtilitatem, quae vere et natura esset una, induceretur distinctio,

et alia in scholarum umbris delitescens, tristis ac tetrica, alia, cui prodire in lucem liceret, elegans atque erudita diceretur. Illam igitur priorem, nonnullis eorum, qui me in laude subtilitatis ipsis eripienda iniquiorem putabunt, facile concedam; modo mihi dent, verissimum esse, quod Cicero contendat, hanc demum perfectam esse Philosophiam, quae de maximis quaestionibus copiose possit ornateque dicere. Quid? copiose atque ornate, non autem subtiliter? Legat, quicumque tam rustice vrget, libros istos Tusculanarum Quaestionum a Cicerone Philosopho conscriptos; iisque lectis et intellectis pronunciet, quid subtilitatis in iis desiderarit. Tum vero e suis scriniolis unam modo quaestionem proferat, subtilius explicatam istis quinque dierum scholis, quas in totidem libros Cicero contulit.

Quodsi illa Dialecticorum diligentia non abhorret ab orationis elegantia, sed utraque potius recte vtiliterque coniungitur; quaerendum deinceps videtur, quae causae sint, cur haec ab illa a plurimis non modo seiungatur, sed etiam prae ea contemnatur. Etsi vero plures huius peruersitatis causas reperiri arbitror, trestamen, quae mihi videntur praecipuae, commemorare modo placet. Prima haud dubie est neglecta a nostris veterum Graecorum Latinorumque librorum lectio, vel propter ingenii tarditatem, vel propter delicatissimum inertissimae segnitiei fastidium. Quidquid enim vel seueri nostri morum magistri, vel delicati et otio abutentes homines, bellae, inquam, animae, contradicant, nunquam tamen vincent, eos falli, qui putent atque contendant, celeres animi ingeniique motus, qui et ad excogitandum acuti, et ad explicandum quandoque sint copiosi, non alio modo certius excitari et acui, nisi Graecarum Latinarumque litterarum monumentis diligenter atque assidue legendis. Quod ipse vsus et experientia quotidiana satis docere atque confirmare videtur. Nam

in omnibus doctrinae partibus eos fere et intelligendi prudentia, et eloquendi celeritate, excellere constat, qui Graecorum Latinorumque litteris subacta habent ingenia. Ceteros vero, qui non ita liberaliter instituti, sine iusta istarum litterarum cognitione ad quascunque doctrinae partes accesserint, vix apud mediocres homines dicere satis acute atque elucidare posse videmus. Imperite enim plebeculae admirationem, vel potius stuporem, obscure aut ambitiose dicendo inicere, is quidem plane nullus doctrinae fructus est putandus, qui in eo potius cernitur, ut, quae sentias de omni litterarum genere, ea subtiliter persequendo, auditorum legentiumque animos liberali quadam voluptate perfundas, et differendo, quo velis, adducas.

Altera causa, quae nonnullos, qui Philosophiam profitentur, doctrinae illius et antiquae subtilitatis negligentiores reddat, ab eorum quadam obscuritatis affectatione videtur arcessenda. Sunt enim, qui obscuriori scientia delectentur, et obscurissima quaeque homine docto dignissima existimant. Verum, etsi magnam ingeniorum diuersitatem esse, et alium alia mentis facultate pollere, inter omnes constat; vereor tamen, ut isti obscuri viri magnam ingenii laudem vindicare sibi possint. Nam nobis nunc non est sermo de *Newtonis*, *Leibnizii*, *Woffii*, similibusque philosophis, qui res obscuras, tamen valde utiles atque necessarias, indagant; et mente scientiaque comprehendere student; sed cum illis potius nobis res est, qui res notas, et ab aliis lucido atque scienter explicatas, ita argutiis suis persequuntur, ut eas obscuritate inuoluere laborent. Nemo enim sanus dubitet, quin vnicum philosophiae munus sit, ut res obscuriores clare et explicite tradat. Multi vero recentiorum philosophorum illud sibi proposuisse videntur, ut Kabbalistarum more, nomina nota notionibus obscuris et reconditis exponerent, et sedulitate male arguta, ex philo-

sophia, quæ maxime popularis esse deberet, mysticam
 quandam doctrinam conficerent. Quis paullo humanior
 eorum studium operamque probet? Cicero quidem de
 Orat. III, 19. dicit: *ut ea, quæ dicamus, intelligantur, asse-*
qui possimus dicendo verbis usitatis, ac proprie demonstrantibus
ea, quæ significare volumus. Illorum vero oratio, tantum
 obest ut lumen adhibeat rebus, ut obscuritatem potius ac
 tenebras afferat. Nec unquam tales philosophi, qui obscu-
 ri et esse et haberi vellent, neque apud Graecos, neque
 apud Romanos, neque apud aliam gentem politio-
 rem, sunt laudem, quam peterent, consecuti; quum ceteri, qui per-
 spicuitati et subtilitati eleganti studuerint, et vini summo in
 honore fuissent, et mortui cum maximo floreant. Eci-
 enim vulgo existimant, in philosophia res spectari, non
 verba pendi; plurimum tamen interesse quisque intelligit,
 quemadmodum de istis rebus dicatur. Atque id eo magis
 in tradenda philosophia spectandum videtur, quo certius
 constat, eam per reliquas omnes doctrinae partes diffunde-
 re lucem debere. Igitur hic in primis illud *Aristotelis* prae-
 ceptum, *Rhetor. III, 2.* tenendum erit: *Ἀέρος ἀγέρη,*
καὶ εἶναι ὁμιλίαν γὰρ, ὅτι ὁ λόγος, ἰάν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ
ταυτοῦ λεγόν.

Neque tertium illud, ad excausandam tristitiam et sic-
 cam plerorumque inter recentiores subtilitatem valet,
 quod volunt, multas philosophiae partes tam subtiles et
 acutas esse, ut hominum plerorumque captum excedant.
 Fac enim, ut *natura multarum rerum veritatem*, auctore *De-*
moerito, in profundo penitus abstruserit, enimvero philoso-
 phus doctus et sapiens eam non limo obductam, sed per-
 purgatam, et nitori suo naturali restitutam, producere in
 conspectum hominum debet. Atque id fieri posse, omnia
 philosophiae inventores Graeci, eosque secuti Latini, exem-
 plo suo ostenderunt. Nec audiendi erunt, qui aliud esse
 di-

dicent, familiari sermone, de rebus ad philosophiam pertinentibus, differere, quod Cicero aliique veteres fecerint; aliud, quod in scholis fiat, diuersas philosophicae doctrinae partes in arte tradere. Nam ea quoque, quae in scholis philosophorum via ac ratione docentur, sermonis elegantiam subtilitati coniunctam capere, praeter Veteres quosdam, *Ernestius* noster, editis solidioris doctrinae initiis, ostendit, eoque ab ipsa philosophia gratias iniit immortales. Omnino autem non intelligo, quid nostri, vitiosae suae orationis culpam in rerum ipsarum difficultatem subtilitatemque conferentes, sibi velint. Nam nullas res novas, sed antiquitus plerasque iuuentas, et dudum explicatas ac demonstratas, tradere eos constat. In his vero repetendis, et vel voce vel scripto tradendis, nullae aliae iis sunt partes datae, quam ut subtiliter de iis differendo, aditum ingenii discendi cupidis ad ea, quae recondita sunt atque inter ora, cognoscenda patefaciant. Nonne vero in re difficili atque subtili, licet sermone facili et perspicuo uti? Cur igitur scholas philosophicas habent, si obscura non nisi obscure interpretari et explicare possint, nec limati atque vere subtile philosophari, qui res explicent propriis perspicuisque verbis, esse velint. Bene *Arminius*, in Epistola quadam ad *Ioannem Vytenbogardum* scripsit: *ineruditi est, imo incogitantis, non curare quibus verbis sententiam veram enuntiet.* Mihi vero ii, qui tetricae suae subtilitatis hanc afferunt causam, quod philosophia in obscuris, et quae sint supra plerorumque captum, rebus versetur, fateri potius videntur, nē sua quidem ipsorum ingenia esse talia, quae istas res capere, et super iis via ac ratione philosophari queant. Nam verissime profecto *Quintilianus*, Institutt. II, 3. dicit: *plerumque accidit, ut faciliora sint ad intelligendum, et lucidiora multo, quae a doctissimo quoque dicantur.* Paulo post: *erit ergo etiam obscurior, quo quisque deterior.*

D

Tum

Tum vero non magnam, aut potius nullam utilitatem, ex ista ieiunia recentiorum philosophandi ratione, nec ad reliquas doctrinae partes, nec ad reipublicae gubernationem, nec ad hominum societatem, nec ad vitae cultum redundare posse, omnes intelligent. Nam si ea nil prodest ad apte subtiliterque de re quavis dicendum, et scribendum, quis eius non spernendus erit usus in docendis artibus atque doctrinis, in rebus pace belloque gerendis, in salute societatis humanae tuenda, denique ad bene beateque viuendum? Nemo vero miretur, me de tali philosophiae utilitate ponere quaestionem. Hanc enim inde ab antiquissimis temporibus laudem philosophiae esse, ut mentes animosque rerum plurimarum et optimarum cognitione aliat, atque vitam publicam et priuatam pulcherrimis institutis regat, nemo est qui ignoret. *Aelianus* quidem *Varr. Hist. III, 17.* magnum philosophorum, quorum sapientia prudentiaque magnae ciuitates steterunt, numerum refert. Aequae *Plato* quum auctor sit, optime gubernari rempublicam, quae philosophis sit commissa, nulla sane modo tetricis illis et umbraticis philosophiae doctoribus gubernacula ciuitatum regendarum vult tradi, sed hominibus potius doctis atque eruditis, qui vniuersam omnium rerum naturam plane perspectam habeant, luculenterque explicare possint.

Nec obiciat aliquis, hodie neminem eorum, qui philosophiam profiteantur, capessere rempublicam. Nam ex horum tamen scholis tales euadere iuvenes debent, qui utilem aliquando operam reipublicae nauent. Quod an ipsis suum philosophandi genus, fortasse acutum, sed abhorrens ab usu publico, obscurum, exile, ieiunum, praestet, ipsi viderint. In reliquis vero doctrinae partibus recte cognoscendis, riteque tractandis, quantum illa vulgaris philosophandi ratio prosit, vel potius obfit, plerique tum, quam sero, sentiunt, cum dicere de iis aut scribere coguntur.

t 15,

tur. Quis enim huius, de qua loquimur, philosophiae usus in eloquentia? Cuius quidem in omnibus suis Rhetoricis libris hunc philosophiae fructum ita ostendit, ut e philosophorum scholis optimos Oratores euadere obtineret. An vero idem illud de nostris plerorumque scholis gloriari liceat? Mihi quidem saepissime hac de re cogitanti, locus nobilis e Gellii Noctib. Att. V, 15. in mentem venit, ubi post relatum huiusmodi quaestionem acutam, ita concludit: *Hos aliasque tales argutae delectabilisque desidia aculeos quum audiremur, vel lectitaremur; neque in his scrupulis, aut emolumentum aliquod solidum, ad rationem vitae pertinens, aut finem ullum quaerendi videremus: Ennium Neptolemum probabamus, qui profecto ita ait:*

Philosophandum est paucis. Nam omnino haud placet.

Neque vero miror, si multis, qui hanc de philosophia differendi rationem sequuntur, idem accadat, quod Pacuviano Amphioni euenit, auctore Cicerone de Divinat II, 64: qui cum obscurius dixisset, Attici respondent: *non intelligimus, nisi aperte dixeris.* Necessse enim est, ut totum illud philosophandi genus, auditoribus subinde oscitantibus, displiceat, quum magno verborum apparatu, magnaue animi contentione, friuola quaeque, et in nullam partem utilia, vnius cuiusdam placita, subtilius, ut putant, id est obscurius, explicentur. Sed de hoc mox deinceps plura dicemus. Nunc de utilitate huius philosophiae quaerimus. Quis autem Historicus, quis Orator, quis Poeta, quis denique sanus, istam ei laudem tribuat, quam a Cicerone Tusculan. V, 2. sqq. philosophiae tributam summa cum voluntate legimus.

At vero certe existimandum erit, illam vulgarem philosophandi rationem cum quadam animi oblectatione coniunctam esse, quae pluribus eam commendat. Iam supra

mentionem fecimus, qualia fere ingenia essent, quae obscuritate magis, quam perspicuitate tenerentur. Hoc loco illud modo tenendum est, non id quaeri, vtrum ingenua et liberaliter instituta mens, ex inuestigatione atque cognitione rerum abditarum, percipere voluptatem possit et debeat: sed potius illud, an docti et prudentis philosophi sit, adolescentes philosophiae addiscendae cupidos, horrido atque inculto philosophandi genere, a vere philosophiae suavitate arcere? Ille fortasse non iniucundus labor nonnullis fuerit, haec autem consuetudo ab omni humanitate abhorreere videtur. Alia enim contemplandi exercitatio, alia docendi ratio esse debet. Nos quidem industriae, quam quisque in vero inuestigando consumit, modum non statuimus: attamen hac semper cautione opus esse iudicamus, ne quis putet, omnia, quae magno cum labore ipse cognouerit, omnibus aequae scitu necessaria atque iucunda, adeoque per omnes ambages eodem studio, eadem virium contentione, indaganda esse.

Iam vero restat, vt de via ac ratione, veram illam, quam diximus, orationis philosophicae subtilitatem comparandi et obtinendi, nonnulla praecipiamus. Nam nostris quidem temporibus eo maiorem philosophis adhibendam esse curam arbitror, vt eam in docendo subtilitatem sequantur, quae maxime perspicuitati, iustaeque breuitati inseruiat, quo magis plerique nostrorum philosophiae studia aemulantium ordine loquere et aetate, Graecis Romanisque philosophicae disciplinae operam dantibus sunt dispares. Primum igitur, idque non nouum quidem, sed vulgo neglectum, ideoque serio philosophiam discuntibus atque docentibus inculcandum praeceptum est, vt ab iis lectioni veterum Scriptorum plus temporis et operae tribuatur, quam fieri a plerisque solent. Huius librorum graecorum latinorumque lectionis constantiam, supra in causis com-

commemorauimus, cur plurimos de subtilitate philosophica peruerse iudicare prae-taremus. In quo nos minime falli certissime perspiciet, si quis Veterum illorum philosophandi rationem cum recentiorum plerorumque doctrina contulerit. Si igitur Graecorum Latinorumque instituto, quod omnium Seculorum grauissimi doctissimique homines probarunt atque commendarunt, tractare philosophiam placet, ex eorundem monumentis cognoscendum erit, qualis eorum philosophandi ratio fuerit, cuius ope hanc affecuti sint laudem, quod et in definiendis rebus, et in explanandis, semper pressi essent atque elegantes. Neque vero solos philosophorum veterum libros assidue diligenterque ab iis, qui cum laude in philosophia versari velint, legendos esse arbitror, sed Oratorum quoque, Historicorum, atque Poetarum scripta, diurna nocturnaue manu futuro philosopho versanda. Quibus legendis quantum in ipsa philosophia cognoscenda proficere possint, non est huius loci disputare, quum eorum lectionem nunc modo commendemus, ut inde vera de rebus subtiliter doctaque differendi ratio discatur. (Sed subest periculum; ita aiunt isti subtile philosophi, ne talibus gentilium libris legendis, sensim transfundatur in animos legentium paganismus; tectum esse venenum, exitiale homini christiano. Nugae! *) Sed ne hoc quidem latius edisserendum videtur, quia suus quemque sensus docere potest, res bonas magnasque, verbis electis grauitate ornatique dictas, maiori cum voluptate, atque etiam vtilitate, fere ab omnibus audiri, legi, atque cognosci. Nam et si Cicero de Fin. B. et M. I, 5. fate-

D 3, tur;.

*) Consultata haec leges in Commentariolis nostris, de barbarie fanaticismi filia: de optimis contra fanaticos, in litteras grassantes, remediis: de lectione Scriptur. vet. Graecor. et Latinor. ad sensum honesti et morum probissimam referenda.

tar, oratione Epicuri, minus culta atque terſa, ſe non magnopere offendi; tamen paullo infra addit, *vellem equidem, aut ipſe doctriſis fuiſſet inſtructior*, (*eſt enim non ſatis politus iis artibus, quas qui tenent eruditi appellantur*,) *aut ne deteruiſſet alios a ſtudiis*. Ego vero nollem, utrumque hodie in complures de noſtris dici poſſe. Hi tamen ipſi intelligent, quantum aſſiduæ diligentique Veterum lectioni tribuendum ſit, ſi modo agnoſcere volent, eſſe naturalem quandam orationis pulchritudinem, a qua philoſophum minime oranium abhorrere deceat. Verum hanc doctrinam uſuque, et inprimis conſuetudine atque familiaritate cum Graecorum Latinorumque libris comparari, doctis omnibus conſtat.

Alterum, quod hac de re præcipiendum videtur, eſt, ut, qui philoſophiam profitentur, inſtituant, more Veterum; non modo ſæpe familiares de rebus ad ipſorum doctrinam pertinentibus, habere ſermones, ſed ſæpius de iis ſcribere, ita quidem, ut ab omnibus, etiam diſſidentibus, ſua non ſolum libenter legi, ſed facile etiam intelligi velint. Veriſſimum enim certiſſimumque eſt, dicendi atque ſcribendi conſuetudinem et exercitationem, cum intelligendi prudentiam acuere, tum eloquendi facultatem ceteritatemque incitare. Nec dubitandum eſſe videtur, ſi ii, qui omnem orationis cultum in philoſophia negligunt, in hac exercitatione ſe ſuosque continerent, quin eſſent facilius intellecturi, multa ſibi obſcura, nec ſatis dilucida eſſe, quas ſe dudum cognita perſpectaque habere putarent. Nam rectiſſime magnus *Erasmus* ſtatuit, non melius percipi, num quis aliquid ſatis teneat, quam experiundo, num aliud illud perſpicue planeque tradere poſſit. Verum ſi plane docere velis, non tibi tuæque familiae propriis utendum eſt verbis, et loquendi formulis, ſed, auctore *Cicerone* de Inſent. II, 17. *opinio hominum ſequenda, conſiderandumque, quem-*

quemadmodum, et quibus in rebus, homines, in consuetudine scribendi aut sermocinandi, iis uti soleant. Quod non eo valere volumus, ut plebeius quilibet, et rudis homo, philosophum docentem intelligat; sed ut ii, qui ingenio ad philosophiam apto, et litteris bonis subacti sint praediti, obscura doctoris differendi ratione non impediatur, quo minus ea, quae in philosophia tradantur, capiant. Quod nunc fere secus fieri videmus. Nam saepe stupidissimi, et optimarum artium plane expertes, se doctoris obscuri φιλοσοφούμενα penitus percepisse gloriantur, quum optimo quisque ingenio se ex eadem disciplina nullo cum fructu discessisse queratur. Cuius rei sane non alia videtur esse causa, quam quod in tradenda philosophia a populari orationis genere, atque a consuetudine communis sensus, plurimorum differendi ratio nimis abhorret. Atque hoc ipsi sentirent, si crebriori ex communi usu, atque ex hominum politiorum more, dicendi et scribendi exercitatione uterentur.

Huic praecepto tertium, cum illo maxime coniunctum, addimus, ut philosophi in scholis, quibus suorum scientiam philosophiae tentant, et facultatem de rebus cognitis differendi explorant, philosophiae studiosos consuefaciant, non sola magistri dictata repetere, sed res atque placita suis potius verbis definire, distinguere, explicare, et demonstrare. Deinde in scholis, quae solent haberi ut iuvenes disputando scribendoque exerceantur, videndum erit, ut doctor, qui istiusmodi exercitationibus praest, quaestiones, de quibus disputetur, aut scribatur, vel ipse proponat, vel eas certe, quae a familiaribus proponuntur, diligenter percontetur; atque grauissimas et utilissimas eligat. Quantopere enim iuvenes plerumque in hoc delectarentur, opiniones fere paradoxas et inutiles, si modo ingeniosae vulgo putentur, certioribus melioribusque praefere-

rent.

rentes, non opus est pluribus confirmare. Quodsi de placitis philosophiae veris, certis, grauibz atque vtilibus, disputare aut scribere coguntur, elaborandum iis est, et circumspiciendum, quomodo ista placita definiendo atque distinguendo recte intelligantur, grauissimis argumentis confirmentur, verbisque aptissimis explicentur. Quo in genere si perfecti euaserint, tum se veram subtilitatis rationem in philosophando tenere poterunt existimare.

Omnino autem ad veram subtilitatem, de qua iam dudum loquimur, fortasse illud quoque plurimum profuerit, quod ultimo loco quaerendum duximus, si maior diligentiorque philosophicae historiae vsus obtinuerit. Quae de re, egregia, lectuque dignissima est *Facciolati*, Viri celeberrimi, Oratio, inter Orationes eius, Lipsiae MDCCCL. vt est in titulo editas, Quarta. Ad quam eo libentius Lectores nostros dimittimus, quo certius persuasi sumus, eum istam philosophiae discendae docendaeque rationem satis certis firmisque rationibus defendisse. Nobis hoc loco sufficit monuisse, ipsum *Ciceronem* hac ratione, tam in rhetoricis, quam philosophicis libris, saepissime vsum esse, vt Veterum omnium, qui aliquo numero essent, et familiam ducerent, opiniones colligeret, explicaret, et, quid de iis statuendum esset, diceret. Atque hanc adeo rationem, de Inuentione II, 2. vehementer commendat, et addit: *si in ceteris quoque studiis a multis eligere homines commodissimum, quodque, quam sese uni alicui certo vellent adducere, minus in arrogantiam offenderent; non tantopere in vitiis perseverarent; aliquanto leuius ex inscientia laborarent.*

Ceterum, hac ratione veram orationis philosophicae subtilitatem vnice ali et acui, duplici intelligitur modo. Primum enim ipsi philosophiae doctores, si ex vtilitate discitentium communi laudem atque lucrum maximum quaerant,

rent, ex ipsis haurire fontibus, eosque adire cogentur, qui singularum opinionum auctores, defensores, et propagatores fuerunt. Qua quidem opera, eorum prudentia, et dicendi de rebus philosophicis copia, mirifice augebitur. Sunt enim illi *Veteres*, auctore Cicerone de Orat. III, 10. prope omnes praeclara locuti. Quorum sermone assuefacti qui erunt, ne cupientes quidem poterunt loqui nisi pure ac dilucide. Quin etiam ea res efficiet, ut non necesse sit, iisdem de rebus semper quasi dictata decantare, nec unquam a commentariolis suis discedere. Qua de consuetudine quoties cogito, non possum quin obscuram eorum diligentiam industriamque oderim, qui ad unius hominis auctoritatem, tanquam ad scopulum vento delati, ita dictatis eius adhaerescunt, ut, si ea innumeris minutis quaestionibus enucleaverint, argumentis compluribus contortis munierint, et privatis publicisque experimentis propugnauerint, se philosophi officio satisfecisse putent.

Deinde vero iuvenes, ingenio et industria insignes, assidue optimos quosque Scriptores legendi exercitatione continebuntur, adeoque cum iis et loqui, atque subtiliter de quacunque re, quae in disceptationem cadit, dicere et scribere discent. Quamquam enim non negamus, ad hanc philosophiae historicae rationem, maiorem ingenii vim doctrinaeque elegantis apparatus, atque plus temperis et operae, quam ad illam vulgarem requiri: tamen hoc quoque certum, illud historicum philosophandi genus, varietate rerum, facilitateque ac suavitate, ita se commendare, ut ultro liberalem mentem alliciat, et sine ullo fastidio teneat. Quod si quis contra dicat, nunquam iuvenes ista ratione philosophos esse evasuros, id quidem facile concedam; sed illud quoque credi velim, iuvenes quidem minime decere barbam philosophicam, cognitionem vero philosophiae, quae

quae vniuersae antiquitatis recentiorisque aetatis eruditae, doctrinam complectatur, iis, cuicumque se studio dederint, maximo et ornamento et adiumento esse. Denique hoc modo etiam illud discidium tollitur, quod *Cicero* absurdum, inutile, et reprehendendum rectissime affirmat, ut alii nos sapere, alii dicere doceant.

Agite igitur, qui in hac nostra litterarum Vniuersitate litterarum studia colitis, agnoscite mirificam dicendi et intelligendi societatem, quam, duce natura, veteres recentioresque doctissimi voluerunt esse, et in eo omni studio elaborate, ut rerum diuinarum, humanarumque cognitionem, cum dicendi scientia diligenter iungatis. Nam ita certissime efficietis, ut summam illam *Crassi* laudem consequamini, ut de horridis rebus nitida, de ieiuniis plena, de perculgatis noua quaedam sit oratio vestra. Nolite vobis persuadere, philosophiam, humanissimam artem, genere dicendi a communi hominum usu abhorrente uti; sed vnam potius cum *Cicerone* existimate eloquentiam esse, quascunque in oras disputationis regionesue sit delata. Mihi nunc sufficit, falsam illam peruersamque plurimorum, de peculiari philosophorum oratione, opinionem indicasse, nec eam modo repudiandam esse, sed etiam quo modo ab ea cauendum esset, ostendisse.

Poteramus exemplis philosophorum, viuentium et mortuorum, qui subtilitatis gloriam affectabant, quae in vniuersum dicta a me sunt, comprobare, sed crabrones irritare noluimus. Res ipsa loquitur.

De subtilitate orationis theologiae forte alio tempore dicemus; nam et hanc, male intellectam, sunt qui iacent, neque satis dici potest, quantum inde religio ipsa, quam docere clare et distincte debebat, theologia, detrimentum capiat.

HI.

MENSIS IANUARIUS A. MDCCLXXVI. 35

HISTORIA REFORMATIONIS ECCLESiarVM

*Rhaeticarum, ex genuinis fontibus, et adhuc maximam partem
nunquam impressis, sine partium studio deducta, ut extans sym-
bola ad Syntagma Hist. reform. Helveticæ queat censerî: nunc
primum in lucem edita a PETRO DOMINICO ROSIO*

DE PORTA I. C. in Eccl. Scamff. Ministro,

et Vener. Colloqui Sup. Oengaddinæ

Cancellaria.

Curiae Rhaetorum; A. 1771. TOM. I. Alph. 4.
pl. 16. in 4.

Librum indicamus, in magno pretio futurum apud om-
nes historiae recentioris amantes, siue illa varias vices
Ecclesiarum et doctrinae amplexa; posteris aliquod tempo-
rum documentum proponat; siue Reformationem et viro-
rum doctorum res, non minus utiles scitu et iucundas, ex-
plicet. Neque enim quisquam est, qui, quantum nostra
interfit hanc historiae partem penitus nosse, eruditus igno-
ret; quum reformatio harum Ecclesiarum, ad maiorem
illam et generaliore plus valuerit, quam quis facile exi-
stimet, nisi earum rerum apprime gnarus. Atqui hic
multa egregie dicta inuenies, cum ad confirmandam tra-
ctam historiam, tum ad illustrandas virorum doctorum vi-
tas, qui, cum ea tempestate florerent, quas ad magnam il-
lam sacrorum repurgationem fatalis esset, et maximam re-
bus et ingeniis humanis mutationem afferret, auido illam
falsipiendo et tuenda, omnium oculos in se conuerterunt.

E 2

Lon-

Longo sermone et copiose praefatus est autor de iis, qui ante se res Rhaeticas scripserunt: quorum primum ponit Huldricum Campellum, e cuius opere, licet nondum vulgato, sua hauserint reliqui omnes, et ipsi multum adhibendus; peragrata tamen simul tota Heluetia, aditisque Bibliothecis et tabulariis, ad materiam operi conquirendam, neque opera plane inutili impensa, licet interdum spes successu destitueretur. Multum tamen adiutus est decreto Ordinum, quo 1767. in singulis Foederatorum pagis constituti sunt triumviri, tabulis publicis ordinandis. Primum dubitavit, annalesne, an historiam scriberet, tandem ad hanc animum appulit: quae, quia res gestas cum suis causis distinctius traderet, legentium utilitati magis inferuisset. Omnis narratio quatuor partibus absolvitur: prima primordia tradit Reformationis, progressa vsque ad annum 1540; ab altera, quae inde orta vsque ad annum 1580. pertingit, excepta. In hanc tempestatem cadunt Gallicae et Hispanicae factiones, quae sacra et rem Rhaeticam turbant, et prope euerterunt, argumentum tertiae parti praebiturae: anno 1639. Mediolani pactis res pacatae et restituae sunt, quod otium parte quarta enarrabitur. Autor, partim grauem rerum delectum, summamque adhibendo in indaganda veritate curam, partim in ponderandis hominibus ac rebus, singularem tuendo iudicii moderationem et aequitatem, id videtur consecutus esse, quod paucis contigit, nimirum ut dignum habeamus, quem alii imitandum sibi proponant. Accedit denique ea sermonis elegantia, quae non nisi ex probatissimis veterum exemplis, assidua lectione, hausta videatur. Libro primo, a duobus capitibus quasi fundamentum reliquae tractationis iactum est: altero enim de Rhaetorum origine, relictaeque Hettruria in Alpes migratione, fatisque ad Saec. XV. vsque, quo ea demum gens foederibus inter se coit, variaque

que eius inde fortuna, regimine, et lingua expositis: altero primordia et vices religionis Christianae, vsque ad Saec. XVI, sacris purgatis illustre, tradita sunt. In Legendis, Lucius quidam Britannus, regali sanguine oriundus, sub diuis fratribus Rhaetorum Apostolus fertur, primusque Curiae Episcopus: quamquam non satis sibi constant in errore, quem ex Bedae Hist. S. I, 4. manasse, nostra aetate compertum habemus; eiusque in diptychis Curianis, nec vola nec vestigium deprehenditur, olim iam, ad Vadiani preces, frustra quaesiti: vid. Goldast. Script. rer. Alemann T. III. p. 154. 155. Neque dubium est, quin religio Christiana, cum Christianis demum Imperatoribus in has Alpes penetrauerit, quod auctori videtur Constantii temporibus contigisse, orto tum Episcopo cum dioecesi, iisdem limitibus, quibus Rhaetia, sub Constante, prouincia descripta est. Etsi in tabulario Episcopatus, praeter diptycha quaedam, quae ultra res Saec. VI. non assurgunt, nihil inuenias; tamen illum vetustiorē esse, multis et idoneis argumentis constat. Nam in Concilio Chalcedonensi, Amantius Comi Episcopus, Asimonis nomine subscripsit, Episcopi Eccl. Curienfis Rhaetiae primae. Ecclesia, si qua alia, certe et haec variis superstitionibus turpata est: reis, et in hoc terrarum angulo, clericis inertiae, monachis libidinum. Tertio mox capite, sacrorum purgatorum ex Heuetis allatorum, historia enarratur. Apparet igitur, rem a Zwinglio autore profectam esse, cuius orationes Turici motus dederant: qui inde, vt peragratis reliquis vrbibus, in Rhaetos emanauerint, facto, tollendis quibusdam erroribus, rerum nouarum initio, tenui illo quidem, nec tamen plane contemnendo, multis enarratum est. Prima purioris doctrinae fax, a Turicensi quodam accensa, in Antonii conuallibus enituit; subsecutis mox et aliis, viri exemplo illectis, grauissimis turbis. De nomine eius valde ambigitur. Sunt

qui Birsclinum vocent, non sat certis indicis. Maximam laudem inter eius aemulos, Phil. Gallitius adeptus est. Cap. V. de ducibus, doctrina, moliminibus, et exitu infelici Anabaptistarum agitur: hos, primos causam religionis impediētes, secutum Capitulum Curianum, C. VI. quod Ilantii a 1526. inepta cum Evangelicis disputatione, suas partes foedauit. Episcopus, nihil eo modestior, reformatibus semper aduersatus est, nullo operae pretio facto; quoniam decreto Ordinum, cuiusuis arbitrio, religionem aut Romanam aut Evangelicam amplectendi, permissum erat. Cuiusmodi aliud additum, ad afferendam Ordinum potestatem in Episcopum et Clerum, quod eo vsuit, ut plures ecclesiae Evangelica sacra susceperent; quarum omnium facta ordine recensio, earumque, disputatione Bernae 1528. habita, magis auctus est numerus. Episcopus, aduersariorum successibus inuidens, clandestina eos fraude adortus est, quam detectam viti sunt ciues. Absenti post data venia, et iam rediturus, in obscuro aliquo loco extinctus est, coll. L. H. c. 1. Interim, cum multa inuenta essent, quae contra purgatorum sacrorum religionem esse viderentur, e re visum est, iis in perpetuum consuli; concilio quotannis habendo; ut rudes homines, et religionis expertes, quo genere hactenus laboratum erat, a docendis sacris arcerentur. Decreto in eam sententiam 1537. facto, simul ludus apertus est litterarius eo loco, quo Dominicani degerant, sacris loco motis. Disceptatum deinde est anno 1537. quod Vlriceus Campellus, cum Clericus non esset, Baptismo initiauerat, an id et foeminis liceret? Septiduo post conuenit, Clericorum omnino id esse; sed si qua necessitas ingruat idem viris fas esse, praesertim plenae aetatis, quorum si non copia sit, nihil impedire quo minus et foeminis hoc liceat, modo utrique rite faciant. Partes causam Susii disceptarunt, quod eius Rhætiae est, quam Oengaddinam vocant:

cant: quo facto res Evangelicorum maiora incrementa cepit. Haecenus de sacris in Rhaetia cisalpina purgatis: sequuntur transalpinae res, quas Autor libro II. exposuit. Praegallia orsus et Clauennae comitatu, peragrato inde Veltelino agro, per vicinos Locarenses et Peselauientes in Rhaetiam redur, enarravit; percommode lingua coniunctos et opere iungens, omnes enim Italica lingua videntur. Quare iisdem magistris sacra edocti, iisdem Pontificum artibus oppugnati sunt: complures nacti Italos aduenas, siue probos illos et gnauos, seu nullius pretii, nouarum rerum autores, nihil nisi turbas quaerentes.

Qui tractus: postquam Rhaetorum factus est, multi illum eius gentis adierunt, verae religioni dediti: qui, quod ipsis domi liberum fuisset, neo peregre dissimulabant. Inde primum illa in eas regiones inuenta, sensim latius manauit, usque ad Comensem agrum, et per omne adeo Mediolanum, donec ad Monachos et eruditos peruenisset, sedulo illam propagantes: idque satis arduum visum est, cur Roma Quaesitor mitteretur in Veltelinos, qui nihil flagitii reliqui fecit. Hic multa inseruit autor, de scriptis et rebus virorum doctorum, digna quae legantur, quaeque ad Lutherum, Bucerum, et alios pertinent. Adiecit et lepidam apparitionem b. Virginis, quam contra acmulos adornarant Catholici, fœdo euentu; nec non aliam quaedam eiusdem farinae, quorum Vergerius autor est in opusculis. Multi homines et eruditi Italia pulsi ab religionem, ad Rhaetos venerunt, libere eam professuri: pari modo, si Catholicorum sententia standum fuisset, et hinc ciiciendi, quod tamen euentus destituit. Idem varios errores inue erunt, maxime Photinianos: quibus summo studio fautores de plebe conciliarunt. Inter eos Franciscus Calaber, Hieronymus Mediolanensis, et Titianus, maxime insignes fuerunt. Inde discordiae natae in Clero et reliquis, et res Suae ad discceptatione-

tionem partium rediit, vbi Franciscus et Titianus causa victi, cum multis aliis solum verterunt. Horum aliquis fuit Camillus Renatus Siculus: is peior reliquis, maiorem noxam dedit, quod hominibus sanis nec opinantibus venena instillaret. In Rhaetos venit eodem tempore, quo Coelius Curio Pedemontii e vinculis euasit, eosdem petens, Theologosque mire vexauit. Totum Caput quartum in eius Historiam insutum est, eruditum et lectu dignum, quod ex optimis monumentis, et partim ineditis, sumtum; huic recte Cap. XIV. et XIX. iungi potest de eius affectis, eorumque motibus. Eiusdem pretii sunt quae de Vergerio tradita sunt Cap. V. Is ex Italia in Rhaetos profugit, et quod aliquamdiu apud Wurtembergenses vixit, Lutheti sententiam de sacra coena amplexus est, Veltelinis eam inuito Clero commendaturus, ideoque reliquis notior factus. Eos, cum discessisset, aliquando repetiturus erat, nisi ob infidias, quas ab infesto sibi Catholico in itinere parari audierat, cunctantem mors oppressisset. Cap. VI. exposita sunt quae ad Rhaeticarum ecclesiarum de Sacramentis contentionem pertinent, plerumque omissa ab harum rerum scriptoribus, ideoque grata legentibus, et maxime quod ex certis monumentis petita sunt. Cum ex iis, quae supra de Camillo, Francisco, et Hieronymo tradita sunt, facile appareat, Rhaetiam nouarum opinionum non sterilem fuisse: causas autem, in rei fontes inquirens, has prodidit. Magistros tum perbenignos fuisse, et quemlibet aduenam, si sacras litteras sequi se professus esset, lubenter suscepisse: simul illorum tantam paucitatem fuisse, ut non difficile fuerit rudibus eorum partes inuadere. Ea enim tempestate valde rudes, dummodo clamosi, sacra docuisse: his multos fauisse, quod neque Apostoli litteras didicissent; tandem, cum suo damno saperent ciues, formula fidei condita est, cui, qui docturi essent, subscriberent; nequiquam Vergerio aliisque Ita-

Italis obnitentibus. Concepit Phil. Gallitius 1552. cui publice commissum erat: quae, postquam eam Turicenses Theologi consulti probassent, obtinuit ad nostram usque tempora, hoc libro primum vulganda. Similis et Helveticae (vid. C. XVI.) constitit autoritas. Vergerius, caeterique Itali, quod recusarant tandem fecerunt, formulaeque subrepperunt: pauca tamen arbitrio suo seruatunt. Omnes quibusdam capitibus, quibus persecutiones enarrantur Evangelicorum, siue in Rhaetis ortae Romanis, cum Pontifice aut Imperatore, mouentibus; siue in Gallia et Pedemontio, Rhaetis intercedentibus: ea tradimus, quae Cap. XII. de Tridentino concilio leguntur, cui omni vi obniti sunt ciues, annis Saec XVI, 45. 51. 61. Curianus Episcopus ne iniret; frustra illo, et Papa, misso nuncio, contra tendentibus. Cap. XVIII. de vi agitur, quae publice facta est Evangelicis in ea Rhaetia, quae Italiam spectat, auctore Carolo Borromaeo, nouo Mediolanensium Archiepiscopo, tam facile molimine, ut, quos in viis publicis deprehenderent Catholici, commerciorum causa peregrinantes, eos adorti male multarent, et omni merce spoliarent. Et missi etiam Monachi, exploratores et proditores aduersariorum, qui nuncios mitterent quaesitoribus haereticae impietatis. Eadem fraude Franc. Cellarius, qui Evangelica sacra docuit, e via, proxime Clauennam, Mediolanum raptus est, posteaque Romam deductus: ubi non statim, ut tum fama erat, sed aliquanto serius oppressus est, insignes motus daturus, quos hic omnes luculenter descriptos inuenias. Nec pauca de Zanchio disseruit auctor Cap. XVI. XIX. qui Argentorato Clauennam vocatus, tam crudeliter a collegis vexatus est, ut missus Plurium se conferret: multos ibi nactus, cum constantissimos amicos, tum graues inimicos Arianos, Camilli scholam, qui eum clandestina fraude petierunt, praecae caeteris Hier. Turrianus. Postea Hei-

delbergam migravit; nec tamen amorem et curam rei Rhaeticae deposuit. Hic et mentio iniecta est Mini Celsi Senensis, de quo Schelhornius: cuius scripto hic multum lucis affertur. Is cum Barthol. Syluo scripsit „de Haereticis non capitali supplicio afficiendis“ contra decretum Synodi 1570. quae tectis Arianis opposita est, nouus paulo ante in Rhaetiam aduena, propter sacra ex Italia pulsus; vt Italia suis consulere, haereseos suspectis aut insimulatis, quorum non exiguus numerus fuit. Addubitatum est quondam, an verum illud nomen esset, et annon illo, commentitio, Socinus vel Castellio hominibus imposuissent; at Schelhornius peculiari libello euicit esse genuinum. Marcellus Squarcialupus, eruditus non ignotus, item contra illud decretum libellum edidit, vt de Porta docuit: quod tamen non tam rigide seruatum est, vt multis periculosum esset. Motus inde orti occasionem dederunt Iosiae Simlero, excerpta ex Patribus edendi 1571. de vna persona et duabus personis in Christo. Cap. XX. turbas continet, quas Anabaptistae dederunt 1571. simul res Ioh. Gantneri illustr. t. fautoris olim Tardii et Frelli, qui ob Anabaptismum exularunt, e certis et nondum editis monumentis. Praetermissis capitibus, quae sequuntur, duobus, quibus res inquietae Rhaetorum narrantur, nobis superuacaneae: de Cap. XXII. pauca dicemus, contentiores de prouidentia et praedestinatione complexo, vtrique Hottingero vix paucis attingendas. Ortae illae sunt 1576. a Stephano Dominico, sacrorum ministro, qui in publico concilio accusatus, quod diuerse ab ecclesia de Electione et Reprobatione diuina sentiret, paene Libertinus; (is tum fuit, qui in loco de prouidentia, Deum perinde boni ac mali autorem perhiberet. Camilli propago, non infrequens in Rhaetis:) cognita causa absolutam praedestinationem credere visus est. Campello, hanc sententiam libro impugnanti, cuius pars prior de prouidentia, altera

teta de praedestinatione ageret, publice probando, eiusque parte in singulis conuentibus sacris, praesentibus aliquot ministris sacrorum, finito sermone praelegenda; aduersatus est Dominicus, diuturna lite, neque efficaci: ipse postea, cuius priori parti subscripserat, librum praelegens, neque vnquam editum, nec nostra iam aetate supersutem, certe Portae, sagacissimo viro, non inuentum.

**TRANSILVANIA, SIVE MAGNVS TRANSSIL-
vaniae Principatus, olim Dacia mediterranea dictus, arbi non-
dum satis cognitus, nunc multifariam, at stricte, illustratus?
Auctore IOSEPHO BENKÖ, Transilvano Siculo, Para-
cho Kőszeg-Aitenst, et Notario Venerabilis Dioeceseos Erdö-
vidensis, Halusticae Confessionis addictorum Ordinario. PARS
PRIOR sive GENERALIS
TOM. I. II.**

Vindobonae, typis Iosephi Nob. de Kurtzboeck Caes. Reg.
Aulae Illyr. Typographi et Bibliopolae MDCCCLXXVIII.
octonis.

Fuere et olim complures, sique non prorsus obscuro no-
mine, qui ad magni huius Principatus historiam com-
ponendam certatim prouolarent; illustrium tamen facto-
rum copia, atque adeo memorabilium monumentorum pu-
blicorum numero inferiores, longissimo intervallo post se
F 2 reli-

reliquit. laboriosissimus et accuratissimus. Historiographus, Iosephus Benkő, qui Patriae suae historiam non tam conscripisse, quam excitasse videtur, in qua vix est quod rerum historicarum amantes, praeter dictionis puritatem, desiderent, cuius defectum his verbis excusat: si qui tamen Stili, vt reliqua taceam, inaequalitatem, pro more huius Se- culi, vitio mihi vertant, sciant, me simplicitate et fide com- pensare eam voluisse, ideoque non praecauisse, vt scripto- rum, quos sequutus sum, verba immutata plerumque scri- pto meo intexterem. Hinc factum est, vt vocabula au- ream argenteamque aetatem minime redolentia saepe ad- miserim, et cacographiam retinuerim: cum ex aduerso to- ties scriptores in rebus ipsis vitiose traditis correxerim, et et ego ipse a sinceris viris, vbi aberrauerim, tuto corrigend- us. Probe noui, nomen Alpes in plurali tantum numero vsum habere, arripui tamen a nonnullis scriptoribus voces Al- pis, Alpi, quo intelligentius, non plures, sed singularem montem alpinum designarem. Scio plebeios, non plebeos esse scribendum: vbi tamen de Siculis egi, plebeos passim, communi ex usu, actisque publicis, scripsi. Sed haec et re- liqua, soli forte Grammatici, nimiumque critici, non con- donabunt, si perpendant, non tam stilo, quam veritati me studuisse. Vocabula quaedam patria, vt: Haritska, Tö- rök-buza, non consuetis apud nos nominibus expressi, sed nomina, quae dedi, hodiernis Europae eruditis sunt fami- liariora, reliqua.

Totius autem Operis quinque tomorum duas consti- tuit auctor partes, quarum prior duobus, posterior autem tribus tomis, diuisa est. Atque in illa agitur de diuersis Transsilvaniae denominationibus, de notitia eius mathema- tica et physica, quo etiam refertur historia regni lapidum, vegetabilium, atque animalium. Tum de Imperantibus Transsilvaniae, primis nimirum Encibus, de regibus Hun-

gariae, de Vaivodis, de Patriae Principibus, et de haereditariis Principibus Austriacis. Porro de Imperantis successione, iuribus, prouentibus, et expensis, de subditis, quo loco etiam historiam tradit nationum toleratarum, tandemque ultimo primi tomi capite nobilium et ignobilium iura, strictim, perspicue tamen, explicantur.

Hinc auctor clarissimus ad enarrandas res status politici, ecclesiastici, atque militaris progreditur, certa ab incertis, a veris falsa, vbiuis sollicitè separans, citatis etiam rarioribus nec obuiis fidei historicae documentis; et credimus non ingratis lectoribus nos facturos rem, si vel vnicum ex tanta copia specimen dederimus.

De Episcopatu igitur Milkouienſi haec habet: „quando vero, et per quos ea fuerit euerſa, (ſedes Episcopi Milkouienſis,) a ſcriptoribus, quorum lucubrationes adhuc lucem viderunt, diſcere nequimus. Ex monumentis proinde inſcriniis ſecretioribus latentibus, ſumma rei petenda. Nos in hoc argumentum abſtruſiſſimum inſtrumenta multis curis obtinuimus, paucis lecta, eaque Parti II. vbi de Episcopatu Albenſi ſermo erit, inferenda. Hic loci ſufficiat vnum adduxiſſe Breue Apoſtolicum, quod ad verbum in apographo eſt:

„Dilectis filiis, Cibiniensis, Braſſouienſis, de Kyzd et
 „Kozd, Dioceſeos Milkouienſis Decanis, et Capitulis,
 „Plebaniſ, Clero, et populo eiuseſdem Dioceſeos, ac Vaſalliſ
 „ſubdiſtiſque Eccleſiae Milkouienſis, Leo Papa X. Dilecti
 „filii, ſalutem et Apoſtolicam benediſtionem! Dudum feliciſ
 „ſis recordationis Iulius Papa II. Praedeceſſor noſter, adten
 „dens, quod Eccleſia Milkouienſis, eiuseſque ciuitas, ab infi
 „delibus, et ſchiſmaticis, atque Chriſti nomini inimicis, per
 „70. annos et vlt. a occupata, et illius fructus, redditus, et
 „prouentus tennes, et exiles, ac in Dioceſi Milkouienſi,
 „Cibinienſi et Braſſouienſi Eccleſiarum Decanatus, et

„nonnullae Parochiales ac aliae Ecclesiae Christi fidem co-
 „lentes et obseruantes existerent, et a tempore occupatio-
 „nis huiusmodi, dictarum Cibiniensis et Brassouensis eccl-
 „siarum Decani, qui pro tempore fuerant, dilectum filium
 „nostrum Thomam, tit. Sanct. Martini in montibus Pres-
 „byterum Cardinalem, qui et Ecclesiae Strigoniensis, ex con-
 „cessionem et dispensationem apostolicam praeesse dignoscitur,
 „et pro tempore existentem Archiepiscopum Strigoniensem,
 „sub cuius cura et gubernatione fuerant, et existerant, in
 „Superiorem recognouissent, et recognoscerent, ac cupiens
 „Milkov. et Strigon. utilitati, et animarum Christi fide-
 „lium, Cibiniensis et Brassouensis, ac Parochialium Ecclesi-
 „arum huiusmodi saluti consulere, Ecclesiam ipsam Milk-
 „viansem tunc certo modo vacantem, eidem Ecclesiae Stri-
 „goniensi, donec Ecclesia Milkouianensis, et illius ciuitas hu-
 „iusmodi, ab eisdem infidelibus et Schismaticis recuperata,
 „ac in pristinum et eum statum, in quo ante occupationem
 „huiusmodi existerant, reuerterentur, de Fratrum suorum,
 „de quorum numero tunc eramus, consilio, auctoritate
 „Apostolica coniunxit, annexuit, et incorporauit, prout in
 „litteris ipsius Praedecessoris desuper confectis, (quarum
 „tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur praesenti-
 „bus habere volumus pro expressis,) plenius continentur.
 „Nos igitur eundem Thomam Cardinalem, suis exigenti-
 „bus, meritis, paterna beneuolentia prosequentes, ac cupi-
 „entes, vt Ecclesia ipsa Milkouianensis, et aliae Ecclesiae prae-
 „dictae, sub eius regimine felicia in spiritualibus et tem-
 „poralibus capiant incrementa, Discretionem Vestrae per-
 „praesentes mandamus, quatenus Vos Decani, et Capi-
 „tula, eidem Thomae Cardinali, tanquam Patri et Pastori
 „animarum Vestrarum, humiliter intendentes, et exhi-
 „bentes sibi obedientiam, et reuerentiam, debitas et deu-
 „otas; et Vos Clerus eum benigne recipientes, et honorifice
 „per-

„pertractantes, eius salubria monita, et mandata suscipia-
 „tis, humiliter et efficaciter adimplere curetis. Vos vero
 „Popule, tanquam Patrem et Pastorem animarum vestra-
 „rum deuote suscipientes, et debita honorificentia prose-
 „quentes, eius monitis et mandatis salubribus humiliter in-
 „tendatis; ita, quod ipse Thomas Cardinalis in Vobis de-
 „uotionis, filios, et Vos in eo per consequens Patrem bene-
 „uolum inuenisse gaudeatis; nec non Vos Vasalli et subditi,
 „cum debito honore prosequentes, sibi fidelitatem solitam,
 „ac consueta seruitia, et iura sibi a Vobis debita, integre
 „exhibere et soluere cum effectu curetis; alioquin senten-
 „tiam siue poenam, quam dictus Thomas Cardinalis rite
 „tulerit, siue statuerit in rebelles, ratam habebimus, et fa-
 „ciemus, auctore Domino; vsque ad satisfactionem condi-
 „gnam inuiolabiliter obseruari. Datum Romae apud S. Pe-
 „trum, sub annulo Piscatoris, Die 2da Sept. 1513. Pontifi-
 „catus nostri Anno primo.“

Petrus Bembus Cardinalis.

Vastatio et occupatio Milkouiae, quae secundum lite-
 ras Papales in annum 1441. incidit, ex auctoris sententia
 non diuersa esse videtur ab ea, quae facta fuit per Turcas
 Tatarosque iussu Amuratis; esseque, quos pontifex maximus
 per *Christi nominis inimicos* intellexerit, infideles vero et
 schismaticos dictos esse partim graeci ritus homines, par-
 tim Hussitas, exules Hungaros, Saxonesque exactos ex Hun-
 garia et Transsiluania Sigismundo regnante. Occupata ve-
 ro hostiliter Milkouiensis Episcopi sede, interfectus fuerit
 Episcopus, ac contra fuga in Transsiluaniam se receperit,
 non confare; certum tamen esse, iura Episcopalia in Trans-
 siluaniam translata fuisse; cuius rei veritas ostenditur ex au-
 ctore Gestorum S. Nicetae p. 71. vbi haec habentur: tan-
 dem iura Episcopatus Milkouiensis translata sunt ad Praepo-
 situm Cibiniensem, interposita tum Romani Pontificis, tum
 Vn-

Ungariae regis auctoritate, ne Albenſis Epilcopus proſen-
tus Milkouienſes praetenderet (ex M. S.). Habentur adhuc
in arca capituli Cibiniensis, teſtante *Georg. Hanro* in opus-
culo de Eccleſiis tranſiluanicis, pag. 115.

Vehementer optamus, ut ſine offeſſa, Auſtor Vir
doctiſſ. pergat, patriae ſuae notiſiam, qua coepit dexteri-
te, fide, atque ſollicita diligentiâ, prodere, atque adeo rei
litterariae, hiltoricae potiſſimum, vires ingenii conſecrare.
Nos merita eius poſteritati commendare non intermitte-
mus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Februarii Anno MDCCLXXVI.

ROBERTI SIMSON, M. D. MATHESEOS NV-
per in Academia Glasguensi Professoris, opera quaedam reliqua,
scilicet: I. APOLLONII PERGAEI, de sectione deter-
minata Libri II. restituti, duobus insuper Libris aucti. II.
PORISMATVM LIBER, quo Doctrinam hanc veterum
geometrarum ab obliuione vindicare, et ad captum hodiernorum
adumbrare constitutum est. III. DE LOGARITHMIS
liber. IV. DE LIMITIBVS QVANTITATVM ET
RATIONVM, fragmentum. V. APPENDIX, pauca
conticens problemata ad illustrandam praecipue veterum geome-
trarum analysin: nunc primum, post auctoris mortem, in lucem

G

edita,

*edita, Impensis quidem PHILIPPI COMITIS STAN-
HOPE, cura vero IACOBI CLOW, in eadem Academia
philosophiae Professoris, cui auctor omnia sua manuscripta te-
stamento legauerat. Gratum, ut speratur, geometris munus
futurum, nec scriptoris, iam clarissimi,
famae effecturum.*

Glasgae in aedibus academicis, excudebant Robertus et
Andreas Foulis, acad. Typographi, MDCCLXXVI. quaternis,
charta et typis nitidissimis.

Vix fieri potest, quin, post summam curam adhibitam,
in opere tam longo et difficili, plurimi restent adhuc
errores. Fatendum praeterea, quod in figuris omnino de-
est elegantia. Hoc artifice minus perito vitio vertendum,
cui Typographus operam eas incidendi ligno commiserat. Si
vero nihil occurrat, quod Geometris moram longiorem af-
ferre possit, his ut ignoscant, rogantur lectores. Proles
haec est posthuma, quae praemature parentis clarissimi offi-
cii orbat, indulgentiam requirit. Imperfectiores ab eo
relicti erant libri de Logarithmis et de Limitibus quantita-
tum et rationum. Hos recensuit, emendauit, et in iis de-
fectus quosdam suppleuit, *Gulielmus Traill*, L. L. D. Ma-
theseos in Abredonensi Academia Professor, nunc in Eccle-
sia Cathedrali de Connor Praebendarius. Idem, proble-
mata in Appendice, et complurimis, quae in Auctoris ma-
nuscriptis reperiuntur, selegit, et in tribus hisce partibus
laborem corrigendi ophthalmos in se beneuole suscepit.
Ille quidem amicitiae memor, qua celeberrimus Auctor iam
senex se, iuuenem adhuc, complexus est, hanc omnem

ca-

curam ad scripta eius perficienda perlibenter adhibuit. Iam de opere ipso. Tota, quae nobis superest notitia librorum, quos de sectione determinata scripsit magnus Geometra, *Apollonius Pergaeus*, soli Pappo Alexandrino debetur, qui omnes, quae in hisce libris continebantur propositiones, vna generali enunciatione inclusit. Plures etiam propositiones sub Lemmatum nomine tradit Pappus, quarum maximam partem, cum ex ipsius Apollonii libris dedisse minime dubitandum est; multae enim earum re vera sunt lemmata, quibus saepius in suis demonstrationibus uti Apollonio necessarium fuit, ut ex ipsis de sectione determinata libris perspicue apparebit; et quidem praecipuae et difficiliores sunt partes demonstrationum earum propositionum, quibus inserviunt, quibusque propterea nullus sine demonstratione vteretur. Praeterea Pappus in librorum de sectione determinata descriptione refert, Apollonium primo propositiones suas demonstrasse communi methodo, ac solis rectis lineis usum fuisse; rursus easdem ostendisse ingeniose, et magis ad institutionem accommodate, per semicirculos; utraque autem hac via plura ex iis, quae seruauit Pappus, Lemmata demonstrata sunt, quae quidem ipsius esse Apollonii, eumque eadem propositionibus suis praemisisse, atque ex Apollonii libris Pappum ea collegisse, perspicuum est. Quae vero habentur in propositionibus 61. 62. 64. lib. 7. Pappi, secundum Commandini numerationem, non sunt lemmata, sed propositiones eximiae, quibus determinationes tres in libro secundo sectionis determinatae ostenduntur, quarum demonstrationes Apollonium non dedisse minime existimandum est. Hosce Apollonii libros conatus est Willebrordus Snellius restituere in Apollonio suo Batauo. quem Lugd. Bat. anno 1608. edidit, in quo multa quidem magnifice de se iactat, nihil autem praestitit quod immodicae sui ipsius laudationi conueniret. Minime enim Apollonii propositum in hisce libris affecturus est,

nam in quattuor tantum problemata materiam hanc partitus est, quam in novem Apollonius distribuerat; et quamvis problemata in varios casus diuidat, vnam tantum demonstrationem in vnoquoque problemate adducit. Neque eundem cum Apollonio Epitagmatum numerum habet; nec mirum, cum non intellexerit quid sint epitagmata, quae quidem variae sunt dispositiones quas habere requiritur punctum inueniendum ratione punctorum datorum; vel scilicet, ut cadat inter duo quatuor ex punctis datis, vel extra omnia ad has vel illas eorum partes; vnde et nomen *διοριζήσας τομήν*, Sectionis determinatae, hisce libris inditum est, propter situm scilicet determinatum, siue definitum, quem habere debet punctum quo recta proposita secanda est, et propter situm determinatum punctorum, inter quae et punctum inueniendum iacere debent latera rectorum et quadrati, spatiorum scilicet, quae inter se datam requiruntur habere rationem; non, ut inepte putat *Snellius*, ex eo quod libri hi problemata quaedam continent, quae determinationes habent, quod propterea vocat adiunctum leuissimum, ex quo scilicet somniat Apollonium nomen libris suis dedisse. *Snellius* vero diuersa facit epitagmata casus quosdam in quibus vnus idemque est situs puncti inueniendi, ut in secundo et tertio epitagmate primae classis problematis sui quarti, alique. Praeterea, quod maioris est momenti, nullius problematis in hisce libris analysisin tradit, vnde et suas ipsorum determinationes assumit, non ex solutione problematum deducit. Duas quidem Apollonii, quas in enuntiatione propp. 61. et 64. Lib. 7. Pappi inuenerat, suo modo ostendit, sine vlllo tamen nexu cum problematibus, quorum sunt determinationes. Asserit quidem, „se potuisse eas tribus fere verbis ex suis locis deriuasse, placuisse tamen ei hunc modum, quia ita ab „Apollonio usurpatas hasce determinationes, non obscuris „iudiciis coniciebat.“ *Snellii* autem coniectura sine omni fun-

fundamento est, nullus enim est geometra, qui determinationes suas non deducat ex locis suis, hoc est ex solutione problematum; et Apollonium hoc semper fecisse ex libris eius de sectione rationis perspicuum est. Determinationis autem Apollonii, quam in enuntiatione Prop. 62. Lib. 7. Pappus tradit, Snellius nullam facit mentionem, sed vice eius aliam sine demonstratione adducit in epitagmate suo octavo tertiae classis Prob. quarti. Eum autem in Apollonii demonstrationes non incidisse certum est, etenim ne vel uno ex Lemmatibus Apollonianis utitur. Dicit quidem, „quia circularum rotundationes concinnitatis nescio quid „rotunditatisque Pappo habere visae sunt, nobis quoque „modus iste perplacuit; ac quamvis utroque modo propostita problemata explicassemus, hunc solum altero repudiato retinuimus.“ Quibus verbis intelligere nos volebas Snellius, se viam Apollonianam soluendi haec problemata per semicirculos, a Pappo laudatam, sequutum fuisse; sed in hac re omnino deceptus est, circuli enim a Snellio adhibentur tantum ut contruat simplices casus Propp. 28. et 29. Lib. 6. Elem. Euclidis, quibus scilicet requiritur ad datam rectam lineam applicare rectangulum dato spatio aequale deficiens, aut excedens quadrato. De hisce autem construendis nunquam cogitavit Apollonius, sed tanquam ex elementis notis constructiones has vbique assumpsit, ut manifestum est in multis locis librorum eius de sectione rationis. Hae autem Snellii constructiones praedictorum casuum elegantes quidem sunt, et eae ipsae, quas postea tradidit clariss. *Halleus* in Scholio ad Prop. 18. Lib. 8. Sectionum Conicarum Apollonii, ab ipso restituti, quem, verisimile est, eas a Snellio prius usurpatas fuisse, non cognovisse. Nullo autem modo inferuiunt solutioni problematum de sectione determinata ultra constructionem praedictorum casuum. Denique omnia, quae a Snellio in hoc libro traduntur, adeo affectata breuitate, et obscuritate maxime laborant,

rant, vt nullius sint vsus in problemate quocunque soluendo, quod ad sectionem determinatam deductum fuerit. Semicirculi autem, de quibus loquitur Pappus in Praefatione sua ad Lib. 7. Collectionis Mathematicae, ii sunt, quorum ope Apollonius demonstrat lemmata quae seruant Pappus, postquam solis rectis lineis eadem communi methodo ostendisset. Pappum autem sine ratione reprehendit Snellius, quod hos de sectione determinata libros iis de sectione rationis et spatii non praemisit; problemata enim de Sectione determinata quintum praesertim et sextum Lib. 1. et ea Lib. 2. illis de sectione rationis et spatii difficiliora sunt.

Post Snellium Alexander Andersonus, Abredonensis, problemata primi libri Apollonii, vnumque secundi, suo modo soluit inter problemata quae subnexuit supplemento Apollonii rediuiui, Parisiis anno 1612. edito. Construtiones quas tradit Cas. 2. et 3. problematis sui noni bonae sunt, similemque ipsis tertiam tradit Rogerius Vencemiglia in pag. 256. Analyseos Geometricae Hugonis de Omerique, aliasque duas ipse Hugo in pagg. 260. 263. eiusdem libri. Has, vt et similes reliquorum epitagmatum Prob. 5. et 6. Lib. 1. Apollonii dedimus in eorum demonstrationibus secundis.

Cum igitur libri de sectione determinata nonnisi obscure et imperfecte hactenus habeantur, e re geometriae visum est eos plenius, et magis distincte tradere. Multa enim problemata, ad ea quae in hisce libris tractantur deducuntur. Eos igitur multis abhinc annis restituere aggressus, statim perecepi, non tam difficile fore problemata haec quodammodo soluta dare, quam eorum epitagmata et determinationes rite distinguere, et exhibere congruenter numero et ordini, secundum quem Pappus eadem distribuit; maximae autem difficultatis rem esse in viam Apollonianam incidere, hoc est quae ipsius lemmatibus indigeret, et ad eius.

eiusdem determinationes duceret. Et quidem putet dicere, quoties irritò conamine haec inuenire aggressus sum, quotiesque re desperata ab incoepto destiti. Tandem, anno scilicet 1727. solutionem problematis 5. et 6. Lib. 1. opè lemmatum Pappi nactus, problemata libri secundi tentabam; sed hic iterum mihi haerebat aqua, nouis subortis difficultatibus, quas tamen pertinax vicit labor. Atque hoc modo ex Pappi generali propositione, et lemmatibus ab eo seruatis, Apollonii libri multa inuestigatione feliciter, ut geometris appariturum speramus, in lucem producti sunt, et ita restituti, ut ab ipsis Apollonii libris paululum aut nihil differre facile agnoscantur, qui propositiones ipsas et lemmata, quibus indigent, ut et epitagmatum et determinationum numerum et ordinem a Pappo indicatum, inter se comparauerint. Hanc autem restitutionem inuenire satis difficile fuisse ipsi experientur, nisi fallimur, qui eam tentauerint via Apolloniana, priusquam problema 5. et 6. Lib. 1. et ea libri 2. quae in sequentibus exhibentur, inspexerint. Obseruandum vero est, pleraque lemmata in problema 5. et 6. (nam nulla sunt in praecedentia problemata,) tres aut quatuor habere demonstrationes in Graecis codicibus, et apud Commandinum, tanquam diuersa essent lemmata, ut innumeris, margini dextro in hac editione appositis, videri potest. In hac etiam propositiones eodem ordine numerantur, quo apud Commandinum in versione sua latina Pappi Alexandrini; propositio scilicet, 22. Lib. 7. Pappi, hic facta est prima, earum scilicet quae ad sectionem determinatam spectant, ut reuera est, et ita deinceps, nisi ubi aliqua loco suo exciderat, ut Prop. 28. et Prop. 63. quae locis propriis repositae sunt. Propositiones etiam 37. 38. 39. 40. quae in Graecis codicibus, et apud Commandinum, integra lemmata in Lib. 1. numerantur, reuera sunt lemmata in Lib. 2. saltem multis et variis inuestigationibus institutis, minime inuenire potui eas alicui epitagmati Prob. 5. vel 6. utiles esse. Determinationes vero in libro

se.

secundo hifce propofitionibus egent; problemata enim, quarum funt determinationes, duplici via folui poffunt, quarum alterutrum fi iniueris, propofitiones praedictae omnino neceffariae funt ad deducendam ex determinatione, ad quam hac via peruentum eft; alteram, ad quam fecunda via directe duxiffet. Nam ex vna tantum harum determinationum Apollonius vltimam fuam deducit. Veteres enim duabus determinationibus utebantur, quarum altera ex altera fequitur, et quarum prima conftitutioni problematis neceffaria eft, quae propterea compofitioni femper praemittitur; altera vero, quae compofitionem fequitur, inferuit, ex iis quae data funt in problemate ftatim dignofcere vtrum conftitui poffit vel non poffit: quod quidem ex prima determinatione, vel duabus primis, fi duae funt, vt in problematibus Lib. 2. quae determinationes habent, cognofci non poteft, priusquam ad illam vltimam deducta fuerit prima, aut alterutra ex primis, fi duae fuerint. In problematibus fimplicioribus hae, prima fcilicet et vltima, in vnicam determinationem faepius coalefcunt. Haec autem tum in Apollonii libris de fectione rationis, tum in hifce facile eft obferuare, et exemplo in epitagmate 3. Prob. 3. Lib. 2. explicabuntur.

Quae autem de fectione determinata feruauit Pappus, in Graeco codice, quo utebatur Commandinus, multum mutilata et deprauata habentur, vt et omnia reliqua Pappi, in omnibus vt videtur codicibus, quos certiffimum eft a librariis Geometriae prorfus igraris defcriptos fuiffe. Multam igitur debet Geometria viro optimo, Federico Commandino, qui, cum literas Graecas et Geometriam fimul pulchre calleret, magno iudicio, maximaque diligentia, inter alia multa, lemmata haec Pappi a multis purgauit erroribus, et propterea magno nos leuauit onere. Non autem omnia, praefertim Prop. 62, Lib. 7. redintegrare potuit; haec

haec enim, in notis alphabeticis quae schema spectant, adeo est corrupta, ut demonstrationem minime restituere valeat; nam notae prolixae, quas ei subiunxit, eam nullo modo attingunt. Denique cum libri de sectione determinata non infimum locum teneant inter eos, quos ad analysin promouendam scripserunt veteres Geometrae, nullus problematum alicuius momenti casus omissus est, nullaque determinatio, sine quibus huius generis libri vix vilius sunt pretii. Exinde autem demonstrationes longiores euaserunt; et Pappus quidem memorat, tales fuisse ipsius Apollonii, propter scilicet determinationes intricatas et difficiles, quas quidem ita esse ex ipsis libris satis superque patebit. Eos autem hoc modo restitutos, Geometriae Veterum cupidis neque iniucundos, neque inutiles futuros, quam maxime optamus.

In Transactionibus Philosophicis, anni — No. — pag. — videmus, vsum lemmatum Pappi in solutione problematum sectionis determinatae innotuisse viro doctissimo Henrico Pemberton, M. D. quod ostendit exemplo vtro ex libro primo, et altero ex libro secundo sectionis determinatae; in hoc autem ultimo non tradit Apollonii determinationem, verum aliam, ex qua quidem non immediate cognoscitur, num problema fieri aut non fieri possit.

Sed plura hic addere de incomparabili libro non est necessum; id tamen praeterire silentio non possumus, illustrissimum Comitem *Stanhopium*, qui sumtus omnes edendo huic libro liberaliter impendit, nulla alia re magis amorem litterarum et omnis doctrinae, (quem iam olim in hac nostra studiorum Vniuersitate multis modis testatam fecit,) tueri potuisset. Optamus vehementer, commodo litterarum, ut seruet hunc animum litteris deditum, tueaturque veterem Gentis suae, etiam ex litteris, gloriam.

H

B1.

BIBLIOTHECA CRITICA. PARS PRI-

MA. (Ἡ γὰρ τῶν λόγων κείων πολλῆς ἐστὶ πειρᾶς τελευτῶσα

ἐργασία, Longinus). Eiusd. PARS

SECUNDA

Amstelod. 1777. plagg. 17 $\frac{1}{2}$. in octavo, apud Petrum
den Hengst.

Auctores exponendae huius narrationis de nouis libris, non solum notitiam librorum nouorum et doctorum hominum ad alios diuulgandam spectant, sed in se recipiunt, se artium ipsarum incrementis profuturos, et, ut plurimorum studiis frequententur, effecturos esse. Quod ut planius dicamus, promittunt, se producendis ex litteris antiquis, Graecis, Romanis, Orientalibus libris recenter editis, nec prorsus omissis e nostrorum temporum studiis iis, quibus aliqua cum antiqua doctrinae cognatio et societas est, laudatis cuiusque vel bonis, vel vitiis, ingenia hominum ad laudabilem imitationem excitaturos, et a vituperandis auocaturos esse. Et quia illustria potissimum exempla ad animos commouendos aptissima solent esse, praesertim ad veritatem examinata, nec in superficie tantum, sed intus perspecta, censuram agere maxime eorum librorum, quibus vel auctoris, vel editoris et interpretis, vel argumenti praestantia, momentum aliquod addit, de iisque accurate in utramque partem exponere decreuerunt ita, ut vel celebrandis virtutibus, vel vitiis reprehendendis, vniuersae veritatem sequi velint. In rerum varietate utendum censent ipsa, quam sponte ferunt litterae, suauitate, magis austera et solida, quam dulci et decocta. Ad quam obtinendam imprimis pertinent, quae de librorum argumentis, et historiae

litte-

litteraria disputantur sub cuiuscunque fere exquisitioris et maioris operis recensionis initium, siquidem de Ciceronis eloquentia, et quibus artibus et institutis sit innixa, et ad summum adducta, P. II. init. copiose differitur. In Symposio Platonis quae contineantur, quamquam breuiter, recens quae ad ornatum adiecta sint, tamen ordine et perspicue narrantur P. I. p. 35—45. Ibidem p. 79—93. de Buxtorfianorum et Capellianorum concertationibus, siue de diuersis hominum superioris temporis, in re Critica Vet. Test. opinionibus, iucunde et vtiliter exponitur. Parte autem II. Phalaridis Epistolis sententiae doctorum, inprimis inter Boyleum et Bentleium controuersiae, p. 63—70. narratae eminent, totiusque Achillis Tatii amatoriae narrationis compages, cum insigni de laudibus vitiisque iudicandi peritia, p. 44—53. demonstrata. Emissi suppresso scriptoris nomine inter Bataues libri, suis auctoribus attribuuntur; quemadmodum P. I. p. 116. Ruhnkenium dissertationis de vita et scriptis Longini, quae etiam praemissa est Toupiano Longino, auctorem esse, et dissertationem de Babrio, a Thirwitto, cuius alia exstant eximia, scriptam, ex P. II. p. 120. discimus. Alia adsparguntur ad eruditorum res pertinentia, qualia sunt quae de Lennepii institutis, moribus, valetudine et morte, P. II. p. 74. sq. perscribuntur. In scriptoribus vtriusque linguae emendationes, explicationes editorum, frequenter commemorantur, et aliae emendationes ac coniecturae, ab acumine et sollertia censorum profectae, inferantur, quorum e doctrinae copiis ea quoque promuntur, quae ignorata, aut neglecta ab editoribus, ex observationibus Criticorum, per varia eorum scripta dispersis, repetenda fuerant.

Sed enim, Lectorum causa, censuras librorum, quas vtraque pars complectitur, nominabimus. Igitur prima parte habentur: I.) Ciceronis Opera ex editione L. A. Er-

neſti Vol. I. quo libri Rhetorici continentur. II.) Platonis Philebus et Sympoſium ed. I. Fr. Fiſcheri. III.) Iacobi Bryant Syllema Nouum Mythologiae Vol. I. IV.) Vetus Teſtamentum ex editione Kennicotti. V.) Diſſertatio de vita et ſcriptis Longini. Parte autem ſecunda: I.) Ciceronis Opera ex editione I. A. Erneſti Vol. II. quo Orationes continentur. II.) Analeſta Poetarum Graecorum, editore Rich. Fr. Phil. Brunck. III.) Achillis Tatii Hiſtoria Amatoria edit. Benj. Boden. IV.) Phalaridis Epiſtolae, et Bentleii diſſertatio ed. Io. D. Kennep. V.) Abulſedae deſcriptio Aegypti, ed. Ioh. Dan. Michaelis. VI.) Epiſteti Enchiridion, cura Chr. Gottl. Heyne. Altera Editio emendatior et auctior. VII.) Diſſertatio de Babrio. VIII.) Examen critique des Anciens Hiſt. d'Alexandre le Grand, ſive Cenſura Veterum ſcriptorum de rebus Alexandri Magni.

Ingenium Batavorum, qui praeter ſuſpicandi ſagacitatem, et coniecturalem rationem, magno locorum ſimilium apparatu, crebrisque ad alios ſcriptores iuvandos digreſſionibus utuntur, in his quoque cenſuris conſpicitur. Si cuius notas ſtrictiores breuioreſque vident, alia ignorata, alia neglecta queruntur, et ieunitate offenduntur. Lennepius, qui prolixas et copioſas notas ſcripſit, multa ad Phalaridem profudit, quae vel ad alios Scriptores notari, vel ad Lexica referri poterant, eximiam copioſae et abundantis doctrinae laudem habet, quam vituperare nefas ſit eos, qui ex anguſta et famelica doctrina ſua aliis impertiri nihil poſſunt. Atque is quidem, cum paucis aliis, Ruhnkenio, Thirwitto, et Heynio, qui inſignem demonſtratae recte intelligendae Stoicae rationis, ad quam libellus Epiſteti eſt conformatus, atque adeo ipſius libelli intelligendi laudem fert, ſine reprehenſione tranſit. Parum probatur Bodenus, de cuius animaduerſionibus ita perſcriptum eſt: „Haben
haud

„haud paucis locis utilem comparationem aliorum Ero-
 „corum, et doctrinam, quamquam eam magis ex recentio-
 „rum commentariis, quam antiquorum fontibus haustam;
 „non item ingenium criticum et scientiam accuratam lin-
 „guae; unde etiam factum est, ut de multis locis, quorum
 „facilis erat et parata medicina, ei non liqueret.“ Kenni-
 „cottus, ut par est, laudatur; et si quid reprehenditur, mol-
 „liter, quasi venia et excusatione dignum, tangitur; id solum
 „fere, quod nullam adhuc suorum codicum notitiam exhib-
 „ueris, accusatur. Bryantius prorsus, ut commeritus est,
 „exploditur. Michaelis ex parte laudatus; cum Reiskio
 „collatus, ei cedere cogitur. Brunckius cum hac admonitione
 „dimittitur: „Omnino unicam nos videmus medelam hanc,
 „ut ipse Romam eat Cl. Brunckius, codicem Palatinum de-
 „scribat, cumque sicut est, cum ipsis vitiis, nullo nouo
 „ordine inducto, exhibeat. Ita quartus existet Tomus,
 „tribus prioribus multum praefereendus; et Brunckius per-
 „fecta editoris laude cumulabitur.“ Hac occasione non
 „praetermittimus lenissimam, veramque, ut arbitramur, P.
 „Il. p. 32. carminis Meleagri 40. et Homeri ipsius Il. α,
 „11. emendationem. In illo enim legendum esse admo-
 „nuitur; *Κῆμοι τοι καλὸν ἴσθι ὑπὸ σπλάγχνοισιν Μουσικὸν κρέπτεν*,
 „pro vulgato *Κῆμοι τὸν καλὸν κ. τ. λ.* In hoc autem; *Ὅντινα*
 „*τοὶ Χρύσην ἠτίμησ' ἀρετῆς, προτὲν Χρύσην.* In affirmando
 „vsurpatur *τοι sane, profecto*, ut monuit Valkenar. ad Eur-
 „rip. Phoen. p. 166. Ernestus autem, quod omnium unus
 „instruētissimus iis, quae ad emendandum et illustrandum
 „Ciceronem valent, ad eum edendum accesserit, summis
 „laudibus cumulatur. Quae enim virtutes inesse debent in
 „Critico Ciceroniano eximiae, in eo agnoscuntur. Primum
 „litterarum Latinarum Graecarumque scientia egregia; tum
 „Latinitatis, et in singulis verbis, et in analogia, constructio-
 „ne, consequentiaque temporum ac modorum, cognitio
 „plane singularis; tum Ciceronianae consuetudinis in figuris

atque sententiis intelligentia, et sensus numeri et soni Ciceroniani, auresque tritae notando iusto orationis ambitu; denique copia et usus librorum antiquorum, tam editorum, quam scriptorum, cum sollertia indagandae verae lectionis per vestigia eius, quae in libris exstat. Quod reprehendunt hoc est: non tantum temporis, curae, ac diligentiae, quantum opus fuisset ad perfectam absolutamque suis numeris editionem efficiendam, in ea collocatum fuisse. Nimirum, quod in comparandis locis similibus vel Latinorum, vel Graecorum, parcissimus; in congerendis et commemorandis eruditorum sententiis et emendationibus parum copiosus; in coniecturis proponendis modestissimus fuerit, vnicui hoc spectans, ut rei familiari emtorum consuleretur, et sua potius, quam aliena legerentur recocta: hoc displicet. Nam etsi coniecturae ad libros de Oratore, et ad Verrinas orationes, quos libros inprimis sibi tractandos sumserunt, qui censuram huius editionis egere, afferuntur non inelegantes, nec incommodae; tamen cum non omnium idem sit in his rebus iudicium, aliae aliis vel prorsus superfluae, vel facile intermittendae videantur; quibus exceptis, reliquorum numerum vehementer minui necesse sit. Fischero, quasi lacessiti quibusdam verbis eius, quibus in Praefatione, non iam Philebo et Symposio Platonis, de quibus nunc agitur, sed Sophistae, Politico, et Parmenidi, ante aliquot annos praemissa, usus est, quae eo valere volunt, ut Batauorum in Platone adhuc factas emendationes reiicere ut superuacaneas, et morem, ad quem veteres auctores edant, ad aliam formam reducere videatur; ita sunt iniqui, ut ei Critices tractandae facultatem denegent, arrogantiae cum insimulent, notarum eius ieiunitatem et iminentur, amoeniores potius facilioresque dialogos, loco Sophistae Parmenidis et Philebi, editos fuisse postulent, plus in rerum obscuritate, dictionisque vi et elegantia explicanda, curae deside-

derent, indices verborum tironibus utiles flagitent, solam laboris, assiduitatis, diligentiaeque laudem ei relinquunt.

Fischeri autem V. Cl. cur non liceat, quod Ernesto, quod Reiskio permittitur. Huius inspiciantur Praefationes Animaduersionibus ad Auctores Graecos, imprimis Volumini primo ac tertio praemissae, illius autem ad Callimachum praefatio, et inueniuntur iudicia et sententiae de editionibus adornandis, et animaduersionibus scribendis, quibus, si non omnibus satisfecerunt, suae tamen consuetudinis idoneam rationem, sine vilius offensa, reddidisse videntur. Fischerus autem tantum abest ab gloriola Critices faciendae, ut eam nusquam rapere et affectare, saepe eius exercendae copiam et facultatem detrectare, modestiae causa, reperitur. Igitur, quae Ratorum ingenia refingere audent, iis commodam potius explicationem, quam emendationem adhibendam esse, statuit. Prima cura est, ut veritas lectionis vel constitutur, vel via monstretur eius rependiendae et constituendae; ad quod obtinendum opus est iis praesidiis, quibus cautas et modestae Critices leges utendum iubent. Editiones Dialogorum Platoniorum, ut essent parabiliores, et inferuirent lectionibus habendis, consulto carent longiorum annotationum mole, in quibus vel rerum philosophicarum obscuritas fusius declaratur, vel imitationis similitudo copiosius demonstratur, vel verborum vis et elegantia operosius comprobetur. Indices verborum omissi sunt, partim quia in indice Aeschinis, et aliorum librorum, multa ad Platonis orationem intelligendam necessaria insunt, partim quia editione Dialogorum nondum absoluta, nec Indicis edendi tempus est. Macram autem et ieiunam non esse Cl. Editoris disciplinam et doctrinam, sed amplam et copiosam, intelligent et fatebuntur, qui vel de defendendis locis quibusdam Platonis prolationem, anno 1767. editam,

tam, vel ceteras eius prolusiones, aut separatim, aut iunctim editas viderint.

Nec alienum a consuetudine nostra, et explendae lectorum nostrorum expectationi profuturum sit, nonnullas ex emendationibus et explicationibus, quibus harum recensium scriptores, variis Auctorum veterum locis aliquid vel medellae, vel lucis asserere conantur, commemorare. Ne vero in tanta rerum copia oculi nostri mentesque distrahantur, reliquam disputationem nostram terminis his desigimus, ut propositarum opinionum specimina e duabus prioribus censuris expromamus, prima secundae partis, addita, hoc est, e censuris Ciceronianis et Platonica.

Etenim Orat. I, c. 43. in ea parte qua Crassus iuris civilis studium commendat, et in verbis his: *Nam, siue quem aliena studia d. lectant, plurima est et in omni iure civili, et in Pontificum libris, et in XII. tabulis, antiquitatis effigies, siue quis civilem scientiam contempletur etc.* haec adhibetur p. 14. P. I. medela, ut pro aliena studia, antiqua, pro contempletur, reponi censeatur, vir doctus velit. Si id agitur, ut verborum interpretamenta, siue glossmata, ipsis auctorum verbis potiora putentur, vulgaria exquisitis, obuia rarioribus, valebit quod hic fit. Sed dum ista temeritas vitabitur, nec hoc admittimus. Sunt enim aliena studia, externarum, peregrinarum, priscarum rerum; contemplari verbum loco positum est, cum propter vocabula effigies, tabulae, tum propter ipsam eius efficaciam, in vehementiori quadam animi inclinatione admirationeque indicanda.

Ibid. c. 53. *Reprehendebat igitur Galbam Rutilius, quod is C. Sulpicii Galli, propinqui sui, Q. pupillum filium ipse paene in humeros suos extulisset, qui patris clarissimi recordatione et memoria fletum populo moueret, et duos filios suos paruos*
tute-

tutela populi commendasset. Locum corruptum ita sanandum putat p. 16. ut pro et recipiatur ut, hoc ordine: extulisset, ut patris clarissimi recordatione et memoria solum populo moueretur, qui (sc. pater) duos filios suos etc. At enim qui, pro ut eleganter dicitur, nec ideo loco mouendum. Sed extrema tamen laborare videntur.

Lib. II. c. 38. *Nam et omne quod eloquimur sic, ut id aut esse dicamus, aut non esse, et si simpliciter dictum, suscipiunt dialectici ut iudicent, verumne sit an falsum etc. Si sic scriptum fuisset, non omne quod et eloquimur sic, non putassent interpretes aliquid vitii esse in primis huius loci verbis, sed agnouissent, repetitum aliquoties et sibi respondere, adeoque excludi non posse; nunc alii et expungere, vir autem doctus p. 20. in est mutare vult, irritum, ut arbitramur, conatu. Nam numeri Ciceroniani causa inter nam et omne locatum est. Probabiliores sunt sequentes emendationes: c. 78. quanto hoc magis in oratione est spectandum, pro expectandum, et L. II. 2. illa fuit cygnea diuini hominis vox et oratio, quam quasi exceptantes, cum Gesnero Thes. L. L. V. exceptare, pro expectantes. Nisi fortasse expectare pro expectare, desiderare, dicitur.*

Veniamus ad orationes Verrinas. L. II, 23. *intelligitis, hanc pecuniam, qua via modo visa est exire ab isto, eadem semita reuertisse.* Commendatur P. II. p. 10. tanquam certa et in primis elegans Burmani ad Phaedr. L. III. Prol. 38. *legentis eandem pro eadem, coniectura.* Tum totus sic constituitur locus: *hanc pecuniam, quae (pro qua) via modo visa est, e. a. i. eandem s. r.*

L. II. 76. *Cum manifesta res, tum flagitiosa tabularum atque insignis turpitudine teneretur. V. doct. p. 12. tentat: Cum manifesta res, tam flagitiosa t. a. i. turpitudine teneretur. Sed*

I

oratio

oratio languet. Quidni potius? *Cum manifestares, cum flagitiosa t. a. i. t. teneretur.* Quare nec probamus ad III. 13. *Hoc nouum genus iniuriae ferre nemo posset, te, cum tuos omnes fructus publicano tradidisses, et rem de manibus amisisses, tum bona tua repetere ac persiqui lite atque iudicio, proponi coniecturam: — ferre nemo posset, se, cum suos omnes fructus p. tradidisset, et rem de manibus amisisset, tum bona sua repetere.* — Nonne hoc est orationi nervos incidere? Qui Syllipseos exempla habeat in promptu, qualia multa collegerunt Drakenborch. ad Silium Ital. XII, 64. Heusinger. ad Nep. Alcib. 3. p. 73. f. et Thrasyb. 4. p. 96. Hemsterhus. ad Lucian. p. 492. Tom. I. Ernestus ad Xenophontis Memor. Soc. II, 1. Fischer. ad Platon. Apolog. 28. is nec dubitabit, quin recte dixerit Cicero Verr. V, 42. *Pater aderat — eum cum illa auctoritate et miseria videres praeditum; nec desiderabit coniecturam ab Ernesto quidem dubitanter propositam, et a V. doct. approbatam: illa auctoritate praeditum, aetate et miseria perditum.* Quid facias tot aliis locis, quid Sallustio Iug. c. 14. sic scribenti: *non regnum, sed fugam, egestatem, exilium, et quae me premunt mala, cum vita simul amisisti.*

Nunc de quibusdam coniecturis, ad Platonis Symposium illustrandum allatis, videbimus. Primum quidem eleuatur et reieitur scita et elegans emendatio Cel. Fischeri in loco Platonis p. 108. in allusione HomERICA, *οὐτε δὲ δεχομένα πρὸ ὁδῶν βουλευόμεθα ὁ, τίς ἔμμεν* legentis *πρὸ ὁ τοῦ*, et docentis, apud Homerum Il. x, 224. *πρὸ ὁ τοῦ* esse idem quod *ἄλλος καὶ τῆς*, vel *ἕτερος πρὸ τοῦ ἑτέρου*, hoc sensu: quod unus excogitare non poterit, id reperiet et excogitabit alter. Obloquitur V. doct. et nimirum quia *πρὸ ὁδῶν* bonum sensum efficiat, *progredivendo, utiliter et cum laevi proficere*, negat se illud ex Homero recipere. Iam quia demonstratio laborat; quia frequentes apud Platonem esse scimus allusiones ad

ad Homeri verba; quia in hoc ipso dicto frequentando cre-
bri sunt scriptores alii: hanc emendationem elegantiae sum-
maeque probabilitatis laude non esse defraudandam
conferemus.

P. 110. καὶ ἡμὲς ἐφη ἀπονέμειν τὸν παῖδα, ἵνα πῦ κατακεί-
ται. Fulcit V. doct. vsum anacoluthi, quod Fischerus agno-
uit, observatis a Wyttenbachio ad Plutarch. Ser. Num.
Vind. p. 126. 127. et Interpretibus ad Aët. Ap. I, 8. Ad
anacoluthon sibi placere negat p. 115. in his: Ἐρωτα δὲ
μηδὲνα πῶ ἀνθρώπων τεταλμμένα — — ὑμῆσαι, ἀλλ' ὅπως
ἡμελῆται τοσοῦτος θεός. Certissimam Stephani coniecturam
ἡμελῆσθαι τοσοῦτον θεόν, pronunciat, parum sollicitus, vtrum
sua vis orationi conseruetur, an debilitetur et frangatur.
Paruo, ait, acumine opus fuisse ad intelligendum, in verbis
p. 116. ταῦτα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄρα ξυμφάσαν, legen-
dum esse sine dubio ἅμα, simul. At cur cogamus Platonem
tanto pleonasmō dicere, πάντας ἅμα ξυμφάναι, cum ἄρα sit
ei familiare et frequens, ex poetarum imitatione.

P. 132. Eryximachus Aristophanem remedia docet,
quibus singultum depellat, et in aliis hoc etiam: ἀναλαβόν-
τι τοιοῦτο διακινήσεις ἀν τὴν ῥίνα, πτάσει. Hic mirati sumus,
quomodo vir doctus ibi legendum putet κινήσεις, titilles; ad-
datque, titillatione non motu tantum opus fuisse. Primum
κινᾶσθαι cum non habet, quia ad fricandum nasum non opus
erat aliqua re recepta, (dicit enim, ἀναλαβόν-τι) deinde quia
fricando naso, non editur sternutatio. Κινῆσαι autem fere
hoc sensu dicitur, vt sit, aliquam corporis partem aliquo
modo officere. Cassius Iatrosofoph. Quaest. phys. c. 44. ὁ
μὲν πταρμός γίγεται ὑπὸ θερμῆς κινήσεως τὸν τόπον τῆτον,
ἀφ' ἧ γίγεται et mox: ὁ κινεῖν πέφυκε τὸ ἐνταῦθα ὑγρόν. Latī-
norum mouete, sicut de animi, ita etiam de corporis affectio-
nibus dicitur. Alium mouete Catonis est de R. R. c. 119.

ventre Britannici moto est apud Sueton. Ner. 33. Aristoteles problem. 4. cum quaerit, cur solem aspicientes sternutatus? ait, ὅτι καὶ διεγερθεῖται.

Orationi Alcibiadis p. 191. sane conveniens videtur quod V. doct. vult, ἀλλ' ἵστιν ἤδη ἐπὶ τὸ πρῶγμα, sed iam ad eam ipsam aggrediendum, pro eo quod editur: ἀλλὰ ἵστιν ἤδη, τί ἵστι τὸ πρῶγμα. Similiter dixit in aliis huius Dialogi locis p. 178. τίς ἐξ ὧν λόγος ἐπὶ τῷ τῷ πρῶγμα. Sed nec alterum alienum est hac sententia: Sed (videbatur mihi) iam demum cognoscendum, quae res esset, siue quomodo res i. e. constantia Socratis, se haberet.

NOTITIA RERVM HUNGARICARVM,
conscripta A. FRANCISCO CAROLO PALMA, So-

cietatis Iesu Sacerdotis, PARS

I. II. III.

Tyrnauiae, typis Collegii Academici Soc. Iesu, Anno
 MDCCCLXX. octonis,

Insignis huius Hungaricae Historiae compendii auctor plurimum venerandus, Collegii Archiepiscopalis quod Tyrnauiae floret decus insignis, toto hoc opere ad praesentem usque aetatem producto, maximam fore partem secutus est Annales Georgii Pray, e Societate Iesu, qui Historiam Hungaricae omnem ad tempora usque Ferdinandi Austriaci eleganter aequae ac copiose complexus, ea rei litterariae Hungaricae paucis annis procuravit adiumenta, quae longo tem-

pore

poro quidem, frustra tamen desiderabantur. Is nimirum primus post *Timonem* res Hungariae ad annos referre, colligare sparsa, fabulas expungere, omnibusque deinceps scripturis planiorem viam facere instituit. Minime tamen putandum est, adeo vix huius principis quidem auctoris vestigia legisse Palmam, ut adire alios, sicubi e-re foret, forte, religioni sibi duceret.

Diuisit autem omnem materiam in duas partes, ita, ut prior veterem cum Historia Regum Stirpis Arpadinae, posterior dein nouam Hungariam exhiberet. Illa, vetus nimirum, praeter *Hunnorum*, *Auarum*, atque *Hungarorum* res, etiam domesticam periodum Regum Hungariae, persequitur; haec a temporibus regis Stephani, continenti filo ad nostram usque aetatem descendit, fertilis maxime rerum memorabilium. Ceterum etiam vitur oratione perspicua atque comta, qualis Historicum deceat; quamuis receptae inter suos opinioni non parum tribuisse videatur. Inter omnes constat, R. Stephanum per tempus aliquod vsum fuisse Ducis titulo, donec Astricum, S. montis Pannoniae Abbatem, iamque Colocensium Antistitem designatum, Romam mitteret, a Papa Siluestro II. petiturum, ut sibi et suis successoribus regia appellatione vtiliceret. Atque hoc loco auctor miraculum, apud *Chartais*. in vita S. Stephani inuentum, in suam orationem infert: „appulsum narrat Astricum Roman, vix dici potest, quanto acceperit gaudio Siluester II. id temporis Romanus Pontifex, diuino ante praemonitus oraculo. Gente Hungara in suam adoptata protectionem, postulatam quam cumulatissime satisfecit; in regiae potestatis signum, e solido conflatum auro, operis facie mirifici, diadema dedit.“

Digniora vero lectu sunt, quae hoc ipso capite de disciplina, quam Stephanus in educando filio Emerico Principi-

pe adhibuit, proponuntur, quaeue decem capitibus comprehensa Rex Pater in Scripta retulit, et quod hodiernum Corpori Iuris Hungarici insertum publice prostat, et Historiae auctoris nostri non leuem profecto splendorem conciliat. Hunc multum admodum auger veritatis amor spectatus, et singularis in maximis rebus diiudicandis modestia; nec alienum erit, exemplo quodam dictorum fidem ostendere et declarare. Itaque narrationem rupti per Vladislauum foederis cum Turcis initi, hoc modo persequitur: „Vix „oratores Turcae discefferant, cum adsunt a Francisco Cardinale Alberino Florentinae classis Praefecto litterae, quibus de pessimo rerum Turcicarum in Archipelago statu, „suoque aduentu Regem edocebat; a Ioanne item Castrioto, „in quibus, vt postulatum erat, cum 30. suorum millibus „propediem se in Thraciam appulsurum significabat. Ea „res et Regem, et Hungaros, stupore quodam et pudore „defixerat, quod tantos Christianorum apparatus, aduersus „foederis initi rationes, tam subito et improvide confecta „pace destituerint. His curis anxiosobruere Ioannis iunioris Palaeologi Imperatoris litterae. Scribebat is: vehementer se mirari, Regem Hungariae, commutata voluntate, „aduersus solempnia, totiesque repetita promissa socios turpiter deseruisse, et quidem in medio victoriarum cursu, non „sine graui rei Christianae periculo, et sociorum damno, „qui ab Hungaris in foedus pertracti, immensos magno „sumtu in bellum fecissent apparatus; addebat, Oratores „Turcos exploratores potius, quam legatos fuisse Amurathis, vt qui nullum legationis habuissent insigne; Amurathem inducias dolose pepigisse, vt ab Europa securitatem „nactus, totus interea ad rebelles in Asia subigendos incuberet, quibus domitis, vniuersis viribus bellum in Europa „instauraturus erat. Orabat denique regem, ne immemor „paetorum socios desereret Principes, tantasque Christianorum spes, e multiplici illo foedere conceptas, momento „prae-

„praecideret. His, aliorumque Principum nunciis auditis,
 „Regem Hungarosque facti poenitentia subiit, et belli ge-
 „rendi opportunitas, et maximorum successuum spes, singu-
 „los in Amurathem animabat. At enim religio prohibe-
 „bat, pacta iurisiurandi Sacramento firmata infringere.
 „Rogatis pro more eam in rem sententiis, ubi quisque,
 „quid sibi videretur, exposuit, Iulianus Cardinalis, legatus
 „Pontificius, captata loquendi opportunitate, nuperam
 „cum Turcis pacis tractationem sibi irritam videri pro-
 „nunciauit, eo quod a confecto prius cum Christianis prin-
 „cipibus foedere solenni, integrum minime fuerit Vladis-
 „lao recedere, insciisque fociis cum hoste de pace pacisci,
 „teneri itaque Regem prioribus stare pactis, postero-
 „raque utpote nulla rescindere. Tandiu forsan, inquebat
 „Cardinalis, liberum Regi fuerat, de foederibus et pace
 „cum Turcis agere, quoad inclyti huius Regni viribus et
 „felicitate bellum gessit, quoad nulla externa ope adiutus,
 „priuato sui regni discrimine ac sumtu publicam rei Chri-
 „stianae salutem maiestatemque tutatus est. Vbi vero
 „cum aliis quoque Christianis Principibus consilia, totam-
 „que belli huius gerendi rationem communicare placuit,
 „eorundem consensu bellum intermitteri oportuit, quorum
 „opibus auspiciisque geri susceptum oportebat. Haec et
 „alia ubi copiose Iulianus pro primi foederis valore expo-
 „suisset, in eius sententiam itum ab omnibus, tantusque
 „praesentes ardor incessebat, ut nouo iureiurando se ad
 „prosequendum cum fociis in Turcas bellum Rex una at-
 „que Proceres obstrinxerint. Atque hinc satis opinor di-
 „stincte intelligi potest, an Eugenius Pontifex periurii vi-
 „olataeque pacis auctor dici possit? quamquam Hungaris
 „fatius erat, sanctitas cum Turcis inducias custodire, quam
 „semet instabili sociorum, praecipue Graecorum, fidei cre-
 „dere.“ (Sed tamen Cardinalis Iulianus, Legatus Pontifi-
 „cis, sophismate vsus, suaserat).

„Se-

„Secutam mutato consilio cladem Varnensem, his co-
 „loribus depingit summus Historicus: His e sententia
 „constitutis, et nouo delectu auctis Hungarorum copiis,
 „bellum continuo in Thraciam delatum fuit; initia laetissi-
 „ma prosperos spondebant successus, pleraeque enim vrbes
 „et oppida, aut vi, aut deditione in Hungarorum concede-
 „bant dominationem, atque sic Varnam vsque haud pro-
 „cul Euxino ponto sitam urbem ventum fuit. Eodem non
 „multo post hostilium armorum strepitu reuocatus perue-
 „nit Amurathes, grauiterque de ruptis induciis conquestus
 „fuit. Postquam diebus aliquot mutuo in conspectu ad-
 „uersae constitero acies, prior Amurathes IV. idus No-
 „uembris in Hungaros minime imparatos impetum fecit.
 „Diu, magnisque animis, protracta pugna, semel ac ite-
 „rum summa vi repulsi Turcae: instabant cedentibus
 „Hungari, solutisque ordinibus paulo vterius, quam mili-
 „tandi ratio postulare, progressi sunt: hic rursus maiore
 „quam ante furore instaurato praelio, vincebantur Hungari,
 „nisi Ioannes de Hunyad opem tulisset laborantibus, im-
 „petumque delecta cum milicum manu sustinisset. Vla-
 „dislaus, quem a diebus aliquot aegrotantem in castris re-
 „manere iusserat Ioannes de Hunyad, suorum fortitudine
 „et successu ad suam pariter virtutem exercendam, quae-
 „rendamque ferro gloriam, accensus, vbi omnium maxime
 „feruebat praelium, repente se miscuit pugnantibus iam
 „iam inclinabat Turcorum acies, victoriaque in Hungarorum
 „fuit manibus, cum rex, temeritate potius, quam consilio,
 „subditis equo calcaribus in hostes procurrit, vibratoque
 „in omnem partem ense, stragem edit longe maximam.
 „Illi, noua hac impressione in extremam versi rabiem, vti-
 „mas pariter ad se tuendos vires adhibent. Cum en pug-
 „nandum inter, laeso grauius sonipede, Rex medios inter ho-
 „stes humi prolabitur, iacentique per Ianitfaros caput prae-
 „ciditur. Infelici eo casu Turcis creuere animi, Hungaros

„ au-

„autem adeo primus ille ardor destituerat, vt impetum
 „non ferentes amplius, in effusam abierint fugam. Amu-
 „rathes, ob multa suorum millia eo proelio amissa, animo
 „aeger, vetuit fugientes insequi, collectisque vasis in Asiam
 „remeauit, id genus triumphos suis se hostibus precari di-
 „cere postea solitus. Apud Hungaros minor iactura fuit,
 „sed quam Regis Vladislai caedes funestauit. Eius corpus
 „militari tumulo conditum, caput vero per Asiam in signum
 „victoriae a Turcis circumlatum. Iulianus Cardinalis, belli
 „suasor e pugna superstes, a Valachis in fuga trucidatus, in
 „praeterfluentem demersus fuit. Atque hic erat Vladislai
 „exitus, documento futuri, Regum vitam salutemque
 „nunquam temere discrimini esse obiciendam. Praefuit
 „Hungaris tribus annis, totidemque mensibus, Princeps pie-
 „tate, morumque probitate insignis, generoso atque libe-
 „rali animo; eo solo apud externos notatus, quod Ladislao
 „Posthumo, pupillo Regi, Regnum eripuerit.“

Ceterum Palma, Vir doctissimus, hoc potissimum capi-
 te summo opere commendandus est, quod in rebus per se
 odiosis enarrandis, non tamen laudes praetereat, quas,
 quae erat tunc Seculi conditio, homines is tribuere consue-
 uerant. Tale fuit factum Ferdinandi III. quo secundum
 Pauli V. et Gregorii XV. constitutiones, illibatam virginis
 conceptionem Viennensi Academiae ad tuendum obtulit, at-
 que ita originem dedit consuetudini, qua Caesares die VIII.
 Decembris, annis singulis, solenni voto ad aedem d. Ste-
 phano sacratam, hanc eximiam praerogatiuam Mariae vir-
 gini afferere solent. *Mos hic, ait auctor noster, Viennensis
 Vniuersitatis, ad ceteras Hungariae, Germaniae, Galliar,
 Hispaniaeque Academiis propagatus, Ferdinandi III. com-
 mendat pi tatem in Mariam Hungarorum Dominam, qua qui-
 dem pietate stante, feliciter res Hungarica stetit, intereunte pe-
 rire cepit.* Talia non oportebat scribere Virum, qui a do-

Strina commendatur; propterea quod omnis ista res ad fraudes monasticas pertinet. Sed dandum erat aliquid Ordini, qui cum omni suo cultu Iesuitico sublatus est.

C. VELLEII PATERCVLI QVAE SVPERSVNT

ex Historiae Romanae voluminibus duobus: cum integris animadversionibus doctorum, curante DAVIDE

RVHNKENIO.

Lugduni Batavorum apud Samuel. et Ioann. Luchtmans, Academiae typographos, 1779. Alph. 3 pll. 16. cum 10 pll. Praefationum. T. I. II. in 8.

Notum est eruditissimis, in primis iis, qui cum reliquarum doctrinarum cognitione, humanitatis et litterarum scientiam coniungendam putant, tanto emendatiores haberi ex antiquorum libris eos, quorum ad nostra tempora multi codices scripti pervenerint, quanto inquinatiores et corruptiores ii censentur, quorum pauci, siue vnus tantum et alter, reperiantur. Quo minus mirandum est, Velleii, qui breuiter Romanam historiam tradit, quae supersunt, ab eo inde tempore, quo edita primum in lucem sunt, manca semper, mutilata, lacerata et corrupta, post etiam curas virorum doctorum, quibus ea sanare ac emendare animus erat, mansisse. Huius enim operis vnus tantummodo codex MStus extitit, in coenobio Murbacensi, sub initium renascentium litterarum repertus, vna tantum, quae auctoritatem habeat editio, ex hoc ipso Codice ducta et expressa, B. Rhenani, quae Basileae ap. Frobenium anno 1520. in Fo-

Folio prodiit. Mox Ioh. Alb. Burerius istum codicem, quoad adhuc a Frobenio tenebatur, cum typis expresso exemplari contulit, et varias inde lectiones collectas illi suo sub nomine addidit. Post haec tempora euauit Codex, nec vsquam vel idem, vel alius, qui Velleii libros referret, in summo quaerentium et peruestigantium studio et labore indagari potuit. Hanc primam editionem, multi, qui ad Velleium legendum et explicandum, dispari cum animi sensu ac doctrinae apparatu, accesserunt, offensi eius lacunis, naeuis, et corruptelis, ita conati sunt refingere ac reformare, nullo vt, neque sine neque modo, impetus iste regi et temperari, sed tota res temeritati attribui videretur. Primus hoc fecit Iunta; successit Vasconianus; exortus deinde est, qui quae isti modice fecissent, summa cum libertate ageret, et plane nouum, et a Rhenaniano diuersum Velleium praeuderet. Cuius ausi monumentum est editio Velleii subiecta Scriptoribus Historiae Augustae, Basileae apud Frobenium a. 1546. Fol editis. Doctum tamen et acutum fuisse hominem, qui huic editioni praefuit, quisquis tandem fuerit, intelligitur, insigni fauore plurimorum, quo, quamquam non Velleiana, attamen ea quae intelligi possent, praebere, excepta est haec altera et interpolata Basileensis editio, antiquiori, genuina et sinceram refrenti, posthabita. Quin etiam ipse Burmanus, ac caeteri, qui Critici dici haberique vellent, in suis Velleii recensionibus, hanc interpolatam editionem in textis verborum exprimendis, secus quam par erat, secuti sunt. Hac rei indignitate permotus Ruhnkenius, quem nemo acuti, sagacis, et perdocti Critici laude defraudet, quem illi commiserant errorem euitauit. Necessarium enim duxit, verum et germanum Velleium, qualis in Rhemani editione prodiit, tandem aliquando renovare. Ergo non veritus eorum minas, qui textum multis in locis mendosiores, quam in Burmaniana et aliis editionibus reperiretur, exhiberi, qui nec orthographiam saepe falsam

mutari criminaturi essent, hoc agendum et perficiendum esse censuit, confusus, non aliter fieri debere ab eo, qui non hominum eruditorum opinionibus irretitus, sed sola principis edicionis ope fretus, per ipsa deprauatae scripturae vestigia, veritatem latentem deprehendere decreuisset. Verum tamen, si vel alienarum, vel suarum correctionum tanta erat perspicuitas, et euidentia veritatis, vt nisi nullo in his litteris sensu praedictus, nemo de iis dubitaret, non ita superstitiosus fuit, quin eas in-textum admitteret. Loci sic restituti in corruptissimis olim verbis exemplum est Lib. II. c. 28. quae hac in editione sic exstant; *dictator ereatus (cuius honoris etc. uti appareat populum Romanum usum dictatoris haud ita in metu desiderasse, ut in ocio timuisse potestatem) imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus est.* Qui veterem lectionem comparauerit facile hanc nouam, ex alienis pariter ac suis rationibus constat, illi praetulerit. Neque vero nec hic, nec alibi, quidquam in contextis est mutatum, nisi laudatis diligenter vel antiquis lectionibus, vel eruditorum, qui aliquo nomine essent, suspicionibus, vel denique omnium idonea ratione reddita. Qui in Velleio recensendo elaborarunt interpretes, non omnes operae pretium fecerunt. Horum numero sunt Schegkii, Popma, Gruterus, Boeclerus. Quorum hic dudum explosam ab eruditis peruersitatem secutus est, Historicos politica ratione interpretandi. Alii praeclare de Velleio meriti sunt vt Acidalius, Puteanus, Lipsius, Vossius. Acidalius quidem, iuuentutis feruore ablatus, multa ausus est tentare, quorum causa ipse conatus alijs displicerent; neque tamen dubitandum est, si ad maturitatem venire licuisset, meliorem praestantiorumque iis, a quibus contemneretur, futurum fuisse. Lipsius autem, tanta sagacitate in vitiis deprehendis, tanta solertia in iisdem tollendis, utebatur, vt, quae ad Velleium emaculandum con-

contulit, in quibus ipse semet vicisse videbatur Heinſio, Critices ſtudioſis, tanquam praeclarum huius artis exemplum debeant commendari. Heinſius ipſe hanc ei laudem tribuit in ſua ad Velleium praefatione; Burmanus Heinſio adindicat principatum. At illi quidem alterius fauor, alterius odium, in vero perſpiciendo obſuit. Aequus rerum arbiter ſuum tribuerit cuique. Fuit Heinſius in poetis latinis tractandis vnus omnium feliciffimus. In ſolutae orationis ſcriptoribus, Curtio, Tacito, aliis, haec eum felicitas deſtituit. Quin etiam, quomodo poetica, conſuetudo ab ſoluta oratione differat, non ſatis intellexiſſe videtur. Alioquin, tot verba, tot formas poeticas Velleio et ceteris obtrudere non potuiſſet. Burmanus, acumine critico minus valebat, adeoque in eo ſcriptore recensendo, in quo, in ſumma variarum lectionum penuria, res omnis ad ingenii ſolertiam redit, a priorum laudibus longius abeſt. De C. Velleii, (nam hoc praenomine vocandum potius quam P., idoneis argumentis demonſtrari poteſt,) conſilio partim, partim ſcribendi genere, contemtim nonnulli ſentiunt, Aduſandi ſtudium, ſuſcepti operis cauſſam, latinatem parum bonam, accuſant. Cuius opinionis, tum res parum penſitata, tum inſcientia ſons eſt. Breuiori licebat via id aſſequi, nec tot per ambages et molimina arrepere opus erat. Si quid tamen in extremo opere, Tiberio vt placeret, ſcripſit, id aequo ſerendum animo, aut reſpectu neceſſitatis illorum temporum mitius accuſandum. Careat, *praefcribere* verbum, pro *ante referre*, auctoritate; tamen nondum, vt opinamur, eiiciendum proſus, vt Editor fecit, praefertim ſemel occurrens II, 20. vbi ſi legatur *perſcripſimus*, quod Cicero- nianum eſt, et vel illi, vt *perſcripſi ad te antea*, ſimillimum, nemo offenderit; *praedicere* vero, quod nonnulli carpunt, Iuſtini et Columellae locis facile defenditur. Quibus addatur alius Quintiliani X, 1. quem inter plures, ſed alienos, aſſert Frid. Otto Menkenius, Obſeruat. Lat. Ling. p. 774.

Theopompus his proximus, ut in historia praedictis minor, ita oratori magis similis. Rectius improbatur multis nimis frequentatum acutarum festiuarumque sententiarum aucupium, quod in solutam orationem dudum intulit Trogius Pompeius siue Iustinus, in ligatam Ovidius. Satius erat eo abstinuisse, et Sallustium, quem in ceteris sequitur, hac quoque parte expressisse. Hunc enim vnum, ut sibi persuadet Ruhnkensius, imitandum suscepit: ab eo indolis humanae describendae exemplum petiit; eius aemulatione in verbis efficaciam, et in breuitate nervos, in tota denique orationis compage eam similitudinem accepit, quae a nemine adhuc animaduersa, nunc demum Editoris opera declaratur. Qui, si castigatior Velleius sua cura prodeat, non tam ingenio suo id tribui vult, quam summae cum Sallustio familiaritati contractae, perpetuaeque Scriptoris utriusque comparationi. In quo plus quidem is studio suo, quam veritati dedisse, videtur. Ecce enim quaedam. Lib. II, c. 34. *coniurationem — eripuit.* Sic Edit. pr. At verissimo editor Basil. *coniurationem — aperuit.* Sallust. Catil. 40. *eo praesente coniurationem aperit: c. 70. Cursu ad eum tendentium.* Sallust. Iug. 91. *pedites cursu tendere ad Capsam iubet.* Ex quo clarum est, Heinsum, *cursus* legentem, non emendasse hunc locum, sed corrupisse. C. 77. *qui haud absurdo — dixit.* Ex Sallustio Catil. 25. *ingenium eius haud absurdum.* C. 79. *consultisque facta coniungens.* Imitatur, ut solet, notissima illa Sallustiana Catil. I. *Nam et prius, quam incipias, consulto: et, ubi consulueris, mature facto opus est.* c. 79. *Sed anticipis fortunae temporis matura virtute correctae.* Locutio, *fortunam corrigere*, sumpta est a Sallustio Iug. 94. *Sic forte correctae Marci temeritas.* C. 81. *fortuna militauit.* Lege: *fortuna mutauit.* Fortuna mutauit exquisitè dicitur pro, fortuna mutata est. *Mutare* passiuà significatione dixit, Sallustium suum imitatus Iug. 38. Et tamen et Liuius, et alii sic dixerunt. c. 127. *Nihil sibi vindicantem, eoque adsequentem omnia.*

omnia. Manifesta imitatio Sallustii Catil. 54. *ita, qui minus gloriam petebat, eo magis illam adsequabatur.* Et sunt huius generis plura, in quibus similitudinem videmus, ce. tam imitationis notam non reperimus. Ac illud imitationum persequendarum aucupium, interdum ad devia eos agere, qui ei nimis indulgent, nuper nos in recensendo Cl. Iani Horatio monuisse meminimus. Sed referantur etiam alia, doctæ sane disputata, sed Velleio tamen minus profutura; Scriptores omnis generis, Poetae, Oratores, Historici, neglecta verborum variatione, iisdem interdum aliquoties vocibus vtuntur, quod Ven. Ernestus plurimis idoneorum auctorum testimoniis, in Prolusione de *negligentia grata*, docuit, itemque e Batavis Io. Frid. Reizius, in *Apologia aduersus criminationes Anonymi* etc. p. 17. sqq. Cur ergo non dubitemus, ap. cum I, c. 2. *Vitæ condita est legatur*, recte displiceat verbum condere, quamvis paucis versibus ter repetitum, et malit: *Vitæ constituta est.* Quod tanto magis ferendum est, quo saepius vno versu bis terue idem verbum iteratur. Ponantur quaedam, quae in promptu sunt. Liuius 34, 56. *ad quam diem L. Cornelius consul edixisset, et in quem locum edixisset Etruriae.* 43, 8. *id se tantum orare, ut in amicitiam Pop. Rom. reciperentur, et si pax fieret exciperentur, ne in regiam potestatem reciperentur.* Cicero Verr. 4, 48. *propter est spelunca quaedam — qua Ditem patrem ferunt repente cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse, et — penetrasse sub terras, lacumque in eo loco repente extitisse.* Hinc inanis est dubitatio de repetitione vocis ultio Lib. II, 7. et irrita suspicio, quasi pro *Inimicitiarum quaesita ultio* legendum sit, *inimicitiarum quaesita relatio.* Nam *inimicitias relatas* dixisse veteres demonstrari potest; at *relationem* pro *vindicta* dixisse non rem probatur. Hinc nec bis repetitæ vocis *reuocata* 2, 89. nos poeniteat, missa emendatione *renouata.* Porro etiam qui breuitatem sequuntur in scribendo, Sallustius, Tacitus,

citus, et Velleius, sua subinde de lege et formula recedunt. Quo animaduerso, si qua paullo disertius posita sunt, vel quae attentus lector sponte intelligat, non illico pro glossematibus habebimus. Feramus ergo Velleium scripsisse 2, 23. *paternis, id est Ponticis finibus, contentum esse iussit*. Feramus etiam 2, 35. scripsisse: *ille Senatus dies, quod haec acta sunt*; quamquam ista breuius, salva sententia, dici potuisse concedimus. Sed adhuc alia videamus: 2, 39. *Ab eodem facta Numidia*. Legendum esse *fracta*, cum praesertim paullo ante sit *infrafractae*, neget, qui cum Sigonio intelligat prouincia, vel ex *conferunt stipendium*, malit *stipendaria*, vel donique *facta* accipiat pro acquisita, quo modo Graeci *ποιεῖν δαί* dicunt. Sic *exercitum facere*, Sallust. *fragm. Histor. VI.* et Vellei. 2, 109. *populum Romanum ipse fecit*, Flor. I, 1. vid. Graeuus Lect. Hesiod. Cap. 14. Cicero Manil. 10. *plures prouincias confecit, quam alii concupuerunt*. Prae *lustr*, vel *lustra diuisione praediorum*, 1, 74. quodammodo languet *instituta diuisione praediorum*. At *lustra* dici poterit, non quod iure facta sit, sed quod paribus et magnis portionibus. C. 78. *prouincias, quas magnis momentis Labienus, — — concusserat*. Magna momenta sunt, ut arbitramur, res magni, momenti, graues motus et efficaces. Quod paullo melius, quam *legere* vel *emolumentis*, vel *molinentis*. Nouum enim utrumque, et inusitatum. Burmani explicatione acquiescendum c. 82. *cum redimitus hederis, coronaque velatus aurea*. Concedit Cel. Ruhnkenius, *redimitus hederis*, non de hederacea corona, sed de *redimiculo* accipi; quaerit autem, quis vnquam *corona velari* in prosa oratione pro coronari dixerit. Atqui multa Poetis sunt et solutae orationis scriptoribus communia, multa v. c. Tacitus cum Virgilio vsurpauit, de quibus, quin recte dicantur, non dubitatur. *Velare* autem est *ambire, circumdare*, et omnino vitis coronisque aptum. *Crocota*, cui parum conueniat additum *aurea*, quam vocem substituendam

pu-

putat, non est opus. c. 91. *cum esset omni flagitiorum scelerumque conscientia merfus.* Facilem haec verba sententiam habent, nempe hanc, cum eum flagitiorum scelerumque conficius animus agigaret. *Merfus* i. e. obrutus. Multo impedior, et menti scriptoris contraria est emendatio, quae proponitur: *cum esset omnium flagitiorum scelerumque sentina emerfus.* Cur enim is *emerfisse* magis, quam *merfus* dicatur? Paene omiseramus L. II, c. 36. neminem rationem habuisse veteris lectionis: *in suspecti operis sui carmine,* quae potest hanc sententiam habere, ut carmen suspecti operis sit carmen, quod suspectum reddit Poetam et eius mores, quod Catulliano carmine, de quo sermo est, mala de auctore suspicio proditur. At c. 120. verba: *praeclari facinoris auctor fuit Calvus Caelius, ad vetustatem familiae suae dignissimus,* ita sunt accipienda, Calvus Caelius praeclari facinoris auctor dignissimus fuit respectu vetustatis familiae suae. Primarium hoc est, ut *dignissimus* referatur non ad *vetustatem familiae* s. in quo peccavit Wopkensius, sed ad *auctorem*. Plura referre poteramus, adeo multa sunt, quae a Criticis, eorumque primario, Cel. Ruhnkenio, sollicitantur, in quibus antiqua probare praestet. Scitas, elegantes, et aptas emendationes intercurrere, Graecorum etiam scriptorum comparationes, quanquam non frequentes, nam breuitati studuisse apparet, et correctiones, nemo dubitet, qui Ruhnkenium, cuius laudibus recte fauent omnes, nouerit. Certe, quae in opera Velleio praestita, tum commendationem, tum cautionem habeant, tamen dixisse videmur.

Vehementer autem optamus, ut, quae bono lectorum dicta a nobis sunt, non ite a quoquam accipiantur, quasi Editoris celeberrimi doctrinam aut famam sugillare voluerimus. In libera republica libera esse doctorum hominum suffragia oportet, sine acerbitate tamen. Hoc tramite omni tempore inaccessimus, neque ab eo deflectemus imposterum.

L

BV.

BVDA SACRA SVB PRISCIS REGIBVS. AV-
More P. XISTO SCHIER, Eremita Augustiniano. Opus
posthumum.

Viennae, typis Iosephi Kurzboeck, Caes. Reg. Aulae Illyri-
 co orientalis, nec non incl. inf. Austr.

Ord. Typogr. 1774. in 4.

Opus est non contemnendum, de quo etiam singulari
 epistola *Georgius Pray* auctori gratulabatur, qui mor-
 te praepeditus historiam Budensium aedium sacrarum, et
 sacellorum, typis destinatam, impressam videre non potuit.
 Infunt autem huic opusculo, praeter templorum descriptio-
 nem, egregia capita complura, res ecclesiasticas Budenses
 concernentia, quorum momenta haec fere ordine sequuntur:
 MXLVII. contigit fatalis interitus S. Gerardi, eiusque
 sociorum. Concilium in castro Budensi, Praefide Phil. Car-
 dinali Firmiano, 14. Sept. MCCLXXIX. celebratum, scissum
 vero re infecta, Patribus congregatis aduentu Ladislai Re-
 gis dispersis. b. Petrus Ord. Min. mortuus MCCLXXXVII.
 in monasterio S. Ioan. Eu. et sepultus in eius Templi emi-
 nentiori loco, multis post, si verum est, miraculis inclaruit.
 Cum ciues Budenses, spretis Decretis regis, et auctoritate
 Concilii Strigoniensis, sese a violandis iuribus Ecclesiae ve-
 teris Budae non abstinere; anathemate puniti sunt
 MCCXCV. Pax publica in Hungaria graui atque periculo-
 sa factione turbata adeo Pontificem Romanum commouit,
 vt in gratiani Caroli I. Hungariae Regis, Nicolaum S. R. E.
 Cardinalem, Ostiensem Legatum mitteret, qui postquam
 Budensibus interdixisset auctoritate Pontificia templis, et
 sacris omnibus, Clerici vicissim Summum Pontificem, et
 Episcopos Hungariae Carolo deditos, non modo sacris omni-
 bus

bus priuarunt, sed publicae etiam decreuerunt, vt aqua et igni interdicerentur. Cardinalis, rebus suis consulens, fuga intentum ei vitae periculum mature anteuertit anno MCCCII. Franciscus Gentilis, etiam Card. Ap. Sed. Legatus, MCCCVIII. edidit Budae Constitutiones pro Rege, Clero, et ordine seculari. Congregata Vdvarinum Synodo MCCCIX. Thomas Archiepiscopus Strigoniensis anathema dixit partim iis, qui Capitulo Budensi vectigalia haftenus praestita negarent, partim vero etiam qui electionem Caroli irritam pronunciarent. Postquam Ludouicus vidisset, frustra se laborasse in conuertendis Iudaeis, oblata iis libertate, propositoque iure ciuitatis Hungaricae, publico hos refractarios decreto, Buda regnoque eiecit MCCCCLIV. Reliquiae S. Pauli primi Eremitae MCCCCLXXXI. allatae Budam a Clero et populo ardenti deuotione exceptae, sacello regio conduntur, tandem, factis ibidem multis miraculis, vndique ad adorandum plebs turmatim aduolat. Has reliquias non ita multo post, Demetrius Strigoniensis Archiepiscopus, ex decreto regio, praesentibus Episcopis, Religiosis, Secularibus, ac numerosa confluentium ciuium multitudine, tollit, et in templo S. Laurentii supra Budam adorationi exponit, instituto in perpetuam translationis huius memoriam festo. Hieronymus Pragensis doctrinae suae semina Budae spargens, vrbe Regnoque MCDX. exigitur, et sacer Thesaurus S. R. I. a Sigismundo Hussitis ereptus MCDXXIII. Budam primum, tandem vero Norimbergam deferatur. Liberato MCDLVI. Belgrado, institutum est festum transfigurationis Domini, Budaeque inductus mos, vt prima a meridie hora campanae pulsu populus ad orandum pro Christi militibus excitaretur. Mansit haec consuetudo ad finem Budae Christianae. Etiam corpore S. Ioannis Eleemosynarii, Patriarchae Alexandrini, a Mahomede II. Imperatore Turcarum Mathiae Regi donato MCDLXXV. illuminatur. Buda. Aduersus Iudaeos excitatur tumultus

cruentus MCDXCV. vifaque beata virgo Maria in aëre verfus Budam descendere. Caput S. Pauli primi Eremitae diu auide a Budenfibus expectatum, Praga adfertur MDXXII. Diaeta Budae celebrata MDXXIII. fatalis exstitit Lutheranis; eodemque anno Simon Grynaeus, nouae religionis fufpectus, conticitur in carceres, e quibus tamen, quamuis aegre, elabitur.

*REGES VNGARIAE MARIANI, EX ANTIQUIS
finis Diplomatis, aliisque MSS. conſcripti ab A. R. D.
IOANNE FRIDVALDSZKI de FRIDVALD, A. A.
L. L. et Philoſophiae Doctore, apud Vniuerſitatem Claudio-
politanae Matheſeos Profeſſore emerito, nunc per M. Princi-
patum Tranſilvaniae in Phyſicis Experimentatore, Presbytero
ſaeculari.*

Viennae, typis Ioannis Thomae Neb, de Trattnern, Sacr.
Caef. Reg. Aulae Typogr. et Bibliop.

MDCCLXXV.

Non ſunt hi Reges auctoritate virginis Mariae conſtituti, ſed gratia Dei, quamuis Hungaria ſuam Dominam veneratur Deiparam, Deumque etiam Dominum ſuum dicat; neque inter Politicos conueniat de Canone a beata virgine, Domina Hungariae, in recognitionem dominii directi Domino Deo directo ſoluendo. Sunt ergo Mariani Reges, qui vel erigendis, vel dotandis etiam templis, monaſteriis, et Abbatibus non tam Dei, quam virginis Mariae cultum promouere, proprio exemplo ſtuderent, quorum ſat magnum

du-

numerum nobilissimus scriptor a S. Stephano Protorege colligendo ad Lud. II. tempora vsque, condidit. Erat autem non-ullorum Regum pietas, qua sese factis votis in honorem virginis adstrinxerant, tam insolens, tamque onerosa, ut et rerum publicarum administrationem plerumque negligerent, ac necesse esset, tantorum votorum petere veniam a Pontifice Romano. Cuius rei illustre exemplum in Carolo est, cuius petitioni Pontifex annuit, datis ad eum literis, quarum apud auctorem tale exemplar habetur: „Paternae charitatis affectu, quo Tuae Celsitudinis Personam zelamus in Domino nostro Iesu Christo, prosperi Tui Status diligentes augmentum, Tuique Regni tranquillitatem assiduam affectantes, petitiones Tuas, quas ex intentionis deuotae puritate prodire perpendimus, libenter audiuiamus, et fauorabiliter exaudiuimus. Sane, sicuti exposita nobis tuarum litterarum series indicauit, Tu iam dudum tempore, quo in puerili quasi constitutus aetate, cum ad Regnum Vngariae, quod Magnates ipsius tunc a recto deui inuito inter se diuiserant, et tenebant, ductus fuisses, conspiciens, Te in recuperatione dicti Regni, et eius regimine assequendo, auxilii diuini succursu, eiusque suffragante gratia, indigere, tum ob hoc, tum etiam ut ipsorum Magnatum, tunc temporis tibi parere non curantium, assentias et insidias sine tuo periculo personali euadere possis, diuersis temporibus et vicibus Deo viuo et vero, et beatissimae virgini Mariae, genitrici suae, ipsiusque sanctis, vota emisisti deuota, de dicendis oratione dominica, et angelica salutatione ad dictam virginem, ac legendo Antiphonam salue Regina; quae quidem oratio et salutatio certis diebus ad centenum, et quibusdam aliis similiter diebus ad ducentesimum iam numeros perueniunt, certis etiam lectionibus de eadem antiphona adiunctis eisdem: vnde cum ex repetitione frequenti, seu quotidiana orationis, salutationis, lectionis antiphonae, aliarumque lectionum praefatarum instantis, in consiliis et negociis

eiusdem regni, et terrarum Tuarum, et alias in eorum regimine, atque iustitiâ ministranda, impediariis multipliciter, ac etiam occuperis, nobis deuote, et humiliter supplicasti, ut vota huiusmodi commutare, Teque super eis alleviare iuxta circumspectionis Apostolicae providentiam dignaremur. Quamvis igitur ferventibus studiis amplectamur opera pietatis, ea tamen, cum sunt nimium onerosa, de ratione et ex potestate nobis coelitus elargita, in alia etiam pia impendia possumus commutare. Quare Tuis deuotis supplicationibus inclinati, frequentiam, et quotidianam instantiam huiusmodi orationum, et salutationum praefatarum, dictis diebus ad quindenum numerum restringimus, et etiam limitamus, et ab ulteriori et numerosiori earum obsequio diurno, vel nocturno, auctoritate Apostolica Te absolvimus, Teque super hoc dispensamus de gratia speciali. Volumus autem, ut illis diebus, quibus Te per votum obligasti ad dicendum orationes, et salutationes, ultra quinquagesimum numerum, duodecim pauperes, praeter illos quos communitate consueuisti benigne reficere, pie pascere, seu illis refectionem diuinæ pietati amabilem impendere tenearis. — Datum Auenione XVI. Kal. Febr. Anno V.

Opus vero hoc suum Marianum auctor sequenti epiphonemate claudit: „atque haec Vngarorum Dominae honoribus dicata sunt. Lubens successorum etiam regum MARIANOS amores, cum licuerit, scribam. Quisquis Vngarus audire amat, aut MARIANVS sit, aut si Dominam suam amare renuit, Vngarum exuat.“

Si haec talia scripisset Fridvalszkius Saeculis barbaris, erat sine dubio magnam gratiam initurus: sed nostris temporibus scimus, ridebitur non a suis modo, qui ultra miseram plebeculam sapiunt sed maxime etiam a nobis, qui bonarum litterarum studiis auocamur ab opinionibus iis omnibus, quae ridiculos homines faciunt.

NOVA LITTERARIA.

Quam bono litterarum, atque ornamento Academiae Lipsiensis, litterariam Societatem anno MDCCLXXIV. fundauerat et genere et doctrina inclutus S. R. I. Princeps *Iablonowius*, Palatinus Nouogrodensis, rel. eius foundationis litteras, a Serenissimo Electore nostro confirmatas, Lectoribus nostris proponimus, non solum ut memoriam Celsissimi Principis, qui inter Musas nostras consenuit et e vita discessit, ad omnem quae futura est posteritatem transmittatur; sed etiam ut litterarum Mecenates illustre hoc exemplum intueantur; viri denique doctrina conspicui orrent Societatem commentationibus, quibus praemia quotannis decernet Societas.

IOSEPHVS ALEXANDER, de Ducibus Prusso-Vindis et Wichotz, IABLONOWSKI, Princeps Sacri Romani Imperii, in Iablonow et Lachowes, Comes in Lisianka et Zawalow, Liber Baro in Podhorce, Haeres in Iablanow ad Chronum, Starydwórzec, Hrabow et Czarnolas, Palatinus et Generalis Terrarum Nouogrodensium, Eques torquatus et Commendator Ordinum Sancti Spiritus, Archangeli Michaelis, diuique Huberti, Academiarum inclytarum scientiarum et humaniorum Litterarum, Lutetiae Parisiorum, Florentinae, aequae Arcadum, Recuperatorum, Instituti Bononienfis Collega, Wolperfs, Onyxtenfis, Dzwiniogrodensis, Zagostensis etc. Capitaneus, Dubnenfis,

sis, Krasnenfis et Debesdauienfis Tenutor. Nullum sane dubium est, ad incrementa Literarum nihil magis conferre, quam si, qui bene de iis meriti sunt, et honoris stimulo excitantur, et dignis exornantur praemiis. His etenim virtus, etsi nullius indiga mercedis, magis tamen excitari, aliisque, vt eodem conlectari adnitantur, exemplo esse solet. Virtus vero frigide duntaxat laudata, nec vlllo vnquam compensata praemio, saepius, vt aiunt, algere videtur. Idcirco, Reges omnesque Principes, quibus Literarum incrementa cordi fuerunt, doctos viros praemiis allici, imprimisque eos ornari iusserunt, qui arcana naturae, aeternasque eius leges, Oeconomiam, Commercium, rem nauticam, et praesertim Historiam, diligentius illustrarent, ac scite recteque explicarent. Hoc apprime modo res populis vtilissimae sunt repertae, et nunc reperiuntur. Hac liberalitate, ad veritatem penitus indagandam cognoscendamque via aperta est.

Quam vtile, quam honestum bonis literis foret, si iisdem praemiis, quibus Italia, Gallia, Anglia, Hispania, et pars Germaniae, instauratores Literarum ornauit, omnium terrarum praeclara ingenia ad maiora audenda excitarentur. Qua opinione ducti etiam Nos, non solum antiquitatum et historiarum praeclarissima monumenta, libris a Nobis multa industria et solertia scriptis, et adhuc scribendis illustrare, aliosque viros doctos et literatos priuatim ad scribendum excitare, sed etiam praemiis publice proponendis, (quae quo sunt maiora, eo acrius animos incendunt,) disciplinarum et literarum, quibus a teneris dediti fuimus, amorem excitare, augere, et inflammare decreuimus,

Quod

Quod ut rectius, et in ordine fiat, hoc ipso Diploma-
te fundamus et instituimus virorum doctorum Societatem,
a nomine Nostro Iablonouianam dicendam, ea quidem lege,
ut quotannis trium virorum doctorum super quaestionibus
propositis dissertationes, singulae, numismate ex auro pu-
to puroque conflato, ac pondere AVREOS vel DUCATOS
VIGINTI quatuor aequante, ornentur. Quid ratione spera-
mus melius incitari posse ingenia opibus destituta, quam
praemiolo trium librarum in Vniuersitate Parisensi sole-
ni. Quis enim nescit, hoc ipsum literarum studium
sumptuosum, opibus saepe destitutum, et opulentium li-
beralitate ac consiliis sustentandum esse? Praeter haec
tria numismata, viris doctis more infra definiendo distri-
buenda, TRIGINTA AVREORVM annuam pensionem
Secretario Societatis nostrae Iablonouianae, in perpetui la-
boris remunerationem, assignamus, et eadem fide addi-
cimus, qua viris doctis supra dicta praemia. Totum
vero institutum, iuandis artibus destinatum, sacrum,
inviolabile, aeternum esse, hac donatione et hoc Diplo-
mate iubemus. Vt vero omni ratione Fundationis No-
strae commodis et securitati provideatur, nihil Nobis
tutius visum est, quam ut Summam DVORVM MILLIVM,
SEXCENTORVM QVINQVAGINTA TRIVM AVREO-
RVM seu DUCATORVM, optimi ponderis, censu annuo
quinorum ex centenis, (vulgo per quinque interesse,) hoc
est centum triginta DVOS AVREOS, duos Thaleros
Imperiales, et grossos tredecim, quotannis ferrentur, in ae-
rario Civitatis Gedanensis, et super eius bonis, pro praesenti
tempore locaremus, ex qua Summa SEPTVAGINTA
DVO AVREI puri, in tria numismata praemiis destinata,
TRIGINTA AVREI in remunerationem Secretarii, reliqui
TRIGINTA AVREI, Imperiales duo, Grossi tredecim ex
supra dicto foenore centum triginta duorum aureorum,
M Tha-

Thalerorum duorum et grossorum tredecim, residui, in dissertationes luce publica dignas, typisque describendas impendendi, quoniam tanti, hoc est NONAGINTA THALERIS Imperialibus, annuam impressionem dissertationum constare, experientia Nos docuit. Quae ratio, ut nunquam fallere possit, Nobis chirographo aut Instrumento a Gedaniensibus publice cautum est, quo pollicentur, se, impetratis SERENISSIMI ELECTORIS SAXONICI venia, septuaginta duos Aureos, cudendis nummis destinatos, quotannis Dresdam, iis, qui rei monetariae praefecti sunt, ultro esse missuros, triginta vero Aureos Secretario, ut supra dictum est, quotannis, die Februarii quarta, natalitiis Nostreis, sine mora tradituros.

Vnum Nobis addendum visum est, neque Nos, neque Successores Nostros, si forte, (quod Deus aueriat,) haec ~~Sors~~ ^{Res} publice deposita aut omnino pereat, aut casu quodam imminuatur, ad resarciendam illam, vel restituendam, ulla ratione fore obligatos.

Numismata Dresdae excudenda nunc perpetuo Societatis Praesidi, ex Corpore Academico, olim alii, qui ex sententia Societatis ipsi (quod fieri fiat) successurus est, tradenda et committenda sunt.

Nos vero, qui hoc Institutum fundauimus, et institauimus, Maiorem natu Senioremq; e Nomine, Familia, et Stemmate Domus Nostrae, perpetuum Praesidem designamus, eumque rogamus, ut vim et auctoritatem Nostrae Fundationis diligentissima cura tueri et sustentare nunquam desinat.

Aut is, aut si quis alius ex Serenissima Gente Nostra Iablonouia, Lipsiae commorabitur, decernendis et distribu-

endi

MENSIS FEBRUARIUS A. MDCCLXXVI. 91

egdis praemiis, omnique Solemnitati, in memoriam Nominis Nostri, praeerit.

Sin vero nemo ex Gente Jablonouia adfuerit, aut perpetuus Societatis Praefes, summe venerandus Ernesti, aut ei ex Corpore Academico post innumeros annos, (si quid praes Nostrae valent,) destinandus Successor, munus absentis impleat, et pleno eius iure utatur.

Deinde vero cum quaestionum proponendarum, et Dissertationum ornandarum iudicium, viris doctis et literatis committendum sit, volumus et decernimus, ut olim Professores Historiarum, Mathematicum, Physices, et vnus ex iis qui literas humaniores publice docent, Poëseos, Eloquentiae, aut Graecarum literarum Professor, adiunctis, praesente Rectore, ex suffragiis Societatis, quinque aliis viris doctis, aut Professoribus, hoc officium iudicandi suscipiant, iisque semper, honoris causa, aliquis ex Natione Bolonica intersit.

Pro praesenti vero tempore, quoad viuunt, eos perpetuos Iudices constituimus, qui huc vsque sub Nostri auspiciis Brabeutae fuerunt, nempe Praesidem Reuerendum Dominum Ernestum, Doctorem Theologiae et Professorum Publicum ordinarium: Iudices autem, Perillustrem Dominum Bornium, Cancellarium Wurzensem, Perillustrem et summe reuerendum Hommelium, Facultatis Iuridicae Ordinarium, Perillustrem Dominum Segerum, Assesorem Curiae Praeuiacialis, Perillustrem Dominum Belium, Consiliarium Aulae, Illustrem Dominum Frankium, Morum et Politices Professore, celeberrimum Bortzium, Matheseos Professore publicum ordinarium, atque Illustrem Clodium, Professore Philosophiae ordinarium, et
M 2 actua-

actualem Secretarium eiusdem Societatis. Post sera autem horum fata novos Iudices Nostra Societas eliget.

Ceterum, Nos auctor huius Instituti et Fundator, pro ea quae Nobis competit eligendi voluntate et libertate, decernimus et statuimus, Professore Clodium Secretarium ad dies vitae eius perpetuum esse debere, et demum post eius mortem novum Secretarium, quolibet anno, ex membris Societatis Iablonouianae esse deligendum.

Munia Secretarii haec erunt. Ex consilio Iudicum proponere quaestiones, Ephemeridibus eas publicis, Gallico, Germanico, et Latino sermone conscriptis, nota facere, virorum doctorum dissertationes recipere, Collegis Iudicibus examinandas tradere, et prout inter eos conuenerit, de die Concilii seu Sessionis missas ad singulos Schedas colligere, et in ipsa solemnitate Praefidi ac Iudicibus tradere. Iudices vero, cum virorum doctorum lucubrationes priuatim perlegerint, easdem, si tempus permiserit, etiam publice in consessu legant, vel saltem argumenta fideliter referant, remotis arbitris, suffragiis secretis, ex eorumque maiore numero, cui praemium sit tribuendum, decernant.

Ad eundem Societatis Nostrae Iablonouianae Secretarium pertinebit, asseruare Societatis Sigillum, quod tale erit, qualis est Character formae numismatum.

Insuper iubetur idem Secretarius Iudices praemonere, ut memoria Principis Fundatoris, scilicet Nostra, publica oratione quotannis recolatur, id quod volumus exemplo sumorum in Gallia virorum, Richelii et Colberti, qui beneficiorum suorum in literas memoriam, oratione publica quotannis renouari et celebrari instituerunt,

Ad-

MENSIS FEBRUARIUS A. MDCCLXXVI. 93

Annum confessum in Oeco, seu Praetorio Domus Nostrae Principalis Iablonouianae, Lipsiae hic existentis, semper habendum, auspicabitur Praeses Oratione, quae ad propositas quaestiones referatur; finietur autem idem confessus oratione, in qua mentionem Nostri amoris erga literas optimasque disciplinas omitti nolumus.

Sessione iam finita, in iisdem aedibus Nostris Iablonouianis, prandium, in perpetuum tempus fundatum, ab Oeconomiae Administratore praestabitur, ad cuius sumptus omnes, etiam in vinum impendendos, pro quouis conuiuii nummus aureus, ideoque pro sedecim conuiuiis summa quadraginta quinque Imperialium et Grossorum octo est constituta. Rationibus prandii istius sumptuum ad Praesidem relatis, ab eo de Summa ista apocham accipiet Administrator; quam, si minus laute, lucri spe ductus, epulum parauerit et exhibuerit, a Praeside non obtinebit. Iam vero, quibus praemia adiudicata erunt, eis illa sine mora sunt transmittenda, simulque eorum in Nouellis publicis mentio facienda. Themata semper die Martii decima nota, nec vnquam tardius, proponenda sunt, vt dato fere octo mensium spatio, ante sequentem mensem Nouembrem, dissertationes a viris doctis confici, et ad Secretarium transmitti possint, cuius nomen, quo sciri possit cui sint transmittenda, Ephemeridibus quotannis declarandum est, eritque. Menses Nouember, December, et Ianuarius, ad examinandas lucubrationes facile sufficient, ita vt semper praedicta quarta Februarii die, Natalitio Nostro, praemia distribui possint.

Quod tandem ad ipsas quaestiones attinet proponendas, triplicis erunt generis. Ea, cui primum praemium destinatum est, eligenda ex interiore historia Poloniae vi-

detur. Ut iam a Nobis, haec studia dirigentibus, auspiciato feliciterque coeptum est, praesertim vero ea ex parte historiae paternae, quae leges, libertates, et antiqua Reipublicae iura spectat, tum vero etiam alia obscuriora et dubia monumenta, quae sapientiam hominum cognitione digna sunt, ad illustrandum proponenda. Cum autem facile praeuideri possit, post aliquod temporis spatium exhaustum fore id argumenti, licebit etiam ex vniuersa historia populorum cis Danubium, verbe Septentrionalium, sumere problemata, ita tamen, ut nihil contrarii scriptis per quinquennium a Nobis propositis et impressis in medium proferatur.

Pro altero praemio, ex Mathesi et Physica sumendae sunt quaestiones, ita ut primo anno problema detur ex ipsa Mathesi, altero ex Physica, tertio ex Mechanica, quarto tandem ex Hydraulica.

Pro tertio demum praemio, quod Oeconomiae in Saxonia dedicatum est, primo anno de Agricultura, altero de Commercio, tertio anno de vulgo dictis Manufacturis Fabricisque, quarto de Plantatione, quaestio erit proponenda. Dissertationes de primo secundoque praemio certaturae, Latino solum; eae vero, quae ad Oeconomiam spectant, Latino vel Gallico sermone scriptae esse debent.

Cum iustum volumen ex Dissertationibus, quarum auctores praemia obtinuerunt, confici poterit, Secretarius operam dabit, ut in Typographia aliqua excubantur typis, et quinquaginta numero exemplaria in Poloniam, ad Cancellarios Regni, Magnique Ducatus Lithuaniae, mittantur. Volumus enim Patriae Nobis carissimae in perpetuum utiles esse.

Opti-

Optimo huius Instituto adiungimus tandem donationem Effigiei nostrae, in aere ad signandos nummos praemiorum expressae, triumque formarum ad alteram numismatum partem ornandam. Si signa harum formarum temporis iniuriam aliquam passa fuerint, constitutum esto a Nobis, ut eo anno, ob sumtus in reparationem formae corruptae aut perditae erogandos, vnum vel duo praemia retineantur, et parandis novis formis impendantur, ne vquam Imago Fundatoris, scilicet Nostra, pereat.

Quodsi vero hisce omnibus a Nobis Fundatore tam utilis, tamque salutaris scientiis et literis humanioribus Instituti, ipsique inclytae Academiae Lipsiensis, perquam gloriosi et benefici, propositis acceptisque conditionibus haud satisfactum, aliquid neglectum fuerit, ius integrum Nobis retinemus et conservamus, fundacionem ipsam, ex auctoritate SERENISSIMI ELECTORIS, tanquam Summi huius literariae Societatis Jablonovianae Protectoris, abolendi, tollendi, aliisque membris electis suffectisque aliorum transferendi, ita ut mens nostra adimpleri possit. Quemadmodum Nobis et Successoribus Nostris masculis, lineae directae, post eosque ex collateralibus e Gente Nostra descendentibus, quorum defectu Foemellae maiori natu, regendi et curandi hanc Societatem, a Nobis Dei O. M. auxilio fundatam et erectam, iam supra ius reservavimus, et retinuimus, et hoc loco Nobis, Successoribusque praedictis retinere et reservare Nos declaramus. Dabamus Lipsiae, d. IX. Nouembris MDCCCLXXIV.

(L. S.) I. A. DE PRYSO VINDIS JABLONOVIVS.

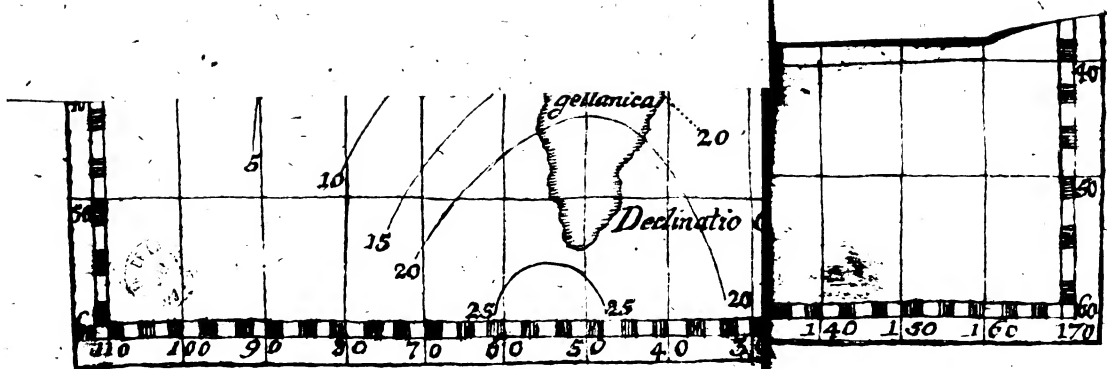
De

De Actis Societatis, deque dissertationibus praemio ornatiss, quae sunt aliquot Voluminibus quarta forma hic Lipsiae editae, dicemus in his nostris Commentariis alio tempore.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCLXXVI.

---

*THOMAE BVGGE, ASTRONOM. ET MATHES,
Prof. Publ. Ord. rel. de Mappis curvas declinationum magne-
ticarum exhibentibus, Dissertatio.*

Vetustioris ævi philosophis, Sophocli, Platoni, Aristoteli, haud incognita fuit vis magnetis ferrum attrahendi. Thales Milesius hunc effectum explicaturus, magneti animam tribuere non dubitavit. Haec magnetis vis in admirationem rapuit Plinium: *Quid, inquit, ferri duritie pugnacius? Sed cedit et patitur mores: trahitur namque a magnete lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane nescio quid excurrit; atque ut propius venit, affluit teneturque et complexu haeret.* Quis non videt, attractionem magneticam a Plinio explicari per horrorem vacui Aristotelicum? Longum interiacet temporis intervallum, donec detectum fuit, quod ferrum tenue et oblongum, ac magnete affric-

N

petat

petat plagam horizontis septentrionalem una, ac meridionalem altera extremitate. Exinde derivatur inventio pyxidis nauticae, vel Compassi maritimi: hic ante annum 1180 post Christum natum iam innotuit; nam tunc temporis vixit scriptique poeta Gallus, *Guyot*.. (in vrbe Previns in Gallia natus,) qui Compassum haud obscure sub nomine *Marinettae* ita descripsit:

Icolle Estaille ne se muet

Un Art font, qui mentir ne peut,

Par vertu de la Marinette

Une pierre laide & noirette

Ou li fer volentiers se joint.

Alii inventionis gloriam tribuunt *Paulo Veneto* circa annum 1260. Alii iterum eam conferunt *Iohanni Goyae*, ex vrbe Amalphi in regno Neapolitano, anno 1300. vnde tritus iste versiculus:

Prima dedit nautis usum magnetis Amalphis.

De magneticae acus declinatione, vel variatione, ut loquuntur Angli, qua versus boream non profus accurate dirigitur, sed versus plagam orientalem vel occidentalem flectitur, Theuenot in itinerario commemorat, sese vidisse epistolam anno 1269. conscriptam a *Petro Adiger*, in qua refert, declinationem a vero septentrione recessisse quinque gradus, licet locum observationis non nominet.

Uti refert Iohannes Baptista Ramusius, in collectione itinerum Italicorum, videtur *Sebastianus Cabot*. Venetus, circa annum 1260. primus perspexisse, declinationem esse proprietatem magnetis constantem. Invenimus, procedente tempore, declinationem observatam fuisse Parisiis 8° versus orientem anno 1550; 11° 30' anno 1580; 8° 0' anno 1610; 3° 0' anno 1640; et anno 1666. profus aul.

nam; a quo tempore, usque ad hodiernum diem, continuo versus occasum increuit declinatio. Angli quoque his observationibus laudabilem et proficuum dederunt operam. *Robertus Norman* anno 1580. prope Londinium inuenit declinationem orientalem $11^{\circ} 50'$. Celebris *Eduardus Wright*, quem primum hydrographiae accuratioris statorem iure nominamus, circa annum 1589. dedit tabulam declinationum, quas ipse in continenti et mari obseruauerat; primusque pro certo demonstrauit, variam esse declinationem in variis locis, eamque in dirigendo nauigiorum cursu non esse negligendam. Inclinationem acus magneticae, qua, licet ante affricum acus aequilibrata fuerit, postea tamen extremitas una deprimatur, alteraue eleuatur, quoque detexit; de hac autem proprietate *Henricus Gellibrand* anno 1625. enodatus est locus. Circa haec tempora inuenimus iacta fuisse prima fundamenta hypotheseos, qua globo terraeque tribuuntur poli magnetici, meridiani magnetici, et axes magnetici, a *Wilhelmo Naumier*, Gallo, et *Anthonio Linton*, Anglo; licet in chartis maritimis hoc aequo confectis non reperiuntur Curuae declinationem determinantes, quam solum numeris adscriptis indicauerunt.

Anno 1676. solertissimus Anglorum Astronomus, *Edmundus Halley*, (tunc solummodo viginti annos natus,) iter astronomicum et hydrographicum suscepit ad insulam Sanctae Helenae; ubi praeter alias observationes astronomicas confecit celebratissimum suum stellarum australium catalogum, quem postea anno 1679. publici iuris fecit. Ex complurimis in hoc itinere factis observationibus, ingeniosissimus Halley condidit theoriam declinationis acus magneticae. Determinauit in superficie terrae tres lineas curuas, declinationis expertes, iisque tribuit motum periodicum circa polos terrae, quam theoriam communicauit cum eruditis in *Transactionibus philosophicis* anni 1683. Regia et publica suffultus munificentia, anno 1698. nauis utilissimum inuen-

mentum vterius perfecit, dum pernaugavit Oceanum Atlanticum usque ad latitudinem australem 52 graduum. Tandem anno 1700. primus omnium delineavit mappam, monstrantem Curvas declinationum magneticarum aequalium per Oceanum Atlanticum et Indicum, per mare Aethiopicum et Pacificum, quae mappa 13 annorum assiduo studio, innumerisque experienciis et observationibus fuit superstructa. Eam descripsit in projectione Wrightiana, ac in tali scala, ut decem gradus longitudinis paululum superent pollicem Anglicum. Vidimus quoque mappam declinationum ad annum 1700. determinatam, Amstelodami sub Halleii nomine impressam, ac ita delineatam, ut decem gradus longitudinis exacte aequales sint vni pollicis quarta parte.

Ad annum 1744. *Mountain* et *Dodson* duxerunt Curvas declinationum, iuxta methodum Wrightianam projectas, ac quoad oras maritimas et scalam congruas mappae Halleianae. Aliam denique declinationum mappam, ad annum 1756. computatam, in caeteris vero priori similem, aeri incidi curauerunt praedicti *Mountain* et *Dodson*. Eorum exempla Parisiis imitatus est Dom. *Bellin*, qui mappam declinatoriam ad annum 1765. tractatam edidit, scala paululum minori adhibita. In actis Academiae scientiarum Berolinensis ad annum 1757. celeberrimus *Eulerus* edidit mappam declinationum magneticarum, simulque explicavit hypothesin haud incongruam, quae declinationes calculo definiri possunt. Interea temporis, per spatium viginti annorum, complurimae factae sunt observationes accuratiores. Inter has eminent quae ab Anglia, Byron, Carteret, Cook, tellurem circumnavigantibus, factae sunt. Observationes in Oceano factas reperies enumeratas in Transactionibus philosophicis et Actis Stokholmienfis, ubi mappam declinationum anno 1768. dedit Cl *Wilke*. Observationes in continente institutas inuenies in Ephemeridi-

ridibus Berolinensibus anni 1779. breuiter commemoratas a Dom. *Lambert*, qui mappam ad annum 1770. instructam addidit. His addi potest Dom. *Monnier*, qui dissertationem conscripsit de declinatione magnetis ex nouissimis observationibus anno 1776.

Celebris Anglus, *Samuel Dunn*, qui Londini priuatam scholam mathematicam erexit, anno 1776, cum publico communicauit *Atlantem magneticum*, cui titulus: *a New Atlas of Variations of the Magnetic Needle for the Atlantic, Ethiopic, and Indian Oceans; drawn from a Theory of the magnetic system, discovered and applied to Navigation by the Author, agreeing with the most accurate astronomical and magnetical Observations of the Commanders and Officers of Ships in the Service of the East-India-Company, the whole designed for facilitating Navigation to and from the East-Indies and for determining the Longitude throughout the principal Parts of those Oceans within a Degree or sixty Miles; by Samuel Dunn. London 1776.* Propositum autoris ex verboso titulo satis apparet. Mappas has, ad determinandam longitudinem intra vnum gradum, vix adhibebit cautus nauita. Eas ergo solummodo considerabimus, exhibentes Curuas declinationum. Continet hic liber primo duas mappas generales in projectione Wrigthiana vel Mercatoris descriptas; prima exhibet declinationes anno 1770, altera anno 1880.

Sequuntur sex specialiores mappae, exhibentes Curuas declinationum ad annum 1776; prima pro Oceano Atlantico, altera pro Oceano Atlantico et Aethiopico et australi, tertia est continuatio secundae, quarta et quinta pertinent ad mare Indicum, sexta exhibet declinationes ad oras Persicas, Malabaricas, et Siamicas.

Has mappas declinationum speciales singulati metho-
do proiecit. Gradus latitudinis vbique sunt aequales, et
exhibentur lineis rectis parallelis; quilibet gradus eam ha-
bet magnitudinem, ut latitudo loci intra errorem sextae par-
tis vnus gradus possit commensurari. Gradus longitudi-
num indicantur lineis rectis, quarum distantiae prope ae-
quatorem aequantur gradibus latitudinum, sed versus po-
lum vtrumque conuergunt, eadem fere lege, qua Meridiani
in globo ad se inuicem accedunt. Hac constructione ele-
gantiori et magis regulari, curuatura exhibet lineas aequali-
um declinationum.

Clarissimus S. *Dunni* adseuerat, sese inuenisse theoriā,
cuius ope, ex datis tribus vel quatuor obseruationibus pro-
pe oras maritimas, per totum Oceanum potest describere
Curuas, easdem acus magneticae declinationes monstra-
tes. Refert porro, has Curuas confirmari obseruationibus
factis ab experientissimis nautis Societatis Anglicae in India
orientali mercaturam exercentis, qui bonis instructi instru-
mentis, longitudes methodo lunari determinarunt; adeo
ut videantur hae mappae haud tenui autoritate esse sufful-
tae. Quo vero eas cum mappa *D. Halleii* et *Lamberti* ex-
actius comparare possemus, vtramque in vnam contraximus,
et lineas *Dunnianas* in mappa *D. Lambert* delineauimus.
Quo facto apparuit:

1) Lineam declinationis expertem Domini *Dunn*, ab
oris Americae septentrionalis vsque ad 10° latitudinis au-
stralis et $14\frac{1}{2}$ longitudinis occidentalis ab insula Ferri esse
orientaliorem linea *Lambertina*. Deinde flectitur paulu-
lulum ad occidentem. Sub latitudine australi fere 30°
linea *Dunniana* iterum secat *Lambertinam*, et ad orientem
vergit; adeo ut sub latitudine 40° et longitudine orientali
 4 fere graduum, declinatio nulla sit iuxta Dominum *Dunn*,
mappa

mappa vero Lambertina nullam monstrat declinationem sub eadem latitudine et longitudine occidentali $2\frac{1}{2}^{\circ}$.

2) Reliquas Curvae declinationum in Oceano Atlantico necessario differunt. Sic exempli gratia, in intersectione aequatoris et primi Meridiani per insulam Ferri ducti, declinatio est iuxta Dunn = $9^{\circ} 30'$; et iuxta Lambert = 7° versus occidentem. Circa Guineam, sub Aequatore et longitudine orientali 26° declinatio iuxta Dunn est = 18° , et iuxta Lambert = 15° . Circa oras terrae Magellanicae et Paraguay declinatio Dunaaniana maior est Lambertina circiter 2° .

In confinio promontorii *Lizard* non modo declinatio Dunaaniana minor est circiter 3° , sed ipsa linea declinationis multo minorem habet curvadinem, et longe diuersam directionem.

3) Alteram lineam declinationis expertem Halley et Lambert ducunt ex parte orientali insularum Borneo et Celebes; et anno 1770. Aequatorem secat in longitudine orientali 140° . Continentem attingit quam proxime sub latitudine boreali 17° , et longitudine 127° , et vnicum habet ramum exigua curuadine ductum. S. Dunn lineam declinationis expertem ducit in Oceano Indico. Incipit circa confinia Calieutae in latitudine boreali 10° , et longitudine 94° . In latitudine australi 8° et longitudine 103° est vertex huius Curvae, quae deinde retrograditur, et in alium ramum stectitur, in longitudine 107° . Vbi Dunn statuit, nullam esse declinationem sub Aequatore, et in longitudine occidentali 99° ; eam 5° versus occidentem habet mappa Dom. Lambert. Per totum Oceanum Indicum magnum adest discrimen. Videtur tamen mappa Anglica maximam promereri fidem, quam innixa sit observationibus accurate

tis experientissimorum nautarum, qui haec maria saepissime frequentant, instructi eruditione omni hydrographica, imo et astronomica.

4) Declinationem 25° occidentalem D. Lambert habet inter promontorium bonae Spei et insulam Madagascar, eamque determinat Curva regulari, in duos ramos protensa. D. Dunn hanc declinationem facit 28° , eamque definit duabus curvis lineis, in unum apicem concurrentibus.

Vtraque mappa, et hae discrepantes declinationes acus magneticas, ad examen revocari possunt, si conferantur cum exactis observationibus, quas instituerunt Celebrissimi Astronomi Angli, *Wilhelmus Wales* et *Wilhelmus Bayly*, (*) dum globum terraqueum circumnavigarent. Conferamus ergo declinationes a D. Dunn determinatas cum his observationibus. Necessarium autem est, ut declinatio propter mutationem annuam circiter 9 vel 10 minutorum ad tempus observationis reducat. Longitudinem computant nominati Astronomi a Meridiano Grenouicensi, dum S. Dunn eam numerat a meridiano Londinensi, ceterus differentia est $0^{\circ} 5'$ in arcu versus orientem a Meridiano Grenouicensi.

HL

(*) The original Astronomical Observations, made in the Course of a Voyage towards the South Pole and round the World in the Years 1772, 1773, 1774, 1775. by William Wales F. R. S. and Mr. William Bayly, London 1777. in 4to.

MENSIS MARTII A. MDCCCLXVI. 105.

*His praefatis, comparationes instituiimus ex observationibus
Celeberrimi Wales, easque sequenti tabula complectimur.*

Tempus ob- servationis.	Latitudo loci ob- servatio- nis.	Longitudo a merid. Lon- din.	Declina- tio occi- dentalis observa- ta.	Declin. ex map- pis S. Dunn, re- ducta ad tempus observa- tionis.	Declina- tio ex mappa D. Lambert reducta.
----------------------------	---	------------------------------------	--	--	---

	<i>Borealis.</i>		<i>Occidentalis.</i>								
1772. Jul. 21.	43°	30'	9°	13'	23°	58'	19°	50'	20°	20'	
	23	41.	44.	10.	37.	22.	45.	19.	20.	19.	40.
	27.	33.	27.	15.	32.	20.	23.	16.	50.	15.	50.
August. 3.	29.	25.	17.	35.	15.	50.	15.	40.	13.	30.	
	4.	28.	19.	18.	35.	15.	00.	15.	00.	12.	30.
	6.	24.	41.	19.	15.	13.	11.	13.	50.	11.	30.
	7.	23.	31.	19.	25.	14.	39.	13.	30.	11.	00.
	5.	19.	33.	20.	40.	12.	2.	12.	20.	9.	00.
	18.	11.	11.	21.	17.	9.	6.	10.	2.	8.	20.
	27.	4.	2.	11.	31.	13.	28.	12.	51.	10.	00.
	30.	2.	34.	6.	58.	14.	57.	14.	10.	10.	50.
Septemb. 7.	0.	10.	8.	30.	14.	15.	13.	20.	10.	20.	
	<i>Australis.</i>										
	10.	2.	53.	11.	50.	12.	32.	12.	00.	9.	00.
	13.	5.	24.	14.	27.	9.	53.	10.	30.	7.	40.
	16.	9.	50.	17.	55.	7.	53.	8.	50.	5.	50.
	20.	16.	3.	20.	19.	4.	30.	6.	10.	4.	20.
	21.	18.	26.	21	10.	3.	49.	5.	30.	3.	30.
	23.	20.	28.	22.	2.	3.	16.	4.	20.	3.	00.
	26.	24.	25.	23.	46.	2.	1.	1.	20.	1.	20.
	28.	26.	46.	20.	31.	8.	36.	2.	50.	2.	40.
Octob. 5.	28.	59.	11.	25.	6.	13.	7.	20.	7.	20.	
	10.	34.	30.	2.	3.	8.	30.	6.	50.	9.	00.
	12.	34.	52.	6.	19.	8.	30.	7.	30.	10.	30.
	<i>Orientalis.</i>										
	17.	35.	00.	4.	45.	14.	19.	13.	20.	16.	00.
	20.	34.	57.	8.	00.	16.	56.	15.	00.	17.	40.
	21.	35.	32.	7.	41.	15.	56.	14.	30.	17.	00.
	28.	33.	41.	15.	43.	21.	34.	20.	00.	20.	20.
Decemb. 4.	40.	20.	16.	22.	19.	55.	17.	00.	21.	50.	
			<i>O</i>								
											<i>Suf.</i>

O

Suf.

Sufficiente hac comparatione speciminis loco, reliquum Dom. *Wales*, et omnes Dom. *Bayly* observationes, breuiciter studentes, silentio praeterimus. Ex allatis patet, utramque mappam erroribus non carere, licet videatur mappa *Dunstan* ad observationes propius accedere plerisque in locis. Reticendum tamen non est, declinationes a Dom. *Wales* in vno navigio (*the Resolution*) obseruatas, saepius et sensibilibiter differre ab observationibus factis a Dom. *Bayly* in altero navigio, (*the Adventure*) licet loca nautum in longitudine et latitudine sensibilibiter non differant. En Exempla: 1772. d. 3. Aug. Declinatio, ex observatione D.

	<i>Wales</i> =	15°. 50'.	D. <i>Bayly</i>	19°. 33'.
d. 4. Sept.		14. 43'		13. 10.
1773. d. 24. Aug.		5. 34.		5. 10.
d. 5. Sept.		4. 51.		6. 43.

Aliam quoque rem in obseruando Azimutho magnetico maxima momenti commemorat ingeniosissimus *Wales*, nempe, in eodem loco, in eodem navigio, et eodem tempore, diuersam reperiri declinationem, pro diuersa nauis directione, et diuerso Compassi in ipsa nauis situ. De qua re in introductione ad Observationes Astronomicas pag. 50. ita loquitur Celebrerrimus Autor: *In the Channel of England the extremes of the observed Variations were from 19° to 25, and all the way to the Cape of Good Hope, I frequently observed differences nearly as great, without being able any way to account for them; the difference in situation being by no means sufficient. These irregularities continued after leaving the Cape, which at length put me on examining into the circumstances, under which they were made. In this examination it soon appeared, that, when most of these observations were made, wherein the greatest wst variations had happened, the Ship's Head was north and easterly; and that when those, where it was least, had been observed, it was south and westerly. I mentioned this to Captain Cook and some of the Officers, who did not at first seem to think much of it, but as op-*

particular happened, some observations were made under these circumstances, and very much contributed to confirm my suppositions; and throughout the whole voyage I had reason to believe, that variations observed with a ships head in different positions, and even in different parts of her, will differ very materially from one another; and much more will variations, observed on board different ships, which I now find, fully verified on comparing those, which were made on board the *Adventure*, with my own made about the same time.

Eandem rem dudum observavit experientissimus noster, et de perfectione Compassi maritimi optime meritus *C. Lous*, (*) Mathematicum Professor et Hydrographiae director, cuius pyxides nauticae in classe regia, aliisque navigiis Danicis, introductae debitam promerentur laudem, ut omnes reliquas, etiam optimas Anglicas antecellant. Causam diversarum declinationum in eodem navigio, et eodem Compasso observatarum, ingeniosissimus mihi que amicissimus *D. Lous* rectissime ponit in tormentis ferreis, multoque ferro, quo fundum navigia onerant, alioque ferro quod in tota navis compage reperitur.

Mirum proinde non est, inappas declinationum Clarissimorum Virorum, *Halley*, *Lambert*, et *Dunn*, ab observationibus differre; mirandum potius est, eas in re adeo incerta et difficili a veritate non magis aberrare, imprimis quum vetustiores observationes magnam fidem non mereantur, propter instrumentorum pravitatem. Imo ex experientia *D. Lous*, *Waler*, et *Bayly*, patet, declinationes inter 2 vel 3° inter se saepius differre in eodem navigio, et hinc illis vix exactam, et intra 2 vel 3° certam theoriam superstrui posse. Confugiendum ergo potius esset ad declinationes in continenti terra factas: sed hinc non multum proficiemus, quum solummodo in Europa observationes frequenter observatas videamus; eas vero in Africa, Asia, et

O 2

Ame-

(*) Tentamina experimentorum ad Compassum perficiendum a Christiano Carolo Lous, Hafniae 1773. in 4.

America, (si oras maritimas excepias) aut ignoremus, aut infrequentes habeamus; adeo ut Curvas declinationum magneticarum accurate determinandas, omnibusque numeris absolvendas, posteris potius relinquamus.

**QUADRATURA LUNULAE, CIRCULI
et segmenti, nec non curaturae Sphaerae, a Vice-colonello EV-
GENIO CORSONICH, op. 4. propositionum fundamen-
taliū inuicē demonstrata, et iudicio Academicarum celeberrimarum subiecta. Versaniae MDCCCLXXIX.**

*Viris Magnificis, illustribus, et excellentissimis, Academicarum
Rektoribus, Doctoribus ac Professoribus,*

S. P. D.

**EVGENIUS INNOCENTIUS
CORSONICH.**

Et doceri demonstrationibus Quadraturae Circuli, quibus condendis sexmensium impendi operam, struam praesentem, quas ex principiis tam incontestatis est deducta, ut certior factus sim, eam nullis objectionibus amplius esse obnoxiam: id quod mihi addit animum, eam VESTRO acutissimo iudicio, VIRI MAGNIFICI, ILLUSTRIS, et EXCELLENTISSIMI, subiciendi. Ad quem enim tutius confugerem, quam ad VOS? virtutum ingeniique dotibus supra communem mortalium sortem euectos, quibus datum est mentis oculo reliqua videre

dere perspicacius? Quo maiora igitur sunt VESTRA in rem litterariam merita, eo vehementius mihi gratulabor, si sententiam VESTRAM scripto aliquo publico Orbi erudito aperire haud grauibimini. Tam humanitas VESTRA singularis, VIRI MAGNIFICI, ILLVSTRES et EXCELLENTISSIMI, quam summum VESTRVM scientias promouendi, aliorumque inuenta in lucem veritatis proferendi studium, spem mihi praebent haud dubiam, me voti mei factum iri compotem, meque nacturum occasionem, meum gratum animum documento publico VOBIS testificandi. Valete VIRI CELEBERRIMI, et persuasi estote de obseruantia, qua VOS prosequor summa.

§. 1. Propos. 1. *Differentia 2 quantitatum, quarum altera excessiua, h. e. maior vera, altera defectiua, h. e. minor vera, est ipsa summa excessus et defectus.*

Demonstratio. Sit quantitas excessiua $= a$, excessus eius supra veram $= x$, et defectus a vera $= y$: erit quantitas vera $= a - x$, et defectiua $= a - x - y$, quae ablata ex excessiua a , relinquit differentiam $x + y$, h. e. summam excessus et defectus. Ergo differentia 2 quantitatum etc.

§. 2. Propos. 2. *Denominator summae est factum ex denominatoribus partium.*

Demonstratio. Sint denominatores partium $= m$ et o : erit tam earum denominator communis, quam denominator summae $= mo$. Cum itaque denominator summae sit idem ac denominator communis, qui est factum ex denominatoribus partium; palam est, denominatorem summae esse quoque factum ex denominatoribus partium. Si igitur denominator summae fuerit ad ; necesse est, vt eius factores, h. e. denominatores partium, sint a et d .

§. 3. Propos. 3. *Si numerator summae excessus et defectus est aggregatum ex denominatoribus quantitatum excessiue*

fiuae et defectiuae; debet numerator excessus et defectus esse $= 1$, denominator autem excessus idem, ac quantitatis excessiuae, et denominator defectus idem, ac quantitatis defectiuae.

Demonstratio. Sit antecedens rationis excessiuae $= a$ et defectiuae $= d$; quoniam per Regulam Auream Antecedens a euadit denominator quantitatis excessiuae, et Antecedens d denominator quantitatis defectiuae: erit tam denominator communis, quam denominator differentiae quantitatis vtriusque $= a d$. Iam cum differentia sit ipsa summa excessus et defectus ($\S. 1.$); necesse est, ut huius denominator sit quique $a d$. Quare per propos. 2. eius factores, h. e. denominatores partium, nempe excessus et defectus, debent esse a et d , h. e. iidem ac denominatores quantitatum fallarum. Quoniam porro numerator summae excessus et defectus per hypothesein est aggregatum ex iisdem denominatoribus a et d ; erit summa integra analytice expressa $= \frac{d+a}{a d}$

cuius partes sunt itaque $d = 1$ et $a = 1$, quarum altera necessario debet esse excessus, altera defectus, siquidem nullae aliae partes possunt efficere summam $d + a$ nisi 1 et 1 .

Et quoniam excessus est pars quantitatis excessiuae, necesse est, ut sit eiusdem cum hac denominationis; sed $\frac{1}{a}$ habet

eundem denominatorem, ac quantitas excessiuae; ergo $\frac{1}{a}$

est excessus: consequenter $\frac{1}{d}$ defectus. Ergo, si numerat

summae excessus et defectus est aggregatum etc.

$\S. 4.$ *Corollarium.* Si itaque numerator summae excessus et defectus $\frac{1}{d}$ quantitatum quorumcunque, per rationes fallas inuentarum, est aggregatum ex denominatoribus quan-

quantitatum ipsarum, $\frac{1}{a}$ seu excessus illic determinatur,

subscribendo unitati denominatorem quantitatis excessivae
 $\frac{1}{d}$ defectus autem determinatur subscribendo unitati

denominatorem quantitatis defectivae.

§. 5. Propos. 4. Ablato excessu ex quantitate excessiva, vel addito defectu ad defectivam, prodit quantitas vera.

Demonstratio. Sit quantitas vera = b , excessus supra veram = c , et defectus a vera = d : erit quantitas excessiva = $b + c$, et defectiva = $b - d$. Auferendo nunc excessum c ex quantitate excessiva, relinquitur quantitas vera b , addendo autem defectum d ad defectivam, prodit quantitas $b - d + d$, h. e. quantitas vera b , quia quantitas positiva cum negativa aequali se mutuo totaliter destruiunt. Ergo ablato excessu ex quantitate etc.

THEOREMA I.

§. 6. Lunula est ad quadratum diametri ut 1 : 4.

Demonstratio. Positis diam. quadrato = 4, et rationibus eius ad lunulam excessivam 35 : 9 et defectivam 45 : 11, oriuntur lunulae 36 et 44 = 1620 et 1540, quae, ex se invicem ablatae, relinquant per propos. 1. summam excessus et defectus 80, cuius numerator est aggregatum

1575

ex denominatore $a = 35$ lunulae excessivae, et ex denominatore $d = 45$ lunulae defectivae. Quare 1 h. e. vi pro-

pos. 3. excessus, debet esse $\frac{1}{35}$, et 1 h. e. defectus, $\frac{1}{45}$

35

$\frac{1}{d}$

45

(§. 4). Iam cum per propos. 4. ablato excessu ex 36, re-

35

lar

linquatur lunula vera $\frac{35}{45} = 1$; vel addito defectu ad $\frac{44}{45}$

prodeat pariter lunula vera $\frac{45}{45} = 1$; palam est lunulam of-

se ad quadratum diametri vt 1 : 4.

§. 7. Corollarium 1. Sinc 5 paria lunularum falsa-

tum respondentium diam, quadrato = 1 sequentia:

$\frac{5}{16}$ et $\frac{4}{20}$; $\frac{7}{24}$ et $\frac{7}{32}$; $\frac{11}{40}$ et $\frac{10}{44}$; $\frac{13}{48}$ et $\frac{8}{36}$; $\frac{8}{28}$ et $\frac{13}{56}$

Quoniam numerator differentiae cuiuslibet paris est aggre-

gatum ex denominatoribus lunularum falsarum; necesse est,

vt 1 et 1 h. e. excessus et defectus uni paris sit $\frac{1}{16}$ et $\frac{1}{20}$;

adi 1 et 1; 3 tii 1 et 1; 4 ti 1 et 1; 5 ti 1 et 1 (§. 4.)

$\frac{24}{40}$ $\frac{32}{44}$ $\frac{40}{48}$ $\frac{44}{36}$ $\frac{48}{28}$ $\frac{56}{56}$

Anferendo igitur ex qualibet lunula excessus excessum, et

addendo ad quamlibet defectuam defectum, prodeat decies

lunula vera = 1, quae est itaque ad quadratum diametri,

vt 1 : 1, h. e. multiplicando vtriusque per 4, vt 1 : 4. Si

autem $\frac{1}{4}$ sumeretur pro excessu, et $\frac{1}{4}$ pro defectu; orirentur

10 lunulae falsae; consequenter ratio earum ad quadra-

tum diametri semper mutaretur.

§. 8. Corollarium 2. Lunulae $\frac{12}{7}$ et $\frac{8}{10} = \frac{120}{70}$ et $\frac{80}{70}$

diametri quadrati = 4, ablatas ex se inuicem, relinquunt

summam excessus et defectus $\frac{40}{70}$ (§. 1.), cuius numerator

est aggregatum ex 5 d = 50 et 2 a = 14, h. e. ex 5 plo de-

nominatore 10 lunulae defectivae et ex 5 plo denominatore

10 lunulae defectivae, et 2 plo denominatore 7 lu-

nulae excessivae. Quamobrem summa integra analyti-

ce

es expressa, est $\frac{5d + 2a}{ad}$; cuius partes sunt $\frac{5d}{ad} = \frac{5}{a}$

$\frac{2a}{ad} = \frac{2}{d}$. Ergo excessus est $\frac{5}{7}$ et defectus $\frac{2}{10}$; consequen-

ter lunula vera $\frac{12}{7} - \frac{5}{7} = \frac{7}{7} = 1$; vel $\frac{8}{10} + \frac{2}{10} = \frac{10}{10} = 1$.

§. 9. Scholion. Quoniam ratio lunulae ad quadratum diametri = 1 : 4, per hocce Theorema ope plurium rationum falsum inuenta, est eadem, quae iam olim ex Theoremate Hippocratis innotuit; dubitare non licet de veritate et uniuersalitate propositionis 3. fundamentalis, cui Theorema ipsum innititur. Habita autem ratione 1 : 4, quadratura lunulae illico perficitur, diuidendo quadratum diam per 4. Si itaque hoc quadratum fuerit 9, 16, 25, 36 etc. erit lunula $\frac{9}{4} = 2\frac{1}{4}$, $\frac{16}{4} = 4$, $\frac{25}{4} = 6\frac{1}{4}$, $\frac{36}{4} = 9$ etc. Me. vel tacente autem intelligitur, admissio

Theorematum praecedenti, cum suis Corollariis, etiam subsequen-
tia esse admittenda.

THEOREMA. II.

§. 10. Diameter est ad peripheriam, ut 8 : 25.

Demonstratio. Assumatis diametro = 8, et rationibus eius ad peripheriam excessiua 7 : 22, et defectiua 9 : 28, prodeunt peripheriae $\frac{176}{7}$ et $\frac{224}{9} = \frac{1584}{63}$ et $\frac{1568}{63}$, quae ex se inuicem ablatae, relinquunt summam excessus et defectus $\frac{16}{63}$ (§. 1.), cuius numerator est aggregatum ex deno-

minatore $a = 7$ peripheriae excessiuae, et ex denominatore $d = 9$ peripheriae defectiuae. Quare $\frac{1}{a}$ seu excessus, de-

P

bet

bet esse $\frac{1}{7}$ et $\frac{1}{d}$, seu defectus $\frac{1}{9}$ (§. 4.). Iam cum ablato

excessu ex $\frac{176}{7}$, relinquatur peripheria vera $\frac{175}{9}$ (§. 5.);

vel addito defectu ad $\frac{224}{9}$, prodeat pariter vera $\frac{225}{7}$;

evidens est, diametrum esse ad peripheriam imo: vt 8: $\frac{175}{9}$,

h. e. multiplicando vtrunque per 7, vt 56: 175, et diuidendo porro per 7, vt 8: 25; 2do: vt 8: $\frac{225}{9}$ h. e. mul-

tiplicando prius per 9, et diuidendo deinde per 9, pariter, vt 8: 25.

§. II. Corollarium I. Sint 7 paria peripheriarum falsarum diametri i sequentia: $\frac{176}{96}$ et $\frac{224}{72}$; $\frac{151}{48}$ et $\frac{124}{40}$;

$\frac{126}{40}$ et $\frac{99}{32}$; $\frac{75}{24}$ et $\frac{49}{16}$; $\frac{51}{16}$ et $\frac{24}{8}$; $\frac{101}{32}$ et $\frac{74}{24}$; $\frac{26}{8}$ et

$\frac{49}{16}$. Quoniam numerator differentiae, h. e. summae ex-

cessus et defectus (§. 1.) cuiuslibet paris est aggregatum ex denominatoribus peripheriarum falsarum; erit excessus et defectus imi paris $\frac{1}{16}$ et $\frac{1}{16}$; 2di $\frac{1}{16}$ et $\frac{1}{16}$; 3tii $\frac{1}{8}$ et $\frac{1}{8}$; 4ti $\frac{1}{16}$

et $\frac{1}{16}$; 5ti $\frac{1}{16}$ et $\frac{1}{16}$; 6ti $\frac{1}{8}$ et $\frac{1}{8}$; 7mi $\frac{1}{16}$ et $\frac{1}{16}$ (§. 4.). Au-

ferendo itaque ex qualibet periph. excessiua excessum, et ad-

dendo ad quamlibet defectiuam defectum, prodit quaterdecies periph. vera = $\frac{25}{8}$. Si autem $\frac{1}{d}$ sumeretur pro exces-

su et $\frac{1}{d}$ pro defectu; prodirent tam peripheriae, quam

rationes earum ad diametrum diuersae, consequenter quæ-
runtur falsae.

§. 12. *Corollarium 2.* Peripheriae $\frac{78}{24}$ et $\frac{48}{16} = \frac{1248}{384}$
et $\frac{1152}{384}$ diametri 1, ablatae ex se inuicem, relinquunt

summam excessus et defectus $\frac{96}{384}$ (§. 1.), cuius numerator

est aggregatum ex $3d = 48$ et ex $2a = 48$, h. e. ex 3 plo
denominatore 16 peripheriae defectivae, et ex 2 plo de-
nominatore 24 peripheriae excessivae. Hinc summa inte-
gra, analytice expressa, est $\frac{3d + 2a}{ad}$, cuius partes sunt

$\frac{3d}{ad} = \frac{3}{a}$ et $\frac{2a}{ad} = \frac{2}{d}$. Ergo excessus est $\frac{3}{24}$ et defectus $\frac{2}{16}$
consequenter peripheria vera $\frac{78}{24} - \frac{3}{24} = \frac{75}{24} = \frac{25}{8}$; vel

$$\frac{48}{16} + \frac{2}{16} = \frac{50}{16} = \frac{25}{8}$$

§. 13. *Corollarium 3.* Multiplicando peripheriam
 $\frac{25}{8}$ per 2, h. e. per 4tam partem diametri 8, oritur circu-
lus 50, ex cuius dimidio 25 lunula 16 ablata, relinquit seg-
mentum 9. Multiplicando autem peripheriam $\frac{25}{8}$ per
diametrum 8, nascitur superficies sphaerae 200, quae dein-
de ducta in 8, h. e. in 6tam partem diam., manifestat

sphaeram integram $\frac{1600}{6}$. Est igitur quadratum diam. ad

aream Circuli, vt $64 : 50 = 32 : 25$; et ad segmentum vt
 $64 : 9$. Iam vero cubus diam. est ad sphaeram vt $512 :$
P 2 1600

1600, h. e. multiplicando vtrinque per 6, et diuidendo
 6
 deinde per 64, vt 48 : 25.

PROBLEMA I.

§. 14. *Rati-nem diametri ad peripheriam = 8 : 25, experimento comprobare.*

Resolutio. 1) Medietati asseris 8 digitorum lati, et 50 longi, infigatur ad angulos rectos alius eiusdem crassiti ei 44 digitorum longus, et 2 latus.

2) Funiculo 48 digitorum seu 2 vlnarum longo, fungenti vice radii, alligetur plumbago. et describatur arcus.

3) Arcui descripto applicetur chorda seu subtensa aequalis radio 2 vlnarum quae refecabit arcum aequalem sextanti peripheriae (§. 356. 357. Geom. Wolfii.)

4) Ex centro ad chordam ducatur perpendicularis, quae producta diuidet sextantem in 2 arcus aequales (§. 291. Geom. Wolfii), quorum quilibet erit 12ma pars peripheriae.

5) Circino capiatur interuallum vnus digiti, et in altero horum arcuum circumferatur; quo facto parebit, eum constare praecise ex 25 lineis rectis, quae sunt digiti; consequenter peripheriam integram Circuli diametri 96" continere duodecies 25, h. e. 300. digitos. Est itaque diameter ad peripheriam vt 96 : 300, h. e. diuidendo vtrinque per 12, vt 8 : 25.

§. 15. *Scholion.* Huiusmodi sextantem radio 2 vlnarum descriptum, confecit mihi Scriniarius hic Varsaviae, in Cella-rio Gedanensi habitans; loco plumbaginis vsus est cuspide ferrea, et dimidium sextantem tam accurate in 25 digitos diuidere ei contigit, vt hoc experimento Theorema praecedens mirifice confirmetur. Frustra ei opponeretur ratio Archimedis, quam Mathematici magni nominis dudum congrouerunt iustam magnitudinem excedere. Vide Weidleri Institutiones §. 131. Geom.

Geom. et Wolfii Elementa §. 426. Geom. item Eiusdem compendium §. 129. Sinus quidem in Math: si sunt maximi usus: attamen quoniam tantum 2 iustae magnitudinis dantur, nempe: Sinus Anguli 30° et 90° ; reliqui autem eam paulo plus aut paulo minus excedunt, prout inuenti fuere per plures vel pauciores radicum extractiones, necesse est, ut latus Polygoni Circulo inscripti, eorum ope inuestigatum, paulisper petat in excessu, qui eo magis in perimetro augetur, quo plura Polygonum contineat latera. Sinus 70710. 68. Anguli 45° , et per unicam tantum radicum extractionem reperiuntur, iam est iusto maior: nam duplicatus dat chordam 14142136 subtendentem arcum 90° , quae, ducta in se ipsam, manifestat quadratum inscriptum Euclidis 200000010642496, quod praestat in excessu 10642496 particulis: nam quoniam diameter est 20000000, erit eius quadratum 400000000000000: consequenter quadratum inscriptum, utpote eius dimidium, tantum 200000000000000. Ergo etc. Denique latus Polygoni 192 laterum Circulo inscripti, cuius radius est 10000000, per 5 bisectiones et 10 extractiones radicum inuentum, est 327234: consequenter perimetrum 62828928, at quam diameter 20000000 est itaque ut 1: 3, 1414464; sed quoniam ob irrationalitatem quadratorum in qualibet extractione multae particulae remanserunt, nempe in 1ma 655484, in 2da 9440116, in 3ta 7413336, in 4ta 2253135, in 5ta 13429862, in 6ta 1786762, in 7ma 5020118, in 8ua 486721, in 9ta 30824138, et in 10ma 812818: nequit ratio diam. ad peripheriam per huiusmodi bisectionem laterum Polygonorum exacte determinari. Cum itaque ratio 8: 25 per demonstrata sit unica vera, abunde sufficeret ea tam ad quadrandum Circulum, quam ad cubandam sphaeram: attamen, ut Vniu: utilitas, vis ineffabilis, et usus amplissimus 4 propositionum fundamentalium luculentius appareat, lubet adhuc aliqua adicere.

THEOREMA III.

§. 16. *Quadratum diametri est ad aream Circuli ut 32 : 25.*

Demonstratio. Assumtis diam. quadrato = 16 atque rationibus eius ad Circulum excessiva 14: 11, et defectiva 18: 14, emergunt Circuli $\frac{176}{14}$ et $\frac{224}{18} = \frac{3168}{252}$ et $\frac{3136}{252}$, qui, ex se inuicem ablati, relinquunt summam excessus et defectus $\frac{32}{252}$ (§. 1.), cuius numerator est aggregatum ex de-

nominatore $a = 14$ Circuli excessui, et ex denominatore $d = 18$ Circuli defectui. Quare excessus debet esse 1 et de-

fectus 1 (§. 4.). Iam cum ablato excessu ex $\frac{176}{18}$ relin-

quatur Circulus verus $\frac{175}{18}$; vel addito defectu ad $\frac{224}{18}$.

prodeat pariter Circulus verus $\frac{225}{18}$ (§. 5.): manifestum est,

quadratum diam. ad Circulum esse imo: ut 16: 175, h.

e. multiplicando utrinque per 14, ut 224: 175, et diu-
dendo deinde per 7, ut 32: 25; 2do: ut 16: 225, h. e.

multiplicando utrinque per 18, ut 288: 225, et diuiden-
do deinde per 9, ut 32: 25.

§. 17. *Corollarium.* Assumtis 6 paribus Circularum
falsorum respondentium diam. quadrato = 1, nempe $\frac{176}{224}$

et $\frac{224}{288}$; $\frac{151}{192}$ et $\frac{124}{160}$; $\frac{126}{160}$ et $\frac{99}{128}$; $\frac{76}{96}$ et $\frac{49}{64}$; $\frac{51}{64}$ et $\frac{24}{32}$;
26 et 49, patebit, numeratorem differentiae, h. e. summae
32 64 ex-

excessus et defectus (§. 1.) cuiuslibet paris esse aggregatum ex denominatoribus Circulorum falforum. Quare excessus et defectus 1mi paris debet esse 1 et 1 : 2di 1 et 1 ;

3ti 1 et 1 ; 4ti 1 et 1 ; 5ti 1 et 1 ; 6ti 1 et 1 ;

$$\begin{array}{ccccccc} 124 & 288 & 192 & 160 & & & \\ \hline 160 & 128 & 96 & 64 & 64 & 32 & 32 & 64 \end{array}$$

(§. 4.). Auferendo itaque ex quovis Circulo excessus excessum, et addendo ad quemlibet defectuum defectum, prodit duodecies Circulus verus = 25 (§. 5.).

32

PROBLEMA II.

§. 18. *Quadratum Circulo factum aequale experimento comp. bare.*

Resolutio. 1. Ex laminis ferreis stanno obductis curretur confici vas cylindricum, cuius diameter sit 8, et altitudo 17 digitorum: erit peripheria 25" (§. 10.): consequenter area basis 50 digitorum, quae multiplicata per altitudinem prodit capacitatem huius vasis = 850".

2. Curetur etiam construi vas quadrangulare eiusdem cum priore altitudinis, et cuius basis sit quadratum = basi vasis cylindrici; quod reperitur hoc modo: Ex dimidia basi 25" vasis cylindrici extrahatur radix 5, et repraesentetur linea recta 5"; tum huic radici iungatur linea eiusdem longitudinis ad angulum rectum, et ducatur hypotenusa, quae est latus quadrati quaesiti: nam hoc quadratum = quadratis Cathetorum 25 + 25 est = 50; sed basis vasis cylindrici est quoque = 50: ergo etc. Quoniam itaque ambo vasa habent eandem altitudinem et bases aequales, necesse est, ut capacitas utriusque sit eadem, nempe 850 digitorum.

3. Vas quadrangulare impleatur aqua: ita constabit in eo contineri 850 digitos cubicos aquae, qui deinde in vas
 sy.

cylindricum infusi illud quoque exacte implebunt; ex quo manifestum est, ambo vasa esse reuera eiusdem capacitatis. Quare, cum altitudo utriusque sit eadem; palam est, eorum bases esse quoque aequales, h. e. quadratum = 50 esse = Circulo itidem = 50: nam si aequalia per eandem quantitatem diuidantur, quoti sunt aequales. Iam vero periph. vasis cylindrici, inuenta per rationem 100: 314, est $25 + \frac{3}{25}$; et multiplicata per 2, h. e. 4tam partem diametri,

$\frac{25}{25}$
producit basin $50 + \frac{6}{25}$, quae deinde ducta in altitudinem

17, prodit vasis cylindrici capacitatem $850 + \frac{102}{25} = 854$

$+ \frac{2}{25}$. Sed vas ipsum, vt experientia docet, potest capere

solum 850 digitos cubicos aquae, ergo capacitas, per rationem diam. ad periph. = 100: 314 reperta, peccat 4 digitis cubi. is $+ \frac{2}{25}$ in excessu: consequenter ratio ipsa, et si

$\frac{25}{25}$
minor Archimedeae 71: 223, excedit rationem veram 8: 25 tribus 25tis digiti.

THEOREMA IV.

§. 19. Segmentum est ad quadratum diam. vt 9: 64.

Demonstratio. Assumtis diam. quadrato = 16, et rationibus eius ad segmentum excessiua, vt 28: 4, et defectiua, vt 36: 5, prodeunt segmenta $\frac{64}{28}$ et $\frac{80}{36} = \frac{2304}{1008}$ et

$\frac{2240}{1008}$, quae, ex se inuicem ablata, relinquunt summam ex-

cessus et defectus $\frac{64}{1008}$ (§. 1.), cuius numerator est aggrega-

tum

tum ex denominatore $a = 28$ segmenti excessivi, et ex denominatore $d = 36$ segmenti defectivi. Quare excessus debet esse 1 et defectus 1 (§. 4.); consequenter segmentum verum

$$\frac{64}{28} - \frac{1}{28} = \frac{63}{28}; \text{ vel } \frac{80}{36} + \frac{1}{36} = \frac{81}{36} \text{ (§. 5.), et ad quadratum}$$

diametri imo: vt $\frac{63}{28} : 16$, h. e. multiplicando vtrique

per 28 , vt $63 : 448$, et diuidendo deinde per 7 , vt $9 : 64$;

2do: vt $\frac{81}{36} : 16$, h. e. multiplicando vtrique per 36 , vt

$81 : 576$, et diuidendo deinde per 9 , vt $9 : 64$.

THEOREMA V.

§. 20. *Sphaera est ad cubum diametri vt 25 : 48.*

Demonstratio. Assumtis cubo diametri $= 8$, et rationibus eius ad sphaeram excessiva $42 : 22$, et defectiva $54 : 28$, oriuntur sphaerae 176 et $224 = 9504$ et 9408 , quae,

ex se invicem ablatae, relinquunt summam excessus et defectus 96 (§. 1.), cuius numerator est aggregatum ex deno-

minatore $a = 42$ sphaerae excessivae, et ex denominatore $d = 54$ sphaerae defectivae. Quare excessus debet esse 1 ,

et defectus 1 (§. 4.); consequenter sphaera vera $176 -$

$$\frac{1}{54} = \frac{175}{54}; \text{ vel } \frac{224}{54} + \frac{1}{54} = \frac{225}{54} \text{ (§. 5.), et ad cubum diame-}$$

tri imo: vt $\frac{175}{54} : 8$, h. e. multiplicando vtrique per 42 ,

42

Q

et

et diuidendo deinde per 7, vt $25 : 48$; 2do: vt $225 : 8$.

54

h. e. multiplicando vtrunque per 54, et diuidendo porro per 9, vt $25 : 48$.

PROBLEMA III.

§. 21. *Rationem sphaeras ad cubum diam. = 25 : 48. experimento comprobare.*

Resolutio. 1 Ex plumbo curetur elaborari parallelepipedum, cuius altitudo sit 5 digitorum, et basis $6\frac{2}{3}$, nempe longitudo $3\frac{1}{3}$ et latitudo 2: erit soliditas eius $33\frac{1}{3}$ digitorum cubicorum.

2. Curetur etiam confici globus plumbeus, cuius diameter sit 4 digitorum: erit soliditas, per rationem eius ad cubum diam. = 25 : 48 inuenta, pariter $33\frac{1}{3}$ digitorum cubicorum.

3. Vtrumque corpus imponatur bilanci, et patebit, illa manere in aequilibrio, quod illico tolleretur, si soliditas vtriusque non esset eadem. Iam cum soliditas parallelepipedi sit $33\frac{1}{3}$ digitorum cubicorum; dubitari nequit, quin soliditas globi sit quoque reuera $33\frac{1}{3}$ digit. cubicorum. Ergo ratio sphaerae ad cubum diam. = 25 : 48 hoc experimento mire comprobatur.

Haftenus Korsonichius. Nobis licitum esto, iudicium super hac commentatione nostrum iam subiungere.

Calculus algebraicus quidem haftenus impossibilem circuli quadraturam nondum euecit, constituit vero conclusio-

iones, quae mathematicis spem omnem adimunt, fore, ut aliquando inueniatur. Prodiere nostro Saeculo complures Circulym quadrandi methodi, et praeter Dominum de *Lissner*, Centurionem Caesareum, etiam Pastor Rakeburgensis, *Merkelius*, Ao. 1751. tandemque Professor Stetinensis *Bischoffus* Ao. 1765. arripuere numeros 1225 et 3844. vel 1225 et 961. aperte falsos, moxque unanimi totius Germaniae consensu reiectos. Hos omnes superesse videtur Kestonichius profunditate acuminis, ingenioque vsu rerum mathematicarum egregie exercitato; ita ut in eum dicere non liceat, quod nuper defunctus Lambertus, Seculi nostri Archimedes, de quadraturam circuli quaerentibus statuit. Videtur eius *Beiträge zum Gebrauch der Mathematik und deren Anwendung. Zweyter Theil*, p. 145. Dolemus tamen, ill. auctorem tanto apparatu, atque molimine sexennali, nihil profecisse, maximeque miramur, amore putatii inuenti sui ita fuisse praepeditum, ut vitium adhibitae demonstrandi rationis tanto eius acumini se subtraxerit. Methodus praefecto talis est, quam si quis adhibeat, facile quidvis ex quouis inuicte demonstrauerit. Dabimus eius rei testimonium ex infinitis vnicum, admodum illustre.

Lex methodi, quam sequutus est auctor, haec est, ut tribus quantitatibus Q , V , q eius conditionis, ut sit $Q > V$ atque $V > q$, ex defectu atque excessu inueniatur media quantitas V ; estque forma demonstrationis generalis haec:

$$\begin{array}{l} Q - q = E + D \\ Q - E = V \\ q + D = V \end{array}$$

Haec est forma demonstrationum omnium, iudicio Academicarum, etiam nostrae, subiectarum, quamque strictim sequitur Perillustis auctor, in euincendis quantitarum rationibus. Iam ut appareat veritas iudicii nostri de hac methodo, condemus demonstrationem, quae perfecte refertur

Q 3

rac

rat imaginem expressam demonstrationum Korsionichianarum. Pono autem theorema conficto falsum sequens:

$$L: D^2 = 1: 9.$$

In qua analogia primus terminus, vt per se patet, lunulam designat; D^2 autem quadratum diametri. Est autem assumptae falsae rationis ad legem formata demonstratio talis:

Demonstratio. Esto ratio excessiua $26: 3$, defectiua vero 4 erit ordo rationum, $\frac{3}{37} \quad \frac{1}{26} \quad \frac{4}{9}$ consequenter ex $\frac{3}{37}$ et 1 est $26: 3 = 9: 27 =$ excessiuae Lunulae ex $\frac{4}{9}$ et 1 est $37: 4 = 9: 36 =$ defectiuae lunulae.

Ergo $27 - \frac{36}{37} = 63 = \frac{26}{26} + \frac{37}{37}$ et $1 = E \quad 1 = D$
hinc $27 - 1 = 1$, et etiam $36 + 1 = 1$. Est adeo

$$L: D^2 = 1: 9, \text{ quod tamen absolum.}$$

Tales sunt omnes demonstrationes auctoris, in quibus praeterea etiam intermediam rationem constanter vt veram supponit, nec viam qua innotuerit ostendit.

Iam de ratione diametri ad peripheriam nihil attinet dicere, cum ex iam dictis euident sit, adhibita methodo eius demonstrari non potius se. Est etiam aperte falsa, cum tota a numeris Ludolphinis, (qui sunt lapis lydius,) aberret. Certe hoc ipsum Perill. Korsionich non potuit non videre: et si putauit $8: 25$ veram esse, quod sit rationalis, et $= 3.125$, obliuiscitur videtur fuisse demonstrationis, qua inuicte iam etiam demonstrarunt Mathematici, numeros eiusmodi rationem exprimentes, (si qui tamen sint,) esse fere immensos.

PHIL.

PHIL. THEOD. VERPOORTENNII DISSERTA-

tiones tres: de regno Salaminio in Cypro: de verbo Graeco
κένος, atque de πνεύματι fidei. Accessit praeter prolusiones

totidem, eiusdem vita, Auctore ERDMANO RVDOLPHO

FISCHERO. Comiunctim edendas curavit IOH. FRIDER.

FISCHERVS E. R. F.

Lipsiae, sumtu Guil. Aenothei Sommeri A. C. 1779.

pl. 18. in 8.

Praestantissimum hunc *Verpoortennium*, Graecae linguae et eloquentiae quondam in Gymnasio Casimiriano Coburgensi Professorein, propter accuratam et exactam eruditionem, et merita in rem christianam et litterariam, summis in hoc genere hominibus aequiparandum esse, extra controversiam positum est. Scripta eius, non pauca numero, et plura futura si ei diuturnior vita contigisset, hoc testantur, itaque fauor bonorum omnium confirmat. Sed adhuc fere ignorabantur, vix extra locum, in quo sedem fortunarum habuisset, reperiebantur, paucissimis ea legendi, versandi, ediscendi pro eorum merito, copia erat. Quare Fischerus V. Cel. qui multis grauibisque de causis, quas praefatio eleganter scripta, lectuque dignissima, commemorat, se obligatum esse putabat, ad laudem eius magis diuulgandam, et ad eius nomen sempiternae memoriae commendandum, edendis quibusdam eius certe potioribus libellis iunctim, consilium beati Parentis, Viri deo hominibusque probatissimi, quod alia, inprimis sollicita et religiosa administratio muneris sui intercepisset, diu cogitatum, per-

Prioris igitur dissertationis argumentum historicum est, alterius potissimum philologicum, tertias theologicum. Prima quidem regnum Salaminium in Cypro breuiter, sed accurate et cogitate describit. Nam praemissis iis quae de nomine Cypri insulae, de eius indole, de cerimoniis et cultu religioso ibidem instituto, de ciuibus ciuitatibusque praecipuis in vniuersum, quae scienda essent, accedit sensim ad Salamina, nobilem Cypri portum et urbem, a quo et quando sit condita, et a quibus regibus possessa sit declarans. Eius origines paucis complexus memoratur Isocrates, cuius illustrandi causa hic maxime labor sumtus est in Euagora c. 4. *Τεύκρος δὲ τῆς τε τέτιαν συγγενέας ἀξίος, καὶ τῶν ἄλλων ἑδνός χειρὸν γενόμενος κ. τ. λ.* Mox posterorum Teucri imperium tenentium sub Persarum dominatu fata narrat, inter Euagoram et Persas motus et transactionem exponit, successorum eius in regno Salaminio, sub Persarum et Macedonum clientela, tranquillitatem, denique post Alexandri M. mortem, ducibus Macedonum armis inter se decertantibus, insequentum eius regni interitum persequitur.

Quae omnia ita instruuntur et exornantur variarum admonitionum apparatu, ut totius disputationis filum, cum magna lectorum et voluptate, et vtilitate, deducatur. Certe eam, propter praestantiam suam; b. Fromannum nuper Musaeo Casimiriano inseruisse, scimus. Exercitationis de Graeco verbo *ξένος* quatuor capita sunt. Prius de varia significatione eius quaerit, et obseruatur, poni cum de hominibus, tum de rebus. De hominibus sumtum, denotare 1) hospitem, supplicem, §. 3. et 4. 2) peregrinum §. 8. 3) inquilinum §. 9. 4) peregrinantem, mercatorem, errorem, §. 10. et 11. 5) conductitium militem, aut hostem ac barbarum §. 12. 6) ignarum atque inscium. Rebus tributum significare, inusitatum ac ignotum. Adiungit, quae de cen-

constructione tenenda sint, et ubi vel cum casu secundo ac tertio, vel sine nominis casu absolute ponatur, definit. Vbiq̃ue obseruationes bonae frugis plenissimas reperiās, in his argumenta Lexicorum et veterum Grammaticorum emendationes. Sic de verborum *ξαναλίζω* et *ξαναγίζω* permutatione et discrimine nosse iuuat, illud esse milites mercenarios cogere vel conscribere, hoc, peregrinum putare. *ξανοφανείν*, *ξανολεξία*, et, quod huic par est, *καινοφωνία*, vocabula sunt Lexicis ignota et H. Stephano quoque praetermissa. Quorum vsus ex Eusebio, Epiphanio et alijs Patribus Graecis probatur. Pollucis locus est, ubi nomen *ξανοφωνία* laudat, ut peregrinam locutionem notet; adiectiuum vero *ξανοφώνος* minus probat. Nam verba *καὶ ξανοφανίαν τὸν ξανοφώνος* sic legit: κ. ξ. ἐκ αὐτῶν ξανοφώνων. Haec omnia transferuntur ad illustrandum Paulli locum Eph. II, 11. Hinc secundocapite quaeritur, quae sit horum verborum sententia: *ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας* ab alijs aliter vertitur. In versuibus autem haec fere verba adhibentur, hospites: peregrini: extranei: alieni; quibus expensis, an *hospes* vertere liceat, collata veteri formula: *Hospes existo*, quaeritur. Sed hoc quoque repudiato, praefertur vocabulum *expertes*. Quod sic apparet. Primum, *ξένοι* dicuntur *expertes* cuiuscunque rei: deinde speciatim vocantur qui rei sacrae *expertes* sunt, et apud Pausaniam in Atticis opponuntur *ἐκείνοις*, qui etiam *ἐπαγγέλται* dicuntur. Fauet Chrysostomus Serm. V. in epist. ad Eph. p. 785. ed. Sauil. *ἐν εἰσέν, ἢ προσέχοντες, ἀλλ' ὕδὲ μετέχοντες καὶ ξένοι* et ipse Apostolus cap. 3, 6. ubi *εἶναι τὰ Ἰσραὴλ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας* scribit. Succedit Caput tertium, in quo de peregrinorum apud veteres moribus, conditione, ac fortuna, disputatur. In hospites priscorum hominum humanitas et liberalitas magna fuit, sed ea paulatim refrixit, et inter populos quosdam in feritatem et barbariem degenerauit. Hinc Tauricorum, Ponticorum, Thracum, Aegyptiorum, in pe-

re-

grinos crudelitas memoratur, Lacedaemonios vero hospitum eiectiones iussisse a Romanis Iudaeos quidem bis virbe pulsos esse, Atheniensium primo humanitatem, deinde factum erga peregrinos notabilem esse, demonstratur, tum porro ab iuris comunione in rebus multis, et honoribus maxime, exclusos fuisse, ipsos Iudaeos viles habere et contemnere peregrinos consuevisse docetur.

Quarto capite exponitur miseria eorum, qui ad civitatem dei non pertinent, et maior quidem gentium quam Iudaeorum inobedientia, auctore Chrysostomo loco citato, probatur. Hic etiam de vera loci Paulani lectione monemur, aliis ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας coniungentibus, aliis comina post διαθηκῶν ponentibus, ut τῆς ἐπαγγελίας ἐκπῖδα μὴ ἔχοντες cohaereant. Praefertur prius, ut pote veterum Codicum auctoritate, et versionum, nominatim Syriacae, interpretumque veterum consensu, fundatum. Hanc autem et superiorem dissertationem in Gymnasio Casimirianno ad ventilandum proposuit. Sequitur tertia, quae πληροφορίαν fidei explanat, quae est inauguralis, quam Verpoortennium Altdorfii pro licentia summos in theologia honores capeffendi, publice, magna cum audientium admiratione defendisse accepimus. Ea inscribitur: Θεσες theologικαὲς de fidei πληροφορία. Fides optimum homini bonum, et ad deum venturo vnice necessarium. Gradus sunt fidei, nec omnes eandem eius mensuram nanciscuntur. Hinc μέτρον πίστεως, hinc πίστις εἰς πίστιν, in sacris libris dicitur, fides ipsa αὐξάνεσθαι, incrementa capere potest, ἀδύναται, ἀσθενεῖς aequae ac στερεοί, δυνατοί, ὑγιαίνοντες ἐν πίστει dicuntur, quin etiam πληροφορία πίστεως Hebr. X. 22. exstat, et Abrahamus ἐνδυναμυθεὶς τῇ πίστει καὶ πληροφορηθεὶς Rom. IV. 20. appellatur. In vocabulo πίστις inest iam fiduciae notio; ergo, cum πληροφορία ei tribuitur, facile, aliud quam fiduciam denotari, intelligitur. Πληροφορεῖσθαι quidem H. Stephanus sic interpretatur, quasi sis plenam mensuram ferre,

ferre, quam explicationem verbi meminimus etiam proba-
ri aliis viris doctis. Sed Verpoortennius sequitur Flacii ex-
plicationem, a nauibus, quas plenis velis feruntur, similitudi-
nem ductam existimantis in Clau. Script. v. *Plerophoria*, vt
adeo πληροφορηθῆσαι sit plenis velis, h. e. omni animi propen-
sione ac motu in aliquid ferri. Vtitur sane loco, e scriptori-
bus antiquis Graecis, qui nos in stabiliendo huius verbi vsu
destituunt, vnico, Illocratis in Trapezit p. 858. Wolf. min.
ἐπὶ δὲ πολλῶν αἰσούτων ἔλαττον πληροφορηθεὶς γενεῆσθαι, μηδὲν
καταῆσθαι. Sed etiam iste est controuersus. Nam quod is
in veteribus exemplaribus legi scribit verbum, id Wolfius
omisit. Sed maxime Basilii M. loci horum vocabulorum
vsu firmant, in quibus cum de rebus certa notitia, tum
de assensu, tum de fiducia dicitur. Locorum, vbi pro ex-
plere, *satisfacere* πληροφωρεῖν ponitur, cuiusmodi notio-
nis exemplum ad Luc. I. 1. Clericus attulit ex Nili, Episcopi,
libris, quia ad argumentum facere non putabat, rationem
non habuit. Tum persequitur homonymiam, per quam
σταρέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, στηριγμός, δύναμις, παρήκολα
vocari solet. Secundo dissertationis capite definitio suppe-
ditatur, et causae memorantur. Definitionem, vt paullo
longiorem, non exscribemus; causae repetuntur ex oraculo-
rum diuinorum lectione, auditione et meditatione, medio-
cunque gratiae vsu, exclusis humanis persuasionibus, et
mentis in se defixae imaginatione fallaci. Exerit vim
suam in rebus cum secundis, tum aduersis. Vis autem
eius et natura inest in magna animi totius certitudine de pa-
ternae bonitate, sapientia, amore, auxilio et regimine Dei,
secundum huius promissiones in Christo, nobis quoque spe-
ciatim certo et semper praestandis, ac praesentissime affutu-
ris. Porro effecta opposita et adiuncta, capite tertio recen-
sentur. Affert enim, (auctore Paulo Rom. XIV, 17.) iusti-
tiam fidei, tranquillitatem conscientiae, et animi alacritatem

R

di.

diuini Spiritus virtute sustentatam. Nec obstat, quod salutem nostram cum timore et tremore iubemur curare. Vbi bene quidem monet, istam locutionem non valere ad animi trepidationem, cum mali cuiusdam metu significandam, sed reuerentiam maiestatis et sanctitatis dei, cum agnitione indignitatis nostrae, et cum animi religione, cautione atque obseruatione nostri, postulari. At tu, Lector, compara Ven. Ernestum in Antimurat. in Opusc. theol. p. 84. In oppositis ergo sunt: timor feruilis, metieulositas, dubitatio etc. temeraria confidentia; in adiunctis: necessitas, imperfectio, incrementum et decrementum, amissio et restitutio. His expositis, transirus sit ad quartam sectionem, in qua diffidentia erga deum, et amor rerum externarum, doctrina falsa, negatus valor infinitus meriti Christi, dubitatio de salute sua, traditionum humanarum admissio, imminuta verbi dei reuelati efficacia, tanquam impedimenta *πλεονεξίας* proponuntur; contra, oratio, meditatio, tentatio pro adiumentis laudantur.

Quisquamne igitur dubitabit, quin vere et eleganter scriptum sit in praefatione: „hi libelli grauissimi sunt locupletissimiue testes exquisitae et copiosae doctrinae, cum Graecae, tum Latinae, auctoris, quam ille, exemplo optimi cuiusque, ita retulerit ad interpretationem librorum diuinorum, et ad cognitionem doctrinae Christianae, ut in utroque genere non parum excelluerit.“ Item: „Opuscula viri eruditissimi omnia magnam grauis vtilisque doctrinae vim continent.“ Singularem eiusdem historiae recentioris cognitionem, rerumque civilium prudentiam, et eloquentiam admirandam, additae tres eius Prokusionis testantur. Prior quorsum pertineat, ex eius initio, quod ita planum et naturale est, ut totius tractationis seriem manifestet, intelligere licet. Demonstrat autem, Carolorum no-

men

men, cum Germaniae imprimis memorabile et sanctum, tum Hispaniae ac Neapolitano regno prope semper fatale fuisse. In altera, exemplo Samuelis, vatis, demonstrat, si magni clarique homines virtute, non fortuna metiendi sint, non minores esse qui confilio rempublicam, quam qui armis administrant ac gerant. Tertia denique, cum oratione tunc temporis habenda, de vexillo militiae Christianae, cruce, coniuncta est, atque de patienter et constanter ferendis Christi causa calamitatibus agit. Reliqua de moribus, ingenio, doctrina, fortuna, ceterisque rebus eximii viri, cognoscunt lectores ex vita Verpoortennii, ab Erdmano Rud. Fischero generali dioeceseos Coburgensis ecclesiarum ephoro rel. scripta; quam huic volumini insertam, nostra haec Acta Eruditorum Lipsiensia Latina a. 1752. m. Mart. P. 2. n. 9. quo tempore primum edita est, pro merito suo laudauerunt.

IOH. FRIDER. FISCHERI PROLVSIO-

nei quinque, in quibus varii loci librorum diuinorum utriusque testamenti, eorumque versionum veterum, maxime Graecorum, explicantur atque illustrantur. Accessit Commentatio super loco quodam epistolae quae inscribitur ad Hebraeos.

Lipsiae, sumtu Guil. Aenothei Sommeri A. C. 1779.
 pll. 13. in 8.

Habemus hic collectionem Prolusionum, a Cel. Fischero, Scholae Thomanae Senatoriae Lipsiensis Rectore,
 R 2 scri.

scriptarum nuper occasione exercitationum oratoriarum, quas a se sub cuiusque anni exitum vel institutas, vel reuocatas esse, ipse in Prolusionibus Palaephateis ab initio monet. Nunc autem denuo recognitae, et plurimis locis auctae, dantur. Prior inscribitur: *Prolusio quae loci nonnulli librorum N. T. et Versionibus Graecis, maxime Alexandrino, oraculorum Malachiae, illustrantur.* Praemissis vniuersalibus nonnullis, ad commendandam veterum Graecarum versionum biblicarum praestantiam et usum, procedit ad rem ipsam, et primo formularum huius generis exempla quaedam se positurum, deinde de singulorum quorundam verborum significato quaesiturum esse, promittit; ita tamen, ut diligenter caueat, ne imitetur impudentem petulantemque temeritatem Graculi istius inani tumentis superbia, qui pennis nuper, Pauoni quae deciderant, sustulisset, seque exornasset, Quae quorsum pertineant, intelligent, qui meminerint, D. Car. Frid. Bahrdtium Malachiae vaticinia a se explicata edidisse.

Huiusmodi vero locus est Luc. 15, 2. ὅτος ἀμαρτανλὸς π. ο. δέχεται, quae verba, missis aliorum interpretationibus, ille peccator et recipit: hic peccatores vultu et affectu beniuolo recipit; quarum neutra satisfacit, cum Hesychius in Glossario glossam προσδέχεται, procul dubio ex illo ipso Lucae loco sumtam, interpreteretur verbo προσποιεῖται i. suos reddit, optime vertuntur: amat, probat, sceleratos homines: delectatur consuetudine et familiaritate hominum flagitiosorum; placent ei tales. Nam Mal. 1, 8. Alexandrini interpretes pro חַסְדִּימֵי habent: ἐς προσδέχεται σ; quae lectio codicis Vaticani praeferrenda est lectioni Alexandrinicodici, qui pro σ habet αὐτό; et Symmachus Pl. 51, 21. חַסְדִּימֵי וְחַסְדִּימֵי vertit προσδέχεται δούλοι. Eiusdem potestatis est δίδωμι τινα Matth. 27, 43. nam et ipsum respon-

spondet eidem verbo $\gamma\epsilon\eta$ Malachi 3, 1. in Alexandrina
versione, et ibidem 3, 12. $\gamma\eta\eta$ $\delta\epsilon\lambda\eta\tau\eta\eta$ $\gamma\epsilon\eta$ $\gamma\eta\eta$ appa-
ret civitatem esse, deo eam et acceptam. Et quia Helychius
verbum $\delta\iota\kappa\epsilon\eta$ explicat per verbum $\epsilon\upsilon\delta\alpha\kappa\epsilon\eta$, intelligitur et-
iam huic et vocabulo $\epsilon\upsilon\delta\alpha\kappa\iota\alpha$ in scriptoribus Novi Test.
amandi et *amoris* significationem subiici, v. Matth. 3, 17.
2. Petr. 1, 17. Ex alio vaticiniorum Malachiae loco c. 2,
2. qui Hebraice ita habet: $\text{חֲזַק לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא-נִשְׁחָלֶנּוּ$
 לְבָבֵנוּ ab Alexandrinis autem Iudaeis conuersus
est: $\epsilon\alpha\eta$ $\mu\eta$ $\theta\eta\sigma\theta\epsilon$ $\epsilon\iota\varsigma$ $\tau\eta\eta$ $\kappa\alpha\rho\delta\iota\alpha\eta$ $\upsilon\mu\iota\omega\eta$ $\tau\epsilon$ $\delta\epsilon\upsilon\alpha\eta$ $\delta\omicron\zeta\alpha\eta$ $\tau\eta$
 $\delta\omicron\mu\alpha\rho\iota$ $\mu\epsilon$, plurima Novi Testamenti loca intelligi possunt.
Primum $\tau\epsilon$ $\delta\epsilon\upsilon\alpha\eta$ $\epsilon\iota\varsigma$ vel $\epsilon\iota\eta$ $\tau\eta$ $\kappa\alpha\rho\delta\iota\alpha$ obuium A& 5, 4. Por-
ro, cur scriptores N. T. iunxerint Infinitiuus Articulum $\tau\eta$,
vbi Graeca eum consuetudo repudiat, v. c. 1. Cor. 2, 2. A&
3, 13. etc. Cur $\delta\omicron\mu\alpha\rho\iota$ ab iisdem ita additum personarum
nominibus reperiatur, vt redundet. Cur denique in libris
N. T. verbum $\delta\iota\delta\omicron\upsilon\alpha\iota$ et Accusatiui nominum ita iungan-
tur, vt hae formulae eandem vim habeant, quam habent
verba, a quibus illa nomina ducta sunt, v. c. $\phi\iota\lambda\eta\mu\alpha$ $\delta\iota\delta\omicron\upsilon\alpha\iota$,
 $\pi\alpha\kappa\iota\sigma\mu\alpha\tau\alpha$ $\delta\iota\delta\omicron\upsilon\alpha\iota$, $\alpha\pi\omicron\kappa\rho\iota\sigma\iota\eta$ $\delta\iota\delta\omicron\upsilon\alpha\iota$ etc. Haec fere de for-
mulis. Sed in singulis verbis recte intelligendis, eadem
versio vaticiniorum Malachiae prodest. Sic $\phi\epsilon\iota\delta\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$, quod
ita legitur cap. 3, 17. pro Hebraico לִחְיֶה , vt valeat, non ne-
gari, non interire sinere: *seruare*, vsurpatum a Paulo
Rom. 8, 32. et Petro 2. ep. 2, 5. eandem notionem ha-
bet. Et cum in iisdem oraculis c. 3, 17. verba Hebraica
 $\text{אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ}$ vertantur ab Alexandrinis Iudaeis, $\kappa\alpha\iota$
 $\epsilon\iota\sigma\iota\eta$ $\alpha\iota$ $\mu\omicron\iota$ $\epsilon\iota\varsigma$ $\pi\epsilon\rho\iota\pi\omicron\iota\eta\sigma\iota\eta$, coll. Exo. 19, 5; apparet, quae sit
significatio vocabulorum $\pi\epsilon\rho\iota\pi\omicron\iota\eta\sigma\iota\eta$ et $\pi\epsilon\rho\iota\pi\omicron\iota\sigma$ Tit. 2, 14.
1. Petr. 2, 9. quae vertenda sunt, *populus*, *familia propria*
et *peculiaris*. In Ecclesiaste 2, 8. Symmachus vitur voce
 $\pi\alpha\tau\epsilon\rho\iota\kappa\iota\omega\eta$, quae in Glossario *βασιλικῶν*, a Labbeo edito, expli-
catur $\omega\varsigma$ $\epsilon\alpha\eta$ $\mu\epsilon\tau\epsilon\rho\eta$ $\delta\epsilon\iota\delta\iota\kappa\epsilon\eta$, et ipsum vocabulum $\delta\epsilon\iota\delta\iota\kappa\epsilon\eta$ habet

R 3

ibidem

ibidem Aquila. Hoc explicatur ab Scholiasta Doruilliano Aristophanis *Plut* v. 754. 830. nomine *περυσία*, in quo *πρ* ita redundat, ut in *περὶ χαρῶς* Matth. 3, 5. ubi videt Keuchenius, atque adeo in *περυσσίδες*, in *περὶ σῶτος* etc. Venianus ad secundam Prolusionem *de versionibus Graecis oraculorum Malachiae, scientiae litterarum et Graecarum et Hebraicarum adiutricibus atque auxilioribus*. Etenim Graecae linguae cognitio legendis versionibus Malachiae Graecis, imprimis Alexandrina, ditari et ornari posse reperitur, ita ut multa verba in Lexicis recentioribus praetermissa, multorum verborum notiones, multarum denique formularum significationes, ex eorum fontibus hauriantur. Sic *ἐμμομον* Aquila cum Symmacho posuit pro Hebraico *מִמּוֹן*, (sic equum legendum monet,) de pecude vitiosa et ad victimam inut. li; quo vocabulo quamquam carent Stephanianus thesaurus et Scoti Supplementa, tamen eius vis facile ex opposito verbo *ἀμωμος* cognosci potest. Sic verbum *καταδύειν*, usurpatum ab eodem Aquila c. 2, 8. pro Hebraico *לִשְׁכַּח*, pro quo alias *καταδύειν* ponitur, Lexicis adhuc inferendum est. In quibus etiam desiderari videmus potestatem, primam, ut videtur, et propriam verbi *καταδύειν* cum de iis dicitur, qui locum aliquem vacuum re aliqua reddunt. Sic adhibuit Symmachus 3, 1. pro Hebraico *לִשְׁכַּח*. Item *ἐν φόβῳ*, occurrens apud incertum, qui Aquila esse videtur 1, 14. pro *horribile*; *ἐν στερκοῦ* pro *stercore et excrementis vitulinarum* in Alexandrina versione 2, 3. *παρίσθαι* pro *negligi, contemni*, in Complutensi exemplo et Barberiniano codice, fortasse Symmachi, 2, 9. Sed missis reliquis exemplis, pergamus ad alia. Etenim in altera parte prolusionis demonstratur, quantopere adiuvetur doctrina et elegantia earundem Versionum cum verborum divini vatis intelligentia, tum omnino Hebraicarum litterarum cognitio. Civitatem, quam dicit Malachias c. 1, 4.

יהיה וְשָׁרָא עַם cui deus infestus est, Alexandrini interpretes vocant λαὸν ἐφ' ὃν παρὰτίεται οὐκύνος, eleganter; civitatem quam oppugnat deus; Hesyehii glossa huc referenda: παρὰτίεται, ἡτοίμασται. Aquila c. 2, 13. cum Symmacho וְשָׁרָא עַם הַכּוֹנֵן vertit νεῦσαι πρὸς τὸ δῶρον, annuere sacrificiis i. e. ea probare. Hesyehius: νεῦσαι ἐπινοῦσαι. Qui dicuntur 3, 5. וְשָׁרָא עַם h. e. qui aduenas, siue aduenarum ius opprimunt eos Alexandrini vocant τὰς ἐκκλήνοντας αἰεὶν προσήλυτος. Quae vis sit formulae וְשָׁרָא עַם 3, 24. discitur ex eadem versione, in qua ei πατάσσειν ἀδὲν respondet, h. e. delere funditus, concidere ad interfectionem usque. Hesyehius: ἀδὲν παντελῶς. Ex haecenus dictis apparet, istarum versionum ope multorum locorum Hebraici textus sententiam cognosci. Sed earumdem Versionum copiis adiuuatur etiam studium, verborum Hebraeorum notiones, ope reliquarum Orientis linguarum, indagandi. Nam nomine קֶבֶד alii *saginarium*, i. e. locum in quo pecus alligatum saginatur, alii *vinculum*, funem, quo pecus religatur, Arabicae Chaldaicaeque linguae auxilio demonstrant significari; utrique vero notioni Alexandrina versio fauet. Mal. 3, 20. habet μοσχάρια ἐν δεσμάων ἀντιμύνα, at Jerem. 46, 21. μέσχος σιτευτός. Item וְשָׁרָא traditur esse vel *turgere*, vel *robustum*, *sanum esse*, quod confirmatur Alexandrina versione huius loci, καὶ σικτήσεται ὡς μοσχάρια, nam ex illa notione facile ducitur etiam haec lasciuendi et saliendi. Sequitur Prolusio de Chaldaicis Onkelosi Ionathasque versionibus Vet. Test. litterarum Hebraicarum scientiae, intelligentiaeque librorum divinorum, adiutricibus. Has quoque versiones magno adiumento et subsidio interpretibus esse, primo exemplis a singulis verbis petitis demonstrator. Ergo וְשָׁרָא non tantum de progenie omni, sed de singulis filiis poni, ex hac versione intelligitur Gen. 4, 25. vbi habet Onkelosus וְשָׁרָא. Et וְשָׁרָא de opibus et diuitiis Gen. 31, 1.

nam explicauit illud verbo כִּסְטִין. De iisdem poni חֵיל Gen. 34. 29. quia is eodem vocabulo interpretatur, secus quam Alexandrini, qui vertunt *supra*, *mancipia*. Et חֵיל dici etiam de *probitate, virtute*, ex Ionathae versione cognoscitur 1. Regg. 1. 53. qui בֶּן־חֵיל interpretatur בֶּן־דָּחַל חֲמַתִּין. Quum autem idem pro verbis וְהָיָה לְבָרִךְ דָּחַל 1. Regg. 2. 2. posuerit וְהָיָה לְבָרִךְ דָּחַל h. e. *et eris puer erga ciues*, eo magis suspicandum est, eum legisse חֵיל לְאִישׁ חֵיל, cum eiusdem lectionis vestigia etiam compareant in interpretis Graeci verbis apud Procopium Gazaeum, et Montefalconium, a quo reperta sunt in Cod. Paris. his, καὶ ἔσθ' ὡς ἀνδρα δυνάμειος. Ac clamandi formula יָרֵי non vertenda, *uiuat*, sed, *felix sit, floreat*; Ionathan vertit passim יִצְלַח 1. Regg. 1. 25. 1. Sam. 10, 24. etc.

A singulis verbis transitur ad formulas, quae, quam accurate intelligi possint ope harum versionum, aliquot exemplis declaratur : v. c. אֱלֹהִים אֱלֹהִים esse, *probare deo pietatem*, confirmatur Onkeloso, qui Gen. 5. 22. vertit בְּדַחְלֵתָא דִּי הֵלֵךְ i. e. *sancte viuere*. Ac vbi legitur לֹא הָיוּ עִמָּהּ אֲדֹנֶיהָ 1. Regg. 1. 8. *sestam eius non sequebantur, eius consilia non adiuuabant*, Ionathan habet haec verba : לֹא הָיוּ בְּעֵצָה אֲדֹנֶיהָ, *non erant socii consiliorum Adoniae*, quod Iosephus vno verbo dixit ἀντέπαρτος A. Iud. 7. 11. Denique Chaldaicae versiones multos etiam locos obscuros ita illustrant, vt qui eis vti velit, ei nullis alijs adiumentis Lexicorum opus sit. Exemplorum loco sunt Genes. 30, 2. et 1. Regg. 2, 5. cuius loci Chaldaica versio Ionathae sic redditur. Qui occidit vos fraude: putasse videtur eos occidi a se posse, ut hostes victos, sed occidit eos per insidias, simulans se iis auxilium, cruoreque. eorum infecit et balneum suum et calceos, Et

Et 1. Regg. 2, 7. **כִּי בֶן קָרְבוֹ אֵלֵי** vertit idem in hanc sententiam: *nam praeuere mihi meisque comineatus copiam*. Etenim **צָרְכִּין** a Chaldaeis dicuntur ea, quae Graeci *ἐπιρρηδεις* vocant. Caetera petent lectores ex ipso libello, in quo, pro copiosa Auctoris doctrina, omnium idonea et vberissima ratio redditur. Nam festinamus ad reliqua. Hanc autem excipit Prolusio *de Versione librorum diuinorum veteris Testamenti Vulgata, verae legitimaeque rationis Hebraea in Latinum conuertendi magistra*. Initium fit a commendatione Versionis Vulgatae, in vniuersum eius bonis commemorandis. Nam inchoata tantum quaestio, aut alii tem-
pori, quod vt contingat vehementer velimus, aut aliorum ingenio, doctrinae, et grauitati, perficienda seruatur et relinquitur. Quae hic habentur illic potissimum pertinent, vt intelligatur, qua sit ratione versandum in libris diuinis Hebraeae scriptis in Latinum ita vertendis, vt expectationi et cupiditati lectorum humanorum satis fiat, vt consulatur studiis et commodis iuuentutis ingenuae, et ipsius religionis Christianae saluti. Exempla nonnulla e genere Nominum, Verborum, Particularumque, in quibus partes egregii interpretis expleuit, sumta sunt e libellis Estherae et Ruthae potissimum. Et artem quidem in vertendo suam, primum nomine **חַיִל**, cuius latam et variam potestatem plurimis in locis scienter expressit, declarauit. Nam **שַׂר־חַיִל** 2. Sam. 24, 2. nominat eleganter *principem exercitus*, **בֶּן־חַיִל** 1. Sam. 14, 52. vertit *aptum ad proelium*, et 1. Sam. 18, 17. *virum fortem*, et **בְּיָרֵי הַחַיִל** Ios. 1, 14. *fortes manu*. Ad probitatem et bonitatem referri vidit 1. Reg. 1, 52. Ruth 3, 11. vertit enim: *virum bonum*, et: *mulierem virtutis*; ad diuitias ibidem 2, 1. nam habet, homo *potens et magnarum opum*. Nomen **דָּבָר** sicut de omni orationis genere, ita quoque de omnis generis rebus vsurpatur,

tur, quia nempe verborum atque rerum magna coniunctio est. Quare opus est, ut hoc nomen reddatur, videre interpreti, utrum de verbis, an de rebus positum sit, utrum omnino de oratione et rebus, an vero de certo quodam orationis rerumque genere exponatur. Quod ita effecit et praestitit docta Latini interpretis diligentia, ut tironum operae, facilius et felicius agenda, exemplo esse possit. Eith. 5, 14. nomen דָּבָר, quod Iosephus A. I. 11, 6. *λογον* vertit, aequè scienter Vulgatus est interpretatus, *consilium*. At, 5, 5. *voluntatem*. Et 2, 22. וַיִּזְדַּע הַדָּבָר לְמֹדָי, quod Mordochaeum non latuit. Ruth. 4, 7. לִקְיָם כָּל-דָּבָר, ut esset firma *concessio*, et Ios. 5, 4. haec autem *caussa* est secundae eorum *circumcisionis*, pro his: וְזֶה הַדָּבָר, אֲשֶׁר-מַל יְהוֹשֻׁעַ. Quae in Deuteronomio commemorantur 3, 17. 4 49. אֲשֶׁר הָיוּ הַסִּבֹּת, non sunt *declivitates*, ut vulgo volunt, sed *radices*, Phasgae montis, ut eleganter dicuntur in *Versione Vulgata*. כְּבָבִי Ruth. 3, 9. non sunt *orae, extremitates, vestis*, sed *iplurimè palium*, quo nomine expressit Latinus. Nam pallia erant vestes quadratae non rotundae, atque adeo a parte aduersa in medio apertae, ita ut duas ab utroque latere partes haberent, quae speciem alarum auium referrent. v. Salmaf ad Tertull. Pall. p. 110. Haec pauca de singulis nominibus, pro instituto nostro attulisse sufficiat. Et quia promissa Verborum Particularumque recte et eleganter redditarum exempla haec commentatiunculae defunt, transimus ad recognoscendam quintam Prolusionem, de *linguae Graecae in N. T. scientia, interpretationis librorum N. T. adiumento maxime necessario*. Nititur autem hoc asserto quasi fundamento: interpres librorum N. T. idoneus, multo pluribus et firmiter Graeciae copiis instructus esse, quam omnium aliorum librorum enarrator, debet. Primo enim in his libris Hebraica Graecis ita mista re-

reperiuntur, vt in versione librorum diuinorum Veteris Test. Alexandrina; deinde multis locis notae comparent tamen et vestigia exquisitae cuiusdam, reconditaeque orationis Graecae. Nec summi Graeceque imprimis docti interpretes, reperire potuerunt sententiae expediendae rationem loci Luc. 22, 42. *πάτερ, εἰ βούλει παρανεγκεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἐν ἐμοί.* Vna vera ratio horum verborum explicandorum est per figuram quam *ἀνατρεπόμενον* Grammatici vocant, qua in enuntiationibus hypotheticis solet omitti membrum posterius, siue apodosis. Sic Homer. Il. α, 13. Aristoph. Plut. 468. vbi vid. Bergl. cf. Luc. 13, 9. ibique Raphael. et 1. Sam. 12, -14. Dan. 3, 15. vbi vid. cl. Schärffenberg. Plone Theophr. C. E. 9, 2. *τὸν μὲν λαβὴν εἷς ἔχει.* Sic intelligitur non opus esse ambagibus illis, vt Infinitiuus *παρανεγκεῖν*, ab Imperatiuo *βούλει*, incisi nota, dirimatur, neque vt Infinitiuus pro Imperatiuo positus dicatur; multo minus necesse esse, vt ipse Imperatiuus pro Infinitiuo recipiatur, aut ad Latinam rationem confugiatur. Sed similes ambages sequuntur in explicando Eph. 1, 17. *πεφωτισμένοι τὰς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας ὑμῶν.* Quibus missis, sciendum est, solere optimos diligentissimosque scriptores, Datiuis, etiam Genitiuis, Accusatiuis ita postponere, vt habeant vim Genitiuorum consequentiae v. Marcland. ad Lyfiam p. 556. Eorum, quae ibi laudantur, appositissima sunt Dinarchi contra Demosth. p. 62. Hanov. et Andocidis contra Alcibiad. p. 303. Dictum igitur pro *πεφωτισμένων τὰς ὀφθαλμούς*, intellecto pronomine *ὑμῶν*, quod pronomem non raro omittitur. Qui vero negant, (vid. Tempe Heluet. Tom. 4. Sect. I. p. 1—35.) *φωνεῖν* de cantu galli dictum esse, et *ἀλεκτορα* non gallum, sed cornicinem et buccinatorem in Euangelistarum commentariis esse volunt, suis ipsi telis configuntur. Nam *φωνεῖν* sic prorsus dici copiosissime deinceps demonstratur. Quam vero

νάειδον πιστικὴν legimus Marc. 14, 3. Ioh. 12, 3. vocari, ea non est, vt vulgo putant, *nardus pura et sincera*, sed, *quas bibi potest, seu liquida*, λεπτὴ Dioscoridi 1, 75. Neque enim a πίστις, vt vulgata Lexica vellent, deducitur, sed a πίσω, et πιστικός cum πιστός vnum idemque est. Meminisse autem debemus, tria medicamentorum, φαρμάκων, genera referri, πλαστά et κατάπλαστα, παστά et χριστά, ποτά et πιστά. Vid. Schol. Vet. et Doruill. Aristoph. Plut. 717. Idem videbatur nobis patere e Theocrit. Id. 11. 2. Heinsii Exercitat. p. 233. et Valkenar. ad Eurip. Hippol. p. 223. Claudii agmen, siue, vt cum Vulgato Interprete Ios. 8, 12. loquamur, nouissima est *Commentatio super loco quodam Epistolae Pauli ad Hebraeos ad Christoph. Sanctuam, vtrum maxime reuerendum, Collegii Philobiblici, quod in Acad. Lips. floret, nomine missa*. Est autem tempore primus fere libellus eorum, quos Cl. Auctor edidit, ante hos triginta annos scriptus. Extat is locus Cap. 9, 3. s. cuius ῥήσις prima quidem pars plana satis et perspicua est, in altera vero sectione difficultatis non parum inesse videtur. In qua e. plananda ita versatus est A. vt primo de singulorum verborum vi atque potestate quaereret, deinde, quomodo, quae postea dicat, cum aliis librorum diuinorum locis ita vt nulla repugnantiae species restet, conciliari possint, traderet. Hic primum de thuribulo, θυριατήριον, dicitur, et Braunii et Deylingii sententia, existimantium, vtrumque vas; cum thuribulum, tum acerram, hoc nomine significari, reuocatur. De arca foederis omnia iam a Buxtorffio, Scaccho, Lamijs, Braunijs occupata sunt. At quae afferuara in ea fuerint, de his quaedam dicenda restabant. Vasculum manna completum, σάμνος, qua figura fuerit ambigitur. Probabile tamen est instar vrceoli ansati fuisse, quod et nummi demonstrant, et vocabulum σάμνος per nomen ἀμφορεύς explicatum ab Aristophanis scholiaste ad Ran. 22. Qua materia fue-

fuerit, aeneumne, an testaceum, an vitreum, quae Iudaicorum magistrorum opiniones sunt, docet optime Paullus, qui, recepto ex Alexandrina Versione verbo, cui non est quod in Hebraeo respondeat, χρυσῆν, diserte aureum vocat. declarans hanc veterem traditionem esse. Deinceps de virga Aharonis, deque tabulis praeceptorum, breuiter dicitur. Iam primum tempus, de quo Paulo sermo sit, constituitur. Docetur, non de templo altero eum differere, in cuius adytis nulla arca fuerit; nec de aedē Salomonis, in cuius arca praeter tabulas legum duas nihil omnino inelusum fuisse, Iosephi A. I. 8, 4, 1. et litterarum sacrarum I. Regg. 8, 9. testimonio sciamus. Relinquitur ergo, Apostolum de templo, siue tabernaculo Mosaeico disputare, quod etiam series orationis a versiculo priori capitis declarat; non quod ibi σκηνη memoretur, vocabulum nec ab Syro interprete redditum, ab aliena manu, Beza, Millio, et aliis monentibus, profectum, in exemplo denique Bengeliano, aliisque, recte sublatum: sed quod vocabulum πρώτη ad διαθήκη referendum est, ut vidit Photius apud Oecumen. ad h. l. p. 838. Veron. Haec dicitur χρυσῆν ἔχουσα θυμιατήριον, hoc sensu, ut in eius aediculae parte sanctissima thuribulum aureum, sola expiationis die adhibitum fuisse, intelligatur. Sed quoniam legum tantum tabulas in arca, vteolum vero mannae, et baculum Aharonis, iuxta vel ante arcam posita fuisse, ex capite Exodi decimo sexto, et Numerorum septimo decimo constat, expensis aliorum conatibus, multis adhuc implicitis difficultatibus, vna verborum Paullicum narratione Mosi conciliandorum ratio est, ut ex consuetudine scriptorum tribuendi potestatem duplicem vni eisdemque praepositioni, vni pluribusue nominibus vno eodemque loco iunctae, verba ἐν ᾗ cum verbis στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ Μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ααρών ἡ βλαστήσασα, ita cohaerere dicantur, ut vertenda sint, *ad seu iuxta quam*; sed cum

verbis καὶ αἱ πλάκες τῆς διχθήκης ita coniungantur, ut reddantur in *qua*. Particula Hebraeorum ך, praedicta hac vi, ut et in, et iuxta declaret, usus praepositionis μετὰ, in significando *p. st* et in Matth. 1, 12. aliaeque, quae ad ista confirmanda et ornanda afferuntur, satis illustrent hanc explicationem, et diligenter commendant.

ADAM

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCLXXVI.

*DIONYSII LONGINI QUÆ SUPERSUNT
Græcæ et Latine. Recensuit, notasque suas atque Animadver-
siones adiecit, IOANNES TOUPIVS. Accedunt emenda-
tiones DAVIDIS RVHNKENII.*

*Oxonii, e typographæo Clarendoniano MDCCLXXVIII. pagg.
254. vel Alph. 3. pll. 5. fol. min.*

Multi nostrorum temporum scriptores ita agunt, quasi sentire tantum, non cogitare velle videantur, ipsique semet eos, penes quos sit norma scribendi, aliis vendicant, veteresque ac recentiores in iudicium vocant. Hos enim fateamur necesse est sibi persuadere, posse quemquam sapientissimam tenere orationem, sine cogitandi, et sapienter quidem et nobiliter cogitandi et sentiendi, scientia.

T

Ab

Ab horum numero cum Longinus abest quam longissime, quem scimus magno ingenio, magnaque rerum, quae orationem perficiant, scientia fuisse, collecta obseruandis exemplis veteris aevi scriptorum et praestantissimorum, et secundorum, tum etiam Clariss. Editor eius, *Toupius*, qui accuratae et infinitae lectionis copia et amplitudine, obseruationis diligentia, singulari inprimis ingenio, editisque illius illustrissimis monumentis, consecutus est, ut inter principes Criticos nostri et superioris temporis numeraretur. Quibus praesidiis instructus, ad Longini librum novis ornamentis condecorandum et illustrandum vnice idoneus erat. In huius autem etiam laudis societatem venit *Dau. Ruhkerius*, qui litteras Graecas et Latinas in Academia Leidensi cum maxime ornat, qui Emendationes suas in Longinum cum Editore Cel. communicavit.

Ac de Longino quidem satis constat, magnam eius famam semper et opinionem fuisse. Nam cum is ea persequutus fuisset, quae vel Aristoteles affecta reliquisset, vel alii prorsus intacta omisissent, cum is animum lectoris ad sentiendam, quanta concipi posset, sublimitatem tolleret: nemini ea de re iudicare, nemini fontes sublimitatis indagare et quaerere licuit, quin Longini exemplum et declarationem admiraretur.

Aliam commendationis causam orationis eius elegantiae habet. Haec enim, quae Dionysio Halicarnassensi maxime similis est, lectorum studium acuebat semper et excitabat. In ea etiam elucent alia insigniora, et Poetis, et Platone, et Plutarcho, dicta et formata, quae adhuc obscura latebant, de quibus suspitionis temeritas maxime, quae vinitatis ratio exstabat, antequam lectores ad ipsa liber, e quibus profecisset, et sua discesset, duoceretur. Quibus eximiiis virtutibus promeruit, ut magnum esset desiderium istius Commentarii integri habendi, quae nunc mutilae et multis partibus truncatae queruntur omnes, qui eius vel legendi, vel edendi curam vnquam susceperunt. Neque

quo vero eius vlla spes est, donec his adhuc codicibus, quos omnes ex vno Cod. Parisino ductos esse constat, utimur, nec meliorum alicunde consequendorum, via pateat.

At de Longini quidem rebus, aetate, magistris, fortuna, scriptis, maximam partem deperditis, denuo accuratè, magnaue cum scriptorum veterum, tum recentiorum scientia egit in dissertatione philologica, quae de vita et scriptis Longini inscribitur, Petr. Iohannes Schardamus, Sparendano-Batauus, quam, viginti sex paginas complexam, operi praemissam, tenemus.

Toupii autem labor in hoc Commentario et libello, non mutilo tantum magnam partem, sed etiam passim depravato, perpoliando, eximiam praestat lectoribus utilitatem. Nam et Graecae orationis verba partim ex libris, partim ex ingenio constituit, et in quibus superiorum interpretum negligentia aberrasset, ad veritatem reuocauit; quin etiam nonnulla, quae a nemine erant intellecta, nunc demum explicauit, et clara luce perfudit. Rhetoras plerosque omnes veteres, atque alios probatissimos scriptores, ad partes vocauit, Dionysium Halicarnasensem in primis, Plutarchum, Quintilianum, quos, vna cum antiquioribus diligenter legerat Longinus, atque ita sibi familiares reddiderat, ut eorum in oratione fingenda formas lubenter exprimeret. De rarioris significationis verbis saepe admonuit, et quae tenenda essent, exemplis cum pluribus, tum idoneis, confirmauit. Morem Graecorum in exquisitioribus quibusdam formis declarauit. Editorum autem Graecorum librorum morem et consuetudinem ut inseruiret, Latinam versionem integram et intactam Pearceii adiungendam putauit, subinde vero adinueniendum in notis, utrumque eum aberrasse intellexisset. Is igitur est, qui passim viri doctissimi nomine appellatus commemoratur.

Dan. Rubakenii Emendationes, hoc tantum, quod paucioribus paginis absoluntur, quod ad fragmenta Longini non pertinent, Toupiaris cedunt; eruditionem si spe-

Sic, si emendandi conatum et sollicitiam, si similitudinis repertiendae et declarandae facultatem, si Graecitatis exquisitioris origines requiras; si litterarum variusque linguae opes delideres, nulla parte interiores, sed eodem profus numero locoque habentur.

Statim Sect. 3. leguntur; οὐ χαῦνα καὶ ἀναλῆδες, vbi sequitur coniecturam T. Fabri, οὐ χαῦνα ἀναλῆδες. Ab αἰγῆ scribit, *spiro*, est αἰγῶν vel αἰω, latinum *halare* et *halere*. *αἰγῶ* de halitus; et αἰγῶν vapor calidus, et αἰγῶντων calefacere. Ab αἰγῶ etiam deriuatur αἰγῶν et αἰγῶν. Hesych. αἰγῶν θερμασία, ἡ θερμασία. In quibus prima vis est calefaciendi, altera sanandi. — Habent etiam vicinam augendi potestatem, — Hinc quis non discipulum ad Hemsterhusii ingenium formatum agnoscat? Putat autem, Longinum traduxisse hoc vocabulum ad orationem *maeram* et *exilem*, qualem oratorem Cicero Brut. 16. *strigsum* dicat. Verumtamen ista emendatio, et ut arbitramur non male, a Toupio repudiatur. Certe si αἰγῶν sunt *solida*, *vera*, et opponuntur fictis atque pictis rerum formis et imaginibus, ut Io. Alberti demonstravit. Obseruat. N. T. ad Ioh. XVII. 3. facile intelligitur, ἀναλῆδες esse *inanes* et *specie tantum fallentes*. Si quid mutandum, lenior esset mutatio ἀναλῆδες.

Sect. 3. τὸ πρὸς τοὺς νόστους ἀδρεμβολον. Vocem nullo dum exemplo comprobata refingit sic: τὸ πρὸς τοὺς νόστους ἀδρεμβολον. Toupius in his non offendet.

Sect. 10. vbi Sapphus versiculi amatorij commemorantur, vna opera Aristaei II. 5. verba emendat: πικρὰ παλλομένης ἐφάπτομαι τῆς καρδίας, καὶ δεινὸς ἐκπηδᾷ καὶ φλέγεται μοι δοκεῖ. At legitur vulgo φέγγεται, quod nobis verum videtur. Equis autem dubitat, quin verba βοᾷν, ὑλατεῖν, atque adeo φέγγεται, et apud Latinos *frepere*, de corde saepe dicantur. Non recordabatur Vir doctus eorum, quae scripsisset Doruillius Crit. Vanni. p. 615.

Sect.

Sect. 23. *Οὐκ ἔστι τι καὶ ἀνέκδοτον*: Scriptura videtur ei Longinus more suo φλουῖν τῇ, quod collatio Sect. 3, et 19, Perlit quoque versu Sat. I, 96. *Νόμος* hic *ἰσχυρόν* et *ἀνέκδοτον*, probabilitate non caret.

Sect. 35. τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς legit autem τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῇ, de qua emendatione nec Toupius, qui eam etiam in textum recepit, dubitavit.

Sect. 44. multa habet Longinus, quae Platonis imitationem prodant. Statim ista: οἷον ἐκτρέβεται etc. cum Platonis Polit. IV. p. 451. C. conveniunt: καὶ τάχα ἀν' ἀπαλλοτρίωσιν ἀποτρέβεται καὶ τρέβεται, ὥσπερ ἐκ πυρέων ἐκλάμψκει ποιεῖται μὲν τὸν ἀποτρέβεται. Philonem haec ipsa non tam imitatum fuisse Longinus ascriptisse, ait T. I. p. 683. τρέβεται γὰρ αἰετὶς τὰς περὶ ἀποτρέβεται λόγους, καθάπερ ἐκ πυρέων τὸ θεοειδέστατον εὐσεβείας φανερὰ ποιεῖν ἐκλάμψκει. Porro λόγον ἰσχυρόν, quod cum Platonis Polit. VII. p. 490. Tim. p. 545. habet Philo saepius, veluti T. I. p. 325. 693. Nobis videbatur e poetis ἀποτρέβεται vid. Stanleyus ad Aeschyl. Prom. 401. Dorvil. Epist. ad Charit. p. 42. Tum νεοτροπικώτατος, quod sumtum a Platone Polit. IX. p. 503. ἀρετὴν ἀνατρέχει μὲν τὰς ἐπιθυμίας καὶ ἀντρέχει τὸ καὶ ἐλπίδας ἐνεσπτερμένους. Quae etiam attulit Longinus. Neuter tamen, quod miratur, rationem habere potest contulerunt Od. 33. Ἔπος δ' αἰεὶ πλείον' ἐμν'· Ἐν καὶ ἡρώεσσιν· ὁ δὲ μὲν πτερόεντα· ὁ δὲ γὰρ ἔστιν κ'· τ. κ. et diu

Do Toupius quidem Editiones principes consuluit, Martianam, Robertellianam, quarum istam imprimis ei magis fuisse apparet, cum eius opo, ut ex notis cognoscitur, accuratius saepius constituerit. Quin etiam variantes lectiones omnes, quas ex libris Mss. collegeram viri eruditissimi in consilium aduocavit, imprimis lectiones MStorum Parisiensis et Elensis, quorum hoc, cum Cantabrigiae versaretur, ipse inspexit, illius autem collationem Vossianam ab Do Ruhnkenio impetravit. Alteram quoque eiusdem

MSi collationem, Parisiis ad se transmissam, et Pearciana longe accuratiorē, ad Longini orationem restituendam, opitulatricem habuit.

Ac Sect. 1. in initio locum, ubi verba leguntur: ἡ καλὴ τε ὠφέλιαν, totum, deleta vocula τε, sic scribendum censet: Ταπεινότερον ἰσάμην τῆς ὅλης υποθέσεως καὶ ἤμισα τῶν καλῶν ἰσφαπτόμενον, ἢ πολλὰν ὠφέλιαν, ἥς μάλιστα δεῖ σχημαθεῖν τὸν γεῖφοντα, περιποιῶν τοῖς ἐντυχάνουσιν, *Cicili liberitior est visus, et cum praecipuas res minime attigerit, non nullam utilitatem legentibus offerre.* Quaerat aliquis, cur ei sic placuerit; recte, ait, procedere sic argumentationem, quae prius nulla fuisset. Mox περιέβαλον ἐκλειαίς τὸν αἰῶνα, ποτατὶα περιέλαβον, et tamen vertit, *suisque laudibus saecula circumdederunt*; hoc enim postulat complexi sunt, vel occupaverunt.

Sect. 2. Καὶ ὡς ἐπικινδυνότερα etc. Locum elegantem faterur, sanum negat. Tentat tamen aliquid, quod ipse hariolari esse concedit, hunc in modum: καὶ ὡς ἐπικινδυνότερα τὰ πλοῖα αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν δίχα ἐπιστήμης ἀσκήματα καὶ ἀνεργασίαι ἐαδέντα, ὅτω καὶ ἐπικινδυνότερα μεγάλα ἐπὶ μόνῃ τῇ σοφίᾳ καὶ ἀμαθεῖ τόλμῃ λειπούμενα. Nimirum iterationem festinam eiusdem vocis quis ferat? Quis omnes omnium scriptorum βερχυλογίας ita refarciat et compleat? Platonium fontem, qui est in Theaet. T. I. p. 144. ed. Steph. uterque indicavit. Rulankenio autem vocem ἀσκήματα tantquam glossema suspectam habenti, opponi possit Philonis locus ad Fortit. p. 742. ed. Francisc. τῆς νεώτερος ἀσκητικῆς καὶ ἀνδρείας ἡδῆ. Nam quo iure hic aliquis ἀνδρεία glossema putet?

Sect. 3. καὶ τινὰ τῶν Καλλιθέας. MS. Vat. καὶ τινὰ τῆς Περσῶν Καλλιθέας, unde scribit τῶν Περσικῶν. Optimum factum, quod ab lectione hac textus manserit sincerus, quod pro glossema redolet. Mox pro μεγάλως ἀπολοσθαιεν, μεγάλως ἀπολοσθαιεν, eleganter. Tum, pro ἐπεκτελλοις, σε editione Robertelliana, ἐκτελλοις, non admittimus.

Τακτά-

Ἰσχυρίζεσθαι fuerit in usu non demonstratur. Ἰκανότατον
ἔστι.

sect. 4. τὰς ἀποφύγων ἰσχύος νόσας recte vertit: omnes
ἐκφυγόντων pupillas, coll. sect. 33. sed quae sequuntur, ὡς ἐν τοῖς
ὀφθαλμοῖς, ἱταμέν, male corrupta et distincta putat. Sic
autem distinguit: ὅτι φασὶν ὑδατοῦς ὑσμιναισθαι τὴν τῶν
ἀναιδεῶν, ὡς τῶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἱταμῶ. Frustra haec solli-
citer vir doctissimus. ἱταμέν non de oculorum obtutu, sed de
ἱταμῶ moribus, vel morbo potius, dicitur. Quo facit Phry-
secti Amator. p. 767. et simul aduersatur propositae emen-
dationi. Quod autem Xenophon de rep. Lac. 3, 6. refe-
ritur Loggino, dixerit τὰς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς παρδύνες, οὐλοῦ-
σας pupillas, Miskorum consensu confirmatur. Quin etiam
Sabbatini sic legit Serm. XLII. p. 287. Vulgati quidem Sto-
baei librum habens ἐν τοῖς θαλάμοις, sed ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς in
Cod. Regis reperit Hugo Grotius, cuius collatio est in Bi-
bliotheca Lugdunensi Aretaeus etiam Cappadox de Caus. Morb.
lib. 7. p. 34. Τὰδε πάσῃ ἀμφω τὰ ἴδεν, καὶ ἢ ἐν τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς παρδύνες. Quem locum uterque, Ruhnkenius et Tou-
ssaint, laudant. Quod autem Iohannis verba II, 1. καὶ τῇ
ἐκφυγόντων γὰρ ἐγένετο ἐν Κανά τῆς Γαλιλαίας, ad ἀνα-
μνησκόμενοι, quorum in hac sectione mentio est, ad Repotia-
ni Latini dicunt refert, et verba sic vertit: tertio post nu-
ptias die erat conuiuium nuptiale in Cana Galileae, nondum
ἔτι.

sect. 12. σκηπὶς τινι παρκαίσει αὐτὴν ἢ κρεμνῶ recte
vertit contra quosdam, qui mallerent ista corrigere, et aut
ἐκφυγόντων, aut aliud vocabulum substituere, et conferri iubet
Vallentari. ad Eurip. Hippolyt. p. 212. Addi poterit Por-
phyrius ad Lycophron. p. 144. qui, quid σκηπὶς sit, quid
κρεμνῶ, quoad conveniant, quid differant, planissimo
docet.

sect. 13. ἰνὲ τῶν τόπων ἐκ ἀγνοίας, formam eius (Plato-
nis) ac morem scribendi non ignoras, notam locutionem merito
dubietur. At in notis quoque interdum offendimus,

sect.

Secl. 17. A nemine adhuc Interpretum intellectis verba, καὶ πῶς παραληφθεῖσα ἢ τῷ πανουργεῖν τέχνῃ τοῖς ἀλλοῖς καὶ μεγέθει, emendatione, παραληφθεῖσα, scite et commodè explicat. Nempe ut verbum sit παραλεῖφειν, occurrenti apud Aristotelem in Rhetor. III, 4. quod significat *illud* oblinere, non παραλείπειν, ut adeo hoc denotetur: *spoliare verborum fraudes obtendere et oblinere.*

Secl. 22. προεσιβਾਲε γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ φόβου, recte videtur habet: *Exorsus est statim ab ipso metu.* Sicut et nos intelleximus in recensendo Cl. Mori nostri Longino, in Acl. Erasm. anni MDCCCLXVIII, p. 519. Ac in alijs etiam quibusdam ibi notatis, nobiscum facere Cl. Toupium gaudemus.

Secl. 23. Neccessariam non putamus correctionem, pro ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον παρατηρήσεις ἀξίον, legatur ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον παρατηρήσεις ἀξίον. Frequens enim est enallage numeri omnibus scriptoribus, et hic de vi nominum in plurali positorum cum maxime agitur, unde ipsius Longini oratio facile ad hunc numerum delabi poterat.

Secl. 28. per Θήλειαν νόσον, aliud Herodotum, aliud recentiores intellexisse, notat. Cum sibi citatis comparatur Ern. Gotzl. Bosii, Viri Exc. et Exper. Prolusio de Scytharum νόσῳ Θηλείᾳ, ad illustrandum locum Herodoti, anno superioris 1778. Lipsiae edita.

Secl. 31. e corrupto πικνύματα scite fit ποικιλύματα. Mox autem Secl. 32. de elegantissimo verbo, et a nemine Interpretum intellecto, ἐπιπροσθεῖν, disputatur, ac ἐπιπροσθεῖν τῷ πληθεῖ τῶν τροπικῶν docetur esse, *adornare tropis, obnubilare et abscondere.* Est enim, non proruere, sed *congere.* Suidas: ἐπιπροσθεῖν ἐπικαλύψαι. Cum alijs rarioribus habet Philo de Spec. Legg. p. 744 qui locus simul emendatur: μηδενὸς ἐπιπροσθεῖντος ἢ λίαν τὰ παλαιά, ἀλλ' ὡς ἐν αὐτοῖς καὶ παλαιὰ ὁλοσὸν ἀναφαίνοντι. Apud Plutarchum occurrenti Audir. p. 41. non intellectum est ab Reiskio, Apud eundem quoque ἐπιπροσθεῖν, oblegumentum, existat. At enim sciendum est,

est, Cl. Morum nostrum agnouisse iam pridem et retractasse errorem de hac verbi significatione dixisse in Act. Eruditor. anni ciccclxxvi. p. 88.

Ibid. τὸν γε μὴν σπληνὰ τῶν ἐντὸς μαγειῶν. Sic enim Cod. Vat. edidit pro μαγειρεῖον. Idem autem μαγειῶν esse dicit quam ἐκμαγειῶν, de quo merito aliquis dubitet. Neque enim quod ἐκμάττεσθαι et ἀπομάττεσθαι frequentatur, ideo dicendum μάττεσθαι quodque in usu fuisse, quod secus est. Exempli quoque allata ἐκμαγειῶν tantum illustrent, vno excepto in Anthol. lib. 6. p. 571. τὸν τε μαγῆα Σκόργον.

Sect. 34. Vocem εὐγένεια, frustra suspectam Ruhnkenio, qui ἐμμέλεια legebat, recte tuetur Photii Bibl. p. 529. et Quindilianii X, 1. locis. Nimirum, ut nobis videtur, ἐμμέλεια est *dicacitas*, quae potest esse etiam seruorum et ancillarum, et aliorum de plebe hominum; εὐγένεια habet *sales* et *iocos liberales*, quibus vtuntur et delectantur ingenui, et rebus optimis instituti.

Sect. 35. editum est: καὶ ποταμὸς ἐνίστε τῷ γηγενῆς εὐαίῳ καὶ αὐτὸ μόνον προχέουσι πυλῶς. Eleganter. In altero haerebat Ruhnkenius, qui αὐτοχθονος legebat. At αὐτὸ μόνον defendit Toup. et vertit, *fluvius subterranei istius et puri pati ignis*. Iuuat hoc confirmare loco Philonis de Agric. p. 193. αὐτὰ μόνον τὰ ἐπιγῆδεια, non nisi necessaria. De αὐτῷ μόνον alibi exiit, ad fragmenta Longini p. 248. Ac de eleganti hoc Graecismo, ad vindicandum Hesychii locum contra Pauum et Doruillium Vann. Crit. p. 269. disputatum est ab Abreschio, Dilucidatt. Thucyd. p. 56. Nobis videbatur adhuc corruptus esse Thomas Mag. v. Βασίλεια, et ibi pro αὐτὸ μόνον legendum αὐτὸ μόνον.

Sect. 36. verba ὑπὸ τῷ φθόνῳ παρὰ νοίας ἀλῶναι, a nequie Interpretum intellecta, docet significare, *ab ipsa Inuidia Clementiae argui*. Elegans hoc quoque, vsitatum autem Graecis, ut exempla declarant. Eiusdem generis est Sect.

39. ὅσα γε τῆς θεωρίας ἢ ἡμῶν ἐφικτά. Cum *θεωρία* sit institutum, argumentum, vertenda sic ista: In duobus libris sanctis exposuimus quantum huius argumenti nobis erat perspectum. Ibid. κρείσσει καὶ μίξει τῆς συμφωνίας, recte scripsit κρείσσει καὶ μίξει. Nisi fortasse κλάσει cf. Sect. 41. ῥυθμὸς κακλασμένους λόγων, et Philon. de merced. meret. p. 862. κλάσεις ἐμμελῶσαι φωνῆς, in quibus impegit Mangeius.

Sect. 42. τὰ ἐκτάδην ἀπόψυχα τὰ γὰρ ἀκαίρον μῆκος ἀνακαλέμενα. Locum iquinatissimum ita dedit: δῆλον δὲ ὡς ἑμπλοὴν τὰ ἐκτάδην ἀπόψυχα, ἅτε παρὰ μῆκος ἀκαίρον ἀνακαλέμενα. Constat autem, ea quae nimis extenduntur esse frigida et emortua, quippe quae ob intempestivam longitudinem relaxentur. παρὰ est propter, ut παρὰ τῷτο 1. Cor. 12, 15. propterea.

Sect. 43. λόφους ἀντωθυμένους. Dedit *αντωθυμένους colles tumulosque congestos*. Sed nonne eandem sententiam refert *ἀντωθυμένους*? colles prominentes vertimus in Actis hisce iam memoratis a. c. i. c. c. l. x. p. 520. In hac ipsa sectione extrema dedit: Ἀλλὰ γὰρ ὅτι ἐπ' ἑδῶς ἐπείγει τὰ μικροποῦν διασθμῶν, e yestigiis MSS. Par. et Vat. ὅτι ἐπιδύς ἐπείγει. Sed haud necesse est ea, quae orationem deturpare solent, particulatim enumerare. Οὐκ ἐπείγει, ὅτι κατεπείγει, et ὅτι ἐπείγει, esse nihil necesse est, item τὰ κατεπείγοντα denotare necessaria, exemplis allatis patet. Sane hoc elegantius quam vulgatum est, e quo tamen Pearcius hanc quoque versionem formavit: Sed enim non necesse est, singula quae minuant orationem enumerare.

Toupius igitur non omnes varietates librorum, quos sibi ad manus fuisse memorat, enōtauit, nec separatim eis locum dedit, sed notis intermiscuit. Texta verborum plerumque ad eum modum formavit, quem in notis preponit. Quod, etsi audentis et fiducia artis elati esse videtur, tamen arbitramur et fatemur, eum critica potestate non cupide et libere, sed moderate usum fuisse. De fragmentis quoque

Loq-

Longini, ab aliis editoribus fere neglectis, bene meritum est. Ad ea §. 7. constituit etiam verba Scholiastae ad Aristophanis Nub. 263, τὸν δὲ αἴτιον προσέχεται ἐπὶ αἱ νεφέλαι τῶν. Μερικοὶ φιλοσόφων λόγοις, sic: τὸν δὲ αἴτιον προσέχεται ἐπὶ αἱ νεφέλαι τῶν μέγ' ἢ κατὰ τὰς φιλοσόφων λόγους. — Μερικοὶ certe philosophi non commode dicuntur.

Cæterum hæc quoque, cum aliis Graecorum auctorum editio nibus in Britannia natis, commune habet hoc, ut in ea insint crebrae mendæ typographicæ. Quod diximus, item affirmavit et probatum dedit Reiskius, in præfatione Dionysio Halicarnassico præmissa.

IOANNIS IACOBI REISKE. CONIECTURÆ IN:
IOBYM et PROVERBIA SALOMONIS, cum eiusdem

Oratione de studio Arabicæ linguae.

Lipsiæ typis Guil. Gottlob Sommeri MDCCLXXIX.

22. plagg. octonia.

Pietati, amor coniugali, nulla factorum vi extirpando, studioque litterarum singulari, quo ornatissima vidua Reiskii perpetuo incensa flagrat, ut alia scripta Viri Celeberrimi polthuma, ita et hoc Opusculum debemus, quod non modo continet Coniecturas, ut titulus libri præ se ferre videtur, sed etiam explicationes atque illustrationes, ex nullo alio fonte quam ex Arabica lingua ductas, cuius amor Vir summus ita indulsit, ut solum ope harum literarum, atque criticæ, vel corrigendi licentiæ, veram reperisse auctoris sententiam sibi videretur; cum plurimi lobi interpretes

hoc unum egerint, ut auctor suus ludibrio *taullatoribus fieret, ut cloaca nugarum, vortex barbariei, et insaniae videretur.* Nec sane negandum est, multos interpretes in expediendis huius libri difficultatibus haesisse, quod tamen non tam incitiae linguae Arabicae, cuius dialecti ope etiam multi veterum, sine ulla vero iactantia, vsi sunt, quam potius antiquitati libri, eiusque scribendi generi, formae orationis dialogicae, carminis rationi incognitae, aliisque fortassis causis tribuendum esse videtur. A Capite III, v. 3. ad cap. XLII, 6. metricam esse orationem, ex sententia Hieronymi Praefat. in Iobum, hexametris versibus constantem, et veteres, et recentiores cum Iudaei, tum Christiani consentiunt. Quum permulta Arabicae linguae vestigia in libro Iobi reporianantur, adeo ut sint qui vel Iobum ipsum, vel quendam amicorum, fata sua Arabicis literis tradidisse sibi persuadent: b. Reiske hoc sibi agendum putavit, ut hebraicas voces Iobi cum Arabicis verbis compararet, Arabicae linguae ope sensum, qui sibi videretur, erueret, quomodo legendum quoque suspicaretur, hic et illic traderet vsus, ut fatetur, nullo alio adiumento, quam Schultensii Commentario. Coniecturarum eius atque observationum quaedam exempla dabimus, ut cognoscatur, quam rationem b. Reiske in interpretando secutus sit, qua in re se noluisse Theologum, sed modo Criticum agere, profitetur. Capite III, a quo initium cepit explicandi Iobi, versu 3. legendum ipsi videtur *אִמִּי חִרָה גִבֹּר* *nox, qua concepit mater mea virum nobilem et honestum* mutato Pyl in Kal et voce אִמִּי absolute posita in אִמִּי. Verba versus 4. אֱלֹהֵי דִרְשֵׁהוּ possunt duplici modo exponi vel illo consueto *non requirat eum Deus* ut aegrum desperatum, vel *dies hic fiat caligo, quam non deleat, et detergat deus.* Versu quinto צִלְמוֹת non est composita vox, sed unica, כְּמִרְיִי vero sunt *calyptrae noctis* vel *sublustrae tenebrae* colorem mustelinum habentes τὸ ἀμφίθυλον τῆς νυκτός, septimo versu comparatur natalis Iobi cum

cum dura filice: *Ut dura flex surda et muta est, sic ille dies non edat iubilos, non audiat.* גלמוד notat omne solidum ל enim insertitium est. Si conferantur loca Iobi XV, 34. et XXX, 3. ubi Graeci interpretes utuntur vocibus ἀκατος, ἄγανος, his quoque vis huius vocis גלמוד confirmari posse videtur. Bestiam *Leviathan* dictam, qualiscunque fuerit quod non est huius loci disquirere. b. Reiske versu 8. abesse iussit legens לך לוויתן reddensque. *qui parati sunt ad volutandum in pulvere et coeno cinnam ornabilem, vel crinium vel florum.* Iobi XVI, 15. יעצי ארץ v. 14. sunt ἀνταρρύγχοι oratores et נגש v. 18. notat *trusorem, impulsorem* qui mancipia ad opus vel ad catastam pellit כי v. 24. saepissime in hoc libro reddit beatus Reiske per *Ecce* vel *heu*, quia respondet

Arab. حى particulae exclamandi. Capite IV, v. 9. Reiske coniicit legendum כחך בעתה כי ecce *incurSAT in te terror* vt et v. 13. vult legi בשעמי in *dementari me, in turbatione mea propter visiones.* Versu 14. קרנני aut est *frigidum me fecit* קרה frigus aut est pro קרני *contudit me* alternantibus ע et נ. Versu 19. videtur ipsi legendum עש מלפני *qui contoruntur ab ore tinea* proprie ab eo, quod ante est tinea i. e. a tinea et משים vel est אמש *absque dante respirare* et si sic explices, pertinebit ad יכחו vel quod rectius שום *absque vt quis solutis vinculis libere pastum ire finat* et tunc ad sequentia pertinebit. Verborum capite V, v. 5. sic legendorum יקחר ואלם צנים ea videtur esse sententia: *et robur, dititias eorum, capiebant negri, miseri, pauperes et ha peribat seledissimum et purissimum opum ipsorum חוצות* v. 10. sunt vel piscinae, stagna vel loca depressa, vall. s. Vox שום v. 24. vel cum שוט flagellum comparari pote, stvel cum שטר *effrenis grassatio* vel cum שטר *effrit, combussit.* Versui 24. is sensus tribuitur: *Et scies (absens in itinere) tentorium tuum vel et familiam tuam sortam tectam esse, vel et, et quiesces, tranquillu eris, respicies ad fossam tuam* i. e. domum retro meabis, requires eam post absentiam aliquam, et non

aberrabis, non frustra requires eam versus vero extremus sic redditur *Ecce hoc est, quod in penum nobis recontideramus, (haec est sapientia, quam traditam a maioribus fida seruamus aure) sic est quod audisimus.*

In sermone Iobi quiritantis de inhumanitate amicorum spemque melioris sortis capientis: cap. XIX. Reiske v. 3. pro *וְחִכְרִי* māuult legi *וְחִכְרִי* *risamini mecum* et v. 5. pro *מִמֶּנּוּ* legi *מִמֶּנּוּ* hoc sensu. *An funes contra vel supra me torquetis, an argumenta litis contra me intendetis* Fumis est Arabibus symbolum omnis eius, per quod ad optatum finem perueniri potest: hoc igitur loco omnis causa, et praetextus, quo tanquam fune aduersarius implicari ac prosternei potest. Versu 10. legendum videtur *וְיִסְרֵנִי* quod est vel depilat, deglaxat vel denudat ossa mea *וְיִסְרֵנִי* ut nudus sceleus adstem. Versum 25. et seq. si ex Arabismo conuertantur hunc dare sensum b. Reiske, de resurrectione mortuorum cogitasse Iobum negans, docet: *Quis efficiet ut videam meam foueam et ut posterus posterior aetate quis super tumulo meo stet i. e. utinam mortuus sum. Et quis efficiet, ut postquam deus fuisse contusa est per hunc morbum cutis mea, et carnosae meae partes disfluxerunt a se inuicem et ab ossibus abstesserunt, vidram deum, qui dirimat meam litem, contempler, ego, conspiciam mihi meos ipsos oculis lustrem, non alius.* Voces vero priores v. 26. sic constituit *וְיִסְרֵנִי וְיִסְרֵנִי וְיִסְרֵנִי* atque de voce *וְיִסְרֵנִי* consulere iabet locum Prouerb. XXX, 27. quo et nos ipsi iubemur relictis Iobis quasdam coniecturas b. Reiskii e Prouerbiis laudare, atque in conspectum proferre.

Vt ex praefatione ante hos triginta annos scripta intelligitur Commentarius Schultensii in Prouerbia Salomonis tum modo natus, atque recens, huic libro natales dedit, atque Viro maxime industrio vires suas primum in Prouerbiis Salomonis tentandi commodam occasionem praebuit. Quam enim Vir doct., Schultensiani libri et virtutes et defe-

ctus

Itus ipse Aëlis Eruditorum anni quadragesimi noni mensis In-
uarii commemoraret: multa diligentiùs perscrutatus est,
quæque ibidem dixit, hic digito modo attigit. Sic cap. VI,
v. 3. pro *לרדב* legendum esse monuerat *לרדב* f. e. *multipli-*
ta tuas cogitationes, versa tua consilia in omnes partes,
quæ explicatio, vt nos quidem videmus, et huic loco con-
uenit, et haud longe quaesita videtur.

Quum b. Reiske Cap. XI, v. 3. *יסלף בנדים שדום*
legendum putat, priori substantiuo in verbum, extremo
Verbo in substantiuum mutato, hoc sensu, *studium omnia*
peruertendi prauaricatores peruertet (a via abducet) non re-
spexisse videtur morem scriptoris vtrumque membrum vo-
ce eiusdem generis finiendi vt *ה. ל. ל.* sibi respondet *שדום*
et *תנחום*. Versu 21. eiusdem Capituli *לד רד* recte explica-
ri a filio ad nepotem, ab hoc ad pronepotem, intelligitur ex
oppositio *ד. ו. ו.* Quod versu 22. *וסרת טעם* et *וסרת טעם*
significatione non differunt: non erat, quod Reiskius re-
ceptam lectionem sollicitaret, vt et v. 27. *יבי* pro *יבקש*
reperiet, *ילקש* legendum arbitratur. Capite XI, v. 19.
b. Reiske pro *צדק יגיד* mauult legi *צדק* vt respon-
deat *ע. שקרים* et quæ tamen correctio haud videtur ne-
cessaria, cum *אמונה* (*אשר*) opponi videatur *ע. שקרים*
et *צדק* et *שקרים* et *אמונה* et *צדק* ac
bene sibi inuicem respondeant. Vocem *יבדא* v. 23.
eo sensu accipi posse docetur, quo Arabes dicant *قرا* *deri-*
uare aquam in lacum, vt os *stulti sit quasi lacus in quem e pe-*
store suo deriuat omnem futilitatem. Magistamen cuperet le-
gi Vir doct *יבדא* i. e. *exarsuat suas quisquilias*. Ex Arabi-
ca lingua illustrantur v. 25. *דאנה* vt notet obnubilationem,
caliginem c. XIII, . 2. *דמש* desiderium cupiditas v. 9. *ישמה*
idem ac *alte se eleuabit* v. 19. *ברוח* suis terminis et repagulis
inclusum desiderium v. 33. *רב* saepe est i. e. o quam multi sunt
comedentes vt alia taceamus. Nolumus enim in his diutius
morari certo sperantes, fore, vt multi et litterarum sacra-
sum

rum recte intellegendarum cupiditate allekti, et fanga doctrinae Reiskianae commoti, hunc Commentariolum legendum ipsi, atque examinandum, arbitrentur. Subiuncta atque adiecta est huic libello Oratio studium Arabicae linguae commendans, quam Reiskius die vigesimo primo mensis Augusti anni quadragesimi octavi huius seculi Professionis Arabicae linguae extraordinariae adeundae causa in consessu Doctorum recitavit, in qua etsi non scribendi elegantia, non dicendi vis, diffusae tamen doctrinae copia cernitur. Causis enim nonnullis neglecti studii Arabicarum literarum enumeratis, Vir Cel. hoc agit, ut quanti fructus, quantae utilitates, quanta commoda in eos redundent, ostendat, qui cum sacris litteris recte interpretandis dant operam, cuius rei Pocokius, et Schultensius egregia documenta dedere, tum qui de iure respondent, historia imperii Saracenorum rerum politicarum studiosis maxime fructuosa, tum qui in arte Medica docenda exercendaque versantur Arabum genti universa chymia pharmacia et parte non contemnenda in aeternae medicae in acceptis referenda, tum denique qui ad mathesin, geographiam, historiam et poesin vel discendam, vel docendam naturae impetu, ingenique felicitate feruntur, Arabibus in hoc literarum genere nisi excellentibus haud tamen plane nihil praestantibus. Quamvis igitur studium linguae Arabicae non sit multorum, nec lucrosum, nec facile: tamen est honesto animo dignissimum, atque dolendum, non vidisse b. Reiskium, quae sub finem orationis optaret: *Vtinam enim scribit excitaret alium providumque rebus humanis numen opulentum. aliquem et liberalem Musagetem qui opes — coemendae impenderet bibliothecae codicum manuscriptorum Arabicorum, et erigendae typographiae Arabicae qualis olim Romae fuit instituta, ex qua ut alios taceam ignobiliores, Aulenna, et Geographus Nubiensis prodierunt: Vtinam Lipsia nostra, nisi opulentae, certe eruditae Germaniae caput vixillum tolleret ceteris orbibus omnisque, generis bonae*

fi.

*libros Arabicos tanquam ex diuina cornu Copiae profus
deret.*

At ne longiori mora lectorum patientia abuti velle vi-
deamur, laudanda quoque paucis videtur Epistola huic li-
bro praemissa quam b. Reiskii vidua *Pietro Friderico de*
Salm, Cubiculario primi ordinis in aula Danorum regis,
grati animi testandi causa scripsit. His enim literis venu-
stis, nec foemina docta indignis, cum defuncti mariti vel po-
tius amici, quo nomine ipsi, ut placuit, tum suo nomine gra-
tias agit, gratamque beneficiorum memoriam nunquam se-
de deposituram spondet. Scribit vero, malumus enim orna-
mentum Reiskiae, quam nostris vethis, ut piis manibus viri
nostris, quasi iusta facis, et insigni pietati quasi inferias
reddere solitus, et comparatis aere non exiguo omnibus,
sed tantum editi in pluitis meis resarent, foetibus in-
genui Reiskiani, iisque in amplissima bibliotheca Tua repositis,
non et tibi soli aut tuncis seruiant, aut per cancellos tantum spe-
ctentur, sed in omnium usum, praesertim Tui similitum, seruiant,
et hanc partem harum lucubrationum publici iuris facere con-
stituit. — a me Tua erga me insignis gratia extolli et
explicari satis non potest. Tu enim Musas meas humi
repere, et cum rerum inopia consiliari noluisti, tu pectus sollici-
tum de futuro, tacitis leuatum curis, consolatione sustentasti non
parua, tu vixquam pensione annua instruxisti munificer, de quo
mihi vehementer gratulor. Gratulamur et nos dignissimae
Reiskiae de hac singulari felicitate, optamusque, ut omni-
bus probis atque honestis viduis doctorum virorum, quibus
inopissime cum paupertate conflictandum est, tales obui-
ant patroni atque tutores.

Johann Heinrich Lambert — Pyrometria, u. s. w.
h. e.

JOHANNIS HENRICI LAMBERT, nuper Soc. Scien-
tiar. Berolinensis Membri ordinarii, etc. Pyrometria:
cum tabb. aer. 8.

Berolini, apud Haude et Spenerum, Alph. 2. pl. 3. in 4.

Diu expectatum hoc immortale opus patientiam erudito-
rum exercuit; viginti enim fere anni praeterlappi sunt
ab edita photometria, quae quasi prodromus spei tum fa-
cerat orbi erudito, fore, ut suo tempore ederetur pyro-
metria. Sed quamvis iusto forte tardius celeb. auctor, quam
vel ipse proposuerat, nomen contractum dissiuere, tardi-
tatem tamen abunde compensauit grauitate atque praestan-
tia doctrinarum. Est naturale quoddam vinculum, quo pyro-
metria photometriae iuncta, multarum rerum explicationes et
demonstrationes ex eadem repetit: quod etiam reliquis ma-
theseos vtriusque disciplinis familiare est. Multa occurrunt
in scriptis Philosophorum ad pyrometriae spectantia, di-
spersa tamen, nec omnia certa, ambigua multa, non rite
suis gradibus determinata vel vitio praecipitationis, vel et-
iam instrumentorum admodum rudum. Plura autem
praestitit Lambertus, quam ut ista omnia in formam artis
colligeret; et collegit profecto ita, ut profundissimi Geo-
metrae acumine inueniendo augeret. inuentis aliorum apte
committeret, certa incertis substitueret, et impenetrabili
caligine ineluta retegeret. Cum inter experimenta in-
stituta, vel inuisis nobis et inscis etiam subinde inaequaliter
admodum operantes causae sese insinuant, fieri profecto ne-
quit, quin multum a calculo recedant phaenomena, neque
adeo

adeo expectationi respondeat euentus; quo quidem casu suo officio satis fecisse censendus est experimentator, si anomaliarum nodum inexplicabilem vel indicauerit, vel scite praesciderit. Atque ut a vulgaribus ordiamur; quis usquam demonstrauit, calorem et lucem ab vnica causa venire? non enim haec duo vbiuis in comitatu sunt, sed seiuncta comparent, ita vt sentiatur calor sine luce, lux sine calore. Quamobrem a genuinis principiis et legibus Philos. experimentalis non recedit, nec entia praeter necessitatem quod dicitur cumulat, qui non ex vnico fonte lucis calorisque explicationem sumit; quam viam, teste Plutarcho, nonnulli antiquiorum Philosophorum tentasse dicuntur.

Corporum ambientium nec frigus, nec calorem, proprie loquendo sentimus, quamuis ex sensu frigoris aut caloris, quo membra constringuntur vel extenduntur, ratiocinando colligamus, corpora extra nos posita frigida vel calida esse, hocque iudicium sacpissima sit vitium subreptionis. Acutissimus auctor huius obseruationis inter experimentandum tenacissimus fuit adeo, vt in designandis caloris gradibus non vnice spectaret qualitatem corporum, sed simul ad utramque circumstantiarum coniunctionem attenderet. Effectus caloris maxime conspicuus est in extendendis corporibus solidis aequae ac fluidis, ne aeris quidem excepto, qui calore sese insinuante maximis etiam pressionibus resistit, hisque remotis quauis versus expanditur. Patiuntur talem expansionem metalla, vitrum, Mercurius, oleum, aqua, Spiritus vini, aliaeque fluida, diuersis tamen legibus, in quibus detegendis Lambertus multum laborauit, licet difficultate rerum impeditus omnia ad liquidum non perduxerit. Vtitur vero imprimis hoc effectu caloris non tantum in cognoscenda spatiorum, per quae diffunditur calor, diuersitate, verum etiam in determinando quolibet gradu ad arbitrium. Et profecto, huic rei iam olim Philosophus aet. visus fuit ac-

commodatissimum: adminiculum, qui etiam occasionem praebeuit inveniendorum thermometerum, quorum usus satis etiam inter non eruditos iam pridem innouit. Itaque accuratam thermometerum historiam dedit b. auctor, aalemque theoriā philosophicā, quae et ambiguitati graduum: consolèret, et a rigore geometrico quam fieri posset minimum aberraret. Res est profecto admodum intricata, cum rectitudo thermometerum indicis fere ab accurata solutione quaestionis: num scilicet aequales extensionis gradus, aequales semper caloris gradus indicent? pendeant. Quoniam autem in soluendā hac quaestione res tota rediit ad certum medium: communicandi thermometer aequales caloris gradus, temporis partibus aequalibus, visus fuit celeb. Lamberto sol meridians ad hoc cognoscendum optimus. Itaque radiis solaribus exposuit thermometerum Spiritu vini repletum, designaturus eius adensionem singulis minutis; cumque liquor primo minuto adscenderet ad 1¹ iam proxime sequentibus ad quartum decimum contigisset.

8.

menter decresceret, ita vt proxime ante vltimum minutum altitudo esset: 2° tantum; pateretque, hanc inaequalitatem a

5.

calore solis eodem manente toto experimenti tempore nullatenus esse deriuandam. Prona hinc fluxit conclusio: thermometer apricanti maiorem a sole fuisse communicatum calorem, quam aëri, quandoquid in thermometer aliud in umbra haerens, intra idem 14. tempus, ad insensibilem fere altitudinem adscenderat.

Quia corpus quoduis, aëre calidius, necessario pedetentim frigescit; euidens sane est ratio, cur Spiritus vini in thermometer Lambertino singulis minutis non v. isformiter extendebatur, atque successiue singulis temp. sculis tanto plus caloris perderet, quanto maior fuerat ante communicati caloris

loris gradus. Calculus inde enatus primum quidem experientiae non satis respondit; tandem vero, tubo ab afferculo remoto, parte superiori aperta, globoque circumiacentia corpora non tangente, experimento repetito magis eidem satisfecit. Quod ad legem fundamentalem; unde omnis ratio de communicatione caloris est pendens; attinet, quacumque statuit, calorem singulis minutis ex frigescente corpore effluentem esse eius calori quem habuit proportionalem: de eius veritate et naturali euidentiâ priusquam legisset opuscula Newtoni, sciretque, hunc Philosophum eiusdem principii eperimentando iam pridem usum fecisse; adeo persuasus erat ut tum de eius demonstratione condenda nec cogitaret quidem. Et quamvis eruditus Amontôn acerbo admodum animo experimenta Newtoni censuerit, nihilo tamē secius Lambertus noster, ea quam inuit via, acriter perrexit, docuitque modum et conditiones explicandae eius legis, cuius explicationem diductiorem ab eius sequelis petiit.

Idcirco ergo simplicissimum casum enoluit, quo globus non adeo magnus, materiae fluidae, qualis v. c. aër est, impositus, successiue frigescit. Atque hic ex mento auctoris potissimum excessus caloris in globo pedetentim evanescens in censum trahendus est. Quod si iam hic excessus caloris, ponatur $= y$, eius vero tempus exprimat per t , ac quovis alio tempusculo $= d t$; exeat ex globo caloris quantitas $d y$; tum, si quantitas $d t$ sit constans, vi vniqus legis fundamentalis etiam $d y$ y constans erit. His ergo ita constitutis, oritur aequatio $= d y = d t$, in qua formula

$$\frac{y}{T} = \frac{d t}{t}$$

quantitas T homogēnea est: numeratori $d t$. Poteest valor quantitatē y per ordinatas lineae logarithmicae exhiberi; cuius subtangens sit $= T$, abscissae vero $= t$; unde etiam assumto valore $t = 0$, $y = v$, sequitur sponte fore:

$$X \ 3)$$

$$1 \ v$$

— s: T

$$\frac{1}{Y} = \frac{t}{T} \text{ ideoque } y = \pi. s$$

Iam superiori seculo magnus Neutonius assumpsit, quantitatem $d y$ quovis tempusculo ex corpore calido ex-
euntem sequi superficiem corporis, y vero semper sequi
spatium corporeum, esseque ideo y in globo in ratione cu-
bi, $d y$ vero in ratione quadrati diametri. Hanc senten-
tiam Lambertus veram quidem esse dicit, at non negle-
cta conditione diffusionis uniformis caloris per corpora,
quod nonnisi in globis minoribus, quales fere sunt thermo-
metrorum, accidere solet: quodsi contra corpora non sint ad-
modum irregularia, homogenea tamen, neque summus pe-
tatur rigor, poni posse, *subtangente refrigerationis esse in
ratione directa spatii corporis, atque inversa superficierum, immo
subtangente calefactionis aequalem esse subtangenti refrigera-
tionis.* Quodsi calor ex igne in adjacentia corpora transeat,
atque ob interruptas eius operationes communicati caloris
gradus successue iterum in ambientem aerem transeant;
iam utique variatis circumstantiis diversus calculus ad phae-
nomenon rite intelligendum instituendus est. In huius er-
go rei usum Lambertus condidit formulam $d y = n dt \frac{y}{T}$

in qua y calorem corpori, elapso tempore t communicatum,
 n gradus caloris ab igne venientes, $n dt$ autem calorem
tempusculo dt respondentem, denotat. Quodsi in hac for-
mula n sit quantitas variabilis; omnes utique sub se comple-
ctitur casus inaequalis calefactionis, patetque, posito $d y = 0$
aequationem $y = n T$ exhibere Maximum caloris. Nec
minus eadem evidentia, adhibitis integrandi legibus, forma-
tur aequatio, ex qua directe colligi possit, fore hoc casu cale-
factionem prorsus eandem, quae fuisset, si corpus in aëre calore
 $n T$ modificato incalisset.

Quod.

Quodsi contra quantitas n fuerit mutabilis, ut proinde ignis seu sol aequali tempore non aequales caloris gradus corpori communicet, potest n iſtar functionis ipſius t conſiderari; atque eatenus quantitates variables facile ſeparantur, ut adeo obtineatur aequatio

$$Y = (S a e t d t + A) \frac{e t}{T}$$

ſitque caſus ſimpliciſſimus hic, ad quem quadret formula Lambertiana $n = a + b t$; ex qua ſequitur vim ignis augeri, vel etiam decreſcere ſecundam progreſſionem arithmeti-
cam, pro quo quidem caſu valet integrandi formula ab au-
ſtore adhibita.

$$y = a T - b T^2 + T b t - (a T - b T^2) e - t \frac{e}{T}$$

Calor continuè ex corporibus effluens propemodum eas leges ſequitur, quas lux in omnes partes ſeſe diffundens, atque hinc factum eſt, ut auctor analogas quasdam propoſi-
tiones ex photometria aſſumptas experimento inſtituto fir-
maret; earumque uſum in cognoscenda caloris diffuſione de-
monſtraret. Adhibuit vero quinque thermometra, diſpo-
ſuitque ita, ut globi pede rhenano muruo diſtarent, ac tan-
dem, batillo adhibito, ſequentem condidit tabulam, in quam
referret diſtancias centrorum a foco, quadrata diſtantiarum,
ac rationem inverſam

Distantiae Digit.	Quadrat. dist. nr.	Inuers. rat.
12, 62	159, 3	1, 0000
23, 05	531, 3	0, 2998
34, 51	1191, 3	0, 1337
46, 25	2139, 3	0, 0740
58, 10	3375, 3	0, 0472

thermometra non erant repleta mercurio, sed Spiritu vini, debebantque ideo vel maxime magis a batillo remoueri. Caeterum diametri globorum notantur numeris 8, 3, 5, 2, 6, 8, 6, 1, 9, 5. Altitudinem vero Spiritus adscendentis sequens tabella sistit:

Tempus.	I. Therm.	II. Therm.	III. Therm.	IV. Therm.	V. Therm.
2" 16'	0, 0	0, 0	0, 0	0, 0	0, 0
16	0, 2	0, 1	0, 1	0, 0	0, 0
17	1, 1	0, 7	0, 2	0, 1	0, 1
18	2, 2	1, 2	0, 3	0, 2	0, 2
19	3, 2	1, 6	0, 4	0, 3	0, 3
20	4, 2	2, 1	1, 6	0, 4	0, 4
22	5, 8	2, 7	0, 0	0, 5	0, 6
24	8, 6	3, 4	1, 3	0, 7	0, 7
26	10, 9	3, 9	1, 6	1, 0	0, 8
28	12, 5	4, 3	1, 9	1, 2	0, 9
30	13, 7	4, 7	2, 1	1, 3	1, 0
32	14, 5	5, 1	2, 4	1, 5	1, 1
34	15, 2	5, 3	2, 6	1, 6	1, 2
36	16, 0	5, 4	2, 7	1, 7	1, 3
38	16, 0	5, 4	2, 7	1, 7	1, 4
40	15, 7	5, 2	2, 8	1, 8	1, 4
42	15, 9	4, 8	2, 7	1, 7	1, 4

Quamuis

Quamvis vis caloris, ob multifarias minusque praevalentes causas concurrentes, infinitis etiam mutationibus obnoxia est; idem tamen gradus caloris tanto operatur vehementius, quanto est aer densior quem permeat: cuius quidem euentus miri rationem beatus auctor exinde deriuat, quod partes corporis communicatum a particulis igneis ictum propagent, atque adeo quasi multiplicent. Intelligi hinc porro posse asserit, qui fiat, ut communicando corporibus solidioribus calori aequali, minor particularum ignearum quantitas sufficiat, quam quae requiritur, si corpora fuerint rariora. Compluribus scriptoribus iam olim haec veritas innotuit, erantque, qui eam ad formandam proportionem geometricam, experientiae repugnantem, adhiberent, ideoque putarent, quantitatem particularum ignearum, esse in ratione soliditatis corporum reciproca. Itaque peropportune monuit auctor, vires corporum, quas cohaesivas dicunt, magis in censum trahi debere, quam ipsam soliditatem. Inuenit videlicet, existente ubique calore aequali, quantitates particularum ignearum in massa mercurii vnus digiti cubici, spiritu vini, atque aqua, esse perpetuo in ratione numerorum 4, 6, 7. Licet etiam saepissime quantitas caloris cum particularum ignearum quantitate reapse coincadat, nihilo tamen secius, monente auctore, multi sunt casus obuii, quibus haec duo distinguere permultum interfit. Et profecto, methodus, qua hoc discrimen, quod paradoxum videtur, comprobauit, tantum habet acuminis et elegantiae, ut ingenio sui auctoris perfecte digna censi debeat. Atque intelligentia eius discriminis in his potissimum momentis cernitur: duorum corporum homogeneorum, inaequalium itamen, eodemque caloris gradu assumpto, maior nihilominus plus caloris continet minori; ac quamvis caloris vis in utroque eadem prorsus sit, quantitatem tamen caloris crescere in ratione voluminis corporum, euidenter patet. Contra si corpora homogenea aequalia, inaequali imbuta fuerint calore, quantitas calo-

caloris hoc quidem casu utique eius vi proportionalis erit. Quodsi ergo duorum corporum A et B caloris quantitates denotentur litteris Q et q, atque V et v designent operandi modum, M vero et m corporum A, B magnitudines; orietur sua sponte analogia; $Q : q = V : v$, in qua ratio postrema composita est.

Cum vero corpora fuerint heterogenes, eadem quidem adhuc obtinet ratio, tantum eo casu, quo transitus fit caloris ex corpore in corpus, ad inaequalitatem operationis seu effectus animadvertendum est; igneae nimirum particulae proprie tantum transeunt, quae non promiscue in quibusvis corporibus eandem vim conservant et exerunt. Consilium itaque acerrimi auctoris eo tendit, ut quantitates particularum ignearum seorsim calculentur, eumque in finem adhibeantur corpora, in quae eiusmodi particulae sese insinuarunt. Quia corpora calore extenduntur, oportet utique spatium inibi occupent particulae igneae, videturque haec ipsa nova extensio eadem cum spatio ab occupantibus particulis igneis repleto, adeo ut si triginta digiti cubici spiritus vini accedente calore extenderentur ad triginta et unum digitum, spatium ab igneis particulis occupatum, unius sit digiti, possitque saao sensu dici massam, seu quantitatem igneam efficere unicum digitum cubicum. Aliter longe comparata res est mutato corpore. Dum nimirum eadem particulae igneae mercurium permeant, vires earum duplum propemodum augentur, quo fit, ut idem digitus cubicus massae igneae in hoc fluido comprimatur fere ad 9 digiti cubici. Similes observationes etiam suppedi-

40

tant alia corpora, et b. Lambertus mutabilitatem eiusmodi eventuum rationem reperisse sibi visus est in elasticitate particularum ignearum vicinius, secundum vires cohaesivae corporum diversas, etiam ipsum spatium necessario di-

neg-

verum esse debet. Quod iam adinet ad substantentem, eiusque magnitudinem, quoties aquam, vel etiam alia corpora tangimus, eam plerumque breuiorem iusto fieri solide demonstravit, ostenditque, quantitatem caloris solaris pendere tum a densitate radiorum, tum etiam a duratione eorum, atque magnitudine superficiei super qua diffundatur.

Corpus quoduis ardens in ratione substantentis negati-
mae frigescit, nisi deficiens calor per continuum materiae
inflammabilis affluxum suppleatur. Etenim, si eo tempe-
re, quo ignis maximum ardoris gradum adigit, affluxus
cesset, imminuetur ardor continenter secundum ordinatas
lineae logarithmicæ, cuius prima ordinata sit = 3000,
subtangens autem = 1^h 3600". Ex calculo ergo auctoris
erit defectus caloris tempusculo $d t$ conueniens = $\frac{3000}{dt}$

$$= \frac{360}{5 dt} \text{ gr. cumque affluxu durante, excessus } 3000 \text{ gra-}$$

duum remaneat, sequitur, subsequenti quouis tempusculo
 dt itidem $\frac{360}{5 dt}$ euanescere, atque iterum accedere, imo

$$\text{Maximo inuariato manente per horam integram, fore sum-}$$

$$\text{mam caloris euanescentis} = \frac{360}{5 dt} \cdot 3600 = 3000, \text{ aut } \frac{3000}{12}$$

si loco horæ tantum $\frac{1}{12}$ eius temporis sumatur. Tam ergo

igne successiue languescente, excessus quidem 3000 rema-
ner aliquamdiu, quod ad intensionem adinet, quamuis co-
pia ignearum particularum interea decreseat. Vt autem
huius incrementi et decrementi accuratior sit observatio,
iubet complura circa ignem super foco exstructum thermo-
metra circumlocare ita, vt globi libere exponantur arde-

ri, quo facto ope subtangenti refrigerationis facile, ut patet, singulis minutis determinari poterit, quantus fuerit calor ad thermometrorum globos accessus, atque a posteriori construi curus cum suis ordinatis affluxum denotantibus. Quod reliquum est, illustre hoc pyrometrie opus merito habetur explanatio commentarius *Tentaminis de vi coloris, quae corpora dilatat, eiusque dimensione*, olim actis helveticis inserti, in quo celeberrimus auctor momenta ad praesens negotium spectantis summam tantum exposuerat. Natura rerum pertractatarum non patitur systema ab omni hypothesei remotum, quale est geometria vulgaris et sublimior, siquae fuerint sumptiones ingeniosae, veritatis abstrusis aliquantulum explicandis inservientes, ferendae erunt tandem, quoad novus alter Achilles mathematicus certiora promiserit.

EVSEBII VERINI COMMENTATIO IVRIDICA

*critica, de hereditario Iure Serenissimae Domus Austriacae in Apostolicum Regnum Hungariae: de Iure eligendi Regem, quod Ordinibus inclitis Regni Hungariae quondam compete-
bat: de Corregente, Rege Iuniore, et Ducibus Regis, quos olim Hungaria habebat.*

Viennae et Lipsiae apud Ioh. Frider. Jahni MDCCLXXII. in 8.

Quisquis huius Commentationis pereruditae auctor sit, videtur enim uti ficto nomine, praestitit profecto quod insinuerat, laudabili admodum industria, quae versatur non

non tantum in colligendis infinitis fere scriptorum in sententiam suam documentis, sed etiam in propellendis opinionibus hactenus perualgatis, nec nisi defectu veriorum in historiam Hungariae intrulis. Repetit vero rem omnem pertractandam a primis fere temporibus, quibus nomen Hungarorum inclauit, summamque rerum in Arpadum, filium Salmatzi, seu Almi, deuenit; hortante ad id inprimis Chigano, Chazariae Principe. Rem ita gestam narrat *Copstein. Porphyr. de administrando Imperio, Cap. 38.* quem auctor excitat.

Hunc Arpadum Monarchiam Hungariam iure hereditario fuisse consequutum, atque ita in posteros transmisisse, multis argumentis firmavit, inprimis autem antiquissimo annuum diplomate (an suppositio?) quo fundatio primae in Hungariae Abbatiae in monte Pannoniae, S. Martino dicatae, exponitur. Creditum fuit olim, suntque nunc forte etiam non pauci qui puter, primum Hungarorum Regem Stephanum, statum honoresque regios fuisse a Pontifice Romano Siluestro II. sed fabulam hanc esse affirmat Verinus, quod Bulla huic Pontifici adscripta Saeculo demum superiore, per *Raphaelem Lewakovich*, Croatam, Ordinis minorum obseruationem, et S. Theologiae Lectorem, impudica industris, docente hoc *Adama Francisco Kollar*, Viro summo, conficta esset; neque etiam *Petr. de Ludwig* sententiam, statuentis, Stephanum regale diploma ab Henrico Imperatore accepisse, honoratiori loco habendam censet. Placuit ei, sponte sibi sumere titulum Regis, nemine contradicente, cum regis potestate longè ante iam usus esset, adeoque falsum pronunciet Verinus, cum nouo regis titulo accepisse Stephanum quendam in subditos potestatem, qua antea caruerit; quinimo ne doceri quidem posse vel leuissimis argumentis, occasione primae huius coronationis Ordines Regni diploma quoddam a S. Stephano accepisse.

Domestici rerum hungaricarum Scriptores fere omnes uno quasi ore clamitant, maiores suos libere, proprioque iure, Stephanum in Regem Hungariae elegerisse, et iura maiestatica, dum coronaretur, in eum transtulisse, hacque simul occasione potestatem eius regiam, legibus, quas dicunt fundamentales, vnde fuisse circumscriptam. Adhuc horum nonnulli eo deuenire, vt asserere non dubitent, primum Hungarorum Regem, cum primis eius successoribus, non tam Imperium suum, sed directum et eminens dictionem, quia iuris quandam duntaxat dictionem obtinuisse. At vero horum Scriptorum argumenta ita enervat clarissimus Verinus, vt, si fiet historica fides, rem omnem confecisse dicendus sit. Non hoc tantum, sed et hereditarium fuisse Hungariae Regnum a prima origine ad nostra vsque tempora, quod Texus reuera pater esset omnium Hungariae Regum, exceptis tantum Matthia I, et Zapolya, perspicue docet, partim ex Decreto S. Stephani, et confirmatione Decreti Andreae II. partim vero ex Matthiae Regis Decret. V. art. 2. cuius sequentia verba profert: *Si quisquam Regum, heredem in tenera aetate constitutum reliquerit, Palatinus ex officio tenetur et debet illum tanquam tutor in Regnis et Dominis paternis conseruare, et fideliter conseruare.* Et sane, quis sit talium Decretorum valor, quidue spectent, prorsus dici nequit, si electionis, non vero hereditatis iure, Reges creabantur.

Postquam Reges Hungarorum, comperta Regis iunioris auctoritate, noxia sibi, regnoque fatali, eandem abrogassent; orti sunt Corregentes Saeculo XIV. Refert eruditissimus auctor nouae huius dignitatis initia ad Ludouicum I. quaeue cum eadem coniuncta fuerint iura diligentissime explicat; fuisse nimirum potestatem Corregentis longe diuersam ab ea, qua essent olim Duces, et iuniores Reges; exercuisse eum plenam potestatem regiam, aegrotante Rege, aut

aut extra regnum commorante; retinuisse dignitatem semel acceptam, defuncto quoque Rege; absque consensu eius regem novum in locum demortui eligi non potuisse; habuisse cum Rege communes quosdam redditus, bona etiam propria, de quibus libere disponeret. Quibus fuscis latius disputatis, ad eam tractationem progreditur, qua rationibus iuribus ius hereditarium in Regnum Apostolicum Serenissimae Genti Habsburgico Austriacae assignit; huiusque iuris originem ad aetatem Sigismundi Imperatoris refert, atque male notat Hungarorum conspirationem Anno 1505. factam, qua fuit decretum, ut Vladislao, eiusque heredibus masculis forte extinctis, perdaellionis reus habeatur, qui externum aliquem Principem eligendum existimaret. Res apse irritum fuisse hoc Decretum Verinus noster non absque argumentis contendit. Maximilianum etenim iure quod habuerat priuare iuste non poterant Ordines Regni, nec post fatalem cladem Mohatsianam vlla legendi Regis necessitas fuit, quod essent Ferdinandus Archidux Austriae, eiusque vxor Anna, heredes Regni; quorum ius succedendi in dubium vocare iura diuina, humanaeque vetuere.

Leopoldus, reportata insigni victoria, regnum Hungariae interitui proximum fortitudine et prudentia vindicauit, praecualuit nihilo fecius apud Imperatorem clementia, quamquam posset vti victoria, legesque praescribere. Itaque ab Ordinibus regni obtinuit, ut clausula extremi articuli Decreti Andreas II. tolleretur, et posterius sui masculi ea lege in regno succederent, ut Primogenitus reliquos anteiret. Cur vero Imperator hac tempestate masculorum tantum heredum, exclusis sexus sequioris, mentionem fecerit, eius rei has adducit auctor rationes. 1) Quidem, sunt verba Verini, necdum videbatur consultum, ius, quod lege expressa primogenitis est adtributum, ad femineos etiam heredes extendere. Qui in Hungariae historia non prorsus sunt ho-

spm

spites, illis constat, quanto labore et industria opinionem praeiudicatae, de iure legendi Regem, Hungaris eximii, his in Comitibus debuissent. 2) Habebat eo tempore Leopoldus duos iam filios, Iosephum et Carolum Archiduces, sperabatque, per hos antiquissimam prosapiam Habsburgico Austriae, seram in posteritatem propagatum iri. Nec ipse Leopoldus spem adhuc plurium filiorum obtinentorum depoluerat. 3) Altera in linea Austriaca vnicus erat Princeps Carolus II. Rex Hispaniarum. Certum iam fere videbatur, eum filium nullum relicturum superstitem, quia tamen eius et Hispaniorum fauorem Leopoldus tueri volebat sollicitius; quidquid adfini huic voluptatem quandam adferre poterat, id Augustus multa cura faciebat. Qua re id imprimis intendebat, ut eius post obitum liberis suis eo faciliorem ad Hispanica regna et imperia accessum pararet. 4) Fundamentum iuris huius hereditarii, et constitutionis, in pactis, quae Fridericus III. Imperator cum Matthia I. Rege Hungariae inierat quaerendum esse videtur. Cum vero Ferdinandi non minus, quam Caroli posteris, eum Patrem satoremque communem reuererantur: propterea in ordine hoc quoque, successionem in regno Apostolico concernente, linea Caroli Hispanica non videbatur praetereunda.

In fine commentationis denique adiunxit auctor breuem historiam sanctionis pragmaticae, qua ius hereditarium Serenissimae Domus Austriacae accuratius determinatum fuit, quaeue Hungaris, quorum tamen fere pars maxima paullo ante de constituendo regno electio egerat, adeo arrisit, ut praeter spem omnem atque expectationem vitro eam assumerent. Legitur celebris haec sanctio in principibus articulis Decreti Anni 1723, cuius ad propositum spectantia momenta haec sunt. „In defectu sexus masculini „sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, quem defectum „Deus clementissime auertere dignetur, ius hereditarium „suc-

„succedendi in Regnum Vngariae, et coronam, ad eamque
 „partes pertinentes, prouincias et Regna, iam diuino auxilio
 „recuparata et recuperanda, etiam in sexum Angustae
 „Domus suae Austriacae femineum, primo loco quidem ab
 „alto fata modo regnante sacratissima Caesarea et Regia
 „Maiestate, dein in huius defectu a diuo olim Iosepho: his
 „quoque deficientibus, ex lumbis diu olim Leopoldi, Impe-
 „ratorum et Regum Vngariae descendentes, eorumque legi-
 „timos Romano Catholicos successores vtriusque sexus, Au-
 „striae Archiduces, iuxta stabilitum per sacratissimam Cao-
 „saream ac Regiam regnantem Maiestatem, in aliis quoque
 „suis regnis et Prouinciis hereditariis, in et extra Germa-
 „niam sitis, primogeniturae ordinem, iure et ordine prae-
 „misso, indiuisibiliter ac inseparabiliter, inuicem et infi-
 „mul, ac vna cum Regno Vngariae, et partibus, regnis,
 „et prouinciis eidem annexis hereditarie possidendis,
 „regendam et gubernandam, transferunt etc.“

HOMERI ILLAS, EX RECENSIONE SAMVELIS

CLARKII, in usum Scholarum et Academiarum edidit, notas
 adpersit, *Clauum adiecit*, **AVG. HERM. NIEMETER**.

Volumen primum.

Habae, impensis Ioannis Iacobi Gebaueri, cum Priuilegio
 Saxonico Electorali, 1778. plagg. 22.
 in 8. mai.

Poesin Homericam, ad omnes deinceps et ligatae et solu-
 rae orationis scriptores, ita transiisse, ut plurima inde,
 Z cum

cum rerum, tum verborum ornamenta, suis quique operibus intermiscerent et intexerent, non est quod multis argumentis doceri debeat. Nec quisquam paullo humanior dubitat, quin ab Homericorum carminum lectione, cognoscendorum intelligendorumque reliquorum omnis generis et aetatis Scriptorum, adiumentum ingens perveniat ad omnes, qui Graecarum litterarum expertes esse nolint. Ut autem adolescentes hunc Poetam studiis frequentent, carum habeant, legant, ediscant, opus est et magistris bonis, et editionis commodae exemplis non raris et paucis, sed crebris et paratu facilibus. Sensit hunc defectum, qui lectionibus suis in Halensi Academia hunc poetam interpretari constituisse, Auctor huius editionis, Vir Cl Satis quidem parabilem esse videbas, quam curavit *Hagerus*, Homeri *index*; magna vero mendarum typographicarum copia inquinatam, typorumque tenuitate impeditam, omnibus denique, quae aliquid facere possint ad subleuandum tironem, subsidiis destitutam esse intelligebat. Neque erat in illo viro doctrinae atque ingenii tantum, quantum commendando vel tironibus Homero, et enucleando, pertinere quivis, nobis non monentibus, intelligit. Eam autem, quam post Clarkium suis curis ornauit et illustravit Ven *Ernstus*, (quem Deus nobis et litteris seruet,) quam omnibus graecarum litterarum cupidis commendari debeat, quam paucis commendari possit, neminem fugere arbitramur, qui reputaverit, quam angusta eorum plerumque sit res, qui maxime Graecorum Scriptorum amore teneantur. Adhuc enim bonae mentis soror est paupertas. Igitur in noua Iliadis, nam huius tantum, ut videtur, terminis continebitur labor, editione adornanda, textum sequi iussit editionem Clarkio-Ernestianam, quam a vulgatis non nisi paucis in locis discessisse constat. Versionem Latinam abiecit. Nam et Homerum numquam assequi; versus elegantissimos et magnum poetae animum vehementer spirantes, frigidissimos reddere;

re; tironum denique in legendo studia reprimere intelligebat. Ex eadem editione Ernestiana varietatem lectionis multis in locis notauit, ut aliquam saltem iuuenes materiam haberent, iudicium criticum excitandi, acendi, et adhibendi. Quod consilium nobis, ut debebat, vehementer placuit. In animaduersionibus contextui subiectis duplex se faceret sequutus esse consilium, cum discentium, tum docentium vsibus accommodatum: alterum, ut loca difficilia explicaret, siue circumscriptione, siue comparatione locorum parallelorum, vel ipsius poetae, vel poetarum Graecorum et Romanorum; alterum, ut iis, quibus explicandi Homeri sustinendae partes sunt, copiam praerberet, latius et disertius enarrandi poetae virtutes, absconditas praesertim, nec statim cuiusuis se ingerentes notitiae. In his partim opibus Commentariorum veterum, Pseudodidymi et Eustathii, partim admonitis recentiorum, Popii inprimis et similium delegendis et indicandis adiutus est. Horum etiam imitationes, iudicia quorundam, Klotzii et nonnullorum, de locis Homericis, protulit, refutauit, aut a quibusnam sint refutata onetauit, ipse non pauca, vernaculo idiomate conuersa, dedit. Igitur admiratores recentiorum poeticozum opusculorum, hac tanquam esca inuitati, hoc libentius vtentur paratis. Alii, seueriores, ea tenebunt, quae antiquam et grauem doctrinam produnt. Quae, quamquam Clarkio et Ernesto fere subiecta sunt, nec tamen temere, sed loco posita pro instituti ratione reperiuntur. Ac, ut specimen aliquod notarum demus, obseruetur, ait ad H. *α*, 435—441. mira in narrandis rebus minutissimis breuitas. V. 528—530. Locus dignitate ac sublimitate celeberrimus praedicatur. De hoc enim exemplo Plidias se diuinam Iouis Olympii imaginem mutuatum esse profitebatur. *Macrobius* V, 13. Cf. loca parall. *Virg. Aen.* I, 407. X, 115. et *Ouid. Metam.* I, 179. *Wankelmann Geschichte der Kunst, Lessing Laocoon* V, 599. *Plato* hunc locum in re-

Z 2

pre.

prehensionem vocans de rep. l. 3. quasi philosophi potius personam induens, quam aequi artis poeticae iudicis, repudiatur. Iniquius, quam par sit, in hunc locum inuehi: *Klotzium* in epist. Homer. p. 75. sq. cuius accusationem egregie refutari ab auctore libri, *Kritische Wälder* II, 23. Nimirum ἀσβ. γέλωτα non esse *immemum risum*, sed dulcem illum summæ diuinæque voluptatis sensum, qui diis immortalibus passim tribuatur. Vulcanum non histrionem agere, sed sermonibus suis litigantium iras reprimere. Nos vero arbitramur, verbis in hanc sententiam acceptis, veram eorum vim admodum infringi, veterum Grammaticorum explicationibus obstrepi, nihil denique profici ad deorum Homericorum dignitatem defendendam, quam multo graviora, quam risus est, vitia iis tributa, satis labefactant. *Maxim. Tyr. Diss. 24, 5. καὶ θεοὶ πίνοντες καὶ γελῶντες θεοὶ ἀσβεστον γέλωτα. Ἄλλας ἀκραιφνέας.* Idem *Maximus Tyr. Diss. 2, καταγελάσεται γέλωτα ἀκραιφνή.* *He-sychius ἀκραιφνής καθαρός, ἀκριβής, ἀληθής.* II, β, 212—227. Totum hoc episodum *Klotzio* aliisque, carminis epicæ gravitatem dignitatemque parum decere visum fuisse; quorum accusationes acerbæ et diserte refutasse supra laudatum Virum eruditum, in *Kritischen Wäldern* II, p. 35. sq. et esse profecto pulcherrimam Therfitis, et ad deformitatem animi, et ad prauitatem corporis insignis, descriptionem, maximeque aptam ad lectoris animum, infinitis ducum contentionibus fatigatum, recreandum et distrahendum. Sed verbo *distrahere* pro aucare et aliorum vertere, non bene vititur *V. Clar. V. 700—710*: observari iubet, quam diserte *Protesilaum* istum laudaverit, lectorumque de praematura eius morte commiserationem mouerit, argumentis a familiae nobilitate (*v. 700. 701.*) animi virtute, (*702.*) militum in eum amore (*704. 710.*) ductis. II, γ, v. 306. *Aen. XII, 151* admonentur lectores, quam curiose *Homerus* heroum imagines ad naturæ exem-

exemplar expresse it, quod saepe in sequioribus poetis, quin etiam historicis, desideretur, apud quos non raro in magnis, quos inducunt, viri, aliqua constantiae ac animi magnitudinis affectatio appareat, humana parum digna natura. Homericos heroes homines esse, humani nihil a se alienum putare, V. 409. Notasse Bentleum ad Hor. Od. l. 9. vim voculae ἐγ, quam Latini quoque imitentur. Istant vero elegantiam linguas recentiores prorsus ignorare, vix cum Clarkio contendere audeat. Patriam certe linguam eam agnoscere ait, v. g. Verachte die Goetter, Du, die Unsterblichen nicht. Nobis videbatur verissima esse Clarkij opinio nec hoc vno exemplo, per se non satis apto demonstrari latius patentem voculae istius apud Graecos Latinosque usum, quam in praecipiendo. Il. δ, 194. φῶτα, ait, videtur abundare. Forte idem est h. k. quod apud nos *Heli Machaon*. Il. ε, 49. ἀμ, θήγ. Epitheta ista brevioresque descriptiones, singulorum quos a Graecis videtur narret heroum, multum facere ad summam istam varietatem, quam in proeliorum enarrationibus admiremur: vid. de h. v. Popium. At referantur quoque alius generis quaedam. Il. α, v. 97. βα, εἰας χεῖρες sunt, ait, μὴδ' ἐπλυν βα, εἰας, e nota Ernestii. Nos putabamus esse *hostiles, damna ferentes, nocentes*; Psal XXXI, 4. ἰθα, ὑνθῆ in' ἐμὲ ἡ χεῖρ σου. Il. β, 143. ὅς' ἐν βαλ, qui consilia Agamemnon. non satis perspecta habebant ac cognita. Sic omnes interpretes. Quid, ait, si legerem οὗ? — Sensus: Quicumque consilia audirent, mouentur omnes. V. 543. δε, ε, μελ, quibus nempe cominus pugnabatur. Hoc enim est. ἐξέασθαι, cui opponitur πάλαι, cf. Strab. X. Il. ε, 234. φθόγγον ποθέοντες: forte, ait, improprie de gubernatione, ut apud Virgil. Nec audit currus habenas. Non opus est, si quid videmus. Sermo est de equis, qui libenter obtemperant, et delectantur moribus et oculis etiam eorum, a quibus tractari conueuerunt. Docet Xenophon, de re Equestri, assuetudine

ὅτι μόνον φιλεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ποθεῖσθαι homines ab equis. V. 441. Ἦτα θεοῖσιν φρονεῖν, non est, inquit, *paria meditari*, sed *conari*; diis se *acquirare*. Nempe ita haec versio ferri potest, si meditari sumatur pro exercere, ut saepe. Et quia verbum φρονεῖν in Noui Testamenti quidem libris de iudicio de rebus et animi affectione engagemens simul dicitur, apud Graecos autem scriptores fere de affectione sola ponitur, non absurdum sit φρονεῖν vertere *aspirare*, *sibi arrogare*. II. 4, 225. ἡβῆς ἐρικυδίας μέγας. Ἠβῆς μέγας est ipsa pubertas s. iusta pubertas. Bene. At quod sequitur, ἐρικυδίας dicitur iuuentus, quia appetentissima est gloriae, et gloriae quaerendae aptissima, quamquam est Ven. Ernestii, tamen veremur ut verum sit. Videtur ἐρικυδίας, *luculentus*, hic quoque sic poni, ut II. 5, 65. θεῶν ἐρικυδία δῶρα, de pulchritudine praestantiaque formae et corporis. Nos autem faueamus operi, clarorum et illustrium exemplorum Heynii et Harlesii, ut satis apparet, aemulatione suscepto, et absoluta altera quoque Iliadis parte, cuius dimidiam tantum hoc volumen tenet, cum Clauae, singulorum verborum explicationibus instructa, Cl. Auctori laudem allaturo.

NOVA LITTERARIA.

PROPOSITA SUBSCRIPTIO OPERIS CUI NO-

men: *Historia Critica comitatus Hollandiae et Zeelandiae*,

Auctore A. KLVIT, eloq. et lingu. graec. Profess. in illust.

athenaeo Medijburgi in Zeelandia, ibidemque Scholarum

Rectore.

Nemo ignorat, et ne ipsi quidem exteri diffitebantur, quam parum nota exteris sit genuina Comitum Hol-
landiae.

landiae et Zeelandiae Historia; et per quam spissas tenebrarum nebulas penetrare ii debeant, qui linguae Belgicae cognitione destituti, vel munere cogente, vel impellente animo, quidquam antiquioris nostrae Historiae prodere memoriae aggressi sunt; Germanos praesertim induo, et Gallos. Immo in rebus huic aetati propius admotis dolent Nostrates, interdum vix nostrarum regionum eam, quam par esset, haberi rationem. Ipse ROBERTSONVS, egregius & eroqui Vitae Caroli V. Imp. Comitum nostri scriptor, hac in parte culpa vix immunis nonnullis perhibetur. Quam tamen licet ut nostram facere profus detrectemus, ita fatendum tamen est, vetustam nostrorum Comitum historiam, originem, vitam, fata, iura, dominia, feuda, tanta adhuc caligine esse obruta, ut non modo peregrinis, sed ipsis etiam indigenis, operae hinc pretium facturum esse auctor videatur, si illorum res illustratum eat. Ut autem sciret Lector, quid expectare posset, non ante de subscribendis nominibus cogitatum est, quam quaedam Operis particula, prae liberata, in publicum prodire iuberetur. Prodit igitur nunc *Prior Pars Tomi primi*, quae complectitur: *Chronicon Comitum Hollandiae, omnium quotquot sunt antiquissimum, quod XII. priorum Comitum res gestas usque ad infelicem ADAE, Comitissae, Ludouici Lessensis uxoris, fata, recenset*; quodque tamquam reliqui Operis basis et fundamentum futurum est, *perpetuo uberrimoque ab editore Commentario illustratum*; adiectis etiam DD. virorum A MATTHAEI, BOVZAE, SCRIVERII, aliorumque observationibus. De quo videri potest Praefatio ad Lectorem.

Pars altera huius Tomi, quae deinceps sequetur, complectetur *Excursus aliquot*, ad quos in Chronico saepe prouocatur; qui ut ad pleniorum rerum intellectum omnino faciunt, ita prolixitatis ergo in alteram hanc Partem reiecti sunt, et tot circiter paginarum plagulas, *quaterniones* quos

vo-

vocant, continebunt, quot prior Pars. Sunt autem sequentes XI.

Excursus I. ad a. 728. p. 9.

Num S. Wulfrannus Episcopus Senonensis Radbodum Frisonum Regem a. 719. aquis febris lustrare poterit? Qua occasione IONAE FONTANELLENSI vitae S. Wulfranni scriptori lux affunditur, et eius interpolationes indicantur.

Excursus II. ad a. 863. p. 16.

De vera origine vocum *Theoderici, Feodi, Leodii, Alodii, Neomagi*, et similium.

Excursus III. ad a. 1018. p. 44.

De prima *Zuidhollandiae*, olim sub *Mereusdae* et *Flandringae* nomine cognitae, occupatione per Comites, *Hollandiae* postea dictos.

Excursus IV. ad a. 1057. p. 48.

Vindiciae Chronici Hollandiae contra Vir Ill. Huydecop. super infeodatione *Walacriae* facta ab Henrico Imperat.

Excursus V. ad a. 1063. p. 50. 53.

De fatiis et rebus gestis *Roberti Frisonis* Comitis Holland. postea Flandriae, praesertim in Hollandia.

Excursus VI. ad a. 1063. p. 53.

De *Hollandiae* et *Frissae* sub Roberto Frisone distinctione.

Ex

MENSIS APRILIS A. MD CCLX. XV. 1165

Excursus VII. ad a. 1168. p. 118. et 152.

De Zelandia Occidentali, et quomodo inter Flan-
driæ et Hollandiæ Comites, fueris controuerſi dicta ſit.

Excursus VIII. ad a. 1198.

De Comitatus Oſtrogæ et Weſtergæ conditione ſub
Wilhelmo I. poſt Com. Hollandiæ, fratre Theoderici
VII.

Excursus IX. ad a. 1200. p. 173.

Vindiciæ Chartæ Brabantinæ de *Fendo Zuidhollandiæ*
a. 1200.

Excursus X. ad a. 1103. p. 176. ſq.

De iure ſolutionis Comitatus Hollandiæ poſt mor-
tem Theoderici VII. Comitæ, reliſtis filia *Ada*, et fratre
Wilhelmo.

Excursus XI. ad a. 1203. p. 180. 188.

Gemina Adæ, Comitiffæ de Los, uxoris Ludouici
Comitis de Los, poſt illorum ſagam, ex authenticis Docu-
mentis et cœueis Scriptoribus illustrata, vindicata.

*Tomo II. complectetur Codicem Probationum ad ante-
cedens Opus ſpectantium, id eſt, Codicem integrum
Chartarum ſive Diplomatum, maximam partem inedito-
rum, et ex ipsis Originalibus cum Sigillis depromptarum; ex
quibus multa priorum Comitum Sigilla, hætenus nec no-
ſtris in totis, nec alibi vnquam publice viſa, vna cum
Scripturæ ſpecimine in æs incidenda, curabuntur. Chartæ,
quas dabo, ex Archivis Infulenſibus, Bruxellenſibus, Namur-
enſibus, Medioburgenſibus, variisque Abbatibus depromptæ,*

Aa

au-

numerum 300. excedent; quamquam duntaxat ab a. 839. usque ad annum 1324. sese extendant; quorum ingens pars FRANCISCO VAN MIERIS, nostri *Codicis Diplomatici Comitum Hollandiae et Zeelandiae* Conditori, penitus fuit incognita, vel non adhibita, vel Belgice tantum, vel mendose edita.

His Tomis duobus, qui integram per se corpus absolunt, succedet proxime ipsa *Comitum Hollandiae et Zeelandiae Historia critica*, variis absolunda *Dissertationibus*, an dicas *Commentationibus*, pro rei argumento plus minus prolixis, quarum hic sequitur Catalogus.

Dissertatio I.

Dissertatio Chronologico diplomatica, quam omni in posterum dubio eximetur, duas illas *Donationum Chartas*, quas hactenus plerique Nostratum, immo et exteri, CAROLO Caluo a. 863. et Ludouico German. a. 868. attribuerunt, non alios agnoscere datores, nec annos, quam *Carolus Simplicem* a. 922. et *Lotharium Reg. Francorum* a. 969. Unde laetior postmodum lux *Historiae Comitum*, et explanatio rerum series euadet.

Dissertatio II.

Dissertatio Critico genealogica, sistens Origines et Genealogiam Comitum Hollandiae, ex *Domo Widdenschen, Billungana, et Gandavensi* repetendam.

Dissertatio III.

Dissertatio Critico-historica, de Regno Frisiae et rebus gestis inde ab aduentu Sancti Willibrordi a. 690. usque ad a. 734. quo quidem anno *Regnum Frisiae*, sub CAROLO Martello, Franciae Maioredomus, in potestatem Francorum devenit, et in Ducatus formam redactum est.

Dif

Dissertatio IV.

Dissertatio Historico-politica de Francorum Imperii administratione politica; ubi de Francorum Rege, populi conditione, et eius statu quadruplici, Praelatis, Comitibus, Dynastis, Ingenuis, ac Rusticis. Porro de Regis dominis (*Domainen*); de bonis Ecclesiarum, Nobilium et Ingenue- rum. Inquiritur, quae sit natura Fidelium, seu Vasallo- rum; quae ratio Beneficiorum seu Feudorum, et origo Do- miniorum (*Gall. des Seigneuries*). Quid sint Duces, Co- mites, Comitum Vicarii et Centenarii, Scabini, Missi Re- gii, Pagi. Denique Francorum Placita, Regum Palatia, Leges, Capitularia cett. strictim explicantur.

Dissertatio V.

Dissertatio Critico-historica de rebus in Frisia gestis ab 4735. vsque ad annum obitus Caroli M. 814. in qua de multiplici et iterata Frisiae inter Francos diuisione; de re- bus S. Bonifacii nostris in terris; de Radbodi Regis Frisiae posteris; de bellis Frisonum et Saxonum cum Carolo Magno gestis. Denique disquiritur, qua in re proprie constiterit illa *libertas*, quam sibi a Carolo M. donatam Frisii tantope- re iactant.

Dissertatio VI.

Dissertatio Historico-politica, sistens origines Frisorum politicas sub regibus Francis: in qua fusius ex ipsis Chartis et coaeviis monumentis probatur, omnia ea, quae Dissert. IV. de administratione Francorum politica disseruntur, et- iam in his terris per haec tempora valuisse, et locum obti- nuisse, agiturque de Statu Populi Frisiae in genere; in spe- cie de Ecclesiasticis, Dynastis, et Comitibus, de Ingenuis et seruis, horumque differentia, ministerijs, ac iuribus. Re-

consentur Frisiae Duces, et Comites, Regum ac Fisci in Frisia Bona, Bona Ecclesiarum, et Dynastiarum, eorumque crescens potentia. Porro iura Comitum, et origo Comitum hereditariorum, imprimis Hollandiae, Feifferbantiae, Zuaphaniae, Elmiae, Bentheimiae, ceter. summam proposita.

Dissertatio VII.

Dissertatio Historico-iuridica, de forma iurisdictionis Frisorum sub Regibus Francorum, historico proposita.

Dissertatio VIII.

Dissertatio Critico-historica de rebus Frisiae gestis sub Regibus Francorum, a Carolo M. usque ad captivitatem Caroli Simplicis Reg. Francor. ab a. 815—922. quo anno 922 Theodericus Comes sua dona ac bona a Rege Francorum accepit, quando Regnum Lothariense ditionis Germaniae esse coeperat.

Dissertatio IX.

Dissertatio Historico-politica, sistens Pagos mediæ aevi Frisicos, ex chartis et coaevis monumentis maximam partem petitis et illustratis, ordine alphabetico propositos, in quibus multis locis emendatur, explicatur, auctur. ALTINGIUS.

Dissertatio X.

Dissertatio Historico-politica, sistens Origines civiles Hollandiae seu Frisico-Hollandiae sub Germanis Imperatoribus, variis partibus absoluta.

1) Habitus seu relatio Episcoporum Traiectensium et Comitum Hollandiae erga Imperatores Germaniae, vna cum Catalogo Comitum Imperii, quibus Episcopi et Co-

antes, tanquam Principes Imperii, interfuerunt, nempe in Imperatoris electione, unitione, et coronatione, aliisque publicis Imperii deliberationibus. Adduntur Imperii Comitibus in nostris regionibus, *Truisti* ac *Alomagi*, ab Imperatori huc celebrata.

2) Quid annis Episcopi et Comites Imperio R. G. praestiterint.

3) Officia alia ab Episcopis et Comitibus extra ordinem Rom. Germ. Imperio praestita, ubi docemur, inter nostros Comites fuisse Imperii *Vicarium*, inamo et ipsum Regem Germaniae.

4) Hollandiae Comitum agendi ratio cum vicinis populis.

5) Ratio et relatio Comitum erga Ordinem Equestrem, (Milites olim dicti), ac Terrae Nobiles, deque eorum status immediato ac mediato, et iure, in Comitibus Imperii publicis.

6) Iura Comitum in proprios subditos, in quibus frequentia noua methodo discentiuntur: a) Homagium a subditis Comiti praestandum, seu potius inauguratio Comitum sollempnis, ac discrimin inter Homagium Nobilium et praestationem fidelitatis Urbium. b) Privilegia Comitum cum fundamentalia, cum munifici, postero tempore urbibus priuatisque concessa. c) Status Rusticorum et Ciuium. d) Origo Urbium Belgicarum, earumque crescentes potentiae. e) Origo Magistratuum, iuris Municipalis, ac Gildarum. f) Origo Statuum huius Ordinum Prouincialium: 1. Nobilium, 2. Urbium. g) Regimen politicum Comitatus, et diuisione.

in Sarrapias, g) Administratio Iustitiae, et erectio Curiarum.

Dissertatio XI.

Iurisprudentia Hollandica ac Zeelandica, sub Germanis, Historiae proposita, ubi de introducto vel admissio iure Iustiniano, in Terras nostras.

Dissertatio XII.

De eo, quod Comites nostri, vel Alodii, vel Feudi Imperialis titulo possederunt: duabus partibus, quarum prior continet: 1) Alodia Comitum, quantum spectant cum ad bona mobilia, tum ad comparata per Regum aliorumque donationes; per arma; per hereditates, permutationes etc. ex chartis aliisque monumentis illustrata. 2) Quid Feudi iure veniat in Comitatu Hollandiae et Zeelandiae; ubi differitur de Iurisdictione Comitum, de Regalibus, de crebra Comitatus aperura, indeque orta Hoekiorum et Calveliaiorum tumultu; de Homagio Imperio R. Germ. praestando ac praestito, et id genus alijs.

Dissertatio XIII.

De Origine, diversitate, et natura Feudorum Belgiorum, imprimis Hollandicorum et Zeelandicorum; ex quibus Feudorum diversitas 4. Capp. absolvitur: 1) De Feudis a Hollandiae Comitibus datis, in eoque de Curia feudali erecta. 2) De Feudis Comitibus raptis. 3) De Feudis Comitibus oblati. 4) De Feudis Comitibus empto aut alio onere acquisitis.

Accedent Indices varii generis.

Quae omnia duos tresve Tomos iustae magnitudinis complectentur. Ex succincta autem argumentorum serie fatia

fais intelligi potest, quid sibi tractandum fuerit Auctor, et quantum lucis genuinae Veteris Hollandiae historiae sit allaturus. Vti vero non alia ei mens est, quam ut publicae inseruiat utilitati, atque ideo nulli pepercit, nec parcit, labori impensisque, quo ea sibi comparat adminicula, quae rebus illustrandis inseruiant: tamen ut Typographorum votis obtemperet, ipsum Opus per *Subscriptionem* offert, his conditionibus: 1) Quicumque integro Operi subscripserit, is, sicut reliquos Tomos, ita et huius Tomi, quae nunc editur, Partem priorem, sibi *pretio quarta parte minori* comparabit, quam qui subscribere haud dignantur. Eadem quoque obtinebit ratio in *Tabulis aeneis* Sigillorum et veteris scripturae speciminum. Ut autem sciatur, quanti aeris pretio constitutum sit opus, pro singulis plagellis, quales nunc offeruntur, non amplius debet Subscriptor, quam sesquialterum, sub 12. Chalcos. *Monetae* Holland. 2) Simulatque modicus Subscriptorum numerus aderit, integrum porro Opus typis plane nouis imprimetur, et a distracta hac Parte singulis annis singuli Tomi praelo liberabuntur. 3) Nihil in antecessum soluetur, sed numerato demum opus erit argento, quotiescumque quis in publicum prodeat Tomus. 4) Nomina Subscriptorum, ubi commode id fieri poterit, honorifice exhibebuntur.

Vbicumque hic Conspectus publice proffat, vel in Diariis Eruditis cum lectore communicatur: ibi fieri subscriptio poterit, imprimis apud Librarios, qui ut eam mittant ad P. GILLISSEN et I. DE WINTER, typographos Medioburg. in Zeelandia, rogantur. —

Nos vehementer optamus, ut eruditissimi Auctoris consilium, omni historiae, Belgicae imprimis, multis modis profuturum, felicissimum euentum sortiat, neque ullis impediuntis suff-

*sufflaminatum lucem videat quantocyus. Non committemus
 quamprimum, beneficio auctoris, liber in manus nostras venerit,
 ut per nos nesciant lectores nostri laudes eas, quibus prosequi de-
 dignum cultorem instituti laudatissimi oporteat.*

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae.

Calendis Maji Anno MDCCLXXVI.

D. IOH. PETRI MILLERI INTRODUCTIO

plena in Theologiam Moralem in genere, et in Moshemianam in specie.

Lipsiae 1772. 4.

Autor Libri V. Cl. cum caeteros huius generis libros, nec Moshemiano excepto, non satis probaret, non ignam operam sibi visus est collocare, in ista introductione elaboranda. Idem et nos existimamus, Nam si fidei doctorum maxime interest, accurata aliqua dogmatum institutione uti; eorum non minus est curare, ut, qui de Christianis moribus recte praecepturi sunt, sanctiore morum disciplina rite imbuantur. Nostri enim temporibus, quum multi Christiani ritus doctores, de vita ad Christi normam componenda exposituri, parum sibi temperent quia

B b

ad

ad Ethnicorum et Naturalistarum placita quam proximè accedant, optime suas sibi partes agere vixi, si illecebras orationis, et aurium potius titillationem, quam veram audientium utilitatem, consecrentur: operae pretium facere videntur, qui illorum vanitati occurrunt, ne seria et gravissima morum disciplina in nugatoriam et circumforaneam aliquam artem degeneret. Sed res in eo vesti videtur, ut anquiramus, quae vis esse debeat eiusmodi Introductionis utilis et necessariae, et limites definiamus, quibus circumscripta modum ne excedere videatur: est enim eius notituper ita incerta facta, ut sibi plane non constare videatur; partim illa adeo vaga, ut res contineat ab se alienissimas; partim sibi eam vim vendicante, quam compendii verbo tribuimus. Autor quem sensum illi tribuat, exposte mox libri indole, patebit legentibus. Absolvitur is nobis partibus, utraque in minores sectiones, iisque mox in alias, distinctis. Quod primo loco positum est, generatim de moralitate agit, quadripartitum: 1) de felicitate humana in genere, 2) de primariis notionibus disciplinae moralis, 3) de observationibus psychologicis earumque usu in explicandis morum praeceptis; ubi de voluntate et intellectu agitur, 4) de natura hominum moralis, siue omnium, seu singulorum: at hoc supersedere potuit Autor, spectat enim ad Philosophiam moralem. Nam qui Theologiam moralem discunt, ut eam alios doceant, eos consentaneum est prius Philosophiam et Psychologiam didicisse: quare haec aliena videntur, neque hic nisi partis alterius usus esse tripertitae; et 1) de lege divina agentis. Sed, quaeso, an ea tractatio velut fundamentum totius disciplinae ad ipsam officiorum expositionem pertinet Christiani hominis? De vera ratione et ambitu Theologiae moralis 2) et de norma animi interna actiones liberas componendi, siue de conscientia 3) actum est. Conscientia, vero et genuino sensu sumta, ad Theologiam moralem pertinet; et

Fau-

Paulino specialiori, quem autor hoc loco amplexus est, *videtur*: nihil est quam de nostra viuendi ratione, rectane sit, quam sequamur, an praua? iudicium. Atqui hoc vel ad intellectum pertinet, qui non recte norma dici videtur, vel ad aliorum instituta, quae non ad nostrum de iis quaecunque iudicium exigenda sunt. Patet enim per se, si voluntas nostra normae cuiusdam diuinae conformanda sit, iudicium vniuersum cuiusque nostrum ad illam exigere oportere: at illud non conscientiam vocamus, et in accurato et subtili sermone vitandae sunt eiusmodi ambigua, etsi non e vita prorsus eliminari posse videantur. Nam cuius fabri aut opificis tum interna aliqua norma fingitur, cum, si quod opus struit, illud ad normam fabrilem expendat? Omnis igitur in Theologiam moralem Introductio parte secunda absoluitur, copiosa sane et erudita, tamen, si quod res est spectemus, nimis succincta. Primo loco definitum est argumentum Theologiae moralis: deinde prodita sunt eius, qui de illa recte Christianis praecepturus est, adminicula et indices, id est, quibus litteris instructus, et quo animo esse debeat: pio nimirum, ne perfunctorie, sed cum virum contentione suas partes agat, p. 304—312. Deinceps a p. 313—368. fata huius disciplinae, a primis Christianorum initiis ad nostra vsque tempora, prosecutus est autor. Iam ad alia digrediamur, quae hinc inde in libro occurrunt, partem alteram potissimum amplexuri, quod de theol. mor. vere praecipit, non tamen altera, etsi minus huc facere videtur, plane omissa. P. 245. sub legis diuinae nomine comprehendit autor praecepta Iesu, de vita hominis cum interna, tum externa, eorumque rationes; quae omnis virtutis et sanctificationis regula sunt: at facultas his praeceptis inhaerendi a fide proficiscitur, cum latiori, tum, et maxime, strictiori, per quam homo particeps redditur salutis per Christum partae, et ad illam consequendam, ab ipsa Dei virtute, nisi impediatur agentem, vires nanciscitur. Haec praecepta, cum colle-

ita in ordinem digessit, tum quo modo a Christo prodita sint, indicauit, §. 91—95. Rationum quoque, prout iis ad honeste viuendum vel mouemur, vel obligamur, proposita sunt genuina discrimina; quamquam utrisque hoc inter se commune est, ut moueant animos, §. 96. Praeceptis Christi, quae et noui foederis vocantur, omnes Christiani obligamur, pariter ac lege genus humanum naturali, et gens Israelitarum Mosaica obstringitur. §. 97. Autor existimat, lege Mosaica Israelitas tantum teneri, neque adeo moralem eius partem ullo modo ad Christianos spectare: cuius praecepta, quia causas officiorum siue naturales, siue morales, nullas contineant, satius esse ex natura rerum, et Christiana reuelatione rationes peti, quibus homines nostri ad recte viuendum inuitentur, non tamen ex libris Mosaicis: quasi vno fonte, quae res huc usque obtinuit, improbanda auctori: 1) Quod Moyses non morum religionisque magister, satis enim populus ab utroque instructus erat, sed Dei legatus fuit cum potestate et imperio, cui Israelitae obtigerant prae reliquis populis Deo cari. Quare 2) et 3) edicta huius viri, externam regiminis et religionis formam spectant: neque enim rationibus sedent, sed arbitrariis, siue poenis coercent, siue praemiis adliciunt, Deut. 28. 29. 30. Difficultatem, concessa hac sententia videri neminem fuisse, qui eos ad honeste viuendum erudiret, ita expedit, ut aut senatores aut sacerdotes cum contribulibus Leuitis Iudaeorum magistros faciat. Quod tamen nobis non probatur: quis enim ante istorum tempora huic rei operam dederit non videmus, cum ne successu quidem temporis illi doctores fuerint, nedum ab initio; nec locus Malach. 6, 7. quicquam probat, quod legem Mosaicam tantum respicit. Ceterum autor non negat, in instituendis Christianis usum aliquem esse Psalmorum et reliquorum Prophetarum, si praeceptores morum agant, non tamen probat, si quis in publica supplicatione

solemnitate, loca V. T. proponat, quae Idololatriis et Sab-
batorum profanatoribus, supplicium minentur. Denique
ad confirmandam hanc sententiam Paullum testem adhibet
multis in locis, ubi Christianos legi Mosaicae subesse ne-
gat: verum cui haec parum certa videantur, non illum ab
se impediri, quo minus ab hac sententia discedat.

Quae etsi ut plurimum probanda videntur, multa ta-
men sunt quae in ea discutias: nimirum, quod Christus et
Apostoli legem Mosaicam, et nominatim Decalogum alle-
gant, cum de officiis praecipiant; nobis tamen videtur et
compro posse rationem inueniri, si quis cum genus hominum
quibus praeceperunt, tum vim illarum legum, recte consi-
deret. Inter commoda quae ex hac sententia emanant, et
quibus probabilior efficitur, illud maximum est, ab aucto-
re allegatum, de gradibus prohibitis: sic enim omnia ma-
trimonia, nisi quae iure naturae nulla sunt, contrahi pote-
runt; quae verba auctoris p. 279. leguntur. Nobis tamen
hoc inde non magis sequi videtur, quam illud, nullas esse
leges positivas, quamvis diuerso sensu ab illo auctoris, cui
pro arbitrario datae sunt, sine aliqua siue utilitatis seu ratio-
nis euidentia: cuiusmodi nulla est inter omnes leges Mo-
saicas, quas arbitrarias existimamus; neque enim sequitur,
legem, quod pro arbitraria habemus, ideo omni ratione et
utilitate destitutam esse debere. Autor deinde recte facto-
rum notionem informat, et de vi, ratione, sine praemiis-
que Christianae virtutis disserit. P. 291. contendit, homi-
nem non Christianum, si honestati studeat, quam omnes a
natura et sapientum praeceptis doceamur, posse eum bene
agere, adeoque eius bonis factis Deum posse delectari, bona
tamen opera in eum non cadere. Quae oratio, quomodo
sibi constet, non videmus: nam actio et opus hoc sensu
non differunt, neque haec Graeci homines vulgo aliter
exprimunt quam per *legem*, nec verba, quae apud Germa-
nos

nos utrique voci respondent, aliter differunt, quam quod alterum vulgi, alterum Philosophorum sit. Mox sanctimoniae vitae Christianae ad notionem boni operis expenditur, disceptata quaestione satis nota, an et quo sensu illi sanctimoniae perfectio competat? Ad alteram partem, quam iam supra tetigimus, pauca videntur monenda esse, quae ad Patres spectant, morum in veteri Ecclesia doctores. Autor secutus est in hoc genere vulgarem rationem; non autem sunt illi, quos omnes vel laudemus, vel vituperemus, inter veteres Christianorum doctores Quidam, (multi eorum, qui ad nostra tempora petuenerunt,) in disciplina morum errores fouerunt; sed hi hominum fuerunt, non disciplinae; sicut e nostris hominibus multi errauerunt, quod Lutheranismus neutiquam vitio vertendum est. Ceterum haec ad historiam dogmatum moralium pertinet, non vero ad Introductionem in Theologiam moralem, eadem ratione, qua historia fidei dogmatum, et variorum in iis errorum, aliena est ab Introductione in Theologiam dogmaticam. Haec autorem non fecerunt, ut nobis videretur, si definienda morum doctrina, finem methodi systematicae simul edidisset, qui est, ut futurus doctor Christianus, nostris hominibus de vera vitae sanctimonia et virtute possit clare et accurate praecipere, eosque mouere ut illis praevaribus studeant: et sic illam tractationem eius Theologiae moralis, quae in canonibus et conciliis, deprehenditur, quod haec ad disciplinam ecclesiasticam spectant, sine dubio omisisset. At aliquam Asceticos historiam, descriptam, quae eius genuinam indolem, desiderauimus, quae tamen pars est partis practicae Theologiae moralis. Pag. 353. excusauit se A. quod de scriptis nostrorum asceticis tacuerit, quare facile carere poteramus; promittit tamen, alio tempore hanc rem ab se traditam iri? Sed in genere quaedam de Affectica monere, non minus necessarium fuit, quam de Mystica, ab hac multum diuersa. Pag. 9. praef. ex animi no-

fin

Ad sententia dicitur is minime more scripturae S. docete, qui voces et sententias biblicas, id est Hebraicas et Graecas, ad verbum expressas, et concordantiis et lexicis compilet: hoc enim impediri homines, quo minus claras et distinctas rerum notiones consequantur; nec litteras sacras homines erudire vel mouere vlllo modo posse, nisi nostro dicendi more explicatas, cfr. p. 253. P. 13. Psychologiam desiderauit, qua doceremur quae libri facti de viribus et effectis animorum nostrorum suo modo moneant. Putauit quondam huc pertinere quae in Roos fundamentis Psycholog. ex S. S. collectis leguntur; sed nihil fere deprehendit, quam loca ex concordant. collecta, vbi verba nepheseh, ptyche, ruach, pneuma, lebb etc. occurrunt, omillis plane versionibus Graeca et alijs, quae in eam rem consuli debeant. P. 264. Autor se iam pridem censuisse dicit, neminem Catechismis et alijs Christianorum libris, quibus rudem instruuntur, officia ad ordinem decalogi disponantur: sed totam hanc disciplinam deducendam esse ex iis locis scripturae S. quae eam rem clarius et vberius tractent, maxime N. T. In hanc opinionem adductus est iisdem rationibus, quibus Lutherus ad componendum Catech. min. inuitatus est, et ipsa illius libelli praefatione, vbi cuiusque arbitrio permissum est ius aliam formam eligendi. Certe vir magnus, si viueret, Catechismum modo longe diuerso scripturus esset: at illam sententiam necessario fouet, qui vt §. 97. legimus de decalogo sentit; et est illa bene momentis oratio, vtut nihil profecturi. In recensendis PP. scriptis, quibus officia Christiana tractantur, autor videtur, interdum aliorum ex his excerptis inhaesisse. Clementis Paedagogus ipsi puerorum magister nostra lingua vocatur, nec illi cum finis libri, tum eius habitus ad Stromata, satis notum esse videntur. Chrysostomum, ait, in sermonibus in loca f. librorum, et Paulina, multa de officijs eaque praeclara docuisse, sed dolendum esse, quod nimis declamatoriae vanitati

tati indulerit; quorum verborum quae sententia sit non satis compertum habemus. Si Homilias in Euangelistas et Epistolas Paulinas et *9^{am}* alteram cuiusque partem dicit, illae quidem non sunt sermones sacri, nec in illis, ut in his, rhetoricatus est: contra Homiliae in Matthaeum primo loco sunt habendae, nec est quod futuris oratoribus sacris magis commendandum sit. Erga Scholasticos summa aequitate usus est, quorum causam egit aduersus eos, quibus, quamuis ignoti, deridentur: neque ipsorum esse vitia, sed potius temporum habenda esse. Non tamen de iis vniuersae quicquam statuendum erat, nec illi, ut vulgo in commentariis hist. sacr. vocantur, doctores scholae et vniuersitatis dicendi fuerunt: est enim Scholasticus is, qui, quae ex ratione et libris s. cognoscimus, in formam artis digerit, adhibita argumentorum et sententiarum perspicuitate et ordinis concinnitate; et sunt Scholastici doctores, quibus Theologia systematica multum debeat, quorumque aliquis et in Theologia morali sit honos, sed ita operae pretium fecerunt, ut materiam cuiusque rei inuenerunt. De mystica morum disciplina bene monet autor, illam, ut reliquam Mysticen, melancholicis esse periculosa: talia sunt fere hypochondriacis Apocalyptica Sueuorum somnia. Cum quod est, deserte Lutheri methodo officia Christiana exponendi, libera et naturali (nimirum ut est in Postillis domest. et quibusdam libris,) Melanthonis Philosophico Scholasticam arreptam esse, non satis intelligimus quid haec sibi velint. Philosophicum et Scholasticum vnum idemque est, et philosophica, id est systematica methodus, perutilis est, si recte adhibetur: illa Lutheri, cum Melanthoni necesse esset, uti non licuit.

MENSIS MAIUS A. MDCCLXXVI. 191

MARIA AD ELLIPSIM SPECTANTIA,

Auctore Archidiacono IO. FRANCISCO de TVSCHIS

a Fagnano, ex S. Honorii Marchionibus, Patricio Romano.

---

tati indulserit; quorum verborum quae sententia sit non satis compertum habemus. Si Homilias in Euangelistas et Epistolas Paulinas et ~~9/12~~ alteram cuiusque partem dicit, illae quidem non sunt sermones sacri, nec in illis, ut in his, ~~contra~~ Homiliae in Matthaeum primo lo-

MARIA AD ELLIPSIM SPECTANTIA,

Auctore Archidiacono IO. FRANCISCO de TVSCHIS

a Fagnano, ex S. Honorii Marchionibus, Patricio Romano

et Senogallienf.

Theorema L Fig. L

In Ellipfi A B D E, cuius axes sunt rectae A D, B E, et centrum punctum C, circumscripto rectangulo T V S R, inscribatur parallelogramum B A E D, et ductae sint diagonales T C S, V C R, curuam secantes in punctis F, G, I, L, et parallelogramum in punctis N, P, O, M.

Dico Imo rectas F C G, I C L esse Diametros inter se coniugatas: Secundo etiam esse inter se aequales.

Demonstratio Partis Primae.

Per constructionem $\frac{TA}{AV} = \frac{TB}{BR}$, ergo B A paralle-

$$\frac{TA}{AV} = \frac{TB}{BR}$$

la ad A V, id est ad Diametrum L I.

Vtcrius $\frac{TN}{TC} = \frac{NA}{CV} = \frac{NB}{CR}$, sed C V = C R, ideo-

$$\frac{TN}{TC} = \frac{NA}{CV} = \frac{NB}{CR}$$

que N A = N B, eritque A B a Diametro F C G bifariam diuisa in N.

Simili modo demonstrabitur, rectam E D parallelam esse ad Diametrum L I, et aequaliter a Diametro F C G diuisam in O; consequenter per Definitionem II. Tractatus Ellipsis P. Gregorii ex S. Vincentio, (ad quem in sequentibus habebitur ratio,) rectae A B, E D, erunt ordinatae ad Diametrum F C G.

C c

Non

Non locus demonstrabitur, rectas AE , BD parallelas ad Diametrum FCG ordinatas esse ad Diametrum ICL ; erunt ergo per Definitionem IV. Diametri FCG , ICL Diametri coniugatae $Q. E. P. D.$

Demonstratio Secundae Partis.

Per constructionem, cum recta TA sit axi BE parallela, per Proposit. XIII. curvam tanget in A .

Vidimus superius rectam AB ordinatam esse ad Diametrum FCG et rectam AE ad Diametrum ICL , ergo per Proposit. XXXII.

$$CN \times CT = CF^2$$

$$CM \times CV = CI^2$$

Sed per constructionem $CN \times CT = CM \times CV$, ergo $CF^2 = CI^2$, et $CF = CI$, et per Proposit. VII. erit Diameter FCG aequalis Diametro ICL . $Q. E. S.$ Secundo $D.$

Corollarium I.

Si iungantur puncta F , et I , cum sit $\frac{CV}{CT} = \frac{CI}{CF}$ nempe ratio aequalitatis, erit recta FI parallela ad TV , consequenter bifariam, et ad angulos rectos ab axe diuidetur in Q .

Corollarium II.

Ideoque non solum per constructionem, sed per corollarium praecedens ang. $A C F =$ ang. $A C I$, et semiaxis CA aequaliter diuidet angulum a semidiametris aequalibus contentum.

Co-

Corollarium III.

Per constructionem $CN = \frac{CT}{2}$; ergo

$$CN \times CT = \frac{CT^2}{2}; \text{ sed per constructionem } CT =$$

$$\sqrt{CA^2 + CB^2}; \text{ ergo } CN \times CT = \frac{(CA^2 + CB^2)}{2}$$

sed ut vidimus in demonstratione secundae partis Theore-
matis $CN \times CT = CF^2$, erigitur $CF^2 = \frac{(CA^2 + CB^2)}{2}$.

$$\text{et } CF = \sqrt{\frac{CA^2 + CB^2}{2}}$$

Corollarium IV.

Demittatur ex vertice semidiametri FC ad semidia-
metrum IC normalis FX, erit per propof. LXXII,
 $AC \times BC = CI \times FX = CF \times FX$; ideoque $FX =$
 $\frac{AC \times BC}{CF}$, positoque a pro radio, $CF \cdot FX : : a \cdot \sin.$

$$\frac{FC \cdot FX}{CF} = \sin. \text{ ang. } FCI = \frac{a \times FX}{CF}$$

$$= \frac{a \times AC \times BC}{CF^2} = \frac{2a \times AC \times BC}{CA^2 + BC^2}$$

Theorema II. Fig. II. et III.

In ellipsi BAD, cuius semiaxes sunt rectae CA, CB,
ductae sint semidiametri coniugatae aequales CH, CL, et
fuerint rectae CF, CI quacvis alia semidiametrorum con-
iu-

iugatio. Dico angulum HCL , quem continent semidiametri coniugatae aequales, minorem esse angulo FCI a quavis alia semidiametrorum coniugatione contento.

Demonstratio I.

Per Corollarium proposit. XLVI. quadrans HCL = quadranti FCI , dempto ergo communi sectore HCI , erit sector HCF = sectori LCI , ductisque rectis FH , IL per corollarium II. proposit. LX. erit Triang. HCF = Triang. LCI , et demissis ex verticibus E , et I ad semidiametros coniugatas aequales, normalibus FR , IS obtinebitur $CH \times FR = CL \times IS$, consequenter $FR = IS$.

II.

Sit modo a radius circuli, eritque a . fin. ang. FCH : : $CF.FR$, et fin. Ang. $FCH = \frac{a \times FR}{CF}$. Similiter erit fin. ang. $ICL = \frac{a \times IS}{CF}$; ideoque fin. ang.

$$ICL \text{ fin. ang. } FCH : : \frac{a \times IS}{CI} \cdot \frac{a \times FR}{CF} : : CF.$$

CI. Sed per corollarium I. prop. LXXI. CF est minor CI ; ergo fin. ang. ICL minor erit fin. ang. FCH , consequenter et ang. ICL minor erit ang. FCH ; adiectoque communi ang. ICH , erit ang. LCH minor Ang. FCI . Q. E. D.

Corollarium.

Consequenter cum sit per corollarium IV. Theorematis praecedentis fin. ang. $FCI = 2 \frac{a \times CA \times CB}{CA^2 + CB^2}$ Sin.

Sin. anguli, quem amplectitur quacvis alia Diametrorum coniugatio, maior esse debet 2 a X CA X CB.

$$\frac{CA^2 + CB^2}{2}$$

Theorema III. Fig. IV.

Data sit longitudine in ellipsi E A B D quacvis Diametrorum coniugatio, datae erunt quoque longitudine caeterae coniugationes.

Demonstratio.

Sint Diametri A D, B E se decussantes in centro C longitudine datae, et sit quacvis alia coniugatio Diametrorum F G, I H pariter se secantium in C.

Per propositionem LXXVII. et VII. erit

$$(1) AC^2 + BC^2 = IC^2 + FC^2.$$

Demittatur ex vertice A Diametri A D ad Diametrum B E normalis A Q, et ex vertice I Diametri I H ad Diametrum F G normalis I F, erit per prop LXXII.

$$BC \times AQ = FC \times IP.$$

sed posito a pro radio, $AQ = \frac{AC \times \sin. ACB}{\sin. ICF}$

$$IP = \frac{IC \times \sin. ICF}{\sin. ACB}, \text{ ergo } BC \times \frac{AC \times \sin. ACB}{\sin. ICF} =$$

$$\frac{FC \times IC \times \sin. ICF}{\sin. ICF}; \text{ ideoque } BC \times \frac{AC \times \sin. ACB}{\sin. ICF} =$$

$FC \times IC$, et per aequationem (1)

$$CA^2 + 2 BC \times \frac{AC \times \sin. ACB}{\sin. ICF} + BC^2 =$$

$$\frac{CA^2 + BC^2}{\sin. ICF}$$

$$CA^2 + BC^2$$

$$IC^2$$

$$IC^2 + 2 FC \times CI + FC^2, \text{ et}$$

$$(2) \frac{\sqrt{CA^2 + 2 BC \times CA \times \sin. ACB} + BC}{\sin. ICF} = IC + FC$$

et

$$(3) \frac{\sqrt{CA^2 - 2 BC \times CA \times \sin. ACB} + BC}{\sin. ICF} = IC - CF$$

et addendo utramque aequationem et postea diuidendo per 2

$$(4) \frac{1}{2} \left(\frac{\sqrt{CA^2 + 2 BC \times CA \times \sin. ACB} + BC}{\sin. ICF} + \right.$$

$$\left. \frac{\sqrt{CA^2 - 2 BC \times CA \times \sin. ACB} + BC}{\sin. ICF} \right) = CI$$

et auferendo aequationem (3) ab aequatione (2) et diuidendo per 2

$$(5) \frac{1}{2} \left(\frac{\sqrt{CA^2 + 2 BC \times CA \times \sin. ACB} + BC}{\sin. ICF} - \frac{\sqrt{CA^2 - 2 BC \times CA \times \sin. ACB} + BC}{\sin. ICF} \right) = CF$$

Q. E. D.

Corollarium I. Fig. V.

$$\text{Si fiat } BC \times CA = R, \text{ et } 2 R \times \sin. ACB = S^2,$$

aequatio (4) hanc inducet formam

$$\frac{1}{2} (\sqrt{CA^2 + S^2} + CB + \sqrt{CA^2 - S^2} + CB) = CI$$

et aequatio (5) euadet

$$\frac{1}{2} (CA^2 - S^2 + CB^2 - \sqrt{CA^2 - S^2} + CB^2) = CF$$

Quae aequationes hanc donant geometricam constructionem.

Super

Super AC ad angulum rectum erigatur normalis CB, ductaque recta BA, ex eius extremo A erigatur super eadem perpendicularis AV = s, et iungantur puncta B, et V.

Deinde super Diametro AB descripto semicirculo AZCB, aptetur in eius peripheria chorda AX, quae sit aequalis rectae AV, ductaque recta BZ, erit

$$CI = \frac{1}{2}(BV + BZ)$$

$$CF = \frac{1}{2}(BV - BZ).$$

Corollarium II.

Si angulus ICF fuerit rectus, tunc

$$CI = \frac{1}{2} \left(\sqrt{CA^2 + 2BC \times CA \times \sin. ACB} + BC^2 + \frac{CA^2 - 2BC \times CA \times \sin. ACB + BC^2}{2} \right)$$

erit axis primarius

$$CF = \frac{1}{2} \left(\sqrt{CA^2 + 2BC \times CA \times \sin. ACB} + BC^2 - \frac{CA^2 - 2BC \times CA \times \sin. ACB + BC^2}{2} \right)$$

erit axis secundarius.

Corollarium III.

Si vero angulus ACB fuerit rectus, erit

$$CI = \frac{1}{2} \left(\sqrt{CA^2 + 2BC \times CA \times a} + BC^2 + \frac{BC^2}{\sin. ICF} \right)$$

$$\sqrt{CA^2}$$

$$CF = \frac{1}{2} \left(\frac{CA^2 + 2BC \times CA \times a + BC^2}{\sin. ICF} - \frac{CA^2 - 2BC \times CA \times a + BC^2}{\sin. ICF} \right)$$

Corollarium IV.

Si fuerit $CI = CF$, hoc est, si fuerint CI , CF semidiametri coniugatae aequales, patet per corollarium praecedens, quod

Quantitas $\frac{CA^2 - 2BC \times CA \times a + BC^2}{\sin. ICF}$ sit aequalis nihilo, ideoque $\sin. ICF = \frac{2BC \times CA \times a}{CA^2 + BC^2}$ ut in corollario IV. Theorematis I.

Corollarium V.

In hac hypothefi, cum sit tam CI , quam $CF = \frac{1}{2} \frac{CA^2 + 2BC \times CA \times a + BC^2}{\sin. ICF}$, per corollarium praecedens, factis debitis substitutionibus, erit

$$CI, \text{ vel } CF = \frac{1}{2} \frac{CA^2 + CA^2 + CB^2 + CB^2}{\sin. ICF} = \frac{CA^2 + CB^2}{\sin. ICF}, \text{ ut in corollario III. Theorematis I.}$$

Corollarium VI. Fig. V.

In hac hypothefi erit $AV = s = \sqrt{CA^2 + CB^2}$;
confequenter punctum Z cadet in B, et chorda BZ euane-
fcente, erit tam CI, quam $CF = \frac{BV}{2}$.

Corollarium VII.

Ducantur inuicem aequationes (4), et (5), et proue-
niet

$$\frac{BC \times CA \sin. ACB}{\sin. ICF} = CF \times CI$$

fi ergo CI, et CF designent axes, cum sin. ICF fit ae-
qualis radio, patet, quod ex productis, quae faciunt Dia-
metri coniugatae, inuicem in fe ductae, illud fit minimum,
quod ex axibus fit.

Corollarium VIII.

E contra, fi CI, et CF fuerint Diametri coniugatae
aequales, cum fit per Theorema II. ang. ICF minimus
omnium, quem faciunt Diametri coniugatae. produ-
ctum, quod ex Diametrorum aequalium multiplicatione
oritur, erit omnium maximum.

Corollarium IX.

Si primae parti aequationis (1) addatur $2CB \times CA$,
et secundae parti $2CF \times CI$. In hypothefi corollarii
VII. erit. Quadratum $(CI^2 + 2CF \times CI + CF^2)$
minimum habita ratione ad quadratum $(CA^2 + 2CB \times$
 $CA + CB^2)$, confequenter etiam erit minima radix
D d (CI

(C I + C F) relata ad radicem (C A + C B). Id est axes ellipseos simul sumpti minimi sunt omnium diametrorum coniugarum simul sumptarum.

Corollarium X.

Si vero C I, et C F fuerint Diametri coniugatae aequales, cum sit per corollarium VIII. productum $C F \times C I$ omnium maximum erit etiam maximum Quadratum $(C I^2 + 2 C F \times C I + C F^2)$, per consequens eius quoque radix dabit maximum, id est, Diametri coniugatae aequales simul sumptae maximae sunt omnium Diametrorum coniugarum simul sumptarum.

Theorema IV. Fig. IV.

Positis, quae in praecedenti Theoremate. Dico, quod

$$\text{fin. } A C I = \frac{B C \times C F \text{ fin. } B C F}{A C \times C I}$$

Demonstratio.

Quoniam per Corollarium prop. XLVI.

$$\text{Quadr. } B C A = \text{Quadr. } F C E$$

ablato communi segmento B C I, erit

$$\text{Segmen. } F C B = \text{Segmen. } A C I$$

ductisque rectis F B, A I per corollarium prop. L. X

$$\text{Triang. } F C B = \text{Triang. } A C I$$

Demittantur ex verticibus Diametrorum coniugarum I C H, F C G, id est ex punctis I, et F, ad Diametros

con-

coniugatas A C D, B C E normales I M, F N, positaque
a pro radio.

$$\sin. A C I = \frac{a \times I M}{C I}$$

$$\sin. B C F = \frac{a \times F N}{C F}$$

sed per triangula aequalia F C B, A C I

$$\frac{B C \times F N}{C A} = I M, \text{ erit ergo}$$

$$\sin. A C I = \frac{a \times B C \times F N}{C A \times C I}, \text{ et loco } F N \text{ substi-}$$

tuen-
do $\frac{C F \sin. B C F}{2}$;

$$\sin. A C I = \frac{B C \times C F \sin. B C F}{C A \times C I} \quad Q. E. D.$$

Corollarium.

$$\text{Vice versa erit } \sin. B C F = \frac{C A \times C I \sin. A C I}{B C \times C F}$$

Problema Pappi Libro VIII. Mathem. collectionum
propositione 14 generalius propositum Fig. VI. et VII.

In ellipsi data quatuor Diametrorum A C D, B C E
coniugatione se interfecantium in centro C, aliam coni-
ugationem Diametrorum inuenire, quae datum angulum
contineat.

Monitum.

Per Theorema II. sinus dati anguli nequit esse minor quantitate.

$$\frac{2a \times CA \times CB}{CA^2 + CB^2}$$

Solutio

I.

Fingamus Diametros quaesitas esse rectas FCG, ICH se decussantes pariter in C descriptamque esse ellip-
sim ABDE.

Per Theorema III. erit

$$CI = \frac{1}{2} \left(\sqrt{CA^2 + 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2} + \frac{CA^2 - 2CA \times CB \times \sin. ACB + CB^2}{\sin. ICF} \right)$$

$$CF = \frac{1}{2} \left(\sqrt{CA^2 + 2CA \times CB \times \sin. ACB + CB^2} + \frac{CA^2 - 2CA \times CB \times \sin. ACB + CB^2}{\sin. ICF} \right)$$

In signo ambiguo superius locum habet in Fig. VI. inferius in Fig. VII.

II.

Hoc praemisso, sit ut in casu Fig. VI. ang. BCA mi-
nor ang. dato FCI patet, quod

ang.

$$\text{ang. BCI} = \text{ang. ICF} - \text{ang. FCB}$$

$$\text{ang. BCI} = \text{ang. ACB} - \text{ang. ACI}$$

$$\text{ergo ang. ICF} - \text{ang. FCB} = \text{ang. ACB} - \text{ang. ACI},$$

$$\text{et ang. ICF} - \text{ang. ACB} = \text{ang. FCB} - \text{ang. ACI}.$$

Si vero ang. ACB, vt in Fig. VII. maior fuerit ang. FCI, similiter patet, quod

$$\text{ang. BCI} = \text{ang. ACB} + \text{ang. ACI}$$

$$\text{ang. BCI} = \text{ang. FCI} + \text{ang. FCB}$$

$$\text{Ideoque ang. ACB} + \text{ang. ACI} = \text{ang. FCI} + \text{ang. FCB}, \text{ et}$$

$$\text{ang. ACB} - \text{ang. FCI} = \text{ang. FCB} - \text{ang. ACI}.$$

III.

Sed cum datus sit per hypothesim tam ang. ACB, quam ang. FCI, data quoque erit eorum differentia, quae dicatur A, et per artic. praecedentem ang. FCB — ang. ACI = A, consequenter ang. FCB — ang. A = ang. ACI, et sin. (ang. FCB — ang. A) = sin. ACI; sed per Trigonometriam sin. (ang. FCB — ang. A) = $\frac{\sin. FCB \times \text{Cof. A} - \sin. A \times \text{Cof. FCB}}{a}$; ergo sin.

$$\frac{\sin. FCB \times \text{Cof. A} - \sin. A \times \text{Cof. FCB}}{a} = \frac{\sin. ACI}{a}$$

et substituendo loco sin. ACI per Theorema IV. $\frac{BC \times CF}{CA \times CI}$

$$\frac{\sin. FCB \times \text{Cof. A} - \sin. A \times \text{Cof. FCB}}{a} = \frac{\sin. ACI}{CA \times CI}$$

$$\sin. FCB (\text{Cof. A} - a \times \frac{BC \times CF}{CA \times CI}) = \sin. A \times \text{Cof. FCB} =$$

D d 3

sin.

$\sin. A \sqrt{a^2 - \sin. FCB^2}$; ideoque quadrando, et postea multiplicando per $CA^2 \times CI^2 \sin. FCB^2 (CA^2 \times CI^2 \cos. A^2 - 2aCA \times CI \times BC \times CFCos. A) = CA^2 \times CI^2 \sin. A^2 (a^2 - \sin. FCB^2) + a^2 BC^2 \times CF^2$ et transponendo

$$\sin. FCB^2 (CA^2 \times CI^2 (\cos. A^2 + \sin. A^2) - 2aCA \times CI \times BC \times CFCos. A) - a^2 CA^2 \times CI^2 \sin. A^2 + a^2 BC^2 \times CF^2$$

riteque calculando; et loco $(\cos. A^2 + \sin. A^2)$ substituendo 2

$$(6) \sin. FCB = \frac{aCA \times CI \sin. A}{\sqrt{a^2(CA^2 \times CI^2 + CB^2 \times CF^2) - 2aCA \times CI \times CB \times CFCos. A}}$$

Fiat modo $CA \times CI = aP$; $CB \times CF = aQ$; eritque $CA^2 \times CI^2 = a^2 P^2$; $CB^2 \times CF^2 = a^2 Q^2$; $CA \times CI \times CB \times CF = a^2 PQ$, facisque debitis surrogationibus in secunda parte praecedentis aequationis, diuisioque per a^2 tam numeratore, quam denominatore, erit.

$$\sin. FCB = \frac{P \sin. A}{\sqrt{\frac{P^2 - 2PQ \cos. A + Q^2}{a^2}}}$$

Ducta ergo (Fig. VI.) ex centro C intra angulum obtusum BCD

$$CF = \frac{1}{2} \left(\sqrt{CA^2 + 2CA \times CB \sin. A \cos. B + CB^2} - \frac{\sin. ICF}{\sqrt{CA^2 - 2CA \times CB \sin. A \cos. B + CB^2}} \right)$$

siue

sive $CF = \frac{1}{2}(BV - BZ)$ per corollarium I. Theorema-
tis III.

et in Fig. VII. intra angulum acutum BCA

$$CF = \frac{1}{2} \frac{(CA^2 + 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2 + \sin. ICF)}{\sin. ICF}$$

$$CA^2 - 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2 = \frac{1}{2}(BV + BZ)$$

quae cum semidiametro CB faciunt ang. FCB , cuius sin-
us sit $P \sin. A$

$$P^2 = 2P \times Q \cos. A + Q^2$$

erectaue in Fig. VI.

$$CI = \frac{1}{2} \frac{(CA^2 + 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2 + \sin. ICF)}{\sin. ICF}$$

$$CA^2 - 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2 = \frac{1}{2}(BV + BZ)$$

Et in Fig. VII.

$$CI = \frac{1}{2} \frac{(CA^2 + 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2 - \sin. ICF)}{\sin. ICF}$$

$$CA^2 - 2CA \times CB \sin. ACB + CB^2 = \frac{1}{2}(BV - BZ)$$

quae cum CF faciat angulum FCI , aequalem angulo
dato.

Vertices I , et F semidiametrorum CI , et CF dico-
esse in eadem ellipsi, in qua sunt vertices A , et B semidia-
metrorum CA , CB , ideoque Diametri ICH , FCG , ut
sunt longitudine, sic erunt positione datae. Q. E. I.

Demonstratio.

Non sint Puncta I , et F , vertices semidiametrorum
quaesitarum, sed puncta K , et O , ductis rectis KC , OC ,
et

et instituta analysi vti superius, inuenietur

$$\sin. KCB =$$

$$a \frac{XCA \times CO \sin. A}{a^2 (CA^2 \times CO^2 + CB^2 \times CK^2 - 2CA \times CO \times CB \times CK \cos. A)}$$

sed cum sit per hypothesim $CI = CO$; $CB = CK$, sequitur secundam partem praecedentis aequationis eandem esse, ac secundam partem aequationis (6), erit ergo etiam $\sin. KCB = \sin. FCB$; consequenter ang. $KCB = FCB$, punctumque K cadet in F , ideoque etiam punctum O cadet in I . Q. E. D.

Corollarium.

Si ang. ICF fuerit rectus, semidiametri CI , CF erunt semiaxes.

Problema Pappi Fig. VIII. et IX,

Data sit Diametrorum IH , FG coniugatio se secantium in centro C . Inuenire axes tam positione, quam magnitudine.

Solutio I.

Fingamus ACD esse positionem axis primarii, qui per Theorema III. erit magnitudine datus.

Ex verticibus I et F Diametrorum IH , FG demittantur ad semiaxem CA normales IM , et FN , atque ulterius ex eodem puncto I ducatur recta IL parallela ad axem ACD , quae occurrat in L Diametro FG productae, si opus fuerit, et ex puncto L ad axem recta LR parallela ad IM . His positis per prop. IV.

$$FN^2 =$$

$$FN = \frac{DN \times NA}{IM^2 \times \frac{DM \times MA}{(CA+CM) \times (CA-CM)}} = \frac{CA^2 - CN^2}{CA^2 - CM^2} \times \frac{IM^2}{(CA^2 - (CI^2 - IM^2))}$$

hoc est $FN^2 = \frac{(CA^2 - (CF^2 - FN^2))}{(CA^2 - (CI^2 - IM^2))}$

et multiplicando extrema, et media inter se

$$FN^2 (CA^2 - (CI^2 - IM^2)) = IM^2 (CA^2 - (CF^2 - FN^2))$$

et auferendo vtrinque $FN^2 \times IM^2$

$$FN^2 \times (CA^2 - CI^2) = IM^2 \times (CA^2 - CF^2)$$

et tandem

$$FN = IM \sqrt{\frac{CA^2 - CF^2}{CA^2 - CI^2}}$$

Per Triangula similia FCN, LCR; FN. FC: :
 RL (IM). CL; consequenter $CL = \frac{IM \times FC}{FN}$

$$\sqrt{\frac{CA^2 - CI^2}{CA^2 - FC^2}}$$

Ex qua aequatione haec oritur constructio Fig. X. et XI.

Ratio C A aequali semiaxi primario C A in ellipsi describatur circulus A B D E sumptisque in radio segmentis C I, C E aequalibus femidiametris C I, C F in ellipsi ducantur rectae I Q, F P normales ad radium C A, et circulum secantes in Q, et F.

Hoc facto in femidiametro C G producta, si opus fuerit, sumatur $CL = \frac{CF \times I Q}{F P}$ iunctisque punctis L,

et I, ex centro C ducatur recta C A parallela ad L I, et
 E c aqua-

aequalis semiaxi primario, dico quod recta CA, siue idem semiaxis erit positione datus. Q. E. I.

Demonstratio constructionis.

Per Triangula similia CRL, CFN

$$CL \frac{(CF \times IQ)}{FP} : LR (IM : : CF : FN; \text{ ideoque}$$

$$IM = \frac{FN \times IQ}{PF} = FN \sqrt{\frac{CA^2 - CI^2}{CA^2 - CF^2}}, \text{ et}$$

$$IM^2 \times (CA^2 - CF^2) = FN^2 \times CA^2 - CI^2,$$

atque addendo vtrinque $IM \times FN^2$

$$IM^2 \times (CA^2 - (CF^2 - FN^2)) = FN^2 \times (CA^2 - (CI^2 - IM^2)), \text{ idest}$$

$$IM^2 \times (CA^2 - CN^2) = FN^2 \times (CA^2 - CM^2)$$

et reducendo aequationem ad proportionalitatem

$$\frac{IM^2}{FN^2} = \frac{(CA^2 - CM^2)}{(CA^2 - CN^2)} = \frac{(CA + CM) \times (CA - CM)}{(CA + CN) \times (CA - CN)}$$

$$\frac{DM \times MA}{DN \times NA}$$

ergo per prop. IV. Puncta I, et F sunt

in ellipsi, cuius vnus ex axibus est recta ACD. Q. E. D.

Monitum.

Supposuimus axem datum esse primarium: sed, me non monente, patet, locum habere solutionem, et constructionem, si vice axis primarii datus fuisset secundarius, solummodo loco prop. IV. citandum fuisset eius scholium.

Scho-

Scholium Fig. XII. XIII. et XIV.

Analysis problematis praecedentis, eiusque constructio, aseruit pro sequentis solutione, et constructione.

Problema.

Datus sit magnitudine, sed non positione vna cum centro C axis ellipseos, atque in eodem plano data sint duo puncta I, et F, per quae eadem ellipsis transire debeat, axis positionem inuenire.

Solutio.

Fingamus A C D esse axis positionem, et ductis rectis I C, F C, ex punctis I, et F ducantur ad rectam A C D normales I M, et F N, et ex puncto I ducatur recta I L parallela ad A C D, quae occurrat rectae F C, productae si opus fuerit in L, et ex eodem puncto L ducatur L R ad I M parallela, quae axem A C D secet in R.

Cum sint puncta I, F, et C in eodem plano datae erunt rectae I C, C F.

His positis, inuenietur eadem analysi, qua vsi sumus in problemate praecedenti soluendo, $C L = F C$

$$\frac{F C A^2 - C I^2}{F C A^2 - C F^2}$$

fluent problematis solutio, et constructio, et pariter demonstratio.

Solutio II- Fig. XV.

Lemma.

In ellipsi I F H G, cuius axes sunt rectae I H, F G se decussantes in Centro C, data quavis Diametrorum coniugatione A C D B C E, pariter se secantes in C, si ex vertice A diametri A C D demittatur ad diametrum B C E normalis A P, quae secet axem I C H, in M et producta secet axem F C G in puncto N, erit

$$A N \times A M = C B^2.$$

Demonstratio.

Ducatur per verticem A recta T A V tangens curvam in puncto A, et occurrens axibus I C H, F C G, in punctis V, et T.

Per proposit. III. recta T V erit parallela diametro B C E, ideoque ang. V A P aequalis ang. A P C erit rectus, et Triang. V A M, C M P erunt similia, consequenter ang. A V M = ang. M N C, et Triangula V A M, N A T erunt similia, proindeque $\frac{N A}{T A} = \frac{A V}{A M}$, et

$$N A \times A M = T A \times A V, \text{ ergo per proposit. 109. } N A \times A M = C B^2. \text{ Q. E. D.}$$

Corollarium.

Descripto ergo diametro M N Circulo M C N Q, qui secet diametrum C A in R, erit $C A \times A R = C B^2$,
 $\frac{C A}{A R} = \frac{C B^2}{C A}$

Solutio Problematis Fig. XV.

Datae sint diametri coniugatae $A C D$, $B C E$ se secantes in centro C , ex vertice A diametri $A C D$ demittatur ad diametrum $B C E$, normalis $A P$, postea in eadem diametro $A C D$ sumpto segmento $A R = \frac{C B^2}{C A}$, diuisio-

que, quod superest, aequaliter in O , super O eleuetur normalis $O Q$, quae occurrat perpendiculari $A P$ in Q . Hoc facto radio $Q R$, vel $Q C$ describatur Circulus $M C R N$, secans normalem $A P$ in punctis M , et N , ductisque rectis $M C$, $N C$. Dico quod in positione $\bullet$ starum $C M$, $C N$ erunt axes.

Demonstratio.

Per verticem A ducatur recta $T A V$ parallela ad diametrum $B C E$ occurrens rectis $C M$, $C N$ productis in T , et V .

Per triangula rectangula $M A V$, $M C N$ similia erit ang. $M C M =$ ang. $M N C$, ideoque triangula rectangula $T A N$, $M A V$ erunt similia, et $N A = \frac{A V}{A T}$; ergo

$A T \times A V = N A \times A M = C A \times A R = C B^2$ per constructionem, eritque per propositionem 12. et 89. punctum B in ellipsi, cuius axes sunt in lineis $C T$, $C V$, sed et punctum A est in eadem ellipsi, igitur et puncta D , et E in eadem per prop. VII. erunt ellipsi. Dati ergo erunt axes positione, et per Theorema III. etiam magnitudine. $Q. E. D.$

Scholium.

Iohannes de Wit in suis elementis curvarum libro I. in corollario I. prop. XIII. dat huiusce problematis per-elegantem constructionem, sed cum illius demonstrationem a sua ellipseos descriptione repetat, placuit alteram hic dare ab illa independentem, sequenti praemisso lem-mate.

Lemma Fig. XVI.

In ellipsi, cuius axes sunt rectae IAZ , SAX , se in-tersecantes in A ; diametri DAE , GAH diametri coniugatae. Ex vertice H diametri HG ducatur normalis HC , quae producat, donec sit recta HB aequalis semidiametro DA , iunctisque punctis A , et B , diuisaque recta BA bifariam in I , radio IA describatur Circulus $AKBR$, qui ob ang. rectum ACB transibit per C , et secabit axes in punctis P , et R . Si puncta H , et P , iungantur, dico, re-ctam HP secare axem SX in puncto R .

Demonstratio,

Ducatur recta PB .

Cum angulus CPB innitatur semiperipheriae $PZAR$, et arcui CR , erit obtusus, elenata ergo super PB normali BM , quae occurrat rectae HP , iunctisque punctis B , et R , cum angulus oppositus PAR sit rectus, erit etiam re-ctus ang. PBR ; ideoque per constructionem aequalis ang. PBM , consequenter puncta M , et R , coincident, et recta HP secabit axem SX in puncto R . Q. E. D.

Co-

Corollarium I.

Ideoq̃ue cum sit ang. RAP rectus, recta HP tranſiet per Centrum I ,

Corollarium II.

Ergo ducta recta HI , haec ſecabit axes in punctis P , et R .

Solutio Problematis Pappi.

Sint rectae DAE , HAG , ſe interfocantes in centro A diametri coniugatae quae datae ſunt.

Ex vertice H diametri HAG demittatur ad diametrum DAE normalis HC , quae producat̃ur, donec ſit recta HB aequalis ſemidiametro DA . Deinde iunctis punctis A et B diuiſaque AB bifariam in I , radio AI , vel IB deſcribatur circulus $AKBC$, qui tranſibit per punctum C . Ex puncto H ducatur per centrum Circuli I recta HI , quae circulum ſecet in punctis R , et P , et ducantur rectae RA , PA .

Dico rectam HP eſſe ſemiaxem primarium, eius ſegmentum HR ſemiaxem ſecundarium, illosque eſſe in poſitione rectarum RA . PA .

Demonſtratio.

Fiat ſemidiameter $DA = a$, eius coniugata $HA =$ ſemiaxis primarius $= x$, ſemiaxis ſecundarius $= y$.

Erit per prop. LXXII.

$\propto HC$

$a \times HC = xy$; ideoque $HC = \frac{xy}{a}$, et

$BG = BH - HC = a - \frac{xy}{a}$, et quadrando

$$BC^2 = a^2 - 2a \frac{xy}{a} + \frac{x^2 y^2}{a^2}$$

$AC^2 = HA^2 - HC^2 = b^2 a^2 - \frac{x^2 y^2}{a^2}$, ergo

$AC^2 + BC^2 = a^2 - 2xy + b^2$. Sed per constructionem $AC^2 + BC^2 = PR^2$, et per proposit. LXXVII
 $a^2 + b^2 = x^2 + y^2$ factis igitur debitis substitutionibus
 $PR^2 = x^2 - 2xy + y^2$, et
 $PR = x - y$.

Per Circuli naturam

$PH \times HR$, siue $PH^2 - PH \times PR = BH \times HC = xy$,
 ergo $PH^2 - PH \times PR + PR^2 = \frac{x^2 + 2xy + y^2}{4}$, et

$$PH - PR \frac{(x - y)^2}{2} = \frac{x + y}{2}, \text{ hoc est}$$

$PH = x$; erit ergo PH aequalis semiaxi primario et
 $HR = PH - PR = x - (x - y) = y$ aequalis erit
 semiaxi secundo. Erunt ergo axes magnitudine dati.

Producatur modo AB , donec AS sit aequalis PH ,
 et PA , donec Ay sit aequalis HR , et erunt etiam positio-
 ne dati.

Sint etenim in alia positione, videlicet anguli rAp ,
 ducta recta Hp , haec per corollarium I. Lemnatis transi-
 bit per centrum I , et ductae rectae HP , Hp claudent spa-
 tium, quod est absurdum. Q. E. I. et D.

DE

DE DARICIS PERICVLVM CRITICVM BEN-
JAMIN GOTTLIEB LAVRENTII BODEN.

Posf. Prof. Publ. Ord. in Acad. Viteb. Philosophorum

Decani, et Comitum Palatinorum

Caesarei.

Wittebergae 1779. pll. 2. in 4.

Daricorum nomen a Dario quodam fuisse repetitum, ipsa nominis monetae tribuendi ratio, inter antiquos et recentiores populos in consuetudinem recepta, declarat; sed a quonam potissimum, propter dissenfum antiquorum, in dubitationem et controuersiam venit. Nam Pollux quidem, ac Hesychius, simpliciter Darium Persarum regem memorant. Herodotus autem III, 89. 96. et IV, 166. Darium, Hystaspis filium, omnium primum aureos, sua imagine signatos, cudendos curasse, scribit. Cuius fide suffulti plurimi, hinc putant originem pecuniae ducendam esse inter Persas, tum primum cusas Daricis, siue numis aureis, in quibus imago regis Persarum esset expressa. Fauet etiam huic opinioni, cum aliis, ipse Wesselingius *Obseruatt. Variar.* L. II. c. 22. Suidas tamen Daricos ab hoc Dario, Xerxis patre, cudi iussos negat, et ad alium quendam antiquiorem regem eorum primordia refert. Cuius verba cum Aristophanis Scholiasta ad Ecclesiast. v. 598. cum Harpocratonis et Etymologi M. locis collata, prorsus consentiunt, et communi auctoritate sententiam, quam Herodotus tuetur contrariam, comprobant, fauentibus Perizonio ad Aelian. Var. hist. I, 22. et Prideausio Connex. V. et N. Test. T. I. p. 164. Cuius dissensionis

F f

di-

dirimendae et componendae causis, doctissimus huius disputationis Autor ista fere obseruare nos et tenere iubet:

Etenim duplicem aureorum Persicorum formam esse ait, aliis impressam sagittarii formam, aliis regiam, Darii effigiem exhibentibus. Vid. Platarch. *Apophteg. Lac.* Stateres igitur hos, qui sagittarii notam haberent sine regis imagine, quos distributio stipendii militaris exegisset, regnante Cyro iam usitatos, omnino aetate ante Darium Xerxis patrem exacta, factos fuisse monet. Quos vero Herodotus memorat, utique Dario Hystaspis filio adscribendos, regis imagine in auro obryzo seu purissimo signatos, multo politiores illis antiquioribus, et ab illis probe discernendos ait. Cum Herodoti narratione veritatem constare, eamque temporum etiam ratione iudari. Nam qui hos Daricos ex argento aemulandos suscepisset, magno suo damno, Aryandem, sub Darii Hystaspis imperio Aegyptum prouinciam obtinuisse, et Pheretiman, Arcesilae matrem, exercitu praebendo in vlciscenda filii nece adiunxisse.

Rex ille antiquior, cui veteres Grammatici inuentum Daricorum tribuant, non alius fuerit, nisi Danielis ille, quem quinto vaticiniorum capite commemorat, Darius cognomine Medus, Cyaxares scilicet Xenophonius, quem cum Pridosio etiam Perizonius ll. cc. agnoscit.

Aureos autem fuisse Daricos, magno veterum consensu, pro certissimo sumitur, cf. Alberti *ad Hesych.* T. I. p. 389. Plutarchus tamen in *Cimone*, ubi huius imperatoris liberalitatem celebrat, mentionem quoque facit argenteorum Daricorum. Locus, quem V. D. indicare neglexit,

est

est c. lo. p. 195. Vol. III. ed. Lips. Hic igitur nomen *Δαρχων* improprie et laxius accipiendum esse statuitur, pro quouis numo eiusdem cum Darico ponderis, vel pro statere, qui sequente aevo fuerit etiam argenteus, nimirum Persis alieno imperio parere coactis, et potestate cudendi aureos iis adempta.

In valore Daricorum vero constituendo, quem alii supra modum accumulunt, alii deminuunt, V. Cl. sequitur Gronovium de Pec. Vet. III, 7. demonstrantem, Daricum valere XX. argenteos, siue auri duas drachmas quarum quaelibet decem argenteos explet, ita ut Darici quinque Minam vnā faciant.

Nec praetermittit A. a Iosepho Antiqu. Ind. III, 9. Daricum reuocari ad auri siculum Hebraicum. Quae vero non ita accipienda esse videntur, quasi Iosephus de signatis numis velit intellecta, sed tantum de pondere; cum satis constet, ante exilium Babylonicum apud Hebraeos in usu numos characteribus inscriptos non fuisse.

Qui in sacris libris, nempe Paralipomenis, Esdrae et Nehemiae Commentariis commemorantur *דַּרְכֵּי כֶּסֶף* siue *דַּרְכֵּי כֶּסֶף* et *דַּרְכֵּי כֶּסֶף*, non ab vocabulis *דַּרְכֵּי* et *כֶּסֶף* ut *viaticum* designent, neque ab Graeca voce *δραχμή* appellantur, sed ab hoc ipso Persico Daricorum nomine, quibus pares erant valore, ut Raphaelius Annotatt. Xenophont. ad N. T. p. 360. demonstrauit. *Δραχμας* interpretantur Alexandrinae versionis auctores. Drachma autem Hebraeorum in auro drachmis duabus Atticis aureis equiparanda est, quae valore viginti argenteis, Daricum Persicum efficientibus, pares sunt.

F f 2.

Hact

Haec fere continentur hac commentatione, in qua extrema dolet Cl. Auctor sibi ad manus non fuisse Cuperi epistolam de valore partim numi, partim de Plutarchi loco in his Actis a. 1744. mens. Apr. indicatam, cui propter insignem sollertiae et diligentiae laudem, maximo opere fauemus. Ceterum de formulis dicendi quibusdam dubitauimus, quas cum aliis latinioribus permutari velimus. Velut p. 6. *numorum* mentio fit inter *Persas mercatori transiuntium*; est enim Hebraica e Genes. 23, 16. et 2 Regg. 12, 5. ducta locutio, pro quo *spectatos probosque numos* rectius dixerimus. Mire quoque dicitur p. 9. *flor* Arybandidis, non pro aetate et adolescentia, ut semper in latinis scriptoribus, sed pro aetate qua vixit. Etiam qui essent p. 15. *peregrinantes, qui non vacui coram latrone cantare velent*, nondum assequebamur.

IO. GOTTL. HEINECCII, ICTI, POTENTISS.

Pruss. Reg. a Consl. Aulicis, et in Acad. Fridr. Iur. Philos. in P. P. Ord. Antiquitates Germanicae iurisprudentiam illustrantes, in quibus iurium, etiamnum in Germania receptorum, origines ex genuinis fontibus et principiis deriuantur. TOM. I. Introductionem generalem de rerump. Germ. facie, legumque Germ. antiquitate et natura, nec non iura personarum complexus.

Hafniae et Lipsiae 1772. 8. maj.

Romanarum antiquitatum liber, ab eodem autore scriptus, etiamnum perutilis estis, qui iuri Romano operatur.

ram nauant; nec aliam ob causam is, quem indicamus, compositus est, quam ut esset, quo quis adiutus iura patria accuratius addisceret: tamen, si paullo ante in lucem prodiiisset, propius tum abfuiisset ab ea perfectione, qualem iam in hoc genere desideramus. Nec est dubitandum, ante L. annos has litteras hac accessione eam mutationem subituras fuisse, qua tum quasi natae et formatae censeretur possent. - Liber, antequam e situ et latebris suis protraheretur, fata habuit quae nosse haud superuacaneum erit curiosis. Iam 1724. scriptus erat, et ita perpolitus, ut recte vulgari posset; scilicet, ne eam operam, quae Romanis antiquitatibus impensa erat, res antiquae nostrae desiderarent: cum autor illun, ita tamen ut ab Dulsekero Bibliop. Argentor. redimere, Halae oppignorauit apud Petr. Franckium, Bibliop. mox Franequeram petiturus. Postea, sectis Frankii bonis, Ludouico Cancellario, una cum reliqua libraria merce addictus est cuius in scriniis delituit quamdiu Heinneccius vixit: cuius adeo filius Liegnizensis, Consiliar. Aulic. cui haec editio debetur, nullis precibus impetrare potuit ut redderetur, magna sortis parte una cum usuris frustra solutis, eiusque restitutione saepe a possessore promissa: inde de ingenio viri facilis coniectura. Hoc mortuo, liber cum caeteris auctionis lege venditus est, nec nisi ante aliquot annos emtor innotuit, Friedr. Wilhelm. de Kameke: eius tanta humanitas fuit, ut statim libri copiam faceret, qui variis impedimentis retentus, (forte quod deesset qui suo sumtu typis exscribendum curaret,) nunc demum prodit. Pars prior, ut ex titulo constat, praeter introductionem generalem, de rerump. Germ. facie, legumque Germ. antiquitate et natura, etiam iura personarum complecti debuit: pars altera, sicut praefatus est editor, antiquitates forenses de dominio et possessione, de pactis et delictis. Non tamen in priore parte quidquam in-

venitur quam generalis introductio, de forma regiminis legum Gerin. Cap. I.) agit de origine Germanorum eorumque forma status antiquissima. C. II.) de Alemannis, Bojis, Thuringis, Saxonibus, Frisiis. C. III.) de regno Francorum, et orto inde Germanorum regno. C. IV.) de legibus antiquissimis populorum Germ. C. V.) de iure Saxonico, Suevico, Lub. C. VI.) de quarundam prouinciarum et urbium iuribus, cum antiquis, tum recentioribus. C. VII.) de peregrinis iuribus in Germania susceptis et adhibitis. Nemo harum rerum gnarus negabit, quae A. 1724. captum temporum non excedebant, ea Heineccium praestitisse. Sed forte vir magnus ne somniauerit quidem, librum nostris vsibus non aptatum editum iri, quod 48 annorum intervallo hae litterae tantum adauctae sunt, vt nouam plane formam induisse videantur: sic enim discantibus non noxia fuisset eius lectio, si, quae in hoc genere inuenta nuper sunt et emendata, illi inserta fuissent; nec facile eius rei gratiam editori faciendam putamus. Quamquam enim aequis harum litterarum iudiciis fatendum est, hunc librum, nisi suo tempore excidisset, in hoc genere nouum plane et eximium extitisse; nec veris autoris laudibus quicquam detrahi, quod nostri homines, quae temporum felicitas est, haec accuratius fere sciant: tamen, si nostrorum et discantium commodis aliquid dandum erat, liber ille quoquo modo effingendus et perpoliendus fuit. Haec ne temere asseri videantur, locum in examen vocabimus, qui in hoc genere facile dominatur, Cap. V. quod de praecipuis mediū aevi libris agit, quibus iura exponuntur. Hic tantum recensentur Speculum, Weichbild, et ius feudale Saxonicum, Richtsteig, Speculum, et ius feudale Sueuicum, et ius Lubecense: ne verbo quidem agitur de Iure Imperat. Senkenbergico, (quae collectio est quantiuis pretii,) quia nondum in lucem protractum erat. Simul Ecco de Rep-

Repkau praefationem speculi Saxonici scripsisse perhibetur, quae opinio sane fertilis est errorum. Speculi Saxonici optima et recentissima editio tum temporis fuit Ludouiciana: nihil hic operae Gaertnerianae, nedum Grupenianae memoriae proditum: nihil de disceptatione Senkenbergii et Grupenii de libris legum Saxonicarum, eorumque exemplis manuscriptis. Nec tum is qui, glossas Teutonicas scripsit aut compilauit, postea a Grupenio prodendus, constitit. Vulgarem Iuris Magdeburgici collectionem non esse genuinam, sed esse illa antiquiorem, iam Heineccius vidit: at Lahnii liber nondum innotuerat, et tabulario Goerlicensi protractus, genuinum ius Scabinorum Magdeburgensium complectens. Nec ei constitit Auctoris veteris de beneficiis, et Iuris feudalis Saxonici editio Senkenbergiana. Nihil hic de Lahnii sententia, Ius feudale sic dictum Saxonicum, nihil esse nisi collectas consuetudines feudales communes. Mangelsfeld et Kertaw librum Riechtsteig scripsisse perhibentur: Grupenius nondum prodiderat verum autorem, Iohannem de Buch, nec liber tum talis fuit, qualem postea Senkenbergius edidit. Errore ne Speculum Suevicum, an recte ita vocetur, non est notatum. Nec auctoris coniectura facile se probabit, Speculum Suevicum iussu Rudolphi Habsburgici esse compositum: nititur illa eo potissimum, quod hoc interdum „Imperatoria et regia iura prouincialia et feudalia“ inscribitur. Qui praeter allegatas huius Speculi editiones nullas nouit, (nec potuerunt recenferi illa Bergeri, Schilteri, Scherzeri, Schannati, et praestantissima Senkenbergii,) huic ad vsus nostros belle consulatur. Multum abest ut Heineccio imputemus quae temporum sunt: nemo tamen sanus haec temere iuuenibus commendauerit, harum litterarum cupidis, nisi malit miferos priscorum temporum ruditati, quam hostri aevi inueniatis, inhaerere. Reliqua capita legentibus facile ostendent, qui-

quibus nostra sententia firmetur. Addimus ad vitima huius capitis, quod Historia Iuris Lubecensis, si iam tum Dreyerus scripsisset, longe alia futura fuisset.

IO. CAROLI VOLBORTH, A. M. DE FRVCTV,

quem Homeri interpres e lectione Virgilii capere possit,

Commentatiuncula.

Certum est, et extra omnem dubitandi locum positum, formari sensum pulcri bonique, et firmari, conferendis inter se duorum pluriumve Auctorum, vel argumenti ipsius similitudine, vel quadam modi, quo argumentum tractant, propinquitate, inter se coniunctis operibus. Quicumque elegantiorum Musarum vel limina attigerunt, ad adyta ipsa se non insinuarunt, quotidiana iam experientia edocti norunt, in omni bonarum litterarum genere hac vi citius acquiri aliquem boni rectique velut gustum, quam regularum sterilitate, qua superfedere facile poterit, qui ad exempla ipsa statim progressus, mature aliquam cum Homero, Virgilio, reliquisque elegantiarum et bonae mentis magistris contraxerit familiaritatem. Quae in lectione vnius, ut de Epicis nunc tantum disseram, obscura, ambigua, impedita, teneram aetatem morabantur, subinde clara fiunt, certa et expedita, perlecto altero aut tertio. Quae cum in omni disciplinarum genere, litterarum linguarumque varietate ita se habere, quotidie animaduertamus, ut lectione eorum Auctorum, qui simile argumentum tractant, sapienter instituta, ingenii acies acuatur, animi vis crescat, informentur animo clariores rerum ideae: quidni in Epicis
idem

idem sit de eiusmodi lectione sapienter instituta expectandum? Re itaque tantum ex hoc capite considerata, rem omnem Epicam, eiusmodi carminis vim et indolem, rerum imagines, verborum pondera, episodiorum iucunditatem, linguamque omnia poetica, melius, clarius, et copiosius addiscere putandus est, qui Homeri studio Virgilli lectionem addiderit. Vt itaque, quod quidem ex his, quae praemisimus, sequitur, Virgilium feliciter explicabit, qui recens ab Homero venerit, ita etiam, versa vice, Homerum maiori cum successu attinget, qui non alienus a Virgilio ad hunc Poetarum patrem accesserit. Sed haec per se patent, et clara sunt.

Præter hunc autem vulgarem usum, quem ut omnes in omnibus disciplinis e lectione plurimum idem argumentum tractatum Auctorum petunt, ita etiam enarrator Homeri e Virgilio capit, singularem utilitatem adfert Maconii senis interpreti lectio Virgilii propterea, quod Maro seminum quantum secundum Graecum vatem, Poetarum omnium principem et patrem, finxit formavitque: maxima rerum similitudo tractatarum, multae verborum iuncturae prorsus eadem, plura episodica, in quibus, ut nonnulla variata et tempori ingenioque Maronis magis accommodata sunt, ita etiam multa vestigia adparent, Virgilium Homerum expressisse. Maec in ipsa lectione Virgilii a me fideliter, etsi breuiter, indicanda satis superque demonstrabunt, posse Homeri difficiliora, ut plerumque plerisque Graeca videntur non difficilia, illustrari et explicari e Maronis facilioribus, si quidem Romanus poeta est, quem minus horrere solent cum tironibus Magistri ipsi, et qui idem notior est, et explicando Graeco aprior.

Ac.

Accedit ad haec non contemnenda commoda, quae fidus Homeri explicator e lectione Virgilii sedulo instituenta capere potest, in primis hoc, quod Romanus Poëta Homericæ aetati propius vixerit, res itaque in hoc diuino Poëta — quidni enim diuinum, *θεῖον* cum Theocrito, vocemus omnis dulcedinis fontem? — contentas, nobis melius, rectius, felicius intellexerit, in primis quae deos, eorumque religiones et sacra, heroicique temporis indolem attinent, nec non heroes Graecos, secundum cuiusque indolem et naturam optime cognitos habuerit, et in suo carmine expresserit: quae quidem omnia hic nunc a me indigitata, in interpretando Virgilio clarius et exemplis illustranda, monstrant fatis, non posse superfedere Virgilii lectione assidua, si quis Homerum explicare velit *recte*, h. e. secundum temporis Homerici genium, linguae proprietatem, artis poëticae regulas ex eo factas ductasque, quibus omnibus non consideratis, in veteribus Auctoribus, siue sacris siue profanis, prorsus caecutimus.

Quod autem in primis in Virgilio spectari debet, neque mediocre Homeri interpreti adferre potest adminiculum, est singularis doctrina Romani poetae, quae lectione plurium scriptorum de fatis Troiae, inter quos Cyclici Scriptores in primis memorandi sunt, qui iniuria temporis, paucis reliquiis exceptis, interierunt, comparata erat et aucta. Cum enim Graecia a Romanis in seruitutem redacta, cum caeteris libertatis bonis etiam accuratae doctrinae omnem habitum, tandem etiam sensum amisisset, deperditis iam tum, aut delitescentibus plerisque ex praeclaris illis antiquioribus poetis ac scriptoribus, ecce Vobis provenerunt multi non poëtae, sed versificatores, qui ex nonnullis, qui supererant, poëtis cyclicis antiquis, nova carmina conscri-

berent, aut etiam ex grammaticorum vel historicorum doctioribus libris breuiiores epitomas conficerent, censendas istas et diiudicandas fere non modo ex propria doctrina, sed etiam ex eorum, quos excrisperunt, fide ac iudicio. *) Erant **) autem poëtae cyclici, ii, qui, Homeri exemplo, non modo rerum bello Troiano gestarum, quae Iliadem siue antecesserunt, siue sunt sequutae, verum adeo, Proclo apud Photium teste, totius mythologiae a Coeli et Terrae inde nuptiis ad finem errorum Vlyssis, modo singula capita, modo plurium capitum complexum, carmine epico, hoc est, ad Homericum carminis numeros, tractandique et eloquendi modum composito, exposuerant, et ex quibus certa dispositione a nescio quo collectis et ordinatis syntagma epicum exstabat concinnatum. Spectant eo in primis QUINTI CALABRI derelicta Homeri, TRYPHIODORI Ἰλίου ἀλυσίς, COLVTHI Ἑλένης ἀγνομή, TZETZAE Antehomerica, Homerica et Posthomerica, DICTYS CRETENSIS, quem recentiores IOANNES MALALA, CEDREVS, TZETZA et CONSTANTINVS MANASSES p. 44. sq. in Synopsi historica a MEVRSIO edita fere excrisperunt, SISYPHVS COVS, DARES PHRYGIVS, PALAEPHATO vulgo tributa Τρωϊκά, in primis ILIAS PARVA; vnde vero videtur similem haussisse Virgilium plurima in excidio Troiano enarrando. Praeterea multum Virgilius petiit ex ENNII, ACCII, LIVII ANDRONICI, NAEVII, PACVII, VARRONIS et aliorum nondum deperditis fabulis, vnde ad narrationis varietatem, orationisque poëticae, cui vel maxime studebat, dignitatem et ornatum, plurima duxisse putandus est. Haec

G 2 omnia

*) Verba sunt illustris Heynii in Excurs. I. ad Libr. II. Aen. p. 224.

**) Ib. p. 220. Salmasius in Solin. p. 597. Casaubonus ad Athen. VII, 4. Dodwellus de Cycl. p. 802. Schwarzius Altd. Diss. de poet. cycl. Fabric. Bibl. Gr. T. I. p. 281.

omnia in Virgilio thesaurorum instar recondita bona, si ad Homeri Iliada referantur, ducere possunt interpretem, ut clarius videat, iusta et aequa comparet, remoueat ex aliis edfuta et Homero adficta. Quae quidem haftenus disputata spectant in primis ad Aeneidos librum II. et III. sed etiam in reliquis libris, in susuissiano Didonis epifodio, et alibi, multa sunt ex Homero petita, sed ita expressa, ut boni Poëtae imitari naturam eiusque pictores solent; non est plane idem color, sed varietas mira, et rerum aliunde adscitarum transformatio et mutatio ad inuentionis laudem proxiime adsurgens.

E lectione Romani Poëtae crebro et recte instituta, potest Homeri interpretes aliquos fructus etiam hanc ob causam capere, quod Homeri epitheta, rerum imagines, et similitudines, deorum religiones, Heroum mores, et id genus sexcenta alia, verbis Virgilii mirum in modum explicari, illustrari, explanari possunt. Exposui superiore anno in qualicumque *de Olympo, Thessaliae Monte, deorum Sede*, dissertatiuncula, quam diligenter huic monti ab Homero tributa epitheta a Virgilio sua lingua expressa fiat, ut uix remaneat aliquid difficultatis, si vocibus Homericis Virgilianae accommodentur. Eadem ratio est inter utrumque Poëtam in descriptione epularum, sacrorum deo oblatozum, aduentus abitusque dei alicuius deaeue, armorum heroicorum, belli pugnarumque faciei, morborum acutorum etc. in quibus omnibus ut Virgilius ne explicari quidem possit sine Homero, ita etiam, vicibus versis, Homero aliqua lux adfunditur comparatione Virgilii. Videtur mihi esse fere eadem ratio inter Homerum Virgiliumque, quae inter libros veteris nouique, ut vocant, Testamenti intercedit. Scriptores noui Foederis aeterna nocte premerentur sano homini, nihilque inde posset elici, quod cohaereat

Cura

eum reliquorum Scriptorum genio et indole, nisi habere, mus veteris Testamenti auctores, vnde fere vnice illustrandi sunt, qui post Christum in canonem sacrum recepti sunt libri. Sed velim mihi monstretur aliquis homo ea fronte, vt negare audeat, illustrari libros veteris Testamenti, vt tam barbare nunc scribam, ex Homeri elegantiss in hunc campum delatus, e noui foederis Scriptoribus. Vt et hoc meum adfertum vno exemplo illustrem, legimus, si quidem recens ab explicando Geneseos nostrae simplicitatis libro, nullique alii dulcedine impare, venio, inter promissiones a Deo Abrahamo factas Gen. XXII. 18. et hanc, fore, vt omnes terrae populi benedicantur in semine eius: (וְהָתַבְרָכָה בְּרַעְיָא כָּל גּוֹי הָאָרֶץ) phrasis prorsus Hebraea, quae Latina lingua denotaret fere felicitatem populorum, qua sint gauisuri, quod ab Abrahamo stirpem traxerint. Suboriuntur autem multae difficultates in vqce עֲרֵי, *semine*. Non potest illa capi de Isaac, si quidem et illi XXVI. 4. eadem promissio sit, neque de Iacobo, cui quidem aequae bona annunciantur XXVIII. 4. Videtur itaque sermo esse de alio semine, a quo in primis tot sint in populos redundatura commoda, vt se felices praedicent in Abrahamo. Dispellantur haec nebulae omnes collato loco N. T. qui est ad Gal. III. 16. vbi legimus: τῷ δὲ Ἀβραάμ ἡμεῖς ἐκγονοὶ ἐσμεν, καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ ἔσμεν υἱοί. καὶ τῷ πνεύματι, ὡς ἐκ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐκ ἑνός, καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅς ἐστι χριστός. עֲרֵי itaque de futuro semine, de Christo accipiendum, ab Abrahamo descendente, et multigenae felicitatis omnibus populis fonte. Idem saepe fructus, vt ex hoc campo ad Homerum Virgiliumque redeam, ex hoc poëta in Graecum ipsa comparatione redundat. Virgilium autem Homerum intellexisse, quis audeat dubitare? cuius quidem immortalia carmina vt eo melius intelligeret, non parum contulero, vt iam ante memorauimus.

multi deperditi Auctores, quorum lectione instructus erat, et vnde magna lux non potuit non diffundi in vniuersum Homerum. Quod igitur ad diiudicandam illustrandamque corporis humani structuram ex comparatione corporum brutorum animalium Anatomici, ad explicandum Polybium e Liuiio Historici, Theologi enoui Foederis Scriptoribus ad explicandum canonem veteris Testamenti petunt commodi et subsidii, eundem sane capit fructum fidus Homeri interpres e lectione Virgilii sedulo et recte instituta.

ARCHIDIACONI IO. FRANCISCI DE TVSCHIS a Fagnano, ex S. Honorii Marchionibus, Observatio aurorae Borealis visae nocte insequenti diem XXVIII. Ianuæ MDCCLXXVIII. habita Senogalliae.

Ad horam quartam noctis cum dimidia cubiculum ingressus, vbi Librorum meorum supellex seruatur, et amico Epistolam darem, insolita luce perfusum vidi. Statim ad fenestram cucurri, eaque aperta, aurora borealis gratissimum mihi spectaculum praebeuit, eo magis, quod Maierus Tomo I. Commentar. Academiae Scientiarum Polytropolitanæ, se aestiuo tempore nunquam vidisse dicat.

Fenestra Coro opposita respicit ciuitatis plateam, et licet in alto collocata sit, aedificia, quae illam circumdant, non parum obseruationes impediunt, ideoque Arcum aeneum et rubeum non vidi, cuius corda noster foret Horizon, neque virgas salientes, et descendentes, sed ex luce

ce rubicundiori, quae atmosphaeram illuminabat, facile erat deducere, haec phaenomena non defuisse.

Quod igitur mihi datum fuit adnotare, fuere columnae lucidae, quae a septemtrione vsque ad occasum se extendebant, et quae erant huic propinquiore, lento motu versus Boream ferebantur, et quasi omnes inter se parallelae, non elatiores, nec depressiores fiebant, non erectae erant, siue perpendiculares, sed in summitate versus Oculum spectatoris inclinatae, ita vt dixerim, quamlibet earum formam habuisse sphaerici trianguli, cuius vertex Coelum respiciebat. Erant columnae tam fulgidae, vt Aurigae stellas quartae tertiaeque magnitudinis absconderent, earumque margines terminabantur lumine caeruleo et rubro, non secus ac in Iride, eandem semper lucem conseruauerunt, vt ex radiis, qui ab ipsis emanabant, ab initio obseruationis, quamuis tenuiorem.

Post horae dimidium columnae omnes ad Boream coaluere, magnumque frumenti manipulum repraesentabant, scapis ad horizontem versis, spicis ad coelum, quod elapso quadrante disparuit, et lux vndeque inter Boream et Eurum se sparsit, quae ipsa post alterum quadrantem penitus euauit.

Coelum vndique serenum erat, vel tale dici poterat, nam initio obseruationis duas solummodo non magnas nubes vidi, vnā inter occasum et Corum, alteram inter septemtrionem et Eurum: sed cum durante obseruatione immobiles persisterent, atque interdum, vt ordinarie euenit, fulgurarent, primo intuitu agnosci poterat, nullam cum boreali luce relationem habuisse, et reapse cum haec disparuisset, nullam variationem passae esse visae sunt.

Non

Non antecessit tepida tempestas, neque comitata est,
multo minus frigida successit; sed lenis Auster spiravit
a noctis initio usque ad mane, atque aeris temperies per
totum observationis tempus eadem fuit, quae mense Maio
esse solet.

Act. Erud. A. 1776. Mens. Jun

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Iunij Anno MDCCLXXVI.

PETRI LAMBECH, HAMBURGENSIS, COMMENTARIORUM DE AUGUSTISSIMA BIBLIOTHECA CAESAREA VIENNOBONENSIS LIBER, SECVNDVS. Editio altera, opera et studio ADAMI FRANCISCI KOLLARII, Pannoniae-Nosiodoriensis, Augustae Bibliothecae Viennobonensis Custodis primarii, in Collegio Aulico rei metallicae et monetariae proturumdas consilarii, et Academiae Electoralis Scientiarum elegantiorum literarum Theodoro-Palatinae Socii Extraordinarii.

Vindobonae, typis et sumptibus Ioan. Thomae Nob. de Trattnera, Augustae Aulae typographi et bibliopolae Viennobonae.

H h

dobonensis, Anno a partu virginis 1769. Pagg. omnino 967. cum tabb. aen. multis, in fol.

In Commentariis Lambecianis de Augustissima Bibliotheca Caesarea Vindobonensi renovandis, pergit Illustris *Kollaris*, Vir omni nostra laude maior, pro instituto et proposito suo, sicut in his Actis Ann. 1772 pag. 143. sqq. exposuimus, eoque consilio iam et alterum Commentariorum librum euulgavit, magna, ut proficitur, et ipsa res testatur, diligentia a se ornatum et expolitum. Curavit autem, ut quae in Additamentis inferenda suis locis designauerat Auctor, ea adiecta legerentur, nisi quaedam grauis causa, ordinis nempe et rerum conditio, aliud suaderet; porro, ut quae essent loco non commodo tradita, reicerentur in alium, monerenturque lectores, unde quaeque ipsis petenda essent; denique ut afferrentur ea, quae ab eruditis essent prodita, ad nonnulla horum Commentariorum loca, in rebus potissimum ad Criticæ et Historiæ cognitionem spectantibus, emendanda et corrigenda; ad quae capita fere referuntur omnia, quae in refingendis, supplendis, perficiendisque his libris peracta sunt. Hae nouae adnotationes, a Lambecianis notis, quae numeris vulgaribus minoribus insignitae sunt, adiectis maioribus litterarum A, B etc. formis, distinguuntur. Secundus hic liber nouem capitulis constat. Primum de nomine vero, et causa nominis Vindobonae urbis exponit. Alterum idem argumentum tractat. Reimannus minime probabat istam disputationem, eamque, velut prorsus ab vniuersi operis proposito alienam, omissam, aut suo potius loco, in primo statim libro prolata fuisse volebat; illo Kollaris tamen, quamquam idem censeret, prorsus mouendam et tollendam non putauit, cum multa praeterea complectatur, quae ad cognoscendas Bibliothecae diuitias, *pulchre*, ut ait, *deduxerim*, siue quod aptius foret,

foret, commode pertineant. Sed in redintegrandis et corrigendis his sectionibus inprimis, magna cura apparet, cuius documentum praebent crebrae adnotationes si adspiciantur; quarum aliae paucioribus, aliae pluribus verbis expediuntur. At aliter de sequentibus statim capitibus III. IV. V. et VI. statuere placuit. His, in quibus quippe non solum alieno loco multa de Codicibus quibusdam latinis continentur, sed eorum quidam etiam intempestive divulgantur, ita ut voluminosi operis scribendi quaesita magis quam oblata videretur occasio: suum locum assignavit in Analectorum Vindobonensium opere, una cum nonnullis, quae in Additamentis Auctor, maioris amplificationis causa, suis adiicienda prodidisset. Addimus ipsius III. Editoris verba. „Ex quibus, ait p. 116. aequae atque ex ungue leonem, intempestivum Lambecii Commentaria nostra scribendi morem facile agnoscas. Capitis enim initio primi urbem nostram per W. non V. scribi oportere, frustra nitabatur, eo potissimum, quod in quibusdam vetustis quidem, sed indocta manu scriptis, eo modo occurrit scripta, neque aliter a Narbonensi Vienna queat distingui. De solo hoc scribendi more, deque vano a Narbonensi Vienna metu, dixi quae debui, supra pag. 7. Leuissima autem illa et ridicula de causa, Latinorum tot codicum recessionem intempestivam prorsus et ~~inordinatam~~ hoc quidem libro fuisse, facile quivis intelliget; neque ullus, credo, prudens et eruditus lector daturus est mihi vitio, quod hinc rescissam in Analectis meis ediderim, pag. 1. et 22. Adeunda sunt eadem Analecta p. 27. n. III. item a pag. 643. n. VII. p. 727. et 825. n. VIII. et IX. Iam, codicis Mf. operum Dioscoridis verbosam et prolixam collaudationem, septimo capite tractatam, ab hoc quidem libro alienam, servandam fuisse ad Lib. Comment. VI. P. II. Cod. V. ubi de eo dedita opera egit, pag. 121. observat; ibidemque

H h 2

monet,

monet, compertum se et exploratum habere, exaggeratum istum Lambecii verborum cumulum, si ventilare lubeat, maximam partem in ventum et paleas abiturum esse. Observationem palmariam, et rei criticae studiosis scitu gratam, ut arbitramur, et necessariam, non silebimus. In Codice isto folio septimo haec verba leguntur: Ταδε εστιν, Πεδανίος Διοσκορίδου Αναζαρβίως περί βοτανῶν καὶ ῥιζῶν καὶ χυλισμάτων καὶ σπερμάτων συμφύλων τε καὶ φαρμάκων: quae Lambecius vertit: *Haec insunt: Pedanii Dioscoridis Anazarbenfis de herbis et radicibus et futeis et seminibus cum foliis finalis ac medicamentis.* Igitur haec: ΣΤΝΘΤΑΛΩΝ, ait, quae in codice coniunctim leguntur, separatim legit sic, τὸν φύλλον, et interpretatus est, *cum foliis*, rectum incorruptumque putans esse τὸ φαρμάκων, sensu huic loco parum apto, errore manifesto atque admodum turpi. Quippe ut *cum foliis* vertatur, τὸν φύλλοις Graece scriptum esse oporteret, quo indicio mendam librarii non negre videre poterat ΣΤΝΘΤΑΛΩΝ pro ΣΤΝΘΤΑΩΝ scribentis, eademque oscitantia τὸ φαρμακωδῶν, quod sub oculis habebat, in φαρμάκων vertentis. Omnis enim haec epigraphe desumpta est ex initio libri eiusdem Dioscoridis tertii, ubi post alia leguntur haec: περί ῥιζῶν καὶ χυλισμάτων καὶ βοτανῶν καὶ σπερμάτων συμφύλων τε καὶ φαρμακωδῶν. A Dioscoride autem σύμφωτος et ὁμογενὴς promiscue poni, et τοῖς συμφοῖς ὀππῶνι, loca eiusdem scriptoris alia demonstrant. Mentionem quoque facit Lambecius editionis Dioscoridis ab Iano Antonio Saraceno curatae. Multo tamen auctiorem ait esse appendicem illam vetustissimi istius, de quo agat, Misti Dioscoridiani. In quo falsus fuisse, nec satis inspexisse membranis inscriptam Vindobonensibus Appendicem, arguitur, alioqui animadversum fuisse, haec, quae versu scripta sint, ab iis quae in prosa habeantur in Saraceni editione, diuersa esse. Non Pamphili Alexandrini, sed Ruffi Ephesi haec Appendix putatur, sub

cuius

cuius nomine cum Dioscoride ab Aldo 1518. et ab Fabricio B. G. II. p. 630. typis excusa fuit. — Alius praeterea priori simillimus Dioscoridis Codex, cum aliis plurimis optimae notae codicibus priscis, Neapoli transmissus, in Bibliotheca hac Vindobonensi asseruatur. Est idem ille codex, quem a se Neapoli visum memorat Montefalconius Diar. Ital. p. 307. quemque diligenter recenset Palaeogr. Gr. p. 212. sqq. Ait autem, hunc codicem illi Caesareo elegantia parum concedere, seque credere, antiquitate isti aut parem esse, aut potius anteire; quibus dictis fauet Kollarus, qui codicem istum Neapolitanum a se diligenter inspectum, et varietatis lectionum enotandae causa cum altero claro illo, Byzantino, ut vocat, collatum, eodem antiquiorem esse censet. Monet etiam de variis lectionibus, quae in Saraceni exemplo Dioscoridis marginem occupent, notis V. aut V. C. i. e. *Vetus codex* inscriptae, eas esse ex Codice Vindobonensi Byzantino, (sic enim appellare placet, ad discernendum eum ab altero, nunc quoque Vindobonensi, Neapolitano), petitas, a Ioh. Sambuco, qui eas Saraceno transmiserit. Conringium quoque docet perperam intellexisse Lambecii narrationem, cum *Introductionem universam Art. medic. et sing. eius part.* p. 275. existimet, codicem illum Caesareum, siue potius folia aliquot, quorum sit inscriptio: *Ἰατρικόν του κρατουμένου μισοτόμου περί ὅλης ἰατρικῆς*, esse opus quoddam integrum aut peculiare; esse enim eadem illa, quamquam non omnia, Crateuae fragmenta, quae illi Byzantino codici insunt, a Graeculo quodam, ex eodem Byzantino Codice, recenti profram furtivaque manu descripta. Denique se compertum habere, foliis hisce tantum, neque alio Crateuae codice usum fuisse Matthiolum. Cui vero codicem Cantacuzeni appellet, hanc fortasse causam esse, quod sub finem legantur fragmenta quaedam, ex Antonii Cantacuzeni Observationibus medicis excerpta: alia-

rum codicem Neapolitanum memoratis Crateuae excerptis carere: neque vero singulis, ut feriat Conringius, plantis, Crateuae fragmenta subiecta esse; pauca admodum esse, prioribus solummodo plantis adscripta. Ex quo intelligitur, quam fructuosus eruditus futurus sit labor recensendis his Commentariis, ab Ill. Editore susceptus, quod, ut arbitramur et auguramur, in progressu operis, suo loco, clarius apparebit.

Cap. VIII. quod amplissimi Bibliothecae Caesareae augmenti historiam continet, et hanc ob causam suam retinuit hoc in libro locum, materiam itidem praebet castigandorum quorundam errorum, v. c. illius, quem in describendo Ciceronis numo commisit Lambecius, in veterum literarum cognitione non admodum tritus. In quo refellendo utitur iudicio et vero etiam verbis Iac. Gronovii, ex eius praefatione editioni suae Operum Ciceronis praemissa, depromtis. Nobis, quia haec editio in eruditorum manibus est, suffecerit, illic cupidos Gronoviani nominis ablegare.

Sequitur ipse catalogus Codicum Manuscriptorum, qui ex Archiducali arce Ambrosiana, iuxta Oenipontem sita, in Bibliothecam Caesaream Viadobonensem quondam translatus sunt. Hic quingentos manu exaratos codices comprehendit, numerosus utique, ac pro extemporali specimine satis prolixus. Et quia Ioh. Bapt. Gentilottus, bibliothecae post Nesselium Praefectus, eos cum ceteris eiusdem linguae et patriae codicibus Caesareis miscuit: ad Lambecii normam in sex classes diuisit, eruditeque recensuit: quia porro frequenter in Commentariis suis ad istum Catalogum lectores remittit, eumque, aut pro merito laudat, aut more suo doctè emendat; denique, quia Montefalconius etiam eum in *Bibliotheca Bibliothecar. MSS. T. I. p. 562. seqq.* compendio

dio retulit, his potissimum de causis secundo hoc libro iterum editus est. Editor autem, de studiosis harum rerum bene merendi studio ductus, ad codices singulos diligenter adnotauit, quae in manuscriptorum classe, quoue sub numero, quisque positus ab Gentiloto et recensitus sit.

De reliquo, hac ex parte leuatus ipsius labor, istius opera videtur. Est tamen, ubi Gentiloti assertis et obseruatis, vel sua ipsius, vel aliorum sententia subuenit, v. c. in iis quae ad Codicem Iuris feudalis Germanici spectant, laudatis Christ. Thomasia *Selectis Feudalibus* et Reimanni *Bibliotheca Aroomatica*, quibus in libris passim errores Lambeciani castigantur. Agnoscimus candorem Ill. Editoris, qui ista dissimulare minime voluit, quem etiam his verbis testatus est, quae p. 686. leguntur: „Quae et similia non alia, Iouem lapidem iuro, mente detego, indicoque, quam vt Commentaria nostra ab huiusmodi falsis assertis, quantum in me est, immunia, vñbus vtiliter seruiant publicis.“ Quid alios memoremus in Geographicis Historicisque rebus indicatos errores, et idoneis rationibus manifestatam veram, cui sit immanendum, sententiam? quid commemoratos scriptores, qui inter recentiores easdem res accuratius et luculentius pertractauissent? Inter quos videbatur etiam referendus esse Dav. Ruhnkenius, celeberrimi nominis nunc Criticus, qui quondam a. 1743. Vitembergae, sub praesidio Iohann. Daniel. Ritteri, Regii et Electoralis consilarii Aulici et Historiarum Professoris publ. ordinarii, duas dissertationes defendit, siue potius alteram tantum, nam alterius tuendae ipse praesuit, *de Galla Placidia Augusta*; sed fortasse suo merito praetermissus est, quandoquidem nec is ullam Lambecii, cuius de eodem argumento disputata, aliquot occupantia plagulas, in hoc secundo Commentariorum libro insunt, mentionem facereprehenditur.

Ad

Ad honum Caput, quod de itinere Budensi, deque mi-
seranda conditione, qua iacentem offenderat ibi Lambecius,
bibliothecam Matthiae Corvini, Hungariae regis, de more
scriptores laudantur, e quibus plenior et certior descriptio
Budae et ipsius bibliothecae peti possit. Editoris quoque,
in eodem argumento iam dudum aliquid molientis, fortasse
haberemus opusculum, nisi promisso Pauli Fabri, in Com-
mentatione de *Augusta Budensi Bibliotheca*, quae Lipsiae a.
1756. prodiit, qua scribit se iustam huius Bibliothecae hi-
storiam breui daturum, ab incepto reuocatus fuisse. Sic
enim vanis saepe quorundam promissis, meditata aliorum
consilia irrita redduntur.

Et quia ad augendam Bibliothecam Caesaream huc
iter pertinuit, in fine subiicit Ill. Editor caetera, quae
Lambecius aliis in locis ad historiam et incrementum eor-
dem bibliothecae spectantia, adnotasset, nempe e Libro
Comment. quarto, locum p. 326. et Additamentum VII
quod is in Appendice Libri Commentar. quinti illuc referri
iusserat, quo continetur index manuseriptorum aliquot
Graecorum, qui emtionis iure ei accefferunt; item ex Ap-
pendice libri Commentariorum septimi Additamentum XII
agens de insigni bibliotheca Hispanica Ill. Marchionis Or-
bregae, quae anno superioris saeculi 75. Bibliothecae Cae-
sariae feliciter est inserta. At aliis de huiusmodi addita-
mentis inferendis admonitionibus, praesertim si paullo an-
tiora, aut ab aliis intercedente tempore tractata referrent,
obediendum non putavit. Sic v. c. p. 950. ita scribit:
„In Appendice Libri Comment. quarti Additamento septi-
mo, certas, ut ait, ob causas, ad huc noster voluit
longam ex Iohannis Pierii Valeriani libro primo de litera-
torum infelicitate, laciniam, fata ac fortunam Iani nostri
continentem. Eodem Pierii loco opportunitas et scite ma-

gis vñus est Cl. Norbertus, in iam laudata de vita et scriptis Iani dissertatione, quem hic omiffam (l. orniffum) ibi „quaeri legique volumus.“ Sermo enim est de Iani, siue Iohannis Episcopi Quinque-Ecclesienfis, qui tempore Matthiae Coruini regis Hungariae vixit, Carminibus; quorum anno huius saeculi 44. Splendidam Norbertus, adiuuante Kollario, editionem curauit.

Ergo sane intelligimus, quam graui et multiplici labore opus sit, ad hanc rudem fere et indigestam Lambecianorum Commentariorum molem disponendam et ordinandam; quam multa sint indaganda, relegenda, exponenda; quam saepe sint alia aptanda et connectenda, alia secernenda, carpenda, runcanda, interdum etiam truncanda. Ergo etiam moram perferemus, et indulgebimus cunctationi, quam in Praefatione excusat Editor, non inerti, sed sapienti. Neque enim tantum ex posteris, sed etiam nec ex hac aetate quisquam quaeret, quam cito, quamque festinanter, sed quam recte et diligenter tam hunc, quam reliquos Commentariorum libros ediderit. Qui quidem de tarditatis excusatione locus admonet nos leuiculi vitii, ab eximio opere chartarum, et typorum nitore luculento eximendi, *quaesituros pro quaesituros*; sed et alia deprehendimus interdum, in visumque magnitudinis litteris. An non et huc illud referendum p. 161. *Ad pulices in domo* pro ad pulices? Sed in his, quia neminem facile turbauerint, minime immotamur. Optamus autem vehementer, vt firma valetudine recreatus Editor illustris, inoffenso pede pergat ornare rem publicam atque illustrare insignis doctrinae sane fructibus. Optat hoc vna nobiscum omnes qui litteris bene cupiunt.

COMMENTARII DE VARIIS REBUS GRA-

vioris momenti, quarum usus est in republica administranda.

franz. Versuche über einige erbkliche Gegenstände, welche auf den Dienst des Staats Einfluss haben.

Lib. Teston. prodit Francofurti ad Moenum, et Lipsiae,

1771. 8. maj.

Steckius, armorum bellicorum Comes, tam ab acrioris ingenii facultate, quam ab uberius doctrinae copia instructus, quum Berolini hac laude maxime praestaret, meruit auctor haberi huius scriptoris, cum opus in hoc genere comparanda, et omnino dignae, quae eruditissimum virum laude cumulet; consecuta enim videtur id, ut, quod titulus praefat. ferret, illud plane exprimeret. Liber meditationes continet gravissimae argumenti, XIV. numero: harum sex tantum, omnia reliqua, de iuribus, quae ad iusti scientiam maxime pertinent; illud genus in eo plerumque versatur, quod iuris est inter gentes. Agitur secunda de nexu Livoniae cum Germania iamfideliter: illum cum antea aliquis fuerit, iam interciuitate nostris temporibus, auctor luculentis rationibus egerit, quibus omnia hanc controversia conuelliatur, mox olim per occasum belli Borussiae ab ordine equitum Teutoniarum, vno copio Germaniae filius regionis imperium asserturo, defecisse quondam a dominis. Nam cum ducentis ab hinc annis Livones a Russis omni cladium genere affecti essent et in publica calamitate Germanorum, quibus tam parceret, auxilia efflagitassent, at nemo ab his exitum depulsum irret, hi ad incertis redacti, quippe qui quatuor annos insensillum hostem soli tolerassent, tandem auctores dominos circumspecterunt,

FE-

*sollicitis prioribus, et pars in Suecorum clientelam venit,
 pars Polonorum fidei se permisit, quae postea Lithuaniae ac-
 censa est. Imperatores igitur protestationibus nihil agere
 videntur, quibus sua vis legitima deest: potius Germani,
 quod implorati nullam Livonum curam habuerint, neque
 illorum iniurias ex foedere vlti sint, videntur iure gentium
 deserui debuisse. Omnis enim res publica, quae clientum,
 seu provinciarum, seu populi, necessitates prodit, neque vlla
 afflictorum cura tangitur, si illam qui coluerunt deserunt,
 iusta patitur; nec est quod de iniuria queratur, illata potius
 quam accepta, quod partes alterius secuti, cuius vel opes ad-
 miramur, vel singularem in suos fidem suspicimus, veteres
 necessitudines solvamus. Neque ille, qui proditis clientibus
 divina humanaque iura violavit, vlla iuris formula effi-
 ciet, ut causa integra sibi sit, eos, quasi rem suam, quandocun-
 que repetendi. His enim cautionibus contra violentos utimur
 et dolosos, qui civitatum opibus inhiant; imbecilles non
 calumniamur, qui, nisi neglectis nobis, neglecti ipsi, salvi es-
 se non possunt. Sic in ea pace quae Olinae coaluit, Impe-
 ratoris legati, quod regi Suecorum Livonia cecidisset, ne ver-
 bo quidem questus sunt: etsi maxime debuissent si quid sui
 iuris in illam fuisset, illud exponere, neque committere, ut
 ab ignotis harum rerum iniuria sibi fieret, quam tamen, si
 vlla ipsis facta est, animo tam aequo tulerunt, ut primi essent
 qui regem ob illius imperium solemni nomine appellarent:
 quo pacto, si quid his iuris in illam tum fuit, omne sane est
 sublatum; igitur, (scriptoris est oratio honesta sane atque adeo
 nostra) ad commenticia iura quibus vinbratici doctores rem
 Germaniam adaugent, et illud referendum esse. Sequitur
 tertia, de praeferendo crucis insigni, tractatio, qua, servato
 temporum ordine, consuetudinis illius origo et successus ex-
 ponuntur, nimirum ut honos iste sensim ad singulos perve-
 nit, quibus habetur, Papae, legatis papalibus, Patriarchis,*

Primatibus, et qui illum a Papae acceperant post Synodum Viennensem 1311. cum pallio coniunctum. Archiepiscopi, Hoc, quod Praelati extra sui imperii fines non videntur, spectabat, illum non aliquem dignitatis gradum designare, sed esse maioris cuiusdam iurisdictionis indicium, neque aliam causam Cardinales, si solam hanc dignitatem teneant, hinc insigni carere videntur. Si quis Papae legatus apud Regiam iurat, praefertur illi, cum, sed in atrio Palatii venit, cum rex ab adveniente primum salutat. Tota despecta illa proci singulari viri in hoc genere iudicium, episcoporum librorum lectione formatum. Quinta ab de obediunt et confirmatoribus pactorum medii aevi, et de origine gentium sum. Legimus hic, principes illius aevi pactorum fidei Vasallis obediunt firmasse, obstricta, ac dominis adflicti contra foederis religionem agentibus, adeoque in illorum libidinem compungerent; hos impetum confirmatores effudit. Saepae coactos Vasallos, cum feudum acciperent, spondere, eiusmodi vades se futuros: ab his tamen novum feudorum genus inter Germanos non extitisse. Mofonium illud ex altera fide minus recte afferre. Deinde in hoc rem multa exempla promi eorum temporum, cum in Germania, tum e reliquis populis. Adhuc hunc 493. cum Silesiae pax fieret inter Maximilianum I. et Carolum VIII. Francorum regem, constitutos esse quosdam ab utroque bellicae militiae viros, maxime conspicuos, quibus illi saepe confirmatoribus. Max. principes scilicet, dominosque sibi hoc genus adflicti esse, fore dantibus, sine accipientibus; eo minus rogasse aliorum civitatum principes, ut foederum se factorum suscipere tuteam; inde natae gentes temporum: horum primum exemplum deprehendisse videri se sibi illud, in pace Blesensi 1504. Ludovico XII. Franciae et Ferdinando Aragoniae regibus, ab his Angliae regem esse rogatum, ut mutuum pactorum fidem auctoritate sua

sua mœrens. Sequitur sexus de mediatione portae Otto-
 manicae. Turci, etsi eo ingenio sunt, quod abhorreat fere
 ab externorum populorum negotiis, tamen haud grauantur
 sub suis principibus Christianos intervenire, ipsi illorum re-
 bus nunquam intervenientes. Erat igitur quem miremur
 illa gentis in nos pietas, qui functa est non tamen defuncta,
 in bello de successione Austriacae, ubi oratores misit animo-
 rum conciliandorum causa, quos patres laudatos dimiserunt bel-
 ligeros. Unde cum est de consiliis sic dictis populorum qui
 in mercaturam faciunt: hoc nomine medio aevo quidam lau-
 dantur iudices et praefides mercatorum, iam in rebus Italicis
 post annum 1100. conspicui, atque etiam nunc in emporiis
 Francorum vigentes. Qui cum mercaturae iure prodesse-
 rent, simul ac occidentis cum oriente, expeditionum cruciatarum
 ope, commercia insituisse, missi sunt in eos tractus qui suae
 gentis mercatoribus consulere, eorumque causas iudica-
 rent: hi reliquis ortum dederunt, qui in ciuitatibus in portus
 et emporia peregrinae ablegantur, ad subleuanda suorum
 commercia. Nostri temporibus Consul est publicus ciuita-
 tis procurator, a populo, quocumque est commerciorum soe-
 tas, publico admissus, qui ciuium suorum inter se lites di-
 ligit, causas defendat, utilitati prospiciat. Is, etsi populo
 pater qui misit, tamen in causis ciuilibus et priuatis licet
 cum ad iudices deferre apud quos degit, nisi pacto aliter
 cautum sit. Consules in oriente, qui apud Turcos degunt,
 vi pacti legatorum iure fruuntur, nec in vincula ducuntur,
 nec eorum bona retineri fas est. Omnis eum iis causa apud
 legatum disceptatur, qui missus ab eius gente Constantino-
 poli habitat, salua tamen Turcis cognitione. Hanc autor
 eiusmodi esse credit, ut consilium imperii Ottomanici su-
 premum, cum legato aut consule generali coniunctum, li-
 tem componat, quae Consuli vel a suis, vel a prouincialibus
 intenditur. Mox autor paucis Vattelium stringit, asseren-

tem de his procuratoribus, etsi pacto non cautum sit, tamen eos in foro domicilii accusari nefas esse, nec eos rei publicae, cuius solo immoratur, subiectos esse. Principis est Consules nominare; mercatorum, negotiorum gestorum. Illi vel litteras accipiunt, quae plenam ipsis fidem officiant, vel commendatitias tantum et prouisorias: hi, publica auctoritate non polleant. Cuncta rebus publicis non admittantur, nisi volentibus, iura et immunitates eorum pactis notentur. His appositae sunt exceptae quaedam e pactis negotiorum causa factis, cum gentibus imprimis barbaris, moneturque, raro illos in commerciis cum populis Europaeis, iurisdictione uti, sed fere per orientem. Nec tamen causas tantum indicant mercatorum et nautarum, sed et aliquas ciuiles, nisi pactorum iure prohibentur. Proponunt ab his et ad ciuitatem cuius negotiantur, appellato citare re magistratu. Delicta sine prouocatione coercent, supplicium tamen et poenas corporales non irrogant, sed causas cognoscunt, et litteris perscriptis ad alios iudices mittunt, quibus de re nautica iurisdictionis est. His multa annexa sunt, tum aut officii Consulatus ad promouendo fere, gentes commercia. Est et rectigal, quoddam quod Consules exigunt, ex uento nautarum et mercimonibus eluctant, sine aliorum, qui ciuitatis insignis in nauibus suis utuntur, ad quod quo modo ipsorum opera utantur. Nostra aetate quantaque gelinas fere capiunt, nisi illas sibi princeps vindicta ad legationem suam sustinendos; tum his ab illo perui merces soluitur. Haec de consulibus dispositio in toto libro facillime prius aene: nec tamen reliqua leuiter momenti sunt, quibus omnibus autor se ratem probauit eruditionem in hoc genere optamam, intelligentem et singularem iudicio praeditum; qui si placeat ingens specimina sua et quodcunque sibi gratulor.

IMMAN. IO. GERH. SCHELLERI PRAECEPTA

sibi bene latini, imprimis Ciceroniani, seu eloquentiae Romanae, quatenus haec nostris temporibus in dicendo et scribendo usurpari possit, summa diligentia, maximoque perspicuitatis studio tradita et illustrata PARS POSTERIOR.

lipfius sumibus Caspari Fritsch, a. 1800. p. 497.
ad p. 326. praeter Indicem.

Praecepta, quae docent, quae ratione quis latina lingua in scribendo atque dicendo recte vel bene uti possit, ac debet, et quae summa diligentia, maximoque perspicuitatis studio tradita feruntur, quam debeant cuius docto grata esse atque accepta, ut scribendi, vel quod tamen rarius fieri solet, dicendi latine necessitate imposita, intelligere possit, quantum accedat, vel quantum abest ab elegantia veterum scriptorum, ac ne aetatis, ut veterini scripta non sine fructu legere, vel aliis explicare queat, ut denique praeceptis praemissa facilius atque citius ipso usu, atque assidua veterum lectione, quae sequenda, quae vitanda sint, capiat: huic quoque posteriori parti, ut priori, non desummas esse emtiones atque laudare cupidos credimus, praefestum quum sciamus quamplurimos reperiri, qui velint sibi bene latini, imitari Ciceroniani, laudes ferre, quique sibi persuadeant, se his praeceptis cogitis bene latine, atque ita scribere posse, ut Ciceroni vel nihil, vel parum cedere videantur. Id quoque doct. Schellerus potissimum spectasse videtur, ut concentum linguae latinae fugato, atque barbarie pulsa, excitaret studium sibi bene latini in animis eorum, qui suos libros non intra fines Germaniae modo, sed in exteris quoque

que regionibus non a suae tantum aetatis hominibus, sed a posteris etiam legi atque amari cupiunt, ut adolescentibus instillaret atque infereret haud facile exstirpandam cupiditatem emendandi, atque adeo aemulandi Ciceronis, ut denique commodis latinarum literarum, atque saluti cum scholae, cui non sine laude praestit, tum aliorum, quantum posset, prospicere videretur. Formaturus igitur non tam scriptorem, quam potius oratorem latinum, de tribus virtutibus praecipuis eloquentiae, atque scilicet *perspicuitate*, *gravitate*, *suavitate*, ita differit, ut qui perspicue, graviter, eo suavius cum loqui, tum scribere possit, ac soleat, hunc partibus suis facere satis, ac scilicet bene latini laudes assequi demonstraret. *Perspicuitatem dicendi et scribendi cerni in eo scripsit, si quis ita vel loqui vel scribere possit, ut et ipse, et res facili intelligatur ab iis, quibus, vel quorum gratia, vel dicat vel scribit.*

Quum vero perspicuitas dicendi atque scribendi ipsa re atque natura eadem esse, et in eodem reperiri videatur, nisi quis vitio linguae laboret: aptius forsitan atque concinnius fuisset, de perspicuitate scribendi modo verba facere, atque ostendere modo, qua ratione efficere possis, ut verba et res intelligantur sine multo labore, tum enim et ipse intelligeris, nisi balbutias, vel alio linguae vitio laboras. Perspicuitatis vero cura in primis commendatur iis, qui doctis et indoctis scribunt, aut dicunt, quo in numero sunt qui fabulas ad corrigendos hominum animos inventas scribunt, qui capita doctrinae morum populari modo tractant, qui vitia hominum tum doctorum tum indoctorum perstringunt, qui orationes sacras edunt, qui denique capita disciplinae et artis affectibus explicare student. At isti omnes ut nobis quidem videtur, alia potius quam latina lingua uti solent, quae omnibus fere indoctis ignota atque obscura esse solet.

folet. Quid igitur opus erat, *Rabenerum, Vnzerum, et Tis-*
fortum, in praeceptis latine scribendi laudare, qui perspicuita-
 tis quidem laudem tulerunt, sed non soli, sed non *filio-*
bene latino vti sunt. Fontes perspicuitatis sunt cum remo-
 tiores, tum propiores: inter illos referuntur *ingenium bo-*
num, seu phantasia iuncta praeclaro exquisitoque iudicio,
doctrina solida et subtilis, modestia, cognitio hominum, accu-
rata cognitio linguarum, atque *prudentia*, de quibus singulis ita
 differitur, ut breuitati magis consultum nobis quidem vide-
 retur, si omissis iis, quae vel curius sunt aperta atque cog-
 nita, vel non sunt perspicuitatis proprii fontes, modo doce-
 retur, ad perspicuitatem scribendi necessario requiri cognitio-
 nem accuratam, tum rerum de quibus scribitur, tum lin-
 guae, qua scribitur. Ingenium enim bonum, doctrina so-
 lida, ut dicitur, in omnibus disciplinis plurimum valet,
 modestia vero atque prudentia non doctis modo, sed et in-
 doctis, utilis atque conueniens esse videtur. Quod si vero
 cognitio hominum ea, ex qua scimus quid homines vulgo
 intellegant, et intelligere possint quid non, ad perspicue
 scribendum requiritur: pauci profecto esse videntur, qui-
 bus in iuuenili aetate, cui haec praecepta perspicue scriben-
 di potissimum dantur, aditus ad intelligendam cognoscen-
 damque vim mentis humanae patet. Sed ad fontes perspicui-
 tatis propiores, veniamus, quorum primus est *delectus voca-*
bulorum singulorum, quae debent esse *vera*, vel vere apud
 praefatos Latinos occurrentia; *nota*, i. e. in aetate aurea accur-
 rentia; *significationis notae*; denique *apta et non ambigua*. In
 his vberius explicandis Clar. autor ita versatur, ut multa eo-
 gnitu utilia, quaeque obseruentur digna, afferat; quamvis in
 nonnullis videatur nimis subtilis atque accuratus esse: v. c.
naufragium pati notare Schifbruch sich gefallen lassen, ac
 rectius dici accipere *naufragium calamitatem* non pro omni
 malo, *fortunam aduersam* non pro casu quouis infelici, usurpa-

ri posse, voces *legio, cohors*, non recte dici posse de multitudine militum, quam nos vocamus *Regiment, Bataillon*, nec *togam, tunicam*, de nostro vestitu *Rock, Weste*. *At etiam*, addit, *Regimentum, Batalio etc. dicamus, nil ausim desinere*. Quamvis vero hae voces Romanae non accurate respondeant nostris germanicis: consultius tamen nobis videtur, his potius vocabulis latinis, quam aliis fictis atque barbaris uti. Alter fons propior perspicuitatis est *resin uocabulorum coniunctio*, quae iubet ut Substantiis addantur Verba et Adiectiua convenientia, et sufficientia adiectiua adiiciantur substantiis, aliaque ratione casus, numeri, generis substantiivorum, temporis ac modi verborum, periodorum, ellipsium, obseruentur, quae singula commemorare non est huius locum, nec nostro consilio convenit, quia brevitatis studiosi esse iubemur, quae etiam effecit, ut ea quae de perspicuitate in explicandis rebus, de adiectione casuum cum thesi generali, tum aliis enunciationibus, et diserte, et recte, de adiectione exemplorum, testimoniorum, conditionis, de periphrasi, de pictura rei addenda, copiose atque diligenter, disseruit Vir Cl. omitteremus. Festinemus enim ad alia, etiam quae Capite altero de gravitate dicendi praecoperis paucis ostensuri.

Gravitas dicendi laqueus ita definitur, ut sit *virtus abundantiae*, qua efficitur, ut non modo mens auditorum et lektorum cum persuasionem videat, rem esse veram et certam, sed etiam animus eius simul moveatur. Ex hac definitione a Clar. Schellero proposita, nobis videtur satis intelligi posse, primam gravitatem orationi esse propriam, nec in sermonibus, epistolis, libellisque doctrinae aliquam partem explicantibus, locum habere; dein potissimum eo consilio adhiberi, ut auditorem ad aliquid agendum vel omittendum, imitandum vel fugiendum, incitet, nec tam mentem, quam potius animum

animum

enunt spectare. Hanc in dicendo virtutem nemo assequi poterit, nisi qui sit *animo generoso, atque ingenio praecclare praeditus, doctrina lata et solida, cognitione animorum, atque opinionum, linguae denique lata et accurata instructus*: quibus explicatis, docetur, qua ratione, quibus argumentis, magnitudo alicuius rei demonstretur, quod circumscriptio, partitio, testimonium graue sententia acuta et grauis, usus figurarum, ad grauitatem plurimum conferat, in quibus singulis fusius explicandis Vir doctissimus accurate atque eleganter versatur. Ad hanc grauitatem dicendi pertinet quoque collocatio verborum, periodorum clausula, concinnitas membrorum, delectus literarum ac syllabarum, ut et vocis grauitas; sed de his omnibus certae atque definitae regulae atque praecepta vix dari possunt, cum in collocacone verborum spectandus sit contextus, periodi clausula vocabulo longiori si saepius adhibeatur, fastidium excitet, atque vim sensum perdat, aequalitas membrorum saepius et a Cicerone negligatur, delectus literarum ac syllabarum speciem habeat affectationis nimiae atque anxietatis in scribendo. At propius ad Caput tertium, quo Clar. Vir agit de suauitate dicendi, ita ut primo eius naturam describat, deinde fontes suauitatis cum remotiores, tum propiores, aperiat: *Suauitas orationis dicitur ea esse virtus orationis, quas efficit, ut placeamus lectoribus vel auditoribus, atque ita libenter ab iis legamur et audiamur*. Cum vero maxime discrepent sensus atque iudicia hominum, ita ut vna eademque oratio vni placeat, alteri displiceat: obscuritate forsitan quadam laborat ista definitio; quae tollitur vel addendo causas, quibus efficitur ut placeamus, scilicet gratis ideis, perspicuis atque elegantibus verbis; vel definiendo certum genus lectorum atque auditorum, ita ut iubeantur esse periti. Hanc suauitatem dicendi ex sententia Viri Doct. nemo consequitur, nisi est ingenio praecclare atque hilari, ut in varias formas se ver-

K k 2

tere,

tere, ad auditores et lectores se accommodare, et multa quoque praeclara comminisci possit, et totum hoc libenter faciat, (posterius esse videtur superfluum, cum neminem doctorum fore putemus, qui non libenter omnem det operam, ut attentionem sibi conciliet,) nisi sit praeditus doctrina lata et subtili, ut multa sciat, quibus variet orationem, sententiis praeclara saepe alium, eumque suauiore vestitum donet, nisi tandem cognouerit animos hominum, ut sciat, quid iis placeat, quid non. Suauitas dicendi tum propius adiuuatur variis modis, scilicet cum perspicuitate atque gravitate dicendi coniuncta iusta breuitate vel copia, modeste de nobis dicendo, humanitate erga alios declaranda, vitandis vocabulis plebeiis, obscenis, nouitate elocutionis, variatione, genere scribendi non affectato, aequali, vegeto, iocoso et aetuo, varia repetitione vocabulorum, antithetis, periodo ac numero; de quibus singulis Clariss. auctor ita differit, ut nemo sit qui vel de obscuritate ambigua, vel de breuitate concisa, conqueri posse videatur. Dum nouitatem elocutionis ad conciliandam orationi suauitatem maximam vim habere dicitur, quia omne nouum placeat: hanc nouitatem quidem a generoso animo, ab accurata cognitione linguae duci, atque in primis in prouerbiiis, in similitudinibus, in exemplis, in tropiis, in verbis locum habere ostenditur; sed ex quibus vera ratio ac natura istius nouitatis appareat, exempla desiderantur. Gratia quoque ac venustas paritur orationi vegeto scribendi et dicendi genere, h. e. tali, quod lectorum et auditorum attentionem excitet; quibus verbis posterioribus non explicatur quid sit vegetum scribendi genus, sed quam vim habeat, cum tamen lectores scire cupiant, qua in re cernatur ipsa vegeti scribendi generis ratio, cui inest vita quasi, ac vigor, atque ex hilari, ac contento animo proficitur, atque lectores vel auditores e somnolentia excitat, quod sane fieri solet epithetis, descriptionibus, acutis.

dictis, metaphoris, quae tamen singula efficiunt, ut prosaica oratio propius accedat ad poeticum scribendi genus, saltem ex frequenti poetarum lectione ducitur. *Acute dicta*, quae ad vegetum dicendi genus requiruntur, non sunt ea quae non statim a quolibet intelliguntur, ista enim sunt obscura, sed aliquid reconditi, atque ita non a quouis expectati continent, vel quae sententiam non vbiuis obuiam, alacritatis atque sagacitatis indicem exprimunt. Breuitati magis consulisset Vir Clar. si non eandem negando atque affirmando simul expressisset; ea vero, quae de vi vocum *acutus* atque *obtus* differuit, mallent profecto lectores alio loco legere, cum trita et fatis nota sint: offenduntur enim facile lectores, si scriptorem semper docentis personam agere, atque omnia ad vnguem refecare, nec facillima quaeque praetexire intelligunt. Virandum quoque, ne suauitas pereat vel minuatur, esse monetur, inanem vocabuli eiusdem repetitionem, praesertim crebram, atque exempla a Cl. Sch. proferuntur, ex quibus priscos in hac re negligentes fuisse pateat; ea vero loca, quae ab Ernestio nostro in classem grae negligentiae referuntur, ita comparata esse ostenditur, ut commode defendi posse videantur. Inter inanes repetitiones a Clar. Viro refertur Cic. Orat. 13. *Iste autem, qui Isocratem diligunt, una cum Socrate et cum Platone errare patiantur*: at repetitio voculae *cum* non est inanis, sed lectores ad utrosque et Socratem et Platonem attentos reddit. Ad Div. VI. Ep. 1. quatuor priores periodi per *et si* incipiunt, atque doct. Schellerus addit, *Ciceronem vitium negligentiae commisisse nemo sanus neget: poterat enim, scilicet nostro iudicio, quanquam, licet quoque dicere*. At Cicero seipsum defendere nequit, et quiuis cultorum eius ab eo defendendo deterretur, timens, ne crimen insaniae incurrat. Sed forsitan Ciceroni, aliisque praeis, multa haud visa sunt venustati obesse, atque

gratiam tollere, quae nostris auribus minus suauia atque iniunda videntur.

Appendicum quoque facienda est mentio, in quibus de subsidiis sibi bene latini, de elaborationibus, de diuisionibus generum dicendi, agitur. Inter subsidia referantur *lectio priscorum*, quae debet esse assidua, accurata, cum in lectionibus publicis, tum domi; dein exercitatio in latine scribendo, dicendo, cogitando. Inprimis vero exercitatio in latine cogitando et meditando, quippe omnium utilissima, iure commendatur; cuius ea ratio est, ut primum soli cogitemus, quomodo hoc vel illud latine exprimi possit, dein librum latinum legentes statim aliquid ad eius similitudinem, effingamus. Mouetur tandem sub finem appendicis duplex quaestio, quarum prima haec est: *qualis debet esse imitatio?* talis scilicet, quae pertineat ad totum habitum stili priscorum, quae non nimis appareat. Altera quaestio cernitur in eo, quis sit imitandus? respondet Clar. Schellerus, scriptores auri seculi, inprimis Cicero, quia fuit ingeniosissimus, ac eloquentissimus. Quod si quis idem ex nobis quaereret, non dubitarem dicere, neminem inprimis imitandum esse, sed quemque ea ratione scribendi uti debere, quae sit ingenio, studiisque suis, argumento denique rei de qua scribitur, convenientissima atque aptissima. In Appendice altera de elaborationibus, in specie vel de scribendis orationibus, epistolis ad homines doctos, libris et dissertationibus de rebus ad doctrinam pertinentibus, agitur, et quidem ita, ut Vir doct. ne quidem oblitus sit monere, Archidiaconis in maioribus oppidis scribendum esse *Vir maxime venerabilis et doctissime*, in minoribus oppidis *Vir plurimum reuerende et doctissime*, atque titulum externum non verbis latinis, sed Francice esse ponendum. Commemorantur sub finem uniuersae libri genera dicendi, demonstratiuum, deliberatiuum, et iudiciale.

ciale, dein tenue, mediocre, et sublime; tandem Asiaticum, Rhodium, et Atticum; quas divisiones modo tenendas esse recte monetur, quod earum apud veteres fiat mentio, non quod magnae nostro tempore sint utilitatis magnique valoris. Quamvis libri, praecepta alicuius scientiae atque artis tradentis, praecipua virtus sit breuitas, ne peritis atque doctis hominibus fastidium excitetur, multa, quamvis vera, tamen centies iam ab aliis dicta, et sua sponte sola operanae mentis rectique iudicii intelligenda legendo, tirones vero nimia praeceptorum copia, atque diffusa exceptionum atque exemplorum narratione obruantur, haud tamen negandum est, Clar. Schellerum in hoc libro praeceptorum suorum bene latinè multa exposuisse, quae non vulgaris doctrinae, ingenti solerti, atque accuratae literarum latinarum notitiae indreia atque argumenta praebeant, quaeque et magistris scholatum grata, et aduolentibus discipulis utilia esse queant.

Pindars Pythische Sieghymnen.

L. c.

PINDARAPYTHIONICAE, CVM NOTIS

argutis et criticis, in Germanicam linguam versae, a FR.

GEDIKE, Gymnasti Berolinensis Fridericiani

Præfator.

Berolini apud Georg. Iac. Decker 1779. pll. 15. in 8.

Nomen Gedickii iam superioribus curis, de interpretandis Pindari hymnis, innotuit, ita ut eum agnoscere mus

mus talem, qui hunc Poetam longo usu familiarem sibi fecisset, utriusque linguae satis idonea cognitione praeditus esset, et in vertendo non minus quam explicando felicitatem cum dexteritate coniungeret. Quapropter non dubitamus, quin societas litteratorum, harum odarum causa non magnas tantum ei sit gratias habitura, sed vota quoque sit factura, ut ei placeat, mox etiam Nemeonicas et Isthmionicas illustrare. Nunc autem quaedam de libro nuper edito dicenda sunt. Pindarum qui studet non aemulari tantum, sed et interpretari, cum summa ope niti decet, ne sublimitatem eius eximiam et admirandam, contemnenda humilitate verborum et sententiarum, deprimat, sed ad parem cum eo altitudinem efferatur. Hoc arbitramur non solum propositum fuisse V. D. sed etiam contigisse. Nam vernacula interpretatio, quantum comparando intelligere licuit, elegans visa nobis est et apta, et documento esse diligentiae, et Cl. Auctore in ea concinnanda adhibitae. Notae cum exegeticae sunt siue explanativae, tum criticae. Ad illas qui respexerit, ope temporum rationis, Geographiae, Antiquitatum passim illustrari Poetae verba deprehendat, nonnullaque vage dicta, arctius finita et descripta reperiat. Huius generis illa est, quae p. VI. occurrit annotatio, ubi in textis est: „durch dich lenkte der herrschende Jüngling vom Vater zum Herrscher gesetzt, lenkte der Greis zu dem menschlichen Reiche das Volk, — ubi bene observat: der Jüngling ist Dinomenes, der Greis Hieron. In der neuen Colonie scheinen früh Zwistigkeiten entstanden zu seyn, die um so eher möglich waren, da nur die Hälfte eigentlich aus dem Peloponnes war, die die andre Hälfte hingegen aus Syracusern bestand, die vielleicht den Vorzug verlangten, oder die Peloponnesier nicht bey ihren alten Gesetzen lassen wollten.“ De criticis annotationibus quasdam ita commendabimus, ut nostrum finem iudicium interponamus, remota tamen omni meriti

rum

rum de Pindaro V. d. obrectatione. Ad primam statim Qdam v. 1—8. obseruat: *Nach der gewöhnlichen Auslegung heißt hier die Harfe das mittönde, oder gar noch mätter, das gebührende (conueniens) Instrument des Apoll und der Musen. Allein die Harfe kann nicht beyden zugleich gehören, sie gehöret blos dem Apoll. Herr Voss hat meines Bedünkens zuerß diese Stelle in ihrem vollen poetischen Sinne erklärt, und ich bin ihm in der Hauptsache gefolgt. Er läßt den Genitiu Moiray nicht gerade zu von κτερον regieren, sondern mehr vom dem beygefügtten Adiectiu ευδικον, und übersetzt es daher: du der Musen Lenkerinn ihm. Indefs ist, wie mich dünkt, auch das ευ nicht ohne Bedeutung, sondern es bezieht sich darauf, daß Apoll, und mit ihm seine Harfe, den Chor der Musen regiert, daher ich es übersetze: du der Musen mitrichtende und mitgebietende Lenkerinn. Diese Bedeutung des Worts ευδικον ist nicht nur der Etymologie, sondern auch dem sonstigen Sprachgebrauche gemäß, da es einen Sachverwalter, der immer gewissermaßen Mitrichter ist bedeutet. Sententia horum verborum haec est: ευδικον magis ad Moiray referendum esse quam ad κτερον, adeoque vertendum esse instrumentum praefidiarium et imperatorium Musarum; non autem, vt cum Scholiaste et Schmidius, conueniens, aptum. Sermo est de cithara Apollinis; hanc esse solius eius, non reliquarum. Ista quidem subtiliter, sed minus vere disputari videntur. Non citharae conuenit, quaesita in composito ex Praepositione ευ vis, et, quod consuetudini linguae familiare est, pro simplici compositum vsurpatur, et ad citharam refertur commodius. Interpretatio, quasi cum Apolline eius cithara sit chori Musarum temperatrix et commoderatrix, aliquam duriem et improprietatem habere vide ur. Quemadmodum enim praeconem, qui principis iussa prodit et diuulgat, non propterea in societatem imperii recipimus; ita neque cithara focia praefidii Apollinei in Musas nominari potest, quum nonnisi instrumenti sit loco. An etiam caussarum*

patronus simul iudicet, dubitamus. Nec enim lege competit, nec moribus permittitur. Plinii locus est Ep, 3, 9: ubi interrogatus, *iudicas ergo? ego vero*, respondet, *non iudico, memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum*; nimirum quatenus utramque personam gerat, sibi licere iudicare ait. Sed hoc est singulare, non perpetuum. Quidni autem *εὐδικὸν κτίανον*, vertatur, *legitima, consueta suppelles*? Nempe, antiqua ne videretur probare V. d. et suo parum iudicio uti, ad nouitatem sectandam, etiam ubi non optus erat, delatus est. In Critica obseruatione ad tertiam Odam p, 114. sq. verba v. 46. *ἐκ ἰλαδὲ σκοπον* ad coruum potius quam ad Apollinem refert. Concedit, Pindarum Ol. 6, 101. nominare Apollinem *σκοπὸν Δαλκυ*; sed eum simpliciter, sine addita quadam determinatione, sic appellari, se concessurum esse negat, quia id vix vllō exemplo quisquam sit probaturus. Verum tamen, etiamsi hoc fieri non possit, vnus saltem hic locus valuerit et suffecerit ad vsum huius vocis, inter Apollinis cognomina, agnoscendum. Quapropter nomen *σκοπος*, etiamsi *vigilis* aut *speculatoris* vocabulo exprimitur, tamen non ad coruum referendum fuerit; quae explicatio nimis contorta videtur. — Insunt etiam coniecturae nonnullae, quarum aliae probabilitatis, aliae veritatis etiam laude non careant. Etenim vocolae *βῆ* in compositis significationem, vt *ingens, grande, magnum* denotet, ad Od. cit. v. 162. p. 122. scribit sibi videri, reliquam mansisse ex antiqua rudi et impolita hominum ē plebe lingua, omninoque aetuo Graecorum agresti et aspero. Scimus et in vernacula lingua formari voces ex illo verbo compositas. Earum vsum consuetudini plebis relinqui; ab sermone elegantium et politionum remoueri. Graecos autem Scriptores, cum optima aetatis, tum exactissimae diligentiae, ab iis non abstinuisse, ideo, quod veteres populi iuueni, bouis, et tauri nominibus, attributa virium, roboris, patientiae, aliarumque virtutum potius, quam stuporis et tarditatis, vt sit a recen-

tio-

tioribus, adiunxerint. *Μαστιγι πειθες* Od. 4, v. 390. ad-
monitus, de flagello, numinibus quibusdam a poetis tribu-
to, quaedam profert. At Mineruae, pro flagello, quo in-
struitur a Statio Silu. V, 4. flabellum praebet, nam verba,
nostros Tritonia questus Praeterit et gelido spargit miseratū
flagello, sic emendat, vt *spargit in spirat, flagello in flabel-*
lo mutandum putet. Eadem Oda v. 474. π. λείδιον sensum
ait efficere admodum frigidum et detortum; itaque legen-
dum esse *πυρ λογιον*. Od. X, v. 82. verba, *αἶστος — οὐ*
μελίσσα θύει λόγον, permutatis casibus, perbene sic restituun-
tur, *αἶστος — ω. μ. θ. λόγος*, vt apīs, sic laudum flores me-
um carmen sectatur. Quae quidem emendatio mira sim-
plicitate inprimis commendatur. Nonnunquam etiam
Scholiasten emendat, in quo multa superesse intelligit, quae
Critici auxilio egeant. Caeterum optamus, vt V. C. quam
cum magna sua laude et ingenti spe nostra ingressus est vi-
am, eam ultra persequi, et documenta solertiae suae im-
posterum plura prodere velit.

INDEX LINNAEANVS IN LEONARDI PLUKENETII M. D. Opera botanica, olim in priuatis usus con-

scriptas, nunc vero in aliorum etiam commodum editus. Ac-
cessere variae in vitam et opera Plukenetii observationes par-
tim ex ipsis MSto. Auctore. PAVLO DIETERICO
GISEKE M. D. Phys. et Poet. Prof. in Gymnasio
Hamburgensi, Index Linneanus in IOANNIS IACOBI
DILLENII Historiam Muscorum, ob similem usum, additus
est auctore, eodem. — In tenui labor!

L l 2

Ham.

Hamburgi, apud Auctorem, et Carolo Ernesto Bohn commissum. Typis Caroli Wilhelmi Meyn, 1779. pagg. 30.
in 4. maj.

Maxime sane meruit de omne re botanica immortalis LINNEVS, qui vaga et incerta plantarum nomina secundum praecepta, plantarum naturae et regulis philosophicis convenientia, redegit ita, ut cuique plantae nomen conueniens tribueret, atque plantas vnius generis vno eodemque nomine generico appellaret, specificumque nomen submitteret. Etsi itaque LINNEVS suis plerumque veterum botanicorum nomina adiunxit, id tamen non vbique fieri poterat, tum quod plantae saepe obscurius definitae essent, tum quod, cum systema ederet speciesque plantarum describeret, pinacem Synonymorum scribere nollet. Legentibus igitur Botanicorum ante LINNEI tempora editis libris, non potest non etiamnum magna difficultas oboriri, cum non protinus ex iis intelligatur, quamnam plantam describant. Eiusmodi generis etiam sunt PLUKENETI opera botanica, quae ceterum maximi usus sunt ad cognoscendas plures rariores plantas. Quae cum ita sint, patet, librum, in quo a Plukenetio descriptae plantae cum Linneahis nominibus comparantur, magnae utilitatis fore. Est autem talis, et in eum finem scriptus, de quo iam ad Lectores referimus, liber, atque magnae omnino a botanicis referendae sunt gratiae Clarissimo GISEKE, qui hunc taediosum difficilemque laborem in se suscepit, ac Plukenetii et Dillenii opera sic lectu faciliora utilioraque reddiderit. Nostrium nunc est, ut quemadmodum hac in re versatus sit Cl. Auctor proponamus.

Praeposuit indici Cl. Auctor ea, quae de PLUKENETI vita eripere potuit, atque recte, ut videtur, Anglos reprehendit, quod negligentes et socordes sint in Eruditorum

rum suorum vitis posteritati tradendis. Placet quaedam ex vita V. Cel. hic depromere:

LEONHARDVS PLVKENET natus a. 1642. Medicinae se dicauit, sed illustrior est Botanica, quam Therapia. E Gallia oriundum fuisse suspicatur Cl. Auctor, tum ex nominis gentilitii varia scriptione, tum vero ex eiusdem interpretatione, dum *Ericam* a se dictam appellet: *Ericam* flore plus quam eleganti, s. *plus que nette*. Filium genuit *Richardum*. Hortum coluit Londini ipse, aditusque ei patuit ad hortum Hamptoniensem, tunc satis celebrem, Reynardsoni, aliosque. Plurimum valuit Horto sicco, quem 8000 plantas comprehendere scripsit, quarum catalogus s. *Onomasticon* Almagestum est, quod Cl. SEGVIER in bibliotheca botanica non attendisse videtur. Varias harum ipse legit indigenas, alias a Botanicis, tempore aequalibus, RATIO amicis et in synopsi adiutoribus, accepit. Sed maximam partem ex India orientali siccas obtinuit opera CAR. DV BOIS, Mercatoris, et ALEX. BROWN, Medici, a IAC. CUNNINGHAM, Chirurgo, a GVIL. SHERARDO et IAC. PETIVERO, ac IO. RATIO, qui in ordinando T. II. historiae plantarum opem tulit. Fuit autem ingenio summo in definiendis, quantum tunc licebat, plantis, ipsumque prope ad LINNEVM accessisse felicitate nominum, si principium fructificationis tunc ita, vt hodie, notum fuisset, asserere nullus dubitat Cl. Auctor: ita vterque in iis conueniunt, quae de nominibus formandis habent, aut potius ita LINNEVS haud pauca cum PLVKENETIO ex Philosophia desumpsit, eorum, quae in *Critica botanica* profert. Sed haec de definitione specierum dicta sumo: genera enim, vt tunc mos fuit, ab externa quacunque similitudine dicere plerumque soliti erant, v. c. Alni facie, Mali persicae similis, etc. et si vere eiusdem generis plantae fuere, differentia specifica nonnunquam admodum bona fuit. Interdum tamen egregie fructificatio-

nem ad condenda genera adhibendam esse perspexit: v. c. Mantiss. p. 113. Hinc et in fine eius addit, se plures plantas omnisfisse, quas nondum exactius observare et delineare licuerit. Praeterea idem ipsi cum LINNEO fatum fuit, ut contradictores haberet; quare multum conquestus est passim de invidia, maleuolis, et defectu praemiorum laboribus suis debitorum. Neque tamen cessavit, sed ad id, quod sibi elegerat, symbolum: *aliis inseruendo consumor, egit*. Ita enim *arsit* in conquirendis sculpendisque plantis, ut nullus alius; nec satiari potuit sciendi cupidine; quamvis non lenes, sed ingentes sumtus fuerint erogandi, quos e suis ipse sustinuit opibus, quemadmodum in Praefat. Mant. 1100 testatur.

Periculum quidem obtinendi Evergetae fecisse videtur, dum Phytographiae suae partem primam HENRICO COMPTON Episcopo Londinensi, Partem II. WILHELMO a BENTINK, Comiti Portlandiae, qui Regi GEORGIO III. proximus erat et intimus; tertiam denique ipsi Regi dedicavit. Sed partem quartam nemini inscripsit; spe itaque tum excidisse Nostrum, docet illud titulo subiectum: *cuius nisi praemia defunt*. In fine operis tamen obtinuit adiutores, uti in *Anallhei* Praefatione proficitur.

Quo usque vixerit non reperitur; sed non diu post annum 1705. supersitem fuisse inde patet quod, Tomus operis, eo anno editus, omnino manuscriptis notis careat, quibus priores abundant, imprimis in *explicatione abbreviatorum nominum*, quae in specimine CL. GISEKE iis duplo fere auctior est, atque eadem, quanta Plukenetii auctorum notitia, ut textus, quantum in eorum lectione versatus fuerit, ostendunt.

His praemissis CL. Auctor archetypum, titulum cum repetitione contulit, cum possideat illud Specimen operum
Plu.

Plukenetianorum, quo Auctor usus est ad corrigenda nomina, et allinendas observationes, post editum opus nascentes.

De figuris PLUKENETII cum sint varia iudicia, eas, cum rariorum plantarum icones sistant, etsi non optimas, tamen necessarias iudicat. In conficiendo hoc Indice inspicendae erant plurimae, et plus semel figurae, caeque cum nominibus PLUKENETII conferendae atque extricandae. Hunc laborem, quum usu non careat, et LINNEO ipsi plaueit, ab hoc ipso correctum, hic proponit. Iconibus paucis Auctor nomina LINNEANA adiecit: plura non addidit, quod LINNEANVM indicem dare voluit, et, ut LINNEVS, non *malas figuras extricare, sed bonas allegare*: nouerat etiam cum expertis, quam difficile sit, plantarum figuras non e coniectura, nec cum perpetuis dubitationibus, determinare.

Indicem excipiunt notulae, minutioribus literis passim indicatae in textu: dein catalogus figurarum bis in PLUKENETIO occurrentium, alterutra plerumque meliore. Hunc sequuntur citationes falsae duplices. Porro paucae eae, ad quas figurae a LINNEO citantur, sed quae vel omnino non existant in editione, vel sphalmate allegantur, nec tamen duplices. Excipiunt haec, quae sola hactenus inedita fuerunt, additamenta nonnulla MSta quae synonymiam spectant, Auctoris ad Tabulas: sed omnia non est, nisi flagitantibus rerum peritis, editurus. Etsi autem forte, inprimis LINNEI opera, a nimiae synonymiae iugo leuati sint botanici, haec minus necessaria videri possent; tamen, cum tres tantum plagulas effectura sint, volupe nobis et pluribus forte futurum est, si easdem in posterum ederit. Agmen claudunt, quae ibidem soli sphalmati ortum debent citatae figurae cum suis emendationibus.

La

In addito Linneano, in DILLENII historiam museorum WEISSII de *criptogamia Goettingensi* opus, et WEBER *Florae Goettingensis spicilegium*, Goth. 1778. 8vo. simul commemoravit, addiditque, quas hi Viri Cl. vel extricarunt, vel resuscitarunt figuras. Tabulam etiam, qua Cl. WEBER Lichenes scyphiferos sub squamosi nomine iungit, apposuit.

Cl. Auctor, si haec non frustra suscepisse videbitur, alios similis generis iadices propediem cum publico communicabit. Quare nos, cum omnibus botanicis qui acceptum et utilem hunc laborem putamus, eique omnem plausum addicimus, Auctorem promissis statutum esse speramus.

N. G. LESKE, von dem Drehen der Schaafe, und dem Blasenbandwurme im Gehirne derselben, als der Ursache dieser Krankheit etc.

i. e.

DE VERTIGINE OVIVM, ATQUE TAENIA
hydatigena in cerebro earum, ut causa morbi, Auctore NA-
THANAELE GODOFREDO LESKE, Professore
Oeconomiae et historiae naturalis Lipsiensi.

Lipsiae, apud Io. Godofr. Müller, 1780. cum tabula aenea
plag. 4. in 8.

Esti per multa abhinc saecula doctrina de origine et generatione animalium, a solertissimis naturae observatoribus

bus tractata fuit, atque experimenta plurima ad detegendum hoc naturae mysterium instituta sunt: tamen indies phaenomena occurrunt, quae conceptas de generationis lege sententias incertas, neque omni exceptione maiores reddunt. Factum inde est, ut in tot atque tam diuersas partes discesserint physici, atque tot opiniones excogitauerint, quot fingi humano ingenio possent. Omnes denique unanimi consensu illi hypothesei adfenserunt, qua *omne uiuum ex ovo* nasci statueretur. At plurimum vermium generatione etiam haec hypothesis infirma fieri videtur: ut ideo celeberrimus in historia vermium Auctor, OTTO FRIDERICVS MÜLLER *) nouam proposuerit explicandae generationis rationem. In indagandis naturae mysteriis, quae vitrorum auxilio detegi tantum possunt, solertissimus GVILIELMVS FRIDERICVS DE GLEICHEN, animalcula spermatica etiam in plantarum polline se obseruasse nuper proposuit, ideoque explosam iam Leeuwenhoekianam hypothesein iterum introducere tentauit. Tacemus alia. Nulla enim, etiamnum proposita generationem explicandi ratio, nobis generalis vel certa videtur. Atque hanc sententiam confirmat obseruatio, de qua iam ad Lectores referimus, quae omnem, nisi factorum veritas experientia et testimoniis probaretur, probabilitatem superare videtur. Est difficilis explicatu vermium in intestinis, hepate, aliisque visceribus generatio, praesertim cum recentissimis obseruationibus probatum sit atque effectum, vermes intestinales esse diuersissimos ab iis, qui in aquis, vel extra corpus animale inueniuntur. At longe difficilior certe erit dicere, quomodo Taenia in ipsa cerebri substantia oriatur?

Sed age ipsam, quam Cl. Auctor, cuius iam alia physicae cognitionis prostant specimina, proponit obseruationem, enarremus. Con-

*) vid. eius historia Vermium, Hafn.

**) In libros, cui titulus: *über die Saamen- und Infusions-Thiergen, und über die Erzeugung, etc.* Norib. 1778. in 4.

Constitutum erat, causam rimari, vnde morbus onium, quem *rotationem* dicunt Nostrates, cuiusque cum vertigina symptomata sunt eadem, oriatur, et per quam efficiatur. Instituta igitur anatomica sectione, varia inuenit morbosa symptomata, vberius in libro exposita, semper tamen in ipso cerebro vnā vel plures hydatides. Protinus has morbi esse causam habendas ratus est. Cum vero, praeter alia, etiam in abdomine et pectore, hydatides inueniret, quas, instituto examine, veras esse *Taenias hydatigenas*, a TYSONO primum descriptas, tum a PALLASIO illustratas, animaduertit: suspicatus est, etiam hydatides in cerebro repertas esse animatas, et forte cum prioribus vnus eiusdemque generis. Neque fefellit eum coniectura. Etenim examine oculis armatis instituto, hydatides cerebri veras esse *Taenias hydatigenas*, forma tamen et specie a prioribus omnino diuersas vidit. Illustrauit harum Taeniarum descriptionem iconem, quam nos in Tabula addita recudi curauimus. Vidit CL. Auctor hydatides Cerebri differre ab hydatidibus abdominis, corpusculis paruis albidis, fere innumeris, magnae vesicae adhaerentibus, quibus posteriores careant. Haec corpuscula, microscopio disquisita, easdem partes obtulerunt, quas in taeniis hydatigenis, tum et aliis intestinalibus, obseruauit et CL. Auctor, et alii, inprimis nuper demum CL. GOEZE, Pastor Quedlinburgensis. Saepius dein repetitis obseruationibus vidit, haec corpuscula exteriori cystidis parieti adhaerere, atque extremitatibus cerebro esse infixas; vnum quodque capitulo, cui duplex circulus pellucidorum hamorum, quibus cerebro infixa sunt, atque quatuor orbiculares vesicaeformis conuexae partes insident, instrui: atque, cum hoc capitulum cum extremitate s. capite Taeniarum conueniat, ea veras esse Taenias, s. si matris, vnam *Taeniam hydatigenam*, tot capitibus praeditam, quot corpuscula vni cystidi inhaereant. Capitulum taeniae sequebatur col-

collum, tum corpus quo vesicae adhaesit. Interanea nulla animaduerti poterant, pressione enim instituta succus vesicae refertus exprimebatur, ipsaque cutis ex circulis reticulatis secum connexis componebatur. Quatuor partes vesicae-formes Auctori totidem ora esse videntur, quibus e cerebro nutrimentum capiunt, sicque ipsam cerebri substantiam in aquam, quam vesica continet, mutant. Videntur hae taeniae, vel capita taeniae, vita propria instrui, etiam mortuam oue. Haecenus Cl. Auctoris obseruata.

Multiplicari has taenias hydatigenas, eodem quo hydrae modo, euolutione nouorum germinum ex membrana affluente maiore nutrimenti copia. Quod ad originem earum attinet, libenter se eandem ignorare fatetur. Id quidem facile probari posse ait, taenias has neque ab extus, neque ab ulla alia interna corporis parte, in cerebrum venire. Extra animalia enim nullas hydatides inueniri. Ab aliis partibus autem non nisi cum sanguine in cerebrum deferri possent; sanguinem autem tam subtilia vasa transfluere, adeoque in mixtione mutari; ut vel germina vel ipsae taeniae necari deberent. Fieri etiam posse, ut hi vermes aliis in corporis partibus adhaerent, quod tamen non euenit. Probabile itaque videtur, taenias has ipso in cerebro oriri, esseque ouibus connatas.

Morbum hunc ouium venae sectione curari, nonnulla instituta experimenta testari videntur, etsi Cl. Auctor huic methodo parum fidat, eum, nisi resolutum humorem has taenias oriri assumas, modum, quo venae sectio morbum tollat, vix intelligatur. Si utilitatem spectare velis, suadet A. ut omnes in principio morbi macentur. Iudicat postea de Auctoribus aliis, qui huius morbi meminerunt. Atque tandem histo-

tiam huius observationis adnectit, ex qua iam anno 1779. se animalitatem hydatidum cerebri detexisse patet.

*D. ERNESTI CHRISTIANI WESTPHAL, ICTI
Antecessoris Halensis, Interpretationes iuris civilis de
libertate et servitutibus praediorum, artis ordi-
ne digestas.*

Lipsiae, in officina Weygandiana, 1773. 8vo maj.

Auctor, cum ante aliquot annos legum Romanarum de iure pignoris explicationem dedisset, atque is liber, tam ob concinnitatem et elegantiam, quam ob eruditionem et copiam, multis inire placuisset, iam molitus est aliam illius iuris particulam, de servitutibus, qui locus maxime difficilis est et impeditus. Igitur e legibus fundamenta huius doctrinae collecta et in ordinem digesta, iura item, quibus isthaec olim ante Iustiniani tempora desinebantur, inserta; singulis sua e legibus autoritas apposita; commentatorum sententiae in iudicium vocatae, totumque hoc opus simillimum priori effectum; pari adeo laude dignum, atque etiam maiore, quod res latinas latino sermone enarret; nec peregrinis quicquam nostri inuideatur. Quidquid fere in hoc genere librorum bonorum legimus, adhibitum est, nec tamen ea omnium servata est ratio, quia nonnulli quosdam requirant, quos minime velint. Opus ipsum tribus partibus absolvitur: prima, veterum Ictorum, qui in

Par-

Pandectis laudantur, scripta, et Imperat. in Codice Iustin. constitutiones recensentur; secunda agitur de libertate naturali praediorum qua servitutibus opposita est, XVII. Capp. „De libertate vnius praedii privati intuitu alterius; de iure focii in praedio communi; de iure locorum publicorum generation; de viis publicis; de silvis publicis; de pascuis publicis; de iure aedificiorum et operum publicorum, et de aedificiorum privatorum ad loca publica relatione; de aquaeductibus publicis; de iure maris et littorum; de iure fluminum et riparum; de iure locorum sacror. sanctor. et religiosorum; de remediis iuris, libertatis praediorum et locorum publicorum defendendae causa introductis, generation, et cautione damni infecti speciatim; de novi operis nunciatione; de interdicto quod vi aut clam; de aquae pluviae arcendae actione; de interdictis causam privatam praediorum liberorum spectantibus; et denique de interdictis ad causam publicam pertinentibus.“ His auctor legentium animos ad doctrinam de servitutibus accuratius cognoscendam praeparat, quae, quoniam partem libertatis naturalis tollunt, nisi his praemissis, parum intelligi possent: sed in illa tractatione videtur libri partem iusto maiorem absumpsisse, et reliquae disputationis spatium nimis contraxisse, quod factum forte nolint amantes harum litterarum, qui a solerti illo et erudito scriptore nihil nisi verissimum expectant. Tertiae partis XVIII. Capitem, argumenta haec sunt: „De communi servitutum natura; de singulis servitutibus praediorum urbanorum; de sing. servit. praediorum rusticorum; de servitutibus personarum, praesertim usu fructu; de usu fructu nonnullarum rerum speciatim; de iure substituendi, mutandi, rescindi, cautione, modestia et diuisione in usu; de habitatione et operis servorum; de acquirenda servitute generation; de sin-

M m 3

gulis

gulis modis servitutes constituendi et acquirendi speciatim; de amissione servitutum; de effectu amissionis in servitutibus personarum; de actionibus servitutum causa proditis; de interdictis servitutes spectantibus generatim; de singulis interdictis speciatim; de iure superficiei. " Liceat nobis de hac ultima libri parte, pasca, quae legentibus in animum venerunt, vel disserere, vel etiam monere: nihil enim vetat, quo minus aperte loquamur, neque est quod dissimulemus, cum auctoris dignitate, veritatis rationem nobis esse antiquissimam. Verborum p. 321. „eum caeterum praedii servitutes inhaereant omnes“ in servitute operarum servorum restrictio est; adeoque non vis absoluta. Pag. 322. recte asseritur, posse, si ita cautum sit, servitutes praediorum etiam ad singulos pertinere, quae ideo non fiant personales. Pag. 328. bene explicantur L. 42. §. 1. de usufructu et L. 10. de usufructu leg. ex formula: rem suam nemini servire. P. 325. praedia rusticorum et urbanorum videntur non satis apte definiri, dum hoc ad habitandum destinari, illud tantum in plano consistere, nec habitationi servire dicitur: hortos enim, etsi non inhabitamus, tamen in praediis habemus urbanos, et omne aedificium, quod solius agriculturae causa exstruitur, in rusticis; quamquam haec non in plano, sed in superficie consistunt. Videntur haec, L. 198. et L. 211. D. de V. S. adhibitis, longe subtilius tradi potuisse. Quae auctor p. 349. de causa servitutum perpetua disputavit, ea lubentur amplectimur: haec res multos et eruditos viros, et inter hos magnum Heineccium, pessime habuit, qua nihil falsius atque ineptius inveniri potest; nam multa in hac disciplina exprimentur, quibus vel hoc commentum refellas, vel contrariam sententiam confirmes. Nolim tamen huius rei culpam in priscos Iure consultos, aut in ipsas leges reici, cum recentiorum errore,

re-

regulae, cui olim certa seruitutum species suberat, totum genus subiectum sit. Neque credimus, e Pandectis loca, quae causam seruitutum perpetuam inferant, alia adduci posse, quam de recipienda vel auertenda aqua, siue illa pluuia sit, seu fluuiatilis, stagnante reiecta. Verba Pauli L. 29. D. de seruitut. praediorum vrbanoꝝ, „omnes autem seruitutes praediorum perpetuas causas habere debent,“ nostris opinor fraudi fuisse, vt in definiendo illo genere fallerentur. Verum si quis et reliquum sermonem diligenter expendat, et alia loca attente inspiciat, videtur suspicioni locus esse non improbabili. Paullum hic rem pinguius adumbrasse, neque a nostris partibus dissensisse. Singulae species seruitutum vrbanoꝝ et rusticoꝝ p. 378. plerumque leuiter expressae; quaedam nominatae saltem, non enarratae; paucae plane omissae, seruitus foraminis et fumi immittendi, quarum tamen in Pandectis mentio sit. In seruitute altius tollendi, p. 391. re vexatissima, Selchouio concessum. Recte quidem p. 382. traditum de seruitute stillicidii vel fluminis auertendi aut recipiendi, et de seruitute stillicidii vel fluminis non auertendi, aut non recipiendi; nullae tamen leges laudatae: e. c. L. 21. D. de seruitut. praed. vrbanoꝝ adducimus, qui locus in ea re dominatur; nam cum vnius seruitutis vim satis apte declararet, alterius, cuius contraria ratio est, descriptionem parum requiras. Pag. 392. multis actum de itinere, actu, et via; doctoꝝ virorum sententiae excussae; totum paucis luculenter expositum: „Inter has ea differentia erat, quod iter ius eundi, ambulandi, equitandi, et gestationis comprehenderet; actus ius agendi iumentum, et transeundi vehiculo, vel vtrumque coniunctum, vel saltem alterutrum; via denique priora omnia, et simul ius lapides ac tigna trahendi, hastamque rectam ferendi contineret.“ At quo iure p. 397. locus in

Ex.

Excursione XIX. ad Theophil. Reizii, vbi a Rittero (illum enim fuisse existimamus) de discrimine actus et viae praeceptum est, in hanc sententiam tractus sit; cum quidem Bykershoekio magis fauere videatur; fatemur nos plane ignorare. Verus ne sit vestimentorum, an quasi vsufructus? hoc definire Westphalio adeo arduum visum, vt de tota quaestione desperaret, et p. 408. satius haberet, Tribonianam §. 2. l. de vsufructu erroris arguere; sed nodus ille iam ab aliis solutus est, non iectus. Recte monitum est p. 536. in eo de seruitutibus plurima inesse, quorum quis, cum subtilitatem perspiciat, utilitatem requirat: in his esse cautionem, qua proprietario in praedio, vel consentiente vsufructuario, nouam seruitutem constituere prohibetur. Sed non dubitandum est, quin huius rei ratio aliqua e penitioris iuris Romani disciplina peti possit: in praedio enim, nemini nisi proprietario, seruitutem constituere licet; vsufructuarium tamen nihil impediat necesse est, quo minus vtatur fruatur; atqui is, cum non propriarius sit, nihil agit suo de constituenda alteri seruitute consensu, igitur ne illi quidem, hoc vel maxime consentiente, eam constituere licet.

Propermyticon, quo tres Iuuenes nobilissimos, disciplinae suae alumnos, prosequitur, ac de Pompeianis Inscriptionibus, unam simul interpretatur GE. HENR. MARTINI, Scholae ad d. Nicolai Rector Lipsiae.

Litteris Sommerianis plagg 5½. 8vo.

Ab inuestigatoribus Herculaneensium antiquitatum, ante quatuordecim circiter annos vetus, Inscriptio reperta est haec:

N

N. Popidius. N. F. Cellinus

Aedem. Iſidis. terrae motu. conlapſam

A. Fundamento. P. S. reſtituit

Huic. Decuriones. ob. liberalitatem

cum eſſet annorum ſexs

Ordini. ſuo. gratis. adlegerunt

Conſpiciebatur ſub introitu templi Iſidis, inter ruinas Pompe-
ianas, cum aliis monumentis multis, detecti. Haec inſcrip-
tio, ſunul ac ad notitiam hominum peruenit, multorum
ſtatione in Italia animum ac manus ad ſcribendum commouit.
Nam anno iam milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo quin-
to quidam eruditus Ioseph. Galzeranus Cantanzarienſis, ſub 4.
Decembris litteras ad Ioh. Lamium dedit, in quibus illum
de ea reperta, et de controuerſia ſuper voculam *ſexs*, quae in
ea legitur, oborta, certioſorem faceret. Lamius hanc epi-
ſtoſam in *Commentariis Litterariis Florentinis* a. 1766. cum
ſua hac de voce ſententia, publicauit, ex quibus in aliorum
commentarios peruenit. In his cum aliqua differentia legi-
tur, non prorsus ſpernenda; ab Clariff. Martino ita exhibe-
tur quomodo in iam dictis *Commentariis Florentinis* exſta-
bat, et, ut poſtea a Blancho Migliaccio, auctore diſſertatio-
nis de aede Iſiaca, et Bioernſtaelio in *Epistoſis*, cum erudi-
tis communicata eſt. — Praedicat autem haec inſcriptio
munificentiam cuiusdam Numerii Popidii Cellini, Numerii
filii, (quod ſiglae N. F. indicant,) in reſtituenda aede, cuius
ianuae eſt ſuperimpoſita. Haec enim terrae motu ſub im-
pexio Neronis a. C. 63. de quo Tacitus *Ann.* 13, 48. et
Seneca *nat. Quaest.* 6, 1. ſcribunt, adeoque 16. annis ante
totius urbis interitum, qui a. C. 79. accidit, de quo Dio
Caſſ. lib. 66. videndus, collapſam, ab illo autem ſuo ſumtu,
(nam hoc volunt litterae P. S. h. e. pecunia ſua,) a funda-
mento fuerat reſtaurata. Quod inſigne promeritum de re-
ligione, deque ipſa republica, ſingulare ei quoque praemium
attulit. Decuriones Pompeianae ciuitatis, huius monumenti

N a

re-

refecti causis (ob liberalitatem) ut gratum et memorem animi declararent, sine ullis impensis, siue sine necessitate ob introitum, ut Plinius Lib. 10, epist. 48. scribit, aliquid largiendi, item sine honorario decurionatus (gratis,) inter Decuriones reliquos ei locum dederunt, (ordini suo gratis adlegerunt,) non sexdecim, non sexaginta annos natum, sed (cum esset annorum sexs) puerum sex annorum. Multi, quibus hoc nouum et inusitatum videretur, alium atque alium modum extremae vocis, ut arbitrabantur, non integrae, sed recisae, supplendae excogitarunt. At Vir Clariss. et integrum esse idoneis argumentis comprobat, et munus delegationes, primae teneritudinis nonnumquam pueris, more recentiorum temporum, ab Imperatoribus non prius probato, oblatas fuisse docet. Cogitandum autem est, etiam nunc parentes, diuitis, potentia, et auctoritate pollentes, filiis suis admodum pueris locos in Capitulis aut aliis institutis emere, ut adulta aetate tanto certius eis potiantur; nec tantum principum, sed etiam humiliorum filios, adhuc nascentes, ordinum militarium civiliumque insignibus donari. Quare, sicut haec nemini nostrum valde mira videntur, ita neque sexennis Popidii in ordinem decurionum receptio Pompeianis ciuibz admiranda fuit. Sed de genere Popidii quaedam cognoscere licet ex alia inscriptione, quae in eodem templo sub eleganti Bacchi statua reperta est:

N. Popidius. Ampliatus

Pater P. S.

Perito lectori nihil inusitatus visum fuerit, quam duplex cognomen patris et filii, illius Ampliati, huius Celsini. Quod sane nouum est. Libera republica, filii semper cognomen patris gerebant. Sed ea labente, sub Caesaribus, in nominibus, sicut in aliis rebus, multa mutabantur. Filii saepe aliter quam patres cognominabantur. Sic alter e filiis Vespasiani non eodem, sed alio cognomine, Domitianus vocabatur. Plura exempla protulit Laccaria Insit. Antiquario la-
pida

pidaria 2, I. §. 6. p. 104. ff. Quaedam autem partes antiquitatis, quarum tractandarum verba huius inscriptionis materiam praeberent, satis copiose in hac commentatione sunt expositae et illustratae.

Nam aedes Iliaca, occasionem dedit V. Cl. de origine, de progressu, de communicato huius deae cultu cum Romanis, tandem et cum aliis populis, plurima proferendi. Decuriones autem quum essent in municipiis et coloniis Senatores, primum longam et per plurimas paginas protrusam de Municipiorum Coloniarumque, praeuntibus Sigonio, Schwarzio, Ottone, aliisque, ratione, ac harum quidem in *togatas* et *lagatas* auctore potissimum Alberto Dieterico Treckell, IGto perquam erudito in *Select. Antiquit. Rom.* P. I. p. 215. divisione, disputationem pepererunt; deinde de Decurionum prima origine, creandorum modo, tum quid in iis eligendis spectatum sit, de muneribus item eorum et officiis, compluribus sane et diuersis, agendi locum dederunt. Multorum, quae hic disputantur, confirmatio cum ex antiquis scriptoribus, tum e lapidibus repetitur; multi veteres lapides ipsi illustrantur; nonnullorum etiam Italarum, qui in iis tractandis parum exercitati essent, lapsus et errores modeste indicantur. In lapide quodam reperiebatur: *C. Iul. Caesar. C. F. De Gallois. q. Allobrogibus . . .* *stavit*. Marmorum Taurinensium, inter quae P. II. c. CXI. p. 108. exhibetur, editores, spuriam aut corruptam inscriptionem prorsus ducunt. Emendare vero et interpretari qui velit, illum ipsis fore magnum Apollinem fatentur. At mediocri ingenio et diligentia opus erat ad intelligendum, cum nec spuriam, nec depravatam, sed continuo ita legendam: *C. Iul. Caesar. C. F. De Gallis et Allobrogibus triumphans*; quod verum esse, scribendi mos antiquus, et historia confirmat. Sed illuc reuertimur. Inter decurionum munera fuit etiam religionis et sacrorum tuendorum cura. Hinc si quis dei deae aedem, vel aram publicam, aliquo loco ex-

fruere ac dedicare constituerat, id facere non potuit nisi ex decreto decurionum, quod toties obuiæ in veteribus inscriptionibus siglae L. D. D. D. voluat, nempe *locus datus decreto decurionum*. Adduntur porro quaedam de ipsorum honoribus. Fuerunt enim ex illorum decem primi, qui primum in albo, quod ipsorum nomina contineret, locum tenerent, quos et primos sententiam rogatos fuisse probabile est. Pertinet huc eorum immunitas, tum a poenis iniuriisque corporis, tum ab omnibus ciuium aliorum muneribus; quibus qui tamen defungi voluerat, singularem apud populares gratiam inire, et monumentis publice positus celebrari solebat. Ordinem simpliciter dictum fuisse decurionum collegium, multis confirmatur lapidum titulis, cum in Gruterianis, tum inter marmora Taurinensia exstantibus. Et quoniam laudabiliter institutum est ab Graecis Romanisque veteribus, ut recte honesteque factorum memoria perpetuo conservaretur, monumentorum eo nomine positorum quaedam itidem specimina dantur. Denique ut Galzerani, Lamii, Blanci, aliorum que de vocabulo *fax* interpretandis suspiciones et coniecturas irritas esse apparet, aliquos titulorum auctoritate, veteribus usitatam litterae s. post & ponendae consuetudinem, docetur. Quamquam etiam mentio sit Liuiani loci XXIV, 3, ubi eodem modo & ante & positum, per imperitiam librarium, in o transit. Etenim pro *Ara*, quod vnice verum, ut viri docti viderant, in antiquis libris legitur *Aros*. — Tandem de *decurionibus praetextatis* quaedam adduntur, quos Lamius ad *tabulam albanam, decurionum nomina et descriptionem* continentem, ubi commemorantur, ab se editam, se ignorare qui fuerint, fatebatur. At V. Gl. hos ipsos fuisse pueros in decurionum numerum allectos demonstrat. Et adlegendi quidem verbum in hac re solenne est, ut Gruteriani et aliarum collectionum lapides demonstrant; ac iuuat fortassis etiam Plinii locum Epist. X, 48. si pro *quam voluntas addunt beneficio tuo*, legatur; *quam bu-*

leutae additi, beneficio tuo. Sed quia hoc de collegis fere, non autem de principe dicitur, alterutrum, vel additi, vel adiuncti, nobis quidem praestare videbatur.

Das glücklichste auflebende Pompeji.

h. e.

Pompeji quasi rediuvae, sive Conamen historiae huius urbis, quo eius origo, euenta, inuistatus interitus, repetitas scrutationes, et eruta artificiosa operum ac monumenta, describuntur,

ab **GEORGIO HENRICO MARTINI** Scholae Nico-

laitanae Lips. Rectore.

Lipsiae, apud M. G. Weidman et Reichium, 1779.

Alph. R. octonis.

Qui adhuc de reperiendis in Italiae parte ea, quae Campaniae quondam nominabatur, inter ruinas disiectarum terrae motu urbium, antiqui operis rebus et monumentis tradiderunt, hi fere, cum omnem istum apparatus ad alteram ruitum ex duabus his, quae eodem, tempore eademque de causa perierunt, urbibus, transferunt, alteri, nescientes quae iniquitate moti, nihil relinquunt. Herculaneusium antiquitatum nomine, quae tamen non Herculani, sed Pompei oppidi fuerunt, vulgo celebrantur; quare nobilitas, amplitudo, et opulentia urbis vel ignoratur, vel una cum memorabili eius excidio obliuioni traditur. Suscepisse quendam Italum, Pafebalium Cercanum, V. D. hunc laborem, qui separandis his, et distinctius exponendis antiquis operibus requiritur, ex indicio ac promisso, in quodam volumine operosi de Picturis Herculaneis commentarii dato, intelleximus; sed quia post longam moram res in principis

Na 3

etima.

etiam nunc subsistit, verendum est ut iusto tempore totum opus absoluat. Idem consilium Martini, Vir Clariss. coepit, sed eius perficiendi alium modum elegit. Nam incertum et breuem vitae humanae terminum, variosque et subitos, quibus incepta saepe nostratastantur, casus, secum cogitans, veritus ne Vesuvii montis, qui hoc anno eodem mense quo ante mille et septingentos annos post Christum natum septuagesimo nono, qui urbi interitum attulit, per qua quondam sacuitia, cum ingenti agrorum devastatione hominumque terrore concitatus exarsit, novae eruptiones; vno, tot annorum laborem, die, vanum irritumque redderent; simul dolore quodam affectus erga urbem in suis ruinis relictam et desertam, hoc ipso anno, qui ab eius pernicie millesimus et septuagesimus est, eius memoriae monumentum ponere decrevit. Quare, quidquid variis eruditorum in Italia, Gallia, Germania, Boemia, Suecia, libris, de initiis, deque successu et adhuc servato tenore studii et laboris indagandorum et protrahendorum operis vetustis monumentorum colligi posset, quidquid de monumentis ipsis, cum firmis et stabilibus, utpote templis, aedificiis tam publicis, quam privatis; tum mobilibus, veluti statuis, picturis, figuris, vasis, ceterisque ad usum humanum accommodatis utensilibus, de inscriptionibus ibidem repertis, uspiam in litteras relatum existeret, simul quidquid antiqui Graeci Latini que scriptores, de origine, historia, conditione, et interitu urbis haberent, id omne ex tot aetate, lingua, argumento, diversissimis libris collectum, digestum, contextum, in unum corpus redactum, per undecim locos siue capita distributum, continua narratione, vernaculo sermone exposuit. Iam vntusquisque facile intelligat, quandoquidem vna in causa, vnoque in argumento, mens tota scriptoris versatur, quanto omnia vberiora atque ornatiora sint, et quam late pateat suscepti laboris fructus, qui non tantum cum eruditia, verum etiam cum

qui-

quibuscunque, saltem ab antiquitatum amore non alienis, cum mulierculis, inprimis cum artificibus, quibus et ipsis consulere se voluisse profitetur Auctor, communicetur. Nam omissis explicationibus, et communibus quasi antiquitatum illustrandarum locis, quibus Itali fere in antiquariis operibus utuntur, quibus se iactant etiam Picturarum Herculanensium Editores, simplicem monumentorum recensitionem descriptionemque dedit; nisi quod interdum admonitio quaedam et observatio vel ab aliis facta laudatur, vel nunc demum nata subiicitur. Caeterum, ex hoc Picturarum Herculanensium Opere, si, quae hoc libro continentur, pleraque hausta dicamus, nihil aut nimium, aut incredibile loquamur. Nam vnde certiore copiosioreque, nisi ex hoc opere, repetere liceat opulentiae, instructissimi quondam cuiuscunque modi operibus oppidi, descriptionem? Sed haec singularis Auctoris Gl. laus est, cuius societatem tamen supra laudatus Carcanus sibi vindicat, quod sua urbi reddidit, et pristinis quaeque locis reposuit. Caetera debentur Winkelmanni notitiae priorum novissimorumque Herculanensium repertorum, (*Nachrichten von den Herculanischen, und neuesten Herculanischen Entdeckungen*); plurima ex Bionnii Epistolis, super Herculanensia reperta, alia aliunde deprorita, eodem consilio tractantur. Ex inscriptionibus passim adhuc a variis, maxime Italis, vario tempore vulgatis, iunctim hic afferuntur eae potissimum, quibus aliqua est cum caeteris, quae hoc libro continentur, rebus, coniunctio, nimirum, quae in regionibus oppidi adhuc patet factis, in templis, portis, aris leguntur, quaeque signorum basibus, de quibus hic (omnibus ut dictum est, exponitur,) insculptae cernuntur. Earum etiam scita et docta explicatio praebetur, cum modesta castigatione et reprehensione errorum ab aliis interpretibus commissorum. Nam Viri Gl. in utroque genere dexteritas, tam in falsis refellendis, quam in veris docendis, nuper apparuit, edito *Propemptico*,
quo

quo inscriptionem aediculae Isidis restauratae superimpositam, illustrauit. Ea et hic memoratur, breuiter explicandi causa, quae illic vberius disputantur, additis. Multum illa, cum aliis quibus iam eodem pertinentibus, confert ad tempora distinguenda, quibus semel leuior, iterum grauior perniciēs et calamitas urbem inuasit. Leuius vrbs damnum terrae motu illatum, perpeſſa est sub Nerone anno C. quadragesimo quarto, quo ex parte tantum vrbs concussa, ex maiori illaesa fuit; mox etiam reſectis et inſtauratis plerisque aedificiis, aliquanto, quam antea, vt videtur, ornatior. Hoc euentum commemorant *Tacitus* Ann. XV, 24. XIII, 48. *Strabo* Nat. Quaest. VI, 1. Sed alius motus, imperante Tito A. C. 79. die 24. Augusti totam urbem exſcidio demerſam deleuit. De hoc verba faciunt *Dio Caſſius* Lib. LXVI. p. 795. (Leuncl.) et *Plinius* Epist. VI. 16. Cinis feruidus e nube delapſus urbem obruit, κατέχευεν, vt *Dio* ſcribit. Hoc, cur *Clar.* Auctor pag. 56. interpretetur *obruere coepit*, (*häng an zu verſchütten*.) non intelligimus. Nam quod ait, paulatim et diutius conſpecta nube pendente per velperam, ſub nocte demum eſſe urbem oppreſſam, nihil intereſt, ſufficit oppreſſam fuiſſe. Neque enim proſpecto quidquam aut perſpicuitatis, aut veritatis, inde narratio lucratur, nec exempla, pro confirmanda hac ratione proleſt, valent. Confirmant potius conſtantiem et perpetuum, in re ſimpliciter acta, vel agi ſolita declaranda, Aoriſtorum uſum. Certe nec tarditatem, nec celeritatem in agendo, iſe denotari, admonuit *Clarkius* ad *Homerum* Il. 4, 37. In verſionibus autem locorum, in quibus eſt *exudare coepit*, *agitare coepit*, *odiſſe coepit*, verbum *coepit* redundat, ex more Latinorum, quem *Graeuus* ad *Ciceronem*, et *Gronouius* ad *Liuium* notae, confirmant.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Iulii Anno MDCCLXXVI.

*HOMERI HYMNVS IN CEREREM, NVNC
primum editus a DAVIDE RVHNKENIO.*

Lugduni Batavorum apud Samuel. et Ioann. Luchtmans.
1780. Plagg. 8½. in 8.

Tandem ergo repertus est hic, quem Homero tribuit
veteritas, in Cererem hymnus, inter deperdita adhuc
praeursorum scripta relatus; et repertus est eo loco, vnde
venturum nulla spes erat. Moscae nimirum, in Bibliotheca
S. Synodi, a *Christiano Frider. Matthaei*, V. Clar. qui cum
plurimos libros eximios in luculenta ista Graecorum Codi-
cium, qui ibi seruantur, copia, reperisset, incidit quoque in Codi-
cem Homeri, pertinentem quidem ad aetatem saeculi deci-
mi quarti, sed tamen ductum ex antiquissimo quodam et
praestantissimo, qui, praeter Iliadem et Odysseam, editos
Hymnos sexdecim, eo, quo in vulgatis editionibus dantur,

O o

or.

ordine, continebat. Sed Hymno decimo sexto subiecti erant primum duodecim versus ex hymno, deperdito in Bacchum; tum sequebatur satis longus, et, si extremam partem excipias, integer Hymnus in Cererem. Hanc, siue, ut in Batauis citius prodiret in publicum, siue ut eius opera, qui in Homericis Hymnis interpretandis et emendandis plurimum elaborasset, misit ad Dav. Ruhnkenium, et ab hoc potissimum eum edi voluit. Impositas sibi Editoris partes praeclare sustinuit Vir praestantissimus, siue luculentam, quam praemisit praefationem spectes, siue notas criticas quas adiecit, bonae frugis plenissimas, ponderes. Versionem latinam omisit, melius existimans, Poetas Graecos ignorare, quam ex latina versione velle cognoscere. Primum autem quaerit quid de hoc Hymno statuendum sit, et quod in singulis versiculis fecisse Aristarchum quondam accepimus, utrum sit τοῦ ποιητοῦ, ἢ παραμυθεβλημένος? Certe, ait, si Pausanias testimonio standum sit, qui eius mentionem facit quatuor locis, Messen. 30. Atrac. 38. bis, Corinth. 14. rem confectam habemus; sed sibi tamen, addit, varias esse dubitationes iniectas. Primum Scholiastes Nicandri Alexiph. 130. rei mentionem facit, cuius in hoc Hymno nullum vestigium extat, nempe potionis Cereri datae, et scurrilium iocorum, quibus iambe Cereris risum provocarit; quae legitur in Orphei fragmentis p. 380. unde concludit aut eum memoria lapsum, alterum pro altero citasse, aut hymnum ab hoc diuersum in manibus habuisse. Idem, cum illud ἐν τοῖς εἰς Ὅμηρον ἀναφορμένοις Ὕμνοις λέγεσθαι dicat, significare videtur, sibi omnes reliquos qui Homero tribuuntur Hymnos suspectos haberi, quod etiam iudicat Grammaticus vel s. apud Leonem Allatium de Patria Homeri cap. 15. — τοὺς Ὕμνους καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν αὐτῷ φερόμενα ποιημάτων ἡγητέον ἀλλόθεν et quidem argumento ex ipsius carminis vi et natura ducto, καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς δυνάμεως ἑκάστη. Quo etiam pro certissimo V. Cel. ad la.

labefactandam, de hoc carmine veluti genuino Poetae foetu
 persuasionem, vitur. Et quamquam formam dicendi fa-
 tetur Homericam esse, tamen ea, quibus Homeri praestantia
 maxime censetur, nervos, sanguinem, spiritum, saepe re-
 quirat. Prae ceteris illae nihil proficientes Iridis; Hecatae,
 et Rheae legationes displicent. Quamquam etiam sic quo-
 que, quae Homeri studiosus vix pro Homericis agnoscat,
 nonnulla commemorat: v. c. vs. 9. Πολυδέκτης, et alibi
 Πολυδ-γμων pro Plutone; vs. 12. Κάρα pro κάρατα; vs. 210.
 ξευσμοί, quae vox forma discrepans ab ξευμα in Lexicis defi-
 deratur; vs. 209. αντίτομον, pro remedio; vs. 221. προθαλής,
 pro vegetus, viuidus; vs. 264. ελεην pro ελεεινήν, quod
 quamquam in Cod. MS. legebatur, tamen ut laboranti ver-
 ficulo succurreretur, reponendum statuit; vs. 338. ἀπιθάν
 ἰφετμής pro ἰφετμή, quod schema constructionis verbi
 ἀπιθάν cum Genitivo νησιωτικόν vocat Lesbonax p. 181.
 Pausaniam fortasse, cum Fulvio Ursino ad Virgil. Ecl. IV,
 59. aliquis dicat parum intelligentem talium rerum existi-
 matorem fuisse; sed non consentiente Viro Cel. Nam
 cum de Orpheī et Musaei carminibus, de Homeri Thebai-
 de, de Hesiodi Theogonia, praeclare iudicauerit, cur in
 hoc diiudicando lapsus sit aliunde repetendum est; fortas-
 se inde, quod omnes Hymnos, qui sub Homeri nomine se-
 ruantur, Boeot. 30. cum Hymno in Apollinem Phocic. 37.
 pro veris et germanis habuerit; quod ne Leoni quidem Al-
 latio l. c. et Steph. Berglero; Praef. ad Odyss. p. 16. quibus
 nemo de his Hymnis magnificentius sensit, probabatur: ut
 adeo eorum splendore ita sibi oculos praestringi passus sit, ut
 ad quaedam eorum vitia, quibus alius Homero scriptor pro-
 deretur, conuiueret. Sed ne quis plane contemnat et abiciat
 carmen, tenendum est: primum Pausaniae iudicio hoc
 effici, ut, quod ipse pro Homérico habuerit, id ab omnibus
 pro longe antiquissimo sit habendum, ut a Poeta, qui vel
 statim post Homerum, vel Hesiodi aetate vixerit, scriptum

videri possit. Nam *χρὺς ἀρχαιοπινής*, robigo vetustatis in eo apparet. Deinde, cum non solum ab antiquitate, sed etiam a prisca et simplici venustate commendetur, existimandum, ad pulchri sensum alendum, ad alios siue Graecos siue Latinos Poetas intelligendos, valere, et cum fructu conferri posse. Quam eius sententiam, tria exempla e medio sumta, confirmant. In hoc Hymno vs. 13. et in verbis his: *Κηάδες δ' ὁδῷ πᾶς εὐρεῖν εὐρὺς ὕπερθεν, Γαῖά τε πᾶσι γέλασσε*, fons est, vnde venustum illud loquendi genus fluxit, quo vtitur Catullus de Nupt. Pel. et Thet. 281.

quos propter fluminis vndas
 Aura parit flores tepidi fecunda Fauoni,
 Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
 Quois permulsa domus iucundo risit odore.

In quo silentio praetereunda non est Frid. Gul. Doeringii, doctissimi inter nostrates Iuuenis, qui hoc Carmen notis suis illustratum, pro specimine totius collectionis Carminum Catulli, aliquando edendae, nuper euigauit, diligentia, qui hanc locutionem ex Horat. Od. 4, 11, 6. et ex aliis Graecorum scriptis, quoad de mari placido *γελᾶν* dicitur, ad vs. 274. ipsiusque Cel. Ruhnkenii sagacitas, qui eam ex Hesiod. Theog. 40. *γελᾶ δὲ τε δώματα πατρὸς* — — *Θεῶν ὅπ' ἱλλυ* strauit. Idem Hymnus vs. 176: *Ὡς αἱ ἐπισχάμεναι ταῖν πτύχας ἡμερῶντων*, *Ἡξεν κόλῳ κατ' ἀμαξίτον* adiuuat interpretationem verborum eiusdem carminis Catulliani vs. 123.

Tum tremuli salis aduersas procurrere in vndas
 Mollia nudatae tollentem tegmina surae.

Hic *tegmina surae* cum Scaligero Interpretes alii, et ipse quem diximus nuperrimus Interpres, perperam sumunt pro cothurnis, vel fasciis. Intelligit Ruhnkenius tunicam quae nuda crura tegebat, quam Ariadna, ne aqua madeficeret,

ret, tollebat. Hymnus vs. 101. Γρηὶ παλαγγινὶ ἱναλὸγκιαι,
ἥτε τέκνιο Εἰργηται, δάσαν τε φιλοσιφάνει Ἀφροδίτης, concu-
bitum δώσα Ἀφροδίτης vocans, tollit omnem dubitationem
quae sollicitos adhuc habuit Interpretes Virgilii, Aen.
IV, 32.

Solane perpetua moerens carpere iuuenta?
Nec dulces nates, Veneris nec praemia noris?

utrum ipsi nati tanquam matrimonii munera, ut putabat III.
Heynius? an vero concubitus intelligendi sint, ut adeo et-
iam hic Veneris praemia concubitum dici videamus.

Nunc, quod restat, singulorum quorundam locorum,
propter aliquam vel observationem exquisitam, vel compa-
rationem, vel emendationem insignium, recensum age-
mus. Sed nimiram, quae ab ingenio nascuntur et arte elab-
orantur Rubenkenii, ita omnia nitent, ut si ea referre velle-
mus, ipse libellus exscribendus esset. Quare paucis, quae
speciminis loco sunt, contenti erimus. VI. 4. Δήμητρος
χευσαόρου negat dici posse, cum χευσαόρος perpetuum Apol-
linis epitheton, Cereri non conveniat; emendat autem
χευσοθέου. VI. 9. Πολυδέκτης, et alibi πολυδέγμων, multos reci-
piens, frequenter usurpat de Plutone carminis auctor. Quae
vox confirmatur Cornuto de N. D. 35. ubi scribit Plutonem
vocari cognominibus, πολυδέκτης, πολυδέγμων, et πολύαρχος. E
quibus restituit Orphici Hymn. in Pluton. 11. p. 210. ed.
Gesn. et pro ὁ πλυδαῖμων reddit πολυδέγμων. Ἄιδης παῖς κευς
est apud Lycophr. 655. Caracem Orcum dixit Horat. II.
Carm. 18, 30. ex emendatione Bentleyi. VI. 13. in Ms. erat
κῶδης τ' ὀδμήα; is ut iam citavimus supra, emendavit Κῶδης
δ' ὀδμή. Mox vs. 16. ἄδυμα de oblectamento ex floribus, sicut
Anacr. Od. 53. rosam vocat Ἀφροδίτου ἄδυμα. Sic
ἐπιθήματα dicuntur Nicandro Alexiph. 234. μελίγματα, ei-
dem apud Athenaeum II. p. 51. E. ludicrum Catullus

Carm. 60, 22. Extat hac de voce, quae hic non commemoratur, luculenta observatio Interpretum Thomae Magist. p. 17. Quia vocabulum ἀπλητος non est Homericum, cum legatur vl. 83. huius Hymni ἀπλητος ἔχει χόλον, proponit ex coniectura, (nam omnes emendationes huius hymni coniecturae sunt, quod per se intelligitur,) ἀτέλεστον ἔχει χόλον. Sed ἀπλητος defenditur ex apta coniunctione cum χόλος, et locis Hesiodi Theog. 315. ἄπλητον κοίτουσα et ibid. 153. ubi pro ἰσχυρὸς δ' ἀπλητος Cod. Reg. Paris. habet ἀπλητος. Sic tamen etiam est in edit. Iuntina prima et secunda, vt. ex nuperrima Hesiodi editione, manuscriptorum et editionum veterum varietate lectionis aucta, quae hic Lipsiae prodit, cognosci potest Vl. αἰς τὰ πρῶτα διατρέχῃ δασμός ἐνύχτη. Hunc locum opponit Cel. Ernestio, apud Callimach. H. in Iou. 61. διατρέχῃ δώματα νείμαι diuifim refcribenti διὰ τρεῖς δ. v. Vox ἰνέυτος vl. 106. occurrens de aqua, addenda est Lexicis. Vl. 208. pro vitiosa MS. lectione Οὐτ' ἄρ' ἐπηλυσίαι δηλήσται restitutum est Οὐτ' ἄρ' ἐπηλυσίη δ. Hesychius Ἐπηλυσία ἐπὶ δὴ Φαρμακῶν, videri iubet notam ad Timaei Gloss. Platon. p. 84. addi possunt Interpretes ad 2 Petr. 1, 20. Mangeus ad Philonem T. I. p. 510. Vox ite- rum recurrit mox 210. et H. in Mercur. 37. in quo pro αἰχμὰ legit ἔχμα. Vl. 255. περὶ τ' αἰμφί τε καὶ ἄλος ἀήτο opportuno ex Hesiodo Asp. 3. loco: Τῆς ἀπὶ κρήτην, βλεφάρων τ' ἀπὸ κυανέων τοῖον ἀήθ', οἷον τε πολυχρύσει Ἀφροδίτης, in quibus locis spirare idem est quod effulgere, exsplendescere, vt Etymol. M. p. 23. explicat ἀήτο, ἀπαυγάζει. Mox vl. 259. Κόμαι κατενήνοθεν ὦμους opponit Guieto, apud Hesiod. Asp. 269. pro πολλὰ δὲ κόμης κατενήνοθεν ὦμους, scribenti: ἐπενήνοθε. Ad vl. 308. tangit rariorem vsum vocis τιμή, pro partibus quas habet quodque numen in hiis vniuersi administratione, de quo vberius Valkenar. ad Eurip. Hipp. 107. notat, sic dici μαῖραν, Hesiod. Theog. 348. et αἶσαν ibid. 422. λαῖαν Callimach. in Iou. 80. Vl. 366. pro

Pro ἥντε κεραίας legendum putat ἥντε κεραίας. Hefychius
 Κεραίας ἑλαφος ἴος. Conuenientius enim esse ait, vt mater
 ad conspectum filiae, quam perisse putabat, exsultans *himni-*
lo comparetur, quam *Maenadi* furiosae. Qua correctione
 non putabit opus esse, qui Δέλφιν μαινόμενον ἑλεον Theocrit.
 Id. 2, 31: qui vsum verborum μαινέσθαι ἐπὶ τῇ et ἐπι-
 μαινέσθαι τῇ, de quo videantur quos Valkenarius laudat ad
 Theocr. Id. citat. vl. 48. qui denique μαινίος quo modo di-
 catur, cogitauerit. Pro Εἰς δ' ἄρα ρίον ἔξε vl. 429. legit:
 Εἰς δ' ἄρα Ραῖον ἔξε; nam in historia Attica nobilis *campus*
Rhaius, de quo Meurs. Regn. Att. I, 14. Pro ἀλλὰ ἔκκλητον
 ἐστὶ καὶ παραφύλλον legit, cum Wyttenbachio, ἀλλ' ἀπέτλητον
 ἔστι καὶ πανάφυλλον et ἀπέτλητον capit pro *sine ariffis*, collato
 Hesiod. Asp. 289.

C. IULII CAESARIS COMMENTARII DE BEL-

lo Gallico et Ciuili. Accedunt libri de Bello Alexandrino,

Africano, et Hispanensi. Eresensens Francisci Oudeendorpii.

Curauit editionem SAM. FR. NATHAN. MORVS, Gr.

et Lat. Lingu. Prof. Lips. A. 1789.

Lipsiae apud Hæredes Weidmann. et Reichium,

Alph. 2. pll. 8. in 8.

Quamquam huic editioni parandae, Cellariani exempli
 repetitio occasionem praeuit, et quamquam cura-
 rum pristini editoris notas passim et vestigia seruat: tamen
 recenti studio et diligentia noui Editoris ita est exornata et poli-
 ta, vt et ad latinarum literarum cognitionem, et ad ingenii cul-
 tum,

tum, priscorum pariter ac recentiorum Scriptorum notitia, colligendum profutura sit. Etenim verba ipsa Auctoris ita exhibet, ut in Oudendorpiana maiori reperiuntur; notas autem tenet partim criticas, partim ad rerum intelligentiam spectantes. Ex eadem igitur Oudendorpiana editione excerpta est varietas lectionis, sed non ubique, nec ita ut ei singularis sit in quavis pagina locus attributus, sed ubi opus visum fuisset, cum delectu inter notas quid quemque locum maxime a difficultatibus liberare valeat, profertur. Proprias quasdam coniecturas et emendationes interdum, sed raro et breuiter, adspargere placuit. Cetera ex virorum doctorum adnotationibus ita sunt reddita, ut raro suus sit, sed aliunde fere pendeat Cel. edito. Vfus est etiam Ier. Marklandi *Explicationibus veterum auctorum*, quas ad calcem Commentarii in Euripideas Supplices edidit, in quibus multos Caesaris, maxime librorum de Bello Ciuili, locos tractauit; unde pleraque in hac editionem contulit. Ad verborum autem vim et intelligentiam quae pertinent, Latinitatis Index docet, satis copiosus et diligenter confectus. Rerum in his libris expositarum varium genus est. Nunc populorum mores, nunc locorum situs, urbium expugnationes, proeliorum commissiones, expeditiones, machinarum bellicarum descriptiones, munitionum genera commemorantur. Quae partim graecorum scriptorum, Appiani, Plutarchi, Dionis Cassii, quos euiose denuo a se inspectos ait, comparatione illustrantur; partim recentiorum ingeniorum, quae harum rerum diligentius tractatarum laude florent, ope explicantur. Inprimis igitur profuerunt libri, qui et saepius citantur, et iis qui vberiore illustrationem desiderant, commendantur isti: *Io. Dan. Ritteri*, nobilitatis Theodosiani Codicis editione, historia Gallorum, quam in Germanica lingua scripsit; *Caroli Guischari*, qui cognomen Quinti Icili habuit, duo libri, quorum alter inscribitur, *Mémoires militaires sur les Grecs et les Romains*; alter *Mémoi-*

moires critiques et historiques sur plusieurs points d'antiquités militaires, quorum ille duobus Lugduni, hic quatuor voluminibus octonis Berolini prodiiit.

Et praeterea quorundam dissertationes, Observationibus Miscellaneis Belgicis et Lipsiensibus insertae, quibus argumenta quaedam historica et antiquaria ex instituto tractantur, passim memorari videmus. Inter interpretandi et sententiae verborum reperiendae subsidia, praeter metaphrasin Graecam, adhibita est quoque I. Franc. Wagneri, Rectoris et Prof. Osnabrugensis, Germanica horum commentariorum versio. Mappis autem geographicis, oppugnationumque, marorum item, pontium, machinarumque, et aliarum rerum imaginibus, haec editio caret; sunt enim istae delineationes non tam certae, ut iis ipsam rerum veritatem cerni credendum sit.

In lectu digna Praefatione ad extremum de utilitate electione horum Commentariorum speranda, sic fere disputatur. Si quis ait Cel. Auctor, omisis iis, quae paucioribus tantum placere aut prodesse possunt, multa ingeniorum multa, quae in Caesarianis libris aut verbis disertis describuntur, aut quorum vita et facta cum suis causis consiliisque narrantur, attentus spectauerit, ac sub illo narrationum involucro latentia inueffigauerit; si Caesarem, celeritate atque taciturnitate omnia efficientem, hisque artibus adiutum incredibilia feliciter gerentem, sui semper similem, nunquam crudelem, perpetuo lenem, in summis rerum omnium inopis, tamen vno, eoque sapientissimo consilio locupletem, ob oculos habuerit; si animum eius dominatorem, per integrum decennium in Gallia transactum, eodem tramite constanter ad imperium nitentem viderit; si quidquid egit, ad unum scopum tendere animaduernerit; nonne in humano pectore introspeciendo, humanaeque vita contemplanda se

P p

ver-

versari concedet? nonne hos, qui discunt, de vita, moribus, prudentia, felicitate ad monere poterit? nonne historiae studiosis ostendere licebit, historiam non modo esse memoriam euentuum, aut scholam futurorum magistratuum et imperatorum; sed quidquid contineat, quocumque modo posteris tradat, omni aetati, omni generi lectorum, aliquid saltem suppeditare, doctioribus ad cogitandum iudicandumque, peritis et imperitis ad imitandum cauendumque, iis denique, qui ad humanitatis sensus non plane obtusi sint, ad se ipsos agnoscendos?

Nunc veniamus ad quaedam explicationum specimina proferenda sic, ut nostrum etiam quaecumque iudicium interponatur. Primum tentatur locus B. G. I, 1. *Spestat inter occasum solis et septentriones*. Malit in pro *inter* et *et spestat*: probabiliter, quia ultima syllaba praecedentis *pertinet* id potuit absorpsisse. Ibid. c. 31. *secreto in occulto*. Tollitur alterum, tanquam alterius interpretamentum. His tamen voculis longam notam impendit Oudendorpius, cuius hic nullam rationem habitam esse videmus. Ibid. 34. *sive magno comitatu atque emolimento*. Quae hic de voce *emolimentum* dicuntur, congruunt cum iis, quae Gel. Ruhnkenius ad Vellej. Pat. II, 78. notauit. Putant autem Viri docti, fecus quam Gellnerus in Thes. L. L. utrumque vocabulum *emolumentum* et *emolimentum* non magis inter se differre, quam *monumentum* et *monimentum*, et significare 1) laborem, operam, ut hoc loco: 2) utilitatem et fructum qui inde proueniat; quam sententiam recte, ut arbitramur, probat. B. G. III, 20. *ciuitates Galliae provinciae finitimae*. Omnes Interpretes reclamant, et has ciuitates non in finibus, sed in ipsa prouincia sitas fuisse contendunt, ipso Caesare dicente L, 10. *Tolusatium ciuitas est in prouincia*; quod et hic repetitur. Nos vero accipimus de ciuitatibus finitimis inter se, siue quarum ager adiacet; ita veritas Caesari constabit, quam

quam ut tueantur, alii aliud comminiscuntur. Assentitur autem iis qui locum sic legunt, *quae sunt civitates Galliae provinciae finitimae his regionibus*, i. Aquitaniae, ut non iam sit inane additamentum illud *ex his regionibus*. Ibid. c. 21. *propterea quod multis locis apud eos aerariae, secturae sunt*. In plerisque codd. est *secturaeque*, in aliis *structurae, structurae* etc. Ex his V. D. eligit *structurae*, tanquam aptissimum vocabulum, et ei quod vernacula lingua usurpatur *Bergbau* convenientissimum. At enim *Bau* ita hic dicitur ut in *Feldbau, Weinbau, Gartenbau*, et habet notionem culturae, non structurae. Igitur *secturae* rei denotandae convenientius iudicamus, praesertim cum Graeci de metallifossoribus et lapicidinis *τρυφω* dicant. Quare hoc tenendum fuerit, nisi forte quis prorsus omisso quovis vocabulo legere malit: *p. q. m. l. apud eos aerariae sunt*, ut VII, 22. *apud eos magnae ferrariae sunt*. Plinius H. N. XXX, 10. *nitriariae Aegypti* — — *tantum solebant esse, intellectu fodinae*. Lib. V, 42. *manibus sagulisque terram exhaurire*. Orosius et Interpretes acceperunt pro vellere terrae manipulos, et sagulis iniectiones exportare. At pro valde speciosa laudatur Macklandi coniectura: *manibus tragulisque exhaurire*, quemadmodum Horat. Epod. V, 30. *terram ligonibus exhaurire*, et Lucan. 4, 294. *gladiis fodere solum*. Ibid. c. 43. *feruescentia iacula*. „An sunt ignita tela?“ scribit V. C. non dubitarunt Vossius et Davissius, nec Fischerus in Indico Palaephateo verbo *Πυρρολαί*, ubi etiam plures qui de hoc genere telorum exposuerunt, commemorat. Lib. VIII, 9. locum, quem Interpretes non recte ceperant, discrepantia lectionis admonitus sic constituit. Ait Caesar, se imperasse *coronisque loriculani* — — *inaedificari*; legit autem: *coronisque hoc — inaedificari*, hoc sc. vallum, omisso vocabulo *loriculani*, quod pro interpretamento vocis *coronis* ab aliquo additum, et ex *loricula* in *loriculam* transisse putat, quia nimirum coronae sint ipsa loracula. Sed friget tamen quodammodo

hoc, quod et omitti possit. Videndum tamen an non salus manere possit lectio, et sic explicari: *imperat coronis uallo inaedificandis lorikulam fieri*; ut perspicuitatis causa illa vox lorikula adiecta sit, qua quid denotetur ex VII, 72. cognoscitur. B. Ciu. II, 29. *Caesaris beneficium mutauerat consuetudo*. Obseruatur, *consuetudo mutat beneficium* significare, facit ut vilescat; obseruemus etiam, hanc significationem esse exquisitam, et *mutare* esse *corrumpere*, quo etiam modo ῥήτων Graeci dicunt. Geoponici Scriptt. Lib. VII, 20, 5, ῥήτων τῶν ὀσμήν dicunt de re odori fera, cuius frae-grantia vetustate corrumpitur et euanesceat. Hoc quis non illi minuerat Ciacconii commento praeferat? Ibid. c. 37. *natura et loci munitione*. Cum Marklando Explic. vet. auct. p. 268. legit V. D. *natura loci, et munitione*. Ita quidem verba accipienda esse videmus, et concedimus; sed ita continuo esse collocanda negamus. Talium transpositionum nihil frequentius. Si quem emendatio iouat, ei ecce damus aliam: *natura loci, et operis munitione*, Caes. B. G. I, 8. *operis munitione, et militum, concursu et telis repulsi*. Hae vox inserta perficiat concinnitatem, quam reliquis inesse apparet: *et maris propinquitate, et aquae et solis copia*. Ibid. c. 39. *capti homines equitesque producebantur*. Cel. editor, cum sibi persuadere non possit, homines esse h. l. pedites, assentitur aliis, qui ex coniectura legi velint *equique*. Sed id non bene sonat, et illam rationem, qua *militet* et *equites* distinguuntur, indubitam reddunt obseruationes doctorum, cum ad h. l. tum Gronouii ad Liu. 26, 19. Iensii Lect. Lucian. p. 329. Wopkenii Obseru. Miscell. Nou. T. II, p. 51. qui et laudat Dauissium ad Cicer. Tuscul. IV, 5. et Cleric. ad Exod. XV, 1. Et P. 558. *trichilas stratae* B. C. III, 69. i. casae frondese mensis paratis et expositis instructae, ad ἀνίστατον ἐκ τρυφῶν Marc. 14, 15. Luc. 22, 11. afferta lectione *stratas*, conferuntur; et P. 567. *pauimentum*. libid. c. 105. siue solum marmoreum, elapidum coagmentis

confectum, ad ἀδούρεται Ioh. 19, 13. aliaque plura, scitu iucunda et vtilia, disputantur. *Aggerem agere* B. Al. c. 37. esse vel adimouere, vel cespitem aggeris faciundi portare, Oudendorpius obseruat; hinc V. C. explicat aduehere, appor-
tare; qui vtiq; rarior loquendi modus est, si haec si-
gnificatio obtinet locum.

IMMAN. IO. GERH. SCHELLERI COMPEN-
dium Praeceptorum Stili bene Latini, imprimis: Ciceroniani seu

Eloquentiae latine declarandae. In usum.

Praelectionum.

Lipsiae, sumptibus Caspari Fritsch 1780. 1. Alph.

pl. 1½. in 8vo.

Cum huius libelli eadem sit descriptio, quam Cl. Aucto-
ri placuisse videmus in maioribus Praeceptis Stili bene
Latini, quae ante paucos annos, vel nuper potius, edita no-
uimus, perscribendis, non arbitramur opus esse, vt de toti-
us operis primariis et secundariis partibus et distinctionibus
pluribus verbis exponamus. Sed sufficit, vt nostri Lecto-
res formam operis ipsi vel concipiant, vel recognoscant,
monuisse, quidquid in plerisque aliis libellis, rhetorices prae-
cepta tradentibus, sub capitulum de Inuentione et Elocutione
complexu, comprehenditur, id nostrum Auctorem his tri-
bus, de *Perspicuitate*, *Grauitate*, et *Suauitate dicendi*, tan-
quam totidem primariis eloquentiae, imprimis Latinis verbis,
demonstrandae virtutibus superstruere, singula quaeque ap-
tis sectionum et numerorum distinctionibus disponere, ad-

P p 3

mo.

monitionum et exemplorum frequentia illustrare; prorsus ut conueniebat libro, qui, sicut de sole ait Horatius, alius et idem esset. Eundem igitur efficiunt argumentum et argumenti tractatio; alium breuitas quaedam et restrictio in exemplis et admonitionibus afferendis, e quibus has quidem Cl. Auctor parcius adhibuisse; illa vero pro ratione locorum vel prorsus omisisse, vel, ut essent pauciores, prouidisse confirmat. Et quamquam haec ita se habent, tamen satis adhuc amplius et prolixus mansit, natus nempe ab ingenio eius, qui se breuitati inimicum fateatur, eamque ad docendum, et ad accuratas et claras rerum notiones excitandas, multum valere posse neget. Nec dubitamus quin satisfactorius sit huius libri apparatus, cum magistris quibusdam aridis et ieunis, et ultra compendiorum cancellos progredi reformidantibus, tum discipulis doctrinae cupidis, et suo labore et industria connitentibus, praesertim si cum huius opusculi consuetudine, maioris operis usum coniunxerint. De quibus dicendi generibus, de quibus ab aliis copiosius fere traditur, ad extremum paucis, per Appendicis accessionem exponitur, quasi de re parum utilitatis habente, et inani vocabulorum strepitu memoriam exercente. Habet ipse liber, quod ex priori existimari potest, vnum enim, ut est apud Terentium, qui norit, vtrumque nouerit, descriptionem aptam et diligentem, perspicuitatemque ad docendum et placendum multum volituran. Continet admonitiones observationesque, cum in scriptores priscos, quorum verba citantur, tum de sententiis doctorum; Heineccii quidem in libro, quem *Fundamenta Stili cultioris* inscripsit, a vero saepius aberrantis, aliorumque magni quoque nominis et de re litteraria praeclare meritorum. Hic nobis V. Cl. non dicimus maleuolentia, sed seueritate quadam arguta, aliter quam ipsi sensissent, et quam vacuus cupiditate animus lectoris intelligat, accipere visus est. Hinc quae strictius illi et ad ceterorum tantum locorum intelligentiam angustius summi

mi vellent, ad alienam sententiam, latius et diffusius accepta, calumniose detorquet. Hinc populari notione ab oratoribus. Cicerone, aliisque prolata, vituperandi causam quaerens, ad subtilitatem philosophicam reuocat. Nec tamen singulorum quae diximus, exempla memorabimus, nec morem Viri Cel. multum exagitabimus; scimus, haec quoque excusationem habere et ad acuenda hominum, accuratae doctrinae laudem appetentium, ingenia valere posse. Sed ne cui vana crimina obieciisse videamur, quaedam saltem, quae memoriae adhuc recenti inhaerent, ponemus. Eo loco, quo de *recto vocabulorum usu* traditur, negatur v. c. *aliquanto* esse explicandum per *longe*; esse autem semper medium inter *paullo* et *longe*. Quod est verum, si origo spectetur. Sed consuetudine multae voces efficaciores sunt, quam origine sua; in explicando autem hoc verbo vtendum est breuitatis causa, et ne vulgaris error Lexicorum triobolarius propagetur, in quibus iis vocabulis redditur quae *paulum* vel *parum* significant. Vid. omnino Ernesti ad Sueton. Caes. 86. Hunc enim maxime petit. Denique, scribitur, male explicari a Graeuio (cf. et Ernesti ad Tacit. Ann. I. 28.) per *ut paucis dicam*. Atqui hoc aliter fieri non potest; sed contextus est consulendus. *Hoc est ad fructum uberrimum*, non valere *hic est fructus uberrimus*, (quae non ita interpretemur: hac ex re capitur fructus uberrimus, *hier ist der reichlichste Nutzen anzutreffen*.) sed, hoc efficit fructum uberrimum, quod nec satis Latinum; nos melius dixerimus *hoc habet fr. v.* Ibidem caput pro homine dici, praeterquam in formula *lep. dum caput*, negatur. Quomodo igitur Aeneas apud Virgil. Aen. 4. 354. Iulum filium *carum caput* appellat, tantumne caput respiciens? Quid quod non tantum pro hominum, sed et pro pecudum corporibus caput dicitur, vt in libris Iurisconsultorum veterum, ubi *greges ducentorum capitum* memorantur. Alia apud poetam, per caput hoc iuro: *huic capiti insultans: caput obicere peri-*

feriulis, nonne ad totam personam referuntur? Nec *usus* istorum est poeticus, sed solutae orationis scriptoribus communis. Ibidem p. 43. *Male* ait Caesar B. C. I, 6; *Quorū ubi Afranius procul viſos conſpexit*, pro: procul conſpexit. At nobis hoc participium non videbatur ſuperfluum. Nam procul *viſi*, ſunt e longinquo *oculis oblatis*; *conſpicere* eſt *intentius conſiderare*. Sic prorſus, vt poſtea vidimus, accepit Clarkius, cui accedit Oudendorpius. Item reprehenduntur qui *aetatem* per *adoleſcentiam* explicant; at in multorum locorum explicatione hoc vocabulo vtendum eſt, nec tamen hiñc ſequi debet haec eſſe Synonyma. *Signis* ducitur ab Graeco *δῆμος*, (melius *δῆμους*;) in quibus parum eſt conuenientiae. Quidni potius ab *ſe*, et *agere*, quaſi ſemotus ab agendo. Alicubi nonnulla, ait, ad elegantiam reſerri, quae per naturam aliter dici non poſſint: v. c. *ſe ipſe interfecit*; bene. Sed et *ſe ipſum* dici certa lege poteſt, ſi ſit in op-
 positione alius, ab eodem intereanti. Veluti ſi quis gladiatorem vel militem, qui alios occidiſſet, *ſe ipſum* quoque interfeciſſe dicatur. Cf. Oudendorpius, et quos is laudat; ad Caef. B. G. 2, 25. Porro, *errare humanum eſt*, et *errare hominis eſt*, eadem eſſe non poſſunt. Nam hoc hanc vim habeat: errare hominem decet. Hinc in ſine praefationis parum apte dictum, meminere lectores, errare humanum eſſe; humanius; errantem in viam amice ducere, (comiter melius cum Ennio dixerimus,) acumen quidem reſert, ſed confuſis vitii virtutisque notionibus, admodum fractum et re-
 tuſum. Caeterum, qui maiori operi fauent, hanc etiam repetitam operam comprobent necelle eſt. In illud Ruhnkenii, Viri Celeberrimi, obſervationes ſibi miſſas ait Auctor, quibus ad haec expolienda, non ſine grata mente *uſurus* ſit, ſic enim in emendandis pro *uſus* legi iubet; quaſi earum uſum in aliud tempus differat.

MENSIS IULIUS A. MDCCLXXVI. 317

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTO-

riae, cum interpretatione et notis integris Ioh. Harduini, itemque cum Commentariis et Adnotationibus Hermolai Barbari, Pautiani, Salinasii, Jf. Vossii, I. Fr. Gronovii, et variorum, VOLUMEN SESVNDVM: recensuit, variatamque lectionis adiecit, IOH. GEORG. FRID.

FRANZIVS.

Lipsiae, impensis Guilielmi Gottlob Sommeri A. C.
MDCCLXXIIX. pag. 788. in 8.

Quum nuper tres priores libros historiae Plinianae lucem videre iussisset Vir experientissimus, qui Plinium Harduini cum editione Gronovii ita coniungendum combinandumque curat, ut Harduini editio repetatur, numero capitum editionis Gronovii vncis incluso, varietatibusque Gronovii textui subiectis: haud diu emtores amatoresque Plinii moratus est, dum alterum Volumen emitteret, quod in repetendo volumine crassiori festinandum arbitraretur, ne improuisa citius obreperet senectus, multorumque Plinii emendi atque legendi cupiditas, mora temporis fracta, sensim senesceret. Idem vero praestitisse videtur Editor doctissimus in hoc altero volumine recensendo, quod eum praestitisse in priore volumine non ignorant qui hac editione vtuntur, qua quidem Plinius, si emendatam lectionem, usumque cum philologicum, tum historicum, spectes, nihil plane lucratus est, lectorum tamen comoditati maxime consultum videtur. Praemissa est huic volumini lectio prima

Qq

de

de Plinii patria, nec non altera de fide et auctoritate Plinii, quae utraque a *Paulo Cigalino*, Nouocomensi Ticinensi Gymnasii publico et primario Professore Medicinae, habita-
 nae, in editionis Gronouianae primo volumine reperiuntur. In priori, testium auctoritate, monumentorum inscriptionumque fide, non Veronensem, sed Nouocomensem ciuem esse habendum, fusius demonstratur; de fide et auctoritate Plinii in altera lectione ita disseritur, ut Plinius defendatur ab eo ciuine, quo omnia ex Dioscoride transcripsisse arguitur. Cum enim Plinius et Dioscorides inter se conueniant et rebus et verbis, ac neuter alterum nominet, Dioscorides vero sub Antonio et Cleopatra florens, Plinium aetate longe antecedit: ex Dioscoride Plinium pleraque in suam historiam transtulisse, fuere qui crimini darent Plinio. Hunc igitur defendit Cigalinus sic, ut eius integritatem laudet, cum auctores, quibus suum opus debeat Plinius, vel obscuriores Dioscoride, nominauerit, ut Plinium multa, quae in Dioscoride legantur, vel plane praeterisse, vel alia ratione tradidisse demonstret; furti denique culpam in Dioscoridem recidere, qui nusquam quicquam se ex aliis summisse profiteatur, ne vnum quidem materiae medicae scriptorem nominet, offendat. At nec opus esse videtur, ut quae Paulus Cigalinus pro defendenda fide atque auctoritate Plinii disseruit repetamus: cum satis suam ipse causam egerit Plinius in praefatione ad Vespasianum, nec iis, qui Plinii lectione, historiae naturalis cognoscendae causa, vel etiam temporis non sine fructu fallendi gratia, delectantur, ista ignota atque obscura reperiantur.

Continentur vero hoc Volumine tres libri, a quarto ad sextum, quos descriptionem situs regionum, montium, fluminum, urbiumque, complecti constat, et maxima pars notandum debetur Harduino, qui nomina propria locorum ex Pauli

saniam, Strabone, Mela, aliisque explicat atque illustrat. Rarius occurrunt notae Pintiani, de vera lectione constituenda solliciti, et Dalecampii, maximam partem historicae. Gronouiana editio in his tribus libris Plinii, cum lectione quam secutus est Harduinus, fere vbique consentit, si excipias ea loca, quae Harduinus vel manuscriptorum ope, vel ex ingenio suo emendauit. Sic, vno modo vt exemplo vtamur, cum Plinius Libro V. c. 16. ed. Hard. et c. 18. ed. Gronouii, disserit de Decapolitana regione qua vergit in Coele-Syriam, et Libanum montem, non omnes eadem de his oppidis obseruare scribit, addens: *Plurimi tamen Damascum et Opoton, riguas amne Chrysorrhoea fertilem*, quam vulgatam lectionem sequitur Gronouius, et sic quoque in optimis Codicibus legitur. At oppidum, quod Opoton nominetur, in ista regione non reperiri, iam monuit Salmastius ad c. 36. Solini, atque sic emendare conatus est: *Damascum epoton riguris ex omne Chrysorrhoea fertilem*. Heud tamen probabile est, Plinium usum esse voce Graeca *ἑποτον*, atque hoc epitheton sine interpretatione, adiexisse vrbi Damasco longe celeberrimae. Hinc Harduinus recepit Isaaci Vossii coniecturam, quam in Obseruationibus ad P. Melae librum I. c. 7, p. 582. edit. Gronouii proposuit, atque Plinium scribere iussit: *Damascum ex epoto riguris amne Chrysorrhoea fertilem*. *Rigua* vero sunt Plinio *ῥιγαι*, vel aquae ipsae rigantes. Fertilitatem igitur tribuit Plinius Damasco, quia per rigua, per canales, atque riuos, totum epotet (exhauriat) amnem Chrysorrhoeam. Id certe dicere voluisse Plinium nobis persuasum est, quantumvis malimus legi *Damascum ex epoto riguam amne Chrysorrhoea ac fertilem*. Facile enim ac potuit excidere ob finem vocis antecedentis; vox tamen *epotus*, quantum nos quidem videmus, poetico scribendi generi magis conuenire videtur, quam historico. At nihil est quod his longius atque diutius immoremur, cum sufficiat hoc vnum di-

dixisse, Franzium V. d. huud inutilem laborem suscepisse in repetenda et coniungenda editione Harduini et Gronouii, laudandamque eius esse sedulitatem atque industriam; de fide enim atque diligentia editoris nonnisi iudicare et certi quid dicere poterunt ii, quibus vtraeque editiones principes ad manus sunt, et quibus vacat operaeque pretium esse videtur vtrasque cum hac Franziana editione comparare. Libro V. sub finem c. 15. pro *plamatorum* legendum est *palamatorum*: vt alia silentio praetereamus.

Abhandlung über das Wesen und die Einschränkungen der Kräfte etc.

i. c.

DE NATURA VIRIVM, EARVMQUE FINIBUS, dissertatio AVGVSTI WILHELMI REHBERG,
praemio Soc. Scientiarum Berolinensis proxima.

Lipsiae, apud Weygandium, 1779. in 8.

Metaphysicam virium Theoriam inexplicabilibus difficultatibus inuoluit communis de corpore, eiusque extensione, conceptus. Dum nimirum in contemplatione mutationum a motu corporum pendentium, in quarum rationes ultimas inquisiuerit Metaphysici, vel non sollicite factis discernere apparentiam ab eo, quod reapse esset, vel plane etiam, quod frequentissime maximo scientiarum

dum-

damno euenit, confunderent; praecluserunt utique aditum ad sublimem illam Philosophiam, quam diuinum Leibnitii ingenium sero tandem reclusit. Sensum profecto Philosophia in hoc capite sterilis admodum est et ieiuna, monstrat parit horrenda, quae, dum in lucem protrahuntur, prorsus evanescent. Tale fuit spectrum formae substantiae ante Leibnitium, quam apte composuere Scholastici ex vi Substrato cuidam infusa. Quod si etenim, ad quam rerum classem tale Substratum, quod esset quaedam quasi pars substantiae, pertineret, quaesiveris; oppido apparbit, solam phantasiam ratione prorsus immota in casum lussisse. Substratum nimirum, (sustentaculum Lockio est,) antequam viungeretur, frustra et absurde substantia habetur, quorsum alioquin virtutem infusio? Sed nec in accidentium numero esse potest, nisi forte substantias ex compositione metorum accidentium, quod nemo unquam asseruit, oriri statuas. Qui hanc de substantiis notionem ad Philosophiam quam dicunt corpuscularem transtulerunt, nihil egere aliud, quam ut errorum pinguem nubem in agrum metaphysicum effunderent. Nec corpora, nec eorum extensio id sunt, quod esse videntur, imo motus ipse phaenomenon est, et massam corporum si a viribus eorum distinctam dixeris, satis utique probas, quid valeat imperium introductarum in Philosophiam, monadum dominantium, te non satis intelligere.

Deseruit acutissimus Rehbergius antiquiorum Cosmologorum de vi substantiarum primitiva placita, iunxitque se Leibnitio, cuius Philosophemata, soluturus quaestionem ab illustri Academia Berolinensi propositam, ita explanauit, ut suam, si viueret Philosophus, calculum ei aegre denegaret. Dabunt nobis fidem rerum harum intelligentes, si tractatum Rehbergianum cum Cosmologia Leibnitiana conferre

libuerit. Agedum, faciamus ipsi eius rei aliquale periculum. Postquam auctor clarissimus, relicto inter phaenomena motu, mutationes omnes substantiarum in repraesentationibus inter se connexis positas esse docuit; fontem modificationum omnium, quae substantiis accidunt, non in vi mouendi, sed in vi repraesentandi positam esse, inuictis argumentis comprobatum dedit. Haec sola omnis in vniuerso vitae unica origo est, infinita etiam in omni substantia finita licet et limitata, quod nimirum ens infinitum, a quo vniuersa virium harmonia profluxit, extra se nihil quod infinitum non esset producere possit. Quod, adtinet ad repraesentationes monadum limitatas, quae praebere nonnullis firmum argumentum adstruendae vis essentialiter limitatae videntur, acute monet Auctor, hos gradus non esse a Deo substantiis immisos, pendere potius ab earum coniunctione, vi cuius substantia substantiam proximam, seu remotam etiam, stringit, stringendoque limitat; imo vel ex talibus limitationibus, quoniam ad maiores continuo perfectiones tendunt, non inepte virium substantialium infinitatem collegisse videtur. Frustra aduersus hanc doctrinam vrgetur, concipi non posse modum atque rationem, qua monadum repraesentationes in formam motus modificandae, quis enim, si motus non sit phaenomenon, vnquam docuit modum et rationem excitati in corpore motus? Solet vulgo substantiarum a Deo dependentia ad vim creandi referri, quam infinitam dicunt potentiam, et sufficientem conferendae existentiae substantiis. Auctor noster hanc falso in numero perfectionum diuinarum haberi confidenter contendit; nec potuit aliter, saluis philosophandi legibus, quibus omnem substantiam, finita sit, seu etiam infinita, unicam, eamque repraesentandi vim habere, quin hanc ipsam vim substantiam esse, asseruit.

Sed

Sed cauendum, ne scribamus Rehbergio dicam: non negat vim creandi, sed negat vim creandi aliam esse a vi repraesentatiua Dei, multusque est in eo, ut asperitatem huius affecti emolliat. Atque hoc Philosophiae Leibnitianae caput grauissimos semper habuit aduersarios, quorum quidem argumenta si per se considerentur, in assensum quasi rapiunt, sed collata cum notionibus Leibnitii primis languescunt, et lectores in biuio desituunt. Spinosa profecto vtrique sunt omnia, ac nescimus an confidenter ostendi possit, qua parte maximae difficultates obuias sint. Nostrarum vero partium nunc non est, cumulum dubiorum augere, quod quiuis ex se facile potest; ingerere tamen fateamur, profundissimum Rehbergium singulari acumine ac dexteritate in dissolnendis nodis versatum fuisse, quamuis, si quid indicando valeamus, rem totam confecisse non videtur. Ac primo quidem difficultatem ex dependentia rerum successiuarum ab ideis in intellectu diuino desumptam, desperato plane medio tollit. Quod si etenim ideae diuinae nullis mutationibus obnoxiae sint, plane omnis ratio existentiae rerum tollitur, nec est amplius vnde successio euentuum et substantiarum concipi perfecte possit, quin potius videtur, simul existare debere omnia, quae facta successiuarum rerum evolutione in mundo ad actum perducuntur. Sed admissis semel mutationibus idearum intellectu diuino comprehensarum, proum est ad concludendum, nihil praeiudicare Deum, ipsamque adeo praeuisionem non nisi per errorem et praecipitantiam inter attributa diuina referri. Nitiatur enim praeuisionis quaeuis, dum ex praesenti rerum statu et conditione, quae futura olim sint, colligit, defectu cognitionis distinctae totius mundi; quonobrem etiam, cum ideae diuinae perfectissime res exprimant, eas utique praesentia duntaxat, futura contra non cernere asserit, atque, quamuis timide aliquantum, contendit, solus substantiae finitae

tae intelligentis perfectionem quandam intellectus in praesentatione positam esse. Vidit vero celeberrimus auctor difficiliora solutu argumeta, quibus suum systema premitur, quod nimirum viam videatur pondere ad Spinozismum, qui ex eius sententia non ita religioni inimicus est, ut conciliari cum eadem nequeat. Verum tamen feliciter et satis ut videtur commode, ex his tortuosis anfractibus eluctatus est, dum partim solide docet, Deum nullo modo caput et initium esse substantiarum, quod videlicet in serie existens, ita iungeretur, ut finitae substantiae finitis aliis iunguntur, partim etiam iuuictis argumentis hypothesin Spinozae evertit, ostendendo, essentiam infinitam non esse summam, seu complexum rerum omnium existentium. Fieri enim non posse putat, ut ideae animarum nostrarum habeantur pro substantiis, nec etiam conscientia nostra criterium est idearum ad nos pertinentium, cum singulis momentis ineffabilis obscurarum idearum numerus mentem nostram exerceat. Iam autem, secundum demonstrata Leibnitiana, in numero harum repraesentationum sunt quoque ideae rerum existentium omnium, totiusque adeo vniuersi; quaevis ergo anima, quaevis etiam monas, substantia est, non nuda infinitae substantiae modificatio. Certe, si de vltimis Philosophiae nostrae principiis meditamur, necesse est, ut vel sequamur Leibnitium, vel transeamus in castra Spinozae. Atque hoc, de rei veritate conuicti dicimus, certoque confidimus fore, ut lecturi tractatum Rhebergianum cum debita attentione mentis, iustum nobiscum pretium Philosophiae Leibnitianae statuere discant.

ABV

ABU NASRI ISMAELIS EBN HAMMAD AL-

Gieuhari Farabienfis, Purioris sermonis Arabici Thesaurus

sive Lexicon Arabicum. Particula I. E Codd. Mss. summa

fide edidit, ac versione latina instruxit, EVERARDVS

SCHEIDIUS.

Traiecti ad Rhen. ap. Abrah. van Paddenborg, pp. 179.

praeter Praefat. et all. 4. mai.

Nuper admodum in manus nostras peruenit egregius hic liber, multorum desideriis iam dudum expetitus, edi quidem coeptus a. 1774. sed tot impediementis retardatus, ut post plures annos demum absolutus prodiret, haud ille quidem omnia ista desideria expleturus, sed spem tamen explendorum ostensurus haud paullo certiozem. Scilicet constabat inter omnes, quibus litterae Orientis curae sunt, existisse olim inter Arabes Grammaticos egregie doctos, qui, quod superiori saeculo Italiae et Francogalliae ab Academiis suis praestitum est, Lexicis vernaculis conficiendis, idem iam tum praestarent sermoni suo; inter illos vero iure censeretur etiam *G'ueuharium* *), auctorem Lexici Arabici كتاب الصحاح inscripti, saeculo X. p. C. n. celeberrimum, gente quidem Turcam, Farabiae, quae nunc Otta est, natum, sed Arabum litteris ita innutritum, et in eorum lingua adeo versatum ut ipsi eum non dubitarent لسان اللغة, *linguae magistrum*, appellare. Nec minus cognitum erat, hoc opus *G'ueuharii* superesse integrum in bibliothecis nostris,

*) To ج placuit semper per G', imposita lineola, exprime

R r

stris, atque adeo *Goliun*. Lexici sui maximam partem ex illo vnice hausisse, ideoque perpetuis virorum doctorum, qui illud vsu cognitum habuissent, laudibus celebratum noscebatur. Sed ex quo *Goliun* opus suum ediderat, CXX, et amplius, effluxerant anni, et tamen *G'euharius* in bibliothecis abditus latebat. Tandem vero, magno litterarum arabicarum cominodo, exstitit Cl. *Scheidius*, Prof. Harderwicensis, qui, summo has litteras iuuandi studio ductus consilium caperet vtilissimum huius operis edendi, et comparatis variis praesidiis, initium faceret hac particula, tanquam integri operis prolusione, in lucem proferenda. Itaque, vt, quanta cominoda ex integro opere, vbi editum fuerit, ad has litteras redundatura sint, conici possit, quid in hac eius parte insit, age, breuiter enarremus.

Habemus igitur hic partem operis *G'euhariani* arabice, magna cum diligentia, expressam, eique versionem latinam appositam, quam, vt Cl. Editoris ipsis verbis utamur, rudiori Minerua, in tironum fere vsus, consecit. Sed contexta oratio *G'*. edita est e duobus Codd. Mss. quos *Scheidius* ipse habet, et in praefatione totius operis accurate descripturus est, altero vetustiori, altero elegantius scripto, quibuscum etiam, maxime cum inter se dissentirent, librum Mss. biblioth. Leidenensis comparauit. Scilicet nec plane eadem habent duo illi libri, quorum alter interdum auctor altero reperitur, nec semper eodem modo singula exhibent; itaque iudicio critico opus erat in vera lectione constituenda, quo non dubitamus, quin Cl. *Scheidius*, quae est viri subtilitas, recte et caute vsus sit: nam varietatem lectionis, iudicii que sui causas in hoc quasi Prodroino (ita quidem eius consilium nos interpretamur) ostendere noluit. Videtur autem, de quo lectorem ipse non admonuit, aut utique eius Codex, aut alteruter certe, glossatoris manum hic

hic inde expertus fuisse; nam p. 88. vbi G'. prouocat ad locum aliquem poetae, quem semper *كاتب* *الكاتب* appellat *الرجل* *Lyricum*, f. *Rhythmicum*, nomine non addito, ibi ergo duplex eius nomen adiectum reperitur sic: *Abu Muhammed al Fakasii*, qui idem *Abdollah ibn Ribii* vocatur, quod glossema Editor ipse vncinis videtur damnassee.

Iam Lexicon ipsum G'. sic adornatum est: Copiam verborum omnem, vt par erat, per radices, quas diuinus, descripsit, sed alio ordine radicum, quam qui vulgo in lexicis regnat; quam diuersitatem etiam *Goliur* in Praef. Lex. attigerat, non autem dixerat qualis esset. Scilicet, habita vltimae cuiusque radicis litterae ratione, primum in vnum locum congerit verba omnia, quae in Elif hamzatum desinunt, tum eodem modo, quae in Be, quae in Te terminantur, atque ita porro, adeo vt pro numero elementorum XXVIII capitibus totum opus complectatur: sed singula capita denuo in XXVIII sectiones minores dispescit, prout v. c. primi capituli verba hamzata, ab ا, ب, ت, ث, etc. incipiunt. Hunc ordinem operis, nouum sane, et, vt videtur, ad rationes grammaticas perutilem, postquam ipse G'. breui admodum praefatione descripsit, qua simul, quibus e fontibus sua hauserit, ostendit, omnes vero se linguae diuitias exhaustisse, modestie negat, tum statim ad *Cap. I. de hamzatis verbis*

(باب الهمزة) progreditur. Hoc caput non integrum a Cl. Scheidio hac prolusione exhibetur, sed desinit p. 178. in rad. قباء, quae est vltima Sect. XXI. In singulis autem radicibus sic versatur, vt superscripto verbo ipsi subiiciat omnia eius coniugata et deriuata, quot quidem ei innotuissent, addito aliquo pronomine, nomine, particula, alioque,

ex quo modus verborum cum aliis iungendorum appareat; atque ea quidem sic ponit simpliciter et nude, quando usus eorum satis frequens est, sensusque cognitus, sed aliis verbis synonymis aut circumlocutionibus explicat, cum infrequentioris sunt usus, aut sensum e ceterorum vicinā contrahunt peculiarem. Haec verba promiscue et sine ordine posita esse, questus erat *Goliur*. Et sane si ordinem quaeras eum, qui pro ratione originis grammaticae verba disposita habeat, nullus est: at, in plerisque certe, reperimus longe vtiliorem ordinem servatum, ita ut verba se exciperent pro ratione significationis a primo quasi fonte ad alias aliasque partes paullatim deriuatae. Iam veras verborum significationes, verosque sensus tradi, vel inde quisque poterat confidere, quod, diu collectam operis materiam varia multaue lectione auctam et multis Arabum genuinorum colloquiis (عرب العارضة) expolitam fuisse, G. docuerat: sed tamen, ne dubium lectorem relinquat, semper in verbis rarioribus aut difficilioribus, nec minus in omni fere observatione grammatica probatissimorum quorumque auctorum exemplo aut praecepto se tuetur. Prouocat autem sapissime ad clarissimos illos seculis II et III Hegrae Grammaticos, *Al Chalil*, *Abu-Amru*, qui et *Sibouiah* cognominatur, *Abuzeid*, *Atsmai*, *Pherrai*, *Ahmar*, *Ebn - Offikih*, *Abu-Obeida*, aliosque, quorum ipsa praecepta saepe transcribit; sed etiam, quae ipse inter legendum annotauerat, exempla, ex scriptoribus bene multis apponit, ita ut interdum longiores *frases* poetarum aliorumue auctorum exhibeat. Sed pleraque e Corano, ex Apophthegmatibus Muhammedis sociorumque anecdotis, (التحديث; traditiones) e carminibus *al Fakassi*, quem supra docuimus الرجز appellari, et alius poetae, *Abu ebn Kamiiah* (vid. p. 176.) quem pariter per excellentiam الشاعر (poetam epicum) vocat,

fuit

tum ex aliis poetis, oratoribus, historicis, grammaticis, medicis plus quam L. confirmat; horum plerosque *Herbelotus* ignorat: neque tamen nomina adscribere visum est, quia praeter nomina vix quidquam ex hac eorum commemoratipue intelleximus, plura fortasse olim, integro opere edito, cognoscent viri harum litterarum satis periti, quibus aditus ad bibliothecas patet vario genere librorum arab. Mis. referas. Ceterum nostro non sufficit, vsum verborum probum et sanum docuisse exemplisque firmasse: sed idem etiam haud raro vitiosum vsum reprehendit, verba male vulgo enunciata notat, dialectorum, imprimis Hegazensis, (quae tum deterior erat Iemanica, s. Koreischitica, nunc, teste *Niebuhr* omnium per Arabiam optima reperitur) discrepantiam commemorat, grammaticas verborum rationes, formarum origines et causas, litterarum aut vocalium mutationes saepe subtiliter explicat, similium verborum discrimina, variumque pro varia scribendi aut enunciandi ratione sensum luculenter ostendit. Haec fere bona libri reperimus, quantum ad grammaticam Lexici rationem; sed eorum specimina dabimus, cum exemplis studebimus ostendere, quorsum illae copiae grammaticae nobis profuturae sint.

Scilicet, cum pleraque omnia ex G. in suum opus transtulerit *Golius*, praecipua utilitas in eo erit, ut pro rivulis fontem ipsum adire possimus, ut *Goliana* *G'euharianis* confirmari videamus, nec minus ut illa ex his suppleamus, emendemus, illustremus, atque adeo intelligere discamus. Primum igitur sunt quaedam in *G'*. quae *Golius* non habet; ea plerumque *Scheidius* signo aliquo appposito notavit; sed tamen et alia reperimus ab eo non notata, quorum indicem hic exhibuimus. In rad. *أجأ* apud *Gol.* deest *أجأ*

Agaensis, nomen gentilitium a monte *Aga* ductum;
R r 3 E

E rad. حبا vnum nomen habet solum, sed sub v. حبا cum I quiesc. Quae sequuntur, duae radices plane desiderantur: *نَمًا* c. c. علي p., Inf. *نَمًا*, molestus, difficilis alicui fuit. *رَتًا* c. c. a. r. Inf. *رَتًا*, constrinxit nodum. In rad. *مَرَجًا*, vbi nomen sectae posuit *المرجبة*,

debebat etiam adscribere nomen sing. *مُرْجِي*, Murgius,

(quod etiam *مُرْجِي* sine hamza effertur) et gentilitium *مُرْجِيي*

murgienfis. Sic in rad. *سَبًا* praetermisit *سَبَايَة* Sabaitae, vna ex sectis minoribus Golatarum (غالات), qui haeretici a Sunnitis habentur, originem ducens ab Abdalla ebn Saba. Rursus desiderantur *صَنًا* c. c. ل r. Inf. *صَنًا*, i. q.

صَد, operam dare alicui rei; et *قَبًا* Inf. *قَبًا*, ex dialecto vulgari pro *قَاب*, edit bibitque. Porro in r. *بِرًا* nomen scripsit quidem sic sine hamza, vt etiam apud G'. est, sed debebat amplius annotare, nomen sic scriptum deriuari etiam a

بَرِي puluis, quod G'. ex Pherraco refert; et rad. *بَهًا* non debebat ad *بَهَا* vel *بَهِي* referre, cum G. diserte vtrumque distinxerit: nam *بَهَا* vlt. quiesc. est: splendere, vt recte *Goliur*, sed *بَهًا* c. c. ب p. assuescere alicui, hinc, *بَهَاء* de camela mansuesfacta,

quod *Gol.* habet, et *بَهَات* لة, non attendi ei. Praeter haec Cl. Scheidius p. 31. quaedam e rad. *جَبًا* et p. 101. in rad. *رَفَاء* speciem 13. *رَفَاء* peculiari significatione, notauit in *Golio* deesse; sed illa totidem fere litteris, haec

ad

ad speciem 4. ^٤relata, in eius Lexico legebamus. Sed etiam, ut verum dicamus, ex altera parte *Gol.* quaedam ex *G'* enotavit, quae in hac eius particula, ubi quaerenda essent, non vidimus; ex quo proclives sumus ad excusandum *Gol.* qui alia praetermiserit, quod fortasse Codice usus fuit, modo locupletiori, modo indigentiori, quam quos *Scheidius* noster tractavit; quae quidem coniectura inde firmatur, quod ipsi libri *Scheidiani* non ubique consentiunt.

Sed haud scimus an hoc excusari queat, quod *Gol.* cum Lexicon suum vellet copiosissimum edere, quae a *G'* ceterisque Lexicographis tradita reperisset de vario verborum sensu et usu, statim omnia inter significationes verborum retulit, non additis formularum exemplis, e quibus cognosci posset, sintne illae significationes, quae vere dicantur, an translationes verborum e rei subiectae natura et caeterorum verborum coniunctione natae. Haud quidem reprehendimus, quod exempla cum locis scriptorum non apposuit; erat enim hoc ab eius consilio alienum: sed debebat tamen breviter formulas loquendi commemorare, in quibus verba sic, ut ab eo reddita sunt, occurrunt; saltem discernere ubi, quae ipse debuerat, num verbum ipsum per se id significet, quod scripturus esset, an aliunde hunc usum admittat: ita ille sibi cauisset a vitio, quod per totum opus dominatur, vni verbo tot tamque diuersas significationes tribuendi, ut non videamus, quomodo homines, quibus mens sana et larga verborum fuerit copia, vno verbo tam multiplici ratione uti, aut alios ita usos intelligere potuerint. Iam in hoc genere inprimis prodest, integra *G'* praecepta legere, quae iste male excerpserat, atque inde significationes verborum recte constitutas a vario eorum usu et sensu distinguere. Sic cum *Gol.* scribit: ^٥tardus fuit, *etiam* tardum et segne habuit iumentum, apparet ex *G'* alteram non esse

RO

nouam significationem; laudat enim haec ex Abu Zeid: *أَلْقَمَ* *أَبْطَأَ* (tardum fuit, tarde profectum est agmen) *i. e. iumentis tardis usum est*; vnde patet, quam pro signific. arripuerit Golius, eam esse tantum Grammatici explicationem. — Rursus ille sic: *بَدَأَ*, ingratum et inuisum habuit; *de loco*: pabulo caruit. Quid hoc rei est? Duplex ergo significatio verbi, et altera quidem transitiva, altera intransitiua? Nullo modo: sed *G.* docet, *بَدَأَ* significare:

contempsit, inuisum habuit; hinc v. c. dici *بَدَأْتُ الْأَرْضَ* contemno regionem, sc. quod pastu caret, et terram *بَدِيَّةً*, detestabilem, in qua pascua nulla sint: habemus

igitur rursus ex usu vario verbi significationes exsculptas. — Plura quis vult exempla? Adfunt. *جَشَاءَ*, *Conj. I. commota et excitata fuit anima moerore vel terrore; item Migravit; Conj. II. et V. ructum emisit; Conj. VIII. non conuenit ei regio.* Quae portenta significationum in vnum locum congetta! Haec vero omnia id vnum verbum vere *significare* credamus? At bene habet; vna tantum et propria est significatio *eructandi*, ad summum accedit altera paullo latior *eiiciendi*, cetera omnia translate dicuntur in singulis formulis, vt ex *G.* intelligimus. Nam sic 1) *جَشَأْتُ نَفْسِي* (q. d.

eructat animus) est *أَلْبَسَا نَفْسِي* *effert se animus meus aduersus te*, aut *جَاشَتْ*, *effervescit prae tristitia et moerore*; 2) *أَجْتَشَأَنِي الْمَلَأُ* (q. d. eructant

me regiones) *respuunt, reiiciunt me*, itemque *لَجَشَأَتْهَا* (q. d. eructo eas) *improbo, non conueniunt, displicent mihi*;

tum

tum 3) جَشَأَ الْقَوْمُ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ (eructat se-
gens) i. e. *migrat ex alia in aliam regionem*. — Riserit for-
te aliquis, aut Arabes olim putauerit satis lepidos fuisse,
his apud Gol. lectis: سَوِيٌّ, *Deformis mulier*. *Ignis*, f. *pó-
tius Infernus*. *Poenā*. *Malum*. At bona verba! Audiamus
Geuharium: سَوِيٌّ est *malus* in vniuersum; ergo mulier

sic dicitur, cum *deformis* est. Sed السَّوِيُّ substantiue
positum est *malum* quoduis, inprimis vero *poena*, et in aliquo
Corani loco XXX, 9. *poena*, f. *ignis infernalis*. Verba sunt
فِي سَوِيٍّ كَانَتْ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أَتَوْا السَّوِيَّ finis eorum,
qui male fecerint, erit *malum*, h. e. *infernus*). — His
aliisque similibus vitiis animaduersis, facere non potuimus,
quin denuo optāremus, quod saepius pro nobis ipsi taciti de-
siderauimus, vt tandem aliquis, peritia dialectorum orientis,
et analogiae linguarum, iudicioque subtili instructus, Lexi-
con conderet accurate et docte, in quo, quod in omnibus
linguis, sed praecipue in orientalibus, est perquam necessa-
rium, verae verborum significationes a vario eorum vsu,
propriae a translatis, frequentiores ab infrequentioribus, di-
stingerentur sic, vt series omnium et nexus, et quasi genea-
logia significationum cognosci posset, maxime si grauissi-
ma quaeque formulis quibusdam breuiter illustrata fuerint;
quae quidem opera praesentissimo *Geuharii* auxilio adiuua-
bitur, vbi totum opus editum fuerit. Sed vt clarius osten-
damus, quale sit, quod postulemus, specimen exhibebimus
talis operae in verbo قَرَأَ, vbi, quae e *Geuhario* sumimus,
litera *G'*. notauimus, quae nusquam reperta necessaria con-
clusionē adiecimus ipsi ad seriem supplendam, asterisco (*),

Ss

in-

insigniuimus, quae sine nota aliqua scripsimus, e Golianis, praeter *G'euharium*, addidimus. Itaque

قَرَأَ antiquitus duplicem significationem habuit, *

A. stato tempore aliquid vel facere vel pati, * quod ad tempora siderum occasibus, ventis, (etesiis,) pluuiarum, morbis acutis, partui, maxime vero menstruo mulierum fluxu constituta accommodatur.

I. Conj. قَرَأَ Inf. قَرَأَ, idem. *

قَرَأَ Subst. Coll. قَرَأَ, قَرَأَ, قَرَأَ, 1) in uniuersum.

sum: tempus statum rei; v. c. التَّوْبَةُ قَرَأَ, tempora, quibus Pleiadum occasus pluuiam affert, G'. 2) inprimis de menstruis muliebribus, partim tempus fluxui a natura finitum, I. fluxus ipse, partim tempus inter bina menstrua interiectum f. puritas a menstruis. G'.

قَرَأَ Subst. idem, ex usu 2.

قَرَأَ (ap. Hegazenses قَرَأَ) ex usu 1. morbus epidemius, qui intra statum dierum numerum incolas regionis afficit. G'.

II. Conj. قَرَأَ 1) — — — — * 2) c. c. a p. (q. d. finire menstrua alicuius mulieris praeterire) per menstrua aliquam explorare num grauida sit, G'.

III. Conj. قَرَأَ — — — —

قَرَأَ Subst. καὶρός, tempus rei statum, G'.

IV. Conj. قَرَأَ, Intransf. 1) accedere ad tempus, quo aliquid faciendum sit, idue attigisse. * Sic قَرَأَ العَصِي, negotium peragendum accedit, prope est,

est, vt perficiatur, *G'*. اقرا^١ الرياح, ventus fiat suo tempore, *G'*. اقرا^٢ المبحوم, sidus pluuiam expectatam differt (*q. d. accedit, tendit ad tempus pluuialis occasus, sed nondum id attigit.*) *G'*. 2) de mulieribus: attigisse قر^٣, i. e. vel inenstruo fluxu laborare, vel ab eo puram esse; *et post. posteriori sensu Achfalsch vult tantum Conj. I. dici. G'*.

مقرا^٤ Subst. Foem. ex usu 2. mulier menstruis laborans.

V. Conj. قر^٥ Intransf. 1) — — — * 2) partui vicinam esse, de camela. (Hinc adeo secundum quosd. قر^٦ 1. Conj. est talem camelam septo includere.)

مقرا^٧ Subst. foem. camela iam paritura.

X. Conj. استقر^٨ c. c. a. ex usu 2. Conj. V. de camelo dictum: foeminam praegnantem inire cunctatur. *G'*.

B. legere, i. e. colligere, partes partibus addendo. *G'*.

I. Conj. Inf. قر^٩, قر^{١٠}, c. c. a. 1) propr. colligere, conferre in vnum locum, v. c. aquam, grana. 2) transl. de camela: (*q. d. iungere uterum foetui*) continere vtero foetum vel secundinas *G'*. (*nisi tamen hic usus potius pertinet ad verbum قر^{١١}*) 3) transl. legere, v. c. librum, سلام, i. e. salutandi formulam etc. item praelegere, c. c. a. r. et علي vel acc. perf. *G'*.

قر^{١٢} ut f. ex usu 3. lectio; quidquid legitur *; inprimis homoeoteleuton in carmine; Pl. اقرا^{١٣}, carminum genera.

قرآن, Coranus Muhammedis, ex usu 3. ut ipsi Muham-

hammedi placet, Cor. LXXV, 17. 18., vel a colligendis *Su-
ris*, ex usu *Y*. secundum Abu-Obeida. *G'*.

II. Conj. — — — — *

^{قرآن} Pl. ^{قرآن} ex usu *z*. qui egregie legit;
inpr. deditus legendo Corano (et pietatis exercitationi-
bus) *G'*.

III. Conj. *c. c. g. a.* ex usu *z*. praelegere, praelegendo
docere.

^{قاري} Subst. Pl. ^{قراءة} Lector, *G'*. inprimis Co-
rani.

IV. Conj. *c. c. a. r. et p.* ex *v. z*. iubere legi; le-
gendum dare librum *G'*. legendam tradere, i. e. scribere sa-
lutem. *G'*.

V. Conj. ex deriu. Conj. II. lectioni sacrae et pietatis
studiis se dare.

VIII. Conj. ex usu *z*. legere.

IX. Conj. — — — — *

^{مقرؤ} * Foem. ^{مقرؤ} } qui legitur, legendus.
^{مقرؤ} Foem. ^{مقرؤ}

NB. Quod ad Conj. III. Gol. ex Firuzab. adscript: Rediit, retrocessit, Abiit, Abfuit, non apparet quale sit, nisi quis forte aliquo loco ^{أفرا} ita usurpauit, ut esset: abire, recedere a sine proposito: quemadmodum supra docui-
mus de fideribus dici, quae tempus pluuiiale nondum atti-
gerint.

Ceterum, poterunt facile aut similes vsus huius verbi
cum deriuatis suis in dialectis hebr. chald. syr. aeth. cum
his comparari, aut eorum, qui dissimiles videntur natales
relationesque ad primam significationem inde reperiri;
quod hoc loco, ne nimis copiosi essemus, nolimus
facere. Sed

Sed ut ad *Geuh.* nostrum redeamus, iuvat ex eo quaedam promiscue addere, quae inter legendum annotauimus. Verbi **جَاءَ** Infinit. ponit **يَأْتِي**, docetque, ra-

rissime in Infinit. verborum, quorum Conj. 1. Futurum habet cum *Kesra* in media, *Kesran* pro *Fatah* ad mediam radicalem poni; id tamen fieri in his

يَأْتِي vel **يَأْتِي** — **صَبَرَ**, **كَيْل**, **جِيضَ**, **جِيءَ**

itemque **يَأْتِي** nec sidus aliquod peculiare significat, nec omnibus stellis commune est nomen, sed stellam quamuis maiorem et scintillantem indicat, vnde omnes stellae maiores, quae peculiari nomine carent, **يَأْتِي**

appellatur. — Nescimus, linguae copia, an loquendi multiplex usus, an grammaticorum subtilitas hinc eluceat, quod omnes hae formulae: **يَأْتِي**, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**

يَأْتِي, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**

يَأْتِي, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**, **يَأْتِي**

idem omnino significant: Fac hoc omnium primum, ante alia omnia. — Ceterum ex ipsis *Geuh.* observationibus, et multo magis e locis auctorum ab eo laudatis, multa poterunt ad illustrandam antiquam Arabiae historiam et geographiam utilia peti, e quibus speciminis loco haec notauimus: *Saba* (**سَبَأَ**) is scilicet, qui a Mose Gen. X, 28. narratur fuisse, **בְּנֵי יִשְׁכָּן**, communis tribuum antiquissimarum in Arabia felice auctor, dicitur Ieschgobi F. Iaarofi N. Kahtani s. Ioctanis Pron. fuisse;

isse; *Tai* vero, a quo *Taitarum* nunc quoque celebris generis originem habet, ebn Odad ebn Zeid ebn Kahlaan ebn Saba ebn Himjar. In rad. حءء notat G^r. verbum حءءء (vulgo حءء *miluus*) occurrere in his, quae in prouerbium abisse videntur: حءءء حءءء, وءءءك بءءءء (*Milui, milui tibi, Bunduca, imminent*) sed in his verbis alios intelligere nomina duarum gentium *Hadaa* et *Bunduca*, quarum illa *Hida* ebn Namijra, haec *Bunduca* ebn Maddah prognata sit, vtraque vero ad gentem Saado'l Afchir in *Iamana* referatur. Sic alio loco أءء شءءء, alio صءءء, Tribus in Arabia fel. commemorantur. *Zabii*, (صءءءءء), proprie qui religionem mutarunt) iidem illi, qui nuper nobis paullo certius quam antea innotuerunt, genus Iudaeorum esse narrantur p. 136. — Nec dubitamus, quin loca veterum Scriptorum multa ad intelligendas hebraicae linguae formulas et proprietates, atque adeo ad interpretanda Vet. Test. oracula sint collatura; cuius suspicionis firmandae causa vnum exemplum apponemus. P. 128. locus est nescio cuius Scriptoris, vbi ita *Koreischitae* loquentes inducuntur:

نَحْنُ قُرَيْشٌ وَهُمْ شُنُوءٌ
بِنَا قُرَيْشًا خُتَمَ النَّبُوءَةِ

h. e. in nostra gente vaticinia finem habuerunt, vltimus prophetarum e gente nostra ortus erat; vbi cum eadem formula occurrat de cessantibus vaticiniis, quae totidem litteris exstat Dan. IX, 24. דָּנִיֵּאל נִבִּיאָה, videtur etiam idem vtroque in loco eius sensus statui posse. — Tandem etiam criticum iudicium de libris Arabum, qui nunc exstant, hoc opere valde adiuuabitur, nam interdum etiam variae lectio-

nes

nes locorum appositorum commemorantur. Sic p. 34. in
his *Aadi ebn Zeid*:

إِجْلَ أَنْ أَلَّهَ قَدْ فَضَّلَكُمْ
قُوًى مِنْ أَحْكَا صَلَّيَا بِأَرْكَرْ

posteriores partem etiam sic legi tradit: (vtrum rectius sit,
non dicit)

قُوًى مَا أَحْكِي بِصَلْبِ وَأَرْكَرْ

hoc certe inde apparet, fuisse et tum in iis auctoribus, qui
studiose legerentur et describerentur, lectionis varietatem,
quae quidem illo tempore in cufica scriptura facillime po-
tuit oriri.

In his igitur tot tantisque huius operis bonis, in quo
vnum hoc spem nostram fefellit, quod arborum, planta-
rum, animalium nomina, non accuratius explicata reperi-
mus: facere non possumus, quin Cl. *Scheidio* pro hoc mu-
nere gratias agamus, eumque etiam atque etiam rogemus,
vt maturanda, quantum fieri possit, integri operis editione,
de litteris orientalibus, hoc est de insigni parte eruditionis
egregie mereri pergat.

DISSERTATION SUR LA FORCE PRIMITIVE,

qui a remporté le prix proposé par l'Académie Royale des Sci-
ences & belles lettres pour l'Année 1779.

Berolini ex officina Deckeri, in 4. maj.

Insignis huius Tractatus, latino sermone conscripti, Au-
ctorem titulus prodit, qui fere talis est: *Dissertatio de vi*
Substan-

stantiali, eius notione, natura, et determinationis legibus, Auctore Iosepho Pap de Fogaras, A. L. M. Philosophiae Doctore, et Ecclesiae Reformatae Saxopolitanae V. D. M. in Hah-Város, urbe Transylvaniae. Quamvis Metaphysici fere omnes, Aristotelem secuti, rerum vniuersalium nomina, iusta diuisione, vel ex substantiarum, vel ex accidentium classe petant, non tamen aequae constanti lege notiones substantiarum formant. Inciderunt ergo nonnulli in nugae difficiles, ex quarum labyrintho emerſi, dum ita igne quodam fatuo misere decepti plenam lucem confectarentur, iterum in nouum, eumque horridiorem, ruere praecipites. Non solum qui substantias ex substantiarum coniunctione prodire iubent, sed et qui in omni substantia certam quandam compositionem inesse dictitant, inexplicabiles sibi nodos neclunt; et licet nomen *substantiae compositae* ita emolliant, vt ei substantiarum quandam cumulum substituunt, haerent tamen, et graui errore laborant, dum cogitationem de monade in duas partes, subiectum puta, quod quid sit non dicunt, quia non intelligunt, atque vim, qua praeditum sit, diserpunt; denique etiam, quamuis hoc ferendum, ex discrimine virium infinita fere substantiarum simplicium genera in Philosophiam inducunt. Illustriſſis Leibnitius, vt erat accerrimo ad inueniendum ingenio, quantum constat, primus feliciter tenebras, quibus substantias inuoluere Scholaſtici, dispulit, tanta quidem luce, vt nunc, si quis forte ex simplici substantia subiectum exsculpere velit, cui vis inhaereat, merito, qui fructus industria tanti viri ad Philosophiam accesserint, ignorare censendus sit. Auctor scripti, cuius dum momenta palmaria enumeramus, simul coronam ostendimus, quam Regia Societas, quae Berolini floret capiti eius imposuit, dictorum fidem abunde comprobatur. Referat eruditissimus Vir complura, quae Leibnitius de suis monadibus, earum vi repraesentatiua, item materiae passiuae extensione, vnione, de monadibus dominantibus, etiam de monadibus

nadi-

adibus corporis Christi, sparsim, acin litteris in primis ad Rev. P. Bosses datis, praeceperat. Imo hoc inniti totam hanc de vi substantiali dissertationem, Leibnitianae Metaphysicae commentarium, fatemur.

Itaque quoniam omnes totius vniuersi mutationes vel ad repraesentationes, vel etiam ad motum referri debent, acutissimus Actor in vim animae repraesentatiuam diligenter inquirat: esse docet vnam cum eius substantia, subiecti prorsus nullius indigam, mutationibus tamen obnoxiam, diuersas ex hoc fonte natas potentias pro totidem natura propria diuersis viribus minime habendas, quin potius modificationum instar transfundendas esse in vim fundamentalem seu primitiuam, quae sit ipsa vis repraesentatiua, qua solum omnis animae *egoitas* seu *personalitas* contineatur. Harum veritatum omnium diductiorem explicationem dedit, adiunxitque demonstrationes, quae euidentia sese et rigore fere vbiuis commendant. Possumus autem huius adiectae restrictionis declarationem facile dare. Vis fundamentalis nimirum, quae etiam primitiua audit, nec determinatio est alterius cuiusdam vis, in quam resoluatur, nec nuda agendi potentia. Manifesto autem vis primitiua opponitur deriuatiuae, quae quid aliud esse potest quam facultas exercitii diuersi, aut modificatio vis primitiuae? vnde, si diuersi fuerint actus, quamplurimum profecto adinuerit, diuersas statuere leges, ad quarum praeceptum vis primitiua exerceatur, atque ideo complures diuersas in vna eademque vi substantiali, h. e. in substantia facultates, concipere.

Hanc distinctionem interno sensu, ad quem saepius prouocat eruditus auctor, probatam, neglexisse videtur. Certe, numerus facultatum diuersarum non arguit numerum diuersarum substantiarum. Hoc tum demum colligitur, vbi rerum internum discrimen impedit, quo minus certa quaedam facultas vnione essentiali referri debet ad vim, de qua quaerendo agitur, vel vt si, num animae vis repraesentati-

tatiua habeat facultatem mouendi suum corpus, forte quis intelligere velit; is reuera vel ipso intelligendi conatu sentiet, vim repraesentandi, quoquo modo modificatam, vel minimo motui producendo imparem omnino esse, itaque vel agere in corpus nequire, vel tribuendam animae vim fundamentalem a priori diuersam, vt ita ratio plena moti corporis perfecte intelligatur. Verumtamen ita explicatio vno nodo nectuntur alii, solutu forte multo difficiliorea, quos acutissimus auctor praesentit atque ita eritauit, vt demonstraret pag. 20. animae duas vires a se diuersas competere non posse. Hoc si legitime demonstratum dederit, recte demonstratione acquiescere censendus est, vtut explicari nequeat modus, quo vis repraesentatiua voluntatis actus, vel motus etiam in corpore, eliciat.

Fingas, inquit, animae competere duas vires A et B a se diuersas. Vis A aut potest existere sine vi B, aut non potest; si potest (et si differrat ab ea, cur non potest?) existat ea separatim vis A, aut eius subiectum erit substantia, eadem vis B ratio, animaue esset ex duabus substantiis composita; si non possit vis A sine vi B existere, tum aut natura illius postulat, vt haec adsit, aut huius vt illa adsit, aut communis quaedam ratio postulat duas vires coniungi; si primum, vis B erit vis A determinatio, non diuersa vis; si alterum, vis A erit vis B determinatio; si tertium, tum nec A nec B erunt vires fundamentales, sed potius vtraeque prioris alicuius vis fundamentalis determinationes. Sit vis animae sensitua a vi eius rationali diuersa, ostendimus vim esse nisum ad effectus producendos, aderunt ergo in anima semper conatus ad sensationes et ratiocinia producenda, quod certe nemo dixerit. Adest semper tam sensationum, quam ratiociniorum fundamentum, vna nempe vis animae repraesentatiua; sed vtrique effectus haud semper adsunt. Personalitatis nostrae sensus rationem in iis, quae animae competunt, habere debet. Quid vero in ea obseruamus, non nisi mu-

ta-

taiones certo sibi ordine succedentes, ex illisque adesse vim eas producentem colligimus. Personalitas vero rationem in effectibus habere nequit, qui diuersi sunt, habet itaque in vi; vnitas ergo eius est fundata in vi animae.

Procul dubio intellexit venerabilis auctor, formatae ita demonstrationis neruos incidi posse, negando veritatem conclusionis, qua adstruit, vim A aequae ac vim B haberi debere pro determinationibus alius cuiusdam vis fundamentalis; quod sumtum fuerit, esse quidpiam, quod talem vis A et B coniunctionem postulet. Itaque noua demonstrandi forma, ex vnionis virium diuersitate desumpta, sententiam probare conatur. Habeat, ita pergit, substantia animae duas vires fundamentales. Eae in anima vnitae erunt, erit itaque illa vnio vel essentialis, vel accidentalis; si prius, illae non erunt diuersae vires fundamentales, sed potius diuersi vniam vim essentialem concipiendi modi; si posterius, tum vel neutra cum substantia animae essentialiter cohaeret, vel vna tantum earundem; si neutra, deletis vtrisque viribus anima maneret, quod absurdum est: animae enim, cuius nullae vires, nullaeque tum modificationes essent, nulla idea formari potest. Si vna illarum tantum essentialiter cum anima cohaereret, altera vi deleta anima nihilominus maneret, ea proinde esset mera animae modificatio, non vis; nam modificatio vis est actio, non noua vis. Et quid, quae futura, sibi vult vium vi iungi? vis quaelibet proprium existendi characterem habet, nec proinde maiori iure cum altera vi coniungi, quam existentia vnus alterius existentiae addi potest. Sint in anima coniunctae duae vires accidentaliter, effectus vtriusque ad diuersas vires, duplices vires ad earum vnionem ducent; quae cum sit accidentalis, in accidentali determinatione erit posita animae substantia, quod absurdum est; notio enim substantiae nullius, accidentalibus determinationibus absolui potest.

His ita demonstratis, accedit A. ad indicandum fontem ef-

fectuum eorum, qui in motu cernuntur. Aperit ergo luculenter difficultates, quibus haec doctrina undique premittitur, dum extensio atque motus realis a numero phaenomenorum eiiciuntur, tandemque infert, omnem extensionem a realitate quam longissime abesse, corporumque elementis vim repraesentatiuam utique tribuendam esse. Constat nimirum, inter phaenomena referendum, quidquid variata continuo schesi menti repraesentandum sistitur; quod dum accidere extensioni palam est, patet, eam nulla ratione in realitatem numero poni debere, dummodo de explicatione inter quaerentes conueniat. Quid iam de motu? et hunc apparentem statuit, quod non nisi quaedam rei extensionis determinatio sit. Prona est conclusio apparentis motus ex apparente extensione, nec ulteriori explicatione eget, verum extensionis pro phaenomeno habitae rationes internas declarare, res est admodum difficilis, nec forte unquam ad liquidum perducenda. Certe, re bene perpensa, procliuior multo videtur in apparentem motum assensus, quam in extensionem apparentem, ad quam animus stupore quasi quodam rigescit. Habet sane extensionis realitas admissa imperuios flexus, neque talibus apparentia distituitur, videntur tamen illis multo molliores.

Phaenomeni extensionis ratio ultima ex elementis cum illustri Leibnitio petenda, quod nullo modo fieri potest mutua rerum distantia salua, qua sublata, totus materialis mundus vel sine fine procurrens, in punctum coarctatur. Huius vero phaenomeni realitatem quis demonstrare audeat? languet Philosophia quaeque, quae ad hoc se parat. Ut dictis fidem lumenque faciam, excito Philosophum ad P. Bosses scribentem Hanouera 26. Maii 1712. Quae huc spectant potissimum haec sunt: *si id, quod monadibus superadditur ad faciendam unionem, substantiale esse negatur, iam corpus substantia dici nequit; erit enim merum monadum aggregatum, et vereor ne in mera corporum phaenomena iucidas. Monades enim per se*

se nec fitum habent quidem inter se, nempe realem, qui ultra phaenomenorum ordinem porrigatur. Vnaquaeque est veluti se paratus mundus, et hi per phaenomena sua consentiunt inter se, nullo alio per se commercio nexa. Vtinam vero illustris Leibnitius commentarium in haec, paradoxa scripisset! Quae enim ab auctore nostro proferuntur, adeo sunt intricata, ut ad declarandam hanc Leibnitianae Philosophiae partem parum admodum conferre videantur, praesertim cum ambigua admodum et incerta sint, quae in vim monadum repraesentatiuam disputat. Plures sunt, vel ipso fatente, qui talem vim pernegent, atque ex tribus adieligendum propositis hoc eligant, quod nec Scepticismum vniuersalem inducat, nec vero etiam Spinozismo faueat. Illustris Wlffius, magnus et ipse Leibnitii promachus, re dubia inter litigantes relicta obiit.

Theorie der Gartenkunst etc.

i. e.

HORTORVM ORDINANDORVM THEORIA:

*Auctore C. C. L. HIRSCHFELDIO, regio iustitiae re-
gundae Consil. et in Acad. Kiloniensi Philos. et
Artt. P. P. O.*

Lipsiae, apud Weidmanni heredes et Reichium,
MDCCLXXIX. forma quarta maiore. Tom. I. et II. cum
figg. aen. permultis.

Accepimus in hoc libro, pleno ingenii atque artis, quasi primum in ea arte inter Germanos. Vltior est explicatio libelli prioris, inscripti: *Observationes de villis, atque alterius: Theoria artis hortorum ordinandorum.* Tribus distinctum opus est partibus, quarum prima continet observationes generales, altera tertiaque ipsam Theoriam. Inquit auctor, omni nostra laude maior, in hortorum origines, easque quaerit in iis temporibus, ubi mores hominum iam politiores, et animi sensationes emollitae erant. Iam

T 3

igi-

igitur obseruabant naturae illusiones et miracula, et ad diuturnum talium usum in loco quodam studebant ea figeri. Pergit inde A. ad hortos peniles Babyloniorum, Persarum Paradisos, quos tantum affirmant, teste Xenophonte, fuisse locos arboribus frugiferis, naturalique loci pulchritudine amoenissimos. Non nimium in hac arte Graeci praestiterunt, quoniam tota fere Graecia hortus erat. Collegit hic A. quae de horto Alcinoi inemorat Homerus, et quaedam ex picturis Herculanensibus Tabula xx. et xxxix, quae possint quasi exempla hortorum Graecorum proferri, vterius explicat. At fatetur, non designari iis hortos, sed partes tantum aliquas hortorum (*Gartenstücke*). Pergit deinceps ad villas hortosque Romanorum. Notum est, villas esse hortis apud Romanos antiquiores, cum horti nonnisi sub Imperatoribus florescerent, et iis temporibus orirentur, cum iam amoruitae agrariae iam luxuriam degenerasset. Villae in primis celebriores erant in Tiburtinis regionibus, in Sabinis, nec non in collibus Praenestinis. Meminit hic villae Diocletiani splendidissimae in Dalmatia, villae Spalatrensis, atque alterius Hadriani celeberrimae, prope Tibur. Inter hortos eximios refert potissimum hortos Plinii. Atque hic miramur, cur illum Senecae celeberrimum neglexerit, qui decies centenis millibus aestimabatur. In medio aeuo cultura hortorum fere nulla fuit. Soli enim erant monachi qui hortos alerent, eo fini, ut fructus inde arborum, atque olera, esurientibus profutura, nanciscerentur.

E recentiori aetate recensentur primum horti Italorum, quorum iam mentionem e Sec. xvi. facit Montagnius: affirmat autem cum Volkmanno, Viro doctissimo, et magno peregrinatore, (cuius de Italico itinere praeclarus liber iam dudum prostat), Italorum hortos in censum venire non posse; neque hodie tales esse, quales plerumque credantur. Pergit ad Heluetos A. quorum hortos, tamquam naturae imitamina, in illis locis admirandae, celebrat.

Gal.

Gallorum deinceps hortos lustrat, quales primus con-
struxit le Notre. Vituperat eos ob nimiam artem, et anxietatem, et qui a natura mirum in modum aberrant. In Hispanorum hortis celebrat Aranjensem. Batavorum hortos cum Gallicis conuenire in vniuersum obseruat, in eo autem ab iis diuersos esse, quod magis sunt coarctati, plurimisque ludicris artificiis ad nauseam vsque impleti, florumque eximia pulcritudine et varietate gaudent. Iam vero ad Anglos penetrat Vir doctissimus, restauratoris artis huius ingeniosissimos. Istorum horti integrae regiones potius sunt, et naturali vagoque et longe sparsa prae aliis excellunt pulchritudine. Per eam occasionem, atque vt fidem dictis faciat, describit hortos qui sunt Wentworthi, Duncombii, Haglii, quorum fumsit e Yungio graphicas descriptiones. Tandem ad Germanos A. redit; qui, dum hortos suos ad architectorum regulas instruerent, vti multa alia inconcinna, ita etiam Gallorum naeuos imitati sunt. Mox ad Sirenses A. deflectit, et de illorum hortis miras narrationes lectoribus proponit, eas inprimis, quas Chamberius retulit. Pergit inde ad Persas, Iapanenses, aliosque orientis populos. Et haec quidem omnia nonnisi ad historiam hortorum pertinent.

Iam deinceps ipsum veterum recentiorumque ingenium hortiscolendis indagat, refutatque ineptam illorum sententiam, qui recentiorum hortorum rationem et culturam ex antiquitate ducunt. Describit igitur primum rationem hortorum instruendorum quam le Notre inuenit. Inter Anglos Baconis de hortis explicat sententiam, cui successit Miltonus, Pope, Addison. Tandem hortorum restauratorem illum celeberrimum, Kentium, et post hunc Whatelyum, praedicat. In Gallia de cultura hortorum inprimis bene meriti sunt Ruffaeus, Cessières, et Whateletus. Comparat dein A. inter se veterem recentemque hortorum instruendorum artem. Laudat hanc vt elegantem, illiusque dignitatem etiam ex eius fine

net demonstrat. Hae sunt quasi primae lineae Theoriae hortorum.

Iam ad ipsas theoriae hortensis regulas A. progreditur. Atque hic primum de pulcritudine naturae, de colore, de motu, deque aemouitate, de eo quod nouum est et inexpectatum, de sensatione e rebus contrariis, de diuersa regionum facie atque indole, de plano, de colle, saxis, montibus, siluis, de aqua, pratis, prospectibus, deque regionum diuersa indole, multa docte atque eleganter praecipit.

Pars Theoriae altera sistit argumentum de locis hortorum, et situ, de arboribus, floribus, de cespite, aqua, de viis denique. Adiectae sunt hortorum quorundam descriptiones, tum Anglicorum, tum Germanorum. Circa arbores multa curiose adnotat. Arbores ipsas distinguit. Aliae ipsa specie ac stipitis pulcritudine placent, aliae sarculis, nunc surgentibus, nunc diuergentibus, nunc deorsum pendentibus; aliae foliorum luxuria, colore; varietate, perpetuitate; aliae floribus oculos delectant. Neque A. fruticeta, lucos, siluas, aquas, prorsus reticuit, quin potius operam dedit, ut quoduis istorum, cui loco, cui fini aptum sit non solum, sed etiam decorum, distincte doceret. Adiectae sunt hortorum descriptiones quaedam, anglicorum non minus quam germanorum. Caeterum, ingens tabularum aeri affabre incisarum copia, magnam iis lucem affert, quae ab A. dicta sunt; sed augent etiam splendorem libri. Sunt in his Russeï atque Sulzeri, in riuorum ripis, inter arboreta, atque in insulis, sepulcra. Dictionis elegantia laudari satis non potest, cuius pretium augment interspersa Philosophumena, plerumque tribus quatuorue verbis expressa. Est igitur hic liber etiam iis lectu dignissimus, qui, etiam si hortos instituere aut nolint, aut non possint, tamen recreare animum legendis talibus, tam eleganter tamque iudiciose scriptis, volent.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Augusti Anno MDCCLXXVI.

PHILOSOPHIAE NATVRALIS PRINCIPIA

*mathematica, Auctore ISAACO NEWTONO, equite
aureo, illustrata Commentationibus potissimum IOANNIS
TESSANEK, Phil. et Theol. D. et Mathem. in Vniuers.
Pragensi Prof. Regii P. O. cet. et (quibusdam in locis)
Commentationibus veterioribus Cl. Vir. TH. le SEVR et
FR. IACQUIER, ex Gallicana Minimorum Familia
Math. Professorum, aliter propositis.*

LIBER PRIMVS.

Pragae, per Io. Adamum Hagen, MDCCLXXX. 4to. P. 319.
cum xvi. Tabb. aen.

Specimina iamiam aliquot, paucis abhinc annis, *Tessane-*
kius V. Cl. in Commentationibus physico-mathematicis
V v So-

Societatis inclytæ literariæ in Bohemiâ florentis, cum eruditis communicauerat Propositionum quarundam præclari Operis Newtoniani noua methodo illustratarum: quæ, vbi primum vidissemus atque examinasset paulo diligentius, Commentarii eiusmodi perpetui in omnes propositiones desiderium illico iniecere; cui rei præ aliis parem esse Tessanekium certissimo pignore h. e. ipso facto cognoueramus. Quæ res, quanquam optari magis, quam, propter operis et molem et difficultatem, nisi interposito longioris temporis intervallo, sperari posse videbatur: tamen opinione citius desiderium expleuit, spemque adeo nostram, quam de tali opere conceperamus, omnino superauit Vir doctus, edito nuper Principiorum Newtoni Libro Primo, cum suis et excerptis Clar. Vir. Th. le Seur et Fr. Iacquier Commentationibus. Nempe Commentarii doctissimorum, quos modo memorauimus, Virorum, bonæ frugis et ipsi plenissimi, in enucleando Newtono fere sic versantur, vt sensus verborum et propositionum, vbi opus esset, explicent, Demonstrationes subinde clariores reddant, vel aliter instituant, insertis etiam suo loco aliis propositionibus, veluti lemmatibus, dicta et enunciata Newtoni corroborent, afferendis aliorum Virorum doctorum sententiis et locis quamplurimis, verbo, ea omnia referant, quæ quidem a doctis et fideis Interpretibus expectari poterant: de methodo autem, vnde Theorematum Newtonianorum demonstrationes, siue problematum solutiones, pendent, nihil afferant. Quod cum animaduertet Tessanekius V. Cl. intelligeretque, hac potissimum re Lectorum optime acui ad inuentionem, et quasi manu adduci posse ingenia; quia Synthesis, quam adhibuit Newtonus, geometricam quidem illa pariat *acphasia*, sciendi tamen cupiditatem non expleat. Huic desiderio vt faceret satis, per integrum iam nunc Librum primum operam dedit, vt singulorum a Newtono propositorum Problematum solutionis, et Theorematum demonstrationis, non solum

lum traderet rationem, sed etiam viam, intento quasi digito, monstraret, atque ipsam inuentionis modum summam cum perspicuitate exponeret. Et sane, cum id potissimum ageret Vir doctus, ut Lectoribus, ea quam opus postulat sublimioris Matheseos intelligentia instructis, studium, quod in hoc libro perlegendo ponerent, quam fieri posset iucundissimum et longe fructuosissimum redderet, nihil potuisset ad hanc rem efficacius deligere, quam quod Problematum solutionibus modos soluendi, et Theorematum demonstrationibus ipsarum fundamenta adiunxerit et patefecerit; quibus subsidiis adiuti Lectores, si solutionem siue demonstrationem vniuersam, vltro, si velint, possint eruere. Commentationes ipsae, quae a verbis Newtonianis minore caractere, itemque voces singulae, Newtoniano textui, sed admodum raro, veluti breues explicationes, interspersae, etiam vniculis, discernuntur, Analysin interdum sistunt geometricam, quae ad solutionem Newtonianam, siue etiam aliam, ab ea diuersam, quae simul assertur, ducit, pleraeque tamen propositiones, per Analysin recentiore, ope Algebrae, pertractantur; qua haud dubie, tanquam optimo inuentionis subsidio, ipse usus est Newtonus, ad eruendas propositiones, quas, ut mos est Anglorum, ad syntheticam deinde normam, summa cum *ακρίβεια* et seueritate, exigeret. Sed, ut melius possint, quomodo se hic gesserit Vir. Cel. Lectores ipsi iudicare, visum est quarundam propositionum Newtonianarum hic subnectere Analysin Teslanekianam, et inuentionis modum; in quo tamen spectabimus potissimum breuitatem, deligendo eas propositiones tantummodo, quae paucis verbis potuere tractari, relictis commentationibus longioribus, in quibus tamen deprehendimus quaedam, notatu, ingenioque Viri subtilis dignissima, quae deinde indicabimus, cum ipsa hic proferre chartae prohibeat angustia.

Sectio II. Propositis I. Theorema I. pag. 45.

V v 2

53.

53. *Areas, quas corpora in gyros acta radiis ad immobile centrum virium ductis describunt, et in planis immobilibus consistere, et esse temporibus proportionales.*

„Vis demonstrationis:“

„Si vis centripeta agat in principiis partium aequalium temporis, semper impulsu vnico; areae aequalibus temporis partibus descriptae aequantur inter se“

Sequitur Demonstratio Newtoniana:

quam excipiunt notae et Obseruationes Cl. Tesselanekii.

„In demonstratione hac concipit Newtonus vim centripetam, vbi corpus venit ad B, C, D, etc. agere impulsu vnico, sed magno: vnico, vt motus compositus sit aequalis; magno, vt anguli C B c, D C d, etc. reddantur finiti, et via A B C D, finito tempore descripta non sit rectilinea, sed ex rectis finitis, finitos angulos comprehendentibus, composita; quae demum, sumtis tempusculis infinite paruis, et vi centripeta agente impulsu infinite paruo, curuilinea. Solet nempe Newtonus primum quod finita considerare; dein transit ad casum punctorum conuentionem, siue ad quantitates infinite paruas. Ceterum, potest loco impulsus illius magni concipi impulsus infinite paruus, et loco aequalium temporis partium finitarum aequales infinitesimae; nec differt demonstratio, et eius vis consistet in eo, quod aequalibus tempusculis infinite paruis descriptae areolae aequantur inter se.“

„Praeterea supponit Newtonus, vim centripetam efficere, vt corpus de recta B c declinet, et pergat in recta B C. Tum vero positio rectae B C et rectae c C, quae parallela est rectae B S, vna cum positione et magnitudine rectae B c,

B c, determinant magnitudines reclarum B C, C c. Posset supponi, actionem vis centripetae exprimi per B V; et tunc determinaretur positio et magnitudo rectae B C. Alterum aequinalet alteri.*

„Quaeri potest, quomodo B V describatur motu aequabili, cum supra viderimus, spatium agente vi centripeta, ipso motus initio describi motu uniformiter accelerato. Facilis autem est responsio: nam sumtis temporis particulis, quae sint infinitesimae altioris cuiusdam ordinis, motus erit aequabilis.“

„Observandum est hoc loco, nos in demonstratione solum considerasse, quod corpus ob actionem vis centripetae declinet a recta B c, non vero quantum declinet. Et inde consequitur, augmentum vel decrementum vis centripetae non infringere demonstrationis vim. Vera ergo est propositio, quaecunque legem sequatur vis centripeta, quae etiam si nullam. Et ideo, quamvis actio vis centripetae augeatur, vel minuatur per novam vim centripetam, eadem, vel opposita directione agentem, adhuc tamen ratio arcuum eadem erit quae temporum. Patet etiam, veritatem hanc obtinere, si mobile describat curvam per vim projectilem, et centrifugam. Connexitos enim traiectoriae obversa virium centrifugarum centro non mutat demonstrationem.“

Propositio IV. Theorema IV. pag. 51.

72. Corporum, quae diversos circulos aequabili motu describunt, vires centripetas ad centra eorundem circularum tendere; et esse inter se ut sunt arcuum simul descriptorum quadrata applicata ad circularum radios.

„Fundamentum demonstrationis:“

V v 3

„Pro

Pro parte prima: si ad centrum circuli ducentur radii vectores, ratio sectorum eadem erit, quae arcuum, sectorum temporum. Aut: si arcuum duorum simul descriptorum infinite parvorum et adiacentium chordae compleantur in parallelogrammum, sagitta transibit centrum virium; transit autem sagitta haec (utpote sinus versus) centrum circuli. Pro parte altera: si arcus A E, ab aequalibus temporibus infinite parvis describantur, vires sunt ut A C, a c; Est vero $AC = \frac{AE}{AG}$; et $ac = \frac{ab}{ag}$.

Sequitur Demonstratio Newtoniana.

Theoremata autem, quae Newtonus in Corollariis ad hanc propositionem proposuit, symbolice expressit Tefanskij V. Erud. positis, vi centripeta = V, velocitate = C, radio = R, et tempore periodico = T.

Propositio V. Problema I. pag. 57.

83. *Data quibuscunque in locis velocitate, qua corpus figuram datam viribus ad commune aliquod centrum tendentibus describit, centrum illud inuenire.*

Sequitur Solutio Newtoniana,

quam excipit

„Inuentio solutionis“

„Dentur velocitates in locis tribus, per quae ducuntur tangentes; dabiturque ratio perpendicularum a centro virium in tangentes demissorum, quae ratio est reciproca velocitatum. Determinanda ergo est positio puncti, a quo ad datas tres rectas demissa perpendiculara habeant rationem datam. Quaeratur ergo locus punctorum, a quibus ad datas positione duas rectas, e. g. primam, et secundam, demissa per-

perpendiculara sint in ratione data $a : b$; ac etiam locus punctorum, a quibus ad alias duas, e. g. secundam et tertiam, ducta perpendiculara sint in data ratione $b : c$. Intersectio horum locorum erit punctum quaesitum. Et in hoc consistit modus solvendi hoc problema.

Patet autem — Sed vberiore expositionem hoc loco omittendam duximus, quia ad peculiarem schematismum restringitur, qui in aliis Principiorum Editionibus non apparet.

Sectio III. Propositio XI. Problema VI. p. 72.

102. Reuoluatur corpus in Ellipsi: requiritur lex vis centripetae tendentis ad umbilicum Ellipseos.

„Fundamentum solutionis.“

„Figura suppeditat has proportionēs:

$$P \times \text{seu } QR : PV = PE \text{ seu } AC : PC;$$

$$PV : VG \text{ seu } 2 CP.PV : QV^2 = CP^2 : CD^2$$

$$QX^2 \text{ seu } QV^2 : QF^2 (= PE^2 \text{ seu } AC^2 : PF^2 = CD^2 : CE^2)$$

$$= CD^2 : \frac{L, AC}{2} \text{ vbi}$$

L latus rectum principale denotat. Coniungantur haec tres proportionēs:

Newtonus componit has quatuor:

$$L + QR : L + PV = AC : PC;$$

$$L + PV : PV + VG = L : GV;$$

$$PV + GV : QV^2 = PC^2 : CD^2;$$

$$QV^2 : QT^2 = CD^2 : CB^2$$

Se-

Sequitur Solutio Newtoniana,

quam excipit haec Nota:

„Cur Newtonus primae rationis terminos in proportionem prima multiplicet per L, et cur adhibeat proportionem secundam, ratio est, quia terminos primarum rationum eo reductos voluit, ut consequens primae rationis in una proportionem antecedens fieret primae rationis in sequenti proportionem; quod dum fit, termini primae rationis proportionis ex omnibus compositae fiunt antecedens primae rationis in proportionem prima, et consequens primae rationis in ultima. Potest quidem in primis duabus proportionibus loco L poni alia quantitas, e. g. A c vel S P, vel etc. Aristemato L obtinetur proportio $L. QR : QT = 2 PC : G$, unde confestim patet, esse $L. QR = QT$. Ceterum, non adhibito L, et adhibitis tribus tantum proportionibus, omissa secunda, pari facilitate soluitur Problema.

Sed abstinemus, quanquam intuiti, plura hic transcribere, quoniam ea, quae hic excerpimus, satis luculenter viam, quam ingressus est Vir Cel. et quomodo in ea porro eant, demonstrent. Plura qui cognoscere cupit, atque his etiam maiora, quibus tractandis ingenium prodidit acutum, et subtilitatem adhibuit Geometra, Newtoni praesertim Commentatore dignam, adeat ipsum librum, praesertim loca haec: Not. pag. 87. num. 133; pag. 92. not. infer. pag. 94. Not. pag. 140; pag. 142, 145, 149; pag. 151. ad Corollarium secundum. Not. pag. 156; Not. super. pag. 69; Not. pag. 71; 170; 174; 175; 176; 180; 183; ad Corollarium tertium, Not. pag. 185; 215; 217; ad Propos. 5^{am}, Not. pag. 237; 268; 282; 290; 299; 311; 19; 20; 25; 47; et nobiscum confitebitur, non facile reperiri posse aut excogitari rationem, qua melius possit ingenium ad geometricam *ἀκρίβειαν* informari, quam presse se-

sequendo, ut hic factum est a Viro Cel. magni Geometrarum vestigia, eaque quae sint, et quomodo et quousque pedem protulerit, in clarissima luce, praelata quasi face, constituendo. Potuit autem hic modus in primo Principiorum libro imprimis adhiberi, quippe qui de motu corporum agat in se spectato, ubi corpora ponuntur moueri per liberum spatium, quo fit, ut propositiones, quae eum conficiunt, a rigore geometrico ne tantillum quidem abhorreant, atque adeo methodi perfectissimae exempla praebeant. Aliter se iam habet paulo res in libro secundo, ubi resistentiae mediorum, in quibus corpora mouentur, simul habenda ratio est, quae absque obseruationibus et experimentis expediri non potest; longius etiam in libro tertio recessum est, in quo mathematica principia, prioribus duobus libris exposita, mundi systemati applicuit Newtonus, ita tamen, ut eum non possit legere nisi Mathematicus bene exercitatus, et qui praecedentia expenderit.

Commentario praemisit Tessanekius V. C. Newtoni praefationes tres, omisit Edm. Halleii versus in Principiorum libros, itemque Cotesii, qui secundam editionem curauerat, praefationem; quod miramur factum, quum plurima contineat scitu digna, de modo, qui diuersis temporibus in physicis disciplinis tractandis obtinuit, quaeque Newtonianam philosophandi methodum, caeteris longe anteferendam, in bene explicet, imprimis autem de grauitate vniuersali clarissime exponat. Commentationes has in Librum primum ISAACI NEWTONI, *summi inter magnos Philosophi*, MARIAE THERESIAE, *Augustissimae Romanorum Imperatrici* dedicauerat Vir doctus, in eoque legem homogeneorum optime seruauit.

Reliquos Principiorum libros, secundum atque tertium, speramus atque confidimus eadem diligentia expositos,

eodemque habitu vestitos, suo tempore prodituros, quamquam de his nihil proditum est in Libri praefatione.

Vnum est quod rogamus vehementer Virum Cel. atque adeo flagitamus, ut, quia in his, qui sequuntur, libris, praesertim ultimo, tam seuera methodus in soluendis et demonstrandis propositionibus observari nequit, atque adeo Commentationes ipsas hac parte breviores fieri, atque pauciores necesse est, ut, inquam, suis quibusque locis, paucis verbis commemorare, saltem breviter indicare velit, quid et quantum additum sit a posteris Newtonianae de physica caelesti doctrinae, quomodo ea et a quibus aucta sit, quid etiamnum maxime spectetur; cui rei feliciter persequendae amplam satis praebent materiam Acta et Diaria Londinensia, Parisiensia, Petropolitana, Berolinensia, Scripta denique doctorum Virorum separatim etiam edita, Ioannis et Danielis Bernoulliorum, Bradleji, Mac Laurini, Clairauti, Euleri, Alemberti, la Grangii, et, qui nullo modo hic praeterendus est, Pauli Frisii, in egregio de gravitate universali corporum libro, in quo non solum Virorum doctorum in hac re inuenta ante et post Newtonum, ad sua usque tempora, (Liber prodit Mediolani MDCLXVIII.) summa cum diligentia collegit, sed etiam omnia, veluti alter Newtonus, apte disposuit et exposuit, eo potissimum consilio, ut Newtoni opus suppleret, quod intelligeret habere quaedam, (verba sunt ipsius Frisii,) quae corrigi, plura quae addi, et plura etiam quae alia ratione ac methodo tradi possulent. Sed ne quis tamen, in tanta praesertim rerum copia, aliter haec interpretetur atque volumus intelligi, *Breviter* haec omnia suo quacque loco sunt tantum, uti diximus, *indicanda*, Lectoresque ipsi ad fontes ab legendi. Quod si fecerit Vir Cel. Virorum doctorum non solum grates demeretur, sed etiam ipsius Newtoni desiderio faciet satis, qui in fine praefationis primae enixe rogat, ut omnia candidè legantur.

gantur, nouis omnia conatibus inuestigentur et benigne supplentur; quod factum esse postea, vberioris formae Telluris, aëstus maris, et variationum in motibus Planetarum indagationem instituendo, omnes sciunt; praesertim tamen per magis accuratam Lunae et Cometarum theoriam, quam satis adhuc imperfectam a se traditam fuisse, Newtonus ipse pronunciauit.

PETRI LAMBECCII, HAMBVRGENSIS, COMMENTARIORUM de augustissima Bibliotheca Caesarea Vindobonensi Liber Tertius. Editio altera, studio et opera ADAMI FRANCISCI KOLLARII, equitis Hungari de Keresztény, Consiliarii Actualis Aulici, Aug. Bibliothecae Directoris, et Academiae Scientiarum elegantiorumque literarum Theodoro-Palatinae Socii Extraordinarii.

Vindobonae, typis et sumptibus Ioan. Thomae Nob. de Trattner, Aug. Aulae typographi, et Bibliopolae Vindobonensis. Anno a partu Virginis 1776. Alph. 1. pl. 18. in fol. mai. c. tabb. aëneis permultis.

Qui in tertio hoc libro, maiori cū cura et ordine scribi coeperunt Lambéciani Commentarii, nouis curis Ill. Kollarii ita nunc prodeunt, vt maiori legentium commodo inferuire possint. Nam lectorum commodo sane interest, ea, quae hic traduntur, primum rectius digesta ac descripta, deinde etiam magis aucta et castigata, tractare. Ac his fere partibus et numeris absolutis ac cernitur omnis sonatus et

labor, qui ab Viro Ill. in ornandis et refingendis his libris est adhuc adhibitus, et in posterum adhibebitur. Igitur non modo Additamenta, et absque opportuna occasione et extra ordinem scripta, studiose collegit, et suis locis inseruit; sed plurima quoque Commentariorum loca, quae vel luxata, vel etiam mutila ac manca sunt visa, integritati suae restituit, et adnotationibus supplevit, quae quidem in ima quaeque pagina, transversa linea ab opere ipso seiunctae conspiciuntur. Quemadmodum autem muneri suo, in his agendis, se satisfecisse confidit, ita etiam sperat, denuo inuitatos quasi et affectos plurimos existuros esse, qui paratis copiis, ad Classem theologicam pertinentibus, uti velint. Miratur autem, hoc non iam dudum factum esse, ex quo primum Lambecii opus epulatum sit, centum amplius annis elapsis. Innumera in his thesauris inesse typis edi digna, quorum nomen vix aliquot a Viris ex veteri instituto Theologas vacantibus in lucem prolata sint. Causas refert alias ad difficultatem adeundi eos, in quorum potestate fuerit has copias cum aliis communicare: alias ad indolem uniuersitatum scientiarum, qui quatuor Facultatum nomen gerant, quae quidem ab elegantioribus Graecarum Latinarumque litterarum studiis semper ipsi visae fuerint refugisse. Sed tempus illud praeteriisse, mutatamque nunc esse rationem Copiam, quam exteri et domestici quaerant sibi dari librorum inspiciendorum ac tractandorum, facillime et quotidie fieri: cathedras, quae tradendis doctrinis ac Theologiae imprimis docendae inserviant, ab contentiosa et rixosa ratione perpurgas esse. Non iam defuturos aemulos, sanctaeque eruditionis theologiae, si modo etiam debita Philologiae Latinae, Graecae, et Hebraicae, honores habeant, quod viris quibusque doctissimis certum atque exploratum sit, nobilissimas quasque scientias, extra Philologiae consonum, mancas, tetricas, incultas, quin etiam rusticas semper esse futuras; id se aliquoties, vel maxima cum invidia sua,

sua, affirmasse et censuisse. Cuius quidem sententiae nondum etiam ipsum poenitere, quamquam variis artibus ac modis gravissime oppugnata sit atque etiam victa; mitius tamen iudicium posteritatis sperandum esse. Nunc etiam mentionem facit renascentium literarum coeli, sub quo Corderii, Possini, Combesiique, pulchre adolescant, qui, ubi ad maturam aetatem peruenerint, praeclara sint effecturi, (p. 160.) Atque illam quoque sententiam sperat calculo suo comprobaturus esse multos excolendae linguae patriae causa iuventutis popularium suorum Graeca Latinaque exemplaria imprimis esse voluenda, cum his mentis facultates excitentur et alantur; cum iis ad cogitandum, inveniendum, disponendum acuamur; cum denique ad linguam calamumque regendum iis magistris utamur. Additamenta igitur, quamquam suis locis diligenter inserta sunt, tamen adhuc remanent ad calcem huius Voluminis, sub additamentorum titulo numero sex, quae propter prolixam verborum, vel ob alias causas, non sunt illata ipsi reliquo narrationis corpori. Dementae tamen picturae sunt, quas cum ceteris huius libri tertii tabulis coniunctim, ad ipsam Codicum reformationem, reiecit. Nam etsi Reimannus in *Bibliotheca Aegyptiaca*, ubi et numerum omnium tabularum aeri incisarum, quae hoc in opere et singulis eius partibus continentur, refert, iudicauerat, eas picturas esse parum scitas et aptas; monachorum saltem seculi tertii, quorum pertinent, imperitiam demonstrare: tamen ab ista monachis maledicendi licentia et dicacitate alienus Ill. Kollarus, eas iterum vulgavit, et quidem monachi cuiusdam, Montefalconis, auctoritate motus, qui *Palaograph.* p. 190. has tabulas *dofstifim* suis laudibus (haec Latinitas non placet, aptius erat, *amplissimis, non obscuris*) ornauisse, et Lambecii sententiae, de iis spectandis et aestimandis, subscripsisse fertur. In notis quaedam insunt, quae ad Lambecii famam non admodum commendandam, et quodammodo labefactandam trahi possunt.

sint. Tale illud, quod p. 46. scribitur: folio 105. praesentis codicis p. 2. ubi hi Psalmi incipiunt, (sermo est de Cod. VII. in quo describendo Lambecius dixerat, meminisse horum suppositorum Psalmorum Salomonis Ioannem Zonaram, in Commentario ad Concilii Laodicensi Canonem quinquagesimum nonum); Cl. Tengnagelius, Augustae Bibliothecae olim praefectus, cuius *πρῆμα* hic codex erat, in margine manu sua adnotauerat: Psalmorum horum Salomonis mentionem fecit Zonaras in scholiis suis ad Concilium Laodicensem. Quam *παράκλησιν*, si auctori suo inceptis retulisset Lambecius, solidiorem profecto commutatus fuisset laudem.

(quis vero solidam laudem dicat?)

Sed centenas optimae frugis Tengnagelii perlimiles adnotifunculas, quas vir ille longe doctissimus, et pro Bibliothecae praefectura natus factusque, tam suis, quam Caesarianis Codicibus adiicere in more habuit, eadem inuerecundia sublegit, proque suis edidit; quod testimonium clarissimae Tengnagelii doctrinae, imo veritatis ipsius gratia, vel inuitus adnotare sum coactus, cum non ea, dei munera praeditus sum ingenii prauitate, ut in republ. literarum, oppressa Lambecii fama, velim inclarescere, cet. Quo pertinet quod p. 66. ait: Ea epigraphe diligentius exscripta est: *ἡ αὐτῆς ἐξήγησις ἀνεξεστέρηται*, cet. et mox: Nihilo practerea diligentior est idem Lambecius, cum praefationem Basilii in Psalmos hic haberi ait; excerptum enim solennius do, idque perexiguum, hicce habetur laudat praefationem cet. Tale est, quod p. 71. adnotatur ad recensionem Lambecianam Codicis XVII. Ioh. Sambucus, huiusce codicis vetus possessor, summa in margine folii primi manu sua adnotauerat: Theodoretum nomine sunt Romae excusa latine per Carafam Antonium; quo indicio hic utitur Lambecius, nulla viri eruditi mentione facta, oblitus, ut videtur, illius

Pli

Phigiani, ingenui pudoris rem esse, fateri, per quos profeceris. At scite saltem eo monito. fuisset vsus, adnotassetque, ea, quae hoc codice continentur, aut Theodoreti non esse, aut vero eius sub nomine semel atque iterum esse vulgata, cet. Et ibidem mox: Quod de inepti recentisque Graeculi imperitia queritur noster, nos illi amplissimam eius veniam facimus, nequaquam vero imposturae, quod principium et finem Commentariorum Theodoreti in Psalmos, compendium laboris ut faceret, non integre exscripserit, et loca quaedam solum ex iis quae hic desiderantur Psalmorum commentariis, Graeca fide confarcinavit. Nam quod ad vetustas codicum manuscriptorum epigraphas attinet, eae perinde ac numi veteres sublestae: persaepe sunt fidei. In duobus Codd. Graecis Mss. Anglicanis Commentaria haec, adnotante ad Theodoreti scripta Caveo, Euthymio Zigabeno *Ἐὐθὺμιος Ζίγαβενος* Kúps attribuantur, at doctissimo tamen Vssorio, Biblioth. Theol. Mss. p. 53 r. haud quaquam imposuit mendax epigraphae, monuitque vir doctus, id factum esse minus recte: idem prorsus decisset nostrum pronunciare, (at nulla necessitas erat iisdem se legibus dicendi adstringere,) de personato imperiti Graeculi Aquila et Symmacho. Quo etiam illud spectat, quod p. 106. legitur: Et hic loci haec, qua Lambecio; subscriptio enim haec plura continet, noscendo melius codici nostro (est Cod. XXVI.), necessariis, et exscriptam integre, cet. Et p. 201. haec habentur: Haec (nimirum S. Methodii Opera Graece et Latine edita esse ab. Combefisio Paris. 1644.) et plura alia ad praesentem rem pertinentia, nullus dubito quin Lambecio haec notissima, quae tamen is omnia, animo suo, quo in Combefisium erat implacabilis, obsequens, invidiose reticuit. — Disertius haec eloquitur p. 324. ubi ait: Codicum a Lambecio illustratum, sale critico, nec fortasse immerito, perficuerat Combefisius; hinc illae lachrymae! hinc motus Lambecio stomachus, ut numquam sine bile Combefisium pos.

posset meminisse. Et addit: Quid vero de me fieret, boni superi, si viveret ille noster, si nobiscum aura frueretur aetherea, quod Commentaria haec sua diuinum et immortale opus, (scripserat nempe Lambecius in praefatione huic Libro tertio praefixa: descriptionem hanc Augustissimae Bibliothecae, quam posteritatis potissimum gratia litteris mandet, olim inter praecipua Imperii Romani decora futuram, nempe tanquam monumentum aere perennius, regalique situ Pyramidum altius, quod non imber edax non Aquilo impotens possit diruere, aut innumerabilis annorum series et fuga temporum,) attrectare sum ausus, sed profecto emendaret ipsemet, si sciret, monitus, sin vero minus, et defendere delictum, quam vertere mallet. Quintilianum imitatus, nullum ultra verbum curamque insumerem inane, quin sine rivali seque et sua solus amaret. Haec propermodum, et his similia multa, ad vanitatem, superbiam, inuidiamque Lambecio exprobrandam valent. In aliis annotationibus de libris cum editis, tum ineditis, deque eius rei modo et successu traditur: v. c. p. 147. ad Codicem XXXIV. Byzantinae historiae, sit, supplementa, a Lambecio promissa, colligere et iuris publici facere ineditabatur, cui anno 1749. vita functo in Custodis munere successi, Cl. Spanagelius. Verum enimvero, vir caetera doctissimus opus illud quidem inconsultis omnino adgressus erat humanam cum Graecarum in eo literarum peritia effect permodica, aliorum doctrina manuque uti coactus, opus ne bene quidem inceptum reliquit. In vertendis quibusdam latine opusculis, usus fuerat opera Clar. ac doctiss. viri, Erasmi Froelichii, e Societate Iesu Presbyteri, quae perinde atque alia pro Supplementis Byzantinis a Spanagelio selecta, duobus Voluminibus inclusi, illius conatus posteris specimen praebitura. — De eodem opere memorat p. 328. ad Cod. LXV. Primo Spanagelii Supplementorum Volumine a fol.

180.

150. Antonii Monachi Studitae Orationis Apographum exstat, et cum versione quidem interlineari. Eadem versio ibidem altero exemplo habetur fol. 191. nimirum ut certius esset, eum conatum omnem tyronis, cum τύπῳ, τύπομας luctantis, fuisse. — Manus, qua versio haec scripta est, Spanagelium, neque eruditissimum Froelichium, auctorem eius agnoscit. Haec, ut arbitramur, multis ignota fuerunt, antequam hoc inexpectatō indicio proderentur. In ceteris, de aetate Codicum dubia, deque incertis antiquitatis agnoscendae signis; de genuinis et spuris Patrum Ecclesiae libris; de ambiguis denique et mediis, ita disputatur, ut collectis Virorum doctorum, Grabii, Cauei, Montefalconii, Fabricii, Oudini, Assemani, aliorumque sententiis rationibusque subductis, partim ipse decernat, partim alios pro arbitrio decernere permittat. Ita quidem ad Cod. LVII. p. 213. scribit: Non esset a proposito meo fortasse alienum, solidis rationibus comprobare, quatenam Sanctorum Patrum Opera, codicibus nostris contenta, genuina spuriae esse existant; verum cum id, propter perpetuum doctissimorum virorumque partis virorum dissensum, breuibus recte fieri nequeat, et pluribus agere adnotationum modus non admittat, idcirco monendum solum benev. lectorem esse duxi, ne silentium eade re meum ita interpretetur, quasi omnia, quae tam in hoc, quam etiam aliis codicibus nostris, sub d. Athanasii nomine feruntur opuscula, pro sinceris et genuinis eius Sancti operibus habuerim. — Assue! ne fortasse inter suos sibi odium pararet. Quae ad Cod. XXXVIII. adnotantur, attentionem merentur. Commentarii in Marcum, qui a Possino editi, vulgo Victorem Antiochenum auctorem habere feruntur, utrum sint eius, an vero nec ad hunc, nec ad alium vnum auctorem pertineant, quaeritur. De commentariis in reliquos Euangelistas clarum est, eos alius hominis esse. Obseruatur etiam inter Codices Vindobonenses ipsos, reperiuntur enim in aliquot codicibus et

Y y

Pa-

Parisiens diserepantia. Ipse cum Richardo Simonio censet, eos Commentarios non aliud esse quam Catenam, ex diuersorum Patrum sententiis conflatam et contextam. Spernit editionis istorum Commentariorum nanciscendae: necdum tamen aliquid inesse videtur de Commentariis in Marcum, quos sub nomine Victoris Antiocheni e Codicē Mosquensi ante aliquot annos Matthaei V. Cl. edidit.

In Cod. LXXIII. insunt Ioh. Chrysostomi epistolae ad Olympiadem, Diaconissam. Earum in fine subscriptum est: τέλος εἰληφᾶ τῆς τρισδεκτοῦ βιβλον. Sic prorsus legi affirmat in Codice: Lambecius ediderat τρισδεκτον. Montefalconius Palaeogr. Gr. p. 60. utitur hac subscriptione, latine quoque expressa, at vitium animaduertisse in τρισδεκτον, asterisco posito significauit. Ill. K. putat legendum εὐαγγελιστον, sed quia hoc nimis recedit ab vulgato, nobis videbatur leuior mutatio in τρισευδεντε. Porro verba τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐν Κρήτῃ γεγονότος, quae Montefalc. verterat: Qui Athenis in Cretam migravit, ipse vertit: Athenis oriundi, in Creta vero nati. Quae nobis obscura sunt: et, si quam sententiam habere debeant, assequamur, tamen ita dici vix putamus. Verbum γίνεσθαι Montef. cuius versio magis placet, accepit pro abire, accedere, quam notionem consuetudine loquendi, et obseruationibus doctorum, comprobari scimus.

OPVSCULA SOCIETATIS CVI TESSERA, TEN-

dimus ad Idem.

Traiecti ad Rhenum. Apud Abr. a Paddenburg, Academiae Typographum. An. 1778. pagg. 22. 8.

Ad varia Scripturarum loca illustranda pertinent quatuor et viginti, quot hoc Volumen continet, dissertationes,

res, quae in Academia Rheno-Traiectina in conuentibus Societatis eruditorum quorundam, qui in explicandis libris diuinis exercentur, nostrae, quae nomine Philobiblicae hac in vrbe floret, non absimilis, ad intelligendi et iudicandi facultatem acuendam, ex quo tempore ista Societas coaluit, praelectae fuerunt. Priores paginae de origine, mutatione, institutis et legibus Societatis narrationem exhibent; huic subiiciuntur nomina iuuenum, et in hoc collegio sodalium, et dissertatiuncularum auctorum; sequuntur argumenta ipsarum commentationum, additis auctorum nominibus. sed incertorum etiam, quorum nomen latebat, quaedam opuscula sunt inserta. Prima disquisitio pertinet ad locos Noui Testamenti duos, quorum prior apud Matthaeum Cap. 3, 9. alter apud eundem Cap. 23, 9. legitur. Quod ad priorem attinet, disquisitionis huius auctor hoc sibi agendum esse existimauit, vt 1) in explicanda voce *lapides* laboraret; 2) ad totius inde loci, quo Iohannes contendit, *posse deum Abrahamo ex lapidibus liberos excitare*, sententiam explanandam veniret. Sententiis igitur nonnullorum Interpretum partim laudatis; partim excussis examinatisque, suam proponit, quas in eo cernitur, vt putet 1) lapides proprie cspi debere, adeoque intelligendos esse lapides, quos auditores Iohannis ad Iordanem disperfes cernebant; quod ei ex addito Pronomine *τούτων* apparere videtur. 2) Filios Abrahami capiendos esse ex opinione Pharisaeorum, non de iis qui erant natione Iudaei, adeoque filii, siue potius posterii Abrahami, sed qui e barbaris ad sacra Iudaeorum transierant, h. e. de proselytis. Quibus quum se longe potiores, deoque cariores esse Pharisei opinarentur, atque in nomine Abrahami, ad quem genus se referre gloriabantur; scelerum admissorum patrocinia quaererent, eaque in gratiam patris sui impunita sibi cessura sperarent, Iohannes, huius opinionis speique vanitate demonstrata, addit, posse deum, ipsis deletis atque e medio sublati, ex lapidibus istis,

Y y 2

ad

ad ripam Iordanis sitis, modo, a vulgari, quo Pharisei, quemadmodum Christus Matth. 22, 5. iis exprobrat, vterentur, abhorrente, vti scilicet potentiae, qua polleret, Abrahamo existere iubere liberos, eosque omnibus iis commodis ornare, quae ad se solos pertinere existimarent. Huius autem interpretationis veritatem cum ex verbis a Iohanne praemissis, λέγω γὰρ ὑμῖν, quae satis demonstrent, hic de filiis per miraculum Abrahamo procreandis cogitari debere, tum e natura dei cognosci posse, quem constet creaturis vitae integritate scelerumque immunitate excellentibus, quales isti ex lapidibus procreandi homines sine dubio forent, imprimis benignum se atque talem praestare, qualem se praeberit Abrahamo recens nato. Hac sententia proposita, respondet ad duas obiectiones, quas sibi posse existimat opponi. Nam siue quis dicat, istam lapideam progeniem plane esse nouam, nec ullam cum Abrahami stirpe coniunctionem habere, ideoque alienam esse ab societate bonorum Abrahamo promissorum; siue obiciat, eam carere Adami tici lapsus contagio, quod *filiorum Abrahami* nomen admittat; neutram obiectionem valere posse, quia iisdem telis quoque petatur altera, de proselytis, sententia, de quibus ea docuisse constet Phariseos, quae efficiant, et hos plane nouas fuisse creaturas, et ad Abrahamum patrem non pertinentes. Caeterum, ex fastuoso illo sermone, quo Pharisei Abrahamum patrem suum gloriabantur, occasionem videtur Auctori sumsisse Seruator, monendi discipulos Matth. 23, 9. ne quem vocarent *patrem suum in terra*. Nam cum iis errores Phariseorum plerosque, et praecipuos, illo loco perstringat, verisimile esse, eum hunc errorem, qui illius superbiae atque peruersitatis istorum hominum fons esset, non intactum relicturum fuisse. Neque enim, ex Cl. auctoris sententia, hic debet intelligi consuetudo, qua discipuli inter Iudaeos utebantur, ut magistros appellarent *patres*; cuius honoris Phariseos imprimis cupidos fuisse accepimus: multo

multo minus peti existimat a Christo eos, vt quidam volunt, Antichristum, qui se *Reuerendissimum Patrem* compellari sinat; huic enim sententiae aduersari totius capitis contexta, vbi Christus discipulos moneat, vt a fermento Phariseorum, ad quod Antichristus referri non possit, sibi caueant.

Altera disquisitio ab eodem Auctore (*Ioh. Iac. Bosch Emans*) profecta, versatur in explicandis duobus V. T. locis, quorum prior Genes. 37, 26. habetur, alter Deut. 34, 6. In priori loco Iudae verba כְּסִינִי אֶת־יָמֶךָ docet, male verti ab Interpretibus, et cum celauerimus sanguinem ipsius: huic enim versioni repugnare et naturam rei, de qua sermo sit, et structuram verborum Hebraicorum. Iudam enim primo vti Futuro כְּדֶרֶךְ, deinde Praeterito וְכִסִּיתִי, 1 autem כְּסִינִי אֶת־יָמֶךָ praemissum, hic non eam vim habere quae vulgo huic particulae tribuatur, vt Praeteritum in Futurum mutet, sed potius valere *ita vt*, et verbo cui iungatur contineri rem, quae necessario sequatur rem quae verbo per Futurum expresso indicetur. In quo comprobando quatuor locis vtitur. Id vero hic locum habere negat. Etiam hoc: abscondere caedem, non esse necessarium consequens alterius: occidere fratrem. Quare aliam horum verborum interpretationem circumspectandam esse putat. Nimirum contendit כָּסָה h. l. accipi debere ita, vt valeat *induere*, quam ait esse primam et propriam huius verbi notionem, et sic occurrere Ps. 104, 6. induere autem sanguinem alicuius esse nihil aliud, quam polluere se eius caede. In altero loco Deut. 34, 6. interpretibus magna difficultas orta est inde, quod verbis וַיִּקְבֹּר אֶת־יְהוֹשֻׁעַ non addatur persona; quae fecerit, quod verbo קָבַר indicetur; quare hanc difficultatem nonnulli tollere conati sunt eo, vt dicerent, וַיִּקְבֹּר impersonaliter intelligi debere; alii satius esse duxerunt ad Iouam referre: quam sententiam Auctor amplexus est. Nobis haec sententia etiam probatur, ita tamen, vt

verbum Hebraicum קבר et Latinorum *sepelire*, non esse humare, et vernaculum *begraben*, quemadmodum Auctorem credidisse apparet ex his, quae aduersus *Franc. Sterkium* disputat, sed valere existinemus e conspectu hominum tollere. Vertimus igitur locum sic: deus eum e conspectu hominum sustulit, ita ut ratio, qua hoc factum sit, ne in vilius quidem hominis notitiam perueniret.

Quae p. 31. incipit tertia diatriba, Auctorem habet *Ioh. de Leeuw* et comprehendit obseruationem super ך, ut dicunt Paragogico. Etenim, contra *Schultensium*, quem tradere constat, hoc ך, siue Cholem, siue Karmetz comitem habeat adiunctum, esse nihil aliud, quam adfixum, et adspergi Singulari aut Plurali nominum per Pleonasmum, mouet aliquot dubitationes: 1) quod soli חית in verbis חיתו ארץ apud Moysen Gen. 1. 24. legatur additum, non item nominibus נפש, בהמה, et רמש quae eodem loco praecedant. Deinde 2) statim Cap. laudati v. 20. it. v. 30. reperiri scriptum absque ך Paragogico חית הארץ. Tandem 3) si cum *Schultensio* pro adfixo proprie sit agnoscendum loco laud. neque ad חית, neque ad ארץ posse pertinere, quae requirerent suffixum femininum, neque in praecedentibus reperiri ad quod referri queat. Quibus adductus, ad emendationem confugiendum esse statuit. Etenim suspicatur ך in חיתו ortum e kitera ח, ad sequens ארץ pertinente, in Codic. MSS. iniuria temporis ita deprauata, ut tandem figura ד aut ר apparuerit, quae deinde a librario, vel incuria, vel nimia religione, ne aliquid adderet, pro ך esset agnita. Nec solum hunc locum חיתו ארץ vitiose scriptum esse censet pro חית הארץ, sed idem et aliis locis accidisse, v. c. Ps. 79, 2. (male legitur Ps. 97, 2.) item Ps. 104, 11. חית השני pro חיתו שני et versiculo 20. חיתו הער pro חיתו הער legendum esse. Nec in Ps. 114, 8. Cl. auctor cum *Altingio* vult ך Paragog. quod

quod tamen alias locum habere non plane negat, v. c. in בְּנֵי כְּמִיר et יִחְדְּיוּ, admittere, sed ibi potius legendum coniecit מְעִינִי, quae emendatio forte petita est ab Interpretibus Alexandrinis, qui habent *eis παγὰς ὑδάτων*.

Quae hanc excipit, diatribe, eiusdem Auctoris est, et spectat ad Ps. 108, 2. et ad Pauli locum Galat. 4, 25. Quod ad priorem locum attinet, in verbis אֶת־כְּבֹדִי אֶת־ priorius אֶת quod pro eo loco parallelo, unde prior particula huius Psalmi sumpta sit, Ps. 57, 9. legatur עֲרִיכָה, vult cognosci debere pro Imperatio verbo אֶת־כְּבֹדִי, quod apud Arabes notare *diligentem esse*, docet ex Golio, ita ut Dauides. quemadmodum Ps. 57, 9. suum כְּבוֹדִי אֶת־עֲרִיכָה, ita h. l. compellet verbo magis emphatico אֶת־כְּבֹדִי, h. e. eis diligens summo studio, et voluptate; sub כְּבוֹדִי autem, nisi intelligatur instrumenti genus quoddam, accipit de anime, ut aliis locis occurat. In altero loco, verba τὸ γὰρ ἄγας a sequentibus diuellienda esse, et explicanda, quod ad Agar attinet: quemadmodum Rom. 9, 5. τὰ κατὰ σάρκα. Reliqua vertit: *Sine mons est in Arabia, pari est ambulat passu* (nimis ad verbum vertit σὺνταχῆς) cum Hierosolyma hodierna, *seruitque cum suis filius* (melius: *incolis*). Quid ista ratio profit expediendae sententiae verborum, non videmus. Quae autem contra *Mangeum*, Anglum, Philonis Editorem, disputat *Ioh. Ben. Carpzouius*, potiora videntur, quibus partim Scripturae, partim explicationi consulitur; quae videri possunt in eius Exercitationib. S. ad Epistolam ad Hebraeos *Prolegom.* Lib. II. Cap. 2. p. 31. sqq.

Quae sequitur a pag. 47. disquisitio, eundem auctorem habet; pertinet autem ad illustranda loca Marc. 14, 3. et Ioh. 12, 3. in quibus *πάδες πιστῶν* memoratur. Incipit a *Bynaei* querelis, quod haec vox, omnium, omni tempore, Interpretum ingenia, ita ut vix alia vlla, exercuerit: qui

qui ipse tamen, tentatis omnibus nihil aliud effecit, quam *πιστικῇ* permutatis litteris idem esset ac *spicata*. Sed haec sententia, quia sola innititur coniectura, merito repudiatur. Certe praeualere debet ea, quae ex indole linguae repetita sit. Verbum est *πίειν* vel *πίειν*, quod praeter *bibendi* significationem, etiam *attrahendi* et *sugendi* valorem habet. A Praeterito Passiuo verbi *πίω* vel *πίσω* ductum et formatum vocabulum *πιστικῆς*, significabit id, quod vim penetrandi habet, tum quod ut bibatur est idoneum. Ex illa notione auctor interpretatur *νάδον πιστικὴν* eam, quae haberet hoc optimorum vnguentorum attributum, ut alte penetraret inhaereretque, adeoque ad emolliendum vel conseruandum e. f. p. esset efficacissima. Quam ei vim fuisse etiam inde colligit, quod Iohannes referat, totam domum eius vnguenti odore perfusam et repletam fuisse. Hanc sententiam valde probamus, praesertim cum ea quoque proposita sit a Cels. Fischer, harum rerum iudice admodum acri et perito, qui *νάδον πιστικὴν* in Euangelis esse docet, *nardum quae bibi potest*, hoc est *liquidam*, quae a Dioscoride Γ. 75. *λεπτὴ* nominatur. Puram enim et sinceram non *πιστικὴν*, sed *πιστήν* appellari debuisse. Vid. eius *Prohuss. quinque ad Vateria loca etc.* Lips. 1779. p. 140. sq. Nam nardus quae bibi potest, dubio procul significat eam, quam facile transmittant et *sugant* res quibus adhibeatur; sic chartam *bibulam* dicimus eam, quae facile transmittat atramentum, *πίειν* autem esse haurire, absorbere. Notum etiam est ex Anacreontis Odario 19. Bene ergo Ioh. Piscator in Gerinanica versione utroque loco adhibuit vocem *fließend*. Ignoti Auctoris sequitur a Pag. 57. disquisitio de *λουτρεῖ τῆς παλιγγενεσίας* Tit. 3, 5. Sententias Interpretum, ait, commode ad duas classes referri posse: nam alios per illud *baptismum*, alios ipsam *regenerantem Spiritus gratiam* intelligere; priorem esse Pontificiorum ac Lutheranorum, hanc plerorumque ex Reformatis. Eam tribus modis intelligi posse, ut Paullus alludat vel

vel 1) ad ritum omnibus fere populis usitatum, quo recens nati infantes aqua aut oleo abluerentur; vel 2) respiciat ad ipsum *baptismum*; vel 3) vt Spiritus Sancti gratia h. e. motus pii et sancti in mentibus Christianorum simpliciter comparentur *lotioni*, sicut in aliis locis *fontis* vel *aquae* similitudini adformetur. Ad primum modum vix credibile est Paulum respexisse; qui vero ipsam sanctificationem intelligat, ei necessario statuendum sit aut bis eandem rem dixisse Paulum, aut priorem phrasin impropriam altera propria explicari. Ita λευτέρον pro ipsa *lotione* sumitur, vt demonstrat Hemsterhus. ad Aristoph. Plut. 952. Nunc propius ad rem accedit, et per λουτέον τῆς παλιγγενεσίας, *baptismum* denotari, neque tamen a Paulo, qui causam non haberet cur eum hic memoraret, intelligi statuit; sed quemadmodum saepe in sacris libris pro re signata signum ponatur, vt etiam 1. Pet. 3, 21, ita hic sanguinem siue mortem Christi ab Apostolo intendi, adeoque in his verbis egregiam occurrere totius salutis descriptionem. Huic loco subiecit notulam aliquis e Sociis, qua demonstrat, se per *lauacrum* regenerationis intelligere sanguinem Christi, sine villo ad Baptismum respectu, quemadmodum Zach. 13, 1 fons aduersus peccatum et improbitatem dicatur, eumque locum, cum hoc, esse conferendum. Ita autem vocari propter vbertatem salutis, qua is redundet.

At habet tamen, etli docta sit ista interpretatio, vulgum vt ita dicamus nitentis. Quia enim baptismum non pro medio salutis petendae et sperandae, non pro parte religionis christianae ad salutem necessaria habebat, ideo tam praefracte negabat V. d. causam commemorandi baptismi Apostolo illo in loco fuisse. Proxima disquisitio auctorem habet Ioh. de Leeuw, et pertinet ad locum 1. Timoth. 2, 8—14. Praemiis breui admonitione, de non seorsim spectandis Epistolarum Paulinarum locis, sed inter ipsam orationis

Z z

se-

seriem intuen-^{dis}, et ad consilium primarium scriptae epistolae referendis, strictim quasdam verborum et formularum huius loci explicationes, exhibet. *Προσέχουσιν* esse *in coetu preces fundere*. Hinc *προσευχὴν* in Actis 16, 13. 16. esse locum publicis precibus faciendis destinatum. In publico autem loco preces fieri aliquo praeunte, hoc praeiudicium attribui ab Apostolo *viris*, imposito mulierculis, ad loquacitatem fere promptis, silentio. Addit autem *ἐν παντί*, quia coetus Christianorum in Ephesina ecclesia pariter, cui ordinandae Timotheus erat constitutus, atque in aliis, non uno, sed variis in locis congregabantur. Ad gestum precantium respicitur phrasi *manus attollere*; at *sanctas* eas vult Apostolus, quia requirit, ut qui precetur, sit talis, nempe liber ab odio, invidia, indignatione, c. s. p. Iras autem et rixas (*ἔργῃ καὶ διαλογισμοῖς*) inter Ephesinae ecclesiae membra probabile esse, vel undecunque ortas, vel inde, quod sibi mulieres, quae virorum essent, adrogauerint. Hanc causam esse, cur admonitiones suas inprimis vertat ad instruendas mulieres, a vs. 9. ad fin. Cap. Neque tamen commodum putat, quod fere sit, *δι' ἔργων ἀγαθῶν* vs. 10. coniungere cum *τῷ κόσμῳ* vs. 9; quin potius *ἐπαγγέλλεσθαι θεοσεβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν* coniungendum et vertendum esse statuit: per, sibi met atque aliis pietatis, suae indicia praeberet per bona opera. Verbis vs. 14. *Ἀδάμ οὐκ ἠπατήθη* tribuit hanc sententiam: Adamus non deceptus est extrinsecus, vel ab externa astutia, quamquam sane deceptus est fraude domestica. Repudiat autem quod quidam subintelligi volunt ex praeced. v. *primum*. Ita igitur feminae remouebantur ab institutione publica; sed domestica institutio iis relinquebatur, et vs. ultimo Cap. commendabatur; quem versiculum singulari expositione sibi tractandum sumfit. Sequitur itaque expositio loci 1 Timoth. 2, 15. quae habet eundem auctorem. Verbo *σωθῆναι* monet denotari, *salutis suae promotrices esse*, *each de re se et alios certiores* fa-

facere, eamque fundari Canone Grammatico, a Glassio Philol. S. L. III. tr. 3. de verbo n. 14. proposito. In verbo *τεκνογονίας* explicando facit cum Chrysostomo, qui educationem liberorum per illam vocem intelligebat, ita ut eam non solam, verum etiam omne id, quod mulieri in coniugio tanquam officium incumbat, ratione procreationis et educationis liberorum, intelligat. Igitur *τεκνογονίαν* sic sumtam considerat tanquam bonum opus, per quod mulieres salutem efficere debeant, in statu quidem matrimoniali, h. e. ut nos interpretamur, quod ipsis praebeat materiem et copiam pietatis suae et virtutis, et inchoatae adeo salutis demonstrandae. Verba *ἐν μέλει* refert ad liberos, si liberi maneat in fide etc. ita futurum ut ipsis contingat, quod Paulus Timotheo promittit Cap. 4, 16. si curam sui et doctrinae haberet, siue si omnem diligentiam adhibeat in munere suo recte administrando, saluaturum semet ipsum esse et alios, qui ipsum audiant.

Quae sequuntur disquisitiones duae, Auctorem habent G. F. D'Oer et spectant ad locum Paulinum Rom. 9, 3. In priore dissertit contra Elsnerum, qui verbis *ὑποχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου* etc. hanc tribuit sententiam, ut Apostolus sua vita redemptam Iudaeorum in Christum fidem voluisse, declaret. In quo reprehendit 1) quod *ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ* plus quam vitae temporalis iacturam inferat; 2) quod Elsnerus hoc perspecto constructionem proposuerit hanc, *ὑποχόμεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ*, quae per leges linguae, quibus iubemur dicere *ἔχουσιν τινί*, vel *ἔχουσαι πρὸς τινά*, admitti non potest 3) quod voces *ἀνάθεμα* et *ἀνάθημα* male confuderit. Neque vero ad superiora tempora haec referri possunt, quasi dicat: optabam ego separatus esse a Christo et Christianis, et ipsius meae salutis iactura, popularium meorum religionem, instituta, legesque defendere. Nam cum istum feruorem satis decla-

rauerit, opus non erat, illas affirmandi formulas, quibus deum et suam testatur conscientiam, adhibuisse. Quare duo haec quasi fulcra suae sententiae ponit: 1) Paulum amore incredibili erga populares suos, affectum fuisse: 2) haec eum scripsisse sedato liberoque a vehementioribus commotionibus animo; unde neque probandam esse comparationem verborum Moſis Exod. 32, 32. *Condono ipse delicta ſua minus, dele me e libro quem ſcripſiſti.* Nam haec, certe, animo vehementer commoto dicta esse, et ad vitae tadium indicandum pertinere. Ait ergo, *dux sum esse profitebar, denuntiabam;* *unus esse super, in;* reliqua vero hoc significare: hoc me vehementer angit, quod egomet ipse natione Iudaeus, meis popularibus separationem a Christo et eius hominibus denuntiare iam ante debuerim, et nunc amplius denuntiem. Quaeſerat aliquis ubi hoc factum sit? respondetur, non diſertis verbis, sed vi tamen et ratione, conuenientissima Act. 13, 46. De his iudicium ſit penes lectores. A nobis quidem nondum impetrare poteramus, ut huic explanationi aſſenſum praebereamus.

In proximis diatribis diſſeritur, *de Sabbatho ſurreptione*. *Luc. 6, 1.* de loco Matth. 22, 23 — 31. in qua quaeritur, num dictum Chriſti aliquam vim habeat ad refutandos Sadducaeos, niſi Angelos habere corpora ponatur: inſunt obſervationes philologicae ad quaedam loca Geneſeos, ad 15, 12. 23, 13. item ad vaticiniorum Nahumi capitis proprios verſiculos, in quibus de originibus vocum Hebraicarum, ſubſidio linguae Arabicae detegendis, deque earum tum primis, tum ſecundariis ſignificationibus diſputatur: inest *de decreto concilii Apoſtolici Act. 15, 20.* et 29. diſquiſitio: ſunt praeterea quaedam philoſophicae, *de lege cordibus inſcripta: de iudicio:* quas intactas relinuemus. Ad extremum autem leguntur quaedam ad locum 2. Petr. 2, 1. pertinentia. Primum contra ſententiam eorum loquitur, qui

quæ verba τὸν ἀγοράσαντα αὐτοῦς δεσπότην ἀξνούμενοι de iis interpretantur; qui negant, quod dominus eos emerit. Sed refutat hoc solo argumento; vt dicat, Participium pro Infinitiuo hic positum esse non posse; quia, hoc si sit, non antecedit verbum a quo pendeat, vt in hoc loco, sed sequatur, Luc. 24, 39. vnde dicendum fuisse, τὸν δεσπότην ἀξνούμενοι ἀγοράσαντα αὐτοῦς. Proponit aliam, quam ait commendari ab simplicitate, hanc: dominum qui ipsos emit, abnegantes, hoc sensu, quod falsi isti doctores suum dominum, (Deum vel Christum, id perinde erit,) qui ipsos emerat (ad operandum) abnegarint. Non igitur intelligit Auctor emtionem per pretium satisfactionis et mortis Christi, sed eam quæ est seruorum, in foro venalium. Doctores sibi fingit in foro venales, hoc est, idoneis facultatibus ad munus ecclesiasticum gerendum instructos, eique admotos sub conditione pretii, vel præmii. Hos, vbi neglexerint officium, vbi disseminauerint αἰρέσεις ἀπωλείας, sectas perniciosas, et aliis auctores exstiterint desciscendi a sinceritate doctrinae diuinæ, dici posse ἐπάγοντας ἑαυτοῖς ταχὴν ἀπώλειαν, contrahere sibi iacturam salutis. His scilicet ambagibus erat vtendum ei, qui, propter doctrinam de absolutis decretis, concedere nolebat, Christum etiam pro iis, qui in aeternam perniciem ruunt, mortuum esse: immemor verborum Pauli 1 Tim. 2, 4. Θεὸς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν; immemor locorum, in quibus nos Christus dicitur ἐξαγοράσαι 1 Cor. 6, 7. Gal. 3, 13. etc. tanta euidentia verborum et sententiae, vt obscurari nullo modo possit. add. Hebr. 10, 29. vbi dicitur τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγῆσάμενος ἐν ᾧ ἡγιασθῆ, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνβρίσας. Verbum autem ἀξνεῖσθαι cum hic, tum in loco parallelo Ep. Iud. vl. 4. τὸν μόνον δεσπότην Θεὸν καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀξνούμενοι; item 2 Tim. 2, 12. est negligere, spernere, et illum neglectum et contemptum, cum verbis, tum factis, prodere. Ita καταπατεῖν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ

dicitur Ep. ad Hebr. loc. cit. Conf. *Kypke* Obscrvatt. ad Act. 3, 13. et 2 Tim. 3, 8.

**PLATONIS DIALOGI IV. MENO, CRITO, AL-
cibiades uterque, cum Animaduersionibus Virorum Clarissimorum,
GEDIKE, GOTTLER, SCHNEIDER, pri-
orumque Editorum, curauit RIESTER.**

Berolini, sumtibus Augusti Mylii, MDCCCLXXX. 173. pagg. 8.

Prodiit anno superiori Pot. Regis Borussiae, quae est eius salutis publicae cura omni nostra laude superior, mandatum, spectans Auctores Classicos graecos atque latinos in Gymnasiis maiori atque accuratori studio tractandos. Voluit scilicet Rex sapientissimus, ut scriptores isti diligentissime in maioribus scholis explicentur, atque illustrentur, neque tam voces graecae atque Latinae memoriae inculcentur, quam potius res, sententiae, tractationis modus, doctrina, atque similia menti tradantur, ut et viri docti ad verandos illos germanice excitentur. Huic edicto ut satisfaceret, curauit Illustr. Zedlitzius ita, ut pluribus doctis partes, aliis aliis committeret, et *Biestero*, qui ei est ab epistolis, curam eorum dialogorum Platonis traderet, qui idegit, ut dialogi quatuor supra memorati sua cura vitis operarum purgarentur, quasque haberet cum scriptas, tum impressus doctissimorum Virorum notas, textui subiicerentur. In priori igitur Dialogo, in quo Socrates cum Menone de eo disputat, utrum virtus disciplina et exercitatione comparetur, an vero nobiscum nata vel a Deo data sit. Hic et illic reperiuntur bre-

breues atque concisae notae Cl. Gedike, Fridericiani Gymnasii Directore, quibus et maxime pauca Editor Clar. addidit. Quum Socrates statim ab initio Thessalos laudat, quippe re equestri et diuitiis insignes, eosque nunc etiam sapientia praestare dicit: ironice haec verba Socratis capienda esse colligitur ex Plutarchi libro de legendis poetis, ubi Simonides negat Thessalos a se decipi posse, quod sint *ἀπαιδεστοί*. In verbis Socratis *ἄνδρες οὐκ ἀπαιδεστοί* reddenda videtur ex sententia Ciceronis Tusc. I, 11. *deus aliquis viderit*. In sequentibus p. 9. verba *ἄνδρες οὐκ ἀπαιδεστοί* ab oscitante librario ex proxime antecedentibus repetita videntur Gedickio; sed talem repetitionem de industria factam, eiusque exempli trita atque frequentia esse in libris Socraticis, nec adeo hoc loco sensum impedire, facile, ut nobis quidem videtur, demonstrari potest. Menonem loco genericae definitionis, qua ostendere iubetur *quid sit virtus*, modo species virtutum enumerare, et a quouis intelligitur, et ab Editore oblatuatur. Paragrapho quarta displicet Gedickio τὸ δεινόν, et mauult legi *ἀλλ' οὐκ εἴς τιν' ἀντὶ τοῦ δεινόν*, addens rationem philosophicam magis quam criticam, non statim necessariam esse scribens, *ut seruus imperans ipsi imperet domino, cum possit pro domino ab hoc constitutus aliis seruis imperare*. At nulla primum vestigia a librariis neglectae vocis ἀντὶ reperiuntur, dein lectione vulgari seruata, quaestioni sequenti maior vis atque efficacia inesse videtur. Aduerbiū *ἡμετέριον* recte explicatur p. 16. ita, ut notet *conuenientius regulis familiaris consuetudinis et sermonis*, quod ipsum et ex sequentibus Platonis verbis facile intelligitur. Pro τὸ τοῖσιν Gedicke V. Cl. legere mauult *ταῦτέν τι*, quod quidem non displicet; sed nec necessarium videtur, cum verba Socratis hunc sensum habere videantur, *idem volo dicere, non aliud quid*. Maxime probabilis contra, nostro quidem iudicio, videtur coniectura, quam Vir doct. §. 7. pro-

proponit, ex qua pro *πράγματα* legendum censet *πραγματικά*, cum ei respondeat *αναμνησθεῖς*, nec Socrati molestum sit respondere; adde quoque, melius conuenire το *πρόστα τρις*. Huic dialogo, ut ceterarum notarum, imprimis sensum spectantium, nullam faciamus mentionem, duo Excursus adiecti reperiuntur, quorum prior agit de Daedali statuis motu vitaeque praeditis, quod Daedalus primus oculos apertos Statuis tribuerit, nec non seiunctas manus, pedesque: alter spectat problema geometricum, *an figura trigonatis dato circulo possit includi ita, ut quaevis linea peripheriam circuli attingat*, quod Clar. Gedicke scite soluit, mutanda lectione vulgata, prout ipsi ad suam sententiam confirmandam necessarium videtur. Hinc §. 16. p. 40. in hypothesis pro *χωρὶον τριγωνον* legi iubet *χωρὶον τετραγωνον*, in hypothesis yero pro *παρετεταγμενα* scribi mauult *παρετεταγμενα* sensu mathematico, quo notat *διχα τέμνειν*, et sub finem *παρετεταγμενον* mutari postulat in *περιλαμβεμενον*. Sed propter ad reliqua, hoc modo obseruantes, in Dialogo qui inscribatur Plato, maximam partem excerptas esse doctrinasque notas Cel. Fischeri nostri, et Biesterum Cl. ad illustrandum locum elegantem Platonis, quo patria ipsam Socrate agens §. 11. inducitur, laudasse non modo Cicero nem Catil. I, 7. sed et egregia verba, quibus vitur Romanus Rex, in literis de amore patriae gallice scriptis p. 81. sq. Igitur qua ratione Biesterus in edendis Dialogis duobus, qui nomen Alcibiadis praeferunt, versatus sit, paucis videamus. Textum quidem, ut in prioribus, ad editionem Stephani imprimendum curauit, notas denique adiect, quae debentur ingenio atque doctrinae Gottleberi imprimis, et Schneideri. Ille enim notas in Alcibiadem secundum, ante nouem annos Lipsiae imprimendas curauerat, quibus nunc calamo exaratas alias addidit: hic vero in Alcibiadem utrumque breues animaduersiones conscripsit, quae ut conquisitae adderentur Ill. Zedlitius iussit. Paragrapho secunda

da sub finem Cl. Schneiderus *ὅτι* ante *ἂν* delendum censet, quod id volunt leges Grammaticae, et usus Platonius postulat. Gottleberus Vir Cl. in animaduersionibus suis ad Alcibiadem I. id agit, ut partim Stephani et Cornarii coniecturas laudet, partim, quae in Stobaeo reperiuntur loca cum textu Platónico comparet, partim nonnulla, historiam quae spectant, afferat, ut de pulcritudine Alcibiadis, de iureiurando per Iouem *Φαίον*, de pugna Atheniensium aduersus Lacedaemonios ad Tanagram, de Atheniensium clade apud Coroneam, de incolis insulae Peparethi, quibus, ut et aliis commemorandis, supersedere posse videmur. In Dialogo qui inscribitur Alcibiades *secundus*, Gottleberus notat pro *λησται*, quod est in Basil. 2. substitutum esse *λησται*, sed illud recte quoque conuenire *τα ὅπως*, atque *λησται* legendum quoque censet Schneiderus, quia hoc sit atticum, sed post *πλημυνες* inferendum putat *μὲν* cum sequatur *δὲ*. At *μὲν* saepius reticeri sequente *δε* satis constat, quod exemplo vno ac altero Clar. Zeunius ad Vigerum p. 520. docuit. Quamquam Cl. Gottleberus, sub finem paragraphi secundae, coniicit, legendum fortasse *τὴς ἀλγὺς μὲν εἶναι Φρονίμους*, quia sequatur *ἀΦρονίμους δὲ πᾶς πολλὰς*, nobis tamen non placet articulum loco moueri, cum *τὴς Φρονίμους* referatur ad *τῶν ἐν τῇ πόλει*, sitque subiectum, *qui sint prudentes inter ciues, esse paucos, imprudentes esse plerosque*; recte enim notatur ab Editore, quod *οἱ πολλοὶ* sint *plerique vulgus*. Non displicet §. 3. coniectura Stephani, *διαφέρειν δὲ*, pro vulgari *δὲ*, probante, ut obseruat Gottleberus Vir doct. Ficino, Dacier, et serie orationis. Paragrapho quarta, pro *λησυσὶν αὐτὰς καὶ λεγόντας καὶ πράττοντας* certissime legendum obseruat Schneiderus V. Cl. *καὶ λεγόντες καὶ πράττοντες*; de quo nec dubitari potest, cum usus verbi *λανθάνειν* Nominatiuum desideret. His vero verbis fere in eam opinionem inducimur, ut credamus, paulo ante ordine inuerso legendum esse *λεγειν καὶ πράττει*. Quamuis paragrapho quinta *σε* abesse possit, nobis tamen nec *admodum im-*

A a a

por-

portunum, ut Schneiderus putat, esse videtur, cum Socrates personam Alcibiadis in mente habeat, et cum eo colloquatur. Cum verba Socratis §. 13. *ὥσπερ ἀνὴρ μὴ πρότερον ἐποίησεν τὴν ψυχὴν* aliquid difficultatis habere videantur: in ea tollenda Gottleberus et Schneiderus elaborarunt, ita ut ille ante *ὥσπερ* intelligat *τῶντων μάλλον*, et ultima verba periodi cum superioribus iungat; hic vero, verbis *μὴ πρότερον* omiffis, voces *ὥσπερ ἀνὴρ ποιεῖσι* demum verbis sequentis periodi *ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν τεινῶν* connectendas putet: vter horum rem tetigerit alii iudicent.

Sed hic pedem figere iubemur, quoniam iam plura commemorauimus, quam pro mole libri, et notarum copia, nobisque persuasum habemus, fore ut multi, qui Platonis lectione delectantur, etiam hos dialogos, praeter Critonem, quantum quidem scimus, nondum separatim editos grato excipiant animo.

SCRIPTORES PHTSIOGNOMONIAE VETERES,
ex recensione Camilli Perusci, et FRID. SYLBURGII, grae-
ce et latine, recensuit, animaduersiones Sylburgii et DAN.
GVIL. TRILLERI V. Ill. in Melampodem emendationes,
addidit, suasque adspersit notas, IOHANNES GEORGIUS
FRID. FRANZIVS.

Akenburgi impensis Gottlob. Eman. Richter, MDCCCXXX.
 8. pag. 508. cum triplici Indice Scriptorum, qui in notis
 laudantur, Verborum et formularum memorabilium, rerum
 denique memorabilium.

Quam in dotibus, virtutibus, vitiisque animi humani, ex
 corpore, vultuque cognoscendis, nostrae aetatis ho-
 mines

mines multum temporis operaeque locent: Clar. Franzius, quid senserint statuerintque veteres in hoc genere; voluit ostendere edendis preloque subiiciendis scriptis veterum Physognomonum graecorum, adiutus liberalitate, Ill. Gruneri, Professoris Ienenfis, qui ipsi Polemonis, Adamantiū, et Melampodis libros transmisit, ita quidem, vt exemplari Melampodis adscriptae essent notulae docta manu Ill. Trilleri, omnesque hos libros, et suauitatis, et doctorum commodi causa, publici iuris facere iuberetur. Principatum vero inter hos scriptores Aristotelem obtinere vix dubitari potest, cum non modo ille ceteros claritate nominis, et elegantia orationis, longe superet, sed ceteri quoque sua fere omnia, id quod ex comparatione patet, ex illo hauserint. Primo inde loco leguntur Aristotelis φυσιογνωμονικά expressa ad editionem Aristotelis, quam curauit Du Vallius, adiecta quoque versione latina incerti cuiusdam, quam et in Du Vallii operibus Aristotelis reperiendam, ab hac editione noluit abesse Clar. Editor, ne eam parui aestimare, prorsusque reiicere videretur; quamuis multis in locis minus elegans atque obscurior nostro quidem iudicio sit existimanda. Primum enim interpres latinus singulas voces graecas singulis vocibus latinis exprimit, ita vt vox voci respondeat, et singula verba annumerari videantur, haud curans sensum geniumque utriusque linguae. Dein vocibus barbaris vtitur, quales sunt *physiognomonizare*, *diem delectabiliter ducere* et *morem accipere* qui est *hilaris*, *mansianum signum*, *designatiuus transitu*, *cauis labrabilis*, *signa subcontrariantia* (ὑπερτιθέμενα contraria, incerta) aliaeque innumerae, quae vix interdum intelligi posse videntur, nisi graeca consulantur. Facile fuisset doct. Editori voces obsoletas atque corruptas eliminare, et pro *collum grossum*, τὸ ἀχρὸν παχὺν, *collum crassum* reponere; sed maluit versionem intactam relinquere, quam genus scribendi illius temporis ad nostri temporis usum refigere, id quod nec vituperare audemus. At cur non vel

A a a 2

Auer-

Auerrois, vel Andr. Lacunae, vel Iodoci Willichii versiones, quae posteriores separatim Parisiis 1535. et Vitembergae 1538. prodierunt, potius addiderit, huius rei nullam aliam rationem reddere posse videmur, quam quod haec in editione Du Vallii reperitur. Auerrois quidem versionem sepius consultam atque laudatam reperimus, nec tamen omni ex parte probari doct. Viro intelligimus ex nota vigesima septima, ubi ad verba *ἐκ τῶν ἐπιφανομένων ἡθῶν* scribit: *Male Auerroes et interpres, ex moribus a parentibus, quem secutus est bona fide Sanchez in Comment. p. 38. Sed omnes libri impressi, quotquot vidi, habent ἐπιφανομένων, apparentibus, et vix mihi persuadere possum, quomodo loco (forsan hoc loco) ἐπιφ. γυναικῶν (γυναικῶν) legi possit.* At primum ex his modo intelligitur, Sanchezium secutum esse vestigia versionis latinae, in qua operarum, non interpretis vitio legitur *a parentibus* pro *apparentibus*; dein nullo modo vocem *γυναικῶν* vel subintellegendam, vel omissam esse, quia iam additur *ἡθῶν*, sed *ἐπιφανομένων ἡθῶν* esse mores, indolem animi, quae ex vultu cognoscitur vt c. 2. p. 21. *ἡθῶν τὰ ἐν τῷ προσώπῳ ἐμφανόμενα*, et p. 29. pluribusque locis. Dum Aristoteles negare videtur p. 15. dari affectiones, quae sint cuidam ferarum ita propriae, vt non aliis quoque conueniant scribens, *ἰδιον δὲ ἕδρας οὐ δὲ τῶν ζώων, ἐν γὰρ τῇ διανοίᾳ ἔχει αὐτὰ λαβεῖν*: interpres latinus verbis maxime obscuris utitur: *Nihil autem proprium animalium physiognomizatorum in anima habebit utique aliquis accipere.* Nisi nos omnia fallunt verba Aristotelis id volunt: nullam propriam affectionem vel vnam poterit quis reperire, eamque animo sibi fingere. Homines igitur potissimum spectandos esse Aristoteles inde colligit, qui eandem affectionem habeant; vt si quis fortis ac strenui hominis signa velit cognoscere, vniuersum genus fortium animalium esse considerandum, quaeque huic generi conueniant explorandum. Quare non est quod doct. Franzius assentiat Sanchezio in Commentario p. 41.

ἐξ ἀπάντων pro ἐξ ἀνθρώπων vt legatur, suadenti. Quamuis doct. Editor in sequentibus p. 17. locum obscurum sic re-
 fingat, vt statuat, Aristotelem de rebus si i oppositis loqui,
 iisdemque verbis vsum fuisse, quorum vna sententia iisdem
 verbis expressa incuria librariorum exciderit: huic tamen
 coniecturae sequentia repugnant nobis quidem videntur.
 Aristoteles enim, si quid videmus, hoc docere cupit, anima-
 lia, quae quis ratione fortitudinis coniunctim spectare velit,
 ita esse spectanda vt omnia communia attributa vel
 παθήματα, excludat, animoque separet, quod si quis facere
 neglexerit, dubitari posset, vtrum fortitudinis, an alterius af-
 fectionis signa sint. Locus igitur iste potius nostro iudicio
 intactus maneat, ne corrigendo magis corrumpi videatur.
 Capite III. statim ab initio, Aristoteles, propter aequalitatem
 paritatemque orationis, non τὸ σχῆμα τῷ σώματι ἐξ ὅς,
 quamquam id quoque graeca lingua ferat, sed ἐξ ὅς scilicet
 videtur, et quae in subiecta nota Editoris reperiuntur, sic
 legenda sunt: *Erectam autem corporis figuram naturae au-
 thorem concessisse homini certum est, non solum vt distingue-
 retur a ceteris animalibus sed vt quoque dominii in creaturas
 recorderetur, prorsusque nihil formidaret, et quidem Editore
 ipso sic legi iubente.* Quod ad indicia hominis impudentis
 attinet p. 47. verba μικρὸν ἔγκυρτος alieno loco posita nobis
 videntur, adeo vt forsitan sic legendum arbitremur, τῷ σχήμα-
 τι μὴ ἐξ ὅς, ἀλλὰ μικρὸν ἔγκυρτος, καὶ μικρῶ προπετιέμενος, nisi
 posteriora glossa priorum putentur. Vox διαλεκτικός
 quam p. 48. non conveniat ταῖς κινήσει, coniectura Sylbur-
 gii praefenda videtur, legentis ἐν ταῖς κινήσει βραχὺς καὶ τῇ
 διαλέκτῳ; et sic intellexisse quoque videtur Polemo p. 288.
 scribens, βραχὺ φθίγγεται βραχὺ δὲ; ex quo loco simul intel-
 ligitur, quid sit φωνὴ πνευματώδης, cum idem homo κόσμιος
 Polemoni dicatur βραχὺ φθίγγεσθαι. Pagina 51. legitur spurca
 et obscena nota, ad explicandam vim vocis κιναιδου, quam
 malletus abesse; sufficeret notasse, κιναιδον a Polemone dici

αἰδεόγουνον, atque intelligi hominem deditum masculinae libidini. Ὅμμα κατ' ἐκτελασμένον non est *oculus confractus*, *qualis est tristium*, sed et *lasciuorum*, sed intelligatur oculi molles, flexibiles, quibus dein περιβλέψεις tribuuntur. P. 66. vocem ὄβρις Cl. Editor mauult vertere *petulantia* ratioque qua ninitur est in seq. ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἐκτασις excessus in re venerea, quocum coniuncta esse solet petulantia, quae est communis τῶν λοφουρῶν ἢ οὐ λοφουρῶν; pro quo potius legendum videtur ἡ οὐ κωδῶν, animalium quae fetas habent erectas in ceruice, vel non sunt tarda, atque pigra: id quod intelligitur ex opposito τῶν δὲ ὄνων καὶ συῶν. Cl. Editor coniicit, sorte μοθῶνων hominum, vilium legendum esse; sed de animalibus, non de hominibus Aristoteles loquitur. Nec enim est quod Interpretis rationem habeamus, vertentis *laceratorum et vilium*, qui quomodo legerit, vix quis augurari potest, nec magno opere curamus. De Pardali inter omnia animalia foemineam formam maxime ostendente, Aristoteles scribit p. 84. Θηλυμορφότερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ τὰ σκέλη τούτοις δὲ συνεργεῖ, καὶ τὸ ἔργον ῥώμης ἀπεργάζεται, magis formam foemineam exprimit, his enim vim suam exserit, et aliquod indicium fortitudinis prodit. Follinus sensu plane contrario legi cupit ὅτι μὴ κατὰ σκέλη τούτοις συνεργεῖ, καὶ τὸ ἔργον ῥώμης ἀπεργάζεται, redditque: *Quandoquidem crurum ratione aliis omnibus in functionibus est inferior. Nam quod obsecro robustam opus absoluit?*

Quae interpretatio Follini cur probeatur Exp. Editori, nos quidem latet: quod enim interpunctio Follini optime conueniat cum historia naturali pantherae, ut ipsi videtur, nobis vix persuadere possumus, cum verba Aristotelis, et etiam locus ex historia animalium L. I. c. . . laudatus, plane aliud suadeant. Verba extrema capitis quinti, τὰ μὲν οὖν ἐκτελέσσεια etc. quae Auerroes aequae ac Interpres obscurius reddit, *Animalia igitur, quae videntur fortia, convenientiora assumpta, masculinae formae et foemininae digesta sunt*, et ubi stru-

sturae ordinem esse docet Sylburgius, *ζῶα οὖν τὰ μετεληφότεα τὰ ἐκπεσέμενα*, i. e. *quae praedita sunt maiori imperie, in quibus decentior forma et gestus apparent*: forsan leui transpositione facilius explicari possunt, si sic legantur, τὰ μὲν οὖν ἐκπεσέμενα ζῶα τῶν δοκούντων αἰδεῖσθαι εἶναι, μετεληφότεα τῆς δὲ τοῦ ἀρρενὸς ιδέας καὶ τῆς τοῦ θήλεος, εἴρηται. Quod igitur ad potiora animalia attinet, quae videntur fortia esse, ac cum masculinam, tam foemininam formam habent, de iis satis dictum est. Caetera enim quae sunt, facile possumus praeterire. Zonoi p. 97. Aristoteli sunt iidem qui *εὐζωνοι*, quod Interpres non legisse videtur, reddens, *bene lumboſi*, sed quod eum sic reddere res ipsa iussit: nec Follinus τὰ περὶ τὴν κοιλίαν λαπαρὰ vel potius *λαπαρὰ* reddens *quibus venter obesus est*, vim verbis inferre nobis quidem videtur, quamvis non negemus, regiones circa ventrem et ventrem ipsum, quod Cl. Editor docet, valde differre.

Quid p. 108. sit τὸ μέσον explicat Aristoteles ipse per voces οὔτε κυρτὸν σφύδρα, οὔτε κύβητον σφύδρα, inde εὖ πεφυκὸς est *bene formatus, sine vitio corporis natus*, nec de virtute explicandum, nec locus Aristotelis de moribus L. II, c. 9. in subsidium vocandus videbatur. Aelii p. 126. non sunt *timidi*, sed *ignavi, fugientes laborem*, his opponuntur enim *ἐπιμελεῖς industrii*, quam vocem Follinum egregie agites et diligenter reddidisse Cl. Editor observat, *cum ἐπιμελής utramque significationem admittat*. Ad illustranda verba Aristotelis p. 147. de pilosis scribentis, οἱ δὲ περὶ τὰ στήθη, καὶ τὴν κοιλίαν, ἄγαν δασύως ἔχοντες, οὐδέποτε πρὸς τοῖς αὐτοῖς διατελῶσι: *Pectore et ventre valde pilosi, sunt homines leues, inconstantes*, doct. Franzius scribit: *Locus hic valde laborare videtur. Lacuna enim aequivocatioem in verbis οὐδέποτε πρὸς τ. α. suspicatur, quia homines sunt sociabiles, et Porta habet pectus et alius, quae ob pilositatem mente leues, instabiles, et imbecilles notant. Sed nihil mutandum. Qui enim pectoris et ventris regionem habent hirsutam, sunt feruidae humidaeque naturae, ac libidino-*

si sunt aues. Ex nostra vero sententia locus nulla difficultate laborare videtur, nec Andr. Lacuna et Ioh. a Porta, ut quid mutetur, suadent, nec tandem pilosi homines comparantur cum auiibus ratione libidinis, sed ratione leuitatis atque agilitatis. At diutius in Aristotelis Physiognomonia perlustranda, quam vellemus, morati sumus: in reliquis igitur libris percurrendis breuiores esse iubemur.

Polemonis libri duo graece primum editi a Camillo Perusco simul cum Adamantio et Melampode, ut ex Volumine sexto Operum Aristotelis, quae Sylburgius curauit, repeterentur, non iussit modo doct. Franzius, sed et Sylburgii notas, quae maximam partem huius auctoris cum Aristotele et Adamantio continent, nec non suas obseruationes textui subiecit. In his saepius Vir Doct. ad ea prouocare solet, quae Aristotelis causa scripserat, saepius etiam ea affert, quae ipsi hanc vel illam vocem legenti in mentem perniebant: ut p. 197. de εἰδωλοθύτους, de Pelope, de Oedipo p. 201. de oculis caecis, p. 227. de risu non in vniuersum improbando, de voce μειδιᾶν et σκυθεωπάζειν, ut alia taceamus. Ἡ ἐπὶ πολὺ ἀνατομή τῷ σώματι, magnus hiatus oris; os nimium apertum hoc loco esse incisionem Vir doct. sibi persuadet, quum os striis scissurisque notatum sit, quod ex ariditate fieri solet sed Aristoteles de striis scissurisque haud cogitasse videtur. Sed os natura dilatatum indicare voluisse, quod simile sit ori canino. Libro II. p. 297. τὰ μαρμαίοντες tribuuntur ὀφθαλμοὶ ὑπερέκτοντες ἀπὸ τοῦ, quam vocem mendosam suspicatur Cl. Editor, forte rectius ὑπερεκτείναντες substituendum existimans, fixe oculos ad maiora conuersos: nobis videntur metaphorice oculi semper deiectioni, in terram defixi, more aquae deliuentis indicari. Ex voce σκαφοειδής p. 308. Cl. Editor colligit, Polemonem Christianis annumerandum esse, eumque ad effatum Prou. V, 6. respexisse.

Quum Adamantius libris duobus Polemonis libros explicarit, quod consilium ipse statim ab initio aperit, doct. Fran-

Franzius id egit, vt non modo Sylburgii notas adderet, sed et Adamantium cum Polemone compararet, et vtrosque inter se conferret. Extremo tandem loco legitur Melampodis opusculum, cuius parte priore de *paspitatione*, posteriore de naevis corporis egit, quibus adiectae sunt breues notae a manu Magni Trilleri profectae, quas, vt facile incurrerent in oculos, asterisco notare Editori doct. placuit. Triplici praeterea indice instruxit hos libellos, vt eos consulere, *atque illa*, verbis eius utamur, *oracula physognomonica adire, atque ex aureo illo tripode, cui ferreus et ligneus subsequitis temporibus ab aliis physognomonibus substitutus est, responsa percipere queant*. Nos quidem hanc acerbiorem in recentiores physognomonas inuehendi rationem improbamus in eo, qui rogatos cupit lectores aequos, vt sibi veniam ignoscendo concedant. Ceterum non diffitemur, doct. Franzium his in libris edendis magnam probasse industriam, pluribusque locis suae in arte medica peritiae, suiue veteres in medicos auctoris, in iisque consulendis collocati studii, documenta edidisse.

Feldzüge des Vicomte Türens

i. e.

RES GESTAE VICECOMITIS TVRENNII,
Summi exercituum Regis Galliarum Ducis, ex probatissimis monumentis illustratae, a FRIDERICO WILHELMO de ZANTHIER.

Lipsiae ap. heredes Weidmanni et Reichium, MDCCLXXIX.
Alph. 3. plagg. 5. cum figg. aen. permultis.

Celebrauit antiquitas heroes suos, virosque rebus gestis claros, monumenta memoriae illos commendarunt sempiternae, poetae oratores ac historiarum conditores aeternitatem nominibus illorum dederunt ac gestis. Quo factum, vt non viui solum aliis exemplum et stimulus essent at-

B b b

que

que doctores, sed mortui idem praestent. Nostrae aetati nonne esset dedecori, si heroes quasi suos et recentioris aevi, quorum adhuc fere vigent in recenti memoria res gestae, negligeret?

Facta illorum ante oculos quasi versantur, et potentia imperiorum virtute istorum parta, eminet adhuc et fulget. Facta illorum nostros eo magis instruere, ac interioris belli cognitione imbuere possunt, quo magis secundum principia atque regulas artis bella recentioris aetatis gesta, atque perpetrata sunt. Omni itaque laude dignus est is, qui ipse scientiae bellicae peritus, hoc officium meritis atque virtuti debitum suscepit, in primisque tanto studio tantaque diligentia et cura in eo elaboravit, quique omnia distantia remota ac diuersa vno quasi loco congregavit, ut eo illustriora luceant.

Quod ut magis pateat, inquiramus in ipsum librum, et fontes, ex quibus deriuauit A. sonorum illud rerum gestarum flumen, et quibus praesertim rebus, eos, qui antecesserunt illum, superauit. Nullum plane alicuius auctoritatis scriptorem neglexit, nullum, quem non aperiret, fontem, et pleno haustu non degustaret solum, sed etiam deglutiret, ac in succum et sanguinem verteret.

Ramseius enim in vita Turenii non satis nouerat fontes, aut noluit eos adhibere. Nimium indulgit illi elegantiae in scribendo et dicendo, cui saepe veritatem subiicit, mox, se ipsum proponit philosophum, oratorem, ac hominem reipublicae peritum, non eum cuius narrat facta. Neque satis peritus erat rei militaris. Interea primus ille commentarios quarundam Turenii expeditionum, quos tantopere celebrat Puysegur, et omnibus commendat, in lucem protraxit, uti et Ducis Yorkii, et quasdam literas Marescialli proprias.

Patet vero ex ipsis commentariis, Ramseium saepius mentiri, eumque contradicere ipsi qui gessit res narranti. Probationis loco potest esse illa pugnae prope Nordlingam narratio, quae ex hoc libro, Meriani descriptione adiuncta, plus lucis accipit, quam ex Ramseii narratione. Omnes has, quae ante oculos positae sunt, Turenii res gestas,

ex ipsis Mareſchalli commentariis ſumſit generoſiſſimus Au-
ctor. In bello annorum 1644-1648. Puffendorffii adhibuit li-
bros, qui dedit narrationem Suecicam, vti etiam Imperato-
rias et Bavaricas, vt his aduerſariorum narrationibus res plus
acciperent lucis, adiectis iis quae Turennius ipſe ſcire non po-
terat. Ita adhibuit deſcriptionem pugnae Friburgicae a
Muſſaio- initae, qui in Germania in exercitu Condei erat,
quaeque vt exemplum militaris deſcriptionis celebris eſt. Ad-
hibitae ſunt deſcriptiones illae pugnarum memorabilium
Gallicarum: Batailles mémorables des François, inſcriptae,
partim e narrationibus ducum et aulae, partim ſingulorum
praefectorum ſumtae. Neque omiſit Commentarios Puy-
ſegurii, patris Mareſchalli eiudem nominis, qui in eodem
bello, in quo Turennius aduerſus regem arma geſſit, aduer-
ſarius illius fuit; in ſequenti autem civili et Hiſpanico bello
ſub illius imperio, aut in Mareſchalli la Ferté; exercitu,
qui cum eo coniunctus erat, militauit. Qui licet parum
eſſet Turenнии amicus, tamen ei non detrahit, ſed lucem
potius adſpergit rebus illius geſtis, vti et Comes Büſſy Ra-
butin, qui licet a partibus Puyſegurii eſſet, Turennum cau-
ſam regiae aduerſus ſe indignationis eſſe putabat, tamen Tu-
renнии merita agnoſcit. Ducis etiam de Navailles, viri inte-
gerrimi, Commentarii, multa belli civilis negotia, praecipue
liberationem vrbis Valenciennes, illuſtrant, et in bello anni
1672. pugnam apud Seneff; hic, licet etiam a partibus ad-
uerſariorum Turenнии ſtaret, tamen tribuit illi quod aequum
eſt, eique debetur.

Ex his omnibus multam Turenнии geſta lucem acci-
piunt clariorem. Mirandum ſane eſt, qui fieri potuerit,
vt Turennius, in tanta aduerſariorum ſuorum multitudine,
partim in aula, partim in bello, tantas res gereret.

In bello Hollandico, quod anno 1672. coepit, adhi-
buit A. praecipue collectionem illam literarum Ludouici
XIV. eorumque qui illi erant a conſiliis, et exercitum duce-
bant, quae X. aut XVI. abhinc annis prodierunt, quaeque
operi adiunctae, non vero immiſtae ſunt. Vſus eſt etiam li-
teris Ducis Lucenburgici, et quorundam qui ſub illius im-

perio militabant, legatorum. Neque etiam respuit historiam illius belli Hollandici, Guerre d'Hollande inscriptam, quam etiam Folardus in Polybio suo laudauit. Consuluit etiam vltima Turenii facta, a praefecto qui interfuit ipse scripta, omnique laude digna. Ita etiam Commentarios Feuquierii, qui sub illo primitias militiae meruit, neque Hilarii, cuius pater eodem globulo, qui Turenno vitam eripuit, brachium amisit.

Descriptiones pugnarum aeri incisae ex Theatro Europaeo, in cuius vsum Merianus confecerat, sumtae sunt. Plurisque erant ignotae, licet maxime narrationibus ipsius Marechalii responderent, multumque angeant ipsius narrationis auctoritatem ac fidem.

P. STEPH. RAVTTENSTRAVCH, BENED. BRZENOV. Theol. et SS. Can. Profess. Institutiones Iuris Ecclesiastici Germaniae accommodatae, TOM. I. Cum approbat. Censurae Regiae et Ordin.

Pragae in Officina Mangoldiana, 1772. in 8.

Cum omne ius ecclesiasticum vel publicum sit, vel priuatum, hoc Tomo primo maxima pars iuris ecclesiastici publici continetur, nimirum illa, quae ad statum ecclesiae in aeternum spectat. Ea bifariam diuisa est ita, vt priora agant de natura et vi ecclesiae Christianae, posteriora de iure eorum qui ecclesiam regunt. Illa septem capitibus absoluntur: de origine et nexu quondam ecclesiae, de iure res in illa ordinandi in vniuersum, de potestate legislatoria et iudiciaria, de iure cogendi, de regimine spirituali eiusque forma, de inaequalitate membrorum in ecclesia, de Hierarchia. Haec duodeuiginti capitibus constant, quibus traduntur principia de primatu papae, aliisque iuribus quae Papae competere dicuntur, de Cardinalibus, de aula et tribunalibus Pontificis Romani, eiusque legatis et vicariis, de Patriarchis, Exarchis, Primatibus, et Metropolitanis, de Episcopis cum omni-

omnibus, tum Germanis, de Episcopis titularibus et Coadiutoribus, de Canonicis eorumque Capitulis, tum omnium, tum Germanorum, de vicariis Episcoporum, de Parochia, de iuribus et immunitatibus Clericorum, de variis modis dignitates ecclesiasticas obtinendi. Auctoris doctrina et probitas, iam alias perspecta, non solum hoc libro mire confirmatur et illustratur, sed et accedit eius singularis aequitas et modestia, quam ut semper prae se tulit, ita eius observantissimus fuit in eo genere litterarum, in quo multos habet a quibus necessario dissentiat. Postulat igitur honestatis ratio, ut, qua humanitate erga nos usus est, eadem utamur erga illum, neque illius qualiacunque placita ad nostra instituta exigamus. Locus in toto hoc genere gravissimus est ille de *Primatu Papae*: in hoc tractando auctor tribus capitibus p. 108—133. ita versatus est, ut inter duas sententias extremas, mediam aliquam amplecteretur. Petri Apostoli Primatum aliquem a Christo ipso institutum esse, eo consilio, ut post hac semper in ecclesia maneret, affirmat: negat tamen eum aliter ad Romanam sedem pertinere, quam ob voluntarium ecclesiae in eam rem consensum. Iura ad hunc principatum seu primatum pertinentia triplicis ait generis esse; alia essentialia et divinae originis, alia accidentalia, quorum Papae ab ecclesia arbitrium factum sit, alia controuersa. Primum genus ex eo intelligi, si quod Papae ius ecclesia prisca perperam consensu diuinum existimauerit, (sed sic primum genus ab alio vix discerni potest,) aut si sine illo iure ecclesiae unitas intelligi nequeat, aut denique natura regiminis ecclesiastici hoc postulet. His veluti fundamentis innixus, iura Primatus in tria capita constringit: 1) Papam quasi centrum esse unitatis ecclesiae catholicae; 2) illius esse, providere, ut singulae ecclesiae eandem religionem profiteantur, eiusque esse curam disciplinae ecclesiasticae; 3) item ius emendandi et supplendi errores reliquorum Superiorum ecclesiae. Ex his iura diuina atque essentialia specialiora deducuntur: a) Debere Papam consuli in iis rebus, quae religionem et disciplinam spectent, eiusque decretis, compositionibus ad normam siue canonum, siue traditionum, insistendum esse;

esse; b) Prouocationem esse ad Papam: sed hic pro aequitate sua fatetur auctor, intra trecentos a Christo nato annos legitimum eius rei exemplum esse nullum, et illam fere a Decretalibus Isidori pendere. (Qui potest igitur illud ius ad naturam et essentiam Primatus papalis referri?) c) Ius componendi lites de religione subortas; d) Ius Concilium vniuersale conscribendi, quod et Imperatoribus ob Aduocationem tribuitur; e) Ius praesidendi in Conciliis, si illud est nihil aliud quam rem referre ad Patres, et sententiam primo loco dicere; f) Ius confirmandi quae in Concilio decreta sunt; in hoc auctor mire se vertit, ita ut facile sit iudicare, illi de hoc iure non satis esse persuasum; g) Ius decreta componendi citra Conciliorum solemnitatem: quorum vis, etsi non sempiterna est, tamen in rebus, quae ad fidem et disciplinam spectant, quamdiu viget, quamdiu ecclesiis non aliter videtur; h) Tutela Canonum; i) Potestas leges condendi de disciplina vniuersales, saluo tamen Episcoporum iure, dispiciendi, an ex re sint Dioeceseos: sin minus, hi illas recte deprecantur, et antiquiorem canonum atque obseruantiarum auctoritatem tuentur. Igitur eiusmodi leges Papales tenuius valent, quatenus ab Episcopis admissae sunt et promulgatae, accedente Principis consensu per Placetum regium, nec libertate singularum ecclesiarum, nec iure Principis aduersante; k) Ius Concilia oecumenica restringendi, ita tamen, ut Episcopo idem liceat in Dioecesi; l) Ius deuolutionis, non omittis Instantiis intermediis; m) Ius adiuuandi caeteros Episcopos in tuendo suo iure. Alteri generi iurium, primatui papali accidentalium, accensentur: a) Confirmatio Episcoporum, b) Ius postulationes ratas habendi, c) Ius Episcopos consecrandi, d) eosque transferendi, e) Eorumque cessiones et resignationes accipiendi. f) Concurrentia in remouendis Episcopis. g) Ius novos Episcopatus instituendi, h) eosque vel iungendi, vel dirimendi. i) Ius beatificandi et canoizandi. k) Ius confirmandi ordines ecclesiasticos. Auctor, etsi non negat, huius generis pleraque iura ortum habere ex Decretalibus Isidori; tamen existimat illa et nostris temporibus, detecta illarum fraude, Papae competere.

petere debere. Nam quod Synodis prouincialibus non amplius utimur, illa iura Papae tamdiu tribuenda esse A. contendit ex iure Deuolutionis, nimirum ut ecclesiae consulatur; quamdiu Synodos prouinciales requirimus, quibus haec iura olim exercuit ecclesia. Ad tertium denique genus quod attinet, iurium controuerforum, agitur: a) de Infallibilitate Papae: hic auctor accedit ad libertatem Ecclesiae Gallicanae, nec se reliquis adiungit, qui Papae oracula tanquam diuina venerantur. b) Quod perhibent, Papam maiorem esse Concilio vniuersali, id docte et subtiliter refutatum est. c) Papae in saecularibus quidquam licere in Principes, recte negatum. De tribunalibus Pontificiis p. 262—289. copiosius et diligentius expositum est, quam vulgo in compendiis Iuris Canonici, ita tamen ut breuitati, quam in hoc genere requirimus, consuleretur. Restat ut pauca addamus, quibus iudicium nostrum de praestantia huius libri confirmetur: dabimus igitur summam loci de Episcopis p. 395—447. Horum potestas, nullo interueniente, a Christo ortum habet, cum sint successores Apostolorum: illa vel ad ordinem pertinet, vel ad iurisdictionem; utroque, secundum ius diuinum, discernitur ordo Episcoporum ab ordine Presbyterorum, eorum igitur potestas neque a Petro oritur, neque a Pontifice, sed illa in eos confertur sola consecratione, non confirmatione papali, quae recentioris est originis. De iure Pontificis Episcopatus conferendi, nouosque erigendi, non valet consequentia ad originem potestatis, quae cum his coniuncta est; sic enim Pontificis potestas vix diuinam originem haberet, eiusque ius remouendi Episcopos nihil probat, cum illud, antequam Isidori Decretales consarcinarentur, Synodorum fuerit Prouincialium; quamquam nec ab his Episcoporum iurisdictio possit deriuari. Potius Episcopi dioeceses suo iure suaque auctoritate regunt: qui cum sub inspectione Papae sint, illius tamen nulla est concurrens iurisdictio in dioecesibus, nullumque ius praeueniendi. Sic, nec aliter explicandus est oecumenici titulus, et peruulgatum illud, Episcopos vocatos esse in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Episcoporum Iurisdictio est

est in omnes et singulos dioeceseanos, neque vlla ab hac exemptione praesumitur, neque illa aliter a Pontifice impetranda, quam ob causas canonicas. Episcopi, non vero Pontifex, Praebendas regulariter conferunt in dioeceseibus: possunt hi ob rationes canonicas dispensare, vel in casibus Papae reservatis, si partibus molestum sit adire Pontificem. Habent praeterea ius visitandi dioecesein, et leges ferendi, convocandique suos ad Synodos, quarum locum hodie fere Confistoria obtinent et litterae pastorales: habent iurisdictionem in rebus spiritualibus etc. Si demum iura Episcoporum contemplamur in Conciliis imprimis vniuersalibus, competit illis potestas, causas quaslibet, et fidei et disciplinae, iudicandi, ipsumque adeo Papam; sic vt ab eius oraculis liceat prouocare ad Concilium oecumenicum, si cautiones adhibeantur:

a) Vt id nisi in causis grauissimis fiat, quae non ad priuatos pertineant, sed ad ecclesias siue omnes, seu singulas, si forte illarum status, vel canonum autoritas, ruinam minatur, nec id fiat a priuatis, sed ab ecclesiis, et qui cum illa coniuncti sunt, Principibus secularibus. b) Illa prouocatione Pontificis iurdictio non plane suspenditur in causis controuersis, sed illius decreto ceu prouisorio obtemperandum. c) Reformatio decreti Pontificii per Concilium, Reuisioni similior est quam Appellationi. Plura referre nihil attinet: iam satis ex his ratio viri doctissimi perspicitur, cuius eruditionem et probitatem tanto plaris facimus, quanto paucioribus vtraque contigit, qui in hoc genere laborarunt.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Septembris Anno MDCCLXXVI.

Carsten Niebuhrs Reisebeschreibung

i. e.

CHRISTIANI NIEBUHRI DESCRIPTIO ITI-

neris in Arabiam et vicinas regiones suscepti:

TOMVS II.

Hafniae, e typogr. regia, ap. N. Moeller; 1778. 4. pp.
479. praeter praef. cum 52. tabb. aere expressis.

Cum primum huius operis volumen lectoribus nostris explicabamus, quo Cl. Auctor itinera sua per Aegyptum Arabiamque, et tandem Bombaiam, Indiae facta exposuerat, praedicebamus fore, vt altero volumine reditus per Sinum Persicum, Babyloniam, Mesopotamiam, Syriam Asiamque minorem, suscepti descriptio absoluatur. At mutauit

C c c

con-

consilium Auctor, et cum rerum copiam maiorem sensisset, quam quae vno volumine non nimis spisso comprehendi posset, quae reliqua erant ita descripsit, ut nunc quidem reditum suum usque ad urbem Halebensensem Syriae persequeretur, cetera tertio tomo servaret. Continentur itaque hoc libro, quaecumque Cl. Niehburio primum Bombaiae, et in ora adiacente Indiae, tum Mascatae in Arabia, in quam ab India renaugavit, in parte porro Persiae, quam peragravit, tandem in Asia Turcica, quam ab Euphratis ostio Halebum usque obiit, maxime memorabilia visa sunt; qui sequetur tomus III. excursionem Halebo Hierosolyma factam describet, tum reliquum iter a Syria per Asiam minorem, Turciam Europaeam, Poloniam, Germaniamque explicabit, tum quae de Africa Auctor comperta collegerat, nec minus quidquid ipse in coelo et sideribus observavit, exponet. Est autem hoc volumen, quemadmodum superius, in minores sectiones distributum, (sed numerorum notis non insignitas,) quibus de singulis locis aut regionibus eo ordine, quo eas A. adierat, modo copiosius traditur, modo brevius aliquid adspergitur. Ex his, quae potiora videntur, enotabimus.

Observata Bombaiae et Suratae, p. 1—80. Insula Bombaïensis, 2 mill. germ. longa, dimidium mill. aut paulo plus lata, alii insulae, quae *Anilis* appellatur ab Anglis (*Old-Womens Island*), adnectitur, tam elevato sub aquis solo, ut, quo tempore mare refluit, isthmum faciat, et olim ex duabus insulis unam facturum videatur. Urbs ipsa Bombaia, lat. bor. $15^{\circ} 55' 43''$, ingenti sumtu ab Anglis munita, habitatur ab Indis Romanensium sacra secutis, a Mohammedanis ex omni genere, ab Indis gentilibus, Persis ignicolis, et Europaeis, qui ad illos comparati pauci sunt, itemque Armeniis quibusdam et Graecis; hi omnes 140000 efficere dicuntur, quem ad numerum 1764. incolarum copia a 70 millibus creverat per annos 20 proximos. Cum

Cum solis aestus, aërisque siccitas, ventis et pluvis temperetur, quod multi ex Anglis praematura morte pereant, A. praeter alia vitia in vestitu et cultu, inprimis intemperantia vini et carnum effici existimat; unde bene cautum Indis a legislatoribus suis colligit, qui eos a carne bubula et suilla abstinere iusserint. Domus omnes fastigatae, tegulisque igne duratis tectae, fenestrae tantum in Anglorum aedibus vitro clausae, in ceteris ligneis ferreisue cratibus aut fœdili opere e quadratis conchis munitae, cubicula intus nec commode, nec splendide instructa sunt. — Ad mercaturam et nauigationem quod attinet, viget ea plurimum Anglorum studio, qui etiam magno suo commodo Bombaiae nauale constituerunt, vbi vel peregrinis pro certa pecunia naues suas reficere licet. Mercatores autem et collectas in India merces in Angliam mittunt, et acceptas inde per Persiam, Turciam, Arabiam dimittunt, inprimis vero Giddam, quae Sinui Arabico adiacet (p. 11.) et amplius Cahiram in Aegypto (p. 12.) deuehant, nunc etiam naues suas Sueffam, in intimo Sinus Arab. recessu, mittunt (p. 10.) secus quam A. ipse suspicatus erat Vol. I. p. 281. — Sed Bombaia ipsa, caput et arx est omnium coloniarum, quas Angli in hanc oram malabaricam mercaturae causa deduxerunt, eaeque omnes a Senatu (*Council*) coloniae Bombaiensi reguntur (p. 8—10.) qui a solis Rectoribus Collegii mercaturae Indicae faciendae Londinensibus pendet, non minus quam reliqui tres, quos idem Collegium Calcuttae in Bengala, Madrafi in ora Coromandelana, Banculae in Sumatra, constituit. Senatus autem ipse Praefide et 12 Senatoribus compositus est, inter quos et Tribunus militum locum habet, minores magistratus, quorum nonnulli in aliis eiusdem orae coloniis commercia regunt, omnes e mercatoribus leguntur, et Mercatores maiores minoresue, Curatores (*Factors*), et Scribae appellantur; nec quisquam eorum est, qui non ad ipsam Praefidis dignitatem per gradus euehi possit.

fit. Tuentur hanc Malabaricam provinciam (p. 7.) partim Europaei milites, in 17 peditum, 3 tormentariorum (*Artillerie*) centurias descripti, et per praesidia oppidorum distributi, partim indicorum militum (*Sepois*) tria millia, in ipsa vrbe praesidio constituta; hisque copiis omnibus praest Tribunus (*Major*). Est autem earum vsus maxime aduersus Marattos, perpetuos Anglorum hostes, qui omnia late circumquaque tenent, solique victum et alimenta Anglis vendere possunt; horum dominus, Punae sedem habens, ad 80 millia armare potest. — Religionem patriam vnicuique licet sequi et profiteri (p. 14.) non item ad aliam transire; nec facile Senatus Indis Christianis sacris initiari concedit, nisi idoneis de causis. Sed ad publicam religionis professionem omnium minime prospectum est Anglicae ecclesiae fociis, qui vnum omnino sacrorum ministrum habent Bombaiae, copiosius Romanensibus, qui et numero plures sunt. Mohammedanorum omnes fere Sectae in vrbe reperiuntur. Omnium vero numerosissimi sunt Indi, antiqui regionis incolae, auitae religionis tenaces, quam A. p. 16. ff. describit, sed ita, vt parum noui adferat. Nam omnem gentem in IV. ordines diuisam esse, Brahmanum, Rasbutarum s. militum, Banianum s. mercatorum, et rusticorum, (qui *Sudder* et *Harri* vocantur, nomine ab A. non dicto,) horum vero singulos plures continere tribus (*Cest*.) tum omnes tribus, quarum fere 80 sint, perpetuo seiunctas a se inuicem manere, ita vt ex vna in alteram transire non liceat, religionem porro non facile mutari a quoquam, nisi qui tribu motus fuerit; haec omnia a *Douio*, *Hohvello*, *Anquetillo*, aliisque harum rerum scriptoribus, tradita habebamus. Illud memorabile videtur (p. 18.), aliquem e Rasbutorum ordine inter Brahmanes receptum esse, templo aedificato, et statuta ingenti vacca ex auro caua, per quam ipse cum peruasisset, denuo natus videretur. Ceterum libros sacros, ne Brahmanes quidem ipsi intelligunt, vnde difficile est,

est. de eorum religione recte iudicare. (Hic de variis linguis in India nunc vsitatis, varioque scripturae generi, A. exposuit, et 4 scripturae varietates oculis subiecit Tab. II.). Quod animalium esu abstineant propter illam de *μετεμψυχωσι* opinionem, non omnino certum A. nostro videtur p. 23. Festos eorum dies recenset p. 27. et per eam occasionem de diis Indorum varia ex antiquis gentis *μυθois* promittit; nec minus de chronologia et fastis tradit p. 26. unde hoc enotamus, tempus omne mundanum ab Indis describi in 4 annorum *περιόδους*, 1728000, 1296000, 864000, 432000 complexas, de quarum ultima a. 1764. supererant ad mundi finem 427135; annum vero absolui 365. diebus et sex horis. Sequuntur varia p. 31. ff. de artibus operibus cum religione coniunctis, in quibus facile primum locum tenet templum ingens antiquum in Elephantiade insula, multis commemoratum, sed nunc demum ab A. nostro lustratum et descriptum. Totum saxo incisum est, immenso labore (vid. Tab. III.), fornicatum tectum columnis sustentatur non ineleganter striatis et capitulo ornatis (Tab. IV.), parietes omnes anaglypho opere ornati sunt, ex ipso saxo haud quidem eleganti illa Graecorum arte, nec tamen rudiori Aegyptiorum sculpto, cuius argumentum ad deorum heroumque fabulas pertinere videtur: (Tab. V—X.). Haec omnia, cum nihil omnino de antiquitate indicis nobis constet, nunc quidem intelligi non possunt: sed concedimus facile in Cl. *Niebuhr*i sententiam, (p. 45.) sperantis fore, ut si posthac viri eruditi curatius, quam adhuc factum sit, antiquitatis religionisque cognoscendae causa Indiam perlustrauerint, multa paullatim innotescant, e quibus vel ad antiquas Graecorum Romanorumque litteras haud parum commodi redundet. — Ad has Christianorum, Mohammedanorum, Indorum religiones, accedit tandem Persarum cultus igni exhibitus; de quibus cum A. ipse ad *Anquetillum* lectores remiserit, non repetemus,

quae de iis breuiter exposuit, (p. 47. ff.) nec de scripturae parsiacae duplici genere, Pelwi et Gjan-chan (Tab. II.) dicemus. Hoc vnum addemus, Parsos istos annorum aeram ducere ab a. Chr. 631. quo patria expulsi in has oras venerant, inde annorum numerum cum nostris rationibus conuenire; definiunt enim annum 365 diebus, et post 120mum annum mensem integrum intercalant.

Cum A. Bombaiae moratus esset a Sept. mense 1763. per semestre temporis spatium, (quo etiam *Cramerum*, qui sibi solus e sociis itineris superfuerat, sepeliuit,) Suratam nauigauit opportunitate itineris oblata, vnde mense Aprili redux in morbum incidit, qui eum ad finem A. 1764. Bombaiae detinuit. Sed illi excursioni debemus, quod Suratae situm descriptum videmus Tab. XIV., et memorabilia urbis exposita legimus p. 53. ff. Est autem Surata sita ad flumen nauigabile Tappi, in planitie lata et fertili, lauit. bor. 21° 12', habetque portum amplissimum, et omnium quicumque sunt in Mogolis ditione, longe celeberrimum, vnde et ipsa incolarum magno numero frequentatur, quemtamen A. negat excedere 350,000. Parebat olim haec urbs Summo Mogoli, cuius etiam nunc maiestatem colere videtur: sed postquam Praefecti mogulici (*Nabób*) quorum alter in arce, alter in vrbe esset, imperum ipsi arripuerant, Angli, arce per vim occupata a. 1759. a Rege impetrarunt, vt is, qui e sua gente mercaturae curam pro magistratu ageret Suratae, idem Praefidis nomine (*Nabib*) arcem et classem teneret, et tertiam partem portorii, quod Mogoli solueretur, sibi caperet; inde summa rerum penes Anglos est, qui Praefidis munere funguntur, pompas adeo Mohammedanorum Praefidis nomine ducunt, et Praefectos urbi pro arbitrio dant adimuntque. Praeter Anglos Bataui haud parum commerciorum hic agunt, post hos Lusitani, minimum Francogalli. — Ceterum A. hic varia, velut per

per saturam, congeffit de cultu et habitu Indorum Suraten-
sium, (conf. Tab. XII. XIII.) de vestitu vario, (vbi tamen
nobis haud persuasit, lacernam e foliis palmarum contex-
tam, qua rustici, ceteroquin nudi, aduersus pluuiam tegun-
tur, esse ἱσθητὰ φλοιῶν *Herodoti*, III. 98.) de Indorum reue-
rentia erga animalia, (quibus Suratae *ῥαβδοχῆαι* amplum in-
structum est, cum hominibus aegrotis nullum pateat,) de
votis satis inepte nuncupatis, de societatibus religiosis, de
Parfis Suratenfibus, de clepsydris, de hortis, de monumen-
tis sepulcralibus Europaeorum etc.

Post hanc Indicae orae descriptionem sequitur p. 80
— 93. de nauigatione *Mascatam* et *Abuschechrim* suscepta.
Scilicet cum Cl. Auct. per Persicum Sinum et Iraccam
arab. redire vellet, naui longa Societatis mercatorum Angli-
cae primum Mascatam adiit, et Arabiae oram nemini Euro-
paeorum adhuc perlustratam; quam quo minus et ipse cu-
rarius obiret, valetudo et alia incommoda prohibuerunt.
Inde ad Persidis oram in portu Abuschechrensi appulit.
Hoc autem in itinere, quae de Omana, Arabiae prouincia,
et ora traque Persici Sinus, comperit, in Descriptione Ara-
biae ipse iam exposuit p. 295. ff. et 308. ff. vnde nos quo-
que, cum hunc librum in Actis nostris indicaremus, potio-
ra excerpimus.

Quae *Abuschechri*, *Schirafae* et *Persepoli*, Auctori co-
gnita sunt p. 93 — 181. redeunt fere huc: Abuschechrense
oppidum, (Angli *Buscheer* vocant) lat. bor. 28° 59', Nadi-
ri Regis victoriis celebre factum, nunc Schirafensis pro por-
tu est, etsi VI. dierum itinere remotum; hic e Mercatori-
bus Bombaiefibus qui tum habitabat, *Ieruis*, Auctori no-
stro exemplum dedit Vitae Nadiri, vnde versionem suam
edidit Cl. *Iones* 1770. (p. 94). — Ab eo oppido *Schira-
sam* venit die XVIIIuo, viarum difficultate, et tempestatis fri-

frigidae, pluuiialis et grandinosae incommodis, (agebatur enim Februarius mensis,) retardatus, cum in itinere vbique tristissima bellorum hic gestorum vestigia deprehendisset (p. 95—113. conf. Tab. XVII.). Schirasa ipsa, latit. $29^{\circ} 36' 40''$, sedes Praefidis Persiae prouinciae (*Beglerbeg von Farfistan*), quocum Auct. collocutus est, breuiter admodum describitur p. 113. ff. Huius autem colloquii consilium cum fuisset, veniam ab isto petere rudera Persepolitana lustrandi, facile hoc A. impetrauit: neque enim Persae iisdem quibus Turci suspicionibus erga aduenas mouentur. Itaque acceptis commendatoriis ad praefectos vicorum villarumque litteris, comitante pedissequo persico, facile vbique receptus, et necessariis viae praesidiis instructus est. Iam igitur haec rudera nobis A. descripsit p. 121—165. quae libri pars facile praestantissima omnium videatur antiquitatis studiosis, cum ea multo accuratius exposita et tabulis expressa reperiantur, quam antea a *Chardino*, *Bruynio*, aliisque factum erat. Sed de hac ipsa parte parum est quod lectoribus nostris enarrare possimus, eum ea fere adpectu imaginum (Tab. XVIII—XXXI.) solo satis intelligi possint. Rudera ipsa aliquot horarum itinere distant a fluuio *Bendimir*, (is Graecis Araxes est,) qui ponte 300 pedum iungitur, et a Persis *Tacht Iamschid* appellantur, quod ibi regiam Iamschidis, regis antiqui, fuisse existimant; id ipsum non absimile vero videtur Cl. Auctori, qui ab initio quidem templum fuisse hoc aedificium suspicatur, tum Summi Persarum Sacerdotis, quem eundem et regem fuisse coniicit, domicilium factum, tandem Regum ipsorum sedem in eo positam esse; itaque hanc ipsam esse regiam, quae Alexandri leuitate conflagrauerit. Quod autem vulgo haec rudera *Tschilminâr*, i. e. XL. columnae vocentur, cum nunc tantum XIX. supersint, id fortasse hinc factum dicit, quod, cum Mohammedani has terras occuparent, tot columnae integrae exstiterint. Hic itaque videas rudera omnem

ichno-

ichnographiam et adspecum Tab. XVIII. XIX. ferarum, quae muri alicuius partem faciunt, imagines Tab. XX. XXIII. tum varias hominum, vario vestitu, cultu et instrumento, series in parietibus sculptas, pompae militares, legationum officia, munerum oblationes per varios populos factae, exprimi videntur, Tab. XXI—XXIII. XXIX. XXX. rursus singulorum hominum varias formas, quae sacerdotum, heroum aut gladiatorum videntur, columnas item et vasa singula, Tab. XXV. XXXII. XXXIII. nec minus singula aedificia, ex omni numero depromta, Tab. XXVI. XXVIII. et quae prae ceteris memorabiles videntur, inscriptiones persicas, vario scripturae genere factas, et diligentissime descriptas, Tab. XXIII. XXIV. XXXI. in quibus sunt quae meris lineolis constant, ad perpendiculum, oblique aut transfuerse vario situ positae varieque iunctis, quae omnes clauorum similitudinem forma referant. — Sequuntur obseruationes variae de incolis huius regionis eorumque moribus, p. 161—181. ubi haec nobis notabilia videbantur: Praefectus aliquis villae, quo die aequinoctium esse a Cl. Nieb. cognouerat, eo die festum Naurus agi iubebat, parum sollicitus, num et reliquae villae eodem die agerent. — Persae olim, cum duraturos in monumentis titulos ponere volebant, litteras ex argilla formatas igne durabant, tum glutine aliquo ad nitorem inductas muris insigebant. — Vini Schirafeni celeberrimi plus quam 20 genera Auctori dicta sunt. — Armeni, in reliqua Persia numerosi, pauci admodum sunt Schirafae, et in sacello quodam cultum diuinum agunt, Sacerdote praeeunte, qui tum idem textoriam faciebat. — Exercitationes corporis multae variaeque, quas Persae amant, quibusque aedificia sua structa sunt, expressa repetas Tab. XXXVII. et de vestitu Persico expositum p. 175.

Schirafa Abufchechrim A. rediit 15 Maji 1765. in quo itinere vbique vidit, quibus alter oculus Nadiri crudelitate

litate ereptus esset. Hinc paruo nauigio *Chareglam* insulam petiit, de qua, quae in Descr. Arabiae p. 321. dicta erant, hic copiosius explicauit, p. 181. ff. addita etiam oppidi *Chareg'* a Batauis conditi descriptione in Tab. XXXVIII. A *Charega* puid. Cal. Aug. ad Euphratis ostia, et amplius *Basram* vsque nauigauit. Appellatur autem Euphrates *Schat el Arrab* a Tigris confluyente prope Cornam ad ipsa ostia, quae Nili fluuiis similia in Sinum Pers. aperiuntur. Ea describuntur p. 203—206. addito villarum ad vtramque ripam ostiorum indice; his dein subiicitur Excursus de pyxidis nauticae forma inter Orientales, deque eius nominibus arabicis persicisque, nec non 32 ventorum apud Indos appellatione, p. 206—209.

Observationes Basrae factae p. 209—240. Basra, latit. 30° 30', occidentali ripae Euphratis M. P. lati apposita, VI. M. P. (1½. mill. germ.) ambitur, sed aedificiis non admodum frequens, arua frugibus confita, hortosque permultos muris cinctos, complectitur. Lapidis inopia et materiae caritas facit, vt aedificia tantum non omnia latere ad solem siccato struantur; quod structurae genus, nisi perpetuo reficiatur, fieri non potest quin mox dilabatur; vnde non mirandum videtur, vrbium olim celeberrimarum in his regionibus nunc ne vestigia quidem apparere. Vrbs ipsa, etsi aquae copia magna adest, adeo tamen lutosa, vt magis esse non possit; diuisa est in 70 curias, (*Quartiere*) quas A. coniicit ad summum 7000 domus, incolas vero ad 40 mill. continere. Quod ad religionis professionem, Sunnitae hic reliquis praestant numero, Schiitae, tum quidem cum A. ibi erat, metu iniuriarum Sunnitas se simulabant; inter Christianos orientales numerosissimi sunt Armeni; Sabiorum pauci adsunt; (horum litterae, vt a quodam scribendi perito ex hac ipsa gente acceptas A. exhibuit Tab. II. F. non prorsus consentiunt cum iis, quas in Amoenit. Exot. *Kaempferus*

rus exhibuit). Banianes sat multi, Iudaeorum fere C domus hic viuunt; e Romanensibus A. duos monachos reperit, qui collapsam aediculam misere reficiebant. Inter peregrinos Angli plurimum valent pannorum, linteorum, fericorum commerciis; Itali quidam suas negotiationes feliciter obeunt; mercatores indigenae plerumque Caffeam Iemenicam mercantur. — Veteris Basrae rudera 2 mill. germ. versus austrum remotiora sunt p. 221. cernitur ibi fluiui alueus nunc siccus, quem Arabes 'Gaerri-Zaade' appellant, Auct. Pallocapam Graecorum putat, quem *Plinius* VI. 27. Euphraten vocat. — Vix vsquam tot palmarum dactyliferarum genera sint, quam prope Basram; certe A. p. 226. variorum generum 26 nomina varia recenset. — Ceterum ex quo urbis Basranæ praefectura viro cuidam nobili ex ista regione oriundo a Turcis data fuerat, hic ipse religionis professione libera omnibus concessa, peregrinis allectis, aliisque rebus prudenter institutis, breui effecit, vt vrbs cresceret opibus et incolis; inde per aliquod tempus Praefecturae Turcicae sedes fuit, sed postea Bagdadensi prouinciae attributa est; igitur isto tempore (a. 1765.) rei maritimae praefectus, (*Caputan Pascha*), qui Basrae fuit, a Praefide Bagdadensis prouinciae constitutus erat, nec minus ceteri magistratus, quos A. pag. 214. nominat; etiam milites turcici (*Iengit/cherri*), qui in praesidio erant, ab eodem Praefide pendebant, iidem tamen summa licentia utebantur (p. 216.). At iam tum gens aliqua Arabum, Euphratis orientalis ripas accolens, nomine *Kaab* (vid. Descr. Arab. p. 319.) ditio-nem Basranam valde imminuerat (p. 227—236.); postea vero constat, urbem ipsam cum agro suo a. 1777. in ditio-nem Persarum redactam esse.

Cum Cl. *Nieb.* Basra Halebum proficisci voluisset per Desertam Arabiam, eo, quod attritis impetu Arabum, quos modo diximus, Basranorum rebus, vix satis validus comitatus itineris fore videbatur, hoc consilium abiicere coactus

D d d 2

est;

est; sed tamen acceptam ab Arabe aliquo Scenita Itineris per Desertum descriptionem, qua alii forte posthac vterentur, edidit p. 236. simul et de columbis quaedam addidit, quibus in illa regione pro tabellariis vtuntur, p. 239. Itaque nauigio Hellam, vnde terrestri itinere Bagdadum iret, delatus est, quam cum vel Tigri fluuio, vel Euphrate petere posset, longiori per flexus Tigris navigationi breuius iter praetulit; *huius itineris enarratio* p. 240—292. continetur, eoque pertinent itinerariae tabulae XL. XLI. — Quae hic A. lustrauit oppida, celebra sunt templis, quae apud Mohammedanos sanctissima habentur; nam *Mesched Ali* templum habet eo loco, vbi Ali Chalipha sepultus creditur. *Cusa* 5. M. P. (1½ mill. germ.) inde remota, olim quidem celebra fanum habebat, in quo Ali lethale vulnus accepit, nunc eius muri soli exstant, *Mesched Hoessein*, Mohammedis nepotem, ab equis hic conculcatum, condidit sepulcro, ad quod magnus numerus Mohammedanorum vtriusque sectae confluit, Schiitis mortem Hoesseini misere lamentantibus, Sunnitis tacite facientibus preces. Per eam occasionem A. p. 270—274. excurrit in discrimen harum sectarum explicandum, deque variis ἀγάλμασι et virorum sanctorum reliquiis, quae apud vtramque in honore habentur; sed cum nemo vnquam in Schiitas iniquior fuerit Nadiro Persiae rege, inde denuo A. occasionem capit p. 274—486. de victoriis huius regis quaedam exponendi, inprimis vero explicandi, quanto ille conatu vel Sunnitas Schiitis coniungere, vel nouam potius sectam ipse condere studuerit. — *Hella*, satis ampla, nihil tam memorabile habet, quam quod eo loco sita est, vbi olim Babylon fuit (p. 287. ff.). Quod autem tam splendidae vrbis vix vllae reliquiae cernuntur, id non inepte A. hinc fieri coniicit, quod, cum olim lateribus et bitumine aedificassent, (vt nunc quoque his in terris fieri supra diximus,) tum etiam vetera aedificia saepe destruxissent recentia aedificaturi, vel

ma-

maxima opera paulatim deleri debuerunt. Ceterum tamen A. in ipsa Euphratis ripa, ad occidentem Nilium, Hellas reliquias arcis seu castelli vidit, quod *Straboni* commemoratur, nec minus hortorum Semiramidis fundamenta in collibus excauatis, et latere repletis, reperisse sibi videtur; atque adeo de templo Beli suspicatur se aliquid animaduersurum fuisse, nisi ab Arabibus latrocinantibus abactus fuisset.

De Bagdado p. 293—335. Urbis partes et aedificia maiora. Tigris, pedes latus 620, interdum adeo crescit niuib. de montibus delapsis, vt 20 ped. altior sit quam cum maxime desedit. Loca Bagdado vicina p. 301. ff. De mercatura libraria p. 301. quae omnino in Oriente tenuis admodum est; nec vero reliqua mercatura in hac vrbe satis viget. Monachi, ex ordine Carmeli Montis, hic degentes, haud infelici successu Christianos orientales Pontifici Rom. subicere student. Inter Europaeos plurimum coluntur medici, sed honoris iis parum habetur; erat tum Praesidis Medicus aliquis *d'Erbel*, in cuius notitiam A. Basrae venerat, (p. 309.) hunc sperat iterum suorum enarrationem editurum. De successione Praesidum prouinciae Bagdadensis (*Paschah*) ab a. 1693. ad 1759. eorumque recentissima historia, exponitur p. 309. ff. sed ea fere inuidiae, odiorum, insidiarum mutuarum exemplis constat. Imperator ipse Constantinopolitanus non facile Praesides legit, sed more antiquo ciuib. Bagdadensibus sibi Praesidem ipsis imponere permittit, cui tum munus sua auctoritate confirmetur. At Praesides illi prouinciam suam non minus arbitrio regunt, quam Imperator ipse terras suas, habentque ingentem comitatum consiliariorum, aulicorum, custodum, qui p. 324. recensentur. — Additur aliquid p. 332. de Curdestania s. Assyria veteri, cuius maxima pars prouinciae Bagdadensi attributa est; eius incolae triplici dialecto vtuntur, quarum vna ad turcicam, altera ad persicam, ad arab. chaldaeamque

linguam tertiam, propius accedere dicitur; nummis antiquis Graec. Rom. Persarumque vulgo utuntur.

Bagdado Mosulum profectus A. p. 334—370. plurimam itineris partem fere incultam vidit, loca memorabilia pauca reperit, unde haec pars narrationis saepe nisi stationum indicem exhibet. — *Arbeia* vetus, quae nunc *Arbil* est, attingitur p. 342. In eo tractu mons *Bisotun* (p. 340.), remotior a via, quam *A.* sequebatur, dicitur varias inscriptiones habere, quas ipsa posthac a peregrinatoris lustrari cupit propterea, quod *Diodorus Sic.* a Semiramide titulos faxis hic incisos narret. — De *Iesidiis*, qui et *Dauasni* appellantur p. 344. ff. Sunt ii callidum genus hominum, qui modo Christiani, modo Iudaei, modo Muhammedani haberi volunt, prout commodum iis videtur, a multis vero idolatrae putantur; utuntur circumcisione, sed vinum bibunt, clam tamen; sedes vero cum in aliis partibus, tum maxime inter Syriam, Armeniam, Lycumque fluvium (nunc *Zâb*) posuerunt. — *Nunia*, nunc tenuis vicus (p. 353.) memoriam servat Nini urbis, cuius vallum in vicinia ostenditur; pons super Tigrin fabricatus iungit eum Mosulensi urbi ex aduerso sitae. — *Mosul* autem ipsa magna urbs est et celebris, Christianis multis referta, qui decem templa celebrant, et cum Turcis commodius, quam alibi locorum, versantur. — Subiicitur huius urbis descriptioni p. 367. ff. index omnium vicorum villarumque in Mosulensi prouincia, (*Paschalik*.) eo consilio, ut videant viri docti, num quod nomen eorum, quae veteres in vicinia Nini commemorarunt, inter ea servatum sit. Nos quidem, comparatis Strabone, Plinio, Ptolemaeo, Isidoro Characeno, pauca admodum animaduertimus, in quibus levis aliqua soni similitudo suspicionem antiquae originis praebeat. — Pertinet ad hanc partem Tab. XLV. itineris descriptionem continens.

De

De itinere Mosulo Mardinum p. 370—377. Iam per deserta iter fiebat, vbique pascuis laetissimis, sed villis per IX. dierum iter nullis, praeterquam quod hic illic rudera oppidorum cernebantur. Talia sunt, quae 9. hor. itinere Mosulo distant, et *Erki* (vetus) *Mosul* appellantur, vbi A. inscriptionem antiquam, scripturae genere, quod Cufico simile est, vidit (Tab. XLIII.). Vidit et in eo itinere Nisibin, (p. 379.) nunc *Nissabin*, satis celebrem in antiquis historiarum monumentis, dum fines Romani imperii aduersus Parthos Persasque tuebatur; ea 7½ mill. *Mardino* distat, (quae veteribus *Marde* erat,) et a Praefecto regitur (*Begh*.) qui honoris sui insigne a Praefecto maiori (*Woywod*) Mardinensi tenet. Sequitur denuo p. 390. locorum quorundam index, ad veteris geographiae usus, de quo idem fere, quod de superiori, dicendum videtur.

Finitur tandem haec itinerum pars *professione Mardino per Diarbecrin Halebum* facta p. 398—422. Antiquitatis monumenta in omni hoc tractu fere nulla p. 400. — *Diarbectris*, vetus Amidae nomen, (sub Imperatt. Cplit. etiam *Constantia* vocabatur,) etiam nunc retinet inter Turcos, qui *Kara-Amid*, i. e. nigram dicunt, quod muris ex atro lapide durissimo cingitur. Occidentali Tigris ripae adposita, dicitur 16000 domus habitatas, multas vero habitatore vacuas continere; quartam fere incolarum partem Christiani efficiunt. Horum duo Patriarchae hic sedent: alter, qui semper *Ignatius* dicitur, ab omnibus Iacobitis s. Monophysitis per imperium Turcicum (praeter Aegyptum) colitur; alter, *Iosuf* nomine, Nestorianorum, qui Rom. Pontifici se subiecerunt, res sacras regit. — *Orfa*, quae olim Edeffa erat, ab A. tantum in transitu visa est; inde petita *El Bir*, 10 mill. versus occidentem ad austrum inclinanti, remota; eo dum tendit, in itinere praeteriit *Charras* vel *Haran*, ignobilem nunc vicum, vbi ad puteum aliquem idem officii genus

nus ab incolis expertus est, quod olim hic Isaaco Rebecca praestiterat (p. 410.). — Sunt in his regionibus multae Turcomanorum Curdorumque gentes nomadicae; harum indicem A. dedit, ut a *Ruffelio* M. D. Halebi acceperat, addito in quaque tentorium seu familiarum numero. — *Halebi*, (quae olim Beroea fuit,) Auct. ad aliquod tempus subsistit. — Ipsum iter ad Tigridem et Euphratem Tabb. L. LII. describitur.

Hanc ipsam itinerum descriptionem excipiunt p. 423 — 479. *Observationes quaedam de Syria.* 1) Linguam Syriae quod attinet, valde dubitat A. quin vetus Syrorum sermo, ut vulgo putant, in vicis nonnullis ad huc vigeat; certe, si supersit, corruptissimum esse suspicatur (p. 424.) Arabum linguam vulgo usurpari, praeter hanc Turcicam, fere ut in Germania francogallicam; inter Curdos et Turcomanos turcici sermonis dialectos, sed vitiatas, audiri. — Religionis professione incolae sunt Mohammedani Sunnitae, quorum secta hic praeualet, Iudaei, Christiani, Metaveli, i. e. Schitae, Drusi, Nassairii, Isinaelitae; Christianorum numerus ingens est, eorumque maiorem partem Maronitae faciunt, Romanae Eccl. coniuncti. Obs. 2. et 3) de Drusis et Nassairiis p. 428—455. *Drusi*, (rectius *Durfi* p. 436.) qui indigenae Auctori videntur, maximam Libani partem tenent, valida gens, in multas tribus familiasue diuisa, quae a Principibus (*Schech*) et Phylarchis (*Emir*) reguntur, in variis regionibus prouinciisue constitutis. (Conf. p. 445—455. vnde pleraque iam in Geogr. Tom. V. recentiss. edit. transtulit Cel. *Büsching*.) Ordines inter eos sunt duo, *Akal*, quos Clericos, '*Gaehhel*, quos Laicos dixeris; iique adeo inter se non miscentur, ut ne communi quidem mensa utantur. Qui inter Laicos dignitate eminent, litterarum elementa discunt, religionis doctrinam non curant, quam pro ceteris omnibus Clerici soli tenent. Accepit autem Cl. A. li.

librum arabice a Drufo quodam de religione sua scriptum, unde praecipua excerpta dedit p. 436. ff. quibus apparet, hanc religionem e naturali Dei scientia, Iudaismo, et Christianismi quibusdam vestigiis, conflaram esse. De ea quidquid Clerici praeceperint, ceteri credere tenentur. Ceterum, ne religionis causa vexationibus obnoxii sint, Mohammedanos se simulant, et circumciduntur. Similes iis videntur *Nassairii* (p. 439.) inter Libanum et Antiochiam colentes, minori numero; hi quoque religionis suae placita occultant, et Sunnitas se simulant. Metempsychosin, ut illi, statuunt sic, ut proborum animos post paucas in noua corpora migrationes, improborum non prius quam 80 corpora permeauerint, ad coelestem vitam peruenire putent. 4) *Maronitae* p. 456. paullo nobis notiores sunt, imprimis per Monachos, qui inter eos perpetuo versantur. Artes litterasque prorsus negligunt, et quantumuis Monachi insunt, nemo facile inter opulentiores filios suos in Europam mittit litterarum aut educationis causa. Omino pauci sunt inter eos locupletiores, ne illi quidem, qui *Schech* appellantur; unde facile colligi potest, quam miseri domini sint, qui vulgo *Domini Libani montis* appellantur, eoque nomine per Europam peregrinationes faciunt, olim sibi satis fructuosas; de quibus satis copiose ab A. expositum est. 5) Tandem p. 470. ff. singulae quaedam regiones Libani descriptae leguntur.

XENOΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΙΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ:
reconsuit et explicauit IOANNES CAROLVS ZEV-

NIVS, Prof. Gr. Litt. Viteb.

Lipsiae, sumtibus Caspari Fritsch, 1780. Alph. 2. pll.
16. in 8.

E e e

Cy-

Cyropaediae Xenophontiae editor, cui aliquid absoluti super ea scribere propositum est, rem sane arduam ac difficilem aggreditur. Nam si, quidquid ab antiquis et recentibus ad eam illustrandam et explicandam allatum est, indagare, colligere, et pro re nata vel confirmare, vel refellere vult, alium ex alio laborem nasci sentiet, qui novam semper vim et constantiam requirat. Quidam igitur apud nos Eruditus, multis iam ingenii monumentis clarus, qui idem consilium ante complures annos ceperat, totidemque in eo tractando, quantum alii labores permitterent, consumserat, ad exitum tamen nondum peruenit, gravitate tamen et praestantia operis tarditatem compensaturus. Cel. autem Zeunius, editis superiori tempore minoribus Xenophontis Opusculis, nactus esset assensu Eruditorum ac favore, fortassis etiam ipsa rei difficultate, inprimis autem hortatu Ill. Heynii excitatus, huius quoque libri Xenophontii editionem moliri coepit. Quare circumspectis collectisque editis, quotquot exstarent et haberi possent, huius operis libris, cum quantam unusquisque vim haberet ad varietatem lectionis diiudicandam, collationem eorum diligentem instituit. Adiunxit etiam comparisonem Codicis Misti Guelferbytani, Seculi, ut ait, undecimi, membranei, et boni, et luculenti, itemque Cod. Budensis lectiones ex Camerarii Cyropaedia Xenophontia Parisiis 1572. latine edita, inspexit. Porro adhibuit Grammaticos veteres, Pollucem, Suidam, Hesychium, Thomam Mag. Moerin, in quibus desideramus Etymologicum M. qui ad genuina scriptoris verba a suppositis et glossematibus discernenda plurimum conferunt. Athenaeum vero, in cuius libris multa inde petita, insunt, itemque Zonaram, cuius in historia siue Annalibus ipsa Xenophontis verba cerni et reperiri putantur, cum Stobaeo et Aristide consuluit. Nec Philelphi versionem latinam, in veritate lectionum indaganda, neglexit. Hoc omni apparatu, summa fide, remota tamen superstitione, se usum esse pro-

profitetur his verbis, quibus tamen non omnes vt arbitramur Critici adqueuerint: „in commemorandis lectionibus diuersis inprimis librorum editorum hoc sum vsus temperamento, vt quae aperta operarum vitia esse viderentur, plane praetermitterem, nisi viderem ea ipsa ab alio quodam editore esse repetita: nam tum ea indicare mihi fuit religio.“ — „Sedulo id egi vt, quidquid vsquam vere discrepantium lectionum reperiretur, a me significaretur.“ „Item: „in probanda vero lectione non tam testium multitudinem, quam fidem et vsum Xenophonteum spectauim. Quare non semel omnium editorum librorum consensum repudiaui, si modo multitudo testium in illis inesse potest etc. — Contra vero laboraui, vt, quantum potui, auctoritate Xenophontis ipsius aliquod verbum aut phrasin, vel probarem, vel repudiarem. — Probata et stabilita semel Xenophontis consuetudine, neglexi caeterorum scriptorum auctoritates etc.“ Contra haec sunt quae monere possemus: primum nullum scriptorem, ne tenuitatem quidem orationis amplexum, ita sibi vbique similem esse, vt affirmari possit, eundem eum dicendi et scribendi tenorem vbique seruare; nedum talem qui vbertatis et copiae sermonis laudem petat: Deinde, hoc commentandi et explicandi genus obesse varietati, quae cum in aliis, tum in his quoque delectat. Quare saepe magnus labor susceptus et declaratus est exemplis etiam obuiarum formularum ex Xenophonte solo congerendis, quae, si in indicem reiecta fuissent, suo potius loco legerentur. In explicanda vero verborum potestate, aliorum scriptorum auctoritates parcissime, quibus tamen adhibendis constans denuum et perpetuus loquendi cognoscitur vsus, adsparguntur; ii vero loci, in quibus capita et fontes verborum notionis insint, aut in quibus imitationis studium veterum et recentiorum scriptorum emineat, praeter paucos et tralatitios, plane desiderantur. Adeo facilius est, ex observationibus, (neque enim dicimus ex Ste-

phani thesauro,) doctorum, et scriptis Doruillii, Valkenarii, Vigeri, Ernestii, Fischeri aliorumque, vnam et alteram adnotationem cudere, quam ex inexhausta lectionis et animaduersionis copia, quibus opus sit, promere. Nec tamen ista semper suo loco sunt attributa. Quis, verbi causa, observationem de pleonastico infinitiuo εἶναι non ad illa potius 5, 1. 15. ἐγωγε οὔτε πρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπομαι, quam ad haec ibid. 28, καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπέναι καιρὸς σοι δοκῇ εἶναι, relata malit? Nec in asserendis veterum Grammaticorum decretis, et commode vsurpandis, promisso satisfactum videtur. Hinc saepe Thomae Mag. praecepta, quibus sancte seruandis quae religio esse debeat omnium, qui grauioris Critices exercendae dēnt operam bene demonstrauit Pierfonus in Praefatione ad Moeridem, repudiantur, v. c. 1, 2. 16. 1, 3. 4 5. 2. 2. 8, 3. 28. Hinc ad 3, 3. 39. de vocibus πλίσσιον et πλυσίον nota; Thomae et Moeridis locis, et illic Ouden-dorpii, hic Pierfoni obseruatis prorsus caret. Quis vero Athenaei et reliquorum omnia ad rem pertinentia credat allata fuisse? Superflua tamen subinde verbositas, et ei, qui breuitatem sequendam statuisset, vix concedenda reperitur. Solennis in malo omine auertendo formula εὐρήμαι, eidemque respondens Latinorum dii meliora: bona verba quae so notam peperit ad 8, 4. 9. potius indicibus allinendam. Notae, antiquitates et historiam demonstrantes, non admodum vtilis sunt, et a multis locis prorsus abesse poterant, v. c. 1, 2. 7. de calumniatorum impudentia lege Remmia apud Romanos coercita; 2, 2. 28. de duobus amoris remediis; 3, 1. 13. de luctus et moeroris apud veteres declarandi more, imprimis vestibus scindendis; de clamore bellico ad 3, 2. 9. etc. Nunc tamen adhuc de singulis quibusdam videbimus.

I, 3. 5. in nota disquiritur, vtrum κατάπλιν αἱ καταπλιν legendum sit; interim vocis exquisita significatio nec hic, nec in Indice demonstratur. Utendum erat Ruhnkenii ad Ti-

maci

maei Lex. Platon. p. 21. nota, addendusque Moeris V.
καταπλέων.

I, 4. 3. Cyrī aīr loquacitatem non odiosam sed iucundam audientibus fuisse, ita ut vellent πλέων ἀκούειν αὐτοῦ, potius (quam) ἢ σιωπῶντι παθεῖναι. Cum hac sententia comparatur Anacreonticum Od. 22, 7. Τίς αὖ ἐὼν ὀκῶν παθεῖθαι καταγώγιον τοιοῦτο; nos verò nec causam comparationis, nec ullam similitudinem videmus.

Ibid. §. 4. τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν, οὐκ ἐστὶ ὁμοίως προπετῶς εἶχεν. margo Steph. et Cod. Guelph. a manu primæ προπετῆς. Sed minus, sit, recte. Nam προπετῶς εἶχεν valet προπετῆς εἶχε. Haec certe aliena sunt. Nam legitima ratio sane postulabat προπετῆς. At προπετῶς defendendum erat eo, quod Aduerbiū nonnunquam pro Adiectiuo ponitur. Fortasse etiam alterum ὁμοίως abesse debet.

II, 4. 25. πρὶν κτεῖσθαι τὴν θήραν. Editores intulerunt alias lectiones, τὸν θήρα; τὰ θηρία; posterius Hutchinsoni est, illud a Welfio profectum. Sed quanquam utrumque repudiatum esse laudamus, tamen displicet, a Philelphi versione, priusquam moueantur feras, recedi, et proferri hanc nouam, antequam venatio moueatur h. e. incipiat. Amplectendum erat hoc, τὴν θήραν esse feram. Sic venatio apud Liuium 35, 49. cum miraremur, unde illi eo tempore annitam multa et varia venatio: add. Apicius Coelius Art. coquin. 8, 2. et 4. κινεῖσθαι esse proprium verbum in re venatoria, agitare, exagitare Latīnorum, v. Duker. ad Florum I, 8. 7. Burmanus ad Petron. 131. ergo non incipere. Moueri autem, a Latīnis non dicitur quod tractari incipit, sed quod multorum studio cum maxime tractatur.

V, 1. 4. διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ τῇ ρώμῃ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ εὐαρμοσύνῃ. Quod verba τῇ ρώμῃ delenda censet, non vituperamus; quod vero τὴν ἀρετὴν accipit pro forma bona et venusta corporis, eius gule Taille, quamquam animi virtutem hic significari non posse

sentimus, displicet. Hoc enim idem esset quod εἶδος; atqui haec distinguuntur apud Homerum, Od. 6, 250. ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδος τε, δέμας τε, ὥλεσαν ἀθάνατοι. Videtur tamen significari *vis boni* ut est in loco Terentii Phorm. I, 2. 55. alia de causa citato, hoc est, vigor oculorum et coloris; quam significationem forte declarare voluit, quicumque τῷ ῥώμῃ pro glossemate adiecit. Vnde possint etiam intelligi membra teretia.

V, 2. 2. βοῦς δὲ πολλῶς. E Philelphi versione, *boves multas*, non sequitur quidem cum πολλὰς legisse; nam Latini pariter ac Graeci animalium vocabula in genere feminino usurpant, vid. quos laudat Cel. Ernesti ad σκαιρώσας ἐλάφους Callimachi in Dian. 100. sed propter hoc ipsum, tum propter Thomae Mag. auctoritatem, qui hoc magis Atticum esse dicit, valde probabile est sic legi. Nec obstat Exped. VII, 8. 9. locus, ὅσα ἦσαν βόες καὶ πρόβατα, contra hanc sententiam citatus

VII, 5. 65. πάντας τοὺς περὶ αὐτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐποίησατο εὐνούχους. Fluctuant Interpretes, utrum hoc sit *eunuchos fecit, castravit*, an *ex eunuchis delegit*. Hoc repudiat Cel. Editor ideo, quod id sit contra linguae leges. Sed fallitur. Concedere ipse debuit VIII, 5. 5. ποιῆσαι τὰ ἐπιτήδεια dici pro *conizatum parare, cibum comparare*, et sic supra IV, 5. 1. occurrere πεπονημένον σίτον. Hesiodus Ery. 602. Θῆτα ἄοικον ποιῆσαι, hominem mercenarium carentem domesticis *quaerere, sibi comparare* i. q. κτᾶσθαι, ubi vid. omnino Graevius Lect. Hesiod. c. 13. extr. Et nobis sententia verborum haec esse videtur, *ex eunuchis adscivit sibi corporis custodes*. Nam teneros mares castratos fuisse, constat: vid. Brissonus Reg. Perf. Lib. 2, c. 163. sqq. Qui et ipse sic existimasse se his verbis declarat: *huic potissimum hominum generi, quasi multis de causis fidissimo, custodiam curamque corporis sui credendam Cyrum censuisse, Xenophonus libr. VII. πᾶσιδ. memoriae prodidit*. Et haec igitur ratio, legi-

gibus linguae nititur: an vero id quod Editor volebat, hac forma denotetur, et exemplis demonstrari possit idoneis, adhuc dubitamus.

VIII, 1. 42. *ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες.* In nota ad hunc locum valde philosophatur Cel. Editor, et argutatur, et tantum speciem contemptus rerum, non verum contemptum a suis exegisse Cyrum contendit. Nam Platonem in Theaet. et Aristotelem commendare admirationem, tanquam in moribus philosophorum et philosophandi initiis positam. Vbi ista reperiantur, nos nunc non quaerimus; sed alium in promptu habemus locum ex Platone in Theaeteto desumptum §. 24. vbi de iis, qui philosophandi studio tenentur, ita: τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κἀται αὐτοῦ, καὶ ἐπιδημεῖ ἡ δὲ δίκαια ταῦτα πάντα ἡγήσαμένη σμικρὰ, καὶ οὐδὲν ἀτιμάσασα, πανταχῇ φέρεται, κατὰ Πίδαρον, τὰ τε γὰρ ὑπέρθε καὶ τὰ ἐπίπεδον γεωμετρῆσα, οὐρανοῦ τε ὑπὲρ ἀστρονομῶσα καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνεμένη τῶν ὄντων ἐκάστω ὅλου — — — τῷ γὰρ ὄντι τὸν τοιοῦτον ὁμὲν πλησίον καὶ ὁ γείτων λέληθεν, ἢ μόνον ὃ, τι πρῶττοι, ἀλλ' ὀλίγου καὶ εἰ ἀνθρώπος ἐστίν, ἥτις ἄλλο θρέμμα et quae sequuntur, quae et ipsa leguntur apud Iamblichum Protrept. 14. Est igitur οὐδὲν θαυμάζειν, nihil eorum, quae vulgus magna putat, magnificere, iis non sic, ut vulgo fit, affici et moueri; quo pertinet Horatii 1. Epist. 6, 1. monitum: *Nil admirari prope res est una — Solaque quae possit facere et seruare beatum*, vid. ibi omnino Gesnerus.

Sed adhuc dicendam est de mutationibus textus, quas interdum se fecisse A fatetur, non tamen nisi vbi probabilem in notis eius rei rationem reddiderit. Primum aliquot locis I, 6. 9. III, 2. 18. etc. adscriptum vidimus, *Medium pro passiuo*. Coepimus dubitare, an his hac simplici praeceptione satisfactum, et non fortasse diligenti librorum editorum et scriptorum inspectione magis consultum fuerit; nam qui eandem de Futuri Medii pro Fut. passiuo adhibendi consuetudinem, cum aliis librorum veterum Interpretibus obseruat ad

ad Xenoph. Mem. S. III, 7. 9. Cel. Ernesti, addit etiam, cautione opus esse in talibus, quia satis sciat, et multis locis observauerit, libros inter haec duo futura fluctuare, et passuum in medium a librariis saepe mutatum. Iam, multis praetermissis, nam specimina tantum damus, ibidem verba sunt III, 2. 19. in hac editione sic edita: βούλοιο αὖ σοι τὴν κῆρυγόν οὖσαν χῶραν ἐνεργὸν γενέσθαι, nempe extrito γῆν, quod pro glosseniate habebat alterius, χῶραν, et hoc vocabulo in eius locum recepto. Neque tamen sic statuere necesse est, cum possit utrumque vocabulum profectum esse ab Xenophonte, qui orationem fortasse variare voluerit, nec, quod paullo ante praecesserat, ideo hic erat excludendum. Certe αἰγὸν γῆν citat ex hoc loco Koenius ad Gregor. de Dialect. p. 25.

Ibid. nimirum III, 2. 11. Non passus est se moveri auctoritate Iungermani ad Polluc. (VII, 118.) et Valkenarii apud Piersonum ad Moeridem (p. 254.) ut voces λιτοτόμοι vel λιθολόγοι reciperet pro vulgato λιθοδόμοι; quae lectio consensu editionum veterum, et testimonio Pollucis, qui hoc verbo Xenophontem hoc libro uti ait, confirmetur. At enim vero Polluci utrum λιτοτόμοι an λιθοδόμοι in Xenophonte reperti sint incertum est: illud certum, ex vno Xenophontis loco receptam in Lexica fuisse λιθοδόμος mirae compositionis vocem, ut recte iudicat Piersonus. Contra quem quidem, ut linguae analogiae convenientem probet, multa molitur Cel. Editor. Quae si valerent, probari quoque posset, ὑλοδόμον veteres pro fabro lignario dixisse. Debebat autem hic distincte notari, quid in Cod. Guelferbyitano haberetur.

At facilius fuit in alio loco refingendo III, 3. 44. ut contra Codd. Bodl. et Guelf. editionesque veteres, ex marg. Steph. et Leunclau. ed. a. 1594. ex sententia Valkenarii ad Theocrit. p. 384. et codice ibidem laudato, pro κέκτησθε redderet πέπασθε: quod quamvis poeticum, tamen Xenophonteum esse eruditi indicant, et alii eius loci demonstrant
Eidem

Eidem etiam vindicauit *συναλλεσθαι* I. 2. 15. pro *συναλλεσθαι*, cum quo frequenter commutatur in libris scriptis et editis, et ita alios Xenophontis locos, et Suidam etiam corrigendum esse docuit. In quo demonstrando vtendum erat *Alberto* Obseruatt. ad Act. I. 4. et ad Glossarium N. T. p. 61. itemque *Pierfona* ad Moerid. p. 271. et *Heringa* Obseruatt. Crit. p. 153. *Fischer* denique ad Theophrast. Char. c. 7. p. 76.

Ad notas autem, quas recidendas esse diximus, ea quoque, quae P. 198. ad verba II, 3. 8. *ὅτι δὲ* legitur. Neque enim ad voculam *δὲ* Scriptori vindicandam opus esse videbatur Ciceronis locis ad Diu. IV, 6. *Ego vero, Serui velle, ut scribis* etc. et IX, 5. *Mihi vero ad Nonas bene maturum videtur fore*; et similibus, in quibus vero non tam Graecorum *δὲ* putamus exprimere, quam *vai*, et vim habere affirmandi, ut sit idem quod *sane, vere*.

Et quoniam mentionem fecimus editionis miaorum Opusculorum Xenophontis, et ibi dubitatum esse meminimus, quid sibi vellent in libro de Venat. 9, ab initio, ea verba, quibus Xenophon postulat venatorem esse debere *Ἕλληνας τῆς Φωνῆς*; de his aliquid adiciemus. Nempe ibi eodem iure legi, eodemque fere modo explicari possunt, quo apud Libanum in Corinthiorum actione; ubi *mystagogos*, ait, diligenter initiandos ante omnia monuisse, ut manus puras animumque sibi seruarent purum; καὶ τὴν Φωνὴν Ἕλληνας εἶναι, et ut in voce suae sermonis Graecos se praestarent. Quod, quamquam profecto quidem ridiculum, ut scribit Casaubonus *Exercitat. adu. Baron. XVI, 43*; quasi faceret ad veram pietatem, Graeca potius quam alia lingua loqui; declarat tamen, quanta inter Graecos suae linguae reuerentia et admiratio fuerit.

*EURIPIDIS TRAGOEDIAE ET EPISTOLAE,**ex editione IOSVÆ BARNESII nunc reclusa. Accedunt
fragmenta ex recensione SAMVELIS MUSGRAVE,**M. D. TOMVS II.*Lipsiae, sumtu E. B. Schwickerti, Alph. 3. pll. 2.
quaternis.

Et reliquas sex vel septem fabulas Euripidis hoc alterum volumen complectitur, et notas Barnesii. Quae repetita editio, cum exhibeat Barnesianum Euripidem integrum, librum valde rarum, aliquo inde tempore, et pretiosum, cum eum exhibeat commoda forma, nitidis litteris, splendidis chartis, summa diligentia expressum, etiamsi nihil aliud ad sui commendationem afferret, non erat tamen factoribus et emtoribus carura. At ecce novis accessionibus eam ornare, et novam in gratiam adducere placuit. Etenim, dum typis haec exscribuntur, praestans *Musgravius* V. Cel. Oxonii publicatur editio. Quidquid autem in ea, vel libris scriptis, vel ingenio editoris, vel scholiis, quibus Barnesiana caret, ad illustrandum poetam relatum esset, ad intellectum est ad huius etiam exempli causas et rationem pertinere. Materies ergo suppetit tertii adhuc voluminis instruendi. Nam etsi Musgravius egregiam Euripidi operam navavit, nondum tamen omnia exhaustit, aut omnem Poetam iuvandi conatum irritum fecit; quin multa, quorum alia vel in medio posita, vel accuratius indaganda essent, neglexit ac praetermisit. Necdum ergo poenitebat consilii, quaevis praesidia ad explicandum Poetam conquirendi. Quae igitur ex antiquis editionibus, et Stobaei libris, auxilia petenda sint susceptae causae profutura, ea nunc quidem intacta relinquuntur: quae vero ex virorum docto-
rum

rum in singulas fabulas adnotationibus, ex instituto scriptis; ex interiectis passim in alienis et alia de causa vulgatis libris, ad Euripidem pertinentibus obseruationibus, emolumenta redundant, ea indagare, colligere, et in tertio volumine cum indice idoneo congesta exponere, constitutum est. Cuius curae non superuacaneae specimen opera fragmentis Euripidis impensa praebet. Haec igitur non ex Barnesiana, sed Musgrauiana recensione edita sunt; diligenter tamen cum Barnesianis collata, adhibitis quoque doctorum Viro- rum, imprimis Valkenarii et Heathii animaduersionibus, quarum Musgrauius mentionem non fecisset. Nam quae v- cis inclusa inter Musgrauianas notas conspiciuntur, ea Edi- toris Lipsiensis sunt, quae fere excerpta exhibent ex Valke- narii Diatribae ad fragmenta Euripidis, quae cum Hippoly- to, tragoedia ab ipso illustrata, prodiit, additis frequenter Criticorum quorundam, qui proximo tempore exstiterunt, sententiis, veluti Toupii ad Longinum, Wyttenbachii, et alio- rum. Cuius laboris usum maxime sentientii, qui latius et fu- sius illic disputata, in breue contracta, cognoscere malint; et quidquid diuerso modo ab eruditis in literas relatum ad poetam spectat, vno velut oculo cupiant perlustrare. Et quamquam nouarum artium et machinarum, ad verba poetae rimanda constituendaque adhibitarum, vestigia non appa- rent: tamen vel istis, qui ingenio confisi et usu docti aliquid praeterea tentare velint, mirifice adiuuari poterunt. Nec illae tamen de leuioribus quibusdam, nimirum aut incuriae editorum, aut errore operarum admissis, adnotationes, spernendae sunt, quae opportune nonnunquam inseruntur; maioris autem momenti sunt citationes veterum auctorum, in quibus loca e fragmentis commemorantur, itemque dicto- rum ab Interpretibus, quae non minorem diligentiae lau- dem, quam utilitatis commendationem habent. Quaedam percurramus, et forte incidimus in illa, quae ex incertis Tra- goediis n. LI. p. 483. e Stobaeo afferuntur:

Νεανίας γὰρ ὅστις ἐν Ἀθηταγοῖ
 Κόμη μόνον καὶ σάκεας, ἔργα δ' ἄδαμῶν,

in mentem veniunt ista Philonis I. vit. Mos. p. 611. quibus alloquentem ignavos et petulantes pastores inducit Moſen: Βραχίονας καὶ πῆχυν ἀργύς τρέφοντες ἐκ ἐρυθρίαις; χαῖται βραδείας καὶ σάκεας ὑμεῖς ἐστέ, ἐκ ἀνδρῶν. — si δὲ νεανίας κορινθίος ἤδη τρεφάτε, quae manifeste sunt ex istis expressa. Neque vero caret haec editio fragmentis ad incertas fabulas, quin etiam fortasse auctores incertos pertinentibus, quae Musgravius prorsus omiserat; quae quidem partim ex Barnesii partim ex Heathii recensione, criticis notulis illustrata, ut de defectu querendi emtoribus causa removeatur, ad finem reliquorum exhibentur. Quinque tandem sequuntur epistolae quae Euripideae putantur, quibus praecae et breves quaedam Heathii explicationes adiectae sunt. Parat Editor quoque dissertationem de Rhese, dramate Euripidi tributo, cum reliquis, quae memoravimus tertio volumini inferendam. Ex quibus intelligent Graecarum literarum amantes, non solum quantis opibus, qui huic poetae prodesse velint, instructus esse debeat, sed etiam quo favore, Editoris, summo de Euripide benemerendi studio incensi, conatus et labores excipiendi sint et prosequendi.

S. IVLII FRONTINI LIBRI QUATVOR STRATEGematicon, cum notis integris FRANCISCI MODII, GODESCALCI STEWECHII, PETRI SCRIVERII, et SAMVELIS TENNVLI. His accedunt, cum P. SCRIVERII, tum aliorum Doctorum ineditae Observationes, curante FRANCISCO OVDENDORPIO, qui

et suas adnotationes, variasque MStorum lectiones adiecit.

Editio altera, multo auctior et emendatior.

Lugduni Batavorum apud Sam. et Ioann. Luchtmans, 1779.

Alph. 2. plagg. 1. octonis.

Hanc renouatam editionem debemus, cum immortali Oudendorpio, qui suas olim editas in hunc scriptorem observationes accurate sub examen vocauit et expoliuit, tum eius filio, penes quem istae repetitae curae prelo sic paratae, ut non in margine libri adnotatae, sed studio elaboratae, et in separatis chartulis perscriptae essent, seruabantur, qui et Praefationem praemisit. His, quae ab Oudendorpio noua accesserunt, ea quae antea scripserat, partim illustrantur et confirmantur, partim emendantur, quibusdam etiam locis scriptoris nonae prorsus notulae adiectae conspiciuntur. Additae sunt ineditae *Iani Parrhasii*, ex epographo *Isaaci Vossii* descriptae. Sed istae sunt paucissimae, nec magni momenti. Idem fere dicendum est de *Iohannis Baherii*, Senatus Diuionensis quondam praesidis, animaduersionibus, quas ex eius literis, perfecta priore Editione ad Editorem datis, excerptas, simul accipimus. De *Ioh. Frider. Herelii* V. Ill. animaduersionibus criticis alio a nobis tempore dictum est; doctae habentur et ingeniosae, audaciores tamen quam oportebat. Hae inueniuntur ad finem seorsum, non integram adhuc plagulam implentes; desumptae ex editione *Schwebelii* Lipsiae a. 1772, in lucem emissa. Fortasse *Ruhnkenii* V. Cl. auctoritate, quæ nonnullas eius coniecturas comprobasse, et hanc editionem adornandam consilio et re iuuisse, accepimus, cui et ipsi hac de causa plurimas debemus gratias, insertae sunt. Sed quisque maxime in aestimanda hac editione accessiones

Oudendorpio adscribendas respiciat, quarum quaedam specimina lectorum causa posuimus, adpersis interdum qualibuscunque nostris dubitationibus. I. 5. §. 1. *quum flumen traicere haberet.* Quod *habeo* ponatur cum infinitiuo pro *debeo*, vel pro gerundio necessitatis, indignum esse dicitur aevo Frontini. Atqui nec ab aevo Ciceronis alienum est dicere: *habeo scribere, narrare, dicere* etc. Itaque omissam esse vocem *neccesse* sibi persuasissimum esse scribit, prolatis locis, altero Quintiliani L. VIII, 5. ed. Obrecht. et Vegetii III. 4. ubi *neccesse habeant* et *neccesse. habet* exciderit. Sed mirum tamen, quo fato illa vox tam frequenter omissa sit, aut cur eius insitio apud melioris et remotioris tantum aetatis, non item recentioris et leuioris aeui scriptores suscipienda videatur? I. 12. §. 1. *Et, ludite, inquit (Scipio), Africani obpreffi.* Haec verba longam pepererunt notam, e variorum interpretum collatis dilatatam. Oudend. iam olim *audete* praetulerat. Buhérius nihil mutat, sed *ludite*, facite quod laeti victores solent, interpretatur. Sane si pueros, non milites alloqueretur. Aliter gaudent pueri, aliter viri. Et quod *audete* suspicionem periculi nondum depulsi, sed imminantis praebeat, id nihili est. Oudendorp. iterum commendat *audete*, ex MStis, in quibus *audite* reperit, confirmatque locis idoneis Lucani X, 397. Sueton. Ner. 23. quae lectio videtur alteri *gaudete*, quam idem proponit ex coniectura, praeferenda. II. 4. §. 12. *consternati equi peditum suorum ordines protriuerunt, vincendorumque hosti praebuerunt.* Hic argutatur Oudendorp. quum nimis grave hoc loco verbum *proterere* ideo putat, quod, qui iam a suorum equis protriti sint, non possint hostibus vincendi praebere. Quis non videt, non esse haec ad viuum rescanda, sed nihil aliud dici, quam magnum numerum peditum ab equis consternatis protritum esse, reliquos, ne eadem clade et pernicie ipsi quoque interimerentur, metu, confusos, ad pugnandum ineptos, et hostium violentiae obnoxios redditor fuisse.

fuisse. Nam equorum irruentium impetum omnes aequali constantia exceperunt milites, et, fortiter dicam, an stulte, eis succubuisse, quis credat? Valeat ergo Codicis Medicei lectio, *proterrunt*, quod verbum *proterrere* locum habet tam, cum de fuga sermo est, de qua hic nihil, ut in locis Caesar. B. G. I. 58. Virgil. Aen. XII, 291. II, 5. §. 4. *magnitudine telorum confecti*. De elephantis sermo est, ad quos vulnerandos et conficiendos non tam magnis telis opus est, quam acutis et fortasse crebris. Itaque inclinabat eo, ut *magna vi telorum* legeretur. Herelius his admonitus subito emendat, *multitudine*: nec vero brevior expediendi loci modus reperitur. Sed hinc non sequitur, eundem etiam certissimum et verissimum esse. Oudend. cogitare iubet, an *magnitudo* hic significare possit *magnam multitudinem*, uti sane adiectiv. *magnus* pro multo apud priscos saepissime occurrit. *Magnitudinem copiarum* de multis copiis dixisse scribit Hirtium B. Alex. 26. addimus *magnitudinem pecuniae* pro multa pec. dixisse Tacitum. At isti loci non satis similes: nam ibi ob vocabula *copiae*, *pecunia*, quae notionem multitudinis includunt, melius *magnitudo* dici quam *multitudo* videtur. Sed quia Frontinus scribit, elephantos primum telis petitos esse, deinde milites, qui hoc facere iussi essent, recessisse intra munimenta, tum belluas a rectoribus ad ipsam fossam ante munimenta ductam actas esse, fortasse *magnitudo telorum* indicat lapides ex balistis et aliis tormentis eiectiones, quorum intra munimenta copiam habere poterant, non in acie ipsa. Videant ergo acutiores. II, 7. §. 14. *eaque adseueratione hostem terruit*. coll. I, 1. §. *hac adseueratione periculum* — — *discussit*. Oudendorpius frustra scribit, nec hic Antipatrum, nec illic Catonem aliquid *adseuerasse*; quasi vero adseueratio et affirmatio nihil differat. Et quamquam in his Actis Eruditorum A. 1731. p. 404. et postea per litteras admonitus fuisset, hanc vocem sollicitandam non esse, et eam capi pro simulata quadam constantia ac securi.

curitate rerum suarum: tamen frustra metuit, ut eo sensu
 occurrentis vocis exemplum proferri possit, et ab antiqua
 opinione, *adsimulatione* legendum esse, non discessit. At-
 qui vocabulum *adsimulatione*, nec priorum auctoritate, nec
 librorum fide, maxime scriptorum, defenditur; at *asseueratio*
 s. *adseu.* exquisitae latinitatis vox, ea, qua dictum est notio-
 ne, occurrit in Taciti libris aliquoties, Ann. II, 31. IV, 19.
 vbi Ven. Ernesti explicat: magna seueritatis et grauitatis
 specie. note dictum. Ibid. c. 42. vbi monet intelligi posse
 constantiam. Recte: Nam adseueratio eius est, qui aliquid
 dicit cum insigni quadam seueritatis, grauitatis, et constan-
 tiaie testificatione, qua efficitur, ut verbis, siue illis veritas,
 siue mendacium insit, fides et obsequium praestetur: conf. et-
 iam ad Plinii Paneg. c. 67. Schwarzius; ibi verba sunt:
quae illa grauitas sententiarum? quam in affixata veritas
verborum? quae asseueratio in voce? (i. e. in pronuntiatio-
 ne, ex antec.) *quae affirmatio in vultu? quanta in oculis, ha-*
bitu, gestu, toto denique corpore, fides? Tenebit ergo semper,
quod suaforit etc. II. 9. §. 2. *caput Hasdrubalis in castra*
Hannibalis eiecit. Haec lectio defenditur contra Medic. cod.
 lectionem *traiecit*, notis argumentis: Liu. VI, 8. *emissum*
signum in hostiam aciem, et ad eum locum laudatur Draken-
 borch. II. 12, §. 3. *simulatis auxiliis tutus se est.* Ita Cor-
 tius noster ad Sall. Iug. 74. (quem occulte petit et rodit Ou-
 dendorpius, in antiqua ad h. l. nota, et aliis plurimis suarum
 in hunc auctorem notarum locis,) legendum putabat, et ipse
 quondam Oudendorpius; Kenchenius tamen, *tutus* vel *tu-*
tatus legendum est suspicatus. Nunc autem, quamuis in
 duobus vetustissimis MSS. Leidensibus Plinii Lib. VII. prae-
 fat. se reperisse ait: *Truncos etiam arboresque, cortice, inter-*
dum gemino, a frigore et calore tuta est et a m. sec. *tutata*,
 tamen mutauit sententiam, eamque lectionem *tuta* pro *tuta-*
ta librariis adscribit, eandem syllabam, repetere negligenti-
 bus. In quo sequitur Drakenborchium ad Liuium X, 37. 2.

III. 1. §. 2. *quum quadridui iter, biduo eripuerint.* Lectio-
nem *eripuerint* olim recte defensam, agnoscit et nunc, etiam
Heinsii ad Valer. Flacc. II, 252. auctoritate confirmat. Nec
tamen erat, quod delere iuberet exemplum e Virgil. Aen.
II, 619. *Eripe, nate, fugam,* quondam prolatum, et quod
cum Burmano legendum putaret *Arripe.* Nam III. Heyni-
us monuit, huius formae exemplum desiderari; melius es-
se dicere, compositum pro simplici positum, ut mos Poetis,
et quidem in hoc ipso verbo infra VII, 119. *eripuit* pro ra-
puit, excepit, ubi iterum Burman. *arripuit* volebat, et simi-
lia passim alibi, v. c. *eiicere, emittere* pro *iacere, mittere*, vid.
Oudend. supra ad II, 9. §. 2. Neque enim *fugam eripere*
est *fuga prohibere, eam adimere*, quod est argutari; sed sibi
rapere s. vel etiam fuga se eripere, ut *implicare orbes*, pro
implicare se, vel suum iter, cursum, orbibus et amfracti-
bus: Virg. Aen. XII, 743. III, 9. §. 5. *clamoremque tolli*
iussit. Quod iam pridem placuerat, pro *attolli*, et MSS.
consensu, consuetudineque loquendi confirmari demonstraue-
rat, nunc in textum recipi iussit, posteaquam etiam Dra-
kenborch. ad Liv. X, 40. §. 14. saepius pro eo librariorum *at-*
tolli dedisse docuerat. An ergo nunquam licuit priscis di-
cere *clamorem attollere*? III. 10. §. 7. *quum Heracleae dua-*
rum partium praesidio praepositus esset Lucullus. Nunc pro-
bat simpliciter Tennulii coniecturam *cohortium*. IV. 1. §.
18. *donec bina hostium spolia singuli referrent.* Noua nota
his verbis adscripta docetur, sic quoque Valer. Max. de iis-
dem captiuis remissis dicere: II. 7. §. 15. *si quis bina spolia*
ex hostibus retulisset. Hinc clarissime patere, emendandum
esse Eutropium II. 13. de iisdem, *quam si bina notorum ho-*
stium occisorum spolia retulissent, pro vulg. *sibi notorum*, pro
quo Mercerus e Ms. Leid. *si binorum host.* IV. 1. §. 24.
Senatus, cum turpiter fugati eius milites essent, decreuit, ne
auxilia eis submitterentur etc. Locus valde corruptus, e
quo, ut Stewech. ait, vix ipse Frontinus se expedierit, tan-

G g g

tum

tum vndique errorum, tantum repugnantiae cum aliis historici et secum ipso. Oudend. etiam nunc ampliandum de eo censet, nec cum Waffio ad Sallust. B. Jug. c. 110. e Cod. Petrensi pluribus resecis sic audet eum refringere: *et lignum sub tentoribus exigere, et ut auxilia eis submitterentur legionibus, quae Punico bello militiam detestauerant.* Quamvis sic annatum fidei conveniret Frontinus; malit nunc nomen rursus exemplum incipere, ut in Vett. Edd. est a voce *Senatus* et pro eius tentare *Cannis*. — IV. l. §. 31. *quam agger intensus.* Affirmauerat in pristina nota *aggerem terrenum* ubique, non *terrenum* dici: istis nunc opponi subet disputata ad Sueton. Calig. c. 19. *Superiecto aggere terreno.* IV. l. §. 33. *quidam a terra voces, Vulg. alta v.* In nota antiqua *altam* vocem pro *clara* a latinis dici negauerat; nunc, si MSS. iuuant, *alta* non mutaturum ait, nam etiam se in Silio Italico inuenisse XVI, 398. *percussus vocibus altis*: sed cum aliud dent Codd. vnice verum esse *a terra*, et dici sic, ut Virg. Ecl. VIII, 40. *a terra contingere ramos*, et Xenoph. Ephes. p. 13. *Βοῦ ἀπὸ τῆς γῆς πωλλὰ.* IV. l. §. 35. *ferax percussit.* Quae quondam non displicuerat lectio Ioh. Sarrheriensis, qui citat: *addixit securi*, eam nunc poeticam, et ab simplici stilo scriptoris alienam, merito et eleganter, putat. Nam Horat. Ep. XVII, 11. *addictum feris, altibus atque canibus Hectorem*; dixit, quamquam et Apuleius, poetam prosaicum agens, Metam. II, p. 40. *addictus noxio poculo*, quem geminum locum ipse agnoscit. Oudend. nisi forte aliud quid lateret, MSS. doceant. IV. 7. §. 17. *quibus ferax est Numidia.* Nunc demonstrat, *ferax* et *secundus* habere natium eius personae vel rei, in cuius usum est fertilitas; sed genitium vel ablatium eius rei, quam profert. Solennius quidem genitium, adeoque et hic e Cod. Petrensi leg. *quorum*. Sed satis est exemplorum.

IOANNIS PAULI MAHNERI, CVRIAE BRVN-

sicensis Secretarii, *Commentatio de Marco Aurelio Antonino,**Constitutionis de ciuitate vniuerso orbi Romano data auctore.**Cum praefatione IO. FRIDERICI EISENHARTI, Re-**reconfulti et Antecessoris in Academia Iulia**Carolina.*

Halae et Helmstädtii, impensis Hemmerdi, 1772.

114. pagg. in 8vo.

Hoc libro sententia refutatur, quae inde a Spanhemii temporibus fere obtinuit, (de orbe Rom. Exercit. II. cap. 1—4.) autorem Constitutionis de ciuitate Rom. quam L. 17. D. de statu Rom. legimus, non alium esse, quam Caracallam; atque ea Constitutio simul Marco Antonino vindicatur. Ut, quod verum est, dicamus, Mahnerus, dum miro modo in omnes partes se vertit, et argumenta Spanhemii leuiora grauioribus elusit, opinioni suae veri aliquam speciem conciliauit: at fundamentum rei, testimonium illud, quod Dio Cassius disertis verbis perhibet, immotum manet: quo saluo, tota Viri disputatio speciosa sane et arguta concidit. Locum illum Dionis, quum in hac re dominetur, eiusque auctoritas quouis modo eleuanda fuerit Mahnero, propius contemplemur. Narrat ille in excerptis Valesianis p. 745. Caracallam esse, a quo omnes orbis Romani incolae ciuitatem acceperint, eiusque rei varias causas addit: at Dionis, qui ea tempestate vixit, summosque honores gessit, in re tanti momenti errare vix licuit. Quid autor? dicit p. 16. quicquid sit de testimonio, illud omne suspectum esse, quod nostro tempore alieno loco legatur, quippe cuius memoria nulla super sit nisi in excerptis Valesianis, quae sint Saeculi decimi

G g g 2

com-

compilatio: potuisse horum collectorem aut affingere Dionem, quae ipse statueret, aut aliqua Antoninorum permutatione, Constitutionem illam ad Caracallam referre; potuisse et librarii calamum aberrare. Etsi non negamus, nonnulla veterum loca hanc ob causam suspecta esse, tamen, ut credamus illam suspicionem et in hunc locum cadere, illud a nobis impetrare non possumus. Nam si paullo accuratius attendimus, apparet, non obiter hic Caracallae mentionem iniectam esse, sic enim posset fieri Antoninorum permutatio, sed data opera res eius excerpta esse ex L. LXXVII. Dionis, quod ex tota illa narratione patet; quae res tollit suspicionem de vitio loci omnem. Restat igitur, ut aut eam plane abiiciamus, aut dicamus, quicquid hic ex Dionis L. LXXVII. legatur excerptum, illud omne suppositum esse: id quod nec Mahnerus audeat contendere, nec ulli credo persuaserit. Reliqua tela, quibus integritatem huius loci oppugnat, aut aberrant omnino, aut leuiter stringunt: ait enim, totam illam orationem sic fere compositam esse, ut videantur Peregrini partim iam vestigalia pependisse, ob quae facta sit illa Constitutio, id enim effici ex verbis: „Peregrinos pleraque horum vestigalium non pependisse:“ at hoc nihil falsius dici posse: constare enim ex historia, vicesimas tantum ad ciues pertinuisse, nec Dionem, virum doctum, tantae negligentiae accusandum esse, ut proferat quae a rei tum publicae temporibus toto coelo discrepent: actum igitur esse de fide huius loci. Sed nobis satis salua videtur. Fingamus verba *ὅτι τοὺς ξένους τὰ πολλὰ αὐτῶν* (sc. *τέλων*) *μὴ συντελεῖν*, esse contra illorum temporum rationem: tamen nihil aliud sequetur, quam verbis *τὰ πολλὰ* inesse vitium, siue illud a compilatore, siue a librario subortum sit; sed hanc solam ob causam totam narrationem de Constitutione Caracallae disertam et copiosam reiicere, extremae audaciae foret, quam in Grammatico maxime improbamus. Nec adeo illa medicina opus est, aut quidquam eliminandum: possunt ea vestigalia

galia, quae peregrinis aequae ac ciuibus pendenda erant, diuersa esse a vicesimis, ea nimirum, quae, praeter vicesimas in decimas mutatas, Caracalla primus inuexit. Nam utrumque genus vectigalium, tum quod Caracalla inuenit, tum quod immutauit, cum et antea esset, decimae et vicesimis, hic arte coniunctum est: inde verba, „Peregrinos pleraque (haec vicesimae sunt,) horum vectigalium non pependisse,“ ergo quaedam pendebant, noua nimirum, quorum Caracalla autor fuit. Miror igitur, Mahnerum scripsisse p. 12. Dionis insuper propositum fuisse, quod non praetereundum, auaritiam Caracallae detestabilem eiusque flagitia depingere, in aprico est. Nonne igitur maximo vitio scriptori vertendum esset; cum inter onera a Caracalla primum reperta, quaedam ad peregrinos non pertinentia, cuius rei causa ius ciuitatis impetrascent, fuissent, si Dio haec palam facere neglexisset; et veram tyrannici Caracallae ingenii et auaritiae in augendo fisco mensuram lectoribus celasset? Vix fieri potest ut totum locum Dionis perlegerit Mahnerus; is enim noua Caracallae vectigalia discrete memorat, quamquam non nominet, quo nec opus erat in auaritia Imperatoris leuiter adumbranda: nec obliuiscendum est, excerpta haec esse, hoc est non plenam Dionis ipsius orationem. Alterum argumentum contra fidem huius loci sumtum est ex silentio Herodiani, Xiphilini, Zonarae. At, bone Deus, quotus quisque non lapsus est in huiusmodi quaestionibus ex alterius silentio soluendis. Herodianum res Imperatorum fuisse describere noluisse, satis certum est: constat hoc etiam ex reliquorum vitis, Nam ut vnum Pertinacem nominem, in hoc omissa sunt quae a Capitolino et aliis narrantur. Xiphilinus et Zonaras Dionis historiam excerpterunt, et ob id ipsum non pauca omiserunt. Quo iure igitur rem in dubium voces, quod illi de ea sileant? Quis ignorat, eiusmodi argumentum facere quodammodo ad probabilitatem rei, si nulla apparet, magis eleuandam, non vero ad rem de qua

fatis constat, omnino tollendam. Nihil igitur Mahnerus egit, quam quod omnia, et vel alienissima, in rem suam trahendo, ingenium non illepidum probavit legentibus.

Haec sufficiant de argumentis, quibus Dio frustra in suspicionem adductus est: felicius proligata sunt Spanhemii argumenta leuiora, quorum et exigua autoritatem esse non diffitemur. Iam legentibus rationes debemus Mahneri, quibus suam, vel potius priscorum ante Spanhemium sententiam stabilivit: sed totus in destruenda recentiori opinione, suae, priscoe, parum consuluit, aut si qua ad illam confirmandam adduxit, ea iam a Spanhemio passim refutata sunt.

Sammlung antiquarischer Aufsätze,

i. e.

COLLECTIO COMMENTATIONVM ANTI-
quarii argumenti, auctore CHR. H. HEYNIO. PARS
PRIMA, plagg. 151. PARS SECUNDA,
plagg. 171. octonis.

Lipsiae, apud Weidmanni heredes et Reichium,
 1778. et 79.

In tanto numero librorum antiquarii argumenti, quantum superiori tempore prodisse constat, multum adhuc deesse studio antiquitatis intelligitur ab ea perfectione, quam aliae doctrinae cum remotiores ab illo, tum illi propiores et coniunctiores, historia, critica, diplomatica, recentiori aetate acceperunt. Caremus adhuc aliquo libro, cuius ope omnem ambitum huius doctrinae vno obtutu pernetiri, et quid primum,

mum, quid secundum censere et iudicare liceat. Quantum
 numerum antiquorum operum ex quocunque genere ad no-
 stra tempora, quantaque integritate peruenisse existiman-
 dum sit, nonnumquam aliqua cum fiducia et certa persuasione
 constat. De praecipuis quibusdam et primariis ope-
 ribus parum accuratam notitiam habemus; culpa eorum,
 qui in his describendis nimium breues, in aliis minoris mo-
 menti simulacris admodum verbosi reperiuntur. In ipsis
 his operibus intuendis, omisso, quod res et ratio iubet, ea
 quae in vulgaribus libellis L. Bosii et Nieuportii traduntur
 ad ea cognoscenda conferri solent. Quod in iis spectandum
 potissimum est et attendendum, id fere ab iis principiis repeti-
 tur, quae animi studiumque ab ipso opere proposito de-
 flectant, et ad alienissima quaeque conuertant. Nempe, vitan-
 dus est eorum error, qui antiqua opera ea solum de causa
 cognosci volunt, ut hoc tanquam fonte rerum priscarum me-
 moriam repetendam esse censeant, qui ea non nisi pro mo-
 nimenti habent, quibus rerum actuum notitia conseruetur,
 quos necesse est, ut res cum hoc studio minime coniunctas
 consociare laborent; nec assentiendum his, qui eatenus an-
 tiquorum operum studium probant et commendant, quate-
 nus inde quaedam adiumenta ad intelligendos interpretan-
 dosque Veteres scriptores parantur; nam hi ad-
 modum angustiis finibus hoc studium coercent, quo fit
Ut extra Iliacos muros peccetur et intra, h. e. ut ad termi-
 num, quem sibi hoc studium propositum habet, vel
 extrauagando, vel citius quam oportebat subsisten-
 do, non perueniatur. Quare opus est, antiquariam doctrinam
 non ob alias causas, sed propter se ipsam tractare. Quod
 quomodo faciendum sit, primus monstrauit Winkelmannus,
 qui in Germania collectas humanioris litteraturae opes in Ita-
 liam transtulit, post longam et crebram multarum rerum co-
 gitationem et obseruationem, scriptis etiam quibusdam pro-
 deadis, quorum semper alterum alterius argumentum suppe-
 di-

ditabat, quasi per gradus ad historiam artis antiquae, (Geschichte der Kunst des Alterthums,) condendam delatus, studium operum antiquorum in artis formam adduxit. Sed quia nimio saepe feruore et admiratione istarum rerum abripiébatur, solebat et multa praeterire, et multa fingere, secus quam oportebat. Caylus, Comes, nihil quod certis principiis et regulis niteretur, scripsit, illo nostro populari, quoad eruditam antiquitatis notitiam, inferior, sed in ipsa artis cognitione, siue in scientia operum antiquorum tractandorum et spectandorum, procul dubio maior censendus. Winkelmannus crebro laborat, argutatur, et torquetur, dum cupit explicare quid opus antiquum exprimat, et suae opinionis adminicula quaerit; hic autem ipsa in structura operis rimanda et perspicienda, multa recondita et abstrusa, de quibus primo ad aspectu nemo facile cogitat, aperire consuevit. Postea Eques Dancarullius, Volumine tertio et quarto vasorum Hamileonensium; nouum aedificium, quod historiam artis sisteret, contexit, satis speciosum, sed tam infirmis ac paene nullis fundamentis superstructum, ut vel digiti tactu collabatur. Adeo necessarium est criticam ad mouere res, historiae, et locis veterum auctorum, quos in partes vocamus, usurpandis. Isti, autem Winkelmanniano libro, plerique, qui aliud huius generis scribunt, ita addicti sunt, ut nihil fere aliud agant, quam ut eadem, sine diligentia examinandi, repetant. Quae consuetudo, quantum noceat ipsius studii incrementis, facile intelligitur. At quae Heynius, Vir illustris et longe doctissimus, cuius ingenio omnem vim elegantioris doctrinae comprehensam teneri, sine assentione dicere licet, in his, quas scripsit, commentationibus, exponit, ea ad illam quam commemorauimus Critices adhibendae normam, ad otiosam omnique cupiditate liberam censuram eorum, quae de arte operibusque et operum praeceptorum historia scripta sunt, ad tot incertarum, et vel pro parte, vel prorsus falsarum assertionum correctionem, denique

que ad nonnullas, sed exquisitas, et in suo genere eximias
 ponte natas admonitiones et observationes, omnia referun-
 tur. Debentur autem lectionibus, quas selectis quibusdam au-
 ditoribus, qui studium antiquitatis appetere, quotannis
 mensibus aestiuus ex aliquo tempore, tanta diligentia se ha-
 buisse scribit, ut in rebus, quas singulis vicibus traderet, in-
 quirendis, meditandis, digerendis, denique refingendis et
 tractandis, et ad finem, et consilium eiusmodi introductioni
 aptum accommodandis, nulli labori et operae parceret. In
 his quae expediri possunt sine itinere in eas terras atque vrbes,
 in quibus antiqua opera ipsis oculis adspici possunt, operam
 suam professus est. Et quotus quisque non scripsit et expo-
 suit necessario, siquidem nemini omnia, vel in ipsis locis qui
 ea de causa aduentur, videre contingit, de quibus ab aliis
 relatum accepisset. Igitur prima pars tres commentationes
 continet:

I. De throno Amyclei, antiquo opere Amyclae, in
 agro Laconico, secundum Pausaniam.

Pausaniae locus est Lib. III. c. 18. 19. p. 255. Is hic,
 sicut alias multa contra ordinem narrandi omittit, quasi
 scribens iis, quibus iam pleraque nota essent, aut quos qua-
 lemcunque iam rei notitiam habere putaret. Quod vitium
 narrationum Pausaniae iam castigauit Cl. Morus in Disser-
 tatione *Defensio narrationum N. T.* etc. §. 12. Hic attin-
 git verba, *εἰς δὲ λαῶν συμβάλλοντι*, et explicat, ut *συμβάλλειν*
 sit *coniecturis ad rerum vim percipiendam venire*; quod melius
 est quam aliorum explicatio, *breviter dicere*, quam significa-
 tionem ab isto verbo alienam esse peritos non latet. Exposita
 autem narratione historici, et explanatius traditis eius con-
 tentis, digreditur Auctor ad alia memorabilia istius loci per-
 sequenda. Mentio hic fit itineris ab Abbate Fourmontio illuc
 suscepti, et rerum numero, et raritate admirandarum, quas ab
 illo repertas accepimus. In his inprimis eminet Inscriptio
ΒΑΣΙΛΕΥΣ exarata, multo antiquior illa Sigaea, quam Chis-
 bullus edidit. Continet catalogum sacerdotum, quod con-
 cedi potest; sed utrum Apollinis, an alius numinis, nondum

H h h

fatis

fatis apparet. Legitur in *Nouveau Traité de Diplomatie* T. I. p. 615. pl. 5. Tum de Hyacintho, eius interitu, deque feriis in eius honorem per tres dies actis, lugubribus primo quidem die, secundo autem et tertio laetis, chorisque saltantium celebratis exponitur. Nec tantum in his festis Gymnopaediam, sed in aliis quoque crebro adhibitam videri, ut ex locis à Meursio in *Orchestra*, et Ruhkenio ad *Timaei Gloss. Platon.* p. 54. allatis, intelligatur, opportune observatur. Tandem de Bathycle, artifice tam stupendi operis agitur, de cuius aetate nihil Pausanias, quamquam eius, ut videtur non ignarus, refert; sed coniectura ductus existimat, eum Solonis et Croesi tempore, atque etiam iam ante illud, vixisse.

II. De consueto more artificum, Veneris imagines fingendi.

Duo dissertationes de eodem argumento paucis abhinc annis prodierunt, altera Larcheri, altera Abbatis de la Chau; neutra tamen multum confert ad historiam fabularem antiquam, in intelligendis antiquis monumentis, et in usu artificum magis illustrandam et constituendam. Nec quae de *Veneri Cnidia* exstat in *Commentar. Acad. Petrop.* T. IV. p. 259. Theod. Sigf. Bayeri dissertatio multum artis et antiquariae notitiae continet. Iste defectus hic suppletur. Nam satis apparet, III. Auctorem eius, varios modos Veneris sistendae et cognitos et deliberatos habuisse, et idoneis quaeque argumentis superstruxisse. Primum de variis cognominibus Veneris v. c. *Mediceae, Cnidiae, Anadyomenae, Vistricis, Genetricis* et s. p. deque eorum origine et attributis traditur; posthaec observatur, a recentioribus artificibus et antiquariis Veneris fingendae formas constatas fuisse, et ita nonnunquam confusas, ut vni cuidam peculiaria attributa etiam cum aliis communicarentur. Ad formam Mediceae Veneris multos figurarum muliebrum truncos esse resecutos, et hoc nomine insignitos, etiamsi ab illa quodammodo different. Cauendum ergo esse, ne ex his reparatis truncis, et pro arbitrio datis

dati nominibus, consuetudinem antiquitatis et fabulas pris-
cas repetere et illustrare audeamus. In his etiam refectioni-
bus alias aliis praestantiores esse admonetur; et quibus in lo-
cis vel deteriores, vel meliores reperiantur, indicatur. Hac
occasione etiam Winkelmanni temeritas in citandis et ex-
plicandis veterum scriptorum locis notatur.

III. De artificum epochis apud Plinium. Habet duas
partes: prima parte quaerit A. de fundamentis earum; altera
de fontibus, e quibus ductae sint. Plinius ex ordine Olym-
piadum artifices commemorat, quod quam vim habeat non
perfectum est a Winkelmanno et aliis, qui putarunt, eum
has ipsas construxisse, et totidem quiescentis et pacatae
Graeciae intervalla inde repetenda esse arbitrati sunt. Cogi-
tandum est, Plinium collectoris partes agere, relata referre;
istas Olympiades ex aliis auctoribus receptas non esse pecu-
liares artificibus epochas, sed series et sectiones omnino hi-
storiae, cui inserta haec artificum nomina repererat. Nec re-
cte intellectum est verbum *floruit*, quo in iis commemoran-
dis fere Plinius utitur. Falso putant, eo indicari illud tem-
pus, quo opere quodam eximio perfecto quisquam ad cele-
britatem famae peruenit; nam nihil aliud significat, quam
innotescere, aetatem degere: nec aliter Graecorum *ἔμπροσθεν*, et
ἔσθλα, quam *ἐμπροσθεν* accipiendum est. Conf. Reiskius ad
Dionys. Halicarn. T. I. p. 632. Multorum historicorum ve-
terum libri secundum ordinem Olympiadum compositi,
quorum aliquot commemorantur, quos probabile est a Pli-
nio consultos, et in concinnandis artificum veterum aetatibus
vsurpatos fuisse. Iam porro recensentur aetates artificum se-
cundum genera eorum, qui ex aere, tum pictorum, et qui e
marmore opera faciebant. Primam epocham artis operum
ex aere confilandorum ponit Plinius Olympiade LXXXIII.
qui annus vindicatur contra Harduinum, qui sequentem
LXXXIV. ex MS. Paris. recepit, multisque totam rem ob-
scuritatibus inuoluit. Causa vero, cur sic Plinio placuerit, non
latet in pacato et tranquillo eorum temporum statu Graeciae,

H h h 2

vt

vt Winkelmannus putat, quam opinionem vt confirmaret, multa quae essent alienissima protulit, sed in potestate Periclis, quam tum liberrimam habebat, et in eius studio magnificis aedibus et ornamentis vrbis Atheniensis amplificandae et illustrandae. Hinc perficiendis Phidias adhibebatur; cuius praeclarissimum opus, Minerua, ad eius inuidiam, criminationes et interitum pertinuit; de quibus rebus per digressionem disseritur. Sic etiam reliquae epochae Olympiadum portraherentur, quibus, sicut in hac, mortem Cimonis, et potestatem ad Periclem delatam, deinceps belli Peloponnesiaci eruptionem, tum restitutam per Thrasylbulum Graeciae pacem, sic semper aliquod memorabile factum incidisse demonstratum, quod ad historiam omnino et temporum mutationem, non vero ad artificis momentum habuerit; quod alicui Chronographo dignum visum fuerit, cui memoriam hominum illustrium, qui istis temporibus vixissent, adeoque et artificum adderet. Multae in tota dissertatione exquisitae observationes, contra Winkelmannum et aliorum pertinentes, reperiuntur.

In secunda parte harum Commentationum sex omnino dissertationum infunt.

I. Exploratio quarundam narrationum et assertionum de Laocoonte.

De hoc, quamquam multa scripta sint, inter quae Winkelmanni et Lessingii opuscula eminent, tamen adhuc accurata eius operis descriptio desideratur. Etiam delineatione, quae magnificam et gravem eius ideam assequatur, caremus. Haec disputatio satis ampla est; tractatur autem de refectione (nam resectum esse concedunt omnes, quamquam non eodem modo,) operis, deinde quomodo resectum sit, postea de idea operis, siue quid et quantum eo praefigetur, denique de Plinii loco et Virgilii verbis, quoad eum illo vel conueniunt, vel ab eo recedunt. Omnia vero magnum ingenium et singularem, eruditionem III. Auctoris declarant.

II. De falso et vero discrimine inter figuras Silenorum, Satyrorum, Faunorum, et Panum.

Haec

Haec opposita est contra opinionem vulgarem, quae in antiquariis scriptis cum aliorum, tum Winkelmanni, proponitur, et contra suam quondam sententiam, cuius rationem, si reddenda erat, non reperiebat, qua asseritur Faunos esse, qui acutae aures habeant, et caudas breues; Satyros, qui capripedes sint; Silenos autem esse Faunos senes. Ill. H. rem ita concipit, ut figuram Satyri et Sileni, ab antiquissimo inde tempore, nihil ab ea, quam nunc Faunorum et Silenorum formas dicimus, discriminis habuisse fateatur, eam nempe ab humana tantum acutis auribus et cauda breui distingui; at pedes caprinos, et magis pecuina, attributa Panum fuisse. Cum in Bachicis choris, et Satyricis fabulis ab initio adhibitae sint, comicas eas formas videri; poetarum et artificum ingenio multas mutationes subiisse. Haec apud Graecos Faunos ignorabat. At Romani Faunos suos Pani accomparabant, eisque pro arbitrio modo plus, modo minus, de pecuniis proprietatibus addiderunt.

III. De scriptoribus, quos Plinius in historia artificum sequitur.

Hic primum ea proponuntur, quae ad accuratiorem notitiam scriptorum, quos adhibuit, adducunt; deinde quos potissimum auctores in historia artium, et in definiendis epochis artium, ad manus habuerit, demonstratur. Sunt autem 1) domestici, tum 2) externi; de utroque secundum ordinem, quo ab ipso Plinio ad librum trigésimum tertium et trigésimum quartum afferuntur, agitur. In quo Harduini indicem Auctorum, sed mancum, et parum accuratum; cum Vossio de *Historiis Gr. et Lat.* et indice Auctorum a Plinio laudatorum apud Fabricium *Bibl. Lat.* itidem imperfecto, adhibuit. Tum vero quos tam e Latinis siue domesticis, quam e Graecis h. e. externis, quolibet loco usurpasse videatur, et quae ex quibusque recepisse appareat, indicatur. Ita tractatur etiam index auctorum de pictura, libro trigésimo quinto praemissus. Index libro trigésimo sexto praefixus continet nomina auctorum, qui de sculptura, siue de arte e

marmore fingendi scripserunt, in quibus est etiam C. Ictius, nomen prorsus inauditum. Harduinus ex MSS. affert *Cicius*, et putat Cincius legendum esse, nondum tamen rem ad liquidum adducit. Ill. H. hic agnoscit Gincium Alimentum, qui fuit ex antiquissimis Annalium scriptoribus, e temporibus belli Punici secundi. Vfus fuerat lingua graeca. Sed quinam Dionysius intelligendus sit, non reperire se ait. Affirmat autem, Plinium videri pleraque ex Latinis scriptoribus excerptisse, Graecos, quatenus ab his essent citati, commemorasse. Tandem recensio auctorum libro trigesimo septimo praemissorum finem huius disputationis facit, cum hac admonitione: narrationes eius de artificii non esse absolutas, nec proprias indagationes exhibere: Plinium, qui quot et quomodo reperisset narrationes tantum collegerit et retulerit, non posse accusari repugnantiae: omnem autem historiam artificii antiqui partim magna ope critices adhuc indigere, partim semper infirmam, raram, labascentem, hiantem, et leuissimis fundamentis nixam structuram eius permanfuram esse.

IV. De Toreutica, potissimum apud Plinium.

Demonstratur τορύνειν respondere latino verbo *caelare*, eo indicari opus elatum, siue quo vasa aurea, argentea, aerea, exstantibus figuris elaborentur, semper de eminentibus figuris, nunquam de latentibus; sed tales intelligi debere, quae formando et fundendo, non vero scalpendo reddantur. *Caelatura*, auctore Quintiliano, *est in auro, argento, aere*: quaerit etiam mox de notione verborum τορύνειν et τορύνειν, ubi praeter vsitatam et notam significationem, mentionem facit etiam rariorum, quod *tornus* videatur pro *caelo* (*Meißel, Schnitzmesser*) vsurpatus a Virgil. Ecl. 3, 38. Plin. 36. 18. 29. *lapides toruis duriores*. Hinc partim retractantur, partim confirmantur quae ad Virgil. l. d. p. 27. T. I et in Addend. T. IV. p. 213. sq. scripserat. Poetice magis, quam proprie locutus est Horat. A. P. 441. qui *tornatos versus incudi reddendos* monet. Ita quoque Propert. 2, 34. 43. *angusto versus includere torno*, i. e. breuiore spatio, orbe, includere. Gell. 9.

1. *Sententia detornata inclusaque verbis paucissimis.* In plurimis
locis, ubi sit, a doctis, non opus est intelligere opus incru-
statum, siue emblematicum, quamquam priscis Romanis non
gnotum. Cur, ait, apud Ciceronem *caelatores, argentum*
caelatum ad incrustatas figuras trahuntur? *Exstantem signis*
tratera ap. Quid. *Metam.* 12, 235. et Iuuenal 1, 76. *argen-*
tum vetur et stantem extra pocula caprum, Salmasius illuc re-
fert; sine necessitate: est illud exstantibus signis conflatum
opus, (*erhobns Gusrarbeis*). Sic adeo in locis Plinii semper
accipiendum est verbum, male relatum a multis ad opus il-
lud quo figurae intra vasa latentes, (grauure et ciselure,) *opere*
caeli vel scalpri fiunt.

V. Quaedam dilucidationes de eburneis operibus.

In hac disputatiuncula agitur a) de modo eboris scul-
pendi et elaborandi; b) de quibusdam ad antiquitatem et hi-
storiam pertinentibus. Multa insunt, ad artificum notitiam in-
struendam profutura, et etiam communicata cum Ill. Aucto-
re ab artifice quodam scientissimo tornatore aulae Daulcae,
Spenglero.

VI. Errores in explicandis antiquis operibus, ex inepta re-
fectione prouenientes.

Quidquid de quouis antiquo opere dicitur, nugis adnu-
merandum est, nisi ante omnia confectum sit et idoneis ar-
gumentis probatum, opus, sicut est, antiquum esse. Si reple-
tum et resectum est a manu artificis recentioris, ideo quia
reperitum erat mutilum, dici quidem potest quid eo expri-
mi putarit is qui illud refecerit, sed non quid animo conce-
perit priscus ille artifex. Ad hoc indagandum, antiquus
truncus, ita ut eum reficiens opifex acceperat, restituendus
esset. Sed plerumque, qua forma fuerit opus cum reperi-
batur, nescimus; et quantum recentioris sit laboris. Atqui
in quocunque opere, quod antiquario offertur, primum omni-
um quaeri debet, quibus et quot partibus et numeris suis
priscum sit? Winkelmanno etiam in hoc genere multum de-
bemus, a quo demonstratum est, ineptas, et ab antiqua consue-
tu-

tudine remotas figuras, ex reparatione recentiorum opificum esse. Sed in multis tamen magis primum adspēctum, quam diligentem considerationem secutus est, more Italorum, qui quodcunque opus antiquum, ideo quia sic nominatur, vere priscum et genuinum iactant. Ita largam materiam reliquit de idea artificis, fabula, consuetudine, et more iudicandi, si quoque, cui ipsa opera inspicere non liceat. Nam oculorum iudicium quod de pulchritudine, apta partium compositione et artificio esse solet, ab illo, quod ope ingenii variaeque doctrinae, inprimis historicae et litterariae sit, diuersum est. Hic autem primum quaeritur de *Tauro Farnesiano*; id monstrum refectionis, siue monstrose resectum et resarcinatum nominat: quamquam enim contra Plinii verba pugnet ista renouatio, per quam multa ab eius descriptione abhorrentis, cum aliis vitiis recepit, tamen pro vetere totum et integrum habitum fuit, donec Winkelmannus et Caylus alias modo veteres, alias nouas habere partes indicarent. Et tamen multa supersunt ad quae nemo animum aduerterat. Haec curiosus talium rerum hic prolata reperit. Nam ex antiqua fabula et narratione veterum quaeritur, an quoque res et ratio fundeat et permittat, vt figurae in isto opere iunctae, pro legitime iunctis, et non potius pro temerarie cumulatis et otiosis, agnosceantur.

Secundo loco agitur de sic vulgo nominatis *gladiatoribus*. Illi auctor nullum, qui hoc genere comprehenduntur, vere gladiatorem fuisse, sed aut athletas, aut milites. Nam Paulanias et Plinius artifices commemorant, a quibus horum figurae elaboratae fuerint, gladiatorum autem mentionem faciunt nullam. Sed in horum repertis truncis reparandis, valde contra motem priscae aetatis peccatum est. Idem factum esse in his, qui milites feruntur, quique athletae putantur, nunc demum lectis his, quas non tantum ingeniose, sed etiam opere laborioseque reperta et demonstrata sunt, non est quod dubitemus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCLXXVI.

CONTINUATIO SCHEDIASMATIS, CVITITV.

las: Problemata quædam ad methodum maximorum et minimorum spectantia, Auctore Archidiacono IOHANNES FRANCISCO DE TVSCHIS A FAGNANO, ex S. Honoris

Marchionibus, Patricio Romano et Senogallensi.

In prima huius Schediasmatis parte egimus de quibusdam problematibus, quæ æque per calculum differentialem expediuntur, sed geometrice pertractata facilem solutionem admittunt. Ex aduerso in hac secunda parte dabimus Theoremata ad eandem methodum spectantia, quæ adhibito calculo differentiali, quasi nullo negotio inveniuntur, sed geometrice pertractata multum laboris inuoluunt; ideoque conati sumus, sine ulla parue infinitorum suppositione,

l i i

folia

sola vti simplici Geometria, ita demonstrare, vt nihil Demonstrationibus desit aut rigoris, aut perspicuitatis.

Theorema I. Fig. I.

Ex Angulis Trianguli B A D ducantur ad latera opposita rectae A C, B M, D N, se interfecantes in V. Dico quod sequens subsistet aequatio

$$BC \times MD \times AN = CD \times MA \times NB.$$

Demonstratio.

Ex punctis B, et D ducantur rectae B Z, D A, parallelae ad A C, quae rectis D N, B M protractis occurrant in punctis Z, et X. Per constructionem erit

$$\frac{BC}{CD} = \frac{BV}{VX} = \frac{BZ}{XD}; \text{ ideoque } BC = CD \times \frac{BZ}{XD}; \text{ similiter}$$

$$\text{etiam } \frac{MD}{MA} = \frac{DX}{AV}, \text{ et } MD = MA \times \frac{DX}{AV}; \text{ consequen-}$$

$$\text{ter } BC \times MD = CD \times \frac{BZ}{XD} \times MA \times \frac{DX}{AV}; \text{ id est}$$

$$BC \times MD = XCDMA \times \frac{BZ}{AV}. \text{ Pariter } \frac{AN}{NB} = \frac{AV}{BZ}; \text{ ideo-}$$

que $AN = NB \times \frac{AV}{BZ}$; et ducendo hanc aequationem in praecedentem

$$(1) BC \times MD \times AN = CD \times MA \times NB.$$

Q. E. D.

Corollarium I.

Patet quod $\frac{\text{Triang. } BAC}{\text{Triang. } ACD} = \frac{BC}{CD}$; $\frac{\text{Triang. } BMD}{\text{Triang. } BAM} = \frac{MD}{AM}$;
 $\frac{MD}{AM} = \frac{\text{Triang. } NDA}{\text{Triang. } NDB} = \frac{NA}{NB}$, ergo
 $\frac{\text{Triang. } BAC}{\text{Triang. } BAD} \times \frac{\text{Triang. } BMD}{\text{Triang. } BAM} \times \frac{\text{Triang. } NAD}{\text{Triang. } NDB} =$
 $\frac{BC \times MD \times AN}{CD \times MA \times NB}$ et per Theorema
 $\frac{\text{Triang. } ACG \times \text{Triang. } BMD \times \text{Triang. } NAD}{\text{Triang. } BAD \times \text{Triang. } BAM \times \text{Triang. } NDB} =$

Corollarium II.

Denotet tam q, quam p, quemvis numerum positivum, vel negativum, si sequentes binæ locum habeant proportionalitates

$$DA^q \cdot BA^q : ; AM^p \cdot MD^p$$

$$DB^q \cdot DA^q : ; AN^p \cdot NB^p$$

sequens quoque subsistet

$$BA^q \cdot DA^q : ; CD^p \cdot BC^p$$

Nam per primam et secundam erit

$$MD^p = AM^p \times \frac{BA^q}{DB^q}$$

$$AN^p = NB^p \times \frac{DB^q}{DA^q}, \text{ ideoque}$$

l i i 2

MD,

$$MD^p \times AN^p = AM^p \times NE^p \times \frac{BA^q}{DA^q}$$

sed elevando aequationem (1) ad potestatem p

$$BC^p \times MD^p \times AN^p = CD^p \times MA^p \times BN^p$$

Factis igitur debitis substitutionibus in priori parte aequationis praecedentis, eadem evadet

$$BC^p \times AM^p \times NE^p \times \frac{BA^q}{DA^q} = CD^p \times MA^p \times BN^p$$

et diuidendo vtrunque per $MA^p \times BN^p$, erit $BC^p \times \frac{BA^q}{DA^q} = CD^p$; ideoque $BA^q \cdot DA^q : CD^p = BC^p$.

Theorema II. Fig. II.

Si in Triangulo $BA D$ demissa ex Angulo A ad Lat. BD recta AC , fuerit BC ad CD , ut BA^2 ad AD^2 .

Dico, Producta $BA^2 \times CD^2$; $DA^2 \times BC^2$ simul sumpta, id est $BA^2 \times CD^2 + DA^2 \times BC^2$ Minimum dare.

Demonstratio.

Sumatur in Latere BD quodvis aliud punctum T . patet, quod

$$BA^2 \times TC + DA^2 \times TC > DA^2 \times TC; \text{ ergo } BA^2 \times TC > DA^2 \times TC. \text{ Per hypotesin.}$$

$$2BA^2 \times CD = 2DA^2 \times BC; \text{ ideoque vtrunque addendo}$$

BA^2

MEN SIS OCTOBRI A. MDCCLXXVI. 451

B

$BA^2 \times (2CD + TC) > DA^2 \times (2BC - TC)$
 et multiplicando per TC
 $BA^2 \times (2CD \times TC + TC^2) > DA^2 \times (2BC \times TC - TC^2)$ sed cum sit tam $BA^2 \times (DC^2 - BC^2)$,
 quam $DA^2 \times (BC^2 - BC^2)$ aequalis, nihil erit utrinque
 addendo $BA^2 \times ((DC^2 + 2TC \times CD + TC^2) -$
 $DC^2) > DA^2 \times (BC^2 - (BC^2 - 2BC \times CT +$
 $TC^2))$; id est $BA^2 \times (DT^2 - DC^2) > DA^2 \times$
 $(BC^2 - BT^2)$, et transponendo $BA^2 \times DT^2 +$
 $DA^2 \times BT^2 > BA^2 \times DC^2 + DA^2 \times BC^2$. Q.
 E. D.

Theorema III. Fig. III.

Salva suppositione Theorematis praecedentis, si ex
 Angulo B ducatur ad Latus A D recta B M, quae secet A C
 in puncto V, et fuerit, DM ad M A, ut BD² ad
 BA², ducta ex Angulo D ad Latus B A recta D N, quae
 transeat per punctum intersectionis V. Dico, quod quan-
 titas $BD^2 \times (AM^2 + AN^2) + DA^2 \times (BC^2 + BN^2)$
 $+ BA^2 \times (DC^2 + DM^2)$ exhibet Minimum.

Demonstratio.

Per Theorema praecedens

- (A) $BA^2 \times CD^2 + AD^2 \times CB^2$ dat Minimum non secus ac
 (B) $BD^2 \times AM^2 + AB^2 \times DM^2$

Sed per Corollarium II. Theorematis I. cum sit in no-
 stro casu $q = 2$; $p = -1$, habetur BD^2
 $A. D^2 :: B N. A N$; ideoque per praecedens
 Theorema etiam

III 3

(D)

(D) $BD^2 \times AN^2 + AD^2 \times BN^2$ dabit Minimumum. Iunctis ergo Minimis (A), (B), (C), riteque dispositis, quantitas $BD^2 \times (AM^2 + AN^2) + DA^2 \times (BC^2 + BN^2) + BA^2 \times (DC^2 + DM^2)$ dabit Minimumum. Q. E. D.

Theorema IV. Fig. IV.

Firma hypothesis, quod demissa ex vertice A Triang. BAD ad basin BD recta AC, sit BA² ad DA², ut CE ad CD; si ex puncto C ducantur ad latera, opposita BA, DA normales cs, cq. Dico, quod summa Quadratorum normalium cs, cq; id est $CS^2 + CQ^2$ ex hibet Minimumum.

Demonstratio.

Demittatur ex vertice A ad basin BD normalis AL. Per constructionem cum sint similia Triangula rectangula B L A, B C S, erit BA. AL: = BC. CS; ideoque

$$CS = AL \times \frac{BC}{BA}, \text{ et } CS^2 = AL^2 \times \frac{BC^2}{BA^2}. \text{ Pariter per}$$

similitudinem Triangulorum A L D, D C Q, erit

$$CQ^2 = AL^2 \times \frac{DC^2}{DA^2}$$

$$CS^2 + CQ^2 = AL^2 \times \left(\frac{BC^2}{BA^2} + \frac{DC^2}{DA^2} \right) = \frac{AL^2}{BA^2 \times DA^2}$$

$\times (DA^2 \times BC^2 + BA^2 \times DC^2)$ sed quantitas

$\frac{AL^2}{BA^2 \times DA^2}$ est quantitas constans, et per Theorema II.

quan-

quantitas $(DA \times BC^2 + BA \times DC^2)$ est Minima,
ergo etiam minima erit quantitas $CS^2 + CQ^2$. Q. E. D.

Corollarium I. Fig. V.

Si in Triang. $BA D$, angulus $BA D$ fuerit rectus,
ducta ex vertice A ad basin $B D$ normali $A C$. notum est,
quod $BA^2 \cdot AD^2 : BC \cdot CD$; ducta ergo ex puncto C
ad latus AB , recta CS parallela lateri AD , et CQ ad La-
tus AD parallela lateri AB ; erunt per hypothesin rectae
 CS , CQ ; ad latera BA , DA normales; consequenter
per Theorem a. $CS^2 + CQ^2$ dabit Minimum, iunctisque
punctis S , et Q cum sit Angulus SCQ rectus, quadratum
 SQ^2 erit quoque Minimum, proindeque etiam minima re-
cta SQ .

Corollarium II.

Consequenter quantitas $(SA^2 + AQ^2 + CS^2 + CQ^2)$
dabit Minimum.

Corollarium III.

$CS^2 + CQ^2 = BS \times SA + DQ \times QA$, ergo
etiam quantitas $BS \times SA + DQ \times QA$ dabit Minimum.

Corollarium IV. Fig. VI.

Si ergo fuerit Triangulum rectangulum $BA D$ Iso-
cele, cum sit in hac hypothesi $BS = SA$; $DQ = QA$, et
 $\text{Ang. } SCB = \text{Ang. } QCD$, Triang. inscriptum SCQ ha-
bebit Aream maximam, Summam Laterum minimam, et
minimam quoque Summam eorundem Quadratorum.

Theo.

Theorema V. Fig. VII et VIII

Ducta ex vertice A Trianguli B A D ad basin B D recta A C, si fuerit $\frac{D A}{B A} = \frac{C B}{C D}$. Dico quod basis B D minimam intercipient Laterum Summam; id est B A + A D erit Minimum.

Demonstratio I.

Ducatur per punctum C quaecumque recta Q C R, quae occurrat lateribus A B, A D in punctis R, et Q, et ex puncto B recta B L lateri A B parallela, erit $\frac{Q B}{Q A} = \frac{B L}{A R}$; sed

cum sit $\frac{B L}{C B} = \frac{D R}{C D}$, erit $B L = \frac{D R \times C B}{C D}$; conse-

quenter substituendo $\frac{Q B}{Q A} = \frac{D R \times C B}{A R \times C D}$; et $\frac{Q B}{D R} =$

$\frac{Q A \times C B}{A R \times C D}$; sed per hypothesin $\frac{D A}{B A} = \frac{C B}{C D}$; ergo

rursus substituendo $\frac{Q B}{D R} = \frac{Q A \times D A}{A R \times B A}$; sed productum

A R × B A est manifeste minus producto Q A × D A; ergo etiam D R minor erit Q B, et addendo utrinque B A + A R, erit D R + B A + A R minor Q B + B A + A R; id est erit B A + A D minor Q A + A R. Q. E. D.

De

Demonstratio II.

Ducatur recta RS lateri AB parallela, eritque

$$\frac{BQ}{BC} = \frac{RS}{CS}; \text{ similiter per Constructionem } \frac{DA}{DR} = \frac{AB}{RS}, \text{ ergo}$$

$$\frac{BQ \times DA}{BC \times DR} = \frac{RS \times AB}{RS \times CS} = \frac{AB}{CS}, \text{ et } \frac{BQ}{DR} = \frac{AB \times BC}{DA \times CS};$$

sed per hypothesin $\frac{AB}{DA} = \frac{CD}{BC}$; consequenter substituendo

$$\text{de } \frac{BQ}{DR} = \frac{CD}{CS}; \text{ sed CS minor est CD, ergo etiam DR}$$

minor erit QB, et vtrunque addendo BA + AR, erit
DR + BA + AR minor QB + BA + AR; id est BA + AD
minor erit AQ + AR. Q. E. D.

Corollarium I. Fig. VIII.

Ex puncto C ducatur recta CM lateri AD parallela, et recta CO lateri AB parallela, eritque

$$\frac{BD}{BA} = \frac{CB}{BM}; \text{ ideoque } BM = \frac{CB \times BA}{BD}; \text{ similiter } \frac{BD}{DA} =$$

$$\frac{CD}{DO}, \text{ et } DO = \frac{CD \times DA}{BD}, \text{ promdeque } BM : DO ::$$

CB x BA : CD x DA; sed per Theorematis hypothesin, secundum antecedens aequale est suo consequenti; ergo etiam BM = DO.

Corollarium II.

Per Triangula similia B M O, C O D, $\frac{M C}{B M} = \frac{D O}{D C}$;
 ergo $M C \times C O = B M \times D O$, et per præcedens Co-
 rollarium, B M, siue D O erit media proportionalis inter
 C M, et C O.

Theorema VI. Fig. IX. et X.

Positis quæ in Theoremate præcedenti: Si fuerit
 $\frac{B A^2}{D A^2} = \frac{C D}{B C}$, Dico, quod Summa Quadratorum $E A^2 + D A^2$
 erit Minima.

Demonstratio

I

Ex puncto C ducatur ad latus A D recta C O parallela
 lateri A B, et recta C S ad latus A B parallela lateri A D.
 Per ea, quæ demonstravimus in prima Demonstratione

Theorematis præcedentis, $\frac{B C}{C D} = \frac{R A}{Q A} \times \frac{Q B}{R D}$; sed per con-

structionem, $\frac{B C}{C D} = \frac{C S}{O D}$; $\frac{R A}{Q A} = \frac{C S}{S Q}$, factis igitur debitis

substitutionibus, $\frac{C S}{O D} = \frac{C S}{S Q} \times \frac{Q B}{R D}$; et multiplicando per

$\frac{S Q}{C S}$, $\frac{S Q}{O D} = \frac{Q B}{R D}$, et inuertendo $\frac{O D}{S Q} = \frac{R D}{Q B}$; erigitur

O D

$$\frac{OD}{BS} \text{ maior } \frac{RD}{QB}$$

H.

Per Triangula similia BCS, COD; $\frac{CS}{OD} = \frac{BC}{CD}$, et
 per hypothesin $\frac{CS}{OD} = \frac{DA}{BA} = \frac{CS}{BS}$, et multiplicando

per $\frac{BS}{CS}$; $\frac{BS}{OD} = \frac{BS}{BS}$, et inuertendo $\frac{OD}{BS} = \frac{BS}{CS}$

III.

Ducatur modo recta QZ parallela ad basin BD,
 quae occurrat lateri AD protracto in Z, eritque

$$\frac{AB}{BQ} = \frac{AD}{DZ}, \text{ et componendo } \frac{2AB+BQ}{BQ} = \frac{2AD+DZ}{DZ}, \text{ et}$$

permutando $\frac{2AB+BQ}{2AD+DZ} = \frac{BQ}{DZ}$, sed per Constructionem

$$\frac{BQ}{DZ} = \frac{BA}{DA} = \frac{BS}{CS}, \text{ erit igitur } \frac{2AB+BQ}{2AD+DZ} = \frac{BS}{CS}, \text{ et per}$$

Articulum praecedentem $\frac{2AB+BQ}{2AD+DZ} = \frac{OD}{BS}$; ideoque

per Articulum I. Proportio quam habet $2AB+BQ$ ad
 $2AD+DZ$ maior erit proportione quam habet RD ad
 QB, ideoque per 16. VI. Productum $(2AD \times RD +$
 $DZ \times RD)$, id est Productum $(2(AR+RD) \times RD +$
 $DZ \times RD)$ minus erit Productum $(2AB \times BQ + BQ^2)$,

Kkk 2

et auferendo a priori producto $DZ \times RD$; multo magis Productum $2 (AR + RD) \times RD$ id est Productum $(2 AR \times RD + RD^2)$ minus erit producto $(2 AB \times BQ + BQ^2)$, ergo vtrunque addendo $BA^2 + AR^2$ erit quantitas $(BA^2 + (AR^2 + 2 AR \times RD + RD^2))$ minor erit $(AR^2 (BA^2 + 2 AB \times BQ + BQ^2))$, id est Quadrata BA^2 ; AD^2 ; AD^2 minora erunt Quadratis AR^2 ; AQ^2 . Consequenter $BA^2 + AD^2$ dabit Minimum.
Q. E. D.

Corollarium I.

Patet et Constructione, quod $\frac{BC}{CD} = \frac{BS}{CO}$; ideoque per hypothesin $\frac{BS}{CO} = \frac{DA^2}{BA^2} = \frac{SC^2}{BS^2}$, et $BS^2 = SC^2 \times CO$, atque extrahendo $BS = SC^{\frac{1}{2}} \times CO^{\frac{1}{2}}$.

Corollarium II.

Per Constructionem $\frac{BS}{SC} = \frac{CO}{OD}$, ideoque $OD = \frac{SC \times CO}{BS} = SC^{\frac{1}{2}} \times CO^{\frac{1}{2}}$ per praecedens. Coroll.

Corollarium III.

Si inter CS , et CO prima quaeratur duarum constantium proportionalium, haec erit BS ; nam supposito, quod haec fuerit X , sequens habebitur proportionalitas

CX .

$$CX \cdot X :: \frac{X^2}{CS} \cdot \frac{X^3}{CS^2}; \text{ ideque per hypothefin } CO = \frac{X^3}{CS^2},$$

$$\text{et } CS^2 \times CO = X^3, \text{ atque extrahendo } CS^{\frac{2}{3}} \times CO^{\frac{1}{3}} = X.$$

Ideoq[ue] per Corollarium L $X = BS$. Confimili ratiocinio demonstrabitur, DO primam esse duarum continue proportionalium inter CO , et CS .

Theorema VII. Fig. XI. et XII.

Si ex vertice A Trianguli BAD denuiffa ad Bafin BD normali AP , fumatur fegmentum BC aequale alteri DP , et per punctum C ducatur quaevis recta, quae occurrat lateribus AB , AD in punctis S , et T , Dico, bafin BD effe Minimam.

Demonftratio.

$$\text{Per Triangula fimilia } APB, BFT; \frac{AP}{PB} = \frac{TF}{BF}; \text{ ideoque}$$

$$BF = \frac{PB \times TF}{AP}, \text{ per Triangula fimilia } APD, DGQ,$$

$$\frac{AP}{PD} = \frac{DG}{GQ}, \text{ et } GQ = \frac{PD \times DG}{AP}; \text{ confequenter } \frac{BF}{GQ} =$$

$$\frac{PB \times TF}{PD \times DG}; \text{ fed } \frac{TF}{DG} = \frac{CF}{CD} = \frac{CF}{PB} \text{ per hypothefin};$$

$$\text{ergo furrogando } \frac{BF}{GQ} = \frac{PB \times CF}{PD \times PB} = \frac{CF}{PD} = \frac{CF}{CB} \text{ per hy-}$$

pothefin; fed CF eft manifeffe minor CB , ergo etiam BF

minor erit GQ , ideoque etiam minor GS ; sed quoque DF minor est GT ; ergo $BF + FD$ minor erit $GS + GT$, hoc est, basis BD minor erit recta TS . Q. E. D.

Corollarium I. Fig. XIII.

Si Angulus BAD fuerit rectus, cum per hypothesin $BC = PD$, erit etiam $BP = CD$; ideoque cum sit $\frac{BA^2}{AD^2} = \frac{BP}{PD}$, erit $\frac{BA^2}{AD^2} = \frac{CD}{BC}$; consequenter per Theorema praecedens $BA^2 + AD^2$ dabit Minimum.

Corollarium II.

Ergo per Theorema $BA^2 + AD^2 + BD^2$ exhibet Minimum.

Corollarium III.

Ductis ergo ex puncto C ad latera opposita normalibus CS , CD , per Corollar. III. Theorematis praecedentis, erit BS prima duarum mediarum continue proportionalium inter CS , et CO , et DO prima duarum mediarum continue proportionalium inter CO , et CS .

Theorema VIH. Fig. XIV.

Si ex vertice A Triang. BAD demissa ad basin BD recta AC fuerit $\frac{BA}{AD} = \frac{\sin. CAD}{\sin. CAB}$, recta AC basin bisariam diuidet in C .

De

Demonſtratio.

Ex puncto C ducatur ad latus AB recta CS lateri AD parallela, erisque per constructionem Ang. SCA = Ang.

CAD, et per Elementa trigonometrica $\frac{\sin. SCA (CAD)}{\sin. SAC (BAC)}$

= $\frac{SA}{SC}$, ergo per hypothesim $\frac{BA}{AD} = \frac{SA}{SC}$; sed per Const.

structionem $\frac{BA}{AD} = \frac{BS}{SC}$; ergo $\frac{SA}{SC} = \frac{BS}{SC}$; consequenter

SA = BS, et per Constructionem CD = BC. Q. E. D.

Corollarium I. Fig. XIV. et XV.

Ducta per punctum C quavis recta QCT, quae occurrat lateribus BA, AD in punctis Q, et T, Triangulum BAD erit Minimum.

Nam ducta recta DS lateri AB parallela, Triangula QCB, DCS erunt similia, et per Theorema etiam aequalia, ideoque Triang. DAB = quadrilat. DSQA, proindeque Triang. BAD minus erit Triang. TAQ.

Corollarium II. Fig. XV.

Sit recta QAQ normalis ad AC, et super basin BD erectum quodvis Triangulum BQD, cuius vertex sit ex recta QAQ, Summa Quadratorum Laterum BA, AD, erit Minima.

Nam ducta recta QC
 $BA^2 + AD^2 = 2 (CA^2 + BC^2)$
 $BQ^2 + QD^2 = 2 (QC^2 + BC^2)$

Sed

Sed $CA^2 + BC^2$ minor est $QC^2 + BC^2$, ergo etiam $BA^2 + DA^2$ minor erit $BQ^2 + QD^2$.

Theorema IX. Fig. XVI. et XVII.

Basis B D Triang. B A D sit æqualiter divisa in C, si ex eodem puncto C ad latera B A, D A, demissæ fuerint normales C S, C T, Dico, quod illarum productum, id est $CS \times CT$ erit Maximum.

Demonstratio.

Ex vertice A ad basin B D demittatur normalis A P, quæ illi, si opus fuerit, productæ occurrat in P.

Per Triang. rectangula similia B A P, B S C

$$\frac{AB}{AP} = \frac{BC}{CS}, \text{ et } CS = \frac{AP}{AB} \times BC.$$

Pariter per Triang. rectangula similia A D P, C D T

$$\frac{AD}{AP} = \frac{CD}{CT}, \text{ et } CT = \frac{AP}{AD} \times CD; \text{ ergo } CS \times$$

$$CT = \frac{AP^2}{BA \times AD} \times BC \times CD, \text{ sed } \frac{AP^2}{BA \times AD}$$

est quantitas constans, et productum $BC \times CD$ per XXVII. scilicet est maximum, ergo etiam productum $CS \times CT$ erit Maximum.

Corollarium.

Ducta ergo A C, perinque pro radio sin. C A B $\times$ sin. C A D dabit Maximum.

L. 3

Thso.

Theorema X. Fig. XVIII. et XIX.

Ex vertice A Triang. B A D demissa recta A C, quæ
fit diuidat basim B D in C, vt fit $BC = \frac{BD}{r_2}$, deinde sumptis
to in eadem basi ad partes Anguli D A B segmento D L =
 $\frac{CD^2}{BC}$, si iungantur puncta A et L. Dico, Summam Tri-
ang. B A C, L A D dare Minimum.

Demonstratio.

In signo ambiguo, superius locum habet in Fig.
XVIII. inferius in Fig. XIX.

Sumatur in basi B D quoduis aliud punctum F, et sit
segmentum $GD = \frac{FD^2}{BF}$.

Cum sit per hypothesin $BC = \frac{BD}{r_2}$, erit $CD =$

$$BD \times \frac{(r_2 - 1)}{r_2} LD = \frac{CD^2}{BC} = BD \times \frac{(3 - 2r_2)}{r_2};$$

ideoque

$$(1) BC + LD = BD \times \frac{(4 - 2r_2)}{r_2}$$

LII

II.

II.

$$FD = CD + FC = \frac{BD \times (r_2 - 1) + FC r_2}{r_2}, \text{ et qua-}$$

drando

$$(2) FD^2 = (BD^2 \frac{(r_2 - 1)^2}{r_2^2} + 2 BD \times FC \times \frac{(2 - r_2)}{r_2} + 2 FC^2);$$

$$(3) BF = BC + CF = \frac{BD + CF r_2}{r_2}, \text{ ergo diiden-}$$

do aequationem (2) per aequationem (3); $\frac{FD^2}{BF}$; id est
per hypothesin $GD =$

$$\frac{BD^2 \times \frac{(r_2 - 1)^2}{r_2^2} + 2 BD \times FC \times \frac{(2 - r_2)}{r_2} + 2 FC^2}{r_2 \times (BD + CF r_2)},$$

ergo addendo postremae aequationi aequationem (3), re-
sultatque disposita aequatione $BF + GD =$

$$\frac{(4BD^2 - 2r_2 \times BD^2 + 4BD \times FC + 4r_2 \times BD \times FC + 4FC^2)}{r_2 \times (BD + CF r_2)}$$

ergo diuidendo per praecedentem aequationem (1), se-

$$\text{quens orietur proportionalitas } \frac{BC + LD}{BF + GD} =$$

$$\frac{BD \times (4 - 2r_2) \times (BD + CF r_2)}{(4BD^2 - 2r_2 \times BD^2 + 4BD \times FC + 4r_2 \times BD \times FC + 4FC^2)}$$

hoc

$$\text{hoc est } \frac{BC + LD}{BF + GD} =$$

$$\frac{(4BD^2 - 2r^2 \times BD^2 + 4BD \times FC + 4r^2 \times BD \times FC)}{(4BD^2 - 2r^2 \times BD^2 + 4BD \times FC + 4r^2 \times BD \times FC + 4FC^2)}$$

sed secundum antecedens minus est suo consequenti, ergo etiam quantitas $BC + LD$ minor erit quantitate $BF + GD$.

III.

$$\text{Triang. } BAC = \frac{BC}{BD}, \text{ Triang. } LAD = \frac{LD}{BD}; \text{ ideoque}$$

$$\text{Triang. } BAD = BD, \text{ Triang. } BAD = BD$$

$$\frac{\text{Triang. } BAC + \text{Triang. } LAD}{\text{Triang. } BAD} = \frac{BC + LD}{BD}. \text{ Pari mo-}$$

$$\text{do demonstrabitur } \frac{\text{Triang. } BAF + \text{Triang. } GAD}{\text{Triang. } BAD} =$$

$$\frac{BF + GD}{BD}; \text{ ergo } \frac{\text{Triang. } BAC + \text{Triang. } LAD}{\text{Triang. } BAF + \text{Triang. } GAD} =$$

$$\frac{BC + LD}{BF + GD}, \text{ et per Articulum praecedentem Summa (Tri-}$$

ang. $BAC + \text{Triang. } LAD$) minor erit Summa ($\text{Triang. } BAF + \text{Triang. } GAD$). Q. E. D.

Corollarium I. Fig. XX.

Si in Angulo rectilineo DBA Latus BD sic fuerit in

C divisum, ut $BC = \frac{BD}{r^2}$, et in latere BA sumatur $BX = DC$,

LII 2

dcia.

deinde iunctis punctis C, et X, ex puncto D ducatur ad Latus B A recta D P parallela ad C X. Patet per Constructionem, quod $XP = \frac{CD^2}{BC}$, consequenter per ea, quae in

Theoremate demonstrauiamus, segmentum B C lateris B D iunctum segmento X P lateris B A dabit Minimum.

Corollarium II. Fig. XXI.

Diuiso latere D A Triang. B A D in C, ita ut sit $CD =$

$\frac{DA}{r_2}$ ductaque recta A S parallela basi B D, si super eandem

basi B D, et inter easdem Parallelas erigatur Triang. B S D, cuius Latus B S transeat per punctum C; Triang. B C D, A C S, simul iuncta, dabunt Minimum.

Nam $\frac{\text{Triang. B C D}}{\text{Triang. B C A}} = \frac{DC}{CA}$; et $\frac{\text{Triang. A C S}}{\text{Triang. B C A}} = \frac{CA}{CD}$, cr.

$$\text{ergo } \frac{\text{Triang. B C D} + \text{Triang. A C S}}{\text{Triang. B C A}} = \frac{DC}{CA} + \frac{CA}{CD} =$$

$$\frac{DC^2 + CA^2}{CA \times CD}; \text{ vterius } \frac{\text{Triang. B C A}}{\text{Triang. B A D}} = \frac{CA}{DA}, \text{ ergo per}$$

$$\text{rationem ordinatam } \frac{\text{Triang. B C D} + \text{Triang. A C S}}{\text{Triang. B A D}} =$$

$$\frac{DA}{DC} \times \frac{(DC^2 + CA^2)}{DC}; \text{ consequenter Triang. B C D} +$$

$$\text{Triang. A C S} = \text{Triang. B A D} \times \frac{(DC + CA^2)}{CD} \text{ Sed}$$

Triang.

Triang. $\frac{BAD}{AB}$, est quantitas constans, et per præcedens

Corollarium $(DC + \frac{CA^2}{D C})$ est quantitas Minima, ergo et

iam Triang. $BCD + \text{Triang. } ACS$ dabit Minimum.

Theorema X. Fig. XXII.

Ex vertice A Triang. BAD demissa ad basin BD normali AP, si eadem basis diuisa fuerit in C, ut sit

$$\frac{BC}{DC} = \frac{PD \times AB^2}{PB \times AD^2}, \text{ sumpto in basi quouis alio puncto:}$$

Dico, quod quantitas A minor est quantitate B.

$$A = (BP \times AD^2 \times BC^2 + DP \times AB^2 \times DC^2)$$

$$B = (BP \times AD^2 \times BT^2 + DP \times AB^2 \times DT^2)$$

Demonstratio.

I.

In quantitate B loco B T sumatur BC + CT, et DC + CT loco TD, atque eadem euadet

$$B = \left\{ \begin{array}{l} BP \times AD^2 \times BC^2 + DP \times AB^2 \times DC^2 \\ + BP \times AD^2 \times (TC^2 + 2 BC \times TC) \\ + DP \times AB^2 \times (TC^2 + 2 DC \times TC) \end{array} \right.$$

id est, erit

LI 3

B =

$$B = A + \left\{ \frac{(BP \times AD^2 + DP \times AB^2) TC^2}{+ 2BP \times AD^2 \times BC \times TC + 2DP \times AB^2 \times DC \times TC} \right.$$

et loco D C in vim hypothesis substituendo

$$\frac{BP \times AD^2 \times BC}{DP \times AB^2}, \text{erit } B = A + (BP \times AD^2 +$$

$DP \times AB^2) TC^2$. Consequenter quantitas A minor erit quantitate B. Q. E. D.

Corollarium I.

Salva Theorematis suppositione, ex puncto C ad latera AB, AD ducantur normales CN, CM, et per Triangula similia BPA, BNC.

$$\frac{AB}{AP} = \frac{BC}{CN}; \text{ ideoque } CN = \frac{AP}{AB} \times BC; \frac{AB}{BP} = \frac{BC}{BN}, \text{ et}$$

$$BN = \frac{BP \times BC}{AB}; \text{ ideoque Triang. BNC} = \frac{AP}{2AB^2} \times$$

$BP \times BB^2$. Simili ratiocinio demonstrabitur Triang.

$$DMC = \frac{AP}{2AD^2} \times DP \times DC^2; \text{ Triang. BNC} + \text{Triang. DMC} =$$

$$\text{ang. DMC} = \frac{AP}{2AB^2 \times AD^2} \times (BP \times AD^2 \times BC^2 +$$

$$DP \times AB^2 \times DC^2); \text{ sed quantitas } \frac{AP}{2AB^2 \times AD^2} \text{ est}$$

Constans, ergo per Theorema Triangula BNC, DMC, simul iuncta, dabunt Minimum.

Co.

Corollarium.

Ideo quadrilaterum N C M A erit Maximum.

Theorema XI. Fig. XXIII.

In Circulo B E D F, cuius centrum A, Diameter recta E A F; sumpto quouis Angulo B A F, qui minor sit recto, demissaque ad Diametrum E F normali B C, dico quod sequens subsistat aequatio $3 B C^2 + C E^2 = E F^2 + 2 A C \times C F$.

Demonstratio.

Producatur recta B C donec Circulo occurrat in puncto D; constat quod $3 B C^2 + C E^2 = 3 E C \times C F + (E F^2 - 2 E F \times F C + C F^2)$ et substituendo in producto $- 2 E F \times F C$, $E C + C F$ loco E F, quod $3 B C^2 + C E^2 = E F^2 + E C \times C F - C F^2$, nunc loco E C substituaturs $2 F A - F C$, eritque $3 B C^2 + C E^2 = E F^2 + (2 F A - F C) \times C F$ id est $3 B C^2 + C E^2 = E F^2 + 2 C A \times C F$ Q. E. D.

Corollarium I.

Si Angulus B A C fuerit grad. 60, notum est, quod recta B C aequaliter diuidit semidiametrum A F, ideoque Quadratum E F² cum sit constans, et per 27. VI. productum A C $\times$ C F sit Maximum, etiam quantitas $3 B C^2 + C E^2$ dabit Maximum.

Co.

Corollarium II.

In hypothefi Corollarii præcedentis patet, quod si iungantur puncta A, et D, Ang. B A D erit grad. 120, ideoque ductis rectis B E, E D, Triang. B E D erit æquilaterum, fi ergo in quantitate $3 B C^2 + C E^2$ loco $C E^2$ furrogetur $B E^2 - B C^2$, per præcedens Corollarium quantitas $B E^2 + 2 B C^2$ dabit Maximum.

Corollarium. III.

Confequenter eiusdem duplum etiam dabit Maximum, nempe $2 B E^2 + 4 B C^2$, ideoque Quadrata Laterum Trianguli æquilateri B E D circulo infcripti fimul iuncta dabunt Maximum.

Theorema XII. Fig. XXIV. et XXV.

In Circulo B A D F, cuius Centrum C, infcribatur Triang. æquilaterum B A D. Dico, omnium Triangulorum, quæ in eodem circulo infcribi poffunt Triang. B A D effe Maximum.

Demonftratio in Cafu Fig. XXIV.

Supponimus notum, Triangulorum, quæ fuper eadem bafi in Circulo infcribuntur, Ifocele effe Maximum. Hoc pofito fuper bafin b d, lateri B D parallela infcribatur Triang. Ifocele b A d, ducaturque Corda B d.

Cum Triang. B L D, A L d fint fimilia, $\frac{\text{Triang. BLD}}{\text{Triang. ALd}} = \frac{B D^2}{A d^2}$, fed per hypothefin $B D = A D$, ergo $B D^2$

ma-

maius est $A d^2$, ideoque Triang. $B L D$ maius erit Triang. $A L d$, id est

$$\text{Triang. } B L D > \text{Triang. } A M d + \text{Triang. } L M d.$$

Simili ratiocinio demonstrabitur, quod Triang. $B N d$ maius est Triang. $A N b$, hoc est

Trabet. $B M N L + \text{Triang. } L M d > \text{Triang. } A N b$;
consequenter

$$\text{Triang. } B L D + \left\{ \begin{array}{l} \text{Trap. } B M N L \\ \text{Triang. } L M d \end{array} \right\} > \text{Tr. } A M d + \left\{ \begin{array}{l} \text{Triang. } L M d \\ \text{Triang. } A N b \end{array} \right\}$$

et sublato vtrunque Triang. $L M d$, additoque Triang. $N A M$

$$\text{Triang. } B L D + \left\{ \begin{array}{l} \text{Trap. } B M N L \\ \text{Triang. } N A M \end{array} \right\} > \text{Tr. } A M D + \left\{ \begin{array}{l} \text{Triang. } A N B \\ \text{Triang. } N A M \end{array} \right\}$$

Id est, Triang. $B A D$ maius erit Triang. $b A d$. Q. E. D.

Demonstratio in Casu Fig. XV.

Ducatur Corda $D b$ per Triang. similia $A L D$, $b L D$

$$\text{Triang. } A L D = \frac{A D^2}{b L d}; \text{ sed per hypothesin } A D = B D;$$

ergo $A D^2$ maius est $b d^2$, proindeque Triang. $A L D$ maius est Triang. $b L d$, id est, Triang. $A M D + \text{Triang. } M L D$ maius est Triang. $b L d$. Non secus demonstrabitur, quod Triang. $B N A$ maius est Triang. $b N D$, siue
M m m Tri-

Triang. B N A. maius est: Trapet. b N M L. + Triang. L M D, ideoque

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{Tr. AMD} + \text{Triang. MLD} \\ + \text{Triang. B N A} \end{array} \right\} > \left\{ \begin{array}{l} \text{Triang. b L d} \\ + \text{Trapet. BNML} + \text{Tr. M E D} \end{array} \right.$$

consequenter, dempto utrinque Triang. M L D, additoque Triang. N A M.

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{Tr. AMD} + \text{Tr. NAM} \\ + \text{Triang. B N A} \end{array} \right\} > \left\{ \begin{array}{l} \text{Triang. b L d} + \text{Triang. N A M} \\ + \text{Trapet. B N M L} \end{array} \right.$$

id est, Triang. B A D maius est: Triang. b A d. Q. E. D.

Corollarium I.

Demittatur ex vertice A ad basin B D normalis A Q. Haec basin dividet bifariam in Q; ideoque, cum sit Triang. B A D = A Q X B Q, productum A Q X B Q per Theorema dabit Maximum.

Corollarium II.

Producatur A Q donec circulo occurrat in F, ut comperto est, quod recta A Q transibit per Centrum C, et cum sit Triang. B A D aequilaterum, quod segmentum c q aequale est segmento Q F, cum sit igitur per Corollarium praecedens Productum A Q X B Q Maximum, Maximum erit quoque eius Quadratum A Q² X B Q², siue A Q³ X Q F, et sequens habebitur Theorema:

Si quaedam recta A F diuisa fuerit aequaliter in C, et similiter bifariam diuidatur eius dimidium C F in Q.

Cubus segmenti Maioris ductus in Minus dabit Maximum.

Lemma 1. Fig. XXVI.

Sit recta A B aequaliter in C diuisa, et inaequaliter in E. Productum Partium aequalium maius est Productio inaequalium.

Demonstratio.

Per 5. II. Productum $AC \times CB = AE \times EB + CE^2$. Ergo etc.

Lemma II. Fig. XXVII. et XXVIII.

Denotet n quemvis numerum integrum positium. Si recta A D sic fuerit in C diuisa, vt $\frac{AC}{CD} = \frac{1}{n}$ Productum $AC \times CD$ dabit Maximum.

Demonstratio.

Sit segmentum CD in tot partes aequales diuisum, quanta per numerum n designantur, CF, FG, GD, patet, quamlibet dictarum partium aequalem esse AC; nam cum sit per constructionem $GD = n FC$, et per hypothesin $CD = n AC$, sequitur, quod $FC = AC$. Ideoque non secus patet, quod

$$AC \times CD = n^2 AC \times EF \times FG \times GD. \dots$$

M m m 2

Sit

Sit modo Fig. XXVIII. $A D$ diuisa in c , sed taliter, vt $A C$ non sit ad $c D$, vt vnitas ad n , c contra sit $c D = n f C$; consequenter

$$A c \times c D = n^m A c \times c f \times f g \times g D. \dots$$

Supereſt ergo demonſtrandum, quod productum $A C \times C F \times F G \times G D. \dots$ maius ſit producto $A c \times c f \times f g \times g D. \dots$ Vt hoc aſſequamur, conſiderandum, cum non ſit $c D$ multiplex $A c$, ſegmentum $A c$ haud eſſe aequale ſegmento $c f$. Hoc praemiſſo, ſi productum $A C \times C F \times F G \times G D$ non fuerit Maximum, tale ſit productum $A c \times c f \times f g \times g D. \dots$ ſed per hypotheſin cum non ſit ſegmentum $A c$ aequale ſegmento $c f$, biſariam diuidatur ita h ſegmentum $A f$, ideoque, cum per Lemma praecedens Productum $A h \times h f$ maius ſit producto $A c \times c f$, maius erit quoque productum $A h \times h f \times f g \times g D$ producto $A c \times c f \times f g \times g D$, quod euertit hypotheſin; ideoque, vt productum $A c \times c f \times f g \times g D$ poſſit eſſe Maximum, necelle eſt, vt ſegmentum $A c$ ſit aequale ſegmento $c f$; eodem ratiocinio demonſtrabitur, quod Maximum expoſcit, vt ſit $c f = f g$; $f g = g D$. Hoc eſt, vt recta $A D$ in tot partes aequales diuidatur, quantae

numero n designantur, id eſt vt ſit $\frac{A C}{c D} = \frac{1}{n}$. Q. E. D.

Corollarium I. Fig. XXIX.

Denotet quoque m numerum integrum poſitiuum. Po-

ſitis proportionalitatibus $\frac{A C}{c D} = \frac{1}{n}$; $\frac{c D}{D E} = \frac{n}{m}$. Produ-

ductum $A C \times c D = \times D E =$ erit etiam Maximum.

Nam

Nam ex aequo ordinata $\frac{AC}{DE} = \frac{1}{m}$; ideoque $DE \times$

$m AC$, et per diuisionem rectae DE , in tot partes aequales, quantae ab m designantur nempe in DH , HI , $IE \dots$, quarum vnaquaeque sit CA aequalis erit $DE^m = m^m DH \times HI \times IE$, et $AC \times CD^n \times DE^m = n^m AC \times CF \times FG \times GD \times m^m DH \times HI \times IE$ consequenter, per Lemma, Productum $AC \times CD^n \times DE^m$ dabit Maximum. Nam admissa quauis alia Hypothesi, si non fuerit $DE = m AC$, nec DH aequalis esset rectae CA , ideoque nec segmento GD , et per Lemma I. Productum $GD \times DH$ non esset Maximum, vt requirit hypothesis.

Corollarium II.

Denotent n , et m , vt superius, nunc vi integri, et po-

sitiui, et sit $\frac{AD}{DE} = \frac{n}{m}$ Productum $A D^n \times D E^m$ erit Maxi-

imum: nam diuisa recta AD in tot partes aequales, quantae

a numero n designantur $\frac{n AC}{DE} = \frac{n}{m}$; ideoque $m AC =$

DE . Inde secetur recta DE in tot partes aequales, quantae a numero m exprimuntur, nempe DH , HI , $IE \dots$, erit $DE^m = m^m \times DH \times HI \times IE$, et $CD^n \times DE^m = n^n \times m^m \times AC \times CF \times FG \times GD \times DH \times HI \times IE$; consequenter Productum $CD^n \times DE^m$ erit Maximum; nam quauis alia hypothesis admissa, si non foret $DE = m AC$, DH non esset aequalis AC , ideoque nec aequalis GD , proindeque per Lemma I. Productum $GD \times DH$ non esset Maximum, vt requirit hypothesis.

M m m 3

Theo

Theorema XII. Fig. XXX. et XXXI.

Habeant Triang. rectangula B D A, b. d A hypotenusas aequales, et denotet n quemvis numerum integrum, et positivum. Si in Triang. B D A fuerit basis B D ad altitudinem D A, ut n ad unitatem, dico Productum B Dⁿ X D A maius esse Producto b dⁿ X d A.

Demonstratio.

Ex Angulis D, et d, demittantur ad hypotenusas B A, b A, normales D S, d s; et A B X B S = B D²; ideoque A Bⁿ X B Sⁿ = B D²ⁿ; similiter erit A B X A S = A D²; consequenter A Bⁿ⁺¹ X B Sⁿ X A S = B D²ⁿ X A D². Simili ratiocinio demonstrabitur A bⁿ⁺¹ X b sⁿ X A S = b d²ⁿ X A d², et per hanc aequationem dividendo praecedentem, cum sit B A = b A, provenit

$$\frac{B S^n \times A S}{b s^n \times A s} = \frac{B D^{2n} \times A D^2}{b d^{2n} \times A d^2} \text{ sed per hypothesein, cum sit}$$

$$\frac{B D^2}{A D^2} = \frac{B S}{A S}, \text{ erit } \frac{B S}{A S} = \frac{n}{1}, \text{ consequenter in praecedenti}$$

proportionalitate, cum sit per Lemma II. primum antecedens maius suo consequenti, erit etiam B D²ⁿ X A D² maius b d²ⁿ X A d², proindeque Productum B Dⁿ X A D maius erit Producto b dⁿ X A d. Q. E. D.

Corollarium I. Fig. XXXII.

Vertex A Triang. b A d cadat super Verticem A Triang. B A D, radioque A B describatur Circulus G B C S, producaturque A D, donec Circulum secet in punctis G et C; per hypothesein patet, quod Circulus G B C S transibit per pun-

punctum b., eritque B D. sin. Ang. B A D, et D A eius Cos.

Hinc per Hypothesin, cum sit $\frac{B D^n}{n} = A D^n$, erit $A B^n =$

$\frac{(n+1)}{n} B D^n$, Ideoque Radius A B ad Sin. Ang. B A D, ut

$$n \text{ ad } n+1$$

Corollarium II.

Hocque si $n=2$, erit $\frac{A B^2}{B D} = \frac{r^2}{r^2}$. Sed in hoc casu

ex Tabulis Trigonometricis constat, Ang. B A D esse grad. 54: 44, ergo per Theorema Quadratum sin. Ang. grad. 54: 44 ductam in suum Cosinum dabit Maximum.

Corollarium III.

Quoniam B Dⁿ x A D exhibet Maximum, et G Dⁿ x D C = B Dⁿ, erit G Dⁿ x D C = x A D etiam Maximum.

Corollarium IV.

Hinc si $n=2$, G D x D C x A D, id est A D x D C x (C A + A D) dabit Maximum, et sequens locum habebit.

Theo.

Theorema.

Data recta A C taliter secetur in D, ut sit $\frac{AC}{AD} = \frac{r^2}{1}$

Si Productum segmentorum multiplicetur per datam lineam cum maiori segmento coniunctam, quod proueniet dabit Maximum.

Corollarium V.

Ex puncto C ducatur Tangens, quae occurrat radiis A B, A b productis in X, et x, et per Triang. rectangula similia

B A D, X A C erit $BD = \frac{AC \times XC}{XA}$; ideoque $BD^n =$

$\frac{AC^n \times XC^n}{XA^n}$; sed per eadem Triang. similia A D =

$\frac{AC^2}{XA}$, ergo $BD^n \times AD = \frac{AC^{n+2} \times XC^n}{XA^{n+1}}$; conse-

quenter per Theorema $\frac{AC^{n+2} \times XC^n}{XA^{n+1}}$ erit Maximum.

Corollarium VI. Fig. XXXIII.

Punctum b aptetur puncto B, radioque B A describatur Circulus A C M N, qui per hypothesein transibit per omnia puncta A. In Corollario I. demonstrauius $AB^n =$

$\frac{(n+1) \times}{n} BD^2$; ideoque $\frac{n AB^n}{n+1} = BD^2$, et $BA^n =$

BD²

$$BD^2 = AD^2 = \frac{BA^2}{n+1}, \text{ consequenter } \frac{\sqrt{n+1}}{1} = \frac{BA}{DA}.$$

Si ergo in Triang. B A D fuerit radius ad sin. Ang. A B D, ut $\sqrt{n+1}$ ad unitatem, erit per Theorema A D X B D Maximum.

Corollarium II.

Ideoque, si fuerit $n = 2$, cum sit in hoc casu Ang. A B D Grad. 35: 16. Si sin. Ang. A B D ducatur in quadratum sui Cosinus Productum dabit Maximum.

Corollarium VIII. Fig. XXXII.

Ducatur ad radium A B normalis C M, deinde ducto radio A L normali C M parallelo, ex puncto C cadat super radium A L perpendicularis C N;

Patet, ex Constructione, Primoo, quod Angulus B A L sit rectus: Secundo, quod C M = B D. Tertio, quod C N = A M = A D. His positis protrahatur Tangens X C, donec occurrat radio A L in T.

Per Triangula rectangula similia X M C, C N T;

$$\frac{XC}{CT} = \frac{CM}{NT}; \text{ sed per Triangula rectangula similia C N T,}$$

$$C N A; NT = \frac{CN^2}{AN} = \frac{CN^2}{CM}; \text{ ergo surrogando } \frac{XC}{CT} =$$

$$\frac{CM^2}{CN^2} = \frac{BD^2}{AD^2}, \text{ sed per hypothesin Theorematis}$$

N a n

B D *

$\frac{BD^2}{AD^2} = \frac{n}{1}$; ergo $\frac{XC}{CT} = \frac{n}{1}$, et per Lemma II. $XC \times$
 CT dabit Maximum.

Corollarium IX.

E, contra si Angulus BAD eiusmodi fuerit amplitu-
 dinis, ut eius Tangens sit ad Tangentem sui Complementi
 ad Angulum rectum, ut n ad unitatem, Productum
 $BD^2 \times AD$ dabit Maximum.

Nam, ut vidimus in praecedenti Corollario, cum sit

$$\frac{XC}{CT} = \frac{BD^2}{AD^2}, \text{ et per hypothefin } \frac{XC}{CT} = \frac{n}{1}, \text{ erit}$$

$$\frac{BD^2}{AD^2} = \frac{n}{1}; \text{ ideoque } \frac{BD}{AD} = \frac{\sqrt{n}}{1}, \text{ et per Theorema Pro-}$$

ductum $BD^2 \times AD$ dabit Maximum.

Scholion.

Ex hoc Theoremate nonnullorum Problematum me-
 chanicorum pendet solutio.

I. Fig. XXXIII.

Si fuerit $n = 2$, et in Circulo $CFHIM$ rectangulum
 $AFIM$ inferibatur, cuius altitudo sit ad basin ut $\sqrt{2}$ ad
 unitatem, idemque rectangulum fuerit basis Parallelipedi,
 Circulo $CFHIM$ infixi, hoc Parallelipedum quovis alio
 difficilius frangetur.

Nam

Nam cum resistentia aequipolleat quadrato altitudinis per basin multiplicato, erit resistentia $GD^2 \times AM$, siue $8BD^2 \times AD$, ideoque, cum sit Coefficientens quantitas constans, et per Corollarium VI. Productum $BD \times AD$ Maximum, maxima quoque erit resistentia.

Hoc Problema est D. Parent, vt videre est in Actis regiae Academiae Scientiarum Parisiensis ad Annum 1708.

II.

Notum est aliunde, quod per Ang. BAD grad. 54; 44. positio Gubernaculi determinatur, vt in naui euolutione maximum consequatur effectum; similiter aptior carbasi positio, vt naui motus acceleretur. Idem Angulus BAD determinat quoque directionem, qua ventus in alas molendini impingere debeat, vt eas maxima celeritate propellat.]

III.

Per Corollarium VIII. facile deducitur solutio cuiusdam Problematis physici, quam dedit D. Saverien pag. 88. sui Dictionarii Mathematici Artic. Lumière, Paragraphe II.

ARISTOTELIS DE POETICA LIBER, GRAECE

et Latine, ex recensione et cum animaduersionibus THEOPH.

CHRISTOPH. HARLES. Accedunt Notae

Frider. Sylburgii.

N n n z

Lipsiae

Lipsiae, impensis Siegfried Lebrecht Crusii, 1780.

Plagg. 21. in 8.

Maximopere laetamur, editionem libri huius Aristotelici, hoc tempore, quo multa de re poetica a multis ita ingenio et arte, ut natione et lingua diuersis, scribuntur, curatam esse a Viro antiqua pariter ac recentiore doctrina exculpto et instructo, qualem editorem hic liber potissimum postulat. Is enim effecit, ut non solum exemplarium penuria tolleretur, quae multos a cognitione praestantissimi libelli retinere poterat; sed etiam ut eius lectionis avidius expectandae et hauriendae facultas suppeditaretur, adiunctis ei nunc demum, cum necessariis adiumentis aperiendae et expediendae cuiuscunque loci sententiae, tum ambitiosis etiam ornamentis et delenimentis, quibus recentioris et vernaculae litteraturae admiratores capiuntur. Quamquam ipse sibi V. ill. non satisfacit; qui quam imaginem idonei ad hoc agendum hominis mente conceperit, his quae praefationis p. 14. leguntur verbis declarat: — „idoneus perfectusque „aristotelici libri interpret erit, qui a lectione veterum non „minus, quam recentiorum poetarum, praecipue tragico- „rum, et sensu poetico instructus, acrique iudicio, atque „ingenii splendore ornatus, ad expositionem tam criticam, „quam grammaticam et poeticam, cum fructu accedat.“ Huic oneri ferendo prae caeteris parem ait esse Lessingium V. Cl. Etenim eius Dramaturgia Hamburgensi, Germanice scripta, in quo libro multa obscura huius libelli illustrarit, multa perperam intellecta ad legitimam interpretationem reuocarit, multa ad integritatem sententiae reduxerit, et reiecta vindicarit, ita captum se profitetur, ut hunc unum omnia ingenii et eruditionis praesidia, quae ad bonum et intelligentem poeticae Aristotelicae interpretem requiruntur, habere cumulatum affirmet. In quo iudicio, non levis suspicio est, amoris plus, ut inter amicos fieri solet, quam se-

ueri-

ueritati tributum esse. Saltem fallax et incertum fere de futuris humanum iudicium. Ex euentu certius iudicamus, Harlesium rem bene egisse; in qua laude petenda et consequenda, quibus sit artibus usus, quoque modo versatus, strictius commemorandum est.

Textum Graecum, ut vocant, siue potius texta Aristotelicae orationis Graecae, recensuit partim e libris vetustissimis scriptis tum editis; partim ex observationibus doctorum; ex ingenio quantum meminimus nunquam, nisi forte tum, cum res erat aperta et leui mutatione interpunctionis transigenda. Quamquam autem scriptis codicibus caruit, et contentus esse debuit iis, quos inspexissent superiores editores, et Parisinorum codicum collationem tantum ex Battesii editione hausit; quemadmodum ex Curtii commentario vberiore MS. Guelpherbytani lectiones decerpit: tamen editionum primarum ceterarumque diligentem instituit comparisonem, h. e. Aldinae inter Rhetores Graecos Venetiis 1508. fol. nam priorem, annis circiter duodecim hac antiquiorem propter raritatem nancisci non potuit; Basileensis ac prioris Bas. 1531. f. quae prorsus sequitur Aldinam, tum Basileensis secundae a. 1550. f. quae multo reperitur castigatior et emendatior. Sed adhibuit etiam Sylburgianam, Casaubonianam, quas ex illa Basileensi altera duas esse constat. Neque neglexit eas editiones, quibus separatim aliquoties hic libellus prodiiit. Quorum in numero sunt duae editiones Heinsianae, in quibus memorabilis est illa transpositio, qua Heinsius a capite septimo ordinem mutauit vulgarem; quae nec aliis eruditis placuit, quia est contra consensum codicum, nec Ill. editori probatur, quia cum iis consentit, quos ordo vulgaris non offendit, eumque ceteris omnibus convenientissimum putant. Porro Goulstoni editio, Cantabrigiae 1696. 8. cum versione latina, quae, quia paraphrasis potius est, commentarii loco esse potest. Tum Glasguensis 1745. quae mera repetitio est Cantabrigiensis.

sis modo nominatae. Habuit etiam adrianus Battesii (*Batteux*) editionem, non quidem critices adminiculis fultam, sed tamen accuratam, nec spernendam, et Cl. Schützii Prof. Rhet. ac Poeseos in Vniuersitate Ienenſi celeberrimi, Chrestomathiam Graecam, in cuius prima parte hic quoque Aristotelicus libellus, additis quibusdam variis lectionibus, editus est.

His igitur in concinnanda hac editione usus est opibus, quarum subsidio lectiones, quae meliores verioresque ipsi quidem visae essent, reuocauit, varietate earum separatim et media inter textum atque animaduersiones posita, et quae ad faciliorem auctoris intelligentiam conducerent, a silua variarum lectionum seiuncta deinceps protulit. In quibus frequenter laudauit viros doctos, a quibus lectores et interpretes satis auxilii repeterent; v. c. Casauboni de Poesi Satyrica librum, a Th. Crenio et Rambachio denuo editum, et notulis auctum; Dacierii, Curtii, cuius versionem Germanicam libri habemus, Hanouerae ante triginta fere annos editam, Battesii expositiones fere copiosiores ad sensum rerum et praeceptorum spectantes; tum porro Lessingii Dramaturgiam Hamburgensem, quam, quoties sibi profuit, sed saepius profuisse fatetur, laudauit. Suis admiscuit Sylburgii notas integras, tum quia ipsa editio rara est, tum quia multa continent ex Victorii, Camotii, aliorumque editionibus, quarum exempla V. Ill. nancisci non licebat, ducta, ad lectiones et emendationes pertinentia. Sed Latina versio e regione locata est Goullſſoni, quae iam etiam Glasguensi editioni illata fuit.

Hic quaedam dicenda erant de textus Sylburgiani, siue Casauboniani, nam hic in plerisque seruatus est, mutationibus, earumque fontibus, libris scilicet antiquis, auctoritatibus doctorum et ingenio Editoris. Et diceremus etiam, si vel Illustr. Editor is esset qui ex hoc opere potius, quam ex aliis ab ipso iam proditis, innotescere deberet, vel liber non

non eiusmodi, vt facile in quorumcunque, qui desiderent, nam parabilem esse voluit Editor, non solum notitiam, sed etiam vsum peruenire possit. Hoc autem affirmamus, eas nec admodum crebras, et idoneis rationibus fultas esse, ab omni vero temeritate et pruritu nouandi quidquam ita remotas, vt potius vetustatem reuocare, et Heinsii aliorumque conatus parum probandos retundere voluisse, videatur.

In coniecturis, et critico iudicio, quaedam sunt animaduersione digna: v. c. c. 7. — ὥστε ποτὲ καὶ ἄλλοτε φασίν. vbi omittit verbum φασίν, certe omittendum esse censet, et vncis inclusum exprimi iussit. Cap. 21. εἶον τὰ πολλὰ τῶν Μεγαλιωτῶν Ἑρμοκαϊκῶδες. Suspiciatur legendum μεγαλαλύντων idque explicat, *eorum qui carmina dithyrambica pangunt*, quod idem esset ac Dacierii coniectura μεγαριζόντων, quod Hesychio interprete valet idem ac μεγάλα λαλούντων. v. Alberti T. II. p. 554. Aut potius ad Arcadicum quoddam carmen, tunc temporis recens, apud Megalopolitanos frequens et decantatum, in quo illud mirae compositionis vocabulum occurreret, respici, adeoque rescribendum esse Μεγαλοπολιτῶν. Sed quoniam in omnibus libris μεγαλιωτῶν legebatur, hinc, alioque quodam ex argumento, lacuna nempe, quam in Cap. eodem animaduenterunt nonnulli, diserte notatur antiqua manu in Cod. Parisino, suspicionem ducit, omnes huius libelli codices recentiores, ab vnico fonte, codice antiquiore, fluxisse.

In notis autem passim, tum grammaticum, tum antiquarium, tum historicum et poeticum interpretem se praestitit. Placet notitia optimorum Criticorum, et operum ab iis conditorum, Herodoti Wesselingiani, Phalaridis Lennepiani, Commentarii Doruilliani in Charitonem, Xenophontis Ernestiani, aliorumque, quorum ad auctoritatem in explicando docendoque subinde prouocari cognouimus. Placent exquisitae obseruationes, v. c. de permutatione modorum

μέλλει et μέλλοι p. 2. de significatione verbi *αὐτοσχεδιάζεν*. p. 25. et vocis *φάρμακα* p. 52. de Atticismo in voce *μάλιστα* usurpanda p. 73. de *διαλαμβάνειν*, *distinguere*, *intercipere* p. 178. Placent etiam elaboratiores quaedam notae, de *μίμεις* et *λόγους* p. 8. et 9. de auctore et nomine tragoediae p. 20. de *ἀρετῇ* et quomodo a *δικαιοσύνη* differat, p. 91. de comoedia nominatim *commonente*, de qua disputationem etiam Gellertus scripsit, p. 34. de Aristotelica definitione tragoediae p. 40. de didascaliiis, et duplici nominis significatione, partim pro actione ipsa fabulae et editione, partim pro scripto, quo explicatur ubi, quando, quomodo, et quo euentu fabula aliqua fuerit acta, p. 140. sq. Gratae sunt etiam admonitiones de vernaculorum poetarum tragicorum, praecepta Aristotelis migrantium, vitis, p. 88. Aristoteles Cap. 9. de munere et differentia Poetices et Historiae tradens, ait, διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν. Vulgaris interpretatio vocis *σπουδαιότερον*, ex Battesii, Curtii, et Lessingii sententia, est: poesis esse vilior, magis ad docendas et instruendas hominum mentes aptam. At veremur, cum Ill. editore, ut ea vera sit. Ipse quidem monet, proprie esse *diligentius*, *gravius*; sed et hoc adhuc obscurum videtur. Nec assequutum fuisse sensum putamus Ioh. Georg. Mullerum, *de natura media poeseos inter philosophiam et historiam etc.* Ienae 1707. 8. (cuius scripti mentionem facit in Praefatione,) qui sensum esse dicit, poesis esse *operosorem* historia. Sed arbitramur hoc velle philosophum, poesis esse *praestantior*, *magis suspiciendam*, *pluris aestimandam et faciendam*, quam historiam. Cap. 13. codices sequutus edidit ὥς τε ἐλεσθὲν, αὐτὸ φοβερόν ἐσται — pro φαίνεται. Sed agnoscit, φαίνεσθαι, ἀναφαίνεσθαι, (non ἀναφαίνειν,) νομίζεσθαι, δοκεῖν, frequenter exquisiteque poni pro εἶναι, nec semper ambigui quidquam aut dubii denotare, sed quod re vera est. Quare se fere poenitere fateatur obsequii. De moribus disputans Aristoteles cap. 15. re-

qui-

quirit inter alia ut finit *boni*. Cuius loci interpretatio cum viros doctos ita torfisset, ut in partes diuersas discederent, in quibus profectionibus V. ill. cum ipsi essent solemnitates Academicæ, per muneris rationem, indicendæ, in sensum verborum diligentius et vberius inquirere instituit; quas Commentationes, tanquam Excursus, inter Appendices libro addidit. Docet autem, necesse esse ut personæ tragicæ, metum et commiserationem excitaturæ, habeant ἡδὴ χρεστά, ac per ea intelligit *bonitatem moralem*, non vero, ut multi alii, *bonitatem poeticam*, h. e. eos mores, qui naturæ rei siue personæ respondeant. Et ipsi nobis persuademus, hanc esse veram loci sententiam, nec aliam esse admittendam, vel si quis, omissis aliis, ad usum tantum linguae et verborum potestatem attendat. Ad quam confirmandam præ ceteris nobis videbatur pertinere quoque ille Menandri in Thaid. p. 78. (Cler.) a Paulo quoque 1 Cor. 15, 33. adhibitus versiculus: φθίρουσιν ἡδὴ χρεστὶ ὁμιλίαι καὶ. Quis vero de moribus convenientibus vocem usurpet χρεστός; quod fieri nullo modo potest, aliis tum vocibus opus est. Sed nomen *electio* pro voce προαίρεσις, qua eodem loco Aristoteles utitur, id vero est ex minuto Lexico; illa autem Graeca vox *studium, voluntatem, consilium* denotat. Ad c. 18. quoque est quod monemus. Chorum ait Aristoteles ita debere esse cum reliqua fabula coniunctum, ut pars totius haberi debeat, non verotalem, ut quæ is dicat aliena sint, et alii cunque fabulae inferi possint. Hoc esse ἐμβόλιμα εἶναι. Neque vero differre ἢ ἐμβόλιμα εἶναι, ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου ἄλλο εἰς ἀρμότιον, ἢ ἐπισόδιον εἶναι. In nota scribitur ἀρμότιον fortasse idem esse ac προσωδὸν εἶναι apud Eurip. Phoen. 1504. dare ceteris plangentibus modum, ordinare planctus, de qua re videndum esse Cuperum Obs. I. p. 2. At nihil se definire. Nobis hæc certe nimis longe petita videbantur. Nihil aliud in his præcipi videmus, quam chori dicta, vel cantilenas, non debere esse communes, et facile in quavis alia fabula inter-

ponendas, alioqui nihil aliud quam tralaticia ponit; quemadmodum rhetores iubent exordia non debere esse communia. Neque enim ἀμύρτεν quid alibi significet, hic quaeritur; nec tam quid praestet chorus, quam quomodo praestet, exponitur. Quare ἀμύρzen nihil plus est hoc loco quam *iungere, addere*. Accedit quod ista Cuperiana observatio non sit omnino probanda. Quod intelligitur e Valkenarii V. Cl. de ea iudicio, eiusque nota ad Euripid in Phoen. Scholia p. 776. ubi satis acute sic scribit: „ἀνακαλίω (Cod. „Aug. ἀναβοήω) aberant sequentia, e quibus, praeter Cuperianum „Obseru. I, c. 1. nemo discere potuit, ἀμύρzen πᾶθεν „idem plane esse quod dixit Festus, dare caeteris, nempe „plangentibus modum.“ Et cf. c. 24, 4.

Haec quidem haecenus. Sed praefatio continet indicem omnium editionum huius libelli quae ipsi vel ex catalogis locupletiorum bibliothecarum, aliarumque, ut Menkenianae, Bunauianae, Alkeuwianae, vel aliunde innotuerunt; nec tamen in promptu fuerunt, ut in opera huius editionis ornandae et instruendae earum ratio haberi potuisset. Quare futuro eas editori tanto studiosius commendat. Caeterum in eadem praefatione aliquot etiam alia attinguntur. Prima de difficultatibus huius libri recte interpretandi. Etenim quod Cicero de Orat. II. c. 13. de Thucydide iudicat, ita crebrum esse rerum frequentia, ut verborum prope numerum sententiarum pondere consequatur: ita verbis aptum et presum, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententis illustrentur: id de Aristotele potissimum valere scribit. Quare docta auctoris obscuritate, nimisque conciso et subtili scribendi genere, multos fuisse deterritos videri, ait, ab hoc libello novis curis emendando, explicando, atque poliando. Altera quaestio est de iis, qui vel laudauerint, vel vituperarint hunc libellum. Multos nactus est admiratores, sed nec paucos obtrectatores. Hi tamen fere sunt, qui magis ex sua opinione, quam ex natura poeseos ipsiusque humani animi,

animi, et ex usu linguae menteque auctores, de vi et sensu verborum et praeceptorum Aristotelis iudicent. Quaeritur etiam, quot libris consisterit hoc opusculum. Alii enim duo, alii tres libros de Poetica memorant, unde sequitur mancum videri, et vno vel altero libro truncatum. Ad eam rem perspicendam commendatur Curtius in praefatione ad versionem libelli germanicam, Fabricius in Bibl. Gr. L. III. c. 6. inprimis vero Gerb. Ioh. Vossius, de artis Poeticae natura et constitutione, cap. V. §. 5. p. 28. sqq. qui ipse liber, cum tam omnis poeseos antiquitatem et rationem, quam inprimis Aristotelis Poeticam scite explicet, instar perpetui commentarii habendus esse dicitur. Ipse quidem V. ill. cum rem in medio relinquat, nec litem dirimat, medius et neutrarum partium esse videtur; et iam quia hunc *opinionis errorem* vocat, reddere potius eum iudicamus opusculo integritatem suam, quam de mutilatione sollicitum esse.

VARIETAS LECTIONIS IN EURIPIDIS HE-

cubam, ex codice Academiae Vitebergensis, edente IOANNE

CAROLO ZEVNIO Litt. Graec.

Prof. Ordin.

Haud ingratum Euripidis studiosis nos facturos esse duximus, si, ex quo codice nuper lectionem variam in Aeschyli tragoedias edidimus, ex eodem nunc lectionem discrepantem in Euripidis Hecubam depromeremus. Continetur vero ibi prima tantum tragoediae particula, usque ad versum 274. caeteri versus a librario codicis non sunt descripti: nam scripturae finis factus est in media pagina. Quapropter a vero non abhorreere mihi videtur, hanc parti-

O o o 2

cu-

culam ex fragmento codicis alicuius vetusti et laceri esse descriptam, praesertim cum hic nonnullae contineantur lectiones exquisitissimae, quae vulgato textui sint praeferrendae. Contulimus autem hoc fragmentum cum editione Euripidearum fabularum Barnesiana, quae quidem nuper Lipsiae, non sine nouitatis cuiusdam gratia, est repetita. Sed neque Musgrauianam, neque Brunkianam recensionem, cum nondum eas comparandi mihi copia fuisset, inspicere potui. Quod monitum esse volui, ne quis forte, qui lectionem aliquam a me hic tanquam nouam prolatam ac commendatam, iam siue a Musgrauio, siue a Brunkio, Viro ingeniosissimo et graece doctissimo, occupatam et receptam esse cognouerit, calumnietur, et me vanitatis cuiusdam iusimulet. Sed ad rem ipsam accedamus.

Versu quinto pro $\delta\epsilon\gamma\iota$ in codice legitur $\delta\epsilon\upsilon\gamma\iota$, quod a versus legibus condemnatur. Contra facile, opinor, ferri potest versu 7 $\Theta\epsilon\gamma\eta\epsilon\iota\varsigma$, quod ipsum a Barnesio in aliis libris nonnullis est repertum. V. 13. est δ pro δ : sed accusatiuus, intellecta praepositione $\delta\iota\alpha$, est exquisitior et $\alpha\tau\tau\iota\alpha\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$. De hac re dixi nuper ad Xenoph. Cyròp. IV, 3, 17: nam etiam ibi pro δ , h. e. *quapropter*, in quibusdam libris exstat δ , ortum ex scholio. Illa $\delta\epsilon\gamma\iota\sigma\mu\alpha\tau\alpha$, quae versu 16 occurrunt, a vulgato Scholiaste explicantur $\epsilon\varsigma\ \pi\acute{\upsilon}\rho\gamma\omicron\iota$, perinepte; recte Scholiastes codicis nostri $\tau\alpha\ \tau\epsilon\lambda\chi\eta$. Versu 18 est in cod. $\alpha\delta\epsilon\lambda\phi\epsilon\varsigma\ \epsilon\mu\omicron\varsigma\ \iota\upsilon\tau\acute{\upsilon}\chi\epsilon\iota\ \delta\epsilon\gamma\iota$, quod mihi haud placet. V. 20. $\pi\acute{\rho}\omicron\varsigma\theta\epsilon\varsigma$ Scholiastes Ms. explicat per $\kappa\lambda\acute{\alpha}\delta\omicron\varsigma$. V. 21. pro $\alpha\pi\acute{\alpha}\lambda\epsilon\tau\epsilon$ reperitur $\alpha\pi\acute{\omicron}\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$, quod vulgato propterea est praeferrendum, quia praesens a similitudine sequentium membrorum satis comprobatur. V. 23. in libris editis omnibus, quotquot vidi, est vitium $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \delta\epsilon$, sed in cod. est $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \tau\epsilon$, quod vnice debet probari: nam caetera $\pi\acute{\rho}\omicron\tau\acute{\alpha}\tau\epsilon\varsigma$ membra, inde ab $\epsilon\pi\epsilon\iota\ \delta\epsilon\ \tau\epsilon\lambda\epsilon\alpha$ vsque ad $\kappa\tau\epsilon\omega\iota$, a quo incipit $\alpha\pi\acute{\omicron}\delta\iota\sigma\tau\epsilon\iota$, copulantur eadem particula $\tau\epsilon$, adeo vt a diligente editore vel sine libri alicuius auctoritate, ob linguae legum necessitatem

tem

seini corrigi deberet. VŒ. 39. est ordo verborum inuersus ἀτακτος ἀλλαντος. Versu 69. verbum αἶρωμαι plene sine apostropho, qui vulgo ponitur, exhibetur: et vers. 73 pro ἀν reperitur ἦν. VŒ. 76. excidit ἄδον, a sequente facile absorptum. VŒ. 88. pro ἡ κασάνδρας est καὶ κασάνδρας, sed vulgatum ob sensum et sonum mihi videtur et elegantius. VŒ. sequente est κείνους ὀνόμας, esse versu 95. Ἀχιλλῆας pro Ἀχιλλῆος. VŒ. 101. est πολλοῖς, quod requiritur a metro, et alii sic reponendum esse dudum coniecerunt. VŒ. 103. est δέλα — ἀπελαυνομένη. Prius conuenit quidem dialecto loquentis, sed non item posterius: atque forma δέλα quoque versu 481. reperitur in editis omnibus. Versu 105. est δεξιόχαιτα, quod an sit ad errores librarij referendum dubito. Nam si accentus repositus fuerit in penultima, adeo vt fiat genitiuus Doricius, qui referatur ad nomen antecedens πόλις, sensus non ineptus effici mihi videtur: conf. de eadem re vers. 494. Sed vŒ. 107. est ἔραμῖνη, repugnante dialecto loquentis. VŒ. 116. legitur τῇ δὲ δαναοὶ τὸν αἰμὸν τύμβον, sed vulgatum, ni fallor, est melius. Pro πολλῶν vŒ. 118. scriptum est πολλῶν, quod versus ratio repudiat.

Versu 144. pro μαζὼν vulgato, codex dat μασῶν, quod vnice hic foret probandum, si canon veterum Grammaticorum, Ammonij, Thomae Magistri, et Suidae, esset verus, μαζὼν proprie esse viatorum, et μασῶν mulierum. Verum nisi audeas statere, locos, quos laudant interpretes ad Thomam, omnes esse corruptos, sane concedendum est, utrumque nomen promiscue de utroque sexu dici. VŒ. 152. perperam exhibetur, vt antea, dialectus Attica, φονισσομένη. VŒ. 181. pro αἱ μοι scribitur οἱ μοι, haud male. Sic infra vŒ. 192. occurrit οἱ μοι μάτηρ.

VŒ. 194. vulgo dant μάνυσόν μοι, μάνυσόν μοι, μάτηρ. Sed μοι posterius onerat versum, et reddit sensum valde frigidum. Recte igitur codex noster omittit istud, ex antecedentibus temere repetitum. Nam in eiusmodi exclamatio-

nibus non solent eadem plane verba repeti, sed in altero membro, ob festinationem et animi impetum, oratio pathetica postulat, ut aliquid omittatur. Sic ante, versu 178. est *ἰὼ μᾶτερ, μᾶτερ, τί βοᾷς;* non *ἰὼ μᾶτερ, ἰὼ μᾶτερ*, etc. Apud Theocritum Idyll. XI, 72. eodem modo dicitur ὦ Κύκλωψ, Κύκλωψ, πᾶ τὰς Φρένας ἐκπεπότασαι; et Theocriti imitator Virgilius Ecl. II, 69: *Ah Corydon, Corydon, quas te dementia cepit!*

Versu 197. pro *ψῆφον* reperitur in cod. *ψῆφος*. Sed Singularis adhibetur in eadem re infra versu 219. et Euripid. Orest. 755. ubi Orestes loquens inducitur, *ψῆφον αἶμα' ἡμῶν πολίτας ἐπὶ φόνῳ δέδαι χερσίν*. V. 211. pro *σὲ μὲν* est Doricum *σὲ μᾶν*, quod ob dialectum loquentis haud spernendum esse cenfeo. Solet vero Dorice *μᾶν* poni pro *μὴν*, et addi pronomini: ut Theocrit. Id. I, 71. *τῆνον μᾶν θῶες, τῆνον λύκαι* etc. V. 215. in verbo *ἐκύψον* praetermittit codex finale.

Versu 219. pro *κραθεῖσαν* exstat in cod. *κραθῖσαν*, quod idem reperitur in editionibus antiquis, *α κραίνον, effecere*, idque solum, mea quidem sententia, debet probari. Nam Barnesianum *κραθεῖσαν*, *α κραίνουμι, misceo*, mihi videtur absurdum: quia *ψῆφος κραθεῖσα*, *calculus mixtus*, seu *temperatur*, recte dici nequit; at vero *ψῆφος κρανθεῖσα*, *calculus effectus*, hoc est *sententia suffragiis effecta et stabilita, sententia victrix*, non male. Igitur *κραίνον ψῆφον* idem hic valet, quod infra 259. *ψῆφον ἐβλῆον*. Euripidis Scholia edita h. l. sunt corrupta et interpolata. Primum enim Scholion *κραθεῖσαν καὶ τελευθεῖσαν* manifeste spectat lectionem eam, quam nos probandam esse diximus. Sed mox Scholiastes *κραθεῖσαν* deriuari ait a *κραίνω*, additque, ut *κραίνω* dici ἐπὶ τῶν ὕψων, ita *μῖξιν* ἐπὶ τῶν ξηρῶν. Hoc quidem discrimen non spernimus, sed ex hoc ipso efficitur, *κραῖν* seu *κραῖν* de calculo, qui ad res humidas non referri potest, adhiberi nullo modo posse. Ergo posterius istud Scholion, ex intempestiva ho-

hominis inepti, omnia alia quam sensum auctoris rerumque nexum spectantis, opera ortum, referendum puto ad nugas istas, quibus scholia Græca et Latina mirum in modum sunt deprauata et interpolata.

Verſu 225. vulgo editur *ὄλδ' ἢ δ. δῶκεν*; sed *δῶκεν* esse restituendum, etiam alii ante me viderunt. Etenim sic legerunt Scholiastes Euripidis, et Gregorius de Dial. Attic. §. 2. Gregorius laudat quidem Euripid. in *Polydoro*; sed fabula, quae vulgo dicitur Hecuba, eadem a persona, quae primo loquens inducitur, et principem totius argumenti partem continet; recte appellari potest Polydorus. Non placet igitur Fabricii sententia, qui tragoediam nomine Polydori inscriptam ab Hecuba distinguendam putat. Illis autem diuinis consentit codex noster, qui dat *δῶκεν*. Otiosum illud vel casu est ortum, vel ab incitia librarii factum, qui ignorauit, verborum in *αω* purum desinentium, vel in *αω* purum impurumque, penultimam in futura et aoristis produci. Vid. Clark. ad Homer. Iliad. α, 67. Imperatiuum vero pro futuris solent ponere, non quidem omnino Attici scriptores, quae est nonnullorum Grammaticorum opinio vana, sed comici tragicique Poetae, et omnino ii, qui sermonem Atticorum popularem in vita quotidiana imitantur. Cuiusmodi exempla plurima congeſſit Koenii industria ad Gregor. l. l. Iam vero, si verus est Criticorum canon, vti rarissime fallit, ex duabus lectionibus, per se non vitiosis, nec a linguae vsu abhorrentibus, praefendam esse exquisitiorem, insolentio-rem, et intellectu difficiliorem, et huius interpretamentum esse alteram faciliorem vsitationemque: sane *δῶκεν* nostro loco reuocandum esse, dubitare non licet; quemadmodum ipse Barnesius vidit, quamquam recipere non sustinuit.

Verſu 232. pro *ἄλκεν* recte est in cod. *ἄλκεν*. Nam vltima, cum sit in caesura, potest produci. De qua re diligenter exposuit Clarkius ad Hom. Il. α, 51. Vt. sequente est

est τλήμων ἐγώ, sed vulgatum τάλαν' ἐγώ Euripidi est. vitatius. Vll. 247—250. in codice duo posteriores versus statim sequuntur post versum 246, et, si quid video, recte. Nam antequam effectus narraretur ἔγωγα δὴτὰ σ' ἐξέπεμψα τε χθονός etc. exponendae erant causae: quarum altera continetur versibus 245 et 246, gestu supplicantis; altera versu 249 et 250, precibus supplicantis. Contra, secundum ordinem vulgatum, omnia sunt turbata; quemadmodum suus quemque sensus, si quis locum ipsum diligentius inspexerit, facile docebit.

Versu 251. pro τοῖςδε σοῖς βαλεύμασιν codex legit τοῖςδε τοῖς β. et idem legisse videtur Scholiastes vulgatus, qui explicat κατὰ τὰδε τὰ βαλεύματα. Vl. 260. pro ἐπήγαγ' ἀνδραποκτονεῖν est in cod. ἐπήγ' ἀνδραποσφάγειν, quod, ni fallor, est interpretamentum vulgati. Vl. 263. pro τίνει est in codice τίνοι. Et si vero idem coniecit Canterus Nou. Lect. V, 25. qui ait esse multo concinnius et magis Atticum; recte tamen Barnesius Canteri rationem refutat, quia τίνοι φόνον non fit *poenas caedis reposcere*, seu *caedem ulcisci*, sed *laere*. Vl. 264. pro αἰ' εἰδὲν αὐτὸν etc. est in cod. αἰ' εἰδὲν γ' αὐτὸν etc. Sed istud γε, extraquam quod non poscitur a sententia, ingulat quoque iambum, qui in regione altera a versus ratione requiritur. Vl. sequente pro αἰτῶν χεῖρ' repetitur αἰτῶ χεῖρ', atque pro προσφάγματα legitur sing. πρόσφάγμα. Sed ut prius a linguae legibus repudietur, sic posterius a versus mensura.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Novembris Anno MDCCLXXVI.

Kaiser Carl der Vierte, König in Böhmen etc.

H. E.

IMPERATOR CAROLVS IV. REX BOHEMIAE.

PARS PRIMA, annos 1316—1355. et Codicem diplomaticum

257. diplomatum et litterarum, nunc primum editarum, comple-

ta. Scripsit atque edidit FRANCISCVS MARTINVS

PELZEL.

Pragae, 1780. litteris Scholae regiae normalis, pagg. 450.

quod ad historiam, et pagg. 224. quod ad Cod. diplomat.

Oestonis, cum tabulis figurarum ex aere expressarum.

Etsi Carolus IV. satis ad perennem nominis celebritatem,
inter Germanos, edita *Aurea Bulla*, egerit, qua lon-

P p p

gas.

gas et difficiles super iure eligendi Regis Germanici, eiusdemque Imperatoris Romanorum, controversias feliciter sopiuit; tamen maiora ei debet patria terra Bohemia: ut adeo non dubitet *Pelzelius* V. Cl. eum *Bohemorum omnium maximum et patriae utilissimum* adpellare. Sed idem Princeps a scriptoribus Germanorum longe plurimis non levis in regnando, socordiae, neglectaeque prae Bohemia dignitatis et utilitatis Imperii Germanici, accusatur. Quo magis laudandum est Auctoris nostri consilium, qui luculentius et accuratius, quam adhuc factum est, de animo, ingenio, et rebus gestis Caroli dicere instituit.

Ac ipse quidem *Carolus* rerum suarum scriptorem egit, inde a natalibus suis, usque ad eam aetatem, qua Regis Romanorum auctoritate ornatus fuit; Bohemice descripserit, an Latine, non satis constat. Sed cum exempla libelli Bohemice exarata, orationis genus prae se ferant, et facilitate et perspicuitate latinis praeferendum: credibile est, eum patria dialecto usum esse. Proximum a *Carolo*, inter biographos eius, locum obtinet *Benes Krabioze de Weitmühl*, nobili genere Bohemico ortus, Canonicus arcis Pragensis, in aula Regis educatus, eiusdemque itinerum comes, et rerum ab eo actarum testis adeo eximius, ut *vestigia Caroli numerare voluisse videatur*, iudice *Balbino* in *Hist. de Ducib. ac Regg. Bohem.* Sed opus ab eo conditum nunquam in lucem prodiit. Accidit tamen feliciter, ut duplex eiusdem epitome, diuerso tempore concinnata, aetatem tulerit, quarum alteram *Gelasius Dobnerus*, repurgatae Historiae Bohemicae parens, *Monumentis suis Hist. Bohem.* Tomo IV. inseruit; alteram, quam *Bohusl. Balbinus* excerptis, manu eius scriptam, *Pelzelio* fortuna, vel potius *Pubitschkæ*, viri docti inter ciues, eius liberalitas concessit. *Balbini* ipsius institutum, de vita *Caroli* copiosius tradendi, interuertit simile consilium *Io. Gamanstii*, ex eadem cum illo Societate Iesu; cuius tamen apparatus locupletissimum *Schaffnabur-*

gi nox oppressit, ac forte blattis tineisque corroendum mandavit. Quae nostro seculo *Iosephus Bichlerus*, Iesuita in *Augusta quinque Carolorum historia* (Vindob. 1735. fol.) et Canonicus quidam Regularis S. Augustini, in opere germanico ibidem a. 1747. excuso, de *Carolo IV.* scripsere, non sunt eius pretii, ut deterere *Pelzelium* a suscipienda hac opera potuerint. Verum ille praeter hos scriptores, qui ex professo vitam *Caroli* litteris consignarunt, maxime fontibus rerum eiusdem purissimis hausit, hoc est, e chronicis et historicis coaevis, quos *Ursifus*, *Freherus*, alique, in Collectionibus suis maioribus, deuidere; deinde e diplomatibus longe plurimis hausit, quae ad rem pertinerent. Etsi autem haec diplomata non omnia sint ex archetipis profecta; tamen de fide eorum tanto minus dubitari potest, quod vetusta illa, quibus pars magna eorum continetur, *Copiarum*, accuratius descripsit Noster in Praefatione; Diplomatum autem ipsorum siluam egregiam historiae suae subiunxit.

Ita instructus et paratus *Pelzelius*, non potuit non rem bene agere. Nostra certe sententia praeclari historici munia rite exsecutus est, ordine probo, perspicuitate et suauitate orationis, a qua ornamenta oratorum recte aliena iudicauit; sed maxime fide et *exacta* narrationis, merito commendandus. Quamquam autem nonnullis videri possit, nimium fauere *Carolo suo*; tamen satendum est, eum in iudicio ferendo historiae leges reuerenter habuisse, atque ita versatum esse in scribendo, ut lectoribus quoque liberam iudicandi potestatem reliquerit.

De vita autem *Caroli* ita tradidit, ut primam eius aetatem, qua *Principis Bohemiae* nomine celebrabatur, h. e. ad annum usque 1333. primum omnium enarraret. Natus est *Carolus* Pragae a. 1316. tributumque ei in baptisinate nomen *Wenceslai*, quod Slauiico idiomate (*Wence slawn*) gloriam coronae designat. Duris autem initiis iactatus est.

P p p 2

Nam

Nam intestinis Bohemiae dissidiis, quae ipsum patrem, Regem *Iohannem*, a matre *Caroli*, *Elisabetha*, alienarunt, factum est, ut velut exul in arce Burglicensi, procul a parentibus, educaretur. Anno demum 1323. Parisios missus est, ut in aula *Caroli Pulchri* Regis, qui sororem *Iohannis* in matrimonio habebat, litteris moribusque elegantioribus imbueretur. Ibi non modo doctrinae melioris amorem et scientiam haud contemnendam arripuit; sed inprimis etiam ingentem Ceteri et Rom Pontificis venerationem, curante magistro suo, *Iohanne de Cara*, aulae Capellano, concepit, quam postea omni vita seruauit. Ibidem verò, ex voluntate Patris, arctiori vinculo sociatus est familiae regiae, desponsata ei octenni *Margaretha*, quam etiam *Blancam* vocabant, *Caroli*, Comitis *Valesii*, filii Regis *Philippi Audacis*, atque adeo herois clarissimus, filia, quae septimum annum vix superauerat. Cum autem grave esset Francogallorum auribus et linguis Slaui cum illud *Wenceslai* nomen, curauit Rex *Carolus*, ut nepoti suo in Confirmationis, quod appellant, Sacramento, administrato ei a Pontifice Rom. in Fano Dionysii, imponeretur *Caroli* nomen, quod posthac semper gessit, etsi nonnulli scriptores Bohemici utrumque nomen *Carolus Wenceslaus* coniungant. Tandem imminutis nonnihil *Iohannis* Regis aduersus filium suspitionibus, (nam et Bohemicum, prae Patre, Regem optauerant, et pars Lusatorum ad eum Parisiis degenem legatos miserant, prorsus se in fidem eius daturi,) Parisios reliquit cum sponsa a. 1330. in patrium Comitatum Luceburgensem discessurus. Pater interea, copiis in Italiam ductis, multas Lombardiae vrbes occupauit; sed consiliorum leuitate, et artibus Rom. Pontificis impeditus est, quo minus diu his successibus frui posset. Vocato tamen a. 1331. ad se filio, *Vicarium Lombardiae* eum constituit, addito ei in gubernandis his terris adiutore, *Ludouico* Comite Sabaudiae. *Carolus*, qui vix Italiam ingressus, veneno Ticini propinato mortis

pe-

periculum adierat, absente Patre, rebellione plurimarum ciuitatum Lombardicarum petitus, a Comite autem Sabaudiae desertus, tamen in fidelitate nonnullarum urbium, suaeque ex militum suorum virtute, praesidia non modo securitatis inuenit, sed etiam illustrem ab hostibus victoriam reportauit, natus annos sedecim, ipso equo, in quo residebat, interfecto, a. 1332. Neque hic finis belli fuit, varia fortuna gerendi, donec Pater aduolaret a. 1333. qui tamen, quas turbinis modo ante paucos annos prostrauerat vrbes, eadem prope celeritate omnes amisit: hunc vnicum fructum expeditionis Italicae filio relinquens, vt hic artis militaris rudimenta egregie disceret. Reducem a. 1333. ex Italia *Marchionem Moraviae* constituit *Iohannes*, simulque *Gubernatorem vicarium Bohemiae*, se absente: ipse enim *Lucenburgenses* terras ita adamauerat, vt eas *Bohemico* regno longe praeferreret.

Iam noua dicendorum series oritur ab eo tempore, quo *Carolus* regendae Bohemiae Moraviaeque praefectus est, vsque ad acceptum *Regnum Romanum et Bohemicum*, p. 42 — 165. In patriam urbem rursus delatus, etiam Bohemicam linguam dedidicerat, quam tamen cito familiarem sibi reddidit; praeter hanc autem germanicam quoque, latinam, gallicam, et italicam callebat, quod eo tempore n. iraculo propius videbatur. Ceterum Bohemia, quae eius curae demandata erat, vel attentissimam desiderabat, cum ad hoc tempus fere neglecta a Rege suo iacuilset. Ne arx quidem regia *Pragae* habitari poterat: itaque nouam exstruxit *Carolus*, similem arci Regis *Frangogallorum*, eiusque splendoris, qualem Bohemia nondum viderat. Ipsa vrbs *Pragensis* vilissimis aedificiis sordida, etiam Curia carebat, quam post quinquennium demum accepit; licentia autem vñorum grassante maximopere infestabatur. In reliqua Bohemia non maior tranquillitas, aut ordinum omnium ad publicam salutem procurandam consensus. Videbantur hae terrae per

longum tempus Rege et legibus caruisse. Nam *Iohannes* Rex, longinquis bellis occupatus, quae plurimum pecuniae desiderabant, huius coaceruandae causa, regias vrbes omnes, arces et terras, vel vendiderat Baronibus Bohemicis, vel oppignorauerat. Ita horum opes et potentia inirifice creuerant, Regique ipsi exaequati, eum contemnere coeperant, cum totidem quasi regulos agerent, qui regnum inter se partiti essent. Certe foederibus inuicem conditis, bella perpetua gerebant, hostiumque suorum ditionem ferro et flamma vastabant, saepius ex arcibus suis erumpentes, agros circumiacentes omni iniuriae genere afficiebant, verbo, omnia libidini et audaciae suae, nihil communi quieti et securitati tribuebant. Saepius ab his praedatoribus Rex *Iohannes* pacem argento redemerat. Exilis aut nulla legum et tribunalium auctoritas; Cleri mores dissoluti; corrupta populi vniuersi vita, in quo pleraque per vim et ferociam agebantur.

His omnibus medela expectabatur a *Carolo*, iuvene septemdecimannorum, qui nec pecuniam, neque exercitum praesto habebat. Sed prudentia in eo aetatem superabat; amore autem apud Bohemos suos tanto valebat, vt, cum necessarium tributum eis imperasset, vltro illud ab omnibus solueretur. Hac pecunia subleuatus, vrbes et arces regias a possessoribus minus legitimis partim aere redemit, partim vi ad se redire iussit. Regnum vniuersum peragrauit, comitate et humanitate omnium animos, etiam eorum, quorum potentiam minuebat, deliniciens; iudicia etiam ipse agitauit, et in vniuersum totus hoc egit, vt ciues sentirent Regis optimi praesentiam. Cum pater in Bohemiam rediisset a. 1335. erant quidem qui filium apud eum deferrent, quasi nimiae potestatis ambitiosum vindicem, idque hoc euentu, vt *Carolus* praefectura regni priuatus, eandem illam arcem, quam infans ex filii locum habuerat, intrare cogere-
tur; sed eodem anno dissipatis patrii animi motibus, ad pri-
sti-

stinam dignitatem reuocatus est; quo etiam anno, vna cum Patre, nobilem illam transactionem firmavit, qua *Silesia a Polonis concessa est Bohemiae*. Postea variis bellis implicatus, et itineribus occupatus, in Germania, Italia, Francia, a Patris fere arbitrio per plures annos pependit, qui etiam nouis exactionibus Bohemiam et Morauiam exhaurire non destitit. Tandem hic denuo *Carolus* Vicarium suum in Bohemia gubernanda constituit a. 1342. qua auctoritate et in hoc regno, et in Morauia atque Silesia, saluberrime usus est. Paulo post a. 1344. a *Clemente VI.* pontifice Romano, olim magistro suo, nunc amico, impetrauit, vt *Episcopatus Pragensis in Archiepiscopatum mutaretur*, atque ita exineretur a ditione Archiepiscopi Moguntini.

Sequitur annus vitae *Carolinae* inprimis memorabilis 1346. qui eum *Regem Romanorum* vidit. Multum in eo laborat *Cl. Pelzelius*, vt doceat, nihil in eius electione actum esse, quod vel Imperio Romano-Germanico, vel *Caroli* persona indignum videri possit. In quo ei hactenus assentimur, dignum fuisse *Carolus*, qui Germanis imperaret; sed iidem optabile iudicamus, vt is ad hoc folium melioribus auspiciis euectus fuisset. Etsi enim Electorum pars maior eum Regem appellauerit, tamen ea res omnis summa iniquitate Pontificum Romanorum in *Ludovicum Bauarum*, et teralibus in eundem odiis, imo et violentis consiliis eorundem, perfecta est. Ipsi Electores, qui *Carolo* fauebant, reuera nihil aliud egerunt, quam vt Pontificis voluntatem exsequerentur, passi adeo, vt ille principem ex ipsis, Electorem seu Archiepiscopum Moguntinum, munere suo exueret, hac vna de causa, quod *Ludovico* fidelitatem intermatam seruaret. Denique inter leges, quas subiit *Carolus* iubente Pontifice, vt Imperium Romano-Germanicum impetrare posset, eiusmodi sunt, quae prorsus abhorrerent videntur a dignitate Imperatoris Romani: v. c. cum promissit Pontifici, se non ante diem coronationis Romanae obtinendae

in

in urbem venturum, et eadem die, qua coronam acceperit, cum omnibus copiis suis ex urbe migraturum esse. Fatetur etiam Noster, iudex minime hebes, p. 146. esse in his conditionibus, quae vix excusari possint, si ex statu rerum publicarum, qualis nostro aevo cernitur, aestimentur. Verum si ex temporis, quo *Carolus* vixerit, sensu iudicentur, existimat haec longe tolerabiliora esse. Quantum hac distinctione profecerit Auctor, iam non disquiremus. Istud apud omnes in confesso est, aequitatis, honesti, et verae dignitatis, eandem esse per omnia secula rationem, quam si quis seculo XIV. per ignorantiam transgressus est, non tam excusandus videtur, quam forti eius condolendum.

Vix autem Imperium Germanicum adeptus erat *Carolus*, cum socium se iungit *Iohannē* Patrī, profecturo ad bellum, quod tum flagrabat inter Francogallos et Anglobritannos. Ibi pater et filius, cum plurimis equitibus Bohemicis, in nobili proelio Cressiacensi a. 1346. eximia fortitudinis documenta edidere; et *Iohannes* quidem, etsi utroque oculo orbatus, tamen pugnans inter medios hostes, insigni morte occubuit; *Carolus* vix saucius ereptus est a suis eidem fato. Quo loco narrationis emendandum est, quod scribit *Pelzelius* noster p. 158. in proelio commemorato tormenta bellica maiora usurpata fuisse ab Anglis. Fuit haec quondam traditio vulgaris; nunc, examinatis scriptoribus, qui eam commemorant, ad incerta, imo incredibilia seposita est.

Sed superflite *Ludouico Bauaro*, *Caroli* in Germanico Imperio auctoritas angustis satis finibus circumscripta erat; illo autem a. 1347. mortuo, sensum amplificata est, ut adeo ab a. 1349. prorsus sine aemulis regnare posset. Fuerunt qui existimarent, *Carolū* in ea opinione fuisse, non licere sibi, ante susceptam coronam Imperialem, *Aureas Bullas* edere: quos tamen Auctor, nouem exemplis diplomatum *Caroli*, quae sigillis aureis munita sunt ante coronationem Romanam, facile confutauit, p. 175. sq. Iussit etiam artifi-

cem

cem, figuram vnius ex his diplomatibus aeri inscriptam exprimere. Dicit porro copiose de priuilegiis et institutis variis, sub initia regni a *Carolo* conditis; de *noua urbe*, quam veteri Pragenſi addidit, de *Vniuerſitate litterarum*, quam ibidem fundauit a. 1348. ad normam Pariſinae; de arce *Caroloſaxenſi*, ſeu *Carlſtenenſi*, quam non procul Praga, non modo in memoriam ſui, ſed inprimis hoc conſilio aedificauit, vt illic pretioſiſſima quaeque tuto adſeruaret, et nonnumquam; velut in ſolitudine quadam, iucunde viuere poſſet; de vinearum et agrorum per Bohemiam cultura, quam ille mirifice adiuuit, deque aliis quae in patriam contulit beneficiis. Inter haec a. 1348. *Carolus*, vt inimicae Bauaricae genti, quae tum Electoratum Brandeburgicum obtinebat, aegre faceret, in poſtori cuidam, qui ſe *Waldemarrum*, olim Electorem Brandeb. e gente Aſcania, eſſe mentiebatur, ita adfuit, vt eum Electoratus huius et terrarum adiunctarum poſſeſſorem praeflare adniteretur. Quae deinde aduerſus *Güntherum*, Comitem Suarceburgenſem, aemulum Imperii non ſpernendum, egerit, ad a. vsque 1349. diligenter quidem, et emendatis quibusdam ſcriptorum hallucinationibus, tradit Auctor; nimis tamen abiecte de *Günthero* ſentire videtur. Quod permulti exiſtinant, *Carolum*, eo mortuo coronam Imperii Germanici denuo ſibi imponi iuſſiſſe Aquisgrani, id Noſter, tamquam ex incertis rumoribus ortam narrationem, repudiat.

Conuerſa hoc tempore ad *Caroli* exſpectationem Italia, interprete quaſi *Petrarcha*, ſignificauit ei a. 1350. quanto ipſius conſpiciendi deſiderio teneretur. Sed illum, quo minus huic deſiderio ſatiſfaceret, grauiora quaedam negotia impediuerunt, inprimis, quae eum praeter aliis omnibus occupabat, *Bohemiae* cura. Ibi anno, quem diximus, *nouum Codicem legum* propoſuit, quem *Carolinum* dici volebat, cuius adeo argumentum, et orationem qua illum Ordinibus Regni commendauit, a. p. 310—323. Auctor adiecit. Sed tantum

abfuit, ut Codex ille Ordinibus placeret, ut potius promittendum esset *Carolo*, numquam se has leges Bohemis imperatorum esse. Felicius in eo fuit, quod, quam successorem in Regno Bohemico votis destinabat *Wenceslao* filio, eam verbes Regni vniuersi probarent: quo ipso effecit, ut Regnum istud, quod per aliquod tempus electionis iure tributum esset, iam hereditario iure ad posteros eius transfiret. Nouis deinde Italicarum quarundam urbium, et *Petrarchae* precibus, excitatus *Carolus* a. 1352. de itinere Italico serio cogitare coepit, aut cogitare vitus est: nam spem profecto, quam Italorum plurimi de restauranda per eum Imperii Germanici per Italiam auctoritate conceperant, ipse vehementer responso imminuit. Post multa tandem in Germania acta, sed maxime in commoda Bohemiae, et ad fines eius augendos, perfecta a *Carolo*, vocatus ad opem ferendam a Venetis, et qui cum his aduersus *Iohannem Vicecomitem* (*Visconti*) foedus inierant, in Itarum urbium Lombardicarum dominis, a. 1354. Italiam ingressus est; neque tamen exercitu stipatus, sed splendido tantum comitatu Principum, et trecentis equitibus. Hanc rationem, quam tenuit *Carolus*, prudentiam interpretatur Noster, quod fiducia potius et benevolentiae summae erga Italos significatione, quam armis et militibus vellet inter eos stabilire imperium suum; praesertim cum fortissimus auus eius, *Henricus VII.* Imperator, etsi dux decem mille militum, et Gibellinorum opibus sustentatus tamen ne hoc quidem assequi potuerit, ut in aede Romana d. Petri coronaretur. Alii autem timida vocant haec consilia *Caroli*, profectaue ex animo plane alieno a rebus Italicis moderandis, et Pontificum potentia turbanda. Nobis certe, praeter coronationis Romanae solemniam, nihil admodum spectasse *Carolum* in Italia, quam maxime probabile videtur. Factum est tamen comitate eius est pacifico ingressu, ut non modo summis honoribus exciperetur, sed cum aliis etiam urbibus, ipsa Florentia se ei submitteret, largum-

gumque subsidium pecuniarum tribueret. Reportauit etiam ex Italia cimelium longe clarissimum, partem nimirum Euangelii, Aquileiae adseruati, quod d. *Marcus* Euangelista, ex credulitate superiorum seculorum sua manu scripsisse dicebatur. Huius particulam postquam a Patriarcha Aquileiensi impetrauerat *Carolus*, Pragam misit, vbi hodieque adseruatur. Eam hoc ipso tempore (a. 1778.) a *Iosepho Dobrowskio*, Clerico eius urbis, typis vulgatam, doctisque obseruationibus illustratam esse, vix est quod addamus. Ceterum, quae manu sua huic cimelio, (antiquo certe satis, quamuis longe post *Marci* aetatem subsistenti,) adiecit *Carolus*, vt fidem rei apud posteros faceret, figura ex aere expressa ad p. 416. delineari curauit *Pelzelius*.

Atque haec fere de libro eius dicenda habuimus. In sunt praeterea memoranda plurima, sed quae nostra breuius non capit. Erudient ea, et oblectabunt lectores plurimos, inprimis thesaurus ille diplomatum narrationi subiunctus, in quibus et sermonis vtriusque, latini atque theoticis, proprietates, et historiae, geographiae, iurium diuersorum, morum denique eius aetatis lumina permulta apparent, digna doctis et ingeniosis spectatoribus. Nec minimam voluptatem e sigillis *Caroli* aere expressis, et imagine eius, delineata ad archetypum arcis Carolosaxensis, capient. Nos bene precati laboribus Viri Cl. quos, non hoc demum libro edito, historiae patriae dicauit, optamus maximopere, vt Pars eius secunda, grauissima historiae Germanicae capita complexura, prodeat quantocius.

VARIETAS LECTIONIS IN TRES AESCHYLI

Tragoedias priores, ex Codice Academiae Vitebergensis, edente

IO. CAROLO ZEZNIO, graecar. litterar.

Prof. Ordin.

Est Codex chartaceus, seculo circiter tertio et decimo scriptus, qui, praeter Lycophronem cum Tzetis commentario, Hesiodum cum commentario, Cleomedem de Circulis, priorem partem Euripidis Hecubae, continet tres Aeschyli tragoedias priores, sed foliis aliquot mutilatas, *Promethrum vinctum*, *Septem contra Thebas et Persas*, cum scholiis et breuoribus inter versus, et longioribus pensio cuique adiectis. Haec scholia quidem fere cum vulgatis conueniunt, sed interdum discrepant exhibentque luculentiorum verborum rerumque explicationem. Etsi autem textus ipse haud raro, fateor, vitiis librarii crassioribus laborat, continet tamen interdum lectione bonas, et vulgatis haud dubie praeferendas. Contuli igitur illas tragoedias cum editione Aeschyli Stanlejana, quae anno proximi seculi sexagesimo tertio Londini prodiiit, et discrepantiam lectionis bonam malamue iam lectoribus, seu potius editoribus Aeschyli, exhibeo.

AD AESCHYLI

PROMETHEA VINCTVM

Folia circiter octo in codice perierunt usque ad versum, qui statim notatur.

<p>Verf. 268 οὐ μὴν τῇ) In codice est τοι pro τῇ. Sed ratio versus Iambici breuiem hic requirit syllabam.</p> <p>274 πᾶσι θεοῖς συμπα) Post alte-</p>	<p>rum hoc πᾶσι θεοῖς librarius metri non curiosus ex antecedentibus repetiit μοι.</p> <p>293 γῶσιν δὲ τὰ δ) Omittitur δὲ, et pro οὐδ' est οὐ, et ante</p>
---	--

- ante χαριτογλ. interpolatur 323 πρὸς κέντρα κῶλον ἐκταίνειν)
εἰ, contra sensum: et ne- H. e. interprete Scholiaſte,
glecta particula δὲ soluit βλάπτειν ἑαυτὸν. Cf. Actor.
vincula orationis, Ap. IX, 5.
- 309 μεθάρεμοσαι) MSti με- 333 εὐπιθήει) MS. εὐπειθήει,
θάρεμον videtur praeferen- versu repugnante.
dum vulgato, quod ex si- 340 ὑδαμῇ) MS. ὑδὲ μῇ.
militudine antecedentis 343 θέλει) MS. θέλοις, haud
παραινέσαι fictum esse arbi- male, cum ob sensum, tum
tror. Caeterum Scholia- ob vim particulae εἰ.
ſtes MS. recte quidem νέε
explicat per ἱτέρες, sed per- 345 MS. reponit ἐγὼ γὰρ εἰ
peram opinatur intelligi δυστυχῶ, τοῦδ' ἔνεκ' εἰ, per-
εἰς. peram: et mox πλείετες
pro πλείστοις, vitiose.
- 313 κλύει) MS. κλύει, sed αἶν 348 ἐσπέρει) MS. ἐσπερίεις mi-
repudiat indicativum. nus ferri potest, quam ver-
ibid. ὥστέ σοι τὸν νῦν χόλον πα- su 355 γαμφήλῃσι
ρόντα μόχθων παιδιὰν εἶναι 363 παρ' ὅρον) MS. παρ' ἄραν,
δοκεῖν) Simile est illud Te- versu inuito.
rentianum Eun. II, 3, 8:
*Hic vero est, qui si occupe- 368 ἀγέλαις) MS. ἀγέλοις, sed
rit ludum iocumque dices γνάθους* poscit vulgatum.
*fuisse illum alterum, praet- 376 χόλου) MS. χόλον, sed
erit huius rabies quae dabit.* rectius τῷ λαφῶν iungitur
Cf. Pet. Victor. Var. Lect. genitivus, ut infra vers.
VI, 13. Caeterum accusa- 655. et Odyss. I, 460:
tius MS. μόχθων minus καδδὴ ἑμὸν ἦτορ λαφῆσεν
probatur. κακῶν.
- 320 κκοῖ) MS. κακῶν, quod 381 προθυμῆσθαι δε) Pro δε
ut exquisitius praeferen- est με.
dum puto dativo ex inter- 384 τῇδε τὴν νόσον νοσῶν).
pretatione orto. Nam ἄκων Hoc est ἀττικώτερον quam
interdum genitivo iungi MS. τῇδε τῇ νόσῳ νοσῶν. Cf.
constat. Gregor. de Dial. Attic.
§. I.

- 385 δοκεῖν φρονεῖν) MS. φρονεῖν
δοκεῖν.
- 386 δοκήσει) MS. δοκεῖ σοι.
- 387 ἐλάλει πάλιν) Remittit.
MS. ἐλάλει πάλαι, vitiose.
Sed scholion interlineare
recte ὁπίσω, quae est inter-
pretatio τῷ πάλιν.
- 389 κρατύνει) MS. θαλύνει,
sed vulgatum inter lineas
est notatum.
- 394 ψαίρει) Inter lineas MS.
est veterum editionum le-
ctio ψαύει. Sed ψαίρειν
πτεροῖς οἶμον αἰθέρος, accele-
rare alis viam aëris, h. e.
adulcare, magis conuenit
generi dicendi audaciori
Aeschyli.
- 404 τοῖς πάρος θεοῖς δέκνυσαν
αἰχμῶν) MS. θεοῖς τοῖς πά-
ρος δυνύει αἰχμῆν. Sed
vulgatum et versui, et diale-
cto Doricae, qua Chorus
utens inducitur, est conue-
nientius.
- 418 πέρον) Huius poetici
verbi scholion puto lectio-
nem MS. τόπον. Caete-
rum idem τόπον quoque
laudat scholiastes MS.
- 420 ἐδρος) MS. ἀνδρος, vitio-
se.
- 422 νέμονται) MS. νέμωσι, sed
scholiastes legit vulgatum.
- 425 ἄλλον ἐν π.) MS. ἄλλον ἐν
π. haud inepte. Idem legit
Scholiastes MS., qui ver-
sum explicat sic: Μόνον δὲ
πρόσθε· μόνον Φοῖο πρό σῶ,
ἢ τῶν ἄλλων θεῶν τὸν Τιτᾶνα
Ἄτλαντα εἶδον δαμασθῆτα ἐν
πόοις, ἐν βλάβαις.
- 428 Ἄτλανθ' ὅς αἰὲν) Scho-
liastes MS. ad hunc locum
hos laudat versus:
Μῦθος παλαιὸς οἷ· Ἄτλας
νῶταίς φέρει
τὸν ἕρπον ἀνωθεν ἐκ γῆς
ἀνέχων.
Σὺ γὰρ ἀνέων γινᾶθι τῆτ,
ἀλληγόρως·
Ὅρος γάρ Ἄτλας λιθύοις ἐν
ἐχάτοις.
Οὐ τὴν κορυφὴν, ἐκ νεφῶν
κεκρυμένην,
εἶναι δοκῶσιν ἕρπον συν-
ηγμένην.
Ἐντεῦθεν ἐν Ἑλληνι ἡ με-
θεργία,
Ἄτλαντα νῶταίς ἐσθλὸν πόλον
φέρων.
- 430 ὑποβασάζει) Haec lectio,
quae inter lineas MS. est
quoque notata, mihi vi-
detur scholion esse lectio-
nis MS. exquisitissimae
ὑπε-

- ὑποστάντα, quam Sholia-
fles MS. explicat μετὰ
συναγμὴ ἤχον ἐκφέρει, sed
editus melius, μετ' ὠδήης
ὑπανέχει.
- 431 βυθός) MS. βαθύς, cor-
rupte.
- 432 ὑποβρέμει) MS. ἀποβρέμει,
idemque laudat Scholiafles
MS.
- 434 οἰκτρόν) MS. πικρόν.
- 435 μήτ' αὐθαδία) MS. μηδ'
αἰθυμίας, sed vulgata est su-
pra scripta.
- 438 καίτοι) MS. καί τι,
contra versum: ibid. γέρας
pro vulgato γέας. Sed Scho-
liafles interpretatur lectio-
nem vulgatam.
- 448 χερόν) MS. βίον, quod,
ni fallor, ad glossemata re-
ferendum est. Nam χερόν
commode potest explica-
ri, vt verbis Scholiafste
vitar, πάντα τὸν καιρὸν τῆς
ζωῆς.
- 456 ἀντολάς) MS. ανατολάς
Sed syncope postulatur a
versu.
- 472 κακός δ' ἰατρός ὥς τις ἐς)
Pro κακός dat MS. κακῶς,
vitiose, et pro ὥς τις ex li-
bet ὥς.ε, quod ob hiatum
non magis ferri potest,
- quam veterum edd. ὅς τις,
(quod est etiam inter lineas
MS.) ob sensum. Sed
Stanleianum ὥς τις, h. e.
tantum aliquis medicus
malus, solum probo, et
interpretatus est quoque
Scholiafles, ὥς περ δέ τις
ἀτεχνος ἰατρός etc.
- 475 μου) MS. μοι, et supra
est scriptum, vt scholia,
ἐμοῦ. Caeterum in Scho-
liafste edito ad h. l. τὰ
ἄλλα μη σοφίσματα ἀκύναι,
πλέον θαυμάσετε οἷας τέχνας
καὶ ἐβλευσάμεν, corrige e
MS. ἀκύναι, et θαυμάσαι.
- 476 δόλης) MS. πόλης, quod
equidem non spreuerim:
nam accipi potest cum
Scholiafste de μηχαναῖς,
vīs, modisque perficiendū
aliquid: die Mittel und
Wege
- 486 Abest τὸ in MS. sed re-
pugnante metri sensusque
ratione.
- 497 θνητός) MS. θνητός, sed
genuinum supra scriptum
est.
- 503 αἰφ' οἶδα, μὴ μάτην)
MS. σάφ' αἰδ' εἰ μὴ μάτην,
haud absurde.

- 504 συλλήβδην μάθε) MS. συλλήβην μάθοις.
 516 ἄρ' ὁ Ζεὺς) MS. ἄρα Ζεὺς. Caeterum utraque lectiō efficit verum Iambum, quia ζ est littera composita, et adeo obpositionem, quam dicunt, praecedentem syllabam potest producere.
 517 ἐκφύγοι) MS. ἐκφύγη.
 519 Exeidit οὖν ibid. et versu 521 deest δὲ post τὸν.
 524 δύας) MS. βίας. Sed vulgatum est exquisitus. Est vero δύν, interprete Hefychio, δυσυχία ἢ ἔνδεια, πόνος, ταλαιπωρία.
 526 θᾶτ' ἱμᾶ) MS. θᾶτο ἱμᾶ.
 531 Ὀκλειανοῦ) MS. Ὀκλειανῦ.
 547 ἄχαρις χάρις) MS. χάρις ἄχαρις.
 558 ἐκείν' ὃ τ' ἀμφὶ λαιτρά τε καὶ) MS. ἐκείν' ὃ τ' ἀμφὶ λαιτρά καὶ.
 559 ἰότητι) MS. ἰότητι.
 560 τὴν ὁμοπάτριον ἔδνοις ἡγάγετ' Ἡσιόνην) MS. τὴν ὁμοπάτριον ἔδνοις ἡγάγετ' Ἡσιόνην, recte.
 664 χαλινοῖς, MS. χαλινοῖ-
 655 ἀμπλακίης etc.) MS. ἀμπλακίης ποιναῖς ἐλέγχ' σήμερον ὅπη γὰρ. Sed Dorismus a reliqua oratione est alienus.
 585 ποντίοις) MS. ποντίοισα.
 590 πρόσφθεγμα) MS. φθίγματα.
 594 συνητός) MS. συνητῶς. minus eleganter.
 598 Pro δὲ est τε in MS.
 614 θητοῖσιν) MS. θητοῖσι. Semper et ubique recte noster codex illud ν ἰφελευσικὸν omittit in caesura et fine versuum: quod hic semel monuisse sat erit. Cf. Ernestii V. C. ad Iliad. α, 2.
 620 μὲν) MS. μίντοι, contra verum.
 627 τοῦδ' εἰ σοὶ) MS. τοῦδε τοῦ: idem legit Scholiasτες.
 638 ὡς ἀπεκλαῦσαι) MS. ὡς κ' ἀπεκλαῦσαι.
 639 ὅπη) MS. ὅποι.
 641 ἀπισῆσαι) MS. ἀπισῆσαι, quam librarii aberrationem esse suspicor, praesertim cum scholion supra scriptum παρὰκῆσαι explicet τὸ ἀπισῆσαι.
 651 τεθλαπται) MS. τεθλαπται, sed genuinum intra lineas est

- est explicatum per κατα- 691 καὶ δύνοια) In MS. exci-
καίεται. Sed fortassis dit καί.
τέθωπται ortum est ex 697 λέγ', ἐκδιδασκα· τοῖς τοσούτοι
scholio τέθωπται, quo quis τι γλυκύ) MS. λέγε διδασκα
illud τέθαπται sit interpre- etc. male. Sed pro τι ha-
tatus. bet γὰρ, quod probō. Nam
652 πολακτίσης) MS. πῖλακ- τι facile intelligi potest.
τήσης. 699 χρείαν) MS. χρείαν τ',
654 τε πρὸς) MS. τε καὶ πρὸς. inepte.
Sed dubium non est, quin 701 ἀμφ' ἑαυτῆς) MS. ἀφ'
καὶ sit ortum ex interpreta- ἑαυτῆς.
tione τῷ τε. 702 ἀκύνεθ') MS. ἀκύνεθ'.
659 Δωδώνη) MS. Δωδώνης. 704 σύ δ') MS. σύ τ', vitiose.
660 μάθου) MS. μάθου. 705 τέματ') MS. τέμ', quod
663 ἀσήμες) MS. ἀσήμες, aequè vitiosum est, quam
et mox omittit τ', perpe- ἀνωτολάς versu seq.
ram. Non magis proba- 707 εἰσέλασα) MS. εἰσέλασα.
tur versu 675 καὶ αἵης et 718 πρὸς αὐτὸν) MS. πρὸς
praetermissio αἵ. αὐτὸν τὸν, male. Est vero
680 τὸς ἱμῶν) MS. τὰς ἱμῶν. τὸν fictum ex repetita teme-
At εἶδος non nisi generis re syllaba praecedente.
masc. est. 720 ἀσεργεῖται) MS. ἀσε-
683 γῆν πρὸ γῆς) MS. γῆς γεῖται. Hic librarii in-
πρὸς γῆν, et Scholiafles MS. sciētia reposuit id, quod sub
locum recte interpretatur, notius erat.
ἐγὼ δὲ ὑπὸ τῷ αἵετι πε- 727 αὐταὶ) MS. αὐταί, sed
παυγμένη γῆς πρὸς γῆν vulgatum praestat.
ἐλαύνομαι ἦτοι ἀφ' ἐτέρας 740 μηδέπω ἔν προσημίοις) MS.
γῆς εἰς ἐτέραν γῆν ἐλαύνο- μηδ' ἐπὶ τῶν ἐν προσημίοις, con-
μαι. rupte.
684 ὁ τοι) MS. ἔτι. 741 εἰ εἰ εἰ) MS. εἰ εἰ φῶ φῶ,
685 σήματα) MS. σήματα. re. haud inepte.
etc. 742 κἀναμυχθίζη) MS. κἀνα-
μοχθίζη, quod mihi placet.

- 759 σοι μαθῆν) MS. μαθῆν 866' γνωμῶν δούειν δε θάτερον)
 σοι. MS. γνωμῶν δούειν θάτερον,
 vitiose.
- 765 τὰδε) MS. τόδε.
- 769 πρὶν) MS. πλὴν, vitiose.
- 770 Excidit σ in MS. hic et
 versu 772.
- 773 ἄλλαισιν) MS. ἄλλαι.
- 777 δούειν) MS. δούει.
- 882 λόγῳ) MS. οἴκῳ, sed ge-
 nuinum scriptum est supra.
- 789 ὅταν) In hoc MS. et aliis,
 quos vidi, semper scribi-
 tur separatim ὅ τ' ἂν.
- 792 κισθίης) MS. κισθίης.
- 800 ταῦτο) MS. ταῦτον.
- 803 τὸν τε) MS. τὸν γε, mi-
 nus recte.
- 804 Ἀρμασπῶν) Idem exhibe-
 tur in MS. sed in edd. vet-
 est Ἀρμασπῶν, quod verum
 puto.
- 818 εἰ μὲν τι) Pro τῷ est τοι in
 MS.
- 839 κληθήσεται) MS. κληθήσ-
 ται, haud inepte.
- 863 ἐπ' ἐχθρῶν) MS. ἐπ' ἐχθρῶν,
 quod verius esse arbitror,
 cuius scholion sit vulga-
 tum. Similiter evenit in
 libris Xenoph. Cyrop. III,
 2, 9, vbi veram, opinor,
 nuper restitui lectionem ex
 melioribus libris.
- 874 ὥπῃ) MS. ὥπῳ.
- 880 φόβῳ φέρει) MS. φόβῳ
 φόβῳ.
- 907 ταπεινός) MS. addit. γὰρ,
 sed quomodo per metrum
 et sensum ferri possit, non
 video.
- 911 ἐκπύων) MS. ἐκπύων,
 quod quin sit vulgati inter-
 pretamentum non dubito.
- 916 χερσὶν πυρπύων) MS. χερ-
 σὶν πυρπύων.
- 921 κρείσσει) In ed. vet.
 κρείσσει, vitiose.
- 929 δεσπόει) MS. δεσπόζειν,
 male.
- 933 ὅν σοι τοῦδε γ') MS. σοι
 τοῦδ', sed ita deest pes.
- 934 ὡδ') MS. ἰδ.
- 937 μέλει) MS. μέλει, quia
 confusione nil frequentius
 est in libris veteribus.
- 944 ἐφ' ἡμέραις) MS. ἡμέραις.
 Sed vulgata lectio magis
 convenit Mercurio: homi-
 nes contemnent, qui ob
 vitae brevitatem sic dicun-
 tur, et opponuntur diis
 sempiternis.

- 949 ἡμῶν ἐκφράζει MS. ἡμῶν
φράζει.
- 957 τυραννοῦν) MS. καισα-
νῶν, quod scholion vul-
gati esse suspicor.
- 960 ποταμῶ) MS. παλῶ.
- 962 ἀν' ἰσορροῖ) MS. ἀνισορροῖ.
- 964 καδωρμισαί) MS. κα-
δαρμισαί.
- 968 φῶναι) MS. φῆναι: idem
legit Scholiastes, qui ex-
plicat per λέξαι.
- 970 πήμασι) MS. cum Scho-
liaſte πρῶμασι.
- 987 πυναισθαι) MS. πυνισθαι.
- 989 προτρέφεται) MS. προ-
στρέφεται.
- 99 φράσαι) Ibid. φράσαι.
- 1002 νεοζυγῶς MS. νεοζυγῶς.
- 1019 ἐκτελευτήσας) MS. ἐκ-
πλήσας, et vulgatum est su-
pra scriptum. Sed ipsa
versus ratio ostendit, ἐκπλή-
σας esse scholion vulgati.
- 1023 δαιταλεὺς παντοφάγος), h.
e., interprete, Scholiaste,
δαιτυμῶν δια πάσης τῆς
ἡμέρας. Igitur haec lectio
multo est gravior et rei ap-
tior, quam δαιταλεὺς ἀήμε-
ρος, (h. e. ἀγρίας, vt scho-
lion interlineare interpreta-
tur,) quae in MS. a manu
secunda temere est induc-
ta.
- 1043 αἰθῆρ) MS. αἰθῆρα,
corrupte.
- 1056 εἰ δ') MS. εἰ τὰδ, et
mox ὑμῶς δὲ pro vulgato
ὑμῶς γ' αἰ.
- 1060 ὑμῶν) MS. ὑμῶν, quod
praefereundum puto: nam
datus eleganter ponitur
loco genitiui.
- 1079 καὶ μὴν) In MS. hi ver-
sus tribuuntur choro, et
Prometheo tres postremi:
sed omnem esse Promethei
orationem cum aliunde pa-
ter, tum ex versu 1088.
- 1092 ἔδικα) MS. ἀδικα.
Sub finem commentarii
Scholiastes laudat hos in
Proanethea versus:
Στίχοι εἰς τὸν Προμηθεῖα.
Ἄνδ' ὦν καὶ πῦρ δέδωκας ἀνδρῶν
πάντων γένει,
Τρέχῃ βίᾳ φάραγγι προσπα-
πημένῃ.
Τὸ πῦρ, Προμηθεῖ, οὐ βροτῶν
ἐχάρισα
Τλῇ πρὸς ἀνάματος ἐνέδω-
φλόγα,
Ὅρῃς κατὰ σὺ πρὸς θεῶν
πυρσμένης.
Ἀισχύλῃ, τί φῆς τὸς θεῶς οὐ
προσφείδῃς
Πάχοντας αἰχρῶς ἐν θεῶν
δομοτέλει;
- R r r 2 καὶ

- Καὶ πῶς ἄρ' αὖ λήθηται σαυτὸν εἰς
τέλος
Θεὸς σεβάζων τῆς παθούσης τὴν
φύσιν
Καὶ μὴ δυνατὸς ἐκφυγεῖν τιμω-
ρίας;
'Οὐαὶ Προμηθεὺ κρείσσον δαί σοι
μέγα
Σάρον βροτῶν γὰρ ὑπάτησας τὸν
Δία,
Καὶ λάθρα τέτυκας τὸ πῦρ
ἐκκλόφης,
'Εἰ τῷδ' ἐπείθης ὅνπερ ἰσαυω-
μένος
Τὸν ἐμβλόντα τῶν θεῶν εἰπὼν
Δία,
Τῷ τοι κεραινὸς ἐκ πολλῆ κατηγ-
μένος
'Εργὸν τιθήσει συντριβῆς σὲ τὸν
τάλαι
'Αἰαξ τοῖον· τέτυ γὰρ πάρεσι
σοι.
*Ad Aeschyli tragoediam SEP-
TEM CONTRA THEBAS.*
Versf. 1. Verba scholii vulgati
πρυμνήν καὶ τὴν ἀρχὴν πῆς
πόλεως, corrige e MS.
πρυμνήν μὲν τὴν ἀρχὴν
ἐνομάσας τῆς πόλεως, οἷα καὶ
δὲ etc.
4 θεῶν) MS. θεῶν. Sed gra-
uiorem orationem efficit
lectio vulgata, quia ita
vnus Eteocles opponitur
Diis pluribus.
16 τέκνοισι τὴν) MS. τέκνοισι τε.
18 παιδίας) MS. παιδείας.
21 ῥέπει) MS. ῥέπει.
25 φρεσὶν πυρός) MS. φρεσὶ
πυρός, recte. vidi supra ad
Aesch. Prometh. versf. 614.
45 'Α:ην, 'Ενυά) MS. 'Αρη τ'
'Ενυά, recte.
60 κοίην etc.) MS. κοίην, πῶς
γὰρ ἀργιστής, corrupte.
62 νηός) MS. νεός.
64 χερσαίων) MS. χερσαίου,
sed manus secunda restituit
vulgatum.
75 δουλοῖσι) MS. δουλοῖσι.
82 σαφῆς) MS. σαφῆς δ'.
84 τ' ἐγχεῖται) MS. τ'
χεῖται βροτῶν.
93 θεῶν) MS. θεῶν.
110 ἰθὺ) MS. ἰθὺ.
111 πάλισσέχοι) MS. πάλισσέχοι,
sed vulgatum supra scrip-
tum est.
142 γένος) MS. γένος, quod
haud sperno: nam accusa-
tium repetendum puto ab
ellipsis κατὰ.
146 πελαζόμεθα) MS. πελα-
ζόμεθα, et mox λύει' pro
λύει.
153 ὅττοβον) MS. τὸ ἀντιθέμενον
ὅττοβον.

- 161 ποί) MS. πῆ.
 175 δορίπουν) MS. δορίπουν.
 178 πανδίκην) MS. πανδίκως.
 183 μέλειθ') MS. μέλειθε δ'.
 209 ἀκύνασα) MS. ἠσακύνασα.
 216 στῆς κύματι) MS. ἐν
 κύματι, sed et ex interpreta-
 tione esse ortum pater.
 219 ὀλοῶς νοφομένη.) MS.
 ὀλοῶς νοφομένηαι.
 222 πολέμιον) MS. πολέμιον.
 226 Omissa sunt in MS. ver-
 ba μήδ' ἐπίδοιμι πάνδ' αἰσυδρα-
 μυμέναν πόλιν.
 232 δ' ἔτ') MS. δ' ἔτ', rectius.
 234 ἐκ χαλεπαῖ.) MS. καὶ
 χαλεπαῖ.
 244 ἐκῆλος) MS. εὐκῆλος.
 248 τετραμμένῃ) MS. τετραμ-
 μένῃ, sed manus recentior
 restituit vulgatum. Sed
 Scholiastes interpretatus est
 ἡττημένης. Ergo spectavit
 lectionem MS.
 249 πύθησθε) MS. πύθησθε,
 vitiose. Sed similis sonus,
 quo Graeci efferebant, et
 nunc quoque efferunt, lit-
 teras υ et α et η, saepe
 eiusmodi confusiones et de-
 prauationes peperit.
 250 φόβω βροτῶν) MS. cum
 Scholiaste habet φόβω βρο-
 τῶν. Sed vulgatum prac-
- stat. Nam τῶ φόβω βροτῶν
 non ad ἰανθρήσκοντας ἢ τετρα-
 μένους πύθησθε, potest referri,
 sed ad κοκυτοῖσιν ἀεὶ παλίζετε.
 Igitur τῶ γὰρ Ἀχαιῶν βόσκειται
 φόβω βροτῶν significat:
 Nam eiusmodi ciuilationibus
 trepidatio fit maior, et ci-
 uium animi ita terrentur, ut
 hostibus minus fortiter resi-
 stant.
 253 δῆθεν) MS. γῆθεν, h. e. ex
 terra.
 260 καὶ με) MS. καμὲ.
 263 ἄνδρας) MS. ἄνδρες. Sed
 accusatiuus refertur ad el-
 lipsin ὁ Ζεὺς ὥπασε μοχθη-
 ρῆς.
 272 κρείσσω συμμαχῆς) MS.
 κρείττω συμμαχῆς, recte.
 274 ἱερὸν εὐμενῇ παιάνισκε) MS.
 ἱεῖον παιάνισσον, et εὐμενῇ a
 manu recentiori inter ver-
 sus est adscriptum.
 279 πηγῆς) MS. παγᾶς, sed
 Dorismus ab Eteoclis per-
 sona est alienus.
 287 γὰρ τι) MS. γὰρ τοι.
 290 μολών) MS. μολῶν.
 291 ταχυρόδους) MS. ταχυ-
 ρόφους.
 293 ὑπνώσκει) MS. ὑπνώσει.
 299 δυσεινήτερος πάντεσσι) MS.
 MS. δυσεινήτερος ἀπάντεσσι.

- 318 (πολλῶχος) Inter versus MS. est πολλωσῶχος, id quod alias apud Aeschylum occurrit.
- 349 (ἐπιπνέει) MS. ἐπιπνέει.
- 352 (πτόλιν δ' ὕψιν) MS. πτόλιν δ' ὕψιν.
- 353 (δορὶ καίνεται) MS. καίνεται δορὶ.
- 361 (κατακτείνετο) MS. κατακτείνετο.
- 364 (ἀλγυνοί) MS. ἀλγυνοί.
- 368 (ροδίαίσι) MS. ροδίαίσι.
- 380 (σπεδῇ) MS. σπεδῇ.
- 382 (ἐκείνος εἰληχεν) MS. ἐκείνος εἰληχεν.
- 385 (σφάγια) MS. σφάγια.
- 388 (θύνει) MS. θύνει.
- 389 (καίνοισι) MS. καίνοισι.
- 427 (ἐλαμένω) MS. ἐλαμένω.
- 429 (ἐκείνους εἰληχεν) MS. ἐκείνους εἰληχεν.
- 442 (κορυφαζόντων) MS. κορυφαζόντων.
- 452 (ὅς τις ἦεν) MS. ὅς τις ἦεν.
- 461 (ὑπερκόμπω) MS. ὑπερκόμπω.
- 469 (Φιμοί) MS. Φιμοί.
- 473 (ἐκπέρσαι) MS. ἐκπέρσαι.
- 479 (καὶ πέμπεται — χερσὶν) MS. καὶ δὴ πέμπει οὐ χερσὶν ὡς χερσὶν, et inter versus, vt diuersa lectio, notata est καὶ πέμπεται.
- 480 (τῶν σπαρτῶν γένος) MS. τῶν σπαρτῶν γένος, recte.
- 487 (ταῖς) MS. ταῖς, et Scholiastes interlinearis intelligit κατὰ.
- 507 (πρώτοι) MS. πρώτοι.
- 510 (τάκος) MS. τάκος, quod ab Aeschyli consuetudine Zehn abhorret. Sic. v. c. ipse fra vers. 683, etc.
- 515 (τῷ ἐυθνήταται) MS. τῷ ἐυθνήταται.
- 528 (ἐπ' ἀσπίδων) MS. ἐπ' ἀσπίδος.
- 521 (τοιαῖς) MS. τοιαῖς, sed inter lineas lectio vulgata notata est.
- 525 (ἐκείνους γὰρ) Prae γε est in MS. quod ab antecessore in praefotendum asseduco.
- 529 (ἐκείνους) MS. ἐκείνους, vitiata.
- 533 (προσαχθέντα βορραίαις) MS. προσαχθέντα βορραίαις.
- 538 (ματρός) MS. μητρός.
- 544 (ὁ μὲν αὖ) MS. ὁ μὲν αὖ.
- 547 (προσμεμνησμένον) MS. προσμεμνησμένον. Similiter infra 649 est προσμεμνησμένον.]

- 759

- 759 μητρός ἀγάν) MS. μή
πρὸς ἀγάν.
766 τριχάλον) MS. τροχάλον.
772 τέλεια) MS. τέλειαι.
787 καρδία) MS. καρδία.
799 δέλειον) MS. δέλιον.
804 MS. exhibet ἰφραξάμεθα
μονομάχοισι.
805 πλείς ἐν ἐξ) MS. πλείς
ἐξ.
809 παρόν) MS. πλέον, sed a
manu recentiori supra
scripta est varians lectio
παρών.
810 βασιλείς) MS. βασιλεῖς.
815 Pro μὴν est ἰὼν in MS.
820 Hic versus, qui legitur
τοιαῦτα χαί, ἐν κακα καὶ
δακρύσασθαι πάσα, et se-
quentes vsque ad φερόμενοι
tribuuntur in MS. Choro.
823 παμπησίαν) MS. ταμπη-
σίαν, corrupte.
826 βασιλείον) MS. βασιλείον.
827 πέπυκεν αἷμα γαῖ) MS.
πέπυκεν αἷμα γάν, vitiose.
832 σιτῆρι) MS. σιτηρία.
840 ἐκκρόν με καρδία) MS. κα-
κόν μοι καρδία.
842 deest ὦ, absorptum a
similitudine syllabae prac-
cedentis.
843 δυσμόρε) MS. δυσφόρε,
sed vulgatum est inter ver-
sus notatum.
849 μέριμνα) MS. μέριμναι.
868 τ' ἡδ) MS. 9' ἡδ.
886 δαμάτων) MS. δόμων, et
μοχ ἐν τ' ορχοι.
889 διήλαχθε) MS. διήλακτε.
892 Abest in MS. κατεύγ-
ματα.
906 Inde ab διήκει vsque ad
Ἄρης est in MS. oratio
Chori.
908 Abest δὲ in MS.
917 Inde ab hoc versu vsque
ad 938 oratio tribuitur
Nuncio. Caeterum in MS.
scribitur hic et versu seq.
σιδηρόπληκτοι.
919 εἴποι) MS. εἴποι.
924 δαίφρα) MS. addit δ.
hic et versu seq. post δα-
κρυχέων.
930 πολήταις) MS. πολίταις.
931 ξίνων τε) MS. ξίνων τ' ἐ.
936 αὐτὰς πένει αὐτὰ) MS.
αὐτῆς πόσει αὐτῆ, sed inuito
Dorismo, qui hic obtinet
937 Pro ἰταλύντησαν est in MS.
ἰταλύντασαν, recte, ob Do-
rismum.
946 ζῶ) MS. ζῶ, male.
966 ἰδάνετο) MS. ἰδέναντε.
968 Hic versus tribuitur in
MS. Ismenae, et sequens
Antigonae, et sic deinceps
vsque ad versum 975, a
quo

- quo ordo est personarum 1054 πόλις συγῆ, σὺ τιμ.)
vulgatus. MS. πόλις συγῆ τιμ.
972 *Ismen.* ἴτω γόος. *Antig.* 1055 Est in MS. sic: ἡδὴ τὰ
ἴτω δάκρυα.
975 στένει) MS. σθίνει.
980 *Ism.* Διπλᾶ λέγειν πάρεστι. 1059 Hic versus tribuitur
Antig. Διπλᾶ δ' ὀρέων. Choro in MS. et sequens
983 μοῖραν) MS. μοῖρα. Antigonaē: atque versus
984 In MS. hinc demum in. 1065 Ismenae.
cipit Antigones oratio.
991 πᾶθεν) MS. πᾶθῃ.
999 ὕστερον) MS. ὕστε: or.
1001 τῷ γ') MS. τῷ δ'.
1003 *Ism.*, ἰὼ πόνοσ. *Antig.* 1066 μήτε δὲ κλαῖν) MS. μή-
ἰὼ ἰὼ κακὰ δώμασιν. ποτε σε κλαῖν, et in se-
1006 δυσήνων) MS. δυσήνων. quente deest σὲ.
1008 In MS. sic versus legi- 1068 ἀπὸ τρέπομαι) MS. κῆ-
tur: ἰὼ πολυπῶντάτοι πάν. πιτρέπομαι.
των: et sequens dēnum 1073 τίς ἐν ταῦτα πύθοιτο;) MS. τίς ἐν ταῦτα πύθοιτο.
tribuitur Antigonaē sic: MS. τίς ἐν ταῦτα πύθοιτο.
ἰὼ ἰὼ δαυμονῶντες ἐν ἄτρ. 1076 ἡμᾶς μὲν) MS. ἡμᾶς
1017 εἰς γυν) MS. συγῶν. γὰρ.
1025 Abest καὶ in MS. 1078 Pro ἄχος est in MS.
1032 ἄτιμον εἶναι δ') MS. ἄχος, et post πόλις additur γ'.
ἄτιμον δ' εἶναι. *Ad Aeschyli tragoediam, quae*
1041 κακῶ) MS. κακῶν. *inscribitur PERSAE.*
1043 κοιλογάσσορες) MS. κοι- Vers. 6 Δαρειου γένος) MS. ad-
λογάσσορες. dit Δαρειου υἱός, quae inter-
1043 πάσσονται μὴ δοκησάτω) 1079 ὀρεσολοπέται) MS. ὀρεσολο-
MS. σπάσσονται μὴδὲ δοκ. πέται, et versu seq. omis-
Sed inter lineas πάσσονται, sum est ἰσώθεν.
ut lectio diuersa, exstat. 13 οἰχῶκε) MS. ἄχῶκε, et
1050 τόδε) MS. τὰδε. mox abest δ'.
1053 Abest δ' in MS. 19 ναῶν) MS. νηῶν.
22 Μεγαβαλῆς) MS. Μεγαβα-
της, et Ἀσάπης pro vulgato
Ἀσάπης.

- 24 βασιλῆς) MS. βασιλῆς.
 26 Abest τ.
 32 Σωθάνης) MS. Σωθάνης
 44 βασιλῆς δίοποι) MS. βασι-
 λῆς δίοποι, quod scholio
 interlineari explicatur ἐπό-
 πται.
 55 λήματι) MS. λήματι.
 59 αἰας οὔχεται) MS. γαῖας
 οὔχεται.
 65 Περίεπτολος) MS. Περίεπο-
 λος.
 70 Pro Ἐλλας scribitur Ἐλλας,
 vitiose, et mox ὄδυσμα pro
 vulgato ὄδισμα.
 74 ποιμανόγιον) MS. ποιμανοί-
 ριον.
 80 γενῆς) MS. γυνῆς, et sta-
 tim βλέπων φονίᾳ loco τῆ
 λεύσσαν φονίᾳ.
 83 πολυανάτης σύριον) MS. πολυ-
 αύτας αὐσίριον.
 85 δουρικλυτοῖς) MS. δουρακλύ-
 τοῖς.
 88 φωτῶν) MS. addit τάξεις,
 quod manifestum est scho-
 lion τῆ ἰχυροῦς (seu, ut in
 MS. est, ὀχυροῦς) ἰκτιν.
 91 λέως) MS. λαός, sic mox
 pro ἀπάταν inducta est dia-
 lectus Attica ἀπάτην, et
 θηητός, pro vulgato θηατός,
 106 ἱπποχάριμας) MS. ἱππο-
 χάριμονα.
 120 κίσσων) MS. κίσσων.
 131 ἐξαμείφας) MS. ἀμείφας.
 134 πίμπληνται) MS. πίμ-
 πλαται.
 136 ἰνάση) MS. ἰκασα.
 140 Pro ἄγε Πίεσαι est in MS.
 ἄγετε Πίεσαι, quod ortum
 est ab eo, qui ignoravit,
 ἄγε cum plurali recte im-
 gi posse.
 157 εὐνάτηρα) MS. εὐνήταρα,
 et mox omittit καί.
 160 καμῦ) MS. καμὸν, et
 mox pro καί με est καί μοι.
 163 κοιίσσας — ἀντρέψη) MS.
 κοιίσας — ἀντρέψη.
 169 Pro νομίζω est νομίζω, et
 mox abest ὡς.
 181 γυναικ' εὐνεμοῖ) MS. γυ-
 ναικας εὐνεμοῖ.
 189 ἀλλήλοισι — μαδῶν) MS.
 ἀλλήλοισι — λαδῶν.
 208 πτηροῖς) MS. πτεροῖς, et
 ante καί additur τὸ.
 217 Pro vulgato λαθεῖν est τε-
 λῆν. Versu seq. est τέκνοι-
 σο τε pro τέκνοισι σέθεν.
 223 τᾶμπαλιν) MS. τᾶμπαλιν.
 226 Abest γ', et versu 228
 ἐξελείτο pro ἐκτελείτο.
 229 τοῖς δ' ἐνεθῆ γῆς) MS. τοῖς
 δ' ἐνεθῆ γῆς.
 246 δονῶ — λόγων) MS. δε-
 κῶν — λόγων, et versu seq.
 τῷδε γὰρ δρόμημα.

- 256 Pro καὶ est καί et vers. 371 τίρεσθαι) MS. τερύκεσθαι.
 263 ἐφάνη pro ἐφάνθη. 374 παιδάριον) MS. παιδάριον.
 266 Pro γε exhibet MS. γε, et 379 πᾶς δ') MS. πᾶς δ'.
 versus 268 legitur εἰς τοὺς μάτην. 396 ἐπὶ δέ) MS. ἐνδὺς δέ.
 270 αἰδοῖς ἡλθ') MS. αἰσίδος 401 ὑπερχώρει) MS. ἐπερ-
 ἡλθεν. χῶρει.
 276 κατακρίνεται) MS. καταθα- 412 Pro δὲ est οὖν, quod in-
 κύντα. ter glossemata est adnuncie-
 282 παγκάκως πάντα) MS. 411 ἐκπλήθυνεν) MS. ἐξηθύν-
 πάντα παγκάκως. νεν.
 287 Pro τοι est τι, et μοχρὸς 415 θραύμασιν τ' ἐπακίον)
 ποικίλ additur τῶν. MS. θραύμασι τ' ἐραπίων.
 291 ὑπερβάλλει) MS. ὑπερ- 435 κακῶν) MS. κακόν.
 βάλλοι. 436 ἐπ' αὐτῶν) MS. ἐπ' αὐτοῦ.
 293 βροτῶν) MS. βροτοῖς. 444 οὐκ ἔστι) MS. αἰσχρῶς.
 300 δώμασιν) MS. δόμοισι. 445 συμφορᾶς) MS. συμφορᾶς.
 304 πληγῇ) MS. πληγῆς. 447 ἐς πρόθε) MS. ἐς πρόθετον.
 308 Ἀργίτης) MS. Ἀργίτης. 448 ναυσὶν) MS. νηυσὶν.
 313 οἶδε) MS. οἶτε. 453 ἀναλίαν) MS. ἐναλίαν.
 318 Ἀρτάμης) MS. Ἀρτάβης. 457 ἀμφὶ δέ) MS. ἀμφὶ δ' ε',
 319 σκληρᾶς) MS. σκληρᾶς, et recte.
 hic versus demum post se- 460 πέτρῃσιν) MS. πέτραισιν.
 quentem sequitur. 463 κρεοκοπῆσι) MS. κρεοκοπῆ-
 322 Σησάμης) MS. Σησάμης. σι, et vulgatum servatum
 329 τοιῶνδ' γ') MS. τοιῶνδ'. est inter versus; tanquam
 336 ναίοισιν ἐμβολαῖς) MS. varians lectio.
 ναίοισι συμβολαῖς. 465 βάθος) MS. πάθος.
 337 βαρβαῖς) MS. βαρβαῖς. 471 πάροιθε συμφορᾶν) MS.
 348 ἐπ' αἶψ') MS. ἐπ' αἶψ'. πάροιθεν συμφορᾶ, sed ma-
 359 ἐπεθοράντες) MS. ἐπαν- nus recentior restituit vul-
 θοράντες. gatum.
 360 κρυφαίῃ βίῳ) MS. 474 ἀπήγεσαν) MS. ἐπήγεσαν.
 κρυφαίᾳ βίον. 477 τῶνδ' MS. τῶνδ'.

- 478 ἔλκευ) MS. ἔλκευ. 606 ὀμμασσ ταῦτα) MS.
 490 ἰδέαν) MS. ἰδέατ', ὀμματ' αὐταῖα.
 quod est praeferendum. 609 αἶν) MS. αἶν τ', quod
 494 Παγγαῖον) MS. Παγκαῖον. ob seq. τε recipiendum es-
 498 ἡυχετο) MS. εὐχετο. se cenfeo.
 506 Pro ἐπ' est ἐν. 611 Abest ἔσχατα παιδός,) et
 516 ἐνῆλ) MS. ἐνῆλ, et mox μελικτήρια.
 mox est ἐκφανής pro 614 τῆς τ' ἀνθεμυργῷ τάγμα) MS. τῆς τ' ἀν τάγμα.
 ἐμφαής. 618 Abest τ' αἶν.
 520 αὐτ' ἄγων) MS. ταῦτ' ἄγων. 620 Desunt γαῖας τέκνα' ἀπ'
 528 Deest γε. ὃ φίλοι χοαῖσι ταῖσδε νερέ-
 531 MS. exhibet versum sic: ρων.
 Μηκέτι πρὸς πακοῖσι πρέσβητε
 πακόν, et statim abest ἀπ'. 622 Pro τε est δε, haud male.
 535 τὸ Σύσιν) MS. τισάν.
 541 ἀρτιζυγίαν) MS. ἀρτιζυγίαν. 623 γαπότης) MS. γ' ἀτόπης.
 553 βαρύνουσι) MS. βαρύνουσι, 625 πρέσβος) MS. πρέσβης.
 et mox deest μὲν. 635 μου) MS. μοι.
 562 πανώλεθροισιν) MS. πανω- 640 ἀχῆ) MS. ἀχῆ.
 λήθροισιν. 650 φίλα) MS. φίλια.
 565 αὐτῶν) MS. αὐτόν. 652 ἀνίει Δαρῆον) MS. ἀνίει Δαρῆον.
 570 κυχρείας) MS. κυχρείας. 661 κόρυμβον) MS. κόρυβον.
 575 βαῖτη) MS. βαῖτην. 664 τιάφης) MS. τιάφης.
 582 Abest in MS. ἐν δάκρυσι. 673 ἀπόλωλε) MS. ὄλωλε, et
 588 οὐκ ἔτι δασμ.) MS. οὐδ' ἔτι mox est Δαρῆον.
 δασμ, recte, et mox est 677 δυνάτα δυνάτα) MS. δυνά-
 δισποσύνησιν. τα δυνάτα.
 590 γὰν προσπ.) MS. γαῖαν 680 Abest σῶ.
 ἀρσφιστῶντες. 686 πέλας τάφῳ) MS. τάφῳ πέ-
 593 ἔδ' ἔτι) MS. ἐκ ἔτι. λας.
 595 ἐλεύθερα) MS. ἐλεύθερον. 689 ἐρδιδάζοντες) MS. ἐρδιδάζον-
 600 ἔμπορος) MS. ἔμπορος. τες.
 604 τύχης) MS. τύχη, et 690 καλεῖται) MS. καλεῖται.
 mox pro φόβῳ est φόβον, haud inepte.

700 μακισήρα) Idem reperitur inter versus MS. notatum, sed in ipso textu est κακισήρα: mox est ξύντομον pro σύντομον.

707 κλαυμάτων) MS. κλαυμάτων.

708 ἐντύχοι) MS. αἱ τύχαι.

710 ἢ βίος) MS. βίος ἢ.

716 Est ἵππος εἰπεῖν.

718 Ἀθήνας πᾶς κατέφθαται, et versu 721 est καὶ pro δέ.

722 σεσητάτων) MS. σεσητάτων.

726 εὐνήσατο) MS. ξυνήσατο.

731 πᾶς λαός) MS. λαός πᾶς.

733 κνής) MS. κνής.

740 Pro δ' est γ', et seq. τε pro τόν.

743 ἐκτελευτήσεν) MS. ἐκτελευτήσαι.

776 πάτερ) MS. πάτερ.

781 Post καὶ statim sequitur illud πάλιν.

784 ὦν νίος) MS. νίος ὦν.

785 ἐπισολάς) MS. ἐπιτολάς.

788 φανῆμεν) MS. φάνημεν.

793 Hic versus tribuitur Choro, et sequens Dario.

797 εὐσαλῇ καὶ) MS. εὐσαλῇτοι, sed inter versus, ut diuersa lectio, scriptum est εὐσαλῇ, et additur scholion ἔμμε-

τρον, unde vulgatum scholion εὐμετρον corrigi potest. Caeterum hic versus tribuitur Choro, et sequentes duo Dario.

804 βλέφαντα) MS. βλέφοντα.

808 φίλον) MS. φίλος. Qui sequuntur versus vsque ad 884, perierunt in MS.

888 τῇν) MS. τῇν.

892 ἔλες) MS. ἔδος.

896 τῆς) MS. τὰς, et mox quoque est ματρεπόλες.

905 Abest τ'.

913 ἀντικμαρτοτάτος.

924 ἀπέκουε etc.) MS. ἐπέκουε ἢ γὰρ δ' αἰδέξαι τὰν ἀγγαίαν.

937 ἱγνόμεν) MS. ἱγνόμεν, recte.

945 αἰανήν) MS. αἰανῇ.

951 ἀλταπυ) MS. ἀλτίπα.

954 ἰώνων) MS. ἰάνων, et mox est ἰάνων νάφρακτος.

965 Abest καὶ, et paulo post est τὰμβάτανα.

967 ὀλοός) MS. ὀλός, et mox pro ἔρροντας est αἰζοντας, et συμφέλες pro συμφέλες.

970 θανόντας) MS. θείνοντας.

971 φαρνῆχος) MS. φανῆχος.

973 Σεβάλλης) MS. Σεβάλλης.

975 Μασίσης) MS. Μασίσης.

978 Abest alterum μοι.

S s s 3

979

- 979 ἀγγυ(ας) Eadem lectio ab initio fuit in MS. sed a manu secunda mutata est in ἀγγυίης.
- 984 Pro τὸν est in MS. τῶν.
- 988 Σησάμω) MS. Σησάμα, haud anake.
- 989 Πάρεθον) MS. Πάρεθον.
- 990 In MS. sic versus constituitur τ' ἔλπεες τ' ἔλπεες
- 991 Abest ὡ δαίμων, pro quo reperitur ὡ ὡ Πέσσαι σ' ἀγαναίς, et continuatur Chori oratio.
- 992 πρόκακα) MS. πρὸς κακά, sed versu 995 exstat vulgatum.
- 998 ἄλλο τι) MS. ἄλλο γε.
- 1003 Καυδαγάται) MS. Καυδαδάται.
- 1004 αἰχμηῆς) MS. αἰχμηαί.
- 1005 Ab initio additum est δ' ἦν.
- 1008 αἰ οἱ) MS. αἰ.
- 1009 In MS. sic legitur locus, ἢ ἦν, ἰὼ ἰὼ ὡ δαίμονες ἔλθετ' ἀελπτῶν κακὸν κακὸν διαπρεπῆ.
- 1016 Ibidem versus sic exhibetur, ἰάνων καυάτων.
- 1021 Pro ἔλωλεν recte est ἔλωλε.
- 1022 τὰ Περσῶν) MS. τε Περσῶν.
- 1025 τανδὲ τ') MS. τανδὲ τ.
- 1032 Abest ἀε, et versu 1035 γ'.
- 1037 Pro οὖν est εν, et 1049 γ' pro δ'.
- 1043 ἴθι) MS. ἴθι.
- 1049 αἰ δ' α) MS. αἰδε. Sequentes versus perierunt in MS.

ERNESTI CAROLI WIELAND, PHILOS. PROFESS. in Academia Lipsensi, et Coll. Mariae Virginis Collegiati, de Castrucio Duce Lucensi S. R. I. Vexillifero,

Commentatio.

§. 1.

Quum in eo esset, ut nonus introduceretur Electoratus, Archi-Vexilliferi S. R. I. officium nouo Electori desti-

finare Caesari placuit a). Eius rei notitia ad aulam Würtembergensem delata, Magdalena Sibylla, Guiljelmi Ludovici Ducis Würtembergensis vidua, in literis ad Leopoldum Caesarem datis, non solum filii sui Eberhardi Ludovici, cuius tutor legitimus b) captivus a Gallis detinebatur, sed universae etiam domus Würtembergensis causam egit, et novo, cuius mentionem iniecit, Archi-Officio acriter contradixit, quod ad solos Würtembergiae Duces laudatum officium in Sacro Romano Imperio, feudi antiqui iure, spectare certum esset c). Neque effectum caruit haec protestatio. Imperator enim Augustissimus, in literis ad Magdalenam Sibyllam missis d), sancte pollicitus est, fore, ut in Inuestitura novi Electoris omnia exonerentur, quae in damnum domus Würtembergensis vergere possent. Quibus etiam promissis stetit Leopoldus Caesar; dum in ipsa Ernesti Augusti Electoris Braunsuico-Luneburgensis inauguratione, d. 2. Decembr.

a) Quod constat ex pactorum inter Caesarem et Ernestum Augustum a. 1692. d. 11. Martii Viennae celebratorum formulis. In priore enim pacto Imperatorem Ernesto Augusto non solum Electoratum, sed etiam officium Archi-Vexilliferi promississe, discimus ex ipsius pacti tenore; apud DU MONT *Corps Diplomat.* Tom. VIII. P. II. pag. 306. cf. BURCH. GOTTE, STRUVIUS in *Corp. Hist. Germ. Fer. X. Sect. 11. §. 74.*

b) Fridericus Carolus Dux Würtembergensis, Würtembergi ei Ducatus Administrator, cum quatuor milium milibus contra Gallos missus, d. 17 Sept. a. 1692. prope Ottershemium ab hostibus oppressus, et ipse captivus Parisios deductus est. STRUV. l. c. Fer. X. Sect. 11. §. 73.

c) Leguntur hae literae cum documentis annexis apud CASANDRYM THUGELIUM in *Electis Iur. Publ. Cap. IV. pag. 118—125.*

d) Quos exhibet THUGELIUS l. c. pag. 127. Huc vero imprimis faciunt verba Caesaris quae sequuntur: *Also werden wir wegen gedachten Erz Panner Amts nichts, so Dero Prinzens Lieben versänglich seyn können, verfügen, sondern soviel dasselbe anbelangt, die Sache zu weiterer Erörterung ausstellen, und in der Invesitur davon abstrahiren.*

cembr. a. 1692. Viennae peracta, omnis officii Archi-Vexillifera us mentio omitteretur e). Exorta est hac occasione quaestio: an Vexillum Groeningense seu Württembergense promaiori, an vero pro particulari Imperii Vexillo habendum sit? quam in utramque partem disputarunt in scriptis publicis viri doctissimi f). Quod autem ad nos attinet, licet hanc litem nostram facere nolumus, in iis tamen, quae sequuntur, demonstratum dabimus, eodem profus tempore, quo vexilli Groeningensis cura ad Conradum Comitem Schlüsselburgicum spectauit, officium Vexilliferi S. R. I. Ludouici Bauari Imp. beneficio, ad Castrucium Ducem Lucensem peruenisse; atque ita distinctionem inter Vexillum Imperii maius seu vniuersale, atque illud, quod in vernacula *die Sturmshane* dicitur, omnino admittendam esse.

§. 2.

Ex iis, quae de scopo huius scripti diximus, satis patet, nos id non agere, vt singulas Castrucii res gestas exponamus. Breuem solummodo iurium et honorum, quibus Ludouicus Bauarus Castrucium ornavit, historiam scribere aggredior. Quo melius autem intelligantur summi, quo apud Caesarem Castrucius floruit, fauoris causae, res paulo altius repetenda est. Nullo igitur, vt ab hoc dicendi faciamus initium, natalium splendore, nullis maiorum inagnibus, Castrucius noster commendari potest. Recens enim natus infans (a. 1284.) in vinea Antonii Castracani, Canonici Lucensis, expositus, ab Antonii autem sorore fratri oblatus a) ei-

a) Extant haec scripta apud THYCELIVM l. c. pag. 130—234.

f) RINK in dem Leben Leopolds pag. 180 sq.

a) NICOLAUS MACHIAVELLVS in *Vita Castrucii Castracani* (quae Italico sermone scripta legitur in *Eiusd. Opp. Parr. II. pag. 69. sqq.*) pag. 72. *Occorse, ch' andando una mattina poco poi levata di Sole Madonna Dianora (che così si chiamava la firechia di Messer Antonio) à spasso per la vigna — — sensi frascoggiare sotto una vite tra i pampini, e rivolti verso quella parte gli occhi sensi*

eidemque Castrucii nomen impositam est b). Antonius autem Castracanus, pietate permotus, educandi infantis curam suscepit; et tanto puerum, quem vitae ecclesiasticae destinaverat, amplexus est amore, ut iam de beneficiis suis, facta renunciatione, in Castrucium nostrum olim transferendis cogitaret. Sed eventus non respondit expectationibus Antonii. Animus enim, qui in Castrucio erat, inquietus, et stare loco nescius, a Musis, et ab ecclesiastico potissimum vitae genere abhorrere, atque bellicae potius virtutis, et audaciae illius, cuius maxima vis esse solet ad res magnas bene praeclareque gerendas, non obscura suppeditare indicia videbatur c).

§. 3.

Lucensium Proceres, sicut uniuersae fere Italiae ciues, ea tempestate partim Gibellinorum, Guelforum partim sectabantur factiones. Inter eos vero, qui Lucae Gibellinorum partibus fauebant, facile princeps erat Franciscus Guinigijs, quem natalium splendore non minus, quam opibus et virtute clarum, omnes, qui iisdem partibus nomen dederant, magni faciebant. Huic viro quum innotuisset Castrucius, an-

nos

senò come piangere. Onde che tirasasi verso quello romore, scopersse le mani et il viso d'uno bambino, che rinvolto nelle foglie pareva che aiuto le domandasse. Tale che essa — — ripieua di compassione lo ricolse et portato à casa — — lo presentò — à Messer Ausenio.

b) MACHIAVELL. l. c. pag. 70. Havendolo fatto battezzare, per il nome di Castruccio loro padre lo nominarono.

c) MACHIAVELL. l. c. pag. 70. Cresceva in Castruccio con li anni la gratia — — et presto secondo la età imparò queste cose, à che da Messer Antonio era indirizzato; il quale designando farlo Sacerdote, et con il tempo rinunziarli il Calonicato et altri suoi beneficii, secondo tale fine lo ammaestrava. — — — Come prima Castruccio pervenne alla età di XIV. anni — — lasciati i libri ecclesiastici da parte, cominciò à trattare l'armi; ne di altro si dilettava, che di maneggiare quelle, e con li altri suoi eguali correre, saltare, far alle braccia, et simili essercitii.

T e t

nos fere XIV. natus (a. 1108.), factum est, ut ab eo in domum receptus, et ea omnia disceret, quae futurum militem deceant, et partium simul Gibellinarum rigidus euaderet factelles a). Exacto autem in aedibus Guinigii quadriennio, primae iam expeditioni bellicae sub ipsius Guinigii auspiciis interfuit Castrucius b); in qua tantam laudis gloriaeque collegit materiam, ut Lucam redux factus, omnium in se conuerteret oculos, multorumque amicitiam atque fauorem sibi conciliaret. Morti tandem vicinus Franciscus Guinigius, filii impuberis, Pauli, tutelam, bonorumque factorum curam, fidei Castrucii commisit c).

§. 4

Mortuo Guinigio, fauor, quo apud Lucenses florebat Castrucius, Georgii Opizii, Guelforum in ea ciuitate antesignani, machinationibus, in inuidiam conuersus, effecit, ut de opprimenda factione Guelfica noster cogitare inciperet. In auxilium itaque vocato Hugocione Facciolo, Regulo Pisano, qui et ipse a partibus Gibellinorum stabat, Opizius intereintus, summa rerum autem apud Lucenses ipsi, quem memorauimus, Hugocioni tradita est a). Quo facto, quum contra nouum principem Lucensem Florentini, qui Guelforum omnium erant peruicacissimi, bellum mouerent, insignem Castrucius nactus est occasionem, qua artis militaris, quam sibi comparauerat, peritiam ostendere posset. In

prae-

a) MACHIAVELL. l. c. pag. 71.

b) MACHIAVELL. l. c. pag. 72. *Oscorse in quelli tempi sendo gia Castruccio di XVIII. anni, che i Ghibellini furono cacciati da i Guelfi di Pavia, in fauore de quali fu mandato da i Visconti di Milano Messer Francesco Guinigi, con il quale andò Castruccio, come quello che haueua il pondo di tutta la compagnia sua; nella quale espeditione Castruccio dette tanti saggi di se di prudenza e d'animo, che niuno, che in quella impresa se trouasse, ne acquistò gratia oppresso di qualunque, quansa ne riporrà egli; e non solo il nome suo in Pavia, ma in tutta la Lombardia diuensò grande et honorato.*

c) IDEM l. c. pag. 72.

a) MACHIAVELL. l. c. pag. 72—73.

praelio etenim cum hostibus commisso tanta prudentia aciem instruxit, ut caesis X. militum millibus Florentini fugarentur, ipse vero Castrucius vix CCC. suorum occisos numeraret b). Quae nobilis victoria, quum ingens adderet gloriae Castrucii nostri incrementum, invidia et suspitione in-oensus Hugocio, Pisano et Lucensium princeps, de tollendo e medio homine, auctoritati suae suspecto, cogitare coepit; et causa tandem, quae poena digna videretur, inventa c), filio suo necandi Castrucii negotium commisit. Sed filius Hugocionis interimere Castrucium non ausus, in cancrem eum coniecit d). Lucenses autem iniuriam fortissimo viro illatam inique ferentes, facta seditione libertatem illius postularunt, eamque a Principe obtinuerunt. Quibus ita dispositis, Castrucius in libertatem restitutus Hugocionem e ciuitate expulit, et primum quidem a Lucensibus militiae urbis praefectus e), tandem vero, subactis nonnullis oppidis in Lucae vicinia sitis, communi populi Lucensis suffragio Princeps appellatus est f).

T t t 2

§. 5.

b) IDEM l. c. pag. 74.

c) Quae causa qualis fuerit, discimus ex MACHIAVELLO l. c. pag. 75. ubi ita pergit: *Occorse che fu morto Pier' Agnolo Michelini, in Lucca, huomo qualificato e di grande stimazione; l'ucciditore del quale si rifuggè in casa di Castruccio, dove audando i sergenti del Capitano per prenderlo, furono da Castruccio ributtati, in tanto che l'omicide, mediante gli aiuti suoi, si salvò. La qual cosa sentendo Ugucione, che all' hora si truovava à Pisa, e parendoli havere giusta cagione à punirlo, chiamò Neri, suo figliuolo, al quale haveva già data la Signoria di Pisa, e li commise, che sotto titolo di convitare Castruccio lo prendesse e facesse morire.*

d) MACHIAVELLO l. c. pag. 75. *Castruccio andando nel palazzo del Signore — non temendo di alcuna ingiuria, fu primo da Neri ritenuto à cena, e dipoi preso. E dubitando Neri, che nel farlo morire senza alcuna giustificazione, il popolo non si alterasse, lo servì vivo, per intendere meglio da Ugucione, come li paresse di governarsi.*

e) IDEM l. c. pag. 77—76.

f) Oppida a Castruccio in potestatem Lucensium redacta, antiquam

§. 5.

Omnia, quae breuiter hactenus commemorauimus, satis euincunt, non parum contulisse Castrucium ad partes Gibellinorum in Italia confirmandas, infringendamque Guelforum, qui cum Pontifice et Rege Neapolitano contra Caesarem faciebant, potentiam. Sano itaque et prudenti consilio de concilianda sibi conseruandaque Castrucii amicitia sollicitus fuit Ludouicus Bauarus, quum de instaurando Italiae et Imperii Germanici nexu, recipiendisque in clientelum Guelfis, cogitaret. Antequam enim in Italiam pergeret Ludouicus, ad firmandas in Longobardia partes suas, non spernendis Castrucium nostrum ornauit iuribus. Bina super his apud LEIBNITIVM a) leguntur diplomata *IV. Kal. Iuv. 1324. Francofurti* signata, quae luculenter ostendunt, in quanta noster apud Ludouicum fuerit existimatione. In horum diplomatum primo Ludouicus, laudata Castrucii erga Imperium fidelitate, eum S. R. I. Vicarium in ciuitate et districtu Lucensi, nonnullisque locis in Lucae vicinia sitis, renuñciat b); in altero autem eidem Vicariatum Pistoriensem

quam summae rerum potiretur, recensuit MACHIAVELLVS l. c. pag. 76.

a) In *Codice Iuris Gentium Diplomatico Pars. I. n. 61. et 62. pag. 126, 128.*

b) Verba diplomatis, quae huc inprimis faciunt, ea sunt quae sequuntur: *Volentes praemissorum obtentu extollere nomen tuum, et te praerogatiua speciali magnifice honorare, Vicariatum Ciuitatis Lucanae, eiusque districtum sex milliariorum et suburbanorum vel quasi, et prouinciarum Vallis Nebulae, Arianae et Lunae, cum terris ciuium Garfagnanae, terris, quae dicuntur Plancorum, Verrucula, Bossorum, et eius curiae Pontremulo. eius districtu, Lanegiana, et omnibus terris fixis ultra et citra aquam Magrae in Lucensi diocesi, Massa et Versilia et Vallesina, auctoritate Regia nostro et Sacri Imperii vice et nomine, usque ad nostrum vel successoris nostri Romani Imperatoris vel Regis beneplacitum et voluntatem tibi commissimus; et in ipsis — ante dictis, pro nobis et Sacro Imperio te Vicarium constituimus et facimus generalem.*

sem concedit c). Ex quorum diplomatum tenore colligere nonnulla possumus, quae ad illustranda Vicariorum Italico- rum iura facia it. Patet nimirum ex ipsa vtriusque diploma- tis inspectione: I) Vicariatum generalem Castruccio conce- sum continuisse Iurisdictionem altam et bassam, relicta Vi- cario libertate, vtramque iurisdictionem vel per se, vel etiam per alium exercendi d); attamen II) Vicariatus concessio- nem non in perpetuum, seu ad dies vitae factam esse, sed iure reuocabili e) et, III) sub lege praestandi a Vicario lu-

T t t 3

ris-

c) En verba diplomatis: *Vicariatum civitatis Pistorii, et totius Comitatus et districtus eiusdem, ac in omnibus aliis terris, sitis infra consuevis supra dictis, et in Dioecesi Lucana, Pistoriensis et Lunensis — usque ad nostrum vel successoris nostri — beneplacitum, — ipsi committimus.*

d) Sunt fere eadem vtriusque diplomatis verba: *Concedentes tibi plenariam iurisdictionem in omnibus praedictis, — ut possis in- quirere, et punire, ex iurisdictionem sanguinis cum meo et mixto Im- perio exercere, in genere et in specie, per te vel alium aut alios, cui vel quibus ipsam iurisdictionem commiseris exercendam; recepto a te primitus iuramento, quod ipsam Iurisdictionem fideliter exerceas, nulli parcendo, vel contra Iustitiam offendendo, sed ius suum cuique tribuendo.* — Quod ad reliqua attinet Vicariorum Imperii in Italia generalium iura, addisci ea optime possunt ex diplomate, quo Carolus IV. Imp. Iohannem de Auesnis, Comitem Hayno- niae, Vicarium Imperatoris et Imperii generalem in partibus Tus- ciae constituit, apud MARTENIUM Tom. I pag. 1193. De dis- crimine autem inter Vicarium generalem et specialem legi mere- tur GERL. ADOLPH. DE MÜNCHHAUSEN in *diff. de Vicariatus Italiae* Cap. II. § 3. (quo loco diploma Henrici VII. Imp. in me- dium producitur, quod hanc rem egregie illustrat,) et Cap. III. § 2. Lucem quoque accipit origo Vicariorum Italiae ex iis, quae leguntur apud IO. PETR. DE LVDEWIG in *Singular. Iur. Publ.* Cap. IV. pag. 322. not. 240. ubi omnes eos dictos olim fuisse Cae- sars in Italia Vicarios docetur, quibus iuris cuiusdam ex iis, quae secundum LL. Romanas inter Imperatoris fiscalina, et Iure Feudali Longobardico per II. F. 56. inter Regalia referuntur, commissum fuerit exercitium.

e) Conferenda sunt verba diplomatum in not. b. et c. allata,

risiurandi de sua iisdictione fideliter administranda f). Ex quibus omnibus, ut hoc quasi in transitu annotare mihi liceat, nemo non intelligit, egregie falli eos, qui sibi aliisque persuadere conantur, Lucenses ab Imperio plene emancipatos fuisse Rudolphi I. Habsburgici indulgentia g). Maius etiam momentum ad sententiam nostram accedit ex inspectione diplomatis Ludouiciani IV Kal. Iun. 1324 *Francofurti* signati h), per quod Lucensis ciuitas a banno Imperii absoluitur. Henrico enim VII. Imp. ad redigendam in ordinem Italiam castra mouente, nonnullae ciuitates Guelficarum partium, Florentia, Bononia, Senae, Luca, Pistorium et Perusium, sancito inter se foedere consilia et arma iunxerant, ad impediendum, quo minus Henricus Romam tendens per terras earum transiret i). Quam ob causam Henricus, sicuti contra reliquas Tusciae ciuitates, quae rebellauerant, ita etiam contra Lucenses, banni sententiam a. 1312. promulgauit, et ad depopulandos Lucensium agros milites dimisit k). Ludouicus autem Bauarus, quum Castrucii potissimum auctoritate ita immutata videret Lucensium studia, ut iam, relictis Guelforum partibus, Gibellinis vnice fauerent, omnem illis in laudato diplomatae culpam remittit, eosque a banno Imperii liberos pronunciat l); ex quo certum fit, Ludouici Bau. tempore Lucenses maiestatem Imperii comiter coluisse, neuiquam vero a subiectione erga idem Imperium fuisse immunes.

§. 62

f) Quae conditio patet ex verbis augustalium codicillorum in not. d.

g) Quem errorem, breuibus quidem verbis, sed eleganter, ex ipsa Imperii Romano-Germanici formula refutauit IO. PETR. DE LVDEWIG in *Sing. Iur. Publ. Cap. IV. pag. 498. not. 569.*

h) Exhibet hoc diploma LEIBNITIVS l. c. P. I. n. 62. p. 157.

i) PTOLEMÆVS LVCENSIS in *Vita Clementis V. pag. 40.*

k) IDEM l. c. pag. 42. 43. ALBERTVS. MYSSATVS in *Vita Henrici VII. Lib. XIII. inenite.*

l) Audire iuvat ipsum Ludouicum, qui in laudato diplomate ita per-

§. 6.

Sed, age, e diuerticulo in viam redeamus, et collatorum Ducis Lucensis et Vexilliferi S. R. L. in Castrucium nostrum honorum, historiam persequamur. Consortio Imperii inter Ludouicum Bauarum et Fridericum Austriacum Monarchii a. 1325. inito a), id vnice egit Ludouicus, vt pacata Germania, gliscientes etiam apud Italos discordias tandem componeret. Inuitatus itaque a Gibellinis, quibus exosa erat Iohannis XXII. P. M. tyrannis b), ad liberandam a Guelforum obtrestationibus Italiam, Ludouicus a. 1326. Spiram Imperii Proceres conuocat, qui etiam Regis consiliis applaudentes, se cum satis magna militum manu eidem in expeditione Romana adfuturos promittunt c). Anno denique 1327. mense Martio, communicatis prius cum Friderico Austriaco consiliis d), Ludouicus Italiam versus iter ingressus, feliciter superatis Alpibus Mediolanum peruenit, ibique cum coniuge Margaretha, in ipso festo Pentecostes, regni Longobardici corona redimitus est e). Exeunte anno 1327. votis Romanorum morem gerens, Ludouicus Romam accessit, ibique applaudente populo exceptus, d. 17. Ianuar. 1328. Imperia-

fi

pergit: Nunc vero quia ciuitas — et cines praefati ad fidelitatem et deuotionem reuerfi, sacro se Imperio in puritate et integritate fidei reddiderunt, — nos cultam praeteritam — remittentes, iisdem de gracia speciali omnes sententias per dictum D. Henricum contra ipsos prolatas, de plenitudine potestatis reginae relaxamus et reuocamus. — Et missis interiectis: Ad quod specialiter nos induxit — fidelissima strenui viri Castrucii de Amelminellis pro ipsis interpellantis supplicis petitio, et fauor multus, quem ipsis gerimus ex affectu.

a) Iplas huius transactionis tabulas exhibet IO. DAV. KOEHLER in *Voluntar. Imp. Consortio inter Fridericum Austriacum et Ludouicum Bau. Augg. pag. 19—33.*

b) ALBERTIN. MUSSATVS in *Ludouico Bau. pag. 2.*

c) CHRISTOPH. LEHMANN in *Cbron Spir. pag. 653.*

d) IO. DAV. KOEHLER l. c. §. 20. pag. 87.

e) CORTVS. in *Notit. Paduae Lib. III. cap. 10.*

li diademate cum coniuge Augusta coronatus est f). Rebus ita dispositis, Castrucius quatuor equitum millibus stipatus g) Romam ad Caesarem se contulit, ibique urbis Romae Senator creatus est h). Maioribus autem praemiis egregii viri virtutem dignam esse iudicans Imperator, augustalibus codicillis d. 15 Febr. a. 1328. Romae datis i), non solum ex Luca cum vicino territorio k) Ducatum, et ex ipso Castrucio Ducem fecit, sed nouum quoque Ducem, cuius fortitudini hoc munus optime respondere videbatur, Vexilliferi S. R. I. officio ornauit. Varia sunt, quae ex hoc diplomate notari merentur; in quibus recensendis hunc ordinem seruabo, ut, primo loco ipsius concessionis tenorem, deinde iurium ducalium Castrucio concessorum ambitum, denique vero ea, quae ad asserendum Castrucio nostro Vexilliferi

f) TRITHEMIUS in *Chron. Hirsang.* ad a. 1328.

g) MACHIAVELL. l. c. pag. 76.

h) ALBERTIN. MUSSATVS in *Ludonico Bau.* pag. 6.

i) Qui leguntur apud LEIBNITIVM l. c. P. I. pag. 130. num.

65.

k) Huc transcribi merentur ipsa diplomatis verba, ubi Imperator §. 2. ita pergit: *Volentes praemissorum obtentu extollere nomen tuum, et te praerogatiua speciali magnifice honorare, de plenitudine potestatis, et de certa sciencia et de consilio Principum et Baronum, Ciuitates Lucae, Pistorii, Volaterrarum et Lunae, cum omnibus et singulis castris, villis et locis, sitis in dioecesibus ipsarum, et cum omnibus earum et eorumque carum pertinentiis, territoriis et iurisdictionibus quibuscumque, ad ius, honorem, et nomen Ducatus pertinentibus, transferentes, et volentes sub uno dignitatis vocabulo contineri Ducatus Lucaui, te pro te et successoribus tuis ex te, per lineam masculinam tuam et nascituris, in perpetuum ipsius Ducatus*

DUCATUS VEXILLIFERVM NOSTRVM ET SACRI ROMANI IMPERII VBI LIBET, de praemissae nostrae potestatis plenitudine et principali munificentia, promouemus. — Quae verba luculenter ostendunt, longe archiores hodie territorii Lucensis esse fines, iis, quos Ducatus Lucensis habuit. Pistorii enim et Volaterrarum dominia hodie ad Magnum Ducem Hettruriae, Lunam vero ad Genouensem rempublicam spectare, notum est: cf. S. R. BÜSCHING in *der neuen Erdbeschreibung*, Pars. II. Tom. II. pag. 1171. 1208. 1218. (edit. 1778.).

feri S. R. I. officium faciunt, exponam. Quod igitur ad *primum* attinet, ex ipsa diplomatis formula colligitur: 1) Ludovicum Aug. praescitu et consilio Procerum Imperii laudatos Castrucio contulisse honores. 2) Tam Ducatum Luccensem, quam Vexilliferatum S. R. I. Castrucio concessum esse iure feudi masculini, addita lege, ut semper maior natu seu primogenitus ex descendantibus primi Ducis masculis et legitimis succederet 3). Ut vero *alterius* quoque, cuius mentionem fecimus, rationem habeamus, ex ipsis iterum augustalium codicillorum verbis elucet, Castrucio, illiusque successoribus modo memoratis, concessa esse iura quae sequuntur: 1) Iurisdictionem plenissimam, cum mero et mixto Imperio. 2) Ius in civitatibus, oppidis, castris, et terris novi Ducatus, constituendi Vicarios, Capitaneos, Iudices, et Magistratus quoscunque. 3) Ius Statuta municipalia condendi. 4) Quaecumque iura, quae sub Regalium nomine veniunt, quo loco secundum consuetudines feudales Longobardicas ca line dubio iura intelligenda sunt, quae in II. F. 56. enumerantur. Potiora ex his iuribus, quorum specialis mentio in diplomate nostro occurrit, sunt: Ius vectigalium et teloniorum; Ius metallifodinarum; Ius rudendi montanae, argenteae, et aureae; Ius denique feuda conferendi, et Vassallos Imperii de feudis suis, in ipso Ducatus districtu sitis, inuestiendi m). Ad quae iura accedunt: Ius milites tam intra quam extra Ducatus limites constituendi, et militari cingulo decorandi; Ius creandi Notarios publicos, et Ius restituendi natales n).

§. 7.

1) Quod partim ex his patet Codicillorum Augustalium verbis, quae in nota praec. recitavimus, partim vero cognoscitur ex his, quae sequuntur in ipsius diplomatis §. 3 et 4. Volumus in super, quod in praemissis Ducatu seu Vexilliferatu, semper maior natu seu senior ex generatione tua, ex te et successoribus tuis legitime descendantibus, exclusis aliis filiis seu heredibus, solus et in totum succedat. Et propter praemissa omnia, se pro se ipso et praedictis successoribus tuis, nobis pro nobis ipsis successoribusque nostris, homagium et debita fidelitatis iuramentum praestantem, de praemissis Ducatu et Vexilliferatu, per sceptrum, quod in manu tenemus, praefentialiter inuestimus et infendamus.

m) Omnia haec iura novo Duci concessa memorantur in ipsius diplomatis §. 2 vs 3.

n) Sunt haec, quod nemo non videt, iura Comitis Palatii La-

§ 7.

Ad tertium me conuerto, cuius in saepe laudati diplomatis explicatione rationem habendam esse dixi (§. 6.). Afferenda scilicet est Castrucio nostro Vexilliferi S. R. I. dignitas, cui vir, dum viveret, doctissimus, *VLRICVS OBRECHTVS a)*, satis speciosum argumentum opposuit. Persuadere enim sibi aliisque conatur, eos, V. Ch. qui solemniter per Imperiale Vexillum de Ducatu fuerint inuestiti, dictos nonnunquam fuisse Vexilliferos Imperii, ipsosque eorum Ducatus, Imperii Vexilliferatus. Quam sententiam, ut argumento aliquo suffulcire videatur, exemplo utitur diplomatis Ludouici Bauari, quo Castrucium in Lucae Ducem euexit,

Lateranensis. Iam vero ex alio diplomate apud *LEIBNITIVM l. c. P. I. n. 64. pag. 129.* discimus, Comitum sacri Palatii Lateranensis die demum 14 Mart. a. 1328. a Ludouico Bauaro Castrucio concessam esse: quum tamen in ipso concessae dignitatis ducalis diplomate, non solum iurium, quae diximus, ad Comitum Lateranensis Palatii officia referendorum, mentio fiat, sed etiam in ipso huius diplomatis introitu Castrucio titulus Comitum Sacri Palatii Lateranensis tribuatur. Cuius rei hanc rationem reddit *BVRCH. GOTTH. STRVVIVS in Corp. Iur. Publ. Cap. XII §. 15. nor. 39. pag. 439.* ut Comitum Palatii Lateranensis Castrucio primitus saltim temporario, in altero autem diplomate d. 14 Mart. a. 1328. Romae dato, haereditario iure concessam esse dicat; quod vltimum ex ipsius diplomatis verbis colligitur: *tibi et successoribus tuis ex te natis et nascituris per lineam, masculinam, in perpetuum Comitatum sacri Lateranensis Palatii — — — — — damus, concedimus et donamus.* Addere quoque possumus, officium Comitum Palatii Lateranensis d. 14 Mart. 1328. Castrucio collatum iura nonnulla continuisse, in ipsa Imperatoris inauguratione, quae Romae in templo S. Iohannis Lateranensi fieri solebat, exercenda, quae in laudati diplomatis §. 3. plenius enumerantur. Conferri ceteroquin merentur, quae de origine Comitum Sacri Palatii Lateranensis, deque hac dignitate Castrucio concessa, exposuit *IAC. CAROL. SPENER, in diss. de vera origine Palatin. Caesarior. (in Eiusd. Iur. Publ. Part. VI. pag. 285 — 328.)* ibique praesertim §. 6. nor. a. pag. 317—319.

a) Qui in elegantissima caeteroquin dissertatione *de Vexillo Imperiali Cap. IV. pag. 85.* (in *Eiusdem Academicis Argentorasi 1704. 4.* editis) ita pergit: *Neque insolitum est, eos, qui, solemniter, atque adeo per Imperiale Vexillum, de Ducatu ad Marchionatum inuestiti sunt, Vexilliferos Imperii ipsosque etiam Ducatus exinde Vexilliferatus Imperii nominari. Sic in diplomate Ludouici Bau. quo Castrucium in Lucae Ducem euexit, Dux et Imperatoris Sa-*

utpote in quo promiscue aliquoties legantur tituli: *Dux et Imperatoris Sacrique Romani Imperii Vexillifer; Ducatus et Vexilliferatus*. Vt igitur ad haec *Obrechtii* argumenta respondeamus, primo statim loco notandum est, nullum, quod satis probari possit, exemplum in promptu esse, ex quo constet, Vexilliferi Imperii titulum eodem sensu vel vniquam acceptum esse, quo Ducis vocabulo utimur *b*). Deinde vero etiam summi Viri sententia ex eo quodammodo refutari potest, quod certum sit, non ad solos Ducatus in Imperio Romano Germanico restricta fuisse Inuestiturae per Vexillum solemnitas; atque ita, si cum *Obrechtu* loqui velimus, Comites quoque, imo etiam Dynastas nonnullos, eodem iure dici potuisse Imperii Vexilliferos, quum et illi de terris suis frequentissime per Vexillum fuerint inuestiti *c*). Grauiissima tamen, quibus *Obrechtu* obuiam ire possumus, argumenta tum in ipso latent diplomate, quo Castrucius in Ducem Lucensem euectus est; tum ex alio eiusdem Ludouici Imp. diplomate, quo Castrucio nostro Sacri Palatii Lateraneensis contulit, repetenda sunt. In utroque

V v v 2

Sci-

Sacrique Romani Imperii Vexillifer, Ducatus et Vexilliferatus aliquoties coniuncta et promiscue posita leguntur; sed alio penitus sensu, quam quo Vexilliferi in expeditionibus ac bellis Imperii gerendi munus commissum est.

b) In quo mihi adstipulatur LEIBNITIVS in *der kurzen Deduction den Unterschied des Reichs Haupt-Panniers und des Reichs-Scurm Fahne betreffend* §. 18. apud THVCEL. in *Elect. Iur. Publ.* pag. 137.

c) Demonstrari hoc potest argumento ex ipsis *A. B. Tit. V. §. 1.* sanctione deprompto, quo loco Vicariis Imperii, Palatino et Saxoni, ius de feudis Imperii inuestiendi tribuitur, addita restrictione: *Feudis Principum duntaxat exceptis, et illis quae Vanlehen vulgariter appellantur, quorum inuestituram et collationem soli Imperatori vel Regi Romanorum specialiter reservamus*. Quae verba satis euincunt, feuda vexilli distinguenda esse a Ducum et Principum feudis, atque ita nullis rationibus niti sententiam eorum, qui, quoties de feudis Vexilli sermo est, solos Ducatus vel Principatus intelligi volunt. Rem omnem egregie exposuit IO. PETR. DE LVDEWIG, in *der Erläuterung der güldenen Bulle Tom. I. pag. 559. nos. n.* et diuersa quoque esse feuda quae *Fürstenthum*, ab iis quae *Fabulehen* dicuntur, statuit IO. SCHILTER, in *Annotat. ad A. B. §. 29. (in Eiusd. Instit. Iur. Publ. Tom. II. pag. 291. sq.)* qui etiam dynastas olim per vexillum inuestitos esse, variis exemplis docuit *l. c. §. 10. pag. 275.*

scilicet diplomare accuratissime distinguuntur Duces et Vexilliferi, Ducatus et Vexilliferatus tituli. Sic, quod primum est argumentum, in diplomate concessae dignitatis ducalis, ipse Imperator Ducatum a munere Vexilliferi non obscure distinguit, dum Castrucium §. 2. ita alloquitur: *Te pro te et successioribus tuis — in perpetuum ipsius Ducatus Ducem et VEXILLIFERVM NOSTRVM ET SACRI ROMANI IMPERII VBILIBET, — promouemus.* Alterum nobis argumentum suppeditat alius eiusdem diplomatis locus, ubi ita pergit Imperator §. 3. *Volumus insuper, quod IN PRAEMISSIS DVCATV SEV VEXILLIFERATV semper maior natu — succedat.* Et paucis interiectis §. 4. *de praemissis Ducatu et Vexilliferatu — inuestimus.* Vitur hoc loco Caesar plurali numero in verbis: *praemissis Ducatu seu Vexilliferatu etc.*; ex quo luculenter patet, vere distinctas fuisse, quae Castrucio obuenerunt, Ducis et Vexilliferi dignitates. Tertium sequitur argumentum, quod nobis suggerit laudati diplomatis §. 5. quo loco Imperator poenam pecuniariam minuitur iis, qui contra honores Castrucio collatos quidquam in posterum admitturi sint; his verbis: *Si quis autem temerario ausu praesumpserit contravenire, mille marcharum auri poenam incurrat, pro dimidia Camerae nostrae persolueudam, et pro alia dimidia Camerae dicti DVCATVS ET VEXILLIFERATVS, IN QVORVM PRAEIVDICIO aliquando extiterit attentatum.* Neino sane est qui non videat, verba: *in quorum praeeiudicio*, non ad vnam, sed ad plures dignitates esse referenda, atque ita fieri non posse, quin Ducatum Castrucii a Vexilliferatu eidem concessio, distinguamus. Quartum denique subiungamus argumentum, quod in ipso inest diplomatis concessi Comitatus Lateranensis Palatii introitu: *Ludovicus Dei Gratia Romanorum Imperator Semper Augustus, illustris Castrucio, Duci Lucano, Sacri Lateranensis Palatii Comitum, et ROMANI IMPERII VEXILLIFERO, suo et Imperii fidei dilecto, gratiam et omne bonum.* Quae verba rem omnem conficere nobis videntur, quum in iis expressa fiat mentio trium distinctorum honorum, neque coniunctus cum Ducis vocabulo, sed accurate potius ab eodem separatus Vexilliferi titulus legatur. Ex quibus omnibus colligimus, asserendum esse Castrucio Vexilliferi S. R. I. munus, a Duca-

tu eidem concessio distinctum, nisi forte vim facere clavis diplomatum verbis, et, quae in illis distinguuntur, inter se commiscere velimus.

§. 8.

Restat ut breuiter dispiciamus, quale Imperii Vexillum in Vexilliferatu Castrucio concessio intelligendum sit. Plura enim Imperii Vexilla fuisse, notum est a). In ipsa tamen diplomatis nostri formula, quam certi cuiusdam Vexilli nulla fiat mentio, ad coniecturas confugiendum est. Quibus coniecturis licet res omnis expediri nequeat, vero tamen simile mihi videtur, Vexillum Imperii maius (*des Heil. Römischen Reichs Haupt-Panier*), atque adeo Vexilliferatum Imperii vniuersalem, qui non solum 1) Ius in expeditionibus bellicis, praesente ipso Caesare, maius illud Vexillum explicandi; sed quoque 2) Ius idem Vexillum praeserendi Caesari, coronationis gratia urbem Romam ingredientem, complectebatur, commissum esse. Primum pro corroboranda hac sententia argumentum ex ipsis repeto diplomatis saepe laudati verbis: *Te pro te et successoribus tuis — Vexilliferum nostrum et S. R. I. vbi libet etc.* Quo loco adiecta particula *vbi libet*, id Vexillum innuere mihi videtur, quod in quacumque occasione praesente Imperatore gestari possit. Tale vero solum fuisse Imperii Vexillum maius, vel ex ipsis Imperii Legibus b) luculenter patet. Licet enim Vexillum Argen-

V v v 3

to.

a) Inter Imperii Vexillum maius et minus, in quorum priore aquila biceps, in posteriori vero aquila vniceps conspiciatur, distinguit VLR. OBRENT. l. c. Cap. III. pag. 76. Tria vero Imperii Vexilla, quae in praecipuis occurrant expeditionibus bellicis, laudat BURCH. GOTTH. STRUVIUS in Corp. Iur. Publ. Cap. XXIV. §. 9. 10. 11. pag. 891—893. Vexillum scilicet Imperii maius (*des Heil. Römischen Reichs Haupte-Fahne*), Vexillum S. Georgii, et Vexillum Argentoratense; quorum primum praecipuum totius Imperii, alterum Ordinis Equestris, tertium Civitatum fuisse, ab his autem Vexillis distinguenda esse Vexilla, quae *das Kennpanier et die Sturmfahne* dici solent, (l. c. §. 12.), satis idoneis ostendit argumentis.

b) R. I. Spir. 1542. §. 39. in fin. et §. 40. Und ob dann gleichwohl sich entrichte, dass die Kayserl. Maj. oder wir, (de Regē Romanorum Ferdinando sermo est), persönlich im Feld wären, und des Heil. Reichs Fahnen fliegen lassen, soll nicht deswegeniger St. Georgen Fahnen in diesem Zug, aus betwiegendem Ursachen, angestellt, und

toratense secundum ea, quae OBRECHTUS et STRUVIUS docuerunt, in bellicis expeditionibus praesente Imperatore explicari potuerit c), nullum tamen illius usum fuisse in coronatione Romana, certum est d). Alterum sequitur argumentum ex historia coronationis Caesarum, quae Romae fieri solebat, depromptum. In huius enim inaugurationis solemnibus, Caerimoniale Romanum duo adhibita fuisse Vexilla docet, alterum, in quo Aquila conspiceretur, alterum S. Georgii e). Quod posterius Vexillum, quum ab antiquissimis temporibus Sueuis commissum fuerit f), cura illius demandari ab Imperatore Castricio non potuit; quamobrem affirmare possumus, in Vexilliferatu eidem concessio alterum Imperii Vexillum, aquila insignitum, intelligendum esse, quod pro eodem cum maiori Imperii Vexillo habent laudatissimi Iuris Publici doctores g).

und in Ruhe bleiben, allerley Unordnung zu verbüten. Sonst aber in der Kayserl. Maj. und unserm Abwesen, soll des Reichs Fahnen nicht fliegen, sondern an seine Statt eine andere Fahne durch den obersten Feldhauptmann aufgerichtet und gebraucht werden.

c) VLB. OBRECHT. l. c. pag. 91. 92. STRUVIUS l. c. p. 894. nos. 44.

d) Vnde etiam repulsam tulerunt Argentoratenses a. 1452. quam a Friderico III. Imp. peterent, ut in solemnibus Caesaris in urbem Romam introitu Vexillum civitatum explicari permitteret: OBRECHT. l. c. pag. 92.

e) Caerimonial. Roman. Lib. I. Sect. 5. cap. 3. Postera die Caesar per portam, quae est sub arce S. Angeli, hoc ordine quastriumphantis ingreditur. Primo die equites Vexilla duo Caesaris portant, alterum S. Georgii, quod ad Sueuorum persinet custodiam, Aquilae alterum. Ab antiquo igitur more recessit Fridericus III. Imp. qui Romam ingressurus, aegre hoc ferente licet et contradicente Vexilli S. Georgii Signifero, praecepit, ne praeter Imperii Aquilam ullum aliud signum explicaretur: OBRECHT. l. c. pag. 92.

f) STRUVIUS l. c. pag. 893. seq. nos. 40. Litem postea Sueuis de iure hoc Vexillum gestandi movit Franconica Nobilitas; hanc vero controversiam transactione amicabili, per quam in iuris consortium ceteris legibus Franci recepti sunt, facile componi potuisse, si Caesar huius transactionis capita, sibi in castris ad Nouesium haerenti a. 1474. oblata, confirmasset, memoriae prodidit DATTIVS de Pace Imp. Publ. Lib. II. cap. 3. num. 93. pag. 251.

g) OBRECHT. l. c. Cap. III. pag. 76. HENR. COCCHEI in Iur. Publ. Prudent. Cap. XIII. §. 14. pag. 249. STRUVIUS l. c. pag. 892. nos. 27.

nientum, ex quo certum fiat, Vexilliferatum Castrucii plade diuersum fuisse a Vexilliferatu Groeningensi, seu Württembergensi. Vexillum scilicet Groeningense, vulgo *die Sturm-Fahne* dici solitum, quod etiam nonnunquam *der Reichs-Fahne* vocatum fuisse voluit *h*), concedi Castrucio non potuisse, ipsa rerum gestarum monumenta docent. Vt enī taceamus, in hoc Vexillum non quadrare particulam: *vbilibet*, concessae Castrucio dignitatis titulo expresse adiectam, quum laudatum Vexillum, semper fuerit particulare *i*); ex ipsa etiam Ludouici Bau. historia patet, hunc Caesarem idem Vexillum ante expeditionem Romanam (a. 1322.) simul cum castro et ciuitate Groeningensi, cui hic Vexilliferatus iam a Saec. XIII. inrexit fuisse videtur *k*), concessisse Conrado Comiti Schlüsselburgico *l*). Qui Conradus ad annum vsque 1336. hoc feudum Groeningense possedit, illo ipso autem anno, quicquid in eo iuris habuit, consentiente Caesare, in Ulricum Comitem Württembergensem transtulit *m*). Ex quibus omnibus facile intelligitur, Vexilliferatum a. 1328. Castrucio concessum (§. 6.) ita interpretandum esse,

h) Allegant in hanc rem diploma Caroli IV. Imp. quod apud OBRECHTVM l. c. pag. 83. legitur. Sed in hoc diplomate de Vexillo Württembergico sermonem non esse, vel ex ipsis Caroli verbis patet, quibus cura Vexilli in diplomate memorati non solum Eberhardo Comiti Württembergico, sed cum eo simul Argentoratensibus committitur.

i) In motibus enim subitaneis in Imperio subortis, vel si contra latrones agendum esset, de turri suspensum fuisse hoc Vexillum, docent LEIBNIT. in *der kurzen Deduction* n. 31—38. (ap. THVCEL. l. c. pag. 142—144.) et STRVVLVS l. c. pag. 895. §. 12.

k) Quod KVLPIVS in *der von dem Hause Württemberg abgefassten Gegen Deduction* etc. §. 19. apud THVCEL. l. c. pag. 166. ex diplomate efficit, inter cuius subscriptores iam a. 1257. occurrit: *Hartmannus Comes de Grieningen et Sacri Imperii Signifer*.

l) Diploma Ludouici exhibet KVLPIVS l. c. lib. D. et E. pag. 203—205. et *ibidem* lib. F. leguntur literae consensuales Balduini Archi-Episcopi Treuirensis, quibus factam a Ludouico concessionem approbat, et quae eam ob causam notari merentur, quia Balduinus expressam in iis facit curae Vexilli *der Sturm-fahne* Conrado demandatae mentionem.

m) Plenus rem enarrat KVLPIVS. l. c. §. 21. 22 pag. 169—171. qui monumenta diplomatica huc facientia exhibet lib. K. L. M. N. et O. pag. 208—211.

esse, ut illum de maiori Imperii Vexillo, utpote cuius gerendi munus, saluo Conradi Schlüsselburgici, qui eodem tempore Vexilli Groeningensis curam habuit, iure, ab Imperatore Castrucio concedi potuit, intelligamus. Cui sententiae hoc etiam suffragari videtur, quod inter testes, quorum subscriptione firmatum est diploma concessi Castrucio Comitatus Palatii Lateranensis, nomen quoque legamus *Conradi de Zolusfelberg*, pro quo *LEIBNITIVS* n) legendum esse putat: *Conr. de Schlüsselberg*. Quam emendationem si admittamus, est autem ita comparata, ut admitti omnino possit, luculenter patet, Vexillum Castrucio commissum, utpote cuius Vexilliferatum ipse subscriptor Conradus Vexillifer Groeningensis agnouit, ab hoc Groeningensi Vexillo diuersum fuisse, atque ita non sine aliqua ratione distinguui inter Vexillum Imperii maius, et Vexillum Württembergense.

His ita disputatis addi quidem nonnulla possent de morte Castrucii, qui eodem anno, quo tantis a Ludouico Bawaro Imp. ornatus est honoribus (1328.), diem supremum obiit. Sed huius rei enarratio (in qua prolixior est *MACHIAVELLVS* l. c. pag. 85—87.) ad commentationis huius argumentum pertinere non videtur.

n) In *Cod. Iur. Gens. Diplom.* P. I. pag. 129.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Decembris Anno MDCCLXXVI.

---

*George Christian Adlers ausführliche Beschreibung
der Stadt Rom, etc.*

h. e.

*G. C. ADLERI accurata delineatio urbis Romae, cum ta-
bulis aeneis.*

Altonaviae, apud Auctorem, et Bohnum, Bibliopolam
Hamburgensem, MDCCCLXXXI. forma quarta,
paginae 354.

Roma, qualis quantaque vrbs nostra sit aetate, cum ex
Itinerariis, aliisque huius generis libris, disci, tum ab
iis cognosci potest, qui eius visendae causa peregrinantur:
at quae antiqua facies vrbs, quae amplitudo, qui splendor
et magnificentia fuerit, vt intelligeretur quoque ab iis, qui
a legendis graecis latinisque scriptoribus abhorrent, Max.
Reu. *Adlerus* ita curavit, vt lingua vernacula, sed pura, at-
X x x que

que argumento conuenienti conscriberet commentarium in *Publium Vistorum de regionibus vrbis Romae*, quem nihil praeter nomina regionum atque locorum annotasse constat, quemque descriptionem vrbis suos in vsus, fortasse officii causa, quod scilicet Vicomagister esset, fecisse maxime probabile videtur. Id igitur agens, librum in duas diuisit partes, quarum prima de mionibus, tectis, pontibus, clauicis, viis publicis, vicis, aquaeductibus, balneis, theatris disseruit; altera vero, quae in singulis regionibus memoratu digna viderentur, spectanda admirandaque proposuit. Erit vero in his rebus auctoritatem veterum potissimum scriptorum spectaret, et multis obscurioribus locis Idem inferre conaretur, in consilium tamen quoque adhibuit topographias Romae a *Marliano*, *Panunio*, *Boissardo* editas, *Alex. Domati* descriptionem Romae antiquae, *Nardini* Romam veterem, *Borrichii* faciem antiquae Romae, nec non alios recentiores scriptores, ac data occasione de multis recentioris Romae monumentis ac ornamentis disseruit.

Ab ipsa quidem humili origine paruae vrbis, usque ad inuasionem Gallorum, cum trecenti quinque et sexaginta praeterissent anni, ciues Romani Veios migrare voluerunt, quod hanc urbem Romae vel situ, vel magnificentia aedificiorum publicorum priuatorumque, praeserrent. Quod ut impediretur consilium, Aediles summa festinatione quouis modo aedes exstruendas, ac restituendas curarunt: quorum Metellus primus fuit, qui, victo Philippo, domum suam, quae lutea fuerat, marmoream reddidit. Pompeius quidem atque Caesar inde de ornanda urbe maxime fuere solliciti; ac omnium curas laudesque superavit Augustus, qui Vitruuii, valde periti architecturae magistri, vsus consilio, ditioribus Romanis auctor suusque fuit, ut aedium magnificentia inter se certarent, et urbem quoque in quatuordecim regiones descripsit. Nero, quam-

quamuis, quod vetusta aedificia atque vici obliqui ipsi displicerent, urbem incendit, ut quatuor modo regiones intactae manerent: suis tamen sumptibus, areis purgatis dirutarum aedium, atque diuersis vicorum ordinibus, cohibitaque tectorum altitudine, multum decoris nouae vrbi attulit. Nec ceteri Imperatores vsque ad Honorium sibi defuerunt in vrbe excolenda expoliendaque; cumque Alaricus Romam expugnatam vastasset, Theodoricus, ut dirutae aedes restaurarentur curans, ciuibus quotannis viginti milia tegularum donauit. Multi dein Pontificum R. multum pecuniae impenderunt, ut Romam magnificentiorem ac splendidiorē redderent.

His de origine et incrementis Romae disputatis, capite II. de moenibus et portis vrbis agitur, et sub finem conspicitur delineatio vrbis aeri incisa, a *Io. Baptista Nolli*, Benedicti XIV. Architecto, primum proposita, atque ab auctore doct. in compendium redacta, ut et effigies Romae antiquae, repraesentans Romam quadratam, et muros Seruii et Aurelii, Insulae, Basilicae, domus priuatae, atque partes Vicomagistrorum, capite III. describuntur: at IV. et V. Capp. pontes, *Sublicius*, *Senatori*, *Cestius*, *Ianiculensis*, *Aelius* et *Miluius* enumerantur, atque *Cloacas* quis struxerit, quanta magnitudine atque amplitudine fuerint, narratur. Doct. Auctor capite VI. in eo versatur, ut vias publicas, *Appiam*, *Flaminiam*, *Aemiliam*, *Labianam*, *Aureliam*, *Triumphalem Cassiam Saloriam*, *Tiburтинam* aliasque fuisse doceat, *sacram* vero quae dicatur, vicum in ipsa vrbe fuisse demonstrat, qui ab Amphitheatro in Capitolium duceret. Capite VII. illustrantur atque laudantur, quae Frontinus de Aquaeductibus scripsit; nomina eorum, ut *Aqua Appia*, *Marcia*, *Claudia* afferuntur, inscriptiones adduntur, et tabula aeri incisa, quae in *Fabretti* Dissertatione de Aquaeductibus, apud *Gracium* Thesaur. Antiq. T. IV. p. 1680. reperitur, hic quoque spectanda proponitur.

X x x 2

tur.

tur. De lauacris cap. IX. de Amphitheatro, et Theatro cap. IX. agitur, sed capite X. eoque primae partis extremo, moenia vrbis iam quidem decem montes complecti ostenditur, adiectis colle hortulorum, monte *Ianiculô*, et monte *Vaticano*. Iam igitur altera parte de singulis regionibus XIV. totidem capitibus agitur. In prima regione, qua per portam Capenam in viam Appiam ibatur, fuisse narratur nouem Vici, et sex ac triginta Vicomagistri, atque vltimus vicus dicitur Vicus trium ararum, vel quoque *Vitriarius*; ex quo cognomine pl. reu. *Alberus* coniecit ibi fuisse vitra vel conflata, vel vendita: sed si id nullo alio argumento probari potest, credimus potius, Romanos veteres Vicum trium ararum per compendiam in pronuntiatione Vitriarium appellasse. Haud procul a porta, quae iam Sebastiani dicitur, cernitur clius et rudera magni aedificii, et inde, vt etiam ex Ouid. Fast. VI. v. 191. et Propert. IV. El. 3. v. 71, recte colligitur, fuisse ibi extra moenia templum Martis et Bellonae, vbi Imperatores triumphaturi, atque legati exterarum gentium a Senatu audiebantur. In vicinia huius templi erat lapis *manalis*, qui tunc circumgestabatur, cum pluuiae exoptarentur, aqua Mercurii, et aedes Sebastiani a Constantino M. exstructa, et a Pontificibus Bonifacio IV. Alexandro III. Eugenio IV. et Cardinali Scipione Borghesio, renouata, sub qua ampla atque visu digna monumenta sepulcralia reperiuntur. Inprimis in ista regione erat celebre templum Musarum, multis statuis doctorum insigne; atque ista regio etiam *pagus Camenarum* et in Actis Martyrum *locus Trucidatorum* dicitur. Ex laeuo latere monumenti Metellae visuntur adhuc rudera Circi Caracallae, scilicet ambitus muri, fori, spina, atque meta, vt de aliis taceamus, in secundam regionem, quae Coelimonium appellabatur, preperantes.

In hac regione maxime notus erat vicus *Suburra*, cuius nominis et nunc est vicus Romae, sed allo loco, cum *Suburra* initium caperet ab eo loco, vbi iam reperitur templum Petri, et Marcellini, atque per vallem ad Coelum montem duceret in Amphitheatrum Vespasiani. Hic oblata occasione excurrit doct. Auctor in domum Laterani, consulis Romani sub imperio Neronis, describit templum S. Ioannis, et scalam sanctam; inde reuertens ad Romam veterem, disserit de domo Imperatoris Marci Aurelii, et Vestiliana, tum de templo Iouis reducis, castris peregrinis, templo Fauni, Claudii, deae Carnae, Bachi, regia Tulli Hostilii, quae et curia Hostilii dicitur, atque aedificio, quo spolia cum rapta, tum capta, seruabantur, quod *Spolium Samarium* dicebatur; cuius posterioris vocis vim se ignorare profitetur pl. R. *Adlerus*; vellemus tamen locum quem indicasset, quo *Spolium Samarium* legatur. Cum tertia regio, cui nomen erat *Ifis* et *Serapis*, vt et *Moneta*, fuerit parua, nec multis memorandis aedibus ornata, sicco eam praetereuntes pede iter conuertimus in regionem quartam, quae denominatur a Templo pacis et via sacra. Atque in illa reperiebantur vicus Sceleratus, domus regis Sacrificuli, quae *regia* dicebatur, templum Pacis a Vespasiano exstructum, et imperante Commodio igne terrae motu excitato dirutum. In eo templo multa cimelia et picturae seruabantur, vt prodit Plinius H. N. LXII, c. 19. et XXXV. 10. nec non teste Iosepho de bello Iud. L. VII. c. 5. aurea mensa, aureum candelabrum, Codex Legis ab Esdra scriptus. Ipsa templi figura cognosci potest ex Tabula aenea octaua. Haud procul ab eo templo fuisse creditur domus pontificis Maximi et Virgineum Vestalium, templum Solis, et Meta *Sudans*, h. e. aqua saliens ex columna lapidea. Ex aduerso erat Vicus *Sandalarius*, quem a statua Apollinis sic dictum Vir doct. arbitratur, sed a sandaliariis, qui ibi sandalia haberent uehalia, sic appellatum esse probabilius videtur. Is fuit insignis tabernis librariis, et arcu triumphali Titi nec

non Vulcanali, seu loco patenti, in quo esset ara Vulcani, et Lupercali, luco sacro Pani deo Arcadum, quod ex Virgilii Aeneidos VIII v. 342. perspicue intelligitur. In quinta regione *Esquilina*, ubi nunc reperitur Aedes Crucis, et templum Prudentianae, quondam Persius, Propertius, et Plinius iunior, ut alia praetereamus, habitasse feruntur. Regionem sextam, seu altam semitam, et septimam, seu viam latam, transeuntes, properare iubemur in Forum Romanum, in cuius spatio versus Meridiem fuerunt *Rostra*, *Curia Hostilia*, *Comitium*, *Graecostasis*, et *Senaculum*, versus occidentem *Vicus Jugarius* et *Tuscus*, *Basilica Grachi*, *templum Vestae*; Aquilonem versus *aedes Saturni* cum *Miliario* aureo, *aedes Concordiae*, versus Orientem, *arcus Fabianus*, *Tabernae novae*, *Clius Marforius*. In area Fori fuisse narratur Curtius ille lacus, nunc solida tellus, equus aeneus Domitiani, puteal Libonis, statua Marcyae. Praeter forum Romanum erant quoque fora Caesaris, Augusti, Nervae, et Transitorium, in quo columna Traiana centum atque octodecim pedes alta adhuc cernitur. In montem Capitolium ascendebatur tribus viis: prima quidem in rupem Tarpeiam, per gradus Monetae; altera super clium Capitolinum, in quo fuit templum Iouis tonantis, ac Fortunae primigeniae; tertia denique latissima atque optima prope Asylum, ibique erat carcer Tullianus. De arce et templo Capitolino, quod eo loco fuisse existimatur, ubi nunc reperitur Coenobium quod *ara Coeli* dicitur, doctissimus auctor tam accurate agit, ut argumenta cum eorum, qui putant templum fuisse structum in fastigio arcis, tum horum, qui in altera parte montis positum fuisse arbitrantur, laudet; interiorem formam templi, Dionysio Halic. libr. I. p. 259. duce, describebat, de diuitiis et cuneliis templi ratione praestantiae ac multitudinis fere fidem superantibus disserat, ac tandem *Ryckium de Capito* se secutum esse ducem libere fateatur. Figura Capitolii, quale nunc est, breuiter descripta

et Tabula XI. aere expressa cernitur. Peruenimus tandem ad regionem vrbis nonam, ibique in viam latant vel Flaminiam, in qua reperitur columna memoriam Antonini seruans, quam *Ioh. Vignolius* Romae anno huius seculi quinto singulari dissertatione descripsit. Inter opera, quae Domitianus fieri iussit, referuntur *Naumachia*, *Odeum*, et *Stadium* cuius figura Tabula XIV. aeri incisa reperitur. In ista regione quoque memorandus videtur campus Martius, magnificis aedibus cinctus, insignis *Mausoleo* ex lapide nitido exstructo, et perpetuae viriditatis arboribus tectis; *septis*, quae intrabant centuriae suffragium daturae, ex quorum vno latere erat porticus Europae, ex altero Villa publica. Si quis in campo minore ad litus Tiberis vis recta iret, veniebat in theatrum Marcelli, cui proximus erat carcer Claudii Decemviri, qui monstrabatur deum in templum pietatis; nec procul aberant templa Apollinis et Bellonae, ut et Circus Flaminius, quo loco iam aedes S. Catharinae Funariorum reperitur. In ista quoque regione, quae commemorantur, videntur dignissima: *Theatrum Pompeii*, et *Pantheon*, forma convexa fastigiatum, quod *Benificius* quartus in aedem Mariae et omnium martyrum conuertit.

De palatio, de variisque eius fati, *Septizonio Scueri*, quod *Marianus Rom. antiq. Lib. IV. c. 16.* accurate descripsit, et de *actu triumphali* *Constantini M. cum capite X. Adlerus* diligenter differuisset, describit Circum Maximum in valle Murciae, ut potissimum *Dion. Halicarn. Lib. III. p. 200.* auctoritatem sequatur, Salinarum ad portam trigeminam mentionem facit, et forum Olitorium, nec non Velabrum maius, ad hanc regionem a Victore referri docet. Hac occasione data laudat quoque *Ficum Velabrensem* ex *Martiali*, qui *Libro XI. Epigr. 53.* scribit: Et *Velabrensi massa retorta* *fer*; sed ibidem potius legendum videtur *fore*, atque locus explicandus de massa lactis coagulati, quae Velabrensem suum bibit, ut ex *Libro XIII. Epigr. 32.* intelligitur.

Duq.

Duodecima regio vrbis, quae *Piscina publica* vocatur fuit quidem frequens, sed angustis finibus circumscripta, atque thermarum Antoninianarum, quae fuerunt in ista regione, rudera adhuc ostendit. Regio decima tertia complectebatur montem Auentinum, in cuius fastigio erant aedes Lunae, ac Iunonis reginae, ara Iouis Victoris, aedes, atrium, et bibliotheca Libertatis, atque in hac omnium prima Romae bibliotheca publica M. Varronis picta imago suspensa cernebatur, teste Plinio Lib. VII. c. XXX. Decima quarta regio erat trans Tiberim, sed iungebatur vrbi ab Anco Marcio, ibique habitarunt olim Iudaei, Lesticiarii, mercenarii, et festum fortis Fortunae, ritu ab Ouidio Fast. VI. v. 770. descripto, celebrabatur. In ista regione quoque videtur ager Vaticanus memoria dignus, qui iam *ciuitas Leonina* et *Burgum* appellatur, atque ob vitium aeris, iam dudum, teste Tacito histor. II. 93. locus infamis fuisse traditur. Ibi quoque celebratur moles Hadriani, cuius exterior ambitus ex solidis lapidibus fuit, interior oblongus et praestans ex Pario marmore, ac eo loco non Hadriani mdo, sed omnium quoque Antoninorum cineres, conditi leguntur. Ex hoc duplici ambitu arx nunc cernitur exstructa, quae castrum S. Angeli vocatur. Qua olim horti Neronis fuisse leguntur, illic nunc reperitur templum S. Petri, quod nulli aedificio in vrbe vniuersa splendore ac magnificentia cedere videtur. De huius templi forma fatisque doct. *Adlerus* vt Tabula aeri incisa conspici posset curauit. *Sexti Rufi*, Viri Consularis, *breuiarium de regionibus vrbis Romae*, et *Publii Victoris* de eodem argumento libellum, ex Graeuii thesauro Antiquitatum Rom. typis repeti iussit, atque vt verum fateamur, summam industriam atque diligentiam adhibuit, vt ista veteris Romae descriptio, et narrationis simplicitate, et argumentorum fide, et chartae nitore, et typorum elegantia, lectoribus commendaretur, nec dubitat fore, vt lectores ac.

MENSIS DECEMBRIS A MDCCLXXVI 551

aequi ac beneuoli his suis laboribus leues operarum errores,
qui vix euitari potuere, condonent.

*PETRI LAMBECHII HAMBVRGENSIS COM-
mentariorum de Augustissima Bibliotheca Caesarea Vindoba-
nenſi LIBER QVARTVS; Editio altera: Studio et
opera ADAMI FRANCISCI KOLLARII, Equitis
Hungari de Keresztény, Conſiliarii Aſſualis Auditi, Aug. Bi-
bliothecae Directoris, et Academiae Scientiarum elegantiorum-
que literarum Theodoro-Palatinae Socii Or-
traordinarii.*

Vindobonae, Typis et Sumptibus Ioann. Thomae Nob. de
Trattnern, Aug. Aulæ Typographi, et Bibliopolæ Vin-
dobonensis. Anno a partu Virginis MDCCCLXXVIII.
Alph. 2 pll. 16. in Fol.

Hunc librum, qui centuriam ~~alteram~~ codicum Manu-
scriptorum Theologicorum recenset, Ill. Kollarius,
Vir nostra laude maior, sola Lambecii dedicatione instru-
ctum, absque additamento nouae praefationis, emisit. At
promissi tamen, quod de reddendis his Commentariis Le-
ctorum vſibus quam fieri posset aptissimis, nuper dedisset,
memor, et modi, quem in iis reconcinnandis et refingen-
dis sequendum putasset, seruantissimus deprehenditur. Ad
codicem igitur centesimum primum qui Gregorij Nazianze-
ni partim edita, partim inedita Carmina continet, mentio
Y y y fit

fit, Tollii qui ex hoc codice ea edidit in *Insignibus Itinerariis Italicis*; itemque Muratorii, cum libri, necdum tamen a se conspecti, Tollianici, tum huius codicis notitiam prae se ferentis in Praefatione ad *Anecdota Graeca*. Versus aliquot quibus est auctius Carmen, cuius initium Πῆξον μὲ χεῖρὲν ὡς ἐκδοθέντις λόγις, in cod. Vindob. quam in editione Parisina Operum Greg. Nazianzenii, afferuntur integri:

Τολμῶ τε λῆξαι, ὃ μάκαρ, τὸ σῶμά μοι
 Τὸ σὸν τὸ τῆς σῆς πλῆσμα προσκίπτω χεῖρὸς
 ὡς τίκτειν, ὡς ὀδυρδὸς, ὡς παρτυμένον
 Ἴδ' οὐ πρόπεται βλήπον, ἐκλελοιπάμεν.
 Καὶ νῦν πάρεαι, δὸς χεῖρα, εἰλύσον βίβλα
 Πῆξ' καὶ τὰ χεῖρον συμπέσειν ἰμοὶ τέλος
 Τί δ' αὖ καὶ λὼν κακῶν τε καὶ καθαρσίων.

Quomodo vero Muratorii diligentiam hi versiculi lusisse dicantur, non videmus; cum Muratorius ex alio profus Codice, nempe Ambrosianae Bibliothecae, alia plane, nimirum Epigrammata ediderit. — Pro τίκτειν marginis lectio affertur λειπέν. At illa est ex glossemate, et deterior ea quae in textis est. Conf. v. c. Interpretes ad Ep. ad Hebraeos XI, 12.

Ad Cod. CIL p. 35. vindicatur Lambecius a crimine, ei ab Oudino Comment. Tom. I. p. 645. obiecto; nuntium, Zonaræ in carmina Gregorii Nazianzenii commentatum esse, male ab eo scribi. Docetur autem ex Caueo de scriptorib. Eccles. T. II. p. 201, et Fabricio B. G. Vol. IX. p. 643. Prooemium Zonaræ in Greg. Naz. Tetrastichis Venetiis Graece prodixisse, et eiusdem Zonaræ Expositionis mentionem fieri apud Labbeum Bibl. Nou. MSS. p. 177. Etiam in Bibliotheca Regia Parisina adservari Zonaræ Explicationem Tetrastichorum Greg. Naz. Cod. CMXCII.

CMXCII. n. 6. Neque tamen paraphrases, quas Codex Vindobonensis habeat, illico Zonarae, ut Lambecius statuēbat, tribui debere, cum et Nicetam et Nicolaum Doxapatrium, Constantinopolitanae Ecclesiae Notarium, in varia Nazianz. Carmina *ἐκφύσεως* scripsisse notum sit. De his quidem Lib. VIII. Cod. 47. n. 2. agitur, quas valde his similes sibi visas esse scribit.

Ad Cod. CXI. n. 13. 14. qui Callisti Patriarchae Constantinopolitani duas orationes, alteram in obitum Mariae Virginis alteram in necem Iohannis Baptistae continet, utramque ignorari a Fabricio B. G. T. IX. p. 100. observatur. Constantini autem Acropolitae Orationem in S. Martyrem Theodosiam, huius Cod. n. 17. quae altero exemplo exstet in Cod. XXXV. n. 2. Lib. VIII. Lambecianorum Commentariorum, pro inedita haberi a Fabricio B. G. T. IX. p. 148. eam tamen vulgatam esse e Cod. Vaticano a Papebrochio Act. Sanct. T. VII. p. 69. Verba denique Lambecii, quae extra seriem in Indice primo Alphabetico Auctorum adnotauerat, ad hunc Const. Acropol. pertinentia; *Meminis huius Constantini Acropolitae Ioannes Cantacuzenus Hist. Byzant.* etc. notae subiectae inferuntur. Cur' ergo denuo in Indice leguntur, e quo commode tolli poterant.

Ad Cod. CXIII. n. 2. vbi Historia vitae, martyrii, et miraculorum S. Theodori Tyronis recensetur, primum duos esse Theodoros ex Actis Sanctorum T. II. p. 23. observatur; deinde historiam, quae hoc Codice Vindob. contineatur, neutrius singulatim Theodori, quorum alter *discis*, alter *tyronis* cognomine discernitur, vitam referre; sed utriusque simul ab indocto quodam male confarcatam esse. Additur etiam, neutrum Theodorum clare distinxisse Fabricium B. G. T. IX. p. 147. nec hominis esse, in tali

tantoque opere omnia accurate discernere. Verissimum hoc, inprimis in rebus parui momenti, qualis utique haec est. Ad eiusdem Cod. n. 3. quo memoratur a Lambecio Chryssippi Presbyteri Hierosol. narratio miraculorum S. Theodori Martyris, cognomine *Tyronis*, plurimis verbis et argumentis, ex Gregorii Nysseni in Theodor. Tyronis encomio, (perperam paullo ante Nazianzeni in eum oratio laudatur,) potissimum repetitis euincitur, miracula, quae hic enarrantur, non esse Theodori Tyronis, sed Theod. ducis.

Ad Cod. CXVI. n. 2. de Berytensis miraculi historia copiose agitur. Tota disputatio in tres locos diuiditur. Primum de loco ac tempore quo contigerit, tum de auctore qui narrauerit, denique de fide qua excipiendum sit, disseritur. Berytense vocatur a Beryto, vrbe Phoeniciae percelebri. Conceditur, eius nullam fieri a scriptoribus Graecis mentionem ante tempora concilii Nicaeni secundi a. 787. vbi primum pro cultu imaginum defendendo prolatum est. Ad auctorem quod attinet, est is Athanasius quidam *Iunior*, ex mente Lambecii, cui Baronius et Pagius adsentiebantur. Sed Ill. Kollarius negat vniquam Athanasium quendam *Iuniorem* (cf. tamen p. 373.) exstitisse, idque iam se Libro III. p. 254. in nota subiecta demonstrasse, monet, et miraculi istius historiam non alii quam Athanasio illi Magno, Alexandrino Archiepiscopo, cui etiam in Cod. CLXXXVII. n. 10. adscribitur, tribuendam esse contendit. In exitu laborat disputatio, vbi de fide quaeritur. Primum, etiamsi Romanocatholici huius miraculi possessione deturbentur, hoc nihil nocere ipsi causae cultus imaginum; eum consensu Orientalis et Occidentalis Ecclesiae, tanquam laudabilem et minime sacrilegum, comprobari. Deinde de Actis Synodi secundae Nicenae, satis vel parum genuinis, nemini priuato, non itaque Baronio, Pagio, Span-

Spanhemio, Caveo, Oudino, decernere licere, praeterquam Ecclesiae catholicae soli, cuius vultus iudicio reliquorum omnium sententiae fiat subiiciendae. Cum Spanhemio separatim agitur. Cui, quod Opp. T. I. p. 1315. scripserat, nullos omnino in ea Synodo trium Orientis Patriarcharum legatos fuisse, opponitur e calamo exarata Antiochenorum Patriarcharum historia, in Bibliotheca Caesarea Vindob. existente testimonium, his conceptum verbis: Οὗτος ὁ Πατριάρχης (Theodoretus Patriarcha Antiochenus) ἐπέμψε τοποτηρητὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἑβδόμην σὺνδον, ἣ ἐποίει ἐγὼ ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου καὶ Εὐφροσύνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ κ. τ. λ. Tandem ait: „quod testimonium, si quis tuae, (Spanhemium „alloquitur,) sententiae praetulerit, eum nullius temeritatis „reum futurum esse non temere arbitrer.“

Ad eiusd. Cod. n. 19. iacta a Lambecio in Combesisium crimina, quasi quae ab eo publicata fuissent, multa ignorantiae, insolentiae, maledicentiae exempla proderent, absterguantur; maxime verbis Reimanni in *Bibl. Aegypt.* qui valde indignatur Combesisio iniuriam factam esse, et eandem a Lambecio, quas in Combesisio redarguat, culpas commissas fuisse scribit.

Ad Cod. CXLIII. n. 39. ubi duarum Chrysostomi orationum mentio fit, quarum in altera haec habentur: Πολλοὶ πρεσβύτεροι ἁμαρτωλοὶ ὄντες προσφύρουσι — — — καὶ ὁ μὲν ἄρτος γίνεται σῶμα Κυρίου, καὶ τὸ ποτήριον γίνεται αἷμα τῶν Κυρίων, adnotatur, haec inter spuria Chrysostomi retulisse Fabricium, ex disciplina Lutheri institutum, et Montefalconium Instituti Benedictini et sancti Mauri sodalitis alumnus; hunc editionis suae Chrysostomi Operum Parisinae T. X., p. 840. illum Biblioth. Graec. Vol. VII. p. 605. Nobis videtur, nec ista verba sola aliena, nec propter ea ipsam orationem suspectam esse habendam; Lambe-

Y y 3

cium

cium autem errasse apparet, qui ex istis verbis male intellectis, clarum et insigne testimonium de vera *Transsubstantiatione* repetebat. In Patrum scriptis, et Liturgiis antiquis, verbum *γίνεσθαι* in hac ipsa re adulationes usurpatur ita, ut ad transsubstantiationem stabiliendam nihil valeat. Veram eius vim perspexerunt et demonstrarunt cum alii, tum Vener. Ernesti nuper, fonte simul istius formae loquendi detecto, in Iohannis Euang. 1, 14. ὁ λόγος αὐτὸς ἐγένετο, in *Opusculis Theologicis*. p. 43.

Cod. CLL. n. 34. memoratur Ἀδελφὸς τοῦ αἰγίου Δημητρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος etc. Hoc opusculum cum Fabricius tantum in Coisliniano Codice exstare referat, B. G. Vol. IX. p. 72. elucere ait Ill. K., eum nequaquam Lambecii Commentariis, sed Nesselii solum Breuiario usum fuisse. — Cod. CLX. Lambecius trium Codicum Vindobonensium Epistolarum Michaelis Glycae memoriam celebrat, sed quartum, qui olim adfuerit, et alicui quondam commodatus non redditus sit perisse, queritur. Ad haec, nimis temere, ait Ill. K., decessores suos negligentiae prodigalitatisque arguere Lambecium, qui eo quo haec scriberet tempore, certus esse potuerit, non modo quartum illum epistolarum Glycae codicem non defuisse, sed superfuisse etiam quintum, utrumque suis locis a se indicandum.

Ad Cod. CLXXXVIII. n. 12. de Anastasii Sinaitae et Cyrilli Alexandrini expositione fidei, dialogi more conscripta, bene observatur, eam descriptionem non de colloquentibus inter se Anastasio et Cyrillo, quorum aetas centum amplius annis distabat, intelligendam esse, sed de orthodoxae fidei expositione ad mentem utriusque Patris confecta. Ad quod cum non attenderet Oudinus, *Comment.*

de

de Scriptis. Eccles. T. I. p. 1664. factum est, ut a re alienam de hoc libello sententiam ferret.

Caeterum Appendix huius quarti Commentariorum Libri duo Additamenta exhibet: prius pertinet ad p. 101. editum olim a Lambecio inter Additamenta Libri V. Commentar. n. III. quod sententiam de Baptismo Constantini M. in fine vitae multis veterum scriptorum testimoniis, Graece simul et Latine prolatis, confirmat, et propter prolixitatem reliquis annotationibus commode aptari non poterat. Alterum ab Ill. K. iam Lib. III. p. 411. suo loco editum, iterum hic recurrit. Censura non satis idonea haec affertur, ne quid eorum quae ad Librum III. et IV. pertineant, in altera hac editione omissum esse videatur. Quanto rectius erat, simpliciter ad huius libri Cod. CXCVI. n. 12. 13. monere, additamentum huic alieno loco attributum, iam suo loco, ut alibi fieri solet, prolatum esse. Sed talium repetitionum exemplum iam supra attulimus. Nec leui ornamento et decori erat huic Operi futurum, si operarum typographice vitia diligentius emaculata fuissent.

CHRISTOPHORI SAXII, ONOMASTICON Litterarum, siue Nomenclator Historico Criticus praestantissimorum omnium aetatis, populi, artiumque formalis Scriptorum item monumentorum maxime illustrum, ob orbe condito usque ad Saeculi, quod vivimus, tempora digestus, et verisimilibus, quantum fieri potuit, annorum notis accommodatus.

PARS TERTIA.

Tra-

Traiecti ad Rheum, apud Paddenburgium et van Schoon-
houenii viduam, Bibliopolas, MDCCLXXX. pagg.
omnino 660. in 8.

Quam Saxius, Vir Celeb. prioribus duabus Partibus, in-
genii humani monumenta, inde ab Orbe condito ad
initium vsque Seculi decimi sexti, delinearit, incrementa
atque decementa vnius cuiusque disciplinae, singularum-
que artium atque adeo vniuersae eruditionis, atque
doctrinae, satis descripserit; multorum, qui de literis bene
meruerant, nomina obliuioni eripuerit, ita vt laudes peri-
torum huius rei omnium, inprimis historiae literariae ami-
corum, ferret: hoc intelligentum iudicio, suoque de literis
bene merendi studio commotus, ipsaque adeo huius mole-
sti laboris vtilitate incitatus est, vt eadem ratione, eodem-
que annorum ordine seruato, tertiam partem Nomenclato-
ris ederet, idque eo lubentius faceret, quo propius ad
eam aetatem peruenit, qua graecae latinaeque literae diu
neglectae atque sepultae, rursus aliquo in pretio haberi, et
quali ab inferis reuocari coeperunt. Quum vero peruersa
quaedam ab eo iam tempore inualuerit consuetudo, vt graeci
caelatinaeque literae, arcto cum omnibus disciplinis con-
iunctae connexaeque vinculo, a iuris diuini humanique,
valetudinis tuendae, et rerum naturae indagandae scientia
separarentur, atque diuellerentur, et scientiae inter al-
tiora atque sublimiora referrentur, bonae vero literae minu-
tiarum nomine venirent, hi modo, qui ab hoc consuetu-
dine et more Seculi sui alieni, studia humanitatis cum scien-
tiis atque disciplinis, vnde victus et rei familiaris praesidia
peterent, coniungenda putarent, et e graecis latinisque
fontibus suos riuulos deducerent, ea felicitate vsi sunt, vt
nomina et scripta eorum aetatem ferrent, et inter ciuitatis
literariae principes, iudices, ac Senatores numerarentur.
Nulla vero aetas tam larga atque fertilis fuit summorum
ho-

hominum atque ingeniorum prouentu, nulla tot in vniuerso studiorum genere heroas, totque omni liberali doctrina expolitos ornatosque protulit viros, quam Seculum post Christi natales sextum et decimum. Inde etiam hanc sibi legem imperauit Clar. Saxius, vt eorum modo memoriam recoleret, qui vel in literis et bonis artibus principatum, finitimosque principatui gradus obtinuerunt, vel in scientiis ita erminuerunt, vt tanquam sectae suae antesignani nouum doctrinae genus profeminarent, vel per medias vulgi laudes quasi quadrigis veherentur. Astrologos imitari voluit Saxius, qui primae modo atque secundae magnitudinis sidera diligenter spectant, reliquarum stellarum breuium innumerabilem copiam negligunt, adeoque eximios in suo genere doctos, vel eximiis proximos, modo commemorauit, ita vt nec Theologos secundum familias describeret, nec nomina vernacula cum praenominibus et cognominibus negligeret, vel mutando emolliret, nec, quod praecipuum est, omnia, quae ad cuiusque vitam et scripta pertinent, coaceruaret; sed fontes potius indicaret, e quibus copiosiora petere et haurire posset harum rerum studiosa iuuentus. In fontium ~~etiam numero frequentissime~~, vt ipsa rei natasa imperauit, laudantur Conringius, Pantaleonis Prosopographia, Iouii Elogia, Fabricius, Bruckerus, Baelius, Schroeckhius, et qui Bibliothecae Bünauianae Indices confecere, vt alios taceamus. Quum vereatur Saxius Vir doct. ne sint quibus haec Chronotaxis literaria nimis pressa et tenuis videatur, illis non fore arduum scribit, *huiusmodi officium simplicitatem splendida philosophandi pompa, tanquam carne et succo, habitiozem efficere.* At si consilium atque vsus huius libri spectatur, qui modo in eo cernitur, vt memoria doctorum Seculi decimi sexti renouetur, vtque is, qui de vno alteroue horum virorum aliquid nosse cupia, scire possit, quos consulere debeat, vt denique fata literarum per singulos annos breuiter repetantur: quiuis profecto in eo acquiescet,

escet, si modo id inuenire possit, cuius causa librum huius generis, data occasione, non totum vna serie legere, sed euoluere solet. Gratus igitur acceptusque erit iste Nomenclator, inprimis iis, qui Bibliothecis publicis praesunt, vel historiae literariae accuratius cognoscendas studio amoreque tenentur. Nos singula decennia Seculi sexti decimi ita percurramus, ut vniuersi libri argumentum oculis lectorum pateat, et principum huius Seculi doctorum imago in memoriam haecce legentium recurrat.

Agmen ducit *Raphael Maffeur*, Volaterranus, Grammaticus et historicus, natus 1451. denatus 1521. cuius imago in Boissardianis tabulis No. LXXXVII. et in duobus numis Musei Mazzuchelliani expressa cernitur. Quamuis eum Urbanorum commentariorum libros XXXVIII. Iulio Pontifici inscriptos, ex mille amplius vtriusque linguae auctoribus, ipso fatente, congestos, edidisse constet, et mediocrem eruditionem, leuemque vtriusque linguae, graecae inprimis, scientiam ipsi petiti tribuant: haud tamen ingratum foret multis, ut nobis quidem videtur, si ista vel tribus verbis narrantem Saxium V. C. audire possent, quum alii otio, alii occasione, libros quos Saxius Volaterrani aliorumque causa laudauit, consulendi destituantur. At breuitatis studium cum imperare videretur amplitudo operis: satisfecit profecto Celeb. Saxius suo consilio, si modo laudaret eos, qui de singulis doctis vberius atque copiosius disputassent. Volaterranum igitur sequitur Petrus *Pomponatius*, Mantuanus, qui Philosophus subinde profanus iure appellari videtur, cum omnia morte finiri libro de immortalitate animorum, credidisse atque docuisse putetur, quamuis modo, immortalitatem animi ex ratione atque scriptis Aristotelis demonstrari posse, negaret. Thomas *Linacer*, Cantabrigiensis Medicus et Philologus Anglo Britannus teste Vossio de Scientiis Mathematicis c. 65. anno 1500. Procli Sphae-

Sphaeram edidit, et libro quoque de emendata latini sermonis structura laudem doctorum meruit. Thomas *Diplomatatus*, Patricius Cpolitanus, Iani Lascoris discipulus, Ictorum Biographus. Hier. *Auantius* Veronensis, plurimorum librorum ex Aldi officina prodeuntium emendator, saepius quoque audax interpolator. Paulus *Cortefius* Dalinata, Episcopus Vrbinas, castae latinitatis imitator et vindex, pro suae scilicet aetatis ratione. A. I. *Parrhasius*, Rhetor et Grammaticus, cui debetur Commentarius in Claudianum de raptu Proserpinae, et Horatium de arte poetica. Io. *Baptista* Mantuanus, vulgari nomine Spagnoli quasi Hispaniolus, Orator, Grammaticus; et Carminum scriptor. Io. Maria *Catanaeus* Nouariensis, Plinii interpres. Paulus *Aemilius* Veronensis, rerum Francicarum a Pharamundo vsque ad A. 1488. scriptor; Cornelius *Aurelius*, cuius Batauia, seu de antiquo eius insulae, quam Rhenus in Hollandia facit, situ, descriptione et laudibus, libros duos, primus anno 1586. edidit Bonauent. Vulcanius, et Petr. Scriuerius Antiquitatibus inferioris Germaniae inseruit; Albrecht *Dürerus*, Pictor celeberrimus Norimbergensis; Io. *Frobenius*, Chalcographus Basileensis, eruditione et typorum machinis clarus, a. 1527. mortuus; atque eadem, nisi maiore laude dignus Phlippus *Iunta* Florentinus, cuius editiones veterum librorum, quanto in pretio habeantur a criticis, neminem fugit; Alexander ab *Alexandro*, Ictas et Grammaticus, qui diebus Genialibus scribendis inclaruit. Hi primo Seculi decimi sexti anno floruerunt. Altero autem anno fama eruditionis eminuerunt Desiderius *Erasmus*, nemini eruditorum ignotus, cuius Opera cum Basileae, tum Lugduni, coniunctim prodierunt; Martinus *Pollichius*, Academiae Vitebergensis, sub auspiciis Frederici Septemviri Saxoniae conditae, auctor, primusque Rector, Franc. *Ximenius* Archiepiscopus Toletanus, cuius curae sumtibus atque industriae Bibliorum Complutensium Opus, anno 1515. absolutum, necdum editum, debetur, quique

Z z z z

anno

anno 1517. expropinato, ut aiunt, veneno periit. De horum Bibliorum auctoritate controuersiae nuperae inter Semlerum Halensera Theologium, et Goetziū Pastorem Hamburgensem agitatae, Saxius quoque ita mentionem facit, ut Semlero fauere videatur. Ioh. Murelius, qui descriptionem urbis Monasteriensis versu Saphico hoc anno promulgasse fertur, et Iodoco Clichtoueo, Philologo Parisiensi, Lutheri postea aduersario, commemoratis, laudat Saxius Henricum Stephanum, haud dubie parentem Roberti Stephani, et auum Henr. Steph. ad eumque refert Io. Damasceni Opera cum Clichtouei Comment. 1512. Psalterium quintuplex 1513. nec non Theodoretī libros de curatione graecarum affectionum 1519. Anno quarto huius seculi celebrantur Hermannus Buschius, Philologus Lipsiensis, cum Collega Aescampiano, a Theologastris, quales tum erant, et Sophistis Lipsiensibus, hac vrbe expulsus; Albertus Kranzius Historicus Hamburgensis, Michael Bonarotus Gallo Francus; Michel Ange Architectus, Pictor, Poeta, et Praxiteles Florentinorum; Pomponius Gauricus, qui scripsit librum de sculptura, Raphael Vrbinus, pictor celeberrimus. Inter ceteros prioris decennii eruditos imprimis commemorari merentur Ambrosius Calepinus, auctor Dictionarii Linguae latinae; Franciscus Albertinus, de Mirabilibus nouae et veteris urbis Romae ad Iulium II. scribens, Andreas Nauigerius Historiographus Venetorum, Ioh. Pfefferkorn, antea Iudaeus, dein acerrimus Iudaeorum aduersarius, et supersticiosus omnium librorum Ebraeorum hostis, qui a Spondano, in Annalium Baronii continuatione ad Ann. 1510. cum alio eiusdem nominis Iudaeo, sed homine nequam ac perdito, temere confunditur, Eobanus denique Hessus, poeta atque historicus Marburgensis, cuius vitae a Camerario descriptae nullam hic loci mentionem factam esse mirandum videtur; ut et Beatus Rhenanus, et Erasmus Stella consul Cygnaeensis, cuius antiquitates Borussiae anno 1510. Basileae prodire,

et cuius Commentarii de rebus ac populis orae inter Albim et Salam leguntur in Lessingii V. C. altera parte descriptionis monumentorum Bibliothecae ducalis Guelberbytae n. XIV. p. 447. seq. germanice scripta.

Inter alterius decennii eruditos famam celebritatemque nominis consecuti esse narrantur *Phauorinus*, Lexicographus Graecus, et Bibliotheca Mediceae praefectus, Hier. *Emserus* Theologus pontificius, acerrimus Lutheri hostis, Bilibaldus *Pirckheimerus* Senator Norimbergensis, Maximiliano I. Augusto a consiliis, Historicus et Philologus, cuius imago eleganti Alberti Düreri manu picta, radioque scripta, ante eia opera a Goldasto digesta Francof. 1610. Fol. cernitur, Henr. *Glareanus*, lauro poetica et annulo a Maximiliano I. donatus, Georg. *Spalatinus*, ob Chronicon Saxoniae 1512. edirum satis clarus, Petrus *Bembus* Venerius, Cardinalis, Historicus, et Gramaticus insignis, Nic. *Machiavellus* Florentinus, prudentiae civilis non fidelissimus magister, sermonis contra etrusci probatissimus auctor, Guil. *Budaeus* Parisiensis Philologus egregius, qui libris elegantissimis de asse, et de Philologia, nec non commentariis linguae graecae, primum Paris. 1529. impressis, dein saepius repetitis, inclaruit; cuius dignus est qui in societatem veniat Thomas *Morus*, scriba regis, doctissimus Luciani interpres a. 1536. quem Henricus VIII. Rex, quod eius voluntati iure repugnaret, capite plecti iussit. Vitam eius, hoc enim addere liceat, Thomas Hearne, a Guil. Ropers descriptam, cum additamentis Lond. 1716. typis inprimendam curavit; Ioh. *Eccius* Theologus Pontificius Ingolstadtensis, cuius Icon et Vita reperitur in Viri Clar. Ioh. Math. Schroeckh, elegantissimi Biographi Vitis clarorum virorum (*Abbildungen und Lebensbeschreibungen berühmter Gelehrten*;) Caelius *Rhodiginus*, qui anno 1516. Antiquas lectiones in lucem exire iussit; Ioh. Bapt. *Egnatius* Archaeologus

Venetus, Vlr. *Huttenus*, Germanorum Lucianus, Petrus *Mosellanus* Rich. Croci successor, Io. *Pierius Valerianus*, Protonotarius Apostol. doctus Virgilii interpres; Andreas *Carostadius* vulgo Bodenstein, Litheri laborum socius, Ioh. *Oecolampadius* Theologus Zwinglianus Basileensis, ista aetate non ignobiles fuere. *Lutherus* tamen atque *Melanchton*, facile omnium famam laudesque superare videntur.

Tertio decennio imprimis commemorantur atque laudantur Ludou. *Vues*, Philologus Brugenensis in Flandria, Nic. *Ansдорffius* Episcopus Numburgensis, Ioh. *Cochlaeus*, maximus Euangelicorum calumniator, qua re haud bene famae suae apud posteros consuluit, Vinc. *Obscopans* philologus graecus, Melch. *Pfinxinger* auctor inclyti libri Theuerdanck, Polyd. *Vergilius* Vrbinas, quem de rerum inuentoribus scripsisse constat, Iustus *Jonas*, Martinus *Bucerus*, Io. *Bugenhagen*, Theologi satis noti, Valent. *Trocendorffius*, Rector Scholae Goldbergensis in Silesia, multitudi-
ne discipulorum insignis ac memorabilis. Agmen horum claudat Ioach. *Camerarius*, eximium doctae Germaniae decus, Criticus et Polyhistor Academiae Lipsiensis, dignissimus, qui in hac ipsa Academia a Io. Frid. *Fischer* Viro Celeb. 1762. oratione eleganti laudaretur.

Quarto decennio laudem famamque praecipuam consecuti esse narrantur Laz. *Bonamicus* Poeta Patauinus, Hier. *Fracastorius* Poeta Veronensis, Iul. Caes. *Scaliger* Iosephi Iusti pater, Petr. Paul. *Vergerius* minor Episcopus Iustinopolitanus, Antipontificiorum haud obscurus fautor, cuius Apologiam aduersus Ioh. Casam 1760. Schelhornius V. Cl. scripsit, Franc. *Vatablus* ob Biblia polyglotta insignis, Melchior *Canus*, cuius *Loci Theologici*, ad exemplum librorum Ciceronis de officiis scripti, vicem Topices Theologicae praestant; Ioh. *Brentius* Theol. Lutheranus, Io. *Cario*,
en-

cuius Chronicon Phil. Melancton, et C. Peucerus, emendarunt, Nie. Copernicus Astronomus illustris, Greg. Pontanus Cancellarius Electoris Saxoniae in Comitibus Augustanis, Theophr. Paracelsus Chymicus et Theosophista, portentosaesunul vanissimae eruditionis, Michael Seruetus, qui septem pestilentes libros de Trinitatis erroribus Lugduni Gallorum 1531. prodire iussit, Io. Sturmius Philologus Argentoratensis, Io. Calvinus Thzol. Geneuensis, auctor formulae doctrinarum Calvinianae, Paul. Mamutius Chalcographus et Archaeologus Romanus, Georg. Agricola Philologus Chemnicensis, auctor libelli de ponderibus et mensuris, Ianus Comarius Medicus Ienenis, graecarum literarum peritissimus, vt Ioh. Oporium, Chalcographum, et Philologum graecum Henr. Bullingerum, Marium Nizolium, Vitum Amerbachium, Ioh. Stigelium, Carol. Stephanum, Andr. Vesalium, aliosque cum laude commemorari taceamus.

Properamus ad decennium quintum, quod, vt alios non commemoramus, suae eruditionis fama *Castellio*, *Vistorius*, *Buchananius*, *Lotichius*, Conrad. *Gesnerus*, Anton. *Schorus*, Franc. *Robortellus*, *Balduinus*, *Elias Vinetus*, Victor. *Strigelius*, Hier. *Wolfius*, *Beza*, Ioh. *Brodacus*, Franc. *Duaremus*, Math. *Plucius*, illustrarunt; quem posteriorem praecipuum auctorem Centuriarum Magdeburgensium, nec non libri quo Catalogus testium veritatis continetur, laudari, nemo fere est qui ignoret.

At sexto decennio quoque inclaruisse seruntur *Fallopins*, Medicus insignis, Onuphr. *Panninius* Antiquarius Romanus, Carol. *Sigonius* Historicus, cuius opera omnia, in quibus et Disputationes Patavinae, studio Argelati prodire sex Tomio, descripta Mediolani 1732—1737. Iac. *Amietus* Francicus interpretis Diodori Siculi, Plutarchi,
Lon-

Longi, aliorumque; Gilbertus *Cognatus* cuius, Opuscula Basileae 1547. prodire ap. Oporinum, Guil. *Morellus* Chalcographus Paris. Roder. *Castelli* Medicus, Dioscoridis interpret, Iac. *Andrae*, princeps formulae Concordiae auctor. Bas. *Faber* Scholae Erfurtanae rector, Lexicographus, Georg. *Fabricius* Chemnicensis, Criticus et Poeta, Ioh. *Mathejus*, Theologus Euangelicus, Dav. *Peiferus* Cancellarius Saxonicus, poeta et historicus, Casp. *Pentecus*, Medicus et Mathematicus, Petrus *Ramus*, Professor Parisiensis, in extitibus nuptiis, instinctu aemuli eius Iac. Carpentarii, occisus, Iac. *Dalechampius*, Medicus Cadomensis, Andr. *Turnebus* Chalcographus Paris. *Henricus II. Stephanus* Roberti filius, Chalcographus et Philologus Parisiensis, Franc. *Fabricius*, Philologus Düsseldorfianus, Nic. *Gruchius* Paris. qui libros III. de Comitibus Romanis 1555. prodire iussit, Cyr. *Spangenbergius*, Chronographus Islebiensis, *Widmanstadius* Cancellarius Austriacus, literarum Syriacarum maxime peritus, Natalis *Comes* Venetus, Mythologus insignis, quem aduersus Morhofium Polyhist. literar. VII. c. 1. et Crenium in Animadu. Philol. Part. III. c. 2. §. 4. Celeb. Saxius recte defendit, eum propter resuscitatam librorum veterum memoriam, crebraque poetarum deperditorum fragmenta, et rerum copiam, multis Mythologiae scriptoribus longe anteponendum esse existimans.

Ista quoque felicissima doctorum aetas tulit *Brissonium*, Iac. *Cuiacium*, Ictorum sua et nostra aetate facile principem, atque insignem Philologum, eiusque perpetuum reprehensorem Hugon. *Donellum*, nec non Ios. Iustum *Scaligerum*, David. *Chytraeum*, Mich. *Neandrum*, philologum graecum, Ioh. *Gorraeum*, Guil. *Xylandrum*, Marc. Anton. *Muretum*. aliosque.

Restat magnus numerus eruditorum hominum, qui inde ab anno 1560. ad annum 1585. vixerunt florueruntque, quos

quos vero singulos modo nominare, neque angustioribus circumscripti finibus possumus, neque lectorum patientia abufuri volumus; praesertim cum historiae literariae amicos, hunc peritum atque humanum Nomenclatorem Cél. Saxii per vniuersum Seculi XVI. decursum spatiumque, perpetuum comitem habituros esse nulli dubitemus. Accessit quoque sub finem collectio copiosa supplementorum et emendationum partis tertiae; in huius enim generis labore multa suo tempore non occurrunt, sed alia occasione non inuitata sua sponte obueniunt. Quum vero praeceps Seculi sextidecimi aetas, nec non Seculum XVII. vt et nostra, quibus viuimus, tempora, eandem operam Viri copiosa librorum suppellectile instructi, a nullo literarum genere alieni, nec molestias laborum fugientis, desiderare videantur: nihil magis in votis habemus, quam vt Saxio, Viro Celeberrimo, placeat, eadem ratione de maioribus suae aetati propioribus praeclare mereri, et memoriam eorum, qui prae ceteris ingenii doctrinaeque fama floruerunt, gratiae posteritati commendando, sui simul ingenii atque eruditionis multifariae monumentum aere perennius constituere: quod vt fieri possit, integris animi corporisque viribus summum vt numen diu ipsam florere atque gaudere iubeat, precamur.

CAH PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTO-

riae, cum interpretatione et notis integris IOH. HARDVI-

NI, itenique cum Commentariis et Adnotationibus Hermolai

Barbari, Pintiani, Rhenani, Gelenii, Dalecampii, Scalige-

ri, Salmasii, Is. Vossii, I. Fr. Gronouii, et Variorum: VO-

LVMEN TERTIVM: recensuit, varietatemque lectionis

adiexit IOH. GEORG. FRID. FRANZIVS.

A a a

Lip-

Lipsiae, impensis Guilielmi Gottlob Sommeri 1779. Alph.
2. plagg. 7. in 8.

Qui hac Editione utuntur Plinianae historiae lectores, e superioribus duobus Voluminibus intelligent, non solum cuiusmodi sit, et contenti erunt iis quae Vir experientissimus, in coniungenda Harduini et Gronouiana editione, eo modo, quo in his Actis in recensione secundi Voluminis indicauimus, praestitit; sed etiam admirabuntur industriam Viri doctissimi, qui multis laboribus disensus, tamen non diu expectare recentis voluminis editionem eos passus est, sed promissa ad diem est exsequutus. Atqui ad emendatam lectionem, usumque cum philologicum, tum historicum, multa adhuc sunt perpurganda in libris Plinianis, si quis omnia Gronouii et Harduini editionis texta perrepere, et quid vitium prodat, quid solidum crepet, tentando explorare velit. Quae Harduinus vel manuscriptorum ope, vel ex ingenio suo emendauit, non semper probantur Viris doctis, qui in eo homine, cupiditate quadam et immodico nouorum insolitorumque studio affectum fuisse sciunt. Et in observationibus doctorum, quas vel singularibus libellis proposuerunt, vel aliorum scriptorum libris adaspererunt, adhuc multa latent, quibus Editor Plinii cum fructu utatur. Sed quis hoc ab vno homine postulet vel otiosissimo, nedum ab eo, cui multorum simul operum elaborationi inuigilandum sit. Nam Franzium quidem, post edita quaedam iuxta Pliniani operis initium ad Medicos Graecos spectantis, nunc quoque Vegetius et Aetius occupant. Neque vero hoc iis licuit, qui adhuc particulas quasdam Pliniani operis separatim illustratas ediderunt, nec ipsi Heynso aliisue licebit, qui futuro tempore idem se facturos polliciti sunt, et iam quorundam eius edendorum curam in se recepisse ostenderunt.

Prae-

Praemissa est huic Volumini Ioh. Harduini numismatum duorum, quae sunt inscripta litteris ut vocant Samariticis, interpretatio, ad verba Plinii L. VII. S. 37. *litteras semper arbitror Assyrias fuisse*; qua docet, Samariticas, quas nunc dicamus, litteras, eas Assyrias esse, quibus vterentur Cuthaei. Qui accuratius rem examinandam putabit, is comparabit Relandum *de nummis Samaritanis*, Hottingeri *Cippos Hebraicos*, et Ioh. Bapt. Ottium *Spicileg. ex Flava. Iosepho ad N. T. illustrationem*, p. 60. sqq. et quos laudat Cel. Fischerus in *Proluss. quinque, in quibus varii loci librorum divinatorum* etc. p. 158.

Continentur autem hoc Volumine iterum tres libri, a septimo ad nonum, quos descriptionem hominis, et gentium notabiles figuras, item animalium terrestrium pedatum gradientium genera, aquatiliūque animalium naturam, tractare constat; et maxima pars notarum est Harduini, qui loca Plinii ex numis frequenter, et praemonstrata a ceteris interpretibus via, ex Aristotele, Aeliano, Oppiano, aliisque Poetis Graecis et Latinis, interdum etiam e Geoponicis scriptoribus, illustrat. Quod autem supra diximus, contra interpretum sententias adhuc multa esse monenda, id vno tantum exemplo demonstrabimus. Scribit Plinius VII, 2. *in Africa familias quasdam effascinantium commemorari ab quibusdam antiquis historicis, quorum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes*. Hic commentum sunt interpretes, Plinium usum esse graeca voce *περίπατος*, ad pecudes indicandas, quemadmodum in aliis locis *pythiam* pro pugile, *pallacas* pro concubinis, et Cicero in Verrinis *in acta* pro *in actum* in littore, dicat. Non vero probabile est, sine causa Plinium Graeca voce usum esse in consuetudinem sermonis latini non recepta. Nam ceteras, quae exempli loco afferuntur, ipsi licuit ideo usurpare, quia ab aliis quoque usurpabantur. Conuenientius ergo putamus, *probata* coniungere cum vocabulo *laudatione*, ut

A a a a 2

lauda-

laudatione probata dicantur pro *laudata impensius*. Quod etiam Turnebus vidit. Lambinus vero hanc affert amici cuiusdam coniecturam, interea probatae arefcant arbores; sed illud interea friget. Alioqui *probata* etiam possint in suo genere *bona quaeque* denotare, veluti pecudes pastuatque cultu optimas, segetes laetas, pulchras arbores e. s. p. quibus fere verbis utitur Gellius horum mentionem faciens N. A. IX, 4. Ceterum laudamus sedulitatem atque industriam quam Editor praestitit, et nec de fide ac diligentia eius dubitandum esse dicimus, de qua tamen, ut iam nuper monuimus, iudicare, et aliquid certi dicere poterunt ii, quibus utraque editio, Gronouiana et Harduini, ad manus sunt, et quibus operae pretium esse videtur, utramque cum hac Franziana comparare. Indicabimus enim quaedam, quae se nobis sponte obtulerunt, emendatius sic legenda. In textu Lib. VII. c. 24. legendum: *ars postremo eius rei facta, et inuenta est*. In notis: in nota Harduini p. 282. pro *Venit spes, teritur* etc. legend. *Venit hiems, teritur* etc. est notus locus Virgilii Georg. 2, 519. In verbis Aeschyli, in nota Dalec. p. 297. leg. *Θλασσοπλαγκτα*. Pag. 354. locus Aeliani N. A. XI, 26. sic legendus: *ἔχει ὁ μὲν δράκων ὁ ἄρρην τὸν λόφον*. In verbis ex Aristotele leg. *ἡμερῶν ὀλίγων*. In loco Epimarchi p. 687. legend. *Σάπας βδελυγὰς*. In verbis Aristotelis p. 766. *κρηιάζωτιν* legend. bis pro *κρηιάζ*, ut p. 755. legitur.

IOH. CHRISTOPH. BREMER, SUPER ALI.

quot Minucii locis coniecturalis

Commentatiuncula.

MINVTIVS FELIX, inter veteres Scriptores Christianos limatissimus, cuius vnus tantummodo liber M. S. ae-

12.

tatem tulit; posteaquam dialogus illius in lucem publicam editus fuit, etiam si plurimos eruditorum est nactus, magna doctrina aequae ac critica facultate conspicuos, qui multis eius locis, et acute emendando, et recte interpretando, lucem accenderunt; nonnulla tamen restant explicanda rectius sanandaque, quae inter referenda mihi videntur ea, quibus iam operam nauare mecum constitui.

Iam primum Cap. I. Sect. 3. ambiguum semper erit, quid sibi vox *discedere* velit, vtrum proprio significato adhibita, an pro *mori* posita sit: ponamus enim, doctiss. *ab HOVEN* in *Vindiciis Minutianis*, *Musei Stofchiani* Vol. I. Fascic. 2. insertis, abunde satis contra Cl. *LINDNERUM* probasse, verbum hoc simpliciter positum idem nonnumquam significare ac *mori*; omnia tamen argumenta, quibus euincere conatur, ita hoc in loco et a *MINVCI* usurpari, infirmiora puto, quum v. c. vocabulum *sanctus*, ad quod prouocat, saepissime et de viuentibus adhiberi, neminem fere fugiat. Ceterum magni non interest, vtram hic significationem sequare, nisi quod *LINDNER*, propriam defendere cogatur, qui loco illi vexatissimo Sect. ead. vt medeatur, ita cum interpungit: *se solus in amoribus, conscius ipsi, socius in erroribus*. Quae quidem interpunctio mihi displicet, quum verbis *consc. ipsi* nescio quid duri atque frigidi insit. Meliorem puto I. *GRONOVII* distinctionem: *f. f. i. a. ipse, f. i. e;* at vero *amores* non de Venere promiscue sparsa cum eo sunt explicandi; eiusmodi enim *amores* in *erroribus* numerasset *MINVTIVS*, neque tum *amores* *erroribus* opponendi fuissent. *Amores* numero plurali hic de amicitia usurpantur, vt et apud *CICERONEM* interdum; voce autem *conscius*, quae aequae in *CIC.* occurrit, vbi de amicis sermo, noster, utpote notus *CIC.* imitator, est vsus; locutionem constans nouam, puto: *in amoribus conscius*. Proinde *solus & a. c. unus* est *amicus*. Fortasse tamen *GRONOVIANA* huic distinctioni praefenda est *STRUCHT-*

MEYERI, *secundi*, in *Animaduersionib. Critic. Lib. I. Cap. II. legentis f. f. i. a. e., ipfis f. i. e. Ipsis iam ante hunc legi iussit CHRISTIAN. CRYSIVS in Probabilib. Critic. p. 63;* in eo autem displicet CRYSIANA huius loci emendatio, quod pro *consens* mauult *constans*: etenim non verisimile est, librarium pro faciliore reposuisse. difficilius verbum. Olim conieciebam, *consociatas*, quod verbum, contractum fortasse, librarius legerit *consciis*: quam coniecturam ideo, quod statim sequatur *socius*, nemo reiciet, nisi qui sili MINVC. idiomata ignotauerit. Verum enim vero acquiescimus in lectione vulgari. Inter varias autem de hoc loco suspiciones nullam equidem minoris pretii arbitror HOVENIANA: *hic in am. cet. Sic minime est frigidasculum*, vti vel contextus docet; sed plane consentaneum sili MINVC. II, pari modo sectionem 2. incipientis: *ita eius contemplatio* cet. Aliud exemplum vid. Cap. V. Sect. 9. Particula autem HOVENIANA quam maxime friget.

Contra assentior viro huic doctiss. quod Sect. 3. lectionem, vt RIGALTIVS aperte testatur, M. S. *eadem velle vel nolle*, defendit. At vero haec verba maiori distinctionis signo a praecedentibus sunt segreganda. Sect. 4. pro *re-*spuit, quae vox sana est, CRYSIVS L. I. quod eam *re pra-*currere opponi haud commode posse opinatur, mauult *des-*seruit; verum eiusmodi *ἀναρροχίας* non raro inveniuntur. Praeterea coniecturae huius eadem est conditio, ac superioris CRYSIANAE, ad verbum *consciis* prolatae, nec non STRUCHTMEYERIANAE ad h. l. *refugit*.

Sect. 5. pro *reformaui* CRYSIVS mauult *reuocauit*. Perperam. Non haerendum in praepositione *re*, quod CRYSIVM fecisse mirum est, tantae lectionis virum! Verum corrigendi libidine abreptus, saepissime peccauit, cuius hoc iterum sit exemplum. Nimirum init. Cap. II. MINVC. ait: *negotii et visendi mei gratia Romam contenderat, reliqua donio, coniuge, liberis, et, quod est in liberis amabilius, ad-* hac

huc annis innocentibus, et adhuc dimidiata verba tentantibus. Hic CRVS. sine vlla necessitate quod est immutat in quo nihil est. In eo autem stili MINVCIANI fuit rudis, quod pro secundo adhuc inualuit adfatū. Ita MINVT. Cap. III. *cur non agnosca alacritatem tuam illam et illam hilaritatem?* vbi LINDNER. larga manu exempla dat.

Cap. III. Sect. 2. ita incipit: *Cum hoc sermone eius medium spatium ciuitatis emens iam liberum litus tenebamus.* Hic LINDNERVS sententiae accedit viri cuiusdam docti in *Observationib. Misc. Critic.* Vol. X. T. I. p. 13. *medium spatium ciuitatis* de spatio medio Ostiam inter atque mare explicantis; at vero, cum ab HOVEN nescire me fateor, quomodo hoc spatium dici possit *medium spatium ciuitatis*, nisi forte vrbs agrum nomine ciuitatis comprehensum putes. *Med. spat. ciuitat.* recte, puto, ab HOVEN explicat per mediam ciuitatem, ita vt ne vox *medius* nimium vrgeatur pro exemplis ab eodem allatis. Locum igitur Theotisce hoc modo verterem: *Unter diesen Reden des Octavius kamen wir aus der Stadt, und schon hatten wir das freie Ufer erreicht. Quod vero contra interpretationem BARTHIANAM, similem huic, Cl. LINDNER. monet, ambulantes hoc spatio confecto non liberum litus, sed agros et campos nactos esse, cogitandum est, MINVCIVM non dicere velle, se, simulatque vrbe exiissent, ad maris litus peruenisse; verum, nihil narraturus de sermonibus ab vrbe ad mare vsque habitis, statim addit: iam litus tenebamus, narrantium more, media saepe transilientium.*

Ead. Sect. legitur: *et, ut semper mare, etiam positis flatibus, inquietum est, etsi non canis spumosisque fluctibus exhibat ad terram, tamen crispis torosisque. Ibidem erroribus delectati perquam sumus, quum in ipso aequoris limine plantas tingeremus cet.* Haec et seqq. ita refingit CRVSIVS: *crispis tortuosisque itidem erroribus — furtim nunc relab. — ipsum sese resorb. quae omnia vana sunt; nisi quod cum*
eo

eo *isidem* legens, verbo hoc cum *erroribus* coniuncto, comma pono ante *delectati*: *errores* enim nuce positi duriusculi mihi videntur.

Sect. 7 LINDNERVS particulam *vel* ante *vc* enatāret, vt prorsus alienam ab hoc loco, quum *raderet*, et *enatāret* locutiones putet synonymicas, delendam censet. Sed *vel* apud nostrum nonnunquam idem est quod *et*, vt ipse LINDNER. ad Cap. I. Sect. 3. monuit.

Cap. V. Sect. 9. Cl. *nb* HOVEN iure meritoque *assere* re mihi videtur MINVCIO vocem *attollitur*, quae et in M. S. inest. LINDNERIANVM *et alitur* ideo hic reiiciendum, quod MINVC. plura verba coniungens copulam omittere solet, vt innox: *diuiditur, soluitur, dissipatur*, quae verba ab HOVEN anxie nimis interpretans transposita vult.

Sect. 10. occurrit *rutilare fulgura, praemicare fulmina*. CRVSIVS, idem significare putans *rut.* et *praem.* legit *praecipitare* vi reciproca; sed nulla adest tautologia, aliud enim est color, aliud motus fulminum.

Cap. VII. Sect. 6. *repetamus*, vt M. S. habet, inuito LINDNERO, retinendum puto, quippe quum *reposcere*, vt simplex, duplici accusatio gaudeat, quidni et ad illius analogiam compositum vocis *petere*? etiamsi nullum plane exemplum inuenias.

In fin. Cap. VIII. lectio M. S. est: *ita illis pauorem fallax spes solatia rediuncta blanditur*. Hic critici misere se torserunt, quum locus, si *solatia rediuncta* commatibus includas, et per appositionem, vt aiunt, explices, nulla mutatione egeat.

Ita et Cap. VIII. Sect. 9. M. S. lectionem saluam puto. Verba sic se habent: *ubi inest lae libidinis ebrietatis feruor exarsit*, i. e. *ubi i. l.* scilicet *feruor* ex seq. id est, siue quem efficit *ebrietatis feruor*, *exarsit*, siue et, vt MINVC. consuevit, *omissum* est.

Cap.

Cap. XI. Sect. 9. WOPKENSIVS putat, pro *in dulcedine carminis* scribend. *in dulcedinem*. Falso. *In d. c.* est: *cum dulcia carmina pangerent, in dulcibus carminibus*.

Cap. XVI. Sect. 6. vel librarius vocabulorum praecedentium, *procreator* et *nascor*, sono deceptus, pro *institam* scripsit *infitos*, vel e lectione M. S. eliciendum est *institam iis*. Hoc primo contracte scriptum fuerit, *infit iis*, quae duo verba deinde abierunt in vnum, *infitos*. Ceterum Cl. LINDNERI *institam habere* nimis a literis recedit, adeoque durum est.

Paullo post defendendam esse statuo particulam *adeo*, pro qua editio Romana habet *at vero*. *Adeo* hic idem est, quod in aliis MINVC. locis *sc, ita*. Vide supra. LINDNERVS, qui alias tamen cum stilo MINVCII familiaritatem se contraxisse aperte probat, coniicit *addo*.

Cap. XVIII. Sect. 3. in M. S. vocem *Mesopotamiam* sequitur pro *imbribus pensat*, quod LINDNERO glossema, mihi autem cum *ab HOVEN* seruandum videtur, ita vt *pensatum* legatur pro contracte *pensat*, vt iam CRVSIVS legi iussit, a quo tamen dissentio *Indis* legente.

Eod. Cap. Sect. 4. *coelum terramque* minime, cum LINDNERO spuria sunt habenda, quum MINVCIVM ita verbosè multis in locis loqui, quaeuis fere pagina doceat. Multis in locis dico, quoniam in aliis multis ellipticam rationem sectatur. *Adeo* scriptori nostro, et brevis, et copiosa oratio, familiares sunt.

Ead. Sect. ad vocabul. *legem*, vel ex superioribus oppositis *videns*, vel e proximo *perspicias*, supplendum *perspicies*. Fortasse tamen legendum: *ita quum coelum terramque perspicies, prouidentiam sc. videas*. Tunc tñ *ingressus* quoque in antecedentibus aliquid oppositum foret.

Cap. XVIII. Sect. 1. *Audio poetas quoque vnum patrem diuum atque hominum praedicantes, et talem esse mortalinam mentem, qualem parens omnium diem duxerit*. Ita

B b b b

LIND-

LINDNER. edidit RIGALTIO duce, qui in M. S. legi testatur: *diem duxerit*. HERALDVVS contra, qui prior M. S. inspexit, inuenisse se ait: *dirlexerit*. Inde sequi videtur, vocem ibi scriptam esse ambigue. At vero *duxerit* praefendum pro loco HOMERI, ex quo haec desumpta sunt, quemque LINDNER. profert. Equidem scribendum esse arbitror *induxerit*, quum syllaba *in* ob vltimam literam vocis *diem* facile excidere potuit, Graecaque ita se habent: τοιοῦτος γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἐποικίας ἀνδραγαθῶν, οἷον ἐπὶ ἡμῶν Α ΓΗΙΕΙ πατρὸς ἀνδραγαθῶν τε θάρσους. Abeat igitur *ab* HOVEN cum suis *de dio duxerit*, vel *dio deduxerit*, vel *diuum duxerit*: ambae enim priores coniecturae Graeco non conveniunt, et ad vltimam monendum, *diuum* hic locum non habere posse, quum MINVCIVS πατρὸς ἀνδραγαθῶν τε θάρσους per *omnium* expresserit.

Eod. Cap. Sect. 5. verba *et* (vel *eo*, vel *ea*) *altior* — *a dea tradita*, non e margine in textum irrepere, vt L. FRID. GRONOVIVS opinatur, quum MINVTIVS et postea, ANAXIMENIS sententia de Deo allata, adiiciat quaedam, vt probet, philosophorum ethnicorum de Deo vno cogitata quodammodo amice conspirare cum Christianis, adeoque hoc in loco eiusmodi quid de Thaletis opinione dixerit sit necesse.

Sect. 9. cur nominatiuus SPEVSIPPVS, quem M. S. habet, in accusatiuum mutandus, aequè parum video, ac quare vox *naturalis*, paullo post sequens, enicienda sit SPEVSIPPVS — *nosse*, vt innumeris locis nominatiuus cum infinitiuo, quem dicunt, historico.

Cap. XX. Sect. 4. tueri se potest M. S. lectio, si *homines* in *omnes* mutetur, quae quidem verba, vt notum est, saepius a librariis sunt confusa.

Sect. 5. in M. S. inest: *Similiter, ac vero erga deos quoque* — *maiores nostri* — *crediderunt*, vbi LINDNER. verba transponit, legendo: *S. vero ac*. Quidni autem *vero*, quod

quod per *sane* explicat LINDNERVS, eundem sensum post *at*, adeoque locum suum, obtinere possit? Attamen rectius forsitan pro *at vero* legendum *adeo*.

Cap. XXI. Sect. 2. aptius fortasse ad contextum, pro *errando* reponendum *arando*. Nulla autem causa subest idonea, quare vocem paullo post sequentem *frugibus* VRSINVS deleuerit.

Cap. XXIII. Sect. 8. lectio salua est, neque pro *tormentis* legendum *tornis*, quum illo verbo cuiusvis generis machinae significantur, ut vel lexica docent. Sequitur autem *machinis*, ex stili MINVTIANI idiomate, secundum quod saepius voces et phrasae synonymicas coniungit.

Cap. XXXVII. Sect. 7. vnice probro HOVENII emendationem, et facilem, et contextui aptam: *in hoc adeo quidam imperiis ac dominationibus eriguntur, ut interitum eorum perditae mentes, licentia potestatis, libere nanduntur*. Reliquae omnes coniecturae, atque explicationes, durae sunt atque hiulcae.

PAVLLI DANIEL. LONGOLII DE BOIIS

Cornelianis Opinationes.

§. I. Cum in indagandis gentium sedibus non parum momenti faciat nominis notitia, fuit qui 1) notaret Cluuerium 2) quod *Boiorum* nomen 3) non explicuerit.

§. II. Nomen *Boiorum* origine Germanicum esse, verisimile est, quod *boi iuuenem, einen Jungen*, maioribus

B b b b. 2

no.

§. I. 1) Wachter in Gl. Germ. Tom. I. v. *Boheim* p. 188. 2) Ant. Germ. Lib. III. Cap. XXX. 3) A quo aliena concessit Schminkius, ad Goldasti Bohemiam Lib. I. Cap. IV. §. 3. p. 42. (2)

nostris significasse, ex Anglosaxonico conici potest, cui hodiernum Germanicum *Bube* vel „*Bueb* respondet.“ 1)

§. III. De eo igitur sollicitis responderit quispiam: 1) „videri *Boios* denotare *colonos*, quoniam *byan* Anglosaxonibus est *colere, habitare, aedificare, possidere*.“ Quae nam vero gens id negligat?

§. IV. „*Boii*, uti aliae gentes tantum non omnes, a duce vel rege *Boio* quodam aomen gerunt,“ est, 1) qui satis audacter scribit, cuius tamen documentum plane nullum protulit. Imo ego in omnia alia discedo, ipso eius sententiae auctore non temere statuente, 2) *Boium Alemanni* regis Teutiscorum filium fuisse.

§. V. *Boiorum* nominis incunabula quis non sine ambagibus deprehenderet in Gallofrancorum adhuc ore versante *bais*, si *Boios* pro Gallica gente habeat; si pro Germanica, in Teutonum *busch*, Belgarum *bosch*, Italorum *bosco*? Ea, quae *fluam* indicant, 1) tribuit iis auctor antiquissimus Posidonius: 2) ΒΟΙΟΥΣ ΤΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ ΔΕΥΡΑΚΩΝ ΟΙΚΟΥΝ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ. Num est hoc 3) „in re seria in incertum ariolari?“ Cur fidem apud intelligentiores non inueniat, 4) qui *Boiorum* adpellationem inde deducit? 5) Ad hanc rationem petunt quidam *Cheruscos* ab *Harz*, 6) ut *Pinimos* a genere arborum, quod *πινυ* 7) *Tribacos* a tribus fagis, quae arbores nostratibus *Buchen*. 8)

§. VI.

§. II. 1) Ut Leibnizius, in Praefat. ad Adlzreiteri *Annal. Boic.* iudicauit.

§. III. 1) Wachter l. c.

§. IV. 1) Meier, de *Boiorum* migrat. p. 3. 2) Cum Auentino, *Annal. Boic. Lib. I. Cap. VI. §. 25.*

§. V. 1) Interprete Wachtero v. *Busch* p. 232. 2) Apud Strabonem Γεωγραφ. Lib. VII. p. 450. 3) Ut censet Adlzreiter in *Annal. Boic. Gent. Part. I. Lib. I. Cap. II.* 4) Quod frustra meruit supra nominatus Meier. 5) Quem ad modum Ertelius in *Relat. curios. Bauar. Relat. I.* 6) Cui monstravi in *Hermundurorum meorum Cap. III. Sect. 1. Int. II. §. 19.* 7) Hoc vero agens de *Pinifero* Cap. II. §. 12. 8) Auctore Clauerio in *German. Antiq. Lib. II. Cap. XI.*

§. VI. Longum est, nec refert iam mea, *Boiorum annales* 1) et migrationes 2) tradere. Meae partes non desiderentur in enarrando Cornelio. Illos scribit 3) *ulteriora Boios tenuisse*.

§. VII. Quo referunt se haec *ulteriora*? Ad *Heluetios*, quae *citeriora tenuere*. 1) Vtrumque tradit, qui Romae, non in Gallia Belgica, ut quidam sibi persuaderi sunt passi, vitam debebat suam.

§. VIII. Iam progredere Roma per Galliam Cisalpinam ad *Heluetios*, 1) ultra quos *Boios* Cornelianos quae-
ras. Horum „eos, qui trans Rhenum incoluerant, et in agrum Noricum transierant, Norciamque oppugnaverant, receptos ad se socios sibi adsciscunt“ Heluetii e finibus suis exituri tum, cum Iulius Caesar 2) in Gallia. transalpina bellum gereret. Iuuat quam maxime „advertere animum „3) ad locum, ubi Caesar commentariorum illorum de Bel-
„lo Gallico primos, scilicet in itinere per Alpes ex citerio-

B b b b 3

„re

§. VI. 1) Quales composuere *Auentinus, Adlzreiter, Brunner*, alii, quorum mentionem facit Leibnitijs in Praefat. ad *Adlzreiterum*. Exstant *Velferi* Rerum Boicarum libri quinque. Illis vero cunctis palmam praeripiet Academia Scientiarum Electoralis Bauarica, si eo ardore, quo adhuc, pergat condere atque eruere Monumenta Boica, quorum Volumina XII. prodire, et Observationes, quarum X. Volumina varii generis. Ceterum nolo latere, esse apud me *Wigulei Hundii* Bayrisch Stammenbuch a diligenter manu egregie auctum et continuatum. Huic iungas Oeseli Rerum Boicarum Scriptores, duobus Tomis anno 1763. editos. 2) Quorum potiores inuestigarunt Meier de Boiorum Migrationibus, Goetting. 1710. et Schoepflin in Vindicijs Celticis § 51. 52. et 55. Sed tamen aliquatenus et Cellarius Notiz. Orb. Antiq. Lib. II. Cap. II. §. 87. Cap. VII. §. 18. 40. Cap. VIII. §. 63. Junker in Geogr. Med. Aevi Part. II. Cap. I. p. 82. seqq. Spener Not. Vet. Germ. Lib. V. Cap. VI. §. 13. seq. 3) German. Cap. XXVIII, 2.

§. VII. 1) Ibidem.

§. VIII. 1) Quorum fines peculiari dissertatione descripsi. 2) Ipso teste de Bell. Gall. Lib. I. Cap. V. extr. 3) Praeunte

„re Gallia, conuentibus peractis, ad exercitum cum rediret.
 „4) Ergo trans Rhenum eae potissimum terrae erant, quas
 „Rhenus interfecat. Perpendenda sunt singula verba dili-
 „genter. Dicit Caesar, *Boios* trans Rhenum sedes habu-
 „isse, non trans Danubium; deinde eosdem *Boios* ab Hel-
 „uetiis ad se receptos et pro sociis adiunctos esse. Si re-
 „cepti sunt ab Heluetiis, eis antea coniunctissimos fuisse
 „oportet.

§. IX. Non me fugit, Caesarem 1) „concessisse, *Bo-*
ios petentibus Aeduis, quod egregia virtute erant cogniti,
 „in finibus suis collocarent, quibus illi agros dederunt,
 „quosque post ea in parem 2) iuris libertatisque conditio-
 „nem, atque ipsi erant, receperunt.“ Inde factum, vt
 Lugdunensem Galliam incolerent. 3) Hodie dicitur le Bour-
 bonnois. 4) Eorum oppidum erat Gergouia, 5) in cuius
 nomine tamen libri 6) dissident, 7) atque etiam Gorgobia
 scribitur. 8)

§. X. Manetne autem ibi nomen, vt verbis utar Ta-
 citi, 1) *Boihemi*, 2) *Boihemi*, 3) *Boiemi*? His proxime
 accedit *Boiohemum*. 5) Nec diuerteret multum *Boiari* ⁶⁾

Schwarzio Disp. de Nona designatione veteris Helvetiae fini-
 bus p. 18 seq. 4) Vt testatur Suetonius in Caes. Cap. LVI.

§. IX. 1) Ipso teste de Bell. Gall. Lib. I. Cap. XXVIII. extr.
 2) Ni ex plurimis Mssis, quorum excerpta in manu meo, ma-
 lis partem. 3) Ex indicio Plinii Hist. Nat. Lib. IV. Cap. XVIII.
 4) Schoepflino Vindic. Celt. §. 56. cui praeiuit Cellarius Not.
 Orb. Ant. Lib. II. Cap. II. §. 87. Tunkero in Introd. in Geogr.
 Med. Aeu. Part. II. Cap. I. p. 83. suffragante. 5) Apud Caesa-
 rem de Bell. Gall. Lib. VII. Cap. IX. extr. 6) Quos excerpti,
 vt n. 2. indicaui. 7) Quod dissidium non dissimulat Vossius
 ad Caesarem l. c. 8) Iulio Caelo Comm. de Vit. Iul. Caesaris
 p. 121. Graeviano p. 97.

§. X. 1) German. Cap. XXVIII, 4. 2) Quae est scriptura
 meae codicis, vt in Ernestianis Kappii. Ita et in margine editio-
 nis Frobenianae. 3) Ea vero Hummeliani. 4) Haec tamen
 typis exscriptorum ad vnum omnium, a nobis pariter ac a Cel-
 Ernesti perlastratorum. 5) Velleji Paterculi Hist. Rom. Lib. II.

6) magis autem Βοιωνσων 7) atque Βοιωνσμων. 8) Hinc 9) *μεγα εδρος το Βαμπος*. Illa Cornelii verba in scriptura Bambergensi: *manet adhuc Boiis e manere, nomen indicare videntur*: 10) *Manet adhuc Boiiasmi e re nomen*, vel *Boiasmum e re*, imo vt et possis *Boiasmum* scribere, quasi *Boiorum domus*. Melius dixisset 11) *Boiorum patriam* atque *natale solum*, quod vernaculum *heim* significat. 12) „Latere aliud videtur 13) in scriptura Bambergensi: *Manet adhuc Boiis e manere nomen*. Scribit is: *Manet adhuc Boiiasmi e re nomen*, vel *Boiasmum e re*, vel *Boiasmum*.” 14)

§. XI. Vbi vero illud? Eruamus id ex bello cum Maroboduo gesto. De hoc Velleius: 1) „Sentio Saturnino mandatum, vt per Chattos, excisis continentibus Hercyniae siluis, legiones *Boiohoemum*, (id regioni, quam incolabat Maroboduus, nomen est,) ipse a Carnunto, qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos ortus est.”

§. XII. Ea si cum Cornelianis nostris contendam, vereor, ne alter eorum in designando *Boiohemo* errauerit, aut duplex fuerit, aliud Velleianum, aliud Cornelianum. Quo pacto enim *Boii*, Heluetiorum vicini, simul tenerent re-

gio-
Cap. CVIII, 5. 6) Strabonis Γεωγραφ. Lib. VII. p. 445. vet. librorum ex indicio Casauboni, qui eam lectionem veriores habet. 7) Eiusdem Geographi manuscriptum. 8) Eiusdem in illius textu. 9) Ptolemaci Γεωγραφ. Τετρας. Lib. II. Cap. XI. 10) Lipsio ad suum Tacitum. 11) Clauerio Lib. III. Cap. XXX. Germ. Antiq. proponente, imo, quotquot ista Corneliana illustrauere, Althamer, Kirchmaier, Vettero. 12) Vt docuere Eccard ad Leg. Franc. p. 6. Wachter Gl. Germ. Tom. I. v. *Heim* p. 692. Frisch in Lex. Germ. Latin. h. v. p. 436. Haltaus in Gl. Germ. Med. Aeu. Tom. I. h. v. p. 856. et iam ante Beatus Rhenanus, Althamer, Kirchmaier, Vetter ad Taciti German. Cap. XXVIII, 4. 13) Lipsio ad Taciti German. Cap. XXVIII, 4. 14) Isti coniecturae addit Conringius: „forte: *Boiemi e re nomen*. Est tamen vulgata lectio sic satis tolerabilis.”

§. XI. 1) Hist. Rom. Lib. II. Cap. CIX, 7.

gionem, quam incolebat Maroboduus, cui nullus 1) non *Bohemiam*, ut iam adpellatur, tribuit?

§. XIII. Illi *Boii*, qui ultra Heluetios agebant, mihi videntur magis atque magis se Panponiam versus vertisse. Qua via 1) enim *Arauisi* in *Pannoniam*, a *Bois* Germanorum natione, aut *Boii* ab *Arauisi* in *Germaniam* commigraverint, Tacitum 2) incertum reddidit, cum eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur.

§. XIV. Novi quidem, ad confluentes Oeni et Danubii in Norico *Boiodurum*, 1) *Boiodorum*; 2) paullulum corruptius *Baiodurum*, 3) forte *Baioariam* in mente habentis, vel oscitantis / cum i permutato *Bolodurum*, 4) *Bolodorum*, 5) *Boloderum*, 6) vel i negligentis *Boeodurum*, 7) siue

§. XII. 1) Cluverius in Ant. German. Lib. III. Cap. XXX. Albinus Chron. Terr. Misn. p. 431. Pregizer de Regn. Gent. in Europa Princ. ex Suenis §. 26. in Wegelini Thes. Rer. Suen. Vol. I. p. 143. Cellarius in Not. Orb. Antiq. Lib. II. Cap. V. §. 73. Junkerus in Introd. ad Geogr. Med. Aeu. Part. II. Cap. I. p. 83. et 103. Spenerus in Notit. German. Antiq. Lib. V. Cap. VI. p. 133. seqq. Goldastus de Bohemia Lib. I. Cap. IV. §. 3. et quos ibi Schminkius in (4) nominavit, item Erber in Notit. Bohem. Part. II. Cap. I. p. 41. seq. Koeler de Maroboduo §. 3.

§. XIII. 1) Qua exhibent mappae Claudianae Argentinae industriae Ioannis Schotti 1513. pressae, ut et Traiecti ad Rhenum et Franequerae 1698. incisae, Europae Tab. V. *Bii*, ut ego arbitror, pro *Boii*. 2) German. Cap. XXVIII, §. at restituimus, cuius rationem reddidimus ibi.

§. XIV. 1) Ptolemaei Γερμανία. Τεταρτ. Lib. II. Cap. XIV. in Scholius in Vit. S. Seuerini castigati, ut videre est in Velferi Opp. p. 671. 2) Antoniniani Itinerarii a Wesselingio denovo editi p. 249. et Notitiae Dignitat. Imper. Occident. Ducis Pannoniae in Graeuiano Thes. Antiq. Rom. Vol. VII. p. 1972. cum Panciroli Observatione ib. p. 1976. 3) Auentini Annal. Boior. Lib. II. Cap. V. n. 22. Ptolemaeum sequentis, ut sibi videretur. 4) Tabulae Theodosianae siue Peutingerianae, observante Berti ad illam Velferi Operibus subiuncto p. 782. 5) Quarundam membranarum Itinerarii n. 2. nominati, inspectarum a Simlero et Surita. 6) Alius ibidem, quod et in Scholiis ad S. Seuerini Vitam in Velferianis p. 671. fuit animaduersum, ut et a

sive *Bocodurum*, 8) contractius *Boiotrum*, 9) imo *Boi-
trum*. 10) iam cum posterior huius appellationis, ex qui-
bus componitur, pars *transitum per flumen* significat: 11)
non potest non nostratum *Passau* Aeno, qui vulgo *In* ad-
pellatur. adposita pars *Instad* insignire. 12) An vero *Boi-
tum*, cum Helvetii eos sibi adsciscerent, 13) an reduces
facti illud transierint, non dum liquet, 14) atque cum ma-
xime effecerint *την Βοιωτον ἐρημωσαντες Παννονιον*, 15) id est,
deserta Boiorum. 16)

§. XV. Si ad mentem Cornelii *Boios* Helvetiis pro-
pioris velis, eorum vestigia adparuerint ad flumen, quod
ex lacu Chiemeni exit, 1) in *Bidaio*, 2) sive *Bedaio*, 3)
Bidatio, 4) *B-daio*, 5) *Badaio*, 6) item *Badano*. 7) Sane
8) *Bii* hic locorum conspiciuntur, qui sine dubio *Boi*.
Id autem superesse voluerunt in Dietmaning, 9) vel Burk-
hausen, 10) imo potius in Baernburg 11) sive Baumburg
ad confluentes Alazae et Kraunae. Num perperam opiner,

•202-

Pancirolo paullo ante excito, quibus apud Ereinsheimium ad
Flori Epitomen Rer. Rom. Lib. III. Cap. III, 18. 7) Quo vtun-
tur Ptolomaei *Βοιωτοί* interpretantes, sed inepte, vt pronun-
ciauit Meier de Boior. Migrat. p. 27. 8) Quod a Birkeimero
in Loc. per German. Explic. in Schardio de Reb. German. Tom.
I. p. 208. sive Schardio reditu Tom. I. p. 82. 9) Suritae et
Lazii in Scholiis illis Velferianis p. 671. vnde Wesseling l. c.
10) Vitae S. Seuerini Cap. XXII. pr. et illis ipsi Scholiis p. 671.
non ignorante Wesselingio. 11) Cui demonstrando omnem
moui lapidem in meis Hermonduris Cap. II. Sect. II. 12) Tan-
tam non omnes agnouerunt, ex quibus saltem eos nominave-
rim, qui memoria mea sponte succurrunt, Birkeimer l. c. Clu-
uerius de Norico Cap. V. Wesseling l. c. 13) Vt Cluverius
Norico Cap. V. putat iam ex Meieri antea nominati indicio.
14) Quam litem haud diremit Meier. 15) Strabonis Lib. Vff.
p. 449. 16) Plinii Hist. Nat. Lib. III. Cap. XXIV. al. XXVII.

§. XV. 1) Cellario in Notit. Orb. Antiq. Lib. II. Cap. VII. §.
44. delineante. 2) Vti potior librorum pars Antonini Itiner.
Wesselingio editore p. 236. 257. 258. 3) In lapide CXLIX.
Class. I. Reinesii Inscript. Anriq. ad quem p. 174. multa, item
in Tabula Peutingeriana III. a Scheibio procurata. 4) Quod-
dam exemplar habebat a Surita inspectum. 5) Vt aliud ab eo-
dem et Tabula Peutingeriana a Velfero publici iuris facta p. 738.
6) Vt hoc a Simlero. 7) Ptolomaei *Βοιωτοί* *Τοίχοι*. Lib. II.
Cap. XIV. 8) Cui iam n. I. ad §. XIII. observaui. 9) Ex Su-
ritae indicio. 10) Ex eiusdem. 11) Quae illum locum occu-
pauit ita consentibus Cluverio in Norico Cap. V. et Reinesio l.

C c c c

coaluisse illas loci adpellationes ex isto iam in scenam producto *Bii* pro *Boii* et, quod tam multis nominibus accreuit, *au siue ach, a*, quae insigniunt regionem, quae *adhucitur flumini*. 12) Fuisse autem situm ad fluuium, iam demonstratum fuit.

§. XVI. Quae cum ita sint, quae mora, quin vel vt postliminio redeant *Boii*, quos exhibent expressis singulis literis et, vt par est, cum meus tum Hummelianus codex? In his Cornelii mei 1) verba ita fluunt: „Sed vtrum Arauisci in Pannoniam a *Boiis* Germanorum natione, an *Boii* ab Arauiscis in Germaniam commigrauerint, cum eodem sermone, institutis, moribus vtantur, incertum est, quia pari olim inopia ac libertate eadem vtriusque ripae bona malaque erant.“ Illos *Boios* typi ad vnum omnes cum *Osis* commutarunt, atque auctori suo maculam contraxere non leuem. Scribit enim is alio loco: 2) „*Oso* Pannonica lingua coarguit non esse Germanos.“ Haec cum istis conciliare existimat, qui tamen ipse falsus erat, 3) esse manifestam contradictionem, 4) nisi forte respectu domicilii h. l. Germani vocentur, qui respectu originis Pannonii erant.“ Hac excusatione, quae re vera nulla est, iam superfedemus. Prisci voces non separantes scripserant ABOIIS. Sciolus oscitans fecernebat AB. Et remanebat OIIS. Forte illi iam nominati *Osi* in mentem veniebant. Iam iidem huc trahebantur nulla vtriusque gentis habita ratione. Quod si vero ABOIIS a se in vicem auellas, nemo te accusabit temeritatis, cuius se reos reddunt, qui vim 5) inferunt auctoribus. Sed de hoc pluribus egi in Tacitum de Situ, Moribus et Populis Germaniae, quem paro.

CHRISTIANI DAVID IANI, Gymn. Islebensis Rectoris, de Alcaeo Poeta Lyrico eiusque fragmentis commentatio.

De Alcaeo, poeta lyrico, eiusque fragmentis vt instituerem scribere, facile induxit me, quem in manibus habeo,

e. adprobante Wesselingio. 12) Quod pridem docuere linguae nostrae peritissimi in scenam producti in meis Hermunduris Cap. III. Sect. II. Int. I. Part. I. §. 5. n. 27. quibus comitem dederis Wachterum Gl. Germ. Tom. I. p. 9. seqq.

§. XVI. 1) German. Cap. XXVIII, §. 2) Nempe German. Cap. XLIII, 3. 3) Dithmar ad priorem locum Cap. XXVIII, §. 4) De qua iam questi erant, qui Tacitum illustrabant, Althamer, Kirchmaier, Vetter. 5) De qua queritur criticorum modestissimus et sagacissimus Perizonius in Animadu. Histor. Cap. X. p. 429. seqq. ed. Harles.

beo, admirator illius atque imitator, Horatius. In quo illustrando dum operam posui, saepenumero subiit aliquis animus dolor, quod praeter pauca atque exigua fragmenta, nihil ad nos ex diuini istius poetae operibus peruenisset. Cum enim intelligerem, nos iis vniuersis eo carere acrius, quo excellentius in ipsis eorum reliquiis ingenium, quo et actor et grandior spiritus cerneretur; tum sentiebam inprimis, si integra haberemus, e quibus haec particulae essent seruatae, carmina, quantum illa essent luminis allatura odibus Horatii, qui in hoc genere totum se ad Lesbii vatis exemplar composuisset, eique sese studiuisset esse quam simillimum. Quod quidem et ipse plurimis locis declarat ac proficitur, magnificisque subiuncte Alcaei suum verbis extollit, et comparando intelligitur, vel paucorum illorum, quae ex Alcaei operibus supersunt, fragmentorum plurima aperte a Venusino poeta imitando esse expressa. Sic equidem, per Horatium cum Alcaeo etiam contracta, ut sic dicam, familiaritate, ita suspicere hominem atque adamare coepi, ut tam, quae ad illius vitam, mores, ingenium, opera denique cognoscenda pertinerent, ex antiquis denuo scriptoribus repetita colligere, quam carminum eius fragmenta nouis aliquando curis castigare atque illustrare statuerem. Quamquam enim illa iam pridem sunt a viris doctis ex Athenaeo, Heraclide Pontico, Stobaeo, aliisque excerpta: tamen eadem ita corrupta adhuc et mendosa apparent, ita fere vel (cur enim eloqui dubitem?) inscite ab his, qui edidere, tractata sunt, ut operae sit, studii aliquid et ingenii ad ea emendanda et constituenda conferre. Itaque eius talis exercitatio nis leue aliquod specimen (nam nihil videri aliud has pagellas cupimus) aequo et erudito lectori tradere visum est.

Alcaeo patria fuit Mitylene, a) nobilissima Lesbi insulae ciuitas, eademque litterarum fama clarissima. b) Olympiade illum XLIV. floruisse, in chronico Eusebiano memo-

C c c c 2 r i e

a) *μυτιλήνη πόλιν* vocat Strabo XIII. p. 627. *pulchram* Horat. Epist. I. II. 17. Hinc Alcaei Athenaeus deipnos. I. 19. *πομπὴν Μυτιληναίων*, Sappho ap. Demetr. Phaler. (v. H. Steph. fragm. lyrr. T. II. p. 38.) *κοινὸν τὸν Ἀλκαίον*, *Lesbium* ciuem Horatius eam. I. 34. 5 dixerit.

b) Multos ex insula viros praeclaros protulit, ut, praeter Alcaei quidem, Pittacum, qui numeratur in septem, Iliophanem rhetorem, Iesbonactem philosophum, Theophanem historicum, alios. Cf. Strab. I. I.

riae traditum est. Aequalis fuit Sapphus, quam etiam ipsam Mitylenaeam fuisse, atque ab Alcaeo amatam, *c)* constat.

Erat Mitylenarum respublica, more plurimarum Graeciae ciuitatum, ita constituta, ut libertate uteretur, ac tyrannidem, siue perpetuam, quae penes unum esset, dominationem, repudiaret. Excitabat ista Graecorum libertas atque alebat magna ingenia, quae si ad poesin facta essent, nullis constricta vinculis, ad summam eius artis virtutem igneo ferrentur impetu, immensaque enthusiasmi vi (nam est libertas suapte natura ferocior) ad insignem illam et sensuum et verborum sublimitatem eniterentur, quam Romanorum aureae aetatis poetae, cultiores illi quidem, verum moderatiores etiam, ut in oppressa libertate, assequi non potuerunt. Verum graecis ingeniis eadem illa libertas tribuit quoque audaciorem quamdam atque effrenatiorem enim morum, tum sensuum orationisque licentiam, ut in illorum fere carminibus impolitor quaedam simplicitas, asperiorque ac rudior virtus inesset.

Alcaei ingenium, excellentissimum natura atque acerrimum, praeter communia ista, alia quoque, quibus inflammaretur, incitamenta habuit. Saeuam enim is a puero militiam, non solas litteras, secutus, tantam sibi ex rebus bellicis fortitudinis gloriam comparauit, ut etiam inter claros Lesbiorum duces referretur *d)*. Non dubito, quin bello, inter Lesbios et Athenienses ob Sigeum occupatum gesto, si non praefuerit, certe praetor, id est, cum militari imperio, interfuerit exercitui suorum ciuium *e)*. Quo in bello quantus huius virtus ab hostibus fieret, cognitum est proelio, quo ab Atheniesibus Lesbii superati sunt. Cum enim fortissime pugnasset, sed cedere tandem fortunae coactus, vix, armis abiectis, seruasset vitam; arma illius capta in Mineruae ad Sigeum templo Athenienses suspenderunt: tantae sibi duxerunt eam praedam gloriae *f)*.

Incidit huius tanti viri aetas in ea tempora, quibus erat
Mi-

c) Notum est Alcaei ad illam carmen *Θάλασσα τὸν ἄλκαον* cet.

d) Igitur *ferox bello* ab Horatio, *carm. L. 33. 6. vir fortis a Cicerone, Tuscul. IV. 33.* dicitur.

e) Terra scilicet; mari enim Pittacus summam imperii eo in bello tenebat.

f) Narrant rem Strabo XIII. p. 600. Herodot. V. 92. et Herodoti censor, Plutarch, *περὶ Ἡρότου ναυονόμας*. Versus Alcaei super eo casu referunt Strabo et Herod. II. II. Ceterum quomo-

Mitylenarum respublica, quod pluribus Graeciae ciuitatibus liberis accidisse videmus, domesticis odiis ac dissidiis perturbata. Vnde cum factiones atque intestina bella exarsissent, non defuerunt, qui tyrannidis cupiditate inducti, rerum potiundi opportunitatem amplecterentur. Quare multi ea tempestate Mitylenen tyranni tenuerunt, ex quibus memorantur Myrsilus, Megalagyrus, Cleanactidae, postremo Pittacus *g*); quos infestis et armis et carminibus *h*) acerrime Alcaeus, nouis rebus inimicissimus, infectatus est. In quo fuere qui suspicarentur, neque ipsum Alcaeam a rerum nouandarum studio immunem fuisse *i*). Verum enimvero impotentem, qua Alcaeus flagraret, caritatem patriae, libertatisque seruandae cupiditatem, falso, vt fit, crimine obterere voluisse inuidia mihi quidem videtur. Varia autem ille aduersus tyrannos fortuna vsus, nunc hos, vt vrbe excederent, compulit, nunc ipse ab iis eiectus est *j*). At eorum nullum magis implacabili odio persecutus est, quam postremum, Pittacum. Cuius rei hic ipse culpam sustinuit. Cum enim, vt est ab Aristotele *m*) memoriae proditum, Alcaeus, cum fratre Antimenide, exercitui Lesbiorum dux praeesset, eumque nonnulli, odio haud dubie commoti, retulissent sese elatius gerere, maioresque appetere res; eni subito, re incognita, auctore inprimis Pittaco, imperio se abdicare iubetur, summaque rerum eidem Pittaco traditur. Quam rem iniquo animo ferens Alcaeus, cum praeterea audisset, tyrannidem a ciuibz oblatam Pittacum esse adeptum, non dubitauit, quin ab isto, ciuitatis opprimendae

C c c c 3

cu

do Horatius in hoc ipso etiam similem se esse Alcaeo voluerit, v. carm. II. 7. 10. et ibi not.

g) v. Strab. XIII. p. 617. Pittacus quidem ferebatur accepisse tyrannidem, quo a ceteris tyrannis liberaret rempubl. Certe postremo, pacatis rebus, ipse se abdicauit imperio, libertatemque patriae reddidit.

i) Sic Strabo l. I. et ex eo Bailius in dictionn. hist. v. Alcée.

h) Carmina illa quae de bellis ciuilibus et in tyrannos fecit, *depoetiarum* dicta sunt. Horatius carm. II. 13. 31 *pugnas et ex-
bos tyrannos*, IV. 9. 7. *minores Alcaei Camenas* vocat. In horum carminum multis allegoriam regnasse constat, cum non liceret semper aperte in tyrannos inuehi. Cf. Argum. carm. I. 14. Horatii.

l) Aliquando in Aegyptum adeo profugere coactum esse, constat e Strab. I. p. 37. vbi v. Xyland. Cf. Horat. carm. II. 13. 28. *dura nauis, dura fugae mala*.

m) de Republ. III. 10.

cupido, ita essent omnia sapienter instituta atque machinata, ut, quoscumque suis aduersari intelligeret consiliis, e ciuitate tollerentur. Quare grauissimo in illum odio accensus, non solum acerbissimis eum maledictis et conuiciis lacerauit *n*), et perpetuas cum eo gessit inimicitias, sed armis etiam instituit illatam sibi et patriae vindicare iniuriam. At praeter opinionem hostis iudicatur, et in exilium eiicitur cum multis aliis. Proin dux proscriptorum factus, bellum ingratae patriae intulit *o*). Contra eum missus a Lesbii Pittacus, male rem gessit, et pulsus aliquandiu patria caruit. Mox reuersus, Alcaeum victum cepit; sed praeter expectationem, leniter admonitum dimisit *p*). Qua sola victoriae inmoderatione (nisi forte callida odii dissimulatio et gloriolae philosophicae aucupium fuit,) ut septem sapientium haberetur numero, multis videtur promeruisse.

De exitu Alcaei nihil constat. Epigramma enim de turpi Alcaei supplicio, quod laudat Vossius ad Catull. p. 42. non ad nostrum Alcaeum, sed ad alium pertinere, idem iam Vossius docuit.

Denique de duobus inprimis vitiis, quae obiici Alcaeosolent, dicendum videtur. Primum crimini datur violentia atque ebriositas; quod non solum Athenaeus *q*), eum ebrium fecisse carmina sua, et κατὰ πᾶσαν ἡβαν καὶ κατὰ πᾶσαν περίαν πίνοντα εὐχόμεθα, narret, sed ipsorum etiam eius fragmentorum multa ad vinum et comotationem pertineant. Hoc vltimum quidem parum graue videbitur his, morem qui norint poetarum, quo solet saepenumero colorari poetico aut lusu veritas cedere. Potuit vel ipsum Athenaei iudicium ex male intellectis eius generis carminibus proficisci. Verum nolumus nos ab Alcaeio crimen, quo accusatur, sic prorsus vniuersum repellere. Facile poterat, in illa morum et simplicitate et licentia, inprimis qui variis iactatus casibus, vel vino curas pellere, vel iucunde esse cum amicis subinde cuperet, ut potui indulgeret, perducere. Deinde

n) Veluti, appellauit eum *κατὰ πᾶσαν ἡβαν καὶ κατὰ πᾶσαν περίαν*. Cf. Diogen. Laërt. vit. Pittac. Vix modum seruat generosior, idemque ferocior animus, cum sibi iniuriam fieri putat, Accedebat alpeior illorum temporum simplicitas.

o) Dionys. Halicarn. antt. rom. V. 82.

p) v. Valer. Max. IV. 1. ext. 6. et Diog. Laërt. 1. 1.

q) deipnos, X. 7. et 8. Item saepius vocat *κατὰ πᾶσαν ἡβαν καὶ κατὰ πᾶσαν περίαν*.

inde, quod alterum infertur Alcaeō crimen, pueros illum amasse, Ciceronis r) id quidem et Horatii s) auctoritate confirmatur. Sed quid tandem cogit nos de turpi ac Venero amore cogitare? imprimis, cum de vniuerso puorū apud Graecos amore tam praeclare sentire nos doceat Potterus Archaeol. gr. lib. IV. c. IX.

De vita, varia fortuna et moribus Alcaeī satis dictum est. Quibus omnibus quomodo formari fingique ipsius ingenium oportuerit, monere vix opus est. Neque enim iam obscurum esse cuiquam potest, vnde vel ortum, vel vitam ac nutrimentum duxerit excelsa ista grauitas, dignitas, maiestas, igneum illud ac feruidum pathos, ferox ille et generosus enthusiasmi nifus, quas virtutes carminibus Alcaeī lyricis tribui videmus ab his, quibus habere illa et legere contigisset. Audiamus Dionysium Halicarn. antt. rom. V. 82. et grandes illas virtutes lyricas, et alias, quae proprie sunt ingenio, dotes, de Alcaeō praedicantem. Ἀλκαίῃς, inquit, σκόπει τὸ μεγαλοφύες, καὶ βραχὺ, καὶ ἡδύ, μετὰ δεινότητος, ἐπὶ δὲ καὶ τὸς σχηματισμὸς, μετὰ σαφηνείας, ἔσεν αὐτῆς μὴ τῇ διαλέκτῳ τι κενάκῳται καὶ πρὸ πάντων τὸ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἦδος. Alcaeī vero contemplare quaeſo ingentem spiritum, breuitatem, dulcedinem, grauitatem; item orationem figuratam (tropis figurisque splendidam,) denique perspicuitatem, nisi quod haec ex dialecto (ex idiomate Lesbio) interdum detrimentum capit: ANTE OMNIA vero animum aduertite ad affectum, quo calent, quae ad rempublicam spectant poemata. Hoc vltimum eo pertinet, quod, cum Alcaeus plurima x) scripsisset carmina, tum principatum inter ea tenerent grania illa in tyrannos, et de suis casibus, ab eo confecta; quorum etiam caussa aureum ei pleſtrum tribuit Horatius y). Sed de vino quoque et amore versus composuit, idque in medio bellorum strepitu z); quo et summum ingenium, et inuicta constantia proditur. De vtroque genere Quinctilianus Institutt. orat. XI. 1. vbi graecos poetas percenset, Alcaeus, inquit, in parte operis aureo pleſtro merito donatur,

r) de N. D. I. 27.

s) Carm. I. 32. 11.

v) Plures, praeter nostrum, Alcaeī poeseos olim laude inclauerunt; de quibus nunc plura non vacat scribere. Vid. Bail. l. l.

x) Athenaeus XI. 8. decimum odarum librum commemorat.

y) Carm. II. 13. 26. vbi v. not.

z) v. Horat. Carm. I. 32. 6. sqq. ibique not.

tur, qua tyrannos inſeſſatur: multum etiam moribus conſert. In eloquendo quoque brevis et magnificus, et diligens plerumque. Homero ſimilis: ſed in luſus et amores deſcendit: maioribus tamen aptior. Iam quis non doleat, haec talia tam primarii poëtae lyrici aa), carmina, praeter pauculas reliquias, quae in aliis reperiuntur ſcriptoribus, omnia periſſe? quis non ſummo illorum deſiderio afficiatur? Nos vero iam ad Alcaei fragmenta bb) illuſtranda accedamus, primum illa, quae in Athenaei *δειπνοſοφισαῖς* leguntur, recensuri.

I.

Νῦν χεῖ μεδύσκεν, καὶ χθόνα πρὸς βίαν
παίω, ἐπειδὴ κατὰ χε Μυρσίλος.

Servavit hoc fragnehtum Athen. X. 8. Eſt magnificum principium carminis in mortem Myrſili tyranni. Magna cum vi erumpit ſtatim enthuſiaſmus gaudii. Nunc oportet inebriari, et tellurem vi pulſare (ſaltare): nam mortuus eſt Myrſilus. Imitatus eſt hoc principium, forte et reliqua, quae periire, Horatius carm. I. 37. pr. — *μεδύσκεν*) fortius haud dubie et acrius, quam Horatii *bibere*. — *χθόνα*) Editiones Athenaei exhibent *τινα*, et mox *ποντῖν*, pro quo poſuerunt viri docti *πίνω*. Aliquanto melius hoc quidem, ſed poſt *μεδύσκεν* languidum ſane *πίνω*, etiam *πρὸς βίαν πίνω*, illudque, *πρὸς τινα βίαν*, prorſus frigidum. Praeclare emendat vir doctus ap. Aemilium Portum ad fragm. lyrr. Commelin. p. 181. *χθόνα* et mox *παίω*. Vnice vera haec lectio; nam ſic legiſſe Horatium, manifeſtum: apud quem quidem *pede libero*, venuſtius, contra apud Alcaicum *πρὸς βίαν* acrius eſt.

aa) Primum eum fuiſſe *μελοποιόν*, ſ. poëtam lyricum, perperam ex Horat. I. 32. 5. nonnulli collegerunt. v. ibi not.

bb) Adpono, tironum gratia, indices librorum, quibus Alcaei fragmenta collecta continentur. Carminum poëtarum novem, lyricae poëſeos principum, fragmenta — graeco et lat. Antwerp. 1567. 12. — Eadem, Heidelb. ap. Commelin. 1598. 8. — Poëtae graeci veteres, tragici, comici, lyrici — Tomi II. Colon. Allobr. 1614. Fol. Alcaei fragmenta in altero tomo ſunt. — Pindari Olympia cet. — Ceterorum oſto lyricorum carmina, gr. et lat. cura H. Stephani. Pariſ. 1560. 12. et ſaeptus. — Carmina novem illuſtrium ſeminarum — et lyricorum — ex bibliotheca Fulvii Vriſint. Antwerp. 1568. 8.

INDEX AUCTORUM, quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, et ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

Fischeri (Ioh. Frid.) Prolusiones quinque, ad varios locos utriusque Testamenti.	131
Milleri (D. Ioh. Petri) Introductio p[ro]p[ri]a in Theologiam moralem cet.	193
Opuscula Societatis, cui Tessera: Tendimus ad Idem.	368
de Porta (Petr. Dom. Ros.) Historia Reformationis Ecclesia- rum Rhaetisarum, Tom. I.	35
Reiske (Ioh. Iac.) Coniecturae in Iobum et Proverbia Salo- monis, cum eiusdem Oratione de studio Arabicas linguae.	155
Schier (P. Xyfti) Buda Sacra sub priscis Regibus. Opus posthumum.	82

I N D E X

II. Libri Juridici.

- Meineccii (Io. Gottl.) *Antiquitates Germanicae Iurisprudentiam illustrantes*, Tom. I. 228
- Rauttenstrauch (P. Steph.) *Institutiones Iuris Ecclesiastici Germaniae adcommodatas*, Tom. I. 394
- (Steckli) *Versuche über einige erhebliche Gegenstände, welche auf den Dienst des Staats Einfluß haben: sine Commentariis de variis rebus grauioris momenti, quarum usus est in republica administranda.* 256
- Eusebii Verini *Commentatio iuridica critica, de hereditario iure domus Austriacae in Regnum Hungariae etc.* 178
- Westphal (Ern. Christ.) *Interpretationes iuris civilis de libertate et seruitutibus praediorum.* 276

III. Libri Medici et Physici.

- Leske (Nath. God.) von dem Drehen der Schaafe, und dem Blasenbandwurme im Gehirne derselben, als der Ursache dieser Krankheit etc. i. e. *de Vertigine ouium atque taenia hydatigena in cerebro eorum, ut causa morbi.* 272
- Index Linneanus in Leonardi Plukenetii *Opera botanica, auctore Paul. Diet. Gieseke.* 267

IV. Libri Mathematici.

- Bugge (Thomae) *Diff. de Mappis curuas declinationum magneticarum exhibentibus.* 97
- Cor-

A V C T O R V M.

Corfonich (*Eugen. Innoc.*) *Quadratura Lunae, Circuli et Segmenti, nec non curvaturae Sphaerae, ope IV. propositionum fundamentalium inuicte demonstrata.* 108

Lambert (*Ioh. Henr.*) *Pyrometria.* 162

Simfon (*Roberti*) *Opera quaedam reliqua, cura Iac. Clow.* 49

de Tufchis a Fagnano (*Io. Franc.*) *Demonstratio Theorematum Studenioni pro reductione aequationum, quas radices habent aequales.* 1

— — *varia ad Ellipsim spectantia.* 201

— — *Observatio aurorae borealis visae nocte insequenti d. XXVIII. Iunii MDCCCLXXVIII. habita Senogathiae.* 238

— — *Continuatio Schediasmatis, cui titulus: Problemata quaedam ad methodum maximorum et minimorum spectantia.* 447

V. Libri Historici et Geographici,

Adleri (*Georg. Christ.*) *ausführliche Beschreibung der Stadt Rom i. e. accurata delineatio urbis Romae.* 543

Benkö (*Ios.*) *Transsilvania, sine magnus Transsilvaniae Principatus, olim Dacia mediterranea dictus, illustratus. Tom. I. II.* 43

de Fridvald (*Io. Fridvaldszki*) *Reges Vngariae Mariani, ex antiquissimis Diplomatis, aliisque MSS. conscripti.* 84

Iablououianae Societatis *Foundationis litterae.* 87

Kluit (*Adr.*) *Historiae criticae Comitatus Hollandiae et Zeelandiae, Subscriptio proposita* 182

Lambecii (*Petri*) *Commentariorum de Augustissima Bibliotheca Caesarea Vindobonensi Liber secundus. Editio altera, opera et studio Adami Franc. Kollarii.* 241

D d d d 2

Lau-

Lambecii (Petri) etc. Liber tertius.	361
— — — Liber quartus.	551
Longolii (Paul. Dan.) de Basil. Cornelianis Opinationes.	577
Mahneri (Jo. Paul.) Commentatio de Marco Aurelio Antonino, Constitutionis de ciuitate vniuerso orbi Romano data auctore.	433
Martini (Georg. Henr.) das gleichsam aufliebende Pompeji, i. e. Pompeji quasi rediuiuae, siue Conanion historiae huius urbis etc.	295
— — — Propempticon, quo de Pompejanis Inscriptt. vniam interpretatur.	280
Niebuhrs (Carsten) Reisebeschreibung i. e. Descriptio itinervis in Arabiam et vicinas terras suscepti. Tom. II.	399
Palma (Franc. Car.) Notitia Rerum Hungaricarum. Pars I. II. III.	68
Pelzeck (Franc. Mart.) Kaiser Carl der Vierte, König in Boheimen, i. e. Imperator Carolus IV. Rex Bohemiae. Pars I.	495
Saxii (Christoph.) Onomasticon literarium s. Nomenclator historico-criticus praestantissimorum omnis aetatis scriptorum. Pars III.	557
Wieland (Ern. Car.) de Castruccio, duce Luce, S. R. I. Vexillifero, Commentatio.	524
de Zanthier (Frid. Wilh.) Feldzüge des Vicomte Turenne i. e. Res gestae Viccomitis Turenii, ex probatissimis monumentis illustratae.	391

VI. Libri Philosophici, Antiquarii, Auctores Classici, Philologici, Mi- scellanei.

Aristotelis de *Postica* Liber gr. et lat. per Theoph. Chri-
stoph. Harles. 480

Belius (Car. Andr.) de subtilitate orationis philosophicae. 16

Bibliotheca Critica Amstelodamensis Pars I. II. 58

Böden (Benj. Gottl. Lawr.) de *Daricis Periculum criticum*. 125

Bremer (Ioh. Christoph.) *super aliquot Minucii locis coniectu-
ralis Commentat.* 570

C. Iulii Caesaris *Commentarii de bello Gallico et civili*, per
Sam Frid. Nath Morum. 305

Dissertation sur la force primitive. 341

Euripidis *Tragoediae et Epistolae*, ex edit. Iosuae Barnesii
recusae Tom. II. 424

S. Iulii Frontini *Libri quatuor Strategematici, cum notis
variorum*, per Franc. Oudendorpium. Edit. altera. 426

Abu Nasri Ismaelis Ebn Hammad Al-Gieuhari *Farabienfis,
Purioris sermonis Arabici Thesaurus sine Lexicon Arabi-
cum*. Particula I. per Euer. Scheidum. 325

Heynii (Christ. Gottl.) *Sammlung antiquarischer Aufsätze*,
i. e. *Collectio Commentationum antiquariarum argumenti*.
Pars I. et II. 436

Hirschfeldii (C. C. L.) *Theorie der Gartenkunst*, i. e.
Hortorum ordinandorum Theoria. 347

Homeri *Ilias*, ex rec. Sam. Clarkii, per Aug. Herm. Nie-
meyer. Vol. I. 177

— — *Hymnus in Cereem, nunc primum editus a Davi-
de Kubakenio.* 299

D d d d 3

Iani

I N D E X

<i>Iani (Christ. Dav.) de Alcaeo, poeta lyrico, eiusque fragmentis, Commentatio.</i>	584
<i>Dionysii Longini quae supersunt, gr. et lat. per Io. Toupinum, cum emendat. Dav. Ruhnkenii.</i>	145
<i>Scriptores Physiognomoniae veteres, per Ioh. Georg. Frid. Franzium.</i>	384
<i>Pindars Pythische Sieghymnen, h. e. Pindari Pythionicae, cum notis exegeticis et criticis in German. linguam versae a Frid. Gedike.</i>	263
<i>Platonis Dialogi IV. Meno, Crito, Alcibiades uterque, cum notis Variorum, cur. Biefter.</i>	380
<i>C. Plinii Secundi Historia naturalis c. n. Io. Harduini et aliorum, per Ioh. Georg. Frid. Franzium. Vol. II.</i>	317
<i>— — — — — Vol. III.</i>	567
<i>Rehberg (Aug. Wilh.) Abhandlung über das Wesen und die Einschränkungen der Kräfte, i. e. de natura virium, earumque finibus. Dissertatio.</i>	320
<i>Schelleri (Imman. Io. Gerh.) Praecepta Stili bene latini. Pars posterior.</i>	255
<i>— — Compendium Praeceptorum Stili bene latini in usum praelect.</i>	312
<i>Tessanek (Ioann.) Philosophiae naturalis Principia mathematica, auctore Isaaco Newtono, Commentationibus illustrata, Liber I.</i>	351
<i>C. Velleji Paterculi quae supersunt cum integris animadversionibus doctorum, cur. Dav. Ruhnkenio. Tom. I. II.</i>	74
<i>Verpoortennii (Phil. Theod.) Dissertationes tres, per Ioh. Frid. Fischerum.</i>	125
<i>Volborth (Io. Carol.) de fructu, quem Homeri interpretas ex lectione Virgilii capere possit, Commentat.</i>	232
<i>Xenophontis Cyropaedia per Io. Car. Zeunium.</i>	415
<i>— — Historia Graeca per Sam. Frid. Nath. Morum.</i>	11
	Zeune

Zeune (Io. Carol.) *Varietas lectionis in tres Aeschyli Tragoedias priores, ex Cod. Acad. Viteberg.* 506
 — — *Varietas lectionis in Euripidis Hecubam, ex cod. Acad. Vit.* 489

I N D E X

R E R V M N O T A B I L I O R V M.

A.

Acidalius multa ausus est
 tentare in Vellejo 76
 Adleri descriptio urbis Romae 543
 Aequationum reductio I
 Aeschylus. *Varietas lectionis*
in tres priores Tragoedias 506
 Aggerem agere 312
 Alcaeus 584
 — — aetas 587
 — — fragmenta 590
 — — ingenium 586
 — — vitia 588
 Amyclae thronus 439

Anderfonus Alex. *problemata* Apollonii Pergasi solvit 54
 Ἀνδρωναίου 15
 Apollonii Pergasi *de sectione determinata Libri II.* 49 f.
 — — *eius editiones* 51
 Arabicae linguae *studium commendat Reiskius* 160
 Ara Coeli 548
 Aristoteles *de Poetica per Harles* 481
 Ἀξίου velle 16

B.

I N D E X

B.

*Buxtorffianorum et Copel-
lianorum concertationes* 81

Bahrdtius Car. Frid. not.

132

Bayly Wilh. *Observationes
de declinat. acus magnet.*

104

Belius Car. Andr. *de subtili-
tate orationis philosoph.*

16

Bellia mappa declinatoria

100

Benkő Ios. *Transsilvania
illustrata*

43

Bibliotheca Critica

58

Biefter edit Platonis *Dialo-
gos*

380

Bischoffius *de Quadratura
Circuli*

123

Bodenus Benj. Gottlieb Laur.
de Daricis

225

Βοῦν ὑλακτεῖν

148

Boji Corneliani

576

Bosii Ern. Gottl. *Prolog. de
ἑλληνικῶν*

152

Bremer Ioh. Chph. *notae in
Minucium Fel.*

570

Breue Apostolicum

45

Buda sacra

82

Bugge Thom. *de mappis tur-
vas declinationum magne-
ticarum exhibent.*

97

C.

Cabot Sebast. *primus perspe-
xit declinationem magnet.*

98

C. Iulius Caesar editus a Mo-
ro

305

Camoenarum Pagus

546

Campellus Huldr. *primus
scripsit de rebus Rhasticis*

36

Caroli IV. *Histor.*

495

Castrucius

524

in Cererem *Hymnus*

399

Ciceronis eloquentia

59

Cicero Orat. I. 43.

64

— — — 53.

65

— — — II, 38.

—

— in Verr. II, 23.

—

— — — 76.

66

κινῆσαι

67

Clow Iac. edit Simsoni *ope-
ra reliqua*

50

Kluit Adr. *edere vult Histo-
riam criticam Comitatus
Hollandiae et Zeelandiae*

182

Kollarius Ad. Franc. edit

Lambecium 242.

361.

551

Com-

